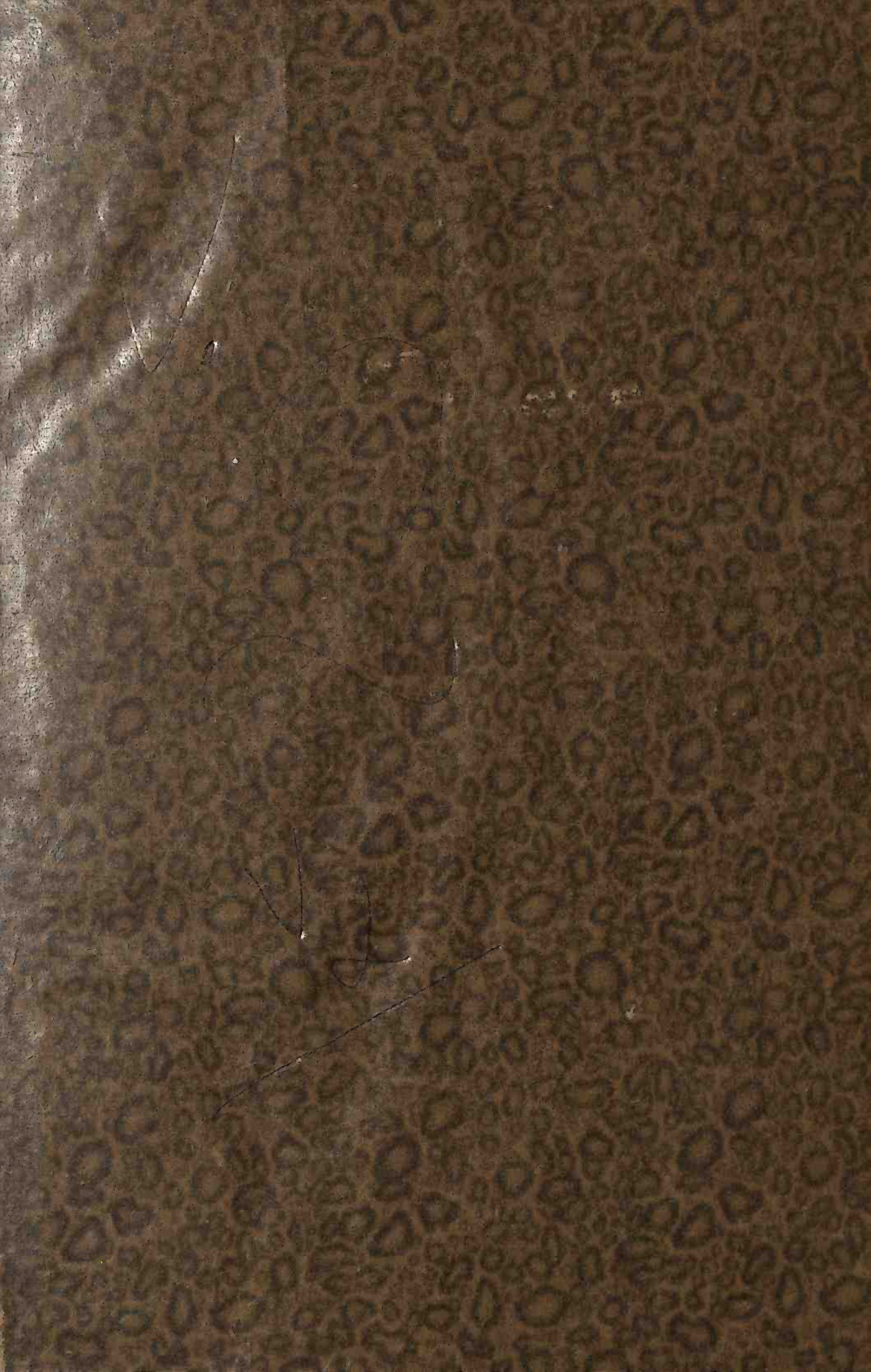

COMISIA ISTORICĂ A ROMÂNIEI

DOCUMENTELE
LUI
ȘTEFAN CEL MARE

PUBLICATE DE

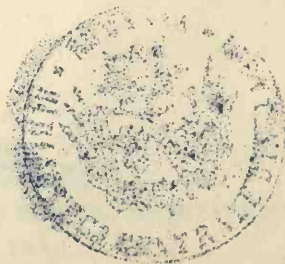
IOAN BOGDAN

VOLUMUL II
HRISOAVE ȘI CĂRȚI DOMNEȘTI 1493-1503
TRACTATE, ACTE OMAGIALE, SOLII, PRIVILEGII COMERCIALE, SALV-CONDUCTE, SCRISORI, 1457-1503

BUCUREȘTI
ATELIERELE GRAFICE SOCEC & Co., SOCIETATE ANONIMĂ
1913

DOCUMENTELE LUI ȘTEFAN CEL MARE

VOL. II

COMISIA ISTORICĂ A ROMÂNIEI

DOCUMENTELE
LUI
ȘTEFAN CEL MARE

PUBLICATE DE

IOAN BOGDAN

VOLUMUL II

HRISOAVE ȘI CĂRȚI DOMNEȘTI 1493-1503
TRACTATE, ACTE OMAGIALE, SOLII, PRIVILEGII COMERCIALE, SALV-CONDUCTE, SCRISORI, 1457-1503

BUCUREȘTI
ATELIERELE GRAFICE SOCEC & Co., SOCIETATE ANONIMĂ
1913

CUPRINSUL

I. Hrisoave şi cărţi domneşti.

(Continuare)

Suceava, 26 Octomvrie 1493. ~ Confirmă lui Stan Grama şi fraţilor săi seliştea Sârbii la obârşia Slivnei. No. XI, p. 28.

Suceava, 4 Noemvrie 1493. ~ Confirmă Nastasiei satele: Stănileştii, cu seliştea Alboteşti, Cristeştii şi Hireştii. No. XII, p. 30.

Suceava, 27 Fevruarie 1494. ~ Confirmă Anei, fetii lui Bobul, a patra parte din satul Petrileşti pe părăul Alb. No. XIII, p. 32.

Suceava, 11 Martie 1494. ~ Confirmă fraţilor Mihăilă şi Ghiţul jumătate din satul Cârneşti la Cobâle. No. XIV, p. 34.

Suceava, 11 Martie 1494. ~ Confirmă lui Toma un sat la Cobâle, cu numele „sub Movilă". No. XV, p. 36.

1494. ~ Confirmă lui Ivanco, surorilor şi nepoatei sale jumătatea de sus a satului Şecani, din sus de Agiud. No. XVI, p. 38.

Vaslui, 10 Ianuarie 1495. ~ Confirmă lui Miclea şi surorilor sale satul „unde a fost casa moşului lor Ivan", pe Cneaja, şi fântâna „Împuţita". No. XVII, p. 39.

(Vaslui), 10 Ianuarie 1495. ~ Confirmă mai multor răzeşi jumătate din satul Fofâşeşti pe Cuţitna. No. XVIII, p. 40.

Vaslui, 11 Ianuarie 1495. ~ Dărueşte uşerului Petru şi surorilor sale jumătate din satul Tomceşti pe Bârlad. No. XIX, p. 41.

Vaslui, 11 Ianuarie 1495. ~ Confirmă lui Câlnău spătarul jumătatea de sus a satului Piscul pe Bârlad. No. XX, p. 42.

Vaslui, 12 Ianuarie 1495. ~ Dărueşte lui Eremie postelnicul jumătatea de jos a satului Piscul pe Bârlad. No. XXI, p. 44.

Vaslui, 12 Ianuarie 1495. ~ Dărueşte lui Alexa şi fraţilor săi satul Ţigăneii dela Dimaciu. No. XXII, p. 45.

Vaslui, 12 Ianuarie 1495. ~ Dărueşte lui Frăţilă şi nepoţilor săi satul Lieştii pe Bârlad. No. XXIII, p. 47.

Vaslui, 12 Ianuarie 1495. ~ Dărueşte lui Petre şi fraţilor săi jumătate din seliştea Fundeni pe Bârlad. No. XXIV, p. 48.

(Vaslui), 13 Ianuarie 1495. ~ Dărueşte lui Stan Mieriul jumătate din seliştea Fundeni pe Bârlad. No. XXV, p. 49.

(Vaslui), 16 Ianuarie 1495. ~ Confirmă fetelor lui Dragomir Tăutul satele Tăuţii la Horince, Rujenii tot acolo şi jumătate din Leuşteni la Chigheciu. No. XXVI, p. 50.

(Vaslui), 16 Ianuarie 1495. ~ Confirmă fraţilor Toader şi Ivan şi surorilor lor satul Gheieştii pe Zeletin. No. XXVII, p. 51.

Vaslui, 17 Ianuarie 1495. ~ Confirmă nepoţilor lui Toader Nănescul şi rudelor lor satul Năneştii pe Studeneţ. No. XXVIII, p. 52.

Vaslui, 22 Ianuarie 1495. ~ Confirmă lui Neagul Dumiea şi fratelui său Băloş a patra parte din satul Buzeşti, pe Sărata. No. XXIX, p. 54.

Vaslui, 22 Ianuarie 1495. ~ Confirmă Micăi satul Pulpeştii pe Tutova, „unde a fost jude Pulpe". No. XXX, p. 56.

Vaslui, 22 Ianuarie 1495. ~ Confirmă urmaşilor lui Laslău globnicul nouă sate de baştină ale lor: Lăslăoanii, Şerbeştii, Mohorâţii, Drăgoeştii, Petreştii, Plăcintenii, Oprişeştii, Cârna şi Răchitişul. No. XXXI, p. 58.

25 Ianuarie 1495. ~ Confirmă lui Oană Petrescul şi fratelui său Stan jumătate din satul Cocoşeri pe Stemnic. No. XXXII, p. 62.

Bârlad, c. Ianuarie 1495. ~ Cercetează şi fixează din nou, descriindu-le cu deamănuntul, hotarele târgului Bârlad şi confirmă Bârlădenilor un vechiu privilegiu de vamă. No. XXXIII, p. 62.

Iaşi, 4 Fevruarie 1495. ~ Confirmă lui Toma Salce satul „La Salce pe Ialan, între Ioanăş Tricolescul şi Găjoae". No. XXXIV, p. 68.

Iaşi, 5 Fevruarie 1495. ~ Confirmă pisarului domnesc Toader satele Rizina şi Sinaşeuţii, amândouă pe Nistru. No. XXXV, p. 70.

Suceava, 13 Martie 1495. ~ Confirmă lui Cozma, fratelui, surorilor şi nepoatei sale jumătate din satul Floreşti, la Polocini. No. XXXVI, p. 73.

(Suceava), 13 Martie 1495. ~ Confirmă lui Cristea, fratelui şi surorilor sale jumătate din satul Spărieţi la Zăbrăuţi. No. XXXVII, p. 75.

Suceava, 15 Martie 1495. ~ Confirmă Măriei, nepoţilor şi nepoatelor sale jumătate din satul Floreşti, la Polocini. No. XXXVIII, p. 75.

Suceava, 15 Martie 1495. ~ Confirmă lui Vlaşin şi nepotului său a treia parte din satul Argişani, pe Prut. No. XXXIX, p. 77.

Suceava, 17 Martie 1495. ~ Confirmă lui Sima Gureş jumătate din satul Sârbii pe Rebricea. No. XL, p. 79.

Suceava, 17 Martie 1495. ~ Confirmă lui Toader Bălcescul şi lui Dragotă Vulpescul satul Hirova la Măiatini. No. XLI, p. 81.

(Suceava), 18 Martie 1495. Confirmă lui Stanciu şi soru-si Stanii satul Lăleşti, pe Tutova. No. XLII, p. 84.

Suceava, 19 Martie 1495. ~ Confirmă lui Nichita şi mai multor rude ale sale satul Jurcanii din Câmpul lui Dragoş. No. XLIII, p. 84.

(Ianuarie-Martie) 1495. ~ Confirmă lui Jurja Cârmeate, fratelui şi surorilor sale satul Mireştii pe Sohului. No. XLIV, p. 87.

1495. ~ Confirmă lui Bogdan, nepotul Giurgii, jumătate din satul Jumătăţeni. No. XLV, p. 88.

Suceava, (24) Ianuarie 1496. ~ Dărueşte lui Ion Frunteş stolnicul jumătatea de jos din satul Ciofreşti la gura Gerului şi a patra parte din venitul bălţii Bârladului. No. XLVI, p. 89.

Suceava, 24 Ianuarie 1496. ~ Dărueşte diacului Toader jumătatea de sus a satului Ciofreşti dela gura Gerului şi a patra parte din venitul bălţii Bârladului. No. XLVII, p. 91.

Vaslui, 1495 s. 1496. ~ Confirmă lui Oană şi altor doi răzeşi două părţi din satul Deochiaţi, pe Suhului. No. XLVIII, p. 92.

Hârlău, 3 Ianuarie 1497. ~ Confirmă popii Ivan Aramă satul Urziceni. No. XLIX, p. 93.

(Iaşi), 20 Ianuarie 1497. ~ Confirmă lui Toader şi unor rude ale sale satul Nedeianii la Cârligătura. No. L, p. 95.

Iaşi, 20 Ianuarie 1497. ~ Confirmă lui Neagul Călmăţuiul jumătate din satul Moleşti, subt Orheiu. No. LI, p. 97.

Iaşi, 22 Ianuarie 1497. ~ Dărueşte mânăstirei Voroneţului o prisacă la Cârligătura, pe părăul Mihalcea, şi o bucată de pământ numită Lazul din hotarul Tomeştilor, cumpărate amândouă dela vechii lor proprietari. No. LII, p. 99.

Iaşi, 28 Ianuarie 1497. ~ Confirmă lui Mihai Mândrea satul Liteşti pe Siret. No. LIII, p. 101.

Vaslui, 25 Fevruarie 1497. ~ Confirmă Ileanei şi nepotului ei Dragotă Frăţiianul satul Frăţieneşti la gura Orbejei. No. LIV, p. 102.

Vaslui, 6 Martie 1497. ~ Confirmă nepoţilor lui Nicoară Pogan satul Pogăneşti pe Tutova. No. LV, p. 104.

Vaslui, 11 Martie 1497. ~ Confirmă fraţilor Ghedeon Harbuz şi Fătul şi nepoţilor lor satul Harbuzi pe Jigălia. No. LVI, p. 105.

Vaslui, 13 Martie 1497. ~ Confirmă lui Jurja Puţeanul satele: Puţenii în Dumbravă şi „unde au fost Muntenii-Puţeni". No. LVII, p. 106.

Vaslui, 14 Martie 1497. ~ Confirmă lui Micul Măcău jumătate din satul Călimăneşti pe Putna. No. LVIII, p. 108.

(Vaslui), 14 Martie 1497. ~ Confirmă surorilor Anuşca, Negrita şi Maria satul Bezreţenii pe Idriciu. No. LIX, p. 110.

Vaslui, 15 Martie 1497. ~ Confirmă lui Borcea şi surorii sale Dragolea satul Beţeşti în Câmpul lui Dragoş. No. LX, p. 110.

Vaslui, 15 Martie 1497. ~ Confirmă lui Borcea şi surorii sale satele: Beţeştii în Câmpul lui Dragoş, Bărbăşanii pe Bistriţa şi jumătatė din Rădiu. No. LXI, p. 112.

(Vaslui), 15 Martie 1497. ~ Confirmă popii Stroe o poiană

pe Tazlău în fața Bereștilor și o alta numită Runcul deasupra Strâmbei. No. LXII, p. 114.

Vaslui, 16 Martie 1497. ~ Confirmă lui Ivan satul Ionășeşti pe Jeravăț. No. LXIII, p. 114.

Vaslui, 19 Martie 1497. ~ Confirmă lui Toader Dumbravă şi femeii sale Muşa satul Hădărăeştii pe Bârlad. No. LXIV, p. 116.

Vaslui, 20 Martie 1497. ~ Confirmă comisului Ilea împreună cu o soră şi o nepoată a sa jumătate din satul Crăiniceşti la Polocini, iar lui singur jumătate din seliştea Găleşti, tot la Polocini. No. LXV, p. 118.

Vaslui, 20 Martie 1497. ~ Confirmă medelnicerului Mihul satul Rădeni cu o baltă la gura Ialanului. No. LXVI, p. 121.

18 Mai 1497. ~ Confirmă copiilor şi nepoţilor lui Oană şi Toader Căuiu două sate cu numele Căuieşti: unul pe Bârlad, altul pe Rebricea. No. LXVII, p. 122.

1497. ~ Confirmă fraţilor Bratul şi Costea satul „Cârligul lui Dan“ pe Corod. No. LXVIII, p. 123.

11 Aprilie 1498. ~ Confirmă o împărţeală între Petre Hâra şi soru-sa Stanca pe patru sate: Sărăţenii, Lăţeştii, Dragomăneştii şi Spinenii. No. LXIX, p. 125.

Suceava, 24 Septemvrie 1498. ~ Confirmă Vasutcăi, fetii lui Romaşco, satele: Drăgoeştii, Lucăceştii, Boteştii şi Căcăceanii. No. LXX, p. 125.

Hârlău, 13 Noemvrie 1498. ~ Dărueşte mânăstirii Bistriţa o vie la Călugăra lângă Bacău, cu un schit şi o prisacă. No. LXXI, p. 127.

Suceava, 15 August 1499. ~ Confirmă lui Efrem a treia parte din satul Costeşti la gura Ciuhrului. No. LXXII, p. 129.

Suceava, 31 August 1499. ~ Dărueşte mitropoliei de Roman satul Muntenii-Scutaşi, „unde au fost judeţi Itu şi Şerban“. No. LXXIII, p. 131.

Suceava, 15 Septemvrie 1499. ~ Confirmă lui Jurj clucerului de arie a treia parte din partea lui Oană Băeşescul în satele Băeşeşti şi Mălini. No. LXXIV, p. 134.

Suceava, 18 Septemvrie 1499. ~ Confirmă lui Fedor Iureş şi fratelui său Cotea satul Rovcăuţii pe Prut. No. LXXV, p. 139.

Hârlău, 14 Noemvrie 1499. ~ Dărueşte lui Duma Brudur partea de jos a satului Ţăpeşti pe Bârlad şi a patra parte din venitul bălţii dela Lozova. No. LXXVI, p. 140.

Hârlău, 15 Noemvrie 1499. ~ Confirmă mânăstirei Moldoviţa satele

Vaculinţii şi Saşii pe Costâna, satul dela gura Moldoviţei, seliştea „unde a şezut Zârnă“ şi „Vama“ dela Moldoviţa. No. LXXVII, p. 142.

Hârlău, 20 Noemvrie 1499. ~ Dărueşte lui Eremie visternicul satul Juleşti din ţinutul Neamţului. No. LXXVIII, p. 144.

Hârlău, 20 Noemvrie 1499. ~ Dărueşte mânăstirei Voroneţului satul Milcineşti la Cârligătura şi o vie în dealul Hârlăului, confirmând alte două danii de vii: a lui Iuga visternicul şi a soţiei sale Nastea. No. LXXIX, p. 146.

Hârlău, 21 Noemvrie 1499. ~ Confirmă lui Gavriil Dinga, soru-si şi nepoţilor lui satul Bodeşti pe Tazlăul Mare şi jumătate din Poiana Boului. No. LXXX, p. 150.

Hârlău, 23 Noemvrie 1499. ~ Dărueşte mânăstirei Bistriţa satele Ilieşeştii şi Dragomireştii pe Siret, Tălveştii, mai jos de Ilieşeşti, şi câteva fălci de vie la Hârlău, cumpărate dela diferiţi proprietari. No. LXXXI, p. 152.

Hârlău, 26 Noemvrie 1499. ~ Confirmă comisului Ilea seliştea Alba pe Putna. No. LXXXII, p. 159.

Hârlău, 26 Noemvrie 1499. ~ Dărueşte mânăstirei Dobrovăţului trei sate pe Dobrovăţ: Ruşii, Călugărenii şi Dumeştii, luate dela urmaşii lui Ivan Damianovici în schimb pentru alte patru sate: Dumbrăvenii şi Radoteştii pe Bujor, Davideştii pe Berheciu şi Neagomireştii pe Hovrăiata, unele foaste ale mânăstirei Bistriţa, altele cumpărate dela vechii lor proprietari. No. LXXXIII, p. 161.

1499. ~ Confirmă la două nepoate ale lui Stoian Dârmănescul satele: Dârmăneştii pe Suceava, Dârmăneştii pe Jijia şi un al treilea sat pe Prut. No. LXXXIV, p. 166.

Suceava, 1499. ~ Confirmă lui Lupe Cheşanul satul Onţeştii pe Bârlad. No. LXXXV, p. 168.

Iaşi, 17 Martie 1500. ~ Confirmă mânăstirei Neamţului balta Zahorna dela Nistru cu o gârlă şi o prisacă. No. LXXXVI, p. 169.

Iaşi, 22 Martie 1500. ~ Dă mânăstirei Bistriţa patru sate ale sale de pe Bistriţa: Sluganii, Chicoşeştii, Calieneştii şi Laţcanii, în schimbul altor cinci: Cauceleştii, Gâdinţii, Birăeştii, Vâlcsăneştii şi Manuileştii. No. LXXXVII, p. 172.

Iaşi, 25 Martie 1500. ~ Confirmă fraţilor Sima şi Onica, fiii lui Botea, satul Boteştii pe Ialan. No. LXXXVIII, p. 174.

(Iaşi), 30 Martie 1500. ~ Confirmă mânăstirii Pobrata satele Verijanii şi Ciulineştii pe Prut şi cinci sălaşe de tătari. No. LXXXIX, p. 176.

Iaşi, (Martie) 1500. ~ Confirmă lui Danciul Ştiucariul şi nepoţilor săi satul Dobrenii pe Lăpuşna. No. XC, p. 179.

25 Aprilie 1501. ~ Confirmă lui Paşină, o slugă a lui Dumşa postelnicul, satul Petricanii pe Başeu. No. CXI, p. 180.

Iaşi, 27 Iunie 1501. ~ Imputerniceşte pe călugării dela mânăstirea Neamţului să-şi apere de încălcări muntele Fărcaşa şi ceilalţi munţi ai lor. No. XCII, p. 182.

Suceava, 14 Dechemvrie 1501. ~ Dărueşte mânăstirei Putna satele Sineştii şi Onişcanii la Cârligătura. No. XCIII, p. 182.

Huşi, 23 Ianuarie 1502. ~ Confirmă lui Leva şi fratelui său Petru o bucată de loc pe Sărata, din hotarul târgului Huşilor. No. XCIV, p. 189.

Iaşi, 17 Fevruarie 1502. ~ Confirmă diacului Toader satul Mălineştii pe Bârlad. No. XCV, p. 191.

Iaşi, 17 Fevruarie 1502. ~ Confirmă nepoţilor lui Mihail grămăticul satele Murgocenii peste Prut, Băşenii la Turia, jumătate din Târjoaca pe Jijia şi jumătate din Iacobeni. No. XCVI, p. 193.

(Iaşi), 22 Fevruarie 1502. ~ Confirmă visternicului Isac satul Dolheştii pe Şumuz. No. XCVII, p. 195.

Vaslui, 7 Martie 1502. ~ Confirmă lui Luca Arbure, portarul Sucevei, satul Solca. No. XCVIII, p. 198.

Vaslui, 13 Martie 1502. ~ Confirmă lui Stan, Iuga şi surorilor lor satul Mândreşti la obârşia Gerului. No. XCIX, p. 200.

Vaslui, 14 Martie 1502. ~ Confirmă Fedcăi, Ileanei şi Anuşcăi, fetele lui Nistrea, şi altor rude ale lor satele Marcovicenii şi Terpeştii pe Bârlad. No. C, p. 202.

Vaslui, 14 Martie 1502. ~ Confirmă fraţilor Ion, Nichita şi Mihul a patra parte din satul Făureşti pe Tutova. No. CI, p. 204.

Vaslui, 14 Martie 1502. ~ Confirmă Stanei şi surorilor ei satul Băleşti la gura Stebnicelului. No. CII, p. 206.

Vaslui, 14 Martie 1502. ~ Confirmă lui Petrea a patra parte din satul Mileşti pe Soholuiu. No. CIII, p. 207.

(Vaslui), 14 Martie 1502. ~ Confirmă Neagăi, fetii lui Micşin, satul Micşineştii pe Ialan. No. CIV, p. 208.

Suceava, 17 Noemvrie 1502. ~ Dispune ca popii dela bisericele satelor mânăstirii Putna să asculte numai de această mânăstire şi să fie supuşi jurisdicţiunei egumenului ei; acordă apoi mânăstirei un mertic de 150 drobi de sare pe an şi-i confirmă din nou braniştea din jurul ei. No. CV, p. 209.

1502. ~ Confirmă stolnicului Toader Toc seliştea Foleştii pe Crasna. No. CVI, p. 212.

Suceava, 2 Fevruarie 1503. ~ Confirmă mânăstirii Putna toate satele şi privilegiile ce le-a avut de mai nainte. No. CVII, p. 214.

(Suceava), 8 August 1503. ~ Confirmă preotului Luca, surorii şi nepoatei sale satul Mălineştii pe Bârlad. No. CVIII, p. 219.

Suceava, 26 August 1503. ~ Confirmă mânăstirei Moldoviţa satele Provorotiia şi Oprişinţii. No. CIX, p. 221.

Suceava, 26 August 1503. ~ Confirmă episcopiei Rădăuţilor satele date ei de domnii de mai nainte, anume: Rădăuţii şi Coţmanul Mare, acesta cu cele nouă cătune ale lui. No. CX, p. 224.

Suceava, 26 August 1503. ~ Confirmă mitropoliei Sucevei satul Mihăeşti. No. CXI, p. 227.

Badeuţi, 8 Septemvrie 1503. ~ Confirmă mânăstirei Putna patru sălaşe de „ţigani robi", un holteiu şi trei femei, aduşi toţi din Ţara Românească. No. CXII, p. 227.

Badeuţi, 13 Septemvrie 1503. ~ Dărueşte fraţilor Buda şi Grozea un loc pustiu pe Sărata, din jos de gura pârâului Căpăţânoasa. No. CXIII, p. 228.

18 Septemvrie 1503. ~ Confirmă lui Ion tălmaciul satul Ruseni. No. CXIV, p. 229.

Suceava, 30 Septemvrie 1503. ~ Confirmă lui Danciul Buciaţchi, vărului său Isaiu şi mătuşii lor Vasutca satele Hodoreacinţii şi Gvozdăuţii pe Vilia. No. CXV, p. 230.

Suceava, 30 Septemvrie 1503. ~ Dărueşte mânăstirii Neamţului satele Băicenii şi Mogoşeştii pe Siret, o prisacă în braniştea domnească dela Bohotin şi un mertic anual de şase pietre de ceară din venitul domnesc dela târgul Neamţului. No. CXVI, p. 232.

Suceava, 6 Octomvrie 1503. ~ Dărueşte mânăstirei Dobrovăţului satele: Feteştii, Alecseştii, Muntenii, Costăcenii şi Ostrovenii pe Dobrovăţ. No. CXVII, p. 238.

ADAOS

Vaslui, 1 Iulie 1472. Ştefan vv. confirmă lui Lazor Băloş a treia parte din satul Petreşti pe Vilna şi poiana lui Miculiţă. No. CXVIII, p. 245.

5 Aprilie 1474. ~ Confirmă lui Ion Bulbosea şi fratelui său satul Antileşti. No. CXIX, p. 247.

Suceava, 1488. ~ Confirmă lui Toader Gherman seliştea Lăhoveni. No. CXX, p. 247.

Suceava, 16 Martie 1495. ~ Confirmă copiilor lui Oană şi Jula Pântece satele Mărceştii şi Grijlivii pe Bârlad şi jumătate din Horodniceni. No. CXXI, p. 248.

Vaslui, 14 Martie 1502. ~ Confirmă lui Crăciun a patra parte din satul de pe Bârlad „unde au fost juzi Buda şi Drăgoiu". No. CXXII, p. 250.

II. Tractate, acte omagiale, solii, privilegii comerciale, salv-conducte, scrisori.

Bacău, 13 Septemvrie 1457. Ştefan vv. trimete logofătului Mihail şi fraţilor săi salv-conduct ca să se întoarcă din Polonia în Moldova. No. CXXIII, p. 257.

Octomvrie-Noemvrie 1457. ~ Scrie Braşovenilor să vie cu mărfuri în Moldova. No. CXXIV, p. 259.

Suceava, 13 Martie 1458. ~ Reînoeşte Braşovenilor privilegiul comercial pe care îl aveau dela domnii de mai nainte, arătând cu deamăruntul felul mărfurilor şi al vămilor. No. CXXV, p. 261.

Lagărul dela Nistru, 4 Aprilie 1459. ~ Incheie tractat de pace cu plenipotenţiarii regelui polon Andrei Ądrowąž, voevodul Rusiei, şi Hricko din Pomorzany, voevodul Podoliei. No. CXXVI, p. 266.

Suceava, 12 Iunie 1460. ~ Trimete un al doilea salv-conduct logofătului Mihail pentru întoarcerea din Polonia în Moldova. No. CXXVII, p. 269.

Suceava, 3 Iulie 1460. ~ Confirmă Lembergenilor privilegiul comercial ce îl aveau dela unchiul său Ştefan (II) şi dela predecesorii acestuia, restabilind vămile ce vor aveà să plătească pentru mărfurile de import, de tranzit şi de export, cum erau în privilegiul lui Ştefan. No. CXXVIII, p. 271.

Suceava, 2 Martie 1462. ~ Făgădueşte regelui Cazimir al Poloniei că-i va păstrà aceeaş credinţă, şi-i va slujì, cum predecesorii săi Alexandru, Iliaş, Ştefan (II) şi Bogdan, tatăl său, au slujit regilor Vladislav tatăl (Jagiełło) şi Vladislav fiul (Warnęczyk). No. CXXIX, p. 282.

Suceava, 2 Martie 1462. Mitropolitul Teoctist împreună cu ceilalţi demnitari bisericeşti şi civili ai Moldovei şi cu toţi sfetnicii domneşti jură credinţă regelui Cazimir şi Coroanei polone. No. CXXX, p. 288.

Suceava, 2 Martie 1462. Ștefan vv. făgăduește că va rămâne credincios regelui Cazimir şi Coroanei polone, conform tradiţiei şi tractatului încheiat cu plenipotenţiarii regelui. No. CXXXI, p. 291.

Iaşi, 25 Ianuarie 1463. ~ Dă salv-conduct Lembergenilor, ca să poată venì să cumpere şi să vânză orice marfă în Moldova. No. CXXXII, p. 294.

Tabăra dela Hotin, 9 Octomvrie 1467. Plenipotenţiarii regelui Cazimir şi ai lui Ștefan vv., dimpreună cu arbitrul regal Mikołaj Grzymało, hotărăsc ţinerea unei noi conferinţe, spre a discutà chestiunile pendinte între Moldova, Rusia şi Podolia. No. CXXXIII, p. 296.

Suceava, 10 Iulie 1468. Boierii de frunte ai lui Ștefan vv. trimit la Braşoveni o solie prin fratele lor Iliaş. No. CXXXIV, p. 299.

Suceava, 28 Iulie 1468. Ștefan vv. făgădueşte regelui Cazimir şi Coroanei polone că le va fi supus credincios, cum au fost şi predecesorii săi, în special bunicul său Alexandru, numai să fie şi el apărat de Coroană în potriva Turcilor, Tătarilor şi Ungurilor. No. CXXXV, p. 300.

Suceava, 28 Iulie 1468. ~ Trimite logofătului Mihail, fraţilor şi oamenilor săi de casă al treilea salv-conduct, ca să se întoarcă din Polonia în Moldova. No. CXXXVI, p. 305.

Suceava, 12 Fevruarie 1469. ~ Scrie Braşovenilor că Gheorghe Cutura din Prejmer a fost luat prins şi nu va fi liberat până ce concetăţeanul lor Pavel Grasul nu-şi va plătì datoria de 400 florini ungureşti. No. CXXXVII, p. 308.

Roman, 10 August 1470. ~ Trimite logofătului Mihail în Polonia al patrulea salv-conduct pentru întoarcerea sa în ţară. No. CXXXVIII, p. 309.

Vaslui, 13 Iulie 1471. ~ Scrie regelui Poloniei că nu poate trimete pe fiul său în ajutorul fiului regal, care fusese chemat rege în Boemia, şi-l roagă să intervie pe lângă Radul, domnul Ţării Româneşti, ca acesta să păstreze pacea cu dânsul. No. CXXXIX, p. 311.

Suceava, 3 Ianuarie 1472. ~ Garantează neguţătorilor Braşoveni deplină libertate a negoţului în tot cuprinsul ţării. No. CXL, p. 315.

Roman, 15 Septemvrie 1474. ~ Scrie Bistriţenilor că a trimis la Ciceu pe sluga sa Nemil şi le cere să-l petreacă până acolo. No. CXLI, p. 317.

Vaslui, 29 Noemvrie 1474. ~ Scrie Papei Sixt IV despre propunerea primită prin ambasadorul veneţian dela Husun-Asan şi-i cere ajutor în contra păgânilor. No. CXLII, p. 318.

Suceava, 25 Ianuarie 1475. ~ Anunţă principilor creştini biruinţa câştigată de oastea sa în ziua de Bobotează împotriva Turcilor (la Podul Inalt). No. CXLIII, p. 319.

Iaşi, 20 Iunie 1475. ~ Vesteşte, prin solii săi din Ungaria, pe regele Matiaş Corvin despre cucerirea Caffei de către Turci şi despre pregătirile acestora de a venì asupra Moldovei cu mari oşti pe apă (la Chilia şi Cetatea Albă) şi pe uscat, sub comanda sultanului însuş. No. CXLIV, p. 324.

Suceava, 10 Iulie 1475. ~ Dă în mâna Braşovenilor un salv-conduct pentru toţi neguţătorii din Ţara Ungurească. No. CXLV, p. 329.

Iaşi, 12 Iulie 1475. ~ Incheie tractat de pace cu Matiaş Corvin, regele Ungariei. No. CXLVI, p. 330.

Roman, 1 Noemvrie 1475. ~ Scrie Braşovenilor că a dat răspuns verbal solilor lor şi că rămâne prieten Ungurilor şi creştinilor. No. CXLVII, p. 336.

Vaslui, 18 Fevruarie 1476 (s. 1470). ~ Roagă pe judeţul Braşovului să dea voe lui Mihai meşterul a se întoarce în ţară cu săbiile şi armele cumpărate acolo. No. CXLVIII, p. 337.

Vaslui, 18 Fevruarie 1476 (s. 1470). ~ Mulţămeşte Braşovenilor pentru ştirile trimise prin Mihai meşterul despre intenţiile Turcilor. No. CXLIX, p. 338.

Bârlad, 5 Iunie 1476. ~ Scrie Braşovenilor că a tăbărît împotriva Turcilor şi-i roagă să-i trimeată ştiri despre mişcările acestora. No. CL, p. 339.

Valea Berheciului, 11 Iunie 1476. ~ Mulţămeşte Braşovenilor pentru ştirile primite dela dânşii şi-i roagă să-i trimeată mai departe noutăţi dela Turci şi dela Munteni. No. CLI, p. 340.

Hârlău, 5 Ianuarie 1477. ~ Mulţămeşte Braşovenilor pentru ştirile trimise despre Vlad Ţepeş şi-i roagă să-l vestească grabnic despre orice i s'ar mai întâmplà acestuia. No. CLII, p. 341.

Hârlău, 27 Ianuarie 1477. ~ Vesteşte pe Braşoveni că a trimes la ei pe Oglindă în misiune. No. CLIII, p. 342.

Veneţia, 8 Mai 1478. Ţamblac, unchiul şi solul lui Ştefan vv., expune Veneţienilor starea cea grea a Moldovei, rugându-i pentru un ajutor grabnic împotriva Turcilor. No. CLIV, p. 342.

Roman, 22 Ianuarie 1479. Ştefan vv. asigură pe regele Cazimir că-i va prestà în persoană omagiul de fidelitate şi că va venì în acest scop la Colomeia cu boierii săi. No. CLV, p. 351.

Suceava, 20 Aprilie 1479. ~ Scrie Braşovenilor că Turcii au trecut cu oaste în Ţara Românească şi-i roagă să-l vestească împotriva cui se îndreaptă. No. CLVI, p. 353.

Suceava, 22 Ianuarie 1480. ~ Scrie Braşovenilor că Turcii fac pregătiri de războiu şi-i roagă să fie gata pentru orice eventualitate. No. CLVII, p. 355.

Hârlău, 9 Iulie 1480. ~ Scrie Braşovenilor că Turcii şi Muntenii au prădat Săcuimea şi să gătesc să prade şi Moldova sau Transilvania; îi roagă să spioneze mişcările lor şi să-l vestească despre ele. No. CLVIII, p. 356.

Târgovişte, Ianuarie 1481. Tricolici vornicul scrie, din închisoarea în care îl ţineà Basaraba cel Tânăr, rudelor sale, rugându-le să îngrijească de averea sa. No. CLIX, p. 358.

Roman, 4 Fevruarie 1481. Ştefan vv. mulţămeşte Braşovenilor pentru ştirile ce i-au trimis despre Ţepeluş. No. CLX, p. 359.

Suceava, 7 Martie 1481. ~ Scrie Bistriţenilor să trimeată la el pe argintarul Antonie, având a-i da ceva de lucru. No. CLXI, p. 360.

Roman, 15 Martie 1481. ~ Inştiinţează pe boierii, cnejii şi ţăranii din judeţul Brăilei, că vine să le pună domn în Ţara Românească pe Mircea vv. No. CLXII, p. 361.

1481. ~ Trimite o solie către regele Poloniei Cazimir, rugându-l să-i dea ajutor împotriva Turcilor, să lase liberă trecerea solilor săi la marele cneaz al Moscvei şi să-l despăgubească de pagubele ce i-au făcut locuitorii din Cameniţa. No. CLXIII, p. 364.

Bacău, 18 Ianuarie 1482. Alexandru, fiul lui Ştefan vv., roagă pe Laurenţiu Mikó din Hidvég să întoarcă lui Ioan Nagy, o slugă a tatălui său, mai multe scule ce i le luase pe nedrept. No. CLXIV, p. 367.

Roman, 17 Iunie 1482. Ştefan vv. scrie Braşovenilor că a trimis la dânşii pentru nişte cumpărături pe sluga sa Vasco. No. CLXV, p. 369.

Suceava, 17 Septemvrie 1480—84. Chiracol şi Bucium, visternici şi vameşi, cer Braşovenilor restituirea unei sume luate pe nedrept dela sluga lor Mihalco. No. CLXVI, p. 369.

Colomeia, 16 Septemvrie 1485. Ştefan vv. făgădueşte regelui Cazimir că-i va păstrà lui şi Coroanei polone aceeaşi credinţă şi supunere ca şi predecesorii săi. No. CLXVII, p. 370.

Huşi, 17 Dechemvrie 1487. ~ Scrie Braşovenilor că a înţeles solia trimeasă prin concetăţeanul lor Nicolae şi că tot prin el le trimete răspunsul. No. CLXVIII, p. 379.

Bacău, 26 Iunie 1488. Alexandru, fiul lui Ştefan vv., cere Braşovenilor să-i extradeze pe Petru Huszar, care a jefuit şi a omorît pe nişte Turci la Dunăre. No. CLXIX, p. 379.

—1490. Ştefan vv. roagă pe regele Poloniei să dea solilor săi trecere prin Litvania la Moscva. No. CLXX, p. 381.

Vilna, 8 Fevruarie 1493. ~ Exprimă marelui principe al Litvaniei Alexandru regrete pentru moartea tatălui său şi felicitări pentru suirea sa pe tron, şi-l roagă să conlucreze cu fraţii săi împotriva Turcilor şi Tătarilor. No. CLXXI, p. 383.

1496. ~ Răspunde, prin vornicul Giurgea şi pitarul Mihail, la o solie a marelui principe litvan Alexandru. No. CLXXII, p. 390.

1496. ~ Trimite la Alexandru, marele principe al Litvaniei, prin Giurgea şi Mateiaş, o solie cu propunerea ca marele principe să aprobe proiectul tractatului de pace şi alianţă prezentat de dânsul şi să-i trimeată un duplicat. No. CLXXIII, p. 397.

1496. ~ Răspunde marelui principe litvan Alexandru că n'a ratificat tractatul trimis prin Petru stolnicul şi Fedco Gavrilovici, de oarece el conţineà lucruri ce lipsesc în proiectul trimis de dânsul prin Giurgea şi Mateiaş. No. CLXXIV, p. 401.

Hârlău, 20 Mai 1498. ~ Scrie lui Bernardinus de Pelheim să dea unele informaţiuni pârcalabului său din Cetatea de Baltă. No. CLXXV, p. 408.

1498. ~ Răspunde la solia marelui cneaz al Moscvei Ivan Vasilievici şi-l îndeamnă să păstreze pacea cu Alexandru, marele principe al Litvaniei, conform înţelegerii stabilite mai înainte între toţi trei. No. CLXXVI, p. 409.

Cracovia, 16 Aprilie 1499. „Significatoria" delegaţilor moldoveni, că primesc în totul condiţiile tractatului de pace încheiat la Cracovia între Moldova şi Polonia. No. CLXXVII, p. 415.

Hârlău, 12 Iulie 1499. Ştefan vv. încheie cu Ioan Olbracht, regele Poloniei, şi cu fraţii săi Alexandru, marele principe al Litvaniei, şi Sigismund, prin mijlocirea fratelui lor Vladislav, regele Ungariei şi al Boemiei, pace perpetuă. No. CLXXVIII, p. 417.

Suceava, 14 Septemvrie 1499. ~ Incheie tractat de alianţă cu Alexandru, marele principe al Litvaniei. No. CLXXIX, p. 442.

1499. ~ Răspunde la solia marelui principe al Litvaniei Alexandru: că solia sa la marele cneaz al Moscvei n'a dat nici un rezultat, de oarece acesta se plânge că ginerele său Alexandru nu se ţine de tractatul încheiat între ei, că pe fiică-sa o sileşte să

treacă la catolicism, că întreţine relaţii cu duşmanii săi ş. a. m. d. No. CLXXX, p. 446.

Vaslui, c. 1450—1500. Şoltuzul şi pârgarii din Vaslui comunică judeţului şi pârgarilor din Braşov depoziţia martorilor în procesul ce văduva lui Anton din Braşov aveà cu Petru din Vaslui. No. CLXXXI, p. 453.

Cracovia, Dechemvrie 1501. Ştefan vv. felicită pe regele Poloniei pentru suirea sa în scaunul părintesc, îl asigură că-i va păstrà aceeaş prietenie ca mai nainte şi că va observà tractatele dintre amândouă ţările, cere trecere către Moscva pentru solul său Şandru, îl roagă să nu tolereze la sine pribegi din Moldova şi să-i dee un alt termen pentru stabilirea graniţelor între Moldova şi Polonia. No. CLXXXII, p. 454.

(Lagărul din Pocuţia), Aprilie 1502. ~ Dă starostelui de Lipoveţ Ivan, trimes la dânsul de cardinalul Frederic, frate cu regele polon şi guvernator al regatului, răspunsul său privitor la delimitarea Pocuţiei. No. CLXXXIII, p. 459.

(Iulie-August), 1502. ~ Inştiinţează pe regele polon că Turcii să pregătesc să-l atace, cere trecere pentru solul său la Moscva şi-l roagă să alunge de lângă sine pe Vasco şi pe ceilalţi pribegi moldoveni. No. CLXXXIV, p. 462.

— Lemberg, începutul lui Noemvrie 1502. ~ Roagă pe starostele de Lemberg să intervină pe lângă regele său, ca să i se recunoască stăpânirea asupra Pocuţiei. No. CLXXXV, p. 463.

Suceava, 9 Dechemvrie 1502. ~ Roagă pe dogele Leonardo Loredano să permită Veneţianului Demetrius Purcivi a venì cât mai iute în Moldova, cu doftoriile cerute de Matei Muriano. No. CLXXXVI, p. 465.

Neamţ, 24 Iulie 1503. ~ Inştiinţează pe acelaş despre moartea doctorului Matei Muriano şi-l roagă să-i trimeată un alt doctor. No. CLXXXVII, p. 467.

Suceava, 13 Septemvrie 1500—1503. ~ Roagă pe Braşoveni să înlesnească spătarului Totruşan mai multe cumpărături, scutindu-l şi de vamă. No. CLXXXVIII, p. 467.

Suceava, începutul lui Octomvrie 1503. ~ Eliberează un salvconduct pentru 200 de oameni ai regelui polon Alexandru, cari trebuiau sá vie în ziua de 2 Noemvrie la Colacin, spre a cercetà graniţele Pocuţiei. No. CLXXXIX, p. 469.

Suceava, 15 Octomvrie 1503. ~ Mulţămeşte dogelui Leonardo

Loredano pentru medicul trimis din Veneţia, acesta s'a bolnăvit însă în drum şi a murit; îl roagă deci să-i trimeată un altul. No. CXC, p. 470.

Cernăuţi, 3—5 Noemvrie 1503. ~ Răspunde lui Firley, trimis la dânsul de cardinalul Frederic, fratele regelui polon, ca să-l înduplece a părăsì Pocuţia. No. CXCI, p. 472.

Lublin, 22 Noemvrie 1503. ~ Expune regelui polon Alexandru, prin solul său Luca, întreaga chestiune a Pocuţiei, rugându-l să renunţe odată pentru totdeauna la orice pretenţii asupra acestei provincii şi să asigure astfel o pace perpetuă între Moldova şi Polonia. No. CXCII, p. 482.

I

HRISOAVE ȘI CĂRȚI DOMNEȘTI

(URMARE)

I

Suceava, 3 Martie 1493.

Ştefan confirmă lui Steţco o „bucată“ de pământ din hotarul Toporeştilor vechi, în partea de jos, cumpărată dela fraţii One şi Coste, fiii Anei, nepoţii lui Ioanăş Topor, cu 100 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїєю мы Єтефан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан оузрит или єго чтȣчи ȣслышит, ѡже прїидоша прѧд нами и прѧд оусими нашими молдавскими богаре наши слȣги Ѡнє и брат єго Костє, сынове Ꙗннини, оунȣкове Іѡанъша Топора, по их доброи воли, ником непонȣжени ани присиловани, и продали свою правȣю ѡтнинȣ, ѡт оурика оуика их Іѡанъша Топора, єднȣ бȣкатȣ земли ѡт хотара стариx Топорєщ, оу нижнїи краи хотара, слȣѕѣ нашемȣ Єтєцкови за р҃ злат татарских. И оустал Єтєцко та заплатил оуси тоти р҃ злат татарских оу рȣки Ѡнє и братȣ єго Костє, прѧд нами и прѧд нашими богаре. Ино мы видѣвше их доброи воли и токмеж и полнȣю заплатȣ, а мы такѡждере и ѡт нас єсми дали и потвръдили [слȣѕѣ нашемȣ] Єтєцкови тотȣ прѧдреченȣю бȣкатȣ земли ѡт хотара стариx Топорєщ, оу нижнїи краи хотара, да єст ємȣ ѡт нас оурик и съ въсем доходѡм, ємȣ и дѣтем [єго и] оунȣчатѡм єго и прѣвнȣчатѡм єго и прѣщȣрѣтѡм єго и въсємȣ родȣ єго, кто сѧ ємȣ изберет наиближнїи, непорȣшено николиже на вѣкы. Ꙗ хотар тои бȣкати земли ис верха ѡт стариx Топо-[рєщ] почєнши, ѡт берєг Прȣта, ѡт єдин топѡл знаменан, чер[єс] полє на дѧл къ Лъпȣшнои, а ѡт иншиx сторѡн по старомȣ хотарȣ, кȣда из вѣка оживали. Ꙗ на то єст вѣра господства мы вышєписаннаго Єтефана воєводї, и вѣра прѣвъзлюблєнних сынѡв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра богар наших: в. п. Дȣма, в. п. Гангȣра ѡрхєнского, в. п. Болдора дворника,

в. п. Хръм[а]на, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹшата хотинского, в. п. Микотъ и п. Рѣцеша паркалаби немецкїи, в. п. Андреика Чорторыйского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Динга, в. п. [Кл]ъ-[нъωа сп]ътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѹнтеш(а) столника, в. п. [Петрики ко]-миса, и вѣра въсѧх боıар наших молдавских, и великих и малих. А по [нашем жив]отѣ, кто бѹдет господаръ [нашеи земли, ωт дѣтеи наших или ωт нашего рода, или бѹд кого богъ изберет] господарем быти нашеи земли молдавскои, тот [абы] емѹ не порѹшил нашего даанїа и потвръжденїа, але абы емѹ оукрѣпил и оутвръдил, за що [ωн соби кѹпил] на свои правїи пинѣзи. А на болшее потвръжденїе томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ жѹпанѹ Тъоутѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(а) Тоадер граматик оу Сѹч(а)вѣ, в лѣто ҂зА, мар. г.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНЬ ВОЕВѠДА, ГѠСПОДАР ЗЕМЛИ МѠЛДАВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 16. — Descrierea hotarului e, în traducere exactă, aceasta: „Iar hotarul acestei bucăţi de pământ, din sus de Toporeştii vechi, e începând din malul Prutului, dela un plop însemnat, peste câmp la deal către Lăpuşna, iar de celelalte părţi după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au apucat". E vorba de un sat dispărut în Basarabia de azi, în părţile Lăpuşnei; nu-l găsesc nici pe hartă, nici în „Basarabia în sec. XIX" sau în „Dicţionarul Geografic al Basarabiei" de Z. Arbore. Nu poate fi confundat cu Toporăuţii din ţin. Cernăuţilor dela No. XLVIII şi CC din vol. I. — Un suret cu data 3 Mai, în loc de 3 Martie, scris la 17 Ianuarie 1799 şi îndreptat de polcovnicul Pavel Debriţ ot Mitropolie la 30 Mai 1803, se află în posesiunea d-lui N. Volenti din Iaşi. Il reproduc după o copie a d-lui Gh. Ghibănescu, cu unele îndreptări, în parte justificate printr'un alt suret dela Academia Română, cumpărat la 1907 dela anticarul Şaraga. Acesta este legalizat de „divanul judecătoresc a prinţipatului Moldovei" la Iaşi, 25 August 1832. Această legalizare e testată la 12 Septemvrie acelaş an de consulatul rusesc din Iaşi, ceeace este o nouă dovadă că e vorba de un sat în Basarabia.

„Suret de pe un ispisoc vechiu sârbesc dela bătrânul Ştefan Voevod, din let 7001, Mart 3, scris în Suceava de Teodor (Toader) gramaticul.

Precum au venit înaintea domnii mele şi înaintea boerilor noştri a Moldovii, a mari şi mici, slugile noastre One şi frati-său

Coste [1]), ficiorii Anii, nepoţi a lui Ioanăş Topor, şi de nimene siliţi nici asupriţi, ci de a lor bună voe, şi-au vândut a lor dreaptă ocină, din uric a unchiului lor a lui Ioanăş Topor, o bucată de loc de pământ din hotarul Toporăştilor celor vechi, în cea din gios margine a hotarului, slugii noastre lui Steţcu drept 100 zloţi tătărăşti. Şi sculându-se Steţcu a plătit toţi deplin acei 100 zloţi tătărăşti în mâna Onii şi frăţâni-său [2]) Costii, dinainte noastră şi dinainte boerilor noştri. Deci, văzând şi noi ce de buna voea lor tocmală, cum şi deplină plată, noi încă aşijderea şi dela noi am dat şi am întărit slugii noastre lui Steţcu acè de mai sus zisă bucată de loc din hotarul Toporăştilor celor vechi, în cea din gios margine a hotarului, ca să-i fie lui şi dela noi uric cu tot venitul, şi fraţilor lui, nepoţilor, strănepoţilor, prestrănepoţilor şi la tot neamul lui, cine i se va alege mai de aproape, nestrămutat nici odinioară în veci. Iar hotarul aceştii bucăţi de pământ, începându-se din capul Toporăştilor celor vechi, din malul Prutului, dela un plop însemnat [3]), merge piste câmp la deal către Lăpuşna, iar dinspre alte părţi după vechiul hotar păn unde au apucat din vechiu. Şi spre aceasta este credinţa a însuş domnii mele de mai sus numit Ştefan Voevod, şi credinţa a preiubiţi fii a domnii mele Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovii, şi mari şi mici. Si spre mai mare tărie şi întărire acestor de mai sus scrise, am poroncit credincios boerului nostru Tăutul vel logofăt să scrie şi să lege şi pecetea la această adevărată carte a noastră".

II

Suceava, 5 Martie 1493.

Ştefan dărueşte lui Sima Bahluianul seliştea Steţcanii pe apa Tazlăului, „din jos de gura Ardzului, la vadul Neguţătorului".

† Милостїю божїею мы Стефань [4]) воевод(а), господарь [5]) земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто на нем възрит или чтоучи [6]) его ѹслышит, ѡж(е) тот истиныи слоуга и боıар нашь вѣрныи пань Сима Бахлѹıань слоужил нам правою вѣрною слоужбою. Тѣ[м] мы видѣвше его правою

[1]) In copia d-lui Ghibănescu „şi fraţii săi Costii".
[2]) In copia d-lui Ghibănescu „fraţilor săi".
[3]) In suret „dela o topliţă însămnată". Traducătorii au citit топлица în loc de топωл.
[4]) In orig. Стефана.
[5]) In orig. pare a fi господарѣ.
[6]) In orig. чтоли.

вѣрною слоужбꙋ до нас, жаловали есмы его ѡсобною нашею милостїю и да[ли] есмы емꙋ оу[1]) нашеи земли оу молдавскои съ едно силищь на водою Тазловѣ что с(ѧ) имѣнꙋеть Стецьканы, ниже въ оусть Ꙗрꙋоула, ꙋ вадꙋ Негꙋцъторюви, где кꙋплѣет сѧ Тазловъ Велико съ Тазлъви Солино, въ оустїꙗ Калюгерицеи, оу лакь Пꙋтꙋрѡсь, а ѡт толѣ на връх гѡрь правою мѣст где ꙋдарѣе[т] въ оубръшїꙗ Слатины. Тое въсе вишеписанное да ест емоу и ѡт нас оурикь съ въсем доходом, им и дѣтем и ꙋнꙋчатѡм и прѣꙋнꙋчатѡм их и прѣщорѣтѡм их и въсемоу родꙋ их, [к]то с[ѧ] изберет наиблыжнїи, непорꙋшено николиже на вѣкы. А хотар томꙋ виш[е]реченомоу село Стецканїи, ниже въ оусти Ꙗрꙋоул, ꙋ вадꙋ Негꙋцъторюви, где кꙋплѣ[е]т сѧ Тазловь[2]) Велико съ Тазловь Солинꙋ, въ оусти Калꙋгерици, оу лакь Пꙋторось, а ѡт толѣ на връх гѡрь правою мѣст, где ꙋдарѣет въ оубръшїꙗ Слатины, да есть емꙋ ѡт оусих сторони по старомꙋ хотарꙋ, покꙋда из вѣка ѡживали. И на то есть вѣра нашего господства више[писан]наго ми Стефан(а) воевод(ы), и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡв господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗр наших: в. п. Дꙋми, в. п. Гангꙋра, в. п. Болдора дворника, в. п. Хрънъна, в. п. Щефоула, в. п. Мꙋшата пръкълаба хотинскаго, в. п. Микотъ и п. Рѣцеша пръкълабове немецскаго, в. п. Шандра новоградскаго, в. п. Андреика Чо[р]торовьскаго, в. п. Динга, в. п. Клънъвꙋ спътарѣ, в. п. Исаика вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроунтеша стѡлника, в. п. Петрыки комиса, и вѣра ꙋсих боꙗр нашихь мѡлдавских, великих и малих. А по нашим животѣ, кто бꙋдет господаръ нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтии наших и[ли] ѡт нашего родꙋ, или пак бꙋд кого богъ изберет господарем бити нашеи земли молдавскои, тѡт би им не порꙋшил нашего даанїе и потвръжденїа, але би им оутвръдил и оукрѣпил, занеже есмы емоу дали и потвръдили за его правою вѣрно[ю] слꙋжбꙋ. А на болшоу[ю] крѣпость и потвръжденїе томꙋ въсемꙋ выш(е)писанномꙋ, велѣли есмы нашемꙋ вѣрномоу жꙋпан[ꙋ] Тъоутꙋлꙋ логофетꙋ писати и наш печат привесити къ семоу листꙋ нашемоу. Писал Алеѯа дїак оу Сꙋчавѣ, в лѣто ѕ҃за, мѣсѧца мрт. е҃.

Pecetea domnească cea mare. — Orig. se află la Teţcani, în posesiunea moştenitorilor lui D. Rosetti-Teţcanu. D-l R. Rosetti

[1]) In orig. ѡ.
[2]) In orig. pare a fi Тазловѣ.

mi-a comunicat o copie a d-sale și o fotografie ce se găsește acum la Academia Română. Textul l-am cetit după fotografie. Abaterile dela redacțiunea obișnuită a formulelor se explică prin nepriceperea și nedeprinderea diacului Alexa, care apare acì întâiaș dată în cancelaria lui Ștefan. Pasagiul privitor la hotarele seliștei e următorul: „Iar hotarul satului (село) mai sus numit Stețcanii e mai jos de gura *Ardzului*, la *vadul Negutătoriului*, unde se întâlnește Tazlăul Mare cu Tazlăul Sărat, la gura *Călugăriței* (Калѹгерици, mai sus Калюгерицеи), la *lacul Puturos* (лакъ Пѹторось, mai sus Пѹтѹрωсъ), iar deacolo drept spre vârful muntelui până la locul unde dă în obârșia (оуѵрьшїѧ) Slatinei, să-i fie de toate părțile după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au umblat“. Stețcanii (dela *Stețco, deminutivul lui Stefan) e forma vechie a Teţcanilor din jud. Bacău, pl. Tazlăul de Jos. Nu știu dacă numele Ardzul se mai păstrează, căci în dicționarele geografice lipsește, cf. Frunzescu, p. 13, și Marele Dicționar Geografic, I, p. 133; între dânsul și Ardeoanii de pe Tazlăul Sărat există însă o legătură etimologică. Cu „lacul Puturos“ cf. fântâna „Imputita“ dela No. XVII.

III

(Suceava), 5 Martie 1493.

Ștefan confirmă o împărțeală între Mărina și Stana, fetele lui Dragomir Banul, pe satele rămase dela unchiul lor Șolda: Mărina ia satele de pe Dumitra: Șoldenii, Bârlăleștii, Fântâna lui Epure și Fântâna lui Solomon, și pe Larga satele „unde a fost Oanca“, „unde a fost Lațco“ și jumătate din ezerul Horcitei; iar Stana ia Spirenii, Drăgomăneștii, Lățeștii, Sărățenii, Socii și altă jumătate din ezerul Horcitei.

Suret dela Ștefan Voevod din let 7001, Martie 5.

Facem însămnare precum au venit înainte noastră și înainte a noștri boeri moldovenești Mărina și Stana, fetele lui Dragomir Banul, nepoatele Șoldii dela Dumitra, de nimine sălite nici asuprite, și au înpărțit a lor săliști și moșiia a unchiului lor Șoldi pe Dumitra, anume Șoldenii și Socii și Bârlăleștii și Spirenii și Drăgomăneștii și Lățăștii și Sărățineștii și Fântâna lui Șolomon și Fântâna lui Epure și Cioränii, și pre Larga unde au șăzut Oanca și Lascul. Și au rămas în parte Marinii satele pe Dumitra, anume Șoldenii și Bârlăleștii și Fântâna lui Epure și Fântâna lui Șo-

lomon şi pe Larga unde au şăzut Oanca şi unde[1]) au şăzut Laţcul din câmp; iar în parte Stanii s'au venit satele anume Spirenii şi Drăgomăneştii şi Lăzăştii şi Sărăţineştii şi giumătate din câmp[2]). Pentru aceea văzând şi noi a lor bună învoeală şi înpărţală între sâne pre a lor dreaptă ocină, aşijdere [şi noi] le-am dat şi am întărit Mărinii pre acele sate ce scriu mai sus, parte ei pe Dumitra, anume Şoldenii şi Bârlăleştii şi Fântâna lui Epure şi Fântâna lui Şolomon şi pre Larga unde au fost Oanca şi unde au fost Laţcul din câmp, giumătate[3]) din satele ce scriu mai sus, ce s'au venit în parte ei, ca să-i fie ei uric dela noi cu tot venitul, ei şi copiilor ei, nepoţilor şi strănepoţilor ei şi a tot neamul ei, ce se va alege mai aproape, neruşuit nici odinioară în veci. Iarăşi Stanii dăm şi întărim pre săliştile ce s'au venit în parte ei, anume satul Spirenii şi Drăgomăneştii şi Lăzăştii şi Sărăţineştii, pre toate acele sate ce scriu mai sus, ca să-i fie ei dela noi uric cu tot venitul, ei şi copiilor ei, nepoţilor şi strănepoţilor şi a tot [neamul ei], ce se va alege mai aproape, neruşuit nici odinioară în veci. Iar hotarul a tuturor satelor ce scrie mai sus să fie după hotarul cel vechiu, pe unde au umblat din vechiu. Pentru aceea credinţa domnii mele, şi credinţa a preiubiţi fiii domnii mele, şi credinţa a tuturor boerilor noştri, dela dumnialui Boldur[4]) vornicu până la Petrica[5]) vel comis. Iar după a noastră viiaţă, cin' va fi domn ţării aceştia, să nu strâce a noastră danie şi întăritură. Pentru mai bună credinţa tuturor celor mai sus scrise, am poroncit dumnialui cinstitului şi credinciosului boeriului nostru dumnialui Tăutul vel logofăt să scrie şi a noastră pecete către această adevărată carte să o lege. S'au scris de Alexa[6]) diiacul în Suceavă.

Documentul acesta îl cunoaştem a) din două traduceri vechi: una dela 1752, cu notiţa „iar acum, 7260, Avgust 31, în zâlele luminatului domn Costantin Mihaiu Racoviţă Voevod, s'au tâlcuit

[1]) In suret se află „Laţcu" înainte de „unde".
[2]) Cf. nota dela pagina următoare.
[3]) In suret „şi giumătate".
[4]) In suret „Boldul".
[5]) In suret „Trănca".
[6]) In suret „Alixandrul".

de Evopie (Євшпинꙗ), dascălul din şcoala sloveneascǎ", alta dela 1750, autentificatǎ de „giudicatoria ţinutului Tutovii" la 20 Ianuarie 1843 (cu sigilul din 1839) şi cu notiţa „acest suret [l-am] scris eu Simion Cheşco vă let 7258, [Ghenar 12]" [1]); b) dintr'o copie a originalului slavonesc. Toate trei mi le-a comunicat părintele Ioan Antonovici din Bârlad, care presupuneà că originalul se va fi aflând în posesiunea d-lui I. Docan, dela Ministerul Afacerilor Străine, a cărui familie a stăpânit odinioară satul Sărăţeni. Copia slavonă e din aceeaş vreme cu traducerile, de oarece în dosul ei sunt scrise nişte notiţe dela 1756-1757: извод де пешици чи саѕ лѕат дин [и]ъвод дин Хорчит, съ съ щие, лт. ≠зсѯд-чинчи" (7264-5). Traducerea dela 1752 fiind mai completă, am luat-o de bază a textului; în ea lipseşte numai ezerul Horcit (în trad. dela 1750: Hârcete, în copia slavonă: Хорчит, Хърчит), pe care Marina şi Stana îl stăpâniau în două părţi egale. In locul acestui ezer, traducerea dela 1752 are, la întâia înşirare globală a satelor, după „Fântâna lui Epure, Заицева кръницꙗ", satul Ciorănii (Чшрънїи), care, la înşirarea a doua, pe părţi, dispare; în locul lui vine în partea Stanei „giumătate din câmp", ceeace corespunde în traducerea dela 1750 şi în copia slavonă lui „giumătate din ezeru din Hâr[cete], половина шт езера Хърчити". Traducerea din 1752 se mai deosebeşte de cea dela 1750 şi de copia slavonă prin forma Lăzăşti (Лъзъщи), în loc de Lăţăşti (Лъцъщи), singura corectă, de oarece e vorba de satul Lăţeşti din jud. Tutova, pl. Târgu, cătun al comunei Spineni (Spirenii din documentul nostru) —, nu de Lăzăştii din. jud. Roman, pl. Siretul de Jos, unica localitate cu această numire în toată Moldova. Sărăţineştilor din traducerea dela 1752 le corespunde Съръчинѣщїи în copia slavonă şi Sărăţenii în traducerea dela 1750: sunt Sărăţenii din judeţul Tutova, pl. Târgu. Un sat Sărăcineşti nu cunosc în Moldova (cf. Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 417-418). Sărăţineştii este deci o greşală de copiare.

Traducerea dela 1750 şi copia slavonă sunt foarte deteriorate şi rupte în mai multe bucăţi. Comparându-le între sine şi cu traducerea dela 1752, am putut să le întregesc şi le reproduc la sfârşitul acestei note. E un caz interesant de reconstituire a textului primitiv după mai multe copii posterioare.

Satele citate în acest document sunt deci următoarele:

[Şol]denii	Шолденїи
Socii	Со[чї]и
Bârlăleştii	Бърлъ[л]ещїи
Spirenii	С[пиренї]и
Dră[gomăneştii]	Др[ъго]мънѣщїи

---

[1]) „Ghenar 12" e adaos de mine, după o copie a căminarului Iordachi Roşca, dela Academia Română.

Lăţ[ăştii]	Ѧъцъщїи (trad. dela 1752: Lăzăştii)
Sărăţenii	Ѳъръчинещїи (trad. dela 1752: Sărăţineştii)
Fântâna lui Epure	Заицева крънициѧ
Fântâna lui Solomon	Шоломонова крънициѧ
Unde au fost Oan[c]a	Где бил Ѡнка
Unde au fost [Laţco de] la câmp	Где бил Ѧѧцко ѡт поле
Ezeru din Hârcete	Ѥзеро Хорчит, — Хърчити.

Mai toate sunt în jud. Tutova, pl. Târgului şi Tutovei, şi aproape unele de altele; documentul le înşiră în ordinea lor topografică, dela nord-vest spre sud-ost. Din Şoldeni au rămas numai Valea Şoldeni, lângă Dealul Horgei, în dreptul Epurenilor. Apoi vin Bârlăleştii, Schinenii sau Spinenii (Spirenii din documentul nostru), Sărăţenii (de Sus şi de Jos) şi Lăţeştii. Fântâna lui Epure sunt Epurenii de azi, cătun al comunei Bârlăleşti, spre nord de Spineni. Ezerul Horcitei sau Hârcitei e o revărsare a Prutului lângă satul Hrăniceni; cf. balta Hârşetei pe harta statului major, planşa Murgeni. Drăgomăneştii sunt un cătun al com. Măceşti, pl. Tutova. „Unde a fost Oanca" poate să fie Onceştii Vechi din jud. Tecuciu, pl. Berheciu, iar „Unde a fost Laţco" dealul „La Leţcani" de lângă Coroieştii de Jos, jud. Tutova, pl. Pereschiv. Au dispărut fără urmă Socii şi Fântâna lui Solomon. Din satul Cioräni (trad. dela 1752) au rămas dealul şi valea Cioranilor, spre nord de Spineni, cam în dreptul Bârlăleştilor. E curios că cele două văi pe care se spune că erau aşezate aceste sate nu se mai numesc azi Larga şi Dumitra, ci au nume noui, cum e Valea Epurenilor, Cioranilor, Ursoaei, Sărăţii (Drăgomăneştii i-am găsit undeva citaţi pe Valea Sărăţii), ş. a. Vezi pentru toate acestea harta statului major, planşa Murgeni.

Asupra Spinenilor, Sărăţenilor, Lăţeştilor şi Drăgomăneştilor cf. No. LXIX din acest volum. Socii sunt atestaţi în timpul lui Ştefăniţă: „Socii spre obârşia Dumitrei" (Ѳочи на верхъ Дꙋмитри, ap. N. Iorga, Studii şi documente, V, p. 211). Intr'un doc. dela 1679 sunt enumerate mai multe din satele aceste, cu Epurenii ca centru, care în sec. XVI se numià încă satul dela Fântâna Epurelui, село ꙋ Заꙗчон крънници (doc. din 15 Dec. 1508 la Arhivele Statului din Bucureşti): „Epurenii cu toate părţile şi sălişte[le] de prin prejur: Ciocăneştii şi Bârleleştii şi Şoldenii" ş. a. (Iorga, o. c., VI, p. 33).

Un rezumat greşit al documentului din 5 Martie 1493 (Mărica p. Mărina, Bacu p. Banul) se află în Condica de Anaforale No. 53, f. 67 şi No. 62, f. 181 şi 183 din Arhiva Statului din Iaşi. Documentul a fost prezentat într'un proces la 1842 şi 1843 de către răzăşii din Sărăţeni. In extrasul d-lui Gh. Ionescu se zice greşit „Sărăţenii din ţin. Fălciu", căci, afară de cei din Basarabia, nu

se găsesc alţi Sărăţeni decât Sărăţenii de Jos şi de Sus din jud. Tutova, amândouă cătune ale comunei Spineni. După Frunzescu, p. 418, această comună s'ar fi numit în vechime Dragomăneşti.

D-l I. Docan, pe care l-am întrebat dacă posedă originalul documentului dela 5 Martie 1493, îmi comunică următorul extras referitor la satele cuprinse într'însul, dintr'o mărturie hotarnică făcută de spătarul Ioan Jora la 25 Aprilie 1820:

„...Au scos dumnialui caminarul Panaite Docan un ispisoc sârbesc din leat 7001, dela răposatul domn Ştefan vv., întăritor Marinei şi surorei sale Stanei, fetele lui Dragomir Banul, nepoatele lui Şoldan, pe a lor drepte moşii şi sate ce au avut dela unchiul lor Şoldan, pe Dimitra anume Şoldenii şi Socii şi Bârlăleştii şi Spinenii şi Dragomăneştii şi Sărăţenii şi Lăţeştii şi Fântâna lui Epure şi Fântâna lui Solomon, şi pe Larga unde a fost Jaucă (=Oancă) şi unde a fost Laşcu (=Laţcu) la câmp şi cu ezerul Hârcetei".

„Suret di pe uricu sârbăsc dela Stefan Vodă, din vălet 7001.

Precum au vinit înainte noastră şi înainte ai noştri boiari, a mari şi a mici, Mărina şi cu soru-sa Stana, fetele lui Dragomir Banu, nepoatele lui Şoldan, de a lor bună voe, de nime [săli]te nici asuprite, şi s'au tocmit ele în de ele [şi şi-au] înpărţit a lor [ocine, satele] ce-au fost dela unchiul lor Şolda pe Dumitra, [anume Şol]denii şi Socii şi Bârlăleştii şi Spirenii şi Dră[gomăneştii] şi [Lăţăştii şi] Sărăţenii şi fântâna lui Epure şi fântâ[na lui] Solomon, şi pe Larga unde au fost Oan[c]a şi unde au fost [Laţco de] la câmp. Şi noi văzând a lor di [bună] voe înpărţeală pentru drepte moşii ce s'au învoit în de ele, noi încă am dat şi i-am întă[rit] Mărinii aceste sate ce scriem mai sus, ce s'au vinit în parte e[i] pe Dumitra, anume Şoldenii şi Bârlăleştii şi fântâna lui Epure şi fântâna lui Solomon şi [la] Larga [unde au] fost Oanca şi unde au fost Laţco dela câmp şi gium[ătate] din ezeru din Hârcete; iar în parte Stanii s'au v[init sa]tele anume Spirenii şi Drăgom[ăneş]tii şi Lăţ[ăştii şi] Sărăţenii şi Socii şi giumătate din ezeru din Hâr[cete]. Şi pe aceste sate ce scriem mai sus le-am dat şi de la noi [uric] şi le-am întărit lor cu tot vinitul, lor şi ficiorilor şi [ne]poţilor şi strănepoţilor şi înprăştieţilor lor şi a tot rodul lor ce se va alege mai de aproape, neclătit nici odănăoară în veci. Şi întru aceasta este credinţa însumi domnii mele de mai [sus] scris Stefan Vodă, şi credinţa a preiubiţi fiilor domnii mele Al[exandru şi] Bogdan, şi credinţa boerilor noştri, [a mari şi a mici]".

„Ѡже принидоша прѣд нами и пред ѕсим[и на]шими молдавскї[ми] болѧрї Мѫрина и сестра его[1]) Стана, дѡчки [Др]агомира Бана, по их д(о)броволю, нѣким нѣпоноженни ани пресиловані, и потокмїле се премежї съ собою[2]) и [р]азделин[ли] се ѡсобною ѡ[т]нінѣ,

[1]) Greşit, în loc де ен.
[2]) Greşit, pentru промежи собою.

села що били оуика (и)х Шолда, на Дѕмїт[р]а на име Шолденїи, и Єо[чї]и, и Бърлъ[л]ещїи, и Є[пиренї]и, и Др[ъго]мънѣщїи, и Лъцъщїи, и Є[ръчи]нѣщїи, и З[анце]ва крънициѫ, и Шоломонова крънинце, и на Ларга где бил Ѡнка, и где бил Лѩцко. Ино мї видевшии доброи воли и разд[ѣле]нїе, що они се премежи[1]) собою потокмили и р[аздѣли]ли их[2]) правии ѡ[т]нинї, а ми такождере и ѿ нас есми да[ли и пот]ферднли Мърнї тоти ѹ вишѫ писанїи села що [се дос]тало ѹ еи част на Дѹмитрѣ, на име Шолденїи, и [Бърлълещ]їи, и Заицева крънїци, и Шоломонова крънници, [и] на Ларга где бил Ѡнка, и где бил Лѫцко ѿ поле, и п[ол]овина ѿ езера Хорчит. Въсе вишеписанное, щ[о се] достало еи част, да ест еи ѿ нас оурик и съ въсем д(о)ходом, и дитѣ(м) еи и оунѹчатом[3]) еи и прашторатом [еи] и въсем(ѹ) родѹ еи, кто се еи изберет наближни, нѣпорошенно николиже на веки. Я пак Єтани есми дали и потвердили села що сѫ [до]с[т]ало еи част, на (и)ме сѣла[м] Єпиренїи, и Дръгомънещїи, и Лъцъшїи, и Єъръчинещїи, и половина ѿ езера Хърчити, да ест еи и ѿ нас ѹрик и съ въсем доходом, еи и дитем еи и ѹнѹчатом[3]) еи и пращорѣтом[4]) еи и въсем(ѹ) родѹ еи".

IV

(Suceava), 5 Martie 1493.

Ştefan confirmă lui Albul Voinescul şi surorilor sale Ana şi Vasilca satul Oideşti pe Tutova, „unde a fost jude Voina", împreună cu o mânăstire în acelaş hotar, cumpărate cu 60 de zloţi tătăreşti dela Lazor, fiul lui Petrică Negrilescul, şi dela nepoată-sa Nastea, fata lui Ion Negrilescul.

Suret de pe ispisocul sârbesc dela Stefan Voevod, din lt. 7001, Mart 5 dn.

Facem înştiinţare precum au venit înaintea noastră şi înaintea boerilor noştri ai Moldaviei sluga noastră Lazor, feciorul Petricăi Negrilescul, și nepoata lui Naste, fata lui Ion Negrilescul, de a lor bună voea, de nime siliţi nici asupriţi, și au vândut a lor dreaptă ocină dintru a lor drept uric, din uricul moșului lor Negrilescul, un sat pe Tutova anume

---

1) Vezi nota 2 dela pagina precedentă.
2) In ms. greş. р[аздѣли]ва еи.
3) In ms. greş. оу-, ѹначатом.
4) In ms. greş. прашцорѣтом.

Oideştii, unde au fost giude Voina, şi cu mânăstire întru acel hotar, aceaea au vândut slugii noastre Albului Voinescului şi surorii lui Annei şi Vasilcăi drept 60 zloţi tătărăşti. Şi s'au sculat sluga noastră Albul Voinescul şi surorile lui Anna şi Vasilca şi au plătit tot deplin acei bani de mai sus scrişi 60 zloţi în mânule slugii noastre lui Lazor, feciorul Petricăi Negrilescului, şi a nepoatei sale Nastei, fata lui Ion Negrilescul, dinainte noastră şi înainte boerilor noştri ai Moldaviei. Deci noi văzând a lor de bună voea tocmală şi plată deplin, aşişdere şi dela noi am dat şi am întărit slugilor noastre Albului Voinescul şi surorilor lui Annii şi Vasilcăi pre acel de mai sus zis sat pe Tutova anume Oideştii, unde au fost jude Voina, şi cu mânăstire întru acel hotar, ca să fie lor de la noi uric şi cu tot venitul, lor şi feciorilor lor, nepoţilor şi strănepoţilor şi a tot neamul lor, ce se va alege mai aproape, neruşuit niciodată în veci. Iar hotarul acelui de mai sus scris sat să fie despre toate părţile după hotarul cel vechiu, pe unde au umblat din vac. Spre aceasta iaste credinţa domniei mele de mai sus scris Stefan Voevod, şi credinţa preaiubiţi fiilor domniei meale Alexandru şi Bogdan-Vlad[1]), şi credinţa a tuturor boiarilor noştri, a mari şi mici. Iar după a noastră viiaţă, cine va fi domnu ţării aceştie al Moldaviei, din fiii şi neamul nostru, sau pe cine Dumnezeu va alege a fi domnu ţării aceştie, să nu strâce a noastră danie, ci mai ales să dè şi să întărească, pentrucă şi noi am dat şi am întărit, de vreme ce ei au cumpărat pre a lor drepţi bani. Iar pentru mai mare tărie şi întăritură a celor de mai sus scrise, am poroncit credincios boiariului nostru domnii sale Tăutului logofătului să scrie şi a noastră pecete către această carte a noastră să o leage.

S'au tălmăcit de Gheorghie Evloghi dascal, 1777, Iul. 3 dn.

Intre documentele propuse Academiei Române spre cumpărare de căpitanul D. Duca din Iaşi. — Satul Oideşti pe Tutova nu mai există astăzi. Poate să fi fost în apropiere de Voineşti, care-s tot pe Tutova, în jud. Tutova, pl. Tutova; v. harta statului major, planşa Corodeşti. Negrileştii, cari l-au vândut lui Albul Voinescul, vor fi fost din satul Negrileşti, jud. Tecuciu.

---

[1]) In suret „Bogdan şi Vlad“.

V

Suceava, 7 Martie 1493.

Ştefan confirmă lui Rabotă şi Sorei, copiii lui Alexa, nepoatelor lor de frate Anuşca şi Elisafta, fetele lui Jurja, fraţilor Ion, Mihul, Andruşco, alt Ion şi surorilor lor Parasca şi Armeanca, copiii lui Pântea, şi lui Vlaşin, fiul lui Iuga, toţi nepoţi lui Negrea, stăpânirea peste satul „unde a fost casa lui Alexa“ pe Vinna, dăruit întâiu de Negrea fiului său Alexa şi confirmat apoi urmaşilor acestuia de urmaşii lui Mihul, al doilea fiu al lui Negrea: de Magda, fata lui, de nepoţii ei Coste şi Toader diaci, de Luca şi Nichita, de vărul acestora Iliaş, fiul Neagşei, şi de vara lor Donea.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан оузрит или его чтѹчи ѹслышит, ѡже прїидоша прѧд нами и прѧд ѹсими нашими молдавскими болѧре Магда, дочка Михѹлова, ѹнѹка пана Негри, и оунѹкове еи Косте дїак и братове его Тоадер дїак и Лѹка и Никита, и племеники их Илїѧш, сынь Нѣгшин, и племеница их Донѣ, оуси ѹнѹкове пана Негри, по их доброи воли, никим непонѹжени ани присиловани, и дали [ѡт] сво[е]го праваго ѹрика, ѡд оурика дѣда их пана Негри, дааніеж пана Негри, едно село на Виннои, на имѣ где бил дѡм Алеѯин, та дали слѹгам нашим Работъ и сестри его Соръ и братаничем [их] Аннѹшки и Елисафи, дочкам Жѹржиним, и Іѡнѹ и братїѧм его тиж Іѡнѹ и Михѹлѹ и Андрѹшко[1]) и сестрам их Пара[с]ка и Армѧнка, сынове Пънтѣ, и Вла[шинѹ], сынѹ Юга, що бил дал т[ое село еще пан [Нег]ра[2]) [сынѹ свое]мѹ[3]) Алеѯи. Тое ѡни им потвръдили. Ино мы видѣвше их доброи воли и потвръжденїе, а мы та[кождере и ѡт нас] есми дали и потвръдили [сын]ѡм Алеѯиним, слѹѕѣ нашемѹ Работъ и сестри его Соръ, и братаничем их Анѹшци и Елисафи, дочкам Жѹржиним, и Іѡнѹ и братїѧм его тиж Іѡнѹ и Михѹлѹ и Андрѹшко и сестрам их Параска и Армѧнка, сынове Пънтѣ, и Влашинѹ, сынѹ Юга, тое село на Виннои, на имѣ где бил дѡм

[1]) Orig. pare a aveà Мандрѹшко, în loc de и Андрѹшко.
[2]) Lipsesc tocmai trei litere în orig.
[3]) In orig. par a lipsì opt litere.

Ꙗлеѯин, да ест им ѡт нас оурик и съ въсем доходѡм, им и дѣтем их и оунꙋчатом их и прѣвнꙋчатѡм их и прѣщꙋрѣтѡм их и въсемꙋ родꙋ их, кто сѧ им изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣкы. Ꙗ хотар томꙋ селꙋ по знаменах, кꙋда [по]ставил еще пан Негра: почениши ѡт Винни ѡт тополи та на могилꙋ ѡт Могоша, та прост[и на] ꙋзлѣсїе, та долꙋ оузлѣсїем на великїи могили, та прости на дꙋб, та на Деленовїи лис, та прости ꙋ Виннꙋ [1]) на мо[гилꙋ], та на горꙋ на мог[илꙋ] та межи дꙋбров[ою] та пре[з дꙋбро]вою на дꙋб, та на дрꙋгїи дꙋб, та прости ꙋ Виннꙋ на тополю. То ест вес хотар. Ꙗ на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго ми Стефана воевода, [и вѣра] прѣвъзлюбленних сынѡв господства ми Ꙗлеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗр наших: в. п. Дꙋма, в. п. Гангꙋра, в. п. Болдора дворника, в. п. Хр[ъман]а, в. п.[2]) ...... п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх боꙗр наших[3]) ...... богъ изберет господаръ быти нашеи земли молдав[скои, а]бы им не порꙋшил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы им ꙋтвръдил [и ꙋкрѣпил, занѹже] есми им дали [и потвръдили] за их правꙋю слꙋжбꙋ. Ꙗ на болшее потвръжденїе томꙋ въсемꙋ вышеписанномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномꙋ жꙋпанꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логоф[етꙋ] писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Писал Тоадер граматик оу Сѡч(а)вѣ, в лѣто ꙁза, мр. ꙅ.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЄЧЯТЬ ІѠ СТЄФЯНЬ ВОЄВѠДЯ, [Г]ѠСПО[ДЯР ЗЄ]МЛИ МѠЛДЯВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 173, cu o traducere de Gheorghe Evloghie dascălul dela 30 Mai 1783 şi alta de polcovnicul Pavel Debriţ dela 17 Fevruarie 1801. O copie după aceasta, făcută la 11 Mai 1838 în satul Slobozia-Mogoşeşti pentru comisul Costache Burghele şi autentificată la 29 Sept. 1838 de judecătoria ţinutului Iaşi, mi-a comunicat-o d-l consilier de legaţiune M. Burghele. No. 1 dintr'o colecţie de documente. — Hotarele satului sunt descrise astfel: „Iar hotarul acestui sat, după semnele puse încă de boierul Negrea, începe din Vinna dela un plop (şi merge) la movila dela Mogoş[4]), apoi drept la marginea pădurei[5]), apoi pe marginea pădurei la vale la movilele cele mari, apoi drept la un stejar, apoi la pădurea

---

[1]) In orig. greşit Винꙋ; cf. suretul lui Debriţ „drept în Vilna".

[2]) Două şire din original sunt cu totul şterse, tocite şi rupte la îndoitură. Cf. lista de boieri dela p. 6.

[3]) Urmează aproape un şir întreg şters.

[4]) La Debriţ greş. „movila din Hemeiuş".

[5]) Orig. оузлѣсїе; cf. maloros. узлісе Waldrand.

Delenilor[1]), apoi drept în Vinna la movilă[2]), apoi la deal la movilă, apoi prin dumbravă şi peste dumbravă la un stejar, apoi la un alt stejar şi apoi drept la Vinna la plop". Se vede deci că „satul unde a fost Alexa" sunt Alexeştii din jud. Vaslui, pl. Funduri, în apropiere de Borăşti, al cărui cătun este, şi de Negreşti, cari aparţineau aceluiaş neam. Vinna, valea pe care sunt aşezaţi Alexeştii, se numeşte azi Velna (în suretul lui Debriţ Vilna); vezi harta statului major, planşa Mogoşeşti.

Raporturile de înrudire dintre vânzători n'au fost bine înţelese de Debriţ, care a tradus pe племенник cu „nepot" şi n'a putut să împlinească pasagele şterse din original. De aceea dau o nouă traducere a acestor pasage, cu atât mai mult că documentul e interesant a) prin cuprinsul său juridic — confirmarea unei donaţiuni de către urmaşii primului donator către urmaşii donatarului, b) prin ştirile ce conţine asupra unui vechiu neam boeresc, din care se trăgeau doi diaci cunoscuţi ai lui Ştefan cel Mare, Coste şi Toader. „Au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boierilor noştri moldoveneşti Magda, fata Mihului, nepoata boierului Negrea, şi nepoţii ei Coste diacul şi fraţii lui, Toader diacul şi Luca şi Nichita, şi vărul[3]) lor Ilias, fiul Neagşei, şi vara lor Donea, toţi nepoţi ai boierului Negrea, de bună voea lor, de nime siliţi nici asupriţi, şi au dat dintr'al lor drept uric, din uricul moşului lor boierul Negrea, aceeaş danie a boierului Negrea, un sat pe Vinna, anume unde a fost casa lui Alexa, şi l-au dat slugilor noastre lui Rabotă şi surorii sale Sora, şi nepoţilor lor de frate Annuşca şi Elisafta, fetele lui Jurja, şi lui Ion şi fraţilor săi tot Ion şi Mihul şi Andruşco cu surorile lor Parasca şi Armeanca, copiii lui Pântea, şi lui Vlaşin, fiul lui Iuga, că dăduse acel sat încă boierul Negrea fiului său Alexa. Aceasta ei le-au întărit-o. Deci noi văzând bună voinţa lor şi întărirea, le-am dat şi le-am întărit şi dela noi fiilor lui Alexa, slugii noastre Rabotă şi surorii sale Sora, şi nepoţilor lor de frate Anuşca şi Elisafta, fetele lui Jurja, şi lui Ion şi fraţilor săi tot Ion şi Mihul şi Andruşco şi surorilor lor Parasca şi Armeanca, copiii lui Pântea, şi lui Vlaşin, fiul lui Iuga, acest sat pe Vinna, anume unde a fost casa lui Alexa, ca să le fie dela noi uric cu tot venitul, lor şi copiilor lor şi nepoţilor lor şi strănepoţilor lor şi răstrănepoţilor lor şi întregului lor neam, care li se va alege mai deaproape, neclintit niciodată în veci". Urmează descrierea hotarului dată mai sus şi martorii, dintre cari mulţi nu se pot cetì.

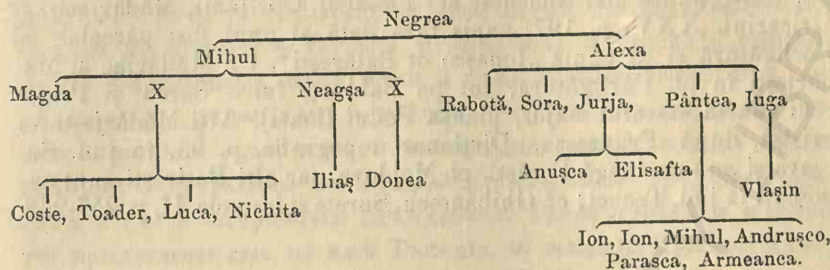
---

[1]) Satul Delenilor a dispărut din părţile acestea. Debriţ a tradus „la rădiul de corni", interpretând probabil pe Деленовїи лис ca дереновїи лис; cf. maloros. дерен corn (cornus mascula, germ. Hartriegel), adj. дереневий, дереновий de corn.

[2]) Cf. nota 1 dela pagina precedentă.

[3]) In orig. plur. племенники, referindu-se şi la Donea.

Ramificaţia neamului lui Negrea este deci următoarea (cf. şi documentul dela 5 Fevruarie 1495, No. XXXV):

VI

Suceava, 7 Martie 1493.

Ştefan confirmă lui Negrilo, fiul lui Vâlcea Batărescul, stăpânirea: a) peste o jumătate din satul Batăreşti la Cârligătura, pe care tatăl său o stăpânise în puterea unui privilegiu dela Alexandru cel Bun, pierdut de dânsul pe vremea războiului dela Valea Albă, ceeace s'a dovedit prin mărturisirea mătuşei sale Anuşca şi a megieşilor săi; b) peste a doua jumătate din sat, „partea dinspre biserică", cumpărată dela Maruşca, sora tatălui său, cu 60 de zloţi tătăreşti; c) peste o selişte numită „Măcău Vladului" pe Bahlueţ, „unde fusese moara lui Onicică", cumpărată dela Anuşca şi Marta, fetele lui Mădârjac, cu 70 de zloţi.

Orig. foarte deteriorat e proprietate privată. Dintre martori se pot cetì numai fiii domnului Alexandru şi Bogdan[-Vlad] şi boierii: Duma, Gangur, Boldor vornicul, Şteful şi [Mu]şat dela Hotin; logofăt e Tăutul, diac Toader; data: Suceava 7001, Martie 7. Pecetea e pierdută. Am notat din original numirile: на Бєлом потоци (la Valea Albă); сєлишчє Мъкъѹ Влада (seliştea Măcău Vladului); млин Ѡничковъ (moara lui Onicică); дъщєри Мъдръжаковн (fetele lui Mădârjac). Diacului Toader i se zice граматик, iar lui Alexandru cel Bun дѣдъ нашь, старый Алєѯандръ воєвода (bunicul nostru, bătrânul Alexandru Voevod).— Pe cele trei Bahlueţe ce izvoresc în jud. Suceava şi Roman şi unindu-se curg prin jud. Iaşi până se varsă în Bahlui la Podul Iloaei nu mai există nici Batăreştii, nici Măcău Vladului (cf. Măcăi, sat în jud. Argeş). Ele se aflau însă probabil în apropiere de Sineştii din jud. Iaşi, cari erau în hotar cu Onişcanii. Cf. doc. dela 14 Dech. 1501,

No. XCIII, şi Uricariul, V, p. 243, an. 1690: „satul Ştorneştii la Cârligătura cu părţile din Batireşti (Bitireşti e greşală de tipar) şi din Curteşti" (se mai pomenesc acì Pleşăştii, Obrijănii, Mădârjacii) şi Uricariul, XXV, p. 197: zapis fără dată al unui fost pârcalab de Cârligătură şi al unuia „Ionaşco ot Batăreşti". Cf. Mădârjac şi Mădârjeşti în pl. Cârligătura, tot pe Bahlueţ, între Sârca şi Prigoreni (harta statului major, planşa Podul Iloaei). Alţi Mădârjeşti au existat, după Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 95, în jud. Suceava şi anume lângă Foraşti, pl. Moldova, iar alţi Batireşti sunt cunoscuţi în jud. Tecuci; cf. Ghibănescu, Surete şi izvoade, II, p. 257-258.

VII

Suceava, 15 Martie 1493.

Ştefan confirmă lui Ivul Mândrea şi nepoţilor săi Toader, Dragotă, Trif, Furdui şi Muşa satul Tăveşti, lângă ezerul dela Crasna, cumpărat cu 120 de zloţi tătăreşti dela Petrea, One, Magoşa, Stanca, Măruşca şi Neagşa, copiii lui Dinga Tălpijanul, nepoţii lui Toader, fratele lui Petru Tălpig. El le confirmă totdeodată şi satul Găneşti şi seliştea lui Bibarţ, pe care le stăpâniau de mai nainte.

† Милостїю божїею мы Стефанъ воевода, господаръ землн молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан оузрит или его чтѹчи оуслишит, ѡже прїидоша прѣд нами и прѧд оусими нашими молдавскими болѧре наши слоуги Петрѣ и брат его Ѡне и сестри их Магоша[1]) и Станка и Мъроушка и Нѣгша, сынове Динга Тълпижанѹла, непотове Тоадера брата Петра Тълпига, по их доброи воли, никим непоноужени ани присиловани, и продали свою правѹю ѡтнинѹ ѡт их праваго оурика, [ѡт оурика][2]) дедам их Тоадера и Петра Тълпига, едно село на имѣ Тъвещїи, оу ѡзера на Красной, слѹгам нашим Ивоулѹ Мъндрѣ и братаничю его Тоадерѹ, сыноу Ѡнич[к]а[3]), и сестричичю Тоадеровѹ Драготъ, сынѹ Илки, и пак сестричичим Мъндриним[4]) Трифѹ и Фѹрдѹю и Мѹши, сыновем Ѧнноушки, за р҃к злат татарских. И оустал наш

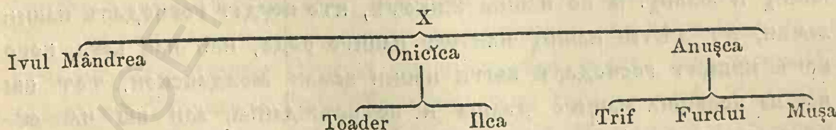
[1]) La Ghibănescu, Surete şi izvoade, Могоши, în copia d-sale Магоше.
[2]) Lipseşte în ediţia d-lui Ghibănescu, se află însă în ms. d-sale.
[3]) In ed. Ѡнича, în ms. Ѡника.
[4]) In ed. Мандриним.

слѹга Мъндрѣ Ивѹл и съ своими братаничи и сестричичи, на имѣ Тоадер и Драготъ и Триф[1]) и Фѹрдѹю и Мѹша, та заплатили ѹси тоти рк злат татарских ѹ рѹки Петрѣ[2]) и братѹ его Ѡне и сестрам их Магоше и Єтанка и Мършка и Негша[3]), сыновем Динга Тълпижанѹла, прѣд нами и прѣд нашеми боѩре. Ино мы видѣвше их доброи воли и токмеж и полнѹю заплатѹ, а мы такиж и ѡт нас есми дали и потвръдили слѹѕѣ нашемѹ Ивѹлѹ Мъндрѣ и братаничю его Тоадерѹ и сестричичю Тоадеровѹ Драготъ и пак и сестричичем Мъндриним Трифѹ и Фѹрдѹю и Мѹши тое прѣдреченое село на имѣ Тъвещїи, ѹ ѡзеро на Красноı, да ест им ѡт нас ѹрик и съ въсем доходом[4]). И ще есми им дали и потвръдили их правѹю ѡтнинѹ, едно селище на имѣ Бибарцово селище, и едно село на имѣ Гънещи. Тое въсе вышеписанное да ест им ѡт нас ѹрик и съ въсем доходѡм, им и дѣтем [их] и ѹнѹчатѡм их [и прѣоунѹчатѡм их и прѣщѹрѣтѡм их][5]) и въсемѹ родѹ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣкы. А хотар тым вышеписанним селам и тоı селищи да ест ѡт въсѣх сторон по старомѹ [хотарѹ][6]), кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Єтефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боѩр наших: в. п. Дѹма, в. п. Гангѹра ѡрхеиского, в. п. Бѡлдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹшата хотинского, в. п. Микотъ[7]) и п. Рѣцеша паркалаби ѡт Нѣмца, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Динга, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Єремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѹнтеша[8]) столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх боѩр наших молдавских, великих и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родѹ, или пак боуд кого богъ изберет господаръ быти нашеи земли молдавскоı, тот бы им не порѹшил нашего даанїа и потвръжденїѧ, али бы им оутвръдил и оукрѣпил, заиѹже есми им дали и потвръдили за их

1) In ed. Трифѹ.
2) In ed. Петрѹ.
3) In ed. Нѣгша.
4) Lipsește formula pentru urmași.
5) Cuvintele din parenteze lipsesc în ediția d-lui Ghibănescu.
6) Lipsește în ms.
7) In ed. Микота.
8) La Ghibănescu în ms. și în ed. „Кѹсте“; un „Custe“ sau „Coste“ stolnic nu se constată însă din celelalte documente ale lui Ștefan.

слоужбꙋ. Ꙗ на болшꙋю крѣпѡст[1]) и потврьждενїε томꙋ въсεмꙋ вышεписанномꙋ, вεлѣли εсми нашεмꙋ вѣрномꙋ жꙋпанꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логофεтꙋ писати и нашꙋ пεчат привѣсити к сεмꙋ листꙋ нашεмꙋ. Писал Тоадεр граматик оу Сѡчавѣ, в лѣто ≠за, [мѣсѧца][2]) марта ҃ѳі.

Pecetea pierdută.—Orig. la locuitorul Ion Pantea din Boţeşti, sat în jud. Fălciu, pl. Crasna. Publicat, cu câteva greşeli şi cu unele deosebiri de copia sa manuscrisă, de Gh. Ghibănescu în Surete şi izvoade, I, p. 32-36. In textul nostru am reprodus copia d-lui Ghibănescu, îndreptând greşelele evidente de lectură şi completând lipsurile. Un rezumat cu data „7001, Martie 1" se află în condica de Anaforale No. 20, f. 109, din Arhiva Statului din Iaşi; documentul a fost prezentat într'un proces la 1838 de Grigore Codreanu. Cf. R. Rosetti, Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova, p. 139 (rezumat). In traducerea d-lui Ghibănescu pasagiul „lui Ivul Mândru şi nepoţilor lui de frate lui Toader fiul Onicăi şi nepoţilor lui de soră lui Toader Dragotă fiul Ilcăi şi iar nepoţilor lui de soră Mândrina, Trifu şi Furduiu şi Muşa, fiii Anuşcăi" trebue îndreptat aşa: „lui Ivul Mândrea şi nepotului său de frate Toader, fiul lui Onicĭca, şi nepotului de soră al lui Toader, lui Dragotă, fiul Ilcăi, şi iarăş nepoţilor de soră ai lui Mândrea: Trif, Furdui şi Muşa, copiii Anuşcăi". E vorba de doi fraţi şi o soră: Ivul Mândrea, Onicĭca şi Anuşca; dintre aceştia cel dintâiu n'are copii, iar al doilea are pe Toader şi pe Ilca. Dragotă e fiul acesteia şi prin urmare nepot de soră lui Toader, iar Toader, fratele Ilcăi, e nepot de frate lui Ivul Mândrea. Greşala d-lui Ghibănescu provine din traducerea neexactă a adjectivelor posesive Тоадεровъ şi Мъндриnъ (Мандринъ); acest din urmă a fost transformat într'un nume propriu Mândrina, care mai la vale devine Mândrea. Anuşca, sora lui Ivul Mândrea, are numai trei copii: pe Trif, Furdui şi Muşa; Mândrea le este dar unchiu, nu frate. Genealogia lor se prezentă deci astfel:

Satul Tăveşti nu mai există lângă Crasna (jud. Fălciu); trebue să fi fost însă pe locul ce se numeşte astăzi Mândreşti, pe valea Mândreşti, între Găneşti (cf. alţi Găneşti pe Horie, lângă Idrici şi lângă alte sate din jud. Fălciu, la Ghibănescu, Surete şi izvoade, V, p. 339) şi Tălpigeni (cf. Petru Tălpig, Dinga Tălpigeanul), amândouă cătune ale comunei Boţeşti; numele actual îi vine de sigur dela Ivul Mândrea.

[1]) In ed. кр҄ѣпост.
[2]) Adăogit de mine.

Ceva mai jos de Mândreşti se află dealul Ghibarţ. D-l Ghibănescu, l. c., p. 37, n. 5, a identificat pe Tăveşti cu Tăoştii din jud. Vaslui, pl. Crasna, numiţi şi Bălţaţii, cătun al comunei Ştioboreni (cf. Frunzescu, p. 472; Marele Dicţionar Geografic, V, p. 533); aceia sunt însă la o distanţă de c. 13-15 klm. spre sud de Tălpigeni şi Găneşti şi despărţiţi de aceştia prin alte două sate. Este însă probabil că Tăoştii de lângă Ştioboreni, vechiu Tăveştii (numele lor s'a păstrat în „Valea Tăoştilor" ce trece prin Bălţaţi) sunt colonizaţi de acelaş neam ca Tăveştii de lângă Tălpigeni; v. la Ghibănescu, l. c., p. 38, un document din sec. XIX în care se pomenesc Tăoştii, Ghibarţul şi alte sate din apropiere. Numele vine probabil dela un Tavă, din turc. tava, bulg.-serb. tava. — Interesante pentru modul de formare a numelor de familie în vechime sunt cuvintele Tălpig şi Tălpigeanul. Cele patru surori şi cei doi fraţi dela 1493, copii ai lui Dinga Tălpigeanul, sunt daţi ca nepoţi ai unui Toader, fratele lui Petru Tălpig. Toader şi Petru erau deci fiii unui Tălpig, fundatorul satului Tălpigeni, dela care Dingă, ca urmaş al lui, se numeşte Tălpigeanu (cf. talpig = pedal, din talpă).

VIII

Suceava, 15 Martie 1493.

Ştefan dăruește comisului Petrică satul Oniceanii pe Şumuzul Rece, pe care Avram visternicul îl cumpărase cu 305 zloţi tătăreşti de la Jurj Oniceanul, dela vărul acestuia Ion Oniceanul, dela Manciul şi vărul acestuia Ion Loga, nepoţi de soră ai lui Julea, şi dela preotul Pătru Oniceanul, dar îl pierduse prin „hiclenie", fugind la Litvani. Domnul dispune deci că dacă s'ar ivì cineva care să ridice pretenţii asupra satului pe temeiul privilegiului de cumpărătură al lui Avram, acesta să nu poată infirmà niciodată actualul privilegiu al lui Petrică.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним нс сѫм листωм нашим въсѫм кто нан оузрит или его чтючи оуслишит, ωже тотъ истынїи наш вѣрнїи пан Петрика комис слѹжил нам право и вѣрно. Тѫм мы видѣвше его правою и вѣрною слѹжбѹ до нас, жаловали есми его ωсобною нашею милостїю и дали и потвръдили есми емѹ оу нашеи земли оу молдавской ωт нас, за его слѹжбѹ, едино село на Стѹденом Шѹмѹзи, на имѣ Ѡничанїи, що била кѹпила тое село

Аврам вистарник ѿ Жоржа Ѡничанꙋл и ѿ племинник его ѿ Іѡн Ѡничанꙋл и ѿ Манчюл и ѿ племинник его ѿ Іѡн Лога, сестричичи Жꙋлини, и ѿ попа Пътрꙋ Ѡничанꙋл, за т҃е злат татарских. И загꙋбил Аврам вистарник тое село оу хитлѣнстви, коли побежал ѿ нас до литовскои земли. Тое вишеписанное село на имѣ Ѡничанїи, що ест на Стꙋденом Шꙋмꙋзи, да есть нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Петрика комисꙋ ѿ нас оурик и съ въсем доходѡм, емꙋ и дѣтем его и оунꙋчатом его[1]) и прѣщꙋрѣтом его и въсемꙋ родꙋ его, кто сѣ емꙋ изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣки. А пак привилїи Аврамово, що имал ѡн на тое село ѿ нас же, ѿ кꙋпеж, а тоты его привилїи, аже сѣ коли изъıават, а ѡни да не имают добꙋвати на сїе наше привилїе николи на вѣки. А хотар томꙋ вишеписанномꙋ селꙋ на имѣ Ѡничанилор да есть ѿ ꙋсих сторон по старомꙋ хотарю, кꙋда изь вѣка ѡживали. А на то есть вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана воевод(и), и вѣра прѣвъзлюбленних дѣтеи наших Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боıар наших: в. п. Дꙋми, в. п. Гангꙋра ѡрхеиского, в. п. Болдора дворника, в. п. Хърмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Мꙋшата паркалаба ѿ Хотин, в. п. Микотъ и [п.] Рѣцеш(а) паркалаби немецских, в. п. Шандра паркалаба ѿ Новограда, в. п. Чорторосвїи, в. п. Динга, в. п. Клън[ъѡа][2]) спътарѣ, в. п. Еремїа постелника, в. п. Исака вистарн[ика], в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, и вѣра ꙋсих боıар наших, великих и малих. А по нашим живо[тѣ, кто бꙋдеть господар]ъ нашеи земли, ѿ дѣтеи наших или ѿ нашего родꙋ, или пак бꙋд кого богъ изберет господарем бити земли молдавскои, а тот що[би] не порꙋшил нашего даанїа и потвръжденїа, али що[би] емꙋ оутвръдил и оукрапил, занꙋже есми емꙋ дали за его пра[вꙋю] слꙋжбꙋ. А на болшее крапост томꙋ въсемꙋ вишеписанномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъѵтꙋлꙋ логофетꙋ писати и нашꙋ печать привесити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Писал[3]) Косте ꙋ Сѡч(а)вѣ, в лѣтѡ ҂за, мартїа е҃і.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: ✝ ПЄЧЯТЬ IѠ СТЄФЯНЬ ВОЄВѠ[Д]Я, ГѠС[ПОДЯР ЗЄМЛИ] МѠЛДЯВСКОИ.—Orig. la Academia Română, Pec. No. 147. Spre sfârşit cerneala e foarte ştearsă.

---

1) Lipseşte и прѣоунꙋчатом его.

2) Vezi p. 31 (Клънъѡа), p. 105 (Хъдъръѡа) ş. a. m. d.

3) In orig. пнса with с and л above; diacul a vrut să scrie întâiu prescurtat пнс. cu с deasupra şirului, şi apoi a adăogat сал, fără să şteargă pe с de sub titlă.

Un rezumat greşit, prin care se spune că Ştefan „întăreşte lui Petrachi comisul satul Onicenii pe Şomuz, cumpărat dela Avram visternicul“, însă cu data exactă 7001, Martie 15, se află în dosarul 83, f. 28, Tr. 624, op. I, 682 din Arhiva Statului din Iaşi. Documentul se află pe la jumătatea secolului trecut în mânile Ecaterinei Buhascovnei, fiica lui Grigoraş Başotă din ţinutul Sucevei; cf. doc. dela 13 Fevr. 1463, No. XLIII din vol. I.

Anticarul R. Şaraga din Iaşi mi-a comunicat următorul suret, care, afară de câteva greşeli obişnuite la traducătorii din sec. XVIII şi XIX, este una din traducerile vechi cele bune.

„Cu mila lui Dumnezău noi Ştefan Voevod, domn ţării Moldovii, facem ştire cu această a noastră carte tuturor cine va căutà pre dânsa sau cetindu-se va auzì, adică acest adivărat şi credincios sluga noastră giupânul Petrica comis au slujât noaă cu credinţă; şi văzând noi a lui dreaptă slujbă, l-am miluit pre dânsul cu osăbită a noastră milă şi i-am dat şi i-am întărit în pământul nostru a Moldovii dela noi, pentru a lui slujbă, un sat pe Şumuzu Rece [1]) anumi Oniceanii, ce-au fost cumpărat acel sat Avram vist. dela Jurja Oniceanul şi dela nepotul său Ion Oniceanul i Manciul [2]) şi nepotul său Ion Loga, verii Julii [3]), şi dela popa Petre Oniceanul drept 305 zlat tătărăşti, şi au prăpădit Avram vist. acel sat în viina şugub[inei] [4]), căci au fugit dela noi la ţara Litfei. Acel sat de sus scris să fie cinstit credincios giupânului Petrica comis dela noi uric şi cu tot venitul, lui şi fiilor lui, nepoţilor, strănepoţilor şi la tot neamul lui, cine se va alege mai de aproapi, neclintit nici odinioare în veci. Şi iarăş dresile ce-au avut Avram pe acel sat tij dela noi de cumpărătură, di se vor ivì, să nu se ţie în samă în potriva acestor a noastre drese, nici odată în veci. Dar hotarul acelui sat Oniceanii să fie din toate părţile după hotarul vechiu, pe undi au îmblat din veci. Şi spre aceasta esti credinţa domnii mele de sus scris noi Ştefan Voevod, şi credinţa preiubiţilor fii a noştri Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa tuturor boerilor noştri, mari şi mici. Dar după viiaţa noastră, cini va fi domn în pământul nostru a Moldovii, din fii noştri sau din neamul nostru, sau ori pe cine va alege Dumnezău, acela să nu strice a noastră danie şi întăritură, ci mai ales să întărească. Şi spre mai mare tărie a celor de sus scrise, am poroncit cinstit şi credincios giupânului Tăutul logofăt să scrie şi pecete noastră să spânzure la aceasta adivărată a noastră carte. Au scris Coste în Suceava, la anul 7001, Mart 15.

Asămine di pe sârbie s'au tălmăcit di mine şi am iscălit. Andrei Sabin, biv vel căpitan. 1795, Sept. 20“.

Onicenii din acest document sunt Onicenii din jud. Suceava,

---

1) In suret „Şomuzu Studenului“.
2) In suret „Minciul“.
3) In suret „Julinii“.
4) „Şugubină“ e întrebuinţat acì în sens impropriu.

pl. Moldova, între Drăguşeni şi Uideşti, cu cătunul Onicenii-Forăşti. Şomuzul Rece curge la o depărtare cam de 3 klm. de Oniceni, în dreptul cărora se varsă în Moldova. Pe harta statului major Şomuzul acesta e numit „Rece“ dela Cotu Băii şi Fântâna Mare în jos până la gura lui şi pare a fi o continuare a Şomuzului Mic, care izvorăşte de lângă Bahna Mică, la hotarul Mălinilor-Rotopăneşti. Altfel e descris cursul acestui părâu în Marele Dicţionar Geografic, V, p. 526, unde e numit Şomuzul Mare (Băii). După harta noastră Şomuzul Mare e numai cel ce izvorăşte din Bucovina şi curge mai la nord de Şomuzul Rece şi Şomuzul Mic. „Şumuzu Studenului“ din suretul lui Andrei Sabin e o traducere greşită a orig. Ѳтѹденыи Шѹмѹѕ (slav. стоудєнъ adj. rece; cf. Fr. Miklosich, Ortsnamen aus Appellativen, II, p. 101). Vezi harta statului major, planşele Fălticeni, Drăgăneşti, Cornu Luncii. Cf. doc. din 6 Dech. 1490, No. CCXXV din vol. I.

IX

Suceava, 15 Martie 1493.

Ştefan confirmă lui Mănăilă şi nepoatelor sale Maruşca, Mălina şi Cerna stăpânirea peste două sate pe Bahlui: Balomireştii „unde au fost giude Balomir“ şi Hoiseştii „unde au fost giude Dobromir“, moştenite amândouă dela moşul lor Lucaciu, care le căpătase ca răsplată pentru slujbele sale dela Alexandru cel Bun. Confirmarea se face cu condiţia ca jumătate din aceste sate s'o stăpânească Mănăilă şi nepoată-sa Maruşca, iar cealaltă jumătate Mălina şi Cerna, şi cu restricţia ca Maruşca să n'aibă nici un amestec în Balomireşti şi la moara de acolo, de oarece ea şi-a vândut partea sa lui Mănăilă cu 100 de zloţi tătăreşti.

Suret de pe ispisoc vechiu pe sârbie dela Stefan Voevod, scris de Toader grammatic în Suceava, din leat 7001, Martie 15.

Inştiinţare facem prin această cartea noastră tuturor cui vor căutà asupra ei sau o vor auzì cetindu-se, pentru această adevărată sluga noastră Mănăilă şi nepoata lui de sor Maruşca şi nepoatele lor Mălina şi nepoată-sa de sor Cerna, toţi nepoţi a lui Lucaciu, precum că i-am miluit cu osăbită mila a noastră, de li-am dat şi li-am întărit în ţara noastră a Moldovei drepte ocinile lor şi câştigare din slujbă[1]) a mo-

[1]) Orig. выслоужєнїє.

şului lor a lui Lucaciu, cari şi li-au câştigat el cu slujbă de la moşul nostru de la Alexandru Voevod, doao sate pe Bahluiu, un sat anume Balomireştii, unde au fost giude Balomir, şi moară în matca Bahluiului, şi alt sat anume Hoiseştii, unde au fost giude Dobromir, pentru ca toate aceste de mai sus numite să le fie lor de la noi uric cu tot venitul; însă dintr'aceste de mai sus numitile sate giumătate să fie slugii noastre lui Mănăilă şi nepoatei sale de sor Maruşcăi, iar ceealaltă giumătate dintr'aceleaş sate să fie nepoatelor lor Mălinei şi nepoatei sale de sor Cernii, şi fiilor lor, nepoţilor, strănepoţilor, preastrănepoţilor şi la tot neamul lor, cine li se va alege mai de aproape, nestrămutat nici odinioară în veci. Iar după aceasta iarăş s'au sculat Maruşca, nepoata de sor lui Mănăilă, şi de bună voea ei, de nime sălită nici asuprită, ş'au vândut partea sa din sat din Balomireşti şi partea sa din moară unchiului său lui Mănăilă drept 100 zloţi tătărăşti; şi i-au plătitu-i Mănăilă tot în bani gata. Drept aceea această parte a Maruşcăi din satul Balomireştii şi partea ei din moară să fie slugii noastre lui Mănăilă, deosăbit de ciialalţi nepoţi a lui. Iar hotarul acestor sate să fie începându-se dela movila din capul rădiului de sus, apoi dela movilă drept peste câmp la Bahluiu, la capul piscului celui din sus, în râpă; iar dela pisc drept peste Bahluiu la fântâna ce-i în capul pisculeţului; iar dela fântână drept peste câmp la capul iazăturii Tătăraşului; iar dela iazătură la vârvul dealului la movilă, apoi apucă dealul la altă movilă, iar de acolea tot dealul în sus până la capul piscului; apoi pe pisc la vale şi peste părău şi la deal la o groapă, apoi drept la deal la movila Vulturului, apoi acole în vârvul dealului se întoarce la drumul cel mare; apoi peste drum păn' la movilă; apoi drept peste câmp păn' la movila ce-i lângă drum; iar de acole drept la sărătura cea albă, apoi pe supt deal păn' la movila din şes; iar de acole drept peste câmp păn' la Bahluiu, apoi peste Bahluiu drept la fântâna Dringăi, ce-i supt deal; iar de acole la părăuţ în sus, drept peste drum la un stâlp, unde se înpreună hotarul Nejeştilor cu hotarul Hoiseştilor, apoi drept peste deal păn' la fântâna ce-i în obârşie părăuţului; iar dela fântână iarăş peste deal şi peste părău, păn' la capul piscului celui din gios,

iar de acole apucă părăul şi drept peste rădiu păn' la rupturi, ce-s în deal la movilă; iar de acole apucă dealul păn' la movilă. Acesta este tot hotarul acestor sate, şi din sus şi din gios şi din toate părţile, păn' unde s'au apucat din veac. Şi spre aceasta este credinţa a mai sus numitei domniei noastre Stefan Voevod, şi credinţa a preaiubiţilor fii a domniei mele Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovei, a mari şi mici. Şi spre mai mare tărie şi întăritură, am poroncit credincios boeriului nostru Tăutului logofăt să scrie şi către adevărată cartea noastră această pecete a noastră să lege.

(L. P. Gospod.)

De pe sârbie pe limba moldovenească am tălmăcit, la anul 1806 Iulie 25. Polcovnicul Pavel Debriţ ot Mitropolie.

Academia Română, sign. 159/LXXVI, în dublu exemplar. O altă copie a acestui suret posede Academia între hârtiile Ghica, No. 2.— Balomireştii şi Hoiseştii se aflau amândouă în judeţul Iaşi, plasa Cârligătura, unde există şi astăzi Hoiseştii. Balomireştii, cari, cum se vede din descrierea hotarelor, erau în imediata vecinătate a celuilalt sat, au dispărut, ca şi Nejeştii (Negeştii), al căror hotar dădeà în hotarul Hoiseştilor. „Fântâna Dringăi“ se aflà probabil pe unde este astăzi „dealul Drâncei“, lângă Dumeşti. Vezi harta statului major, planşele Podul Iloaei şi Iaşi.

X

Suceava, 26 Martie 1493.

Ştefan confirmă diacului Alexa o selişte la Cârligătură, „unde a fost jude Iuga“, cumpărată cu 110 zloţi tătăreşti dela Ciorciolina, fata lui Drăgoicea dela Cârligătură, nepoata lui Şerb Răspopă, care o stăpânise sub Alexandru cel Bun.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто на нем оузрит или его чтѹчи оуслышит, ѡже прїиде прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскими боıаре Чорчолинъ, дочка Дръгоичина ѡт К[рълигъ]тѹръ, непоата Шерба Ръспопа, по своеи доброи воли, никим непонѹжена ани присилована, и продала свою

правȣю ѡтнинȣ ѡт еи праваго ѹрика, ѡт ѹрика дѣда еи Шерба
Ръспопа и ис привилїе що имал ѡн ѡт дѣда нашего ѡт Ꙗлеѯан-
дра воеводї, едно селище ȣ Кръвлигътȣрѣ на имѣ где бил жȣде
Юга, та продала слȣѕѣ нашемȣ Ꙗлеѯи дїꙗкȣ за р҃і злат татарских.
Иⷩ҇ȣставше слȣга наш Ꙗлеѯа дїꙗк та заплатил ѹси тоти р҃і злат
татарских ѹ рȣ[ки Чорчо]лини, дочци Дръгоичеви, ѕнȣки Шерба
Ръспопа, прѣд нами и прѣд нашими боꙗре. Ино мы, видѣвше их
доброи воли и токмеж и полнȣю заплатȣ, а мы т[акождере и ѡт
нас] есми дали и потвръдили слȣѕѣ нашемȣ Ꙗлеѯи дїꙗкȣ тое прѧд-
реченое сели[ще] ȣ Кръвлигътȣрѣ на имѣ где бил жȣде Юга, да
ест емȣ ѡт [нас ѹрик и съ въсем] доходѡм, емȣ и дѣтем его и
братїам его и ѕнȣчатом его и прѣѹнȣчатѡм его и прѣщȣрѣтѡм
его и въсемȣ родȣ его, кто сѧ емȣ изберет наиближнїи, непорȣ-
шено николиже на вѣки. Ꙗ хотар тои вышеписаннои селици да
ест ѡт Драгоещи, кȣда хотарил пан Братоѹл армаш и съ межиѧше,
[почениши ѡт] връх дѣла ѡт могили ѡт Копосѧи та право черес
зъподїю ȣ серед дȣбровȣ на могилȣ, ѡт толѣ на могилȣ що на
връх потока Дръгоещилѡр, ѡт толѣ пра[во] черес дȣбровȣ ȣ конец
дȣброви на могилȣ, ѡт толѣ право черес поле на могилȣ та ѡт
[толѣ] черес поле на могилȣ на връх дѣла, ѡт толѣ право черес
вр[ъ]тоап[е и право] на могилȣ ȣ поток що сѧ зовет Рѣча; а ѡт
иниших сторѡн по старомȣ хотарȣ, кȣда из вѣка ѡживали. Ꙗ на
то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана вое-
водї, и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡв господства мы Ꙗлеѯандра и
Богдана-Влада, и вѣра боꙗр наших: в. п. Дȣма, в. п. Гангȣра
ѡ[рхеис]кого, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефȣла,
в. п. Мȣшата хотинского, в. п. Микотъ и п. [Рѣцеша] парка-
лабове ѡт Нѣмца, в. п. Ꙗндреика Чорторѡвского, в. п. Ш[андр]а
паркалаба новоградского, в. п. Динга, в. п. Кльнъѹ спътарѣ, в. п.
Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника,
в. п. Фроѹн[теша] столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх
боꙗр наших молдавск[их, великих и м]алих. Ꙗ по нашем животѣ,
кто бȣдет [господар нашеи земли, ѡт] дѣтеи наших или ѡт на-
шего родȣ, или пак бȣд кого богъ изберет господаръ быти на-
шеи земли молдавс[кои, тот бы] емȣ не порȣшил [нашег]о даанїа
и потвръжденїа, али бы емȣ ѹтвръдил и ȣкрѣпил, заиȣже есми
емȣ дали и потвръдили за его правȣ и вѣрнȣ слоѹжбȣ, и за що
ѡн соби кȣпил на свои правїи пинѣзи. Ꙗ на болшȣю крѣпѡст и
потвръжденїе томȣ въсемȣ вышеписанномȣ, велѣли есми нашемȣ

вѣрномѹ жѹпанѹ Тъоутѹлѹ логофетѹ писати и [1]) нашѹ печат привѣсити [к с]еемѹ листѹ нашемѹ. Писал Тоадер граматик оу Сѹчавѣ, в лѣто ҂зa, мѣсяца март. кѕ.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧЯТЬ ІѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЕМЛИ МѠЛДЯВСКОИ, foarte bine păstrată.—Orig. la Academia Română, Pec. No. 89. Cerneala e albastră-verzue şi foarte spălăcită; deaceea textul e greu de cetit.

Descrierea hotarelor e următoarea: „Iar hotarul acestei mai sus scrise selişti va fi dela Drăgoieşti, pe unde a hotărnicit dumnialui Bratul armaşul împreună cu megieşii, începând din vârful dealului, dela movila din Coposeni drept peste zăpodie la mijlocul dumbrăvii, la movilă, deacolo la movila dela obârşia părâului *Drăgoeştilor*, deacolo drept prin dumbravă la capătul dumbrăvii, la movilă, deacolo drept peste câmp la movilă şi deacolo peste câmp la movila din vârful dealului, deacolo drept prin *vârtoape* şi drept la movila de lângă părâul ce se chiamă *Recea* (Рѣча); iar de celelalte părţi după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au apucat“. Cum se vede, seliştea unde a fost jude Iuga se află în jud. Iaşi, plasa Cârligătura, lângă Scopoşeni, cari îmi par a fi identici cu Coposenii dela 1493. Satul Brătuleni de pe Bahlui, la nord de Cucuteni, pare a fi fost al armaşului Bratul, care ca vecin al locului a fost însărcinat să hotărnicească seliştea lui Alexa. După hartă, nu pot constată dacă păraele „Recea“ şi al „Drăgoeştilor“ mai poartă aceleaşi numiri; celui din urmă i s'a zis aşà probabil după Drăgoicea (deminutiv din *Drăgoi), stăpânul mai vechiu al locului; vezi harta statului major, planşa Iaşi. O vale „Recea“ se află între dealul Sineştilor şi dealul Ilei, aproape de Găneşti şi Buznea,—aceasta e însă alta; vezi harta statului major, planşa Târgu Frumos.

XI

Suceava, 26 Octomvrie 1493.

Ştefan confirmă lui Stan Grama şi fraţilor săi Sima, Bodea şi Bogdan seliştea Sârbii la obârşia Slivnei, cumpărată cu 64 de zloţi tătăreşti dela Giurgea, fiul lui Banciu Prodănescul, şi dela nepoată-sa Mica, amândoi nepoţi lui Miclea Prodănescul.

Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, gospodariu ţării Moldovei, facem ştire cu această scrisoare a noastră tuturor cine va vedeà sau cetindu-o va auzì, precum au venit înaintea domnii mele şi înaintea tuturor ai noştri boeri a Moldovei

[1]) In orig. de două ori.

sluga noastră Giurge, sin Banciului[1]) Prodănescului, și nepoata lui Mica, nepoți a lui Micle Prodănescul, de a sa bună voe, de nime nesiliți, neasupriți, și au vândut dreapta sa ocină din dreptul lor uric, de pe uricul moșului lor a Miclei Prodănescul, un sat adică o moșie anume Sârbii, în vârvul Slivnei, și au vândut acè moșie slugii noastre lui Stan Grama și fraților lui, Simei și Bodii și lui Bogdan, drept 64 zloți tătărăști. Și sculându-se slugile noastre Stan Grama și frații lui Sima i Bode i Bogdan, și au plătit cei mai sus scriși bani 64 zloți tătărăști în mânile slugii noastre Giurgei, sin Banciului[1]) Prodănescului, și nepoatei lui Mica, fiica lui Brândză[2]), nepoților a Miclei Prodănescului, înaintea domnii mele și înaintea boerilor noștri. Dar noi văzând a lor voe bună și învoeală și plătire deplin, iată și de către noi am dat și întărit slugilor noastre lui Stan Grama și fraților lui Sima i Bodei i Bogdan acì mai sus arătată moșie anume Sârbii, în vârvul Slivnei, ca să fie lor și dela noi uric cu tot venitul, lor și feciorilor lor și nepoților lor și strănepoților lor și prestrănepoților lor și la tot neamul lor și cine s'a aleage mai de aproape, neclătit nice odeneoară în veci. Iar hotarul acei moșii anume Sârbii, în vârvul Slivnei, să fie den toate părțile di pe hotariul cel vechiu, pănă unde au stăpânit din vechiu. Iar pentru aceea iaste încredințarea domnii mele, și încredințarea preiubiților fii gospodstva mi anume Alexandru [și] Bogdan-Vlad[3]), și încredințarea boerilor noștri, adecă d-lui Duma părcălabu, d-lui Gangur părcălabu, d-lui Boldur vornic, d-lui Gherman, d-lui Șteful, d-lui Mușat, d-lui Micotă și d-lui Rățăș părcălabii[4]) ot Neamț, d-lui Purice și d-lui Toder părcălabii[4]) Hotinului, și d-lui Ciortorovschi, și d-lui Șandra părcălabu dela Novograd, d-lui Dinga, d-lui Cleneu spătariu, d-lui Eremie postelnicu, d-lui Isac visternicu, d-lui Movila păharnicu, d-lui Frunteș stolnicu, d-lui Petrică comis, [și] încredințarea tuturor boerilor noștri a Moldovei, marì și mici. Iar după moartea noastră, cine va fi domnu țării Moldovei, din copii noștri sau din neamul nostru, au pe cine va alege Dumnezeu,

---

1) In suret „Bancii".
2) In suret „fiica lui Brendină"; orig. probabil дъщи Брънѕина.
3) In suret „Alexandru Bogdan Vlada".
4) In suret „părcălabu".

acela să nu strice dania noastră şi întărirea, încă să mai întărească şi să mai apere, fiindcă le-am dat şi am întărit pentru a lor dreaptă slujbă, însă că şi-au cumpărat ei cu a lor drepţi bani. Iar pentru mai mare credinţă şi întărire a celor mai sus scrise, am poroncit noi la credinciosu nostru d-lui logofet Tăutul ca să scrie şi să pue şi pecetea noastră la această scrisoare a noastră. Şi au scris Mateiaş diiacu la Suceavă, vlt. 7001, Octomvrie 26.

Acest suret l-am scos de pe uric sârbesc, ieromonahos chir (urmează o iscălitură ilizibilă). 1784, Maiu 26.

Acest suret l-am scris cu tălmăcirea preotului ce iaste mai sus iscălit, erodiiacon Simion Cozma.

Arhiva sf. Spiridon din Iaşi, lada V, sacul 6, pach. No. 92, doc. No. 1. — Traducerea dela 1784, făcută, se pare, de un Grec, are o sumă de greşeli de limbă românească, pe care le-am îndreptat în textul nostru. Celelalte îndreptări, d. p. la numele proprii, le-am relevat în note. Un rezumat, în care nepoata lui Banciu Prodănescul e numită „fata Brădinii“, se găseşte în Condica de Anaforale No. 136, f. 47 şi Cond. lit. K, No. 380, f. 16 dela Arhiva Statului din Iaşi. Documentul a fost prezentat într'un proces la 1853 de răzăşii din Slivna, ţin. Covurluiului. Un alt rezumat, scos dintr'un suret „tălmăcit de diacul Ion Pelin“ cu ajutorul neguţătorului din Galaţi Marcu Sârbul, se află într'o carte de judecată dela 23 Oct. 1820, dată de divanul domnesc din Iaşi în procesul dintre răzăşii din Slivna cu boierul Manolache Cârjă, proprietarul de atunci al moşiei Onceşti, vecină cu dânşii (comunicat de părintele Ioan Antonovici din Bârlad). In acesta Mica e numită „fata Bredinei“. — Seliştea Sârbii nu mai există; ea se aflà probabil pe locul unde e satul Slivna (jud. Covurlui, pl. Horincea), foarte aproape de Prodăneşti, satul vânzătorilor Giurgea şi Mica dela 1493. Cf. Uricariul, VI, p. 315.

XII

Suceava, 4 Noemvrie 1493.

Ştefan confirmă Nastasiei, fata Mărinei, satele rămase ei dela bunicul său Cârstea, anume: Stănileştii şi seliştea Alboteşti în acelaş hotar, Cârsteştii pe Moldova, „unde a fost Miroslav“, şi Hireştii, în acelaş hotar cu Cârsteştii.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мwлдавскои, знаменито чиним ис сим листwм нашим въсѣм кто нан

ѹзрыт или чтѹчи его ѹслышит, ѡже тота истина Настасїа, дочка Мърининa, ѹноука Кръстина, жаловали есмы еи ѡсѡбною нашею милостїю, дали и потвърдили есмы еи ѹ нашеи земли ѹ мѡлдавскои еи правaa ѡтнина, ѡтнинѹ дѣда еи Кръсти, села на имѣ: Стънилещїи, и едноу селищоу ѹ томже хотароу на имѣ Ябо-тещїи, и Кръстещїи на Мѡлдавѣ, где бил Мирослав, и ѹ томже хотарѹ дрѹгое село на имѣ Хирещїи. Тѡе въсе вишеписанное да ест еи ѡт нас ѹрик и съ въсем доходом, еи и дѣтемь еи и оунѹ-чатом еи и прѣѹнѹчатѡм еи и пращоурѣтѡм еи и въсемѹ родѹ еи, кто сѣ еи изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар тимь селам вишеписанным да ест им ѡт ѹсих сторон по старомѹ хотарѹ, кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра на-шего господства вишеписанаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣ-възлюбленых сынѡв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боiар наших: в. п. Дѹма пръкалаба, в. п. Гангѹра пръ[ка]-лаба ѡрхенского, в. п. Болдора двѡрника, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹ-шата, в. п. Пѹрече и п. Тоадера пръкалаби хотинскїи, в. п. Микотъ и п. Рѣцеша пръкалаби немецкїи, в. п. Чорторѡвского, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Динга, в. п. Клъ-нъѡа спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѹнтеша стѡлника, в. п. Петрика [комиса, и вѣра оусих боiар наших] мѡлдавскых, великих и малих. А по [нашем животѣ, кто бѹдет] господаръ нашеи земли молдавскѡи, ѡт дѣтеи наших [или ѡт] нашего родѹ, или пак боуд кого богь изберет господарь бити [нашеи земли мѡлдавскои], тѡт бы еи не[1]) порѹшил нашего даанїа и потвържденїа, али би еи ѹтвърдил и ѹкрѣпил, занѹже [есми е]и дали и потвърдили, за що ест еи правaa ѡтнина. А на болш[ѹю] крѣпост и потвържденїе томѹ въсемѹ вишеписанномѹ, велѣ[ли ес]мы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Писал Мътїа[ш] въ Сѹчавѣ, в лѣто ѕза, ноев. д҃.

Pecetea cea mare domnească, foarte bine păstrată, cu legenda: † ПЄЧАТЬ IѠ СТЄФАНЬ ВОЄВОДА[Я], ГѠСПОДАР ЗЄМЛИ МѠЛДАВСКОИ.— Orig. la Creditul Rural din Bucureşti, dosarul moşiei Cristeşti a răposatului Grigore Sturza, cu o traducere necompletă de Gheorghie Evloghie din 19 Iulie 1789. — Stănileştii din acest document sunt Stănileştii sau Stălineştii din jud. Fălciu, lângă Prut (în Ma-

[1]) Repetat încă odată în orig.

rele Dicţionar Geografic Stănileşti, pe harta statului major Stălineşti); la 1493 erau una cu Stălineştii din ţinutul Hotinului în Basarabia (Arbore, Basarabia, p. 720; pe harta rusească a institutului cartografic Iljin din St. Petersburg Сталинещи). Selişţea Alboteşti a dispărut; ea se află probabil de partea stângă a Prutului. Cf. No. CXCVIII din vol. I. Cârsteştii s. Crâsteştii sunt Cristeştii de azi din jud. Suceava, pl. Siret, iar Hireştii sunt cătunul Hereşti al acestei comune (Frunzescu, p. 232; în Marele Dicţionar Geografic lipsesc); numele şi-l au, de bună samă, de la începătorul lor Hâra.

XIII

Suceava, 27 Fevruarie 1494.

Ştefan confirmă Anei, fetii lui Bobul, a patra parte din satul Petrileşti pe pârâul Alb, partea din jos, cu moară pe amândouă malurile apei, cumpărată dela Luca, fiul lui Zeaicu, cu 50 de zloţi tătăreşti. Acesta o stăpânise în puterea unui privilegiu dela voevozii Iliaş şi Ştefan, care se găsià în păstrarea lui Iurşa aprodul, coproprietar cu Luca.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним и сим листом нашим въсѫм кто нан ȣзрыт или чтȣчи его ȣслишит, ѡже прїиде прѫд нами и прѫд ȣсими нашими молдавскыми боꙗре слȣга наш Лȣка, сынь Зѣиков, по своеи доброи воли, никим непонȣжен ани присилован, и продал свою правȣю ѡтчинȣ ѡт своего праваго ȣрика, четвъртȣю част село ѡт Петрилещь на Билом потоци, нижнȣю част, и съ млином по ѡбѣ сторони потока, та продал Ꙗнии, дочки Бобоулови [1]), за н҃ злат татарскых. И ȣставше Ꙗнна, дочка Бобȣлова, та заплатила ȣси тоти вишеписаннїи ннгѣзи н҃ злат татарскых ȣ рȣки слȣѕѣ нашемȣ Лȣка, сынȣ Зѣиковȣ, прѫд нами и прѣд нашими бояре. Ино мы выдѣвше их добрȣю волю и токмеж и полнȣю заплатȣ, а мы такождере и ѡт нас есмо еи дали и [по]твърдили [2]) Ꙗнии, дочки Бобȣлови, тотȣ прѫдреченȣю четвъртȣю част село ѡт Петрилещь на Билом потоцѣ, нижнȣю част, и съ млином по ѡбѣ сторони потока, да ест еи ѡт нас ȣрик и съ въсем доходом,

[1]) In orig. Бобоулова; cf. mai jos.
[2]) In orig. твърдили.

ен и дѣтем ен и ꙋнꙋчатом ен и прѣꙋнꙋчатом и пращꙋрѣтом ен и въсемꙋ родꙋ ен, кто сѣ ен изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣки. А хотар тон четвързтон част село, нижнон част, да ест ѡт ꙋсего хотара четвръталѧ част, и кꙋда хотарил пан Микотъ пръкалаб съ межиѧши. А пак привилїе що имал Лꙋка, ѡтца его Зѣика, ѡт нашиx ꙋиков ѡт Илїаша воеводї и ѡт Стефана воеводи, а ѡна ест ꙋ рꙋки слꙋѕѣ нашемꙋ Юрши апродꙋ. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленых сынѡв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боѧр нашиx: в. п. Дꙋма пръкалаба, в. п. Болдꙋра двѡрника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Мꙋшата, в. п. Пꙋрече и п. Толдера пръкалаби ѡт Хотин, в. п. Микотъ и п. Рѣцеша пръкалаби ѡт Немца, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Динга, в. п. Клън[ъꙋ] спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, [в. п.] Петрика комиса, и вѣра ꙋсиx боѧр на[шиx] молдавскых, великиx и малиx. А по нашем животѣ, кто бꙋдет господарь нашен земли молдав[скон, ѡт дѣ]тен нашиx [или ѡт н]ашего родꙋ, [или пак бꙋд] кого богъ [изберет господа]рь быти нашен земли молдавскон, тѡт би ен не порꙋшил наше[го даанїа и] потвръжденїа, али бы ен ꙋтвърдил [и ꙋк]рѣпил, занꙋже [есми] ен дали, за що ѡна соби кꙋпила за свои правїи пинѣзи. А [на болшꙋю] крѣпост и потвържденїе томꙋ въсемꙋ вишеписанномꙋ, велѣли есмы нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логофетꙋ писати и [нашꙋ пе]ча[т] привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Пис(а) Мътї[аш] въ Сꙋчавѣ, в лѣто ҂зв, мѣсѧца фев. кз.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНЬ ВОЕВОДА, ГОСПОДАР ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ. — Orig. mi l-a comunicat d-l Aeţiu Hogaş. E tipărit de două ori, sub No. XI şi XII, de Gh. Ghibănescu în broşura Din domnia lui Ştefan cel Mare, p. 47-52 (Arhiva din Iaşi, XV, p. 276 şi urm.), cu multe greşeli de lectură şi ortografie. In traducere trebue să se îndrepte la p. 50 „Luca fiul Zeaicăi" în „Luca fiul Zeaicului" (Зѣиков)", cum e la p. 51, iar „privilegiile ce le-a avut Luca tatăl *ei* Zeaică" (p. 51) în „privilegiul ce l-a avut Luca dela tatăl său Zeaicu" sau „privilegiul ce l-a avut Luca, al tatălui său Zeaicu".

Am tradus pe Зѣиковъ (adj. poss.) cu „al lui Zeaicu"; acest nume propriu a putut să aibă însă şi forma Zeaica sau Zeaică; cf. dealul Zeica în jud. Putna, satele Zeicoiu (Zăicoiu) în jud. Dolj şi Zeiceşti (Zăiceşti) în jud. Botoşani (Frunzescu, p. 534; Marele

Dicționar Geografic, V, p. 783, 789). Satul Petrileşti pe Părâul Alb (jud. Neamţ) nu mai există.

XIV

Suceava, 11 Martie 1494.

Ştefan confirmă fraţilor Mihăilă şi Ghiţul o jumătate din satul Cârneşti la Cobâle, cumpărat cu 80 de zloţi tătăreşti dela Bonciac şi dela surorile lui Ana şi Rusca, copiii Stanei, nepoţii lui Mihul Cârnul, cari o stăpâniau pe baza unui privilegiu dela voevozii Iliaş şi Ştefan, ce se află în păstrarea lui Toma, coproprietar cu dânşii.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господарь землн мѡлдавскѡи, знаменито чиним нс сим листом нашим въсѧм кто нан ꙋзрыт или чтꙋчи єго ꙋслишит, ѡже прїидоша прѧд нами и прѧд ꙋсими нашими молдавскими боꙗрє слꙋга наш Бончакь и сестри єго Ꙗнна и Рꙋска, сынове Станини, ꙋнꙋкове Михꙋла Кръꙋла, по их доброи воли, никим непонꙋжени ани присиловани, и продали свою правꙋю ѡтнинꙋ ѡт своєго праваго ꙋрика, ѡт ꙋрика дѣда их Михꙋла Кръꙋла, половина село на Кобълех на имѣ Крънещїи, та продали слꙋгам нашим Михъилъ и братꙋ єго Гицꙋлꙋ за п҃ злат татарских. И ꙋставшє наши слꙋги Михъилъ и брат єго Гицꙋл та заплатили ꙋси тоти вишєписаннїи пинѣзи п҃ злат татарскых ꙋ рꙋки слꙋѕѣ нашємꙋ Бончакꙋ и сєстрам єго Ꙗнни и Рꙋски, прѧд нами и прѧд нашими боꙗрє. Ино ми видѣвшє их добрꙋю волю и токмеж и полнꙋю заплатꙋ, а мы такѡждєрє и ѡт нас єсмы дали и потвърдили слꙋгам нашим Мих҄ъилꙋ и братꙋ єго Гицꙋлꙋ тоє прѧдреченоє половина село на Кобълех на имѣ Крънещїи, да єст им ѡт нас ꙋрик и съ въсєм доходом, им и дѣтем их и ꙋнꙋчатом их и пращꙋрѣтом их и въсємꙋ родꙋ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣки. Ꙗ хотар тои половинн [1]) село на Кобълех на имѣ Крънещїи: почєнши ѡт нижнїи конєць става Кръꙋлова та по столпам Расꙋловким на єдин дꙋб знаменан, ѡт дꙋба на хлъбинчел, ѡт хлъбинчел черес полє на кръницꙋ, та прости ꙋ дѧл, та черес дѧл на глодꙋрє, ѡт глодꙋрє на нижнїи конєць става

[1]) In orig. половнно.

Кръньлова, ѡт где смо пръво почали. То ест вес хотар тои половини село ѡт Кръньщь. А привилїе староє що имал Бончакь и сестри его Анна и Рьска, сынове Станини, на тоти села ѡт ьнкок нашиχ ѡт Илияша воєводї и ѡт Стефана воєводї, коли били ь мирь, ѡно ест ь рьки Тома. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго ми Стефана воєводї, и вѣра прѣвъзлюбленниχ сынѡв господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗр нашиχ: в. п. Дьма пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефьла, в. п. Мь[шат]а, в. п. Пьреча и п. Тоадера пръкалаби ѡт Хотин, в. п. Микотъ и п. Рѣцеша пръкалаби ѡт Немца, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра пръкалаба ѡт Новоград(а), в. п. Динга, в. п. Клъньь спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрьнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ьсиχ боꙗр нашиχ молдавскыχ, великиχ и малиχ. А по нашем животѣ, кто бьдет господарь нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи нашиχ или ѡт нашего родь, или пак бьд кого богь изберет господарь бити[1]), тот [би] им не порьшил нашего даанїѧ и потвържденїа, али би им ьтвърдил и ькрѣпил, заньже есмо им дали за иχ сльжбь, и за що ѡни соби кьпили за свои правїи пинѣзи. А на болшью крѣпост и потвържденїе томь всемь вишеписаномь, велѣли есмы нашемь вѣрномь паньь Тъьтьль логофетьь писати [и нашь] печат привѣсити к семь листь нашемь. Писал Мътїашь въ Сѡчавѣ, в лѣто ҂зв, мѣсѧца мр. аі.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 14/LX. — Din dată se vede bine numai ҂з; a doua literă, după urmele lăsate de peniță, pare a fi в; aceasta concordă și cu lista boierilor, care este cea dela sfârșitul anului 1493 și din 1494. Cf. documentul de sub No. următor, scris de acelaș diac în aceeaș zi.

Hotarul satului e descris astfel: „Iar hotarul acestei jumătăți de sat dela Cobâle, anume Cârneștii, începe dela capătul de jos al heleșteului Cârnului și merge dealungul stâlpilor Rasului până la un stejar însemnat, dela stejar la *hlăbnicel*, dela hlăbnicel peste câmp la o fântână, apoi drept la deal, apoi peste deal la *glodure* (глодьре), dela *glodure* la partea de jos a heleșteului Cârnului, de unde am început mai întâiu. Acesta este tot hotarul acestei jumătăți de sat din *Cârnești*". Acest sat nu mai există astăzi; el se află însă probabil în apropiere de „Ceretienii dela Cobâle" din doc. dela 17 Ian. 1491; vezi No. CCXXXI din vol. I. In amândouă

[1]) Scriitorul a uitat cuvintele „нашеи земли молдавскои".

documentele e vorba de o localitate *Cobâle* (pl.), nu *Cobâla;* în amândouă, la descrierea hotarelor, se pomeneşte un *hlabnic* sau *hlăbnicel.* Un alt sat la Cobâle e *„Sub Movila“* dela No. următor, evident în aceeaş regiune. Cobâle se mai citează la No. XCVIII din vol. I, pe Prut (cf. târla *Cobela* de pe moşia Camena, districtul Cernăuţilor, în Bucovina: Dicţionarul geografic al Bucovinei, p. 70) şi în ţinutul Soroca, lângă Miţova şi Şiştaci (Uricariul, VI, p. 191). Vezi şi cronica lui Miron Costin, ed. 2 a lui M. Kogălniceanu, I, p. 330. Se numiau astfel probabil locurile unde se creşteau herghelille de cai, cu mult mai numeroase în sec. XV decât astăzi (dela slav. *kobyla* iapă).

XV

Suceava, 11 Martie 1494.

Ştefan confirmă lui Toma un sat „la Cobâle“ cu numele „Sub Movilă“, „unde a fost Ivan la Ulmi“, cumpărat dela Bonciac şi dela surorile acestuia Ana şi Rusca, copiii Stanei, nepoţii lui Mihul Cârnul, cu 110 zloţi tătăreşti. Privilegiul ce l-au avut Bonciac şi surorile lui asupra acestui sat dela voevozii Iliaş şi Ştefan se află în mânile lui Toma, coproprietar cu dânşii.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господаръ землн молдавскои, знаменито чиним нс сим листом нашим въсѧм кто нли ѹзрыт или чтѹчи єго ѹслишит, ѡже прїидоша прѧд нами и прѧд ѹсими нашими молдавскыми боıарє слѹга наш Бончак и сєстри єго Ꙗнна и Рѹска, сыновє Станини, ѹнѹковє Михѹла Кръиѹла, по их доброи воли, никим нєпонѹжени ани приснловани, и продали свою правѹю ѡтнинѹ ѡт их праваго ѹрика, ѡт ѹрика дѣда их Михѹла Кръиѹла, єдно сєло ѹ Кобълєх на имѣ под Могилѹ, гдє бил Иван ѹ Берести, та продали тоє сєло слѹѕѣ нашемѹ Томи за рі҃ злат татарских. И ѹставшє слѹга наш Тома та заплатил ѹси тоти вишєписаннїи пинѣзи рі҃ злат татарскых ѹ рѹки слѹѕѣ нашемѹ Бончакѹ и сєстрам єго Ꙗнни и Рѹски, прѧд нами и прѧд нашими боıарє. Ино мы видѣвшє их добрѹю волю и токмеж и полнїи заплат, а мы такождєрє и ѡт нас єсмы дали и потвърдили слѹѕѣ нашемѹ Томи тоє прѧдречєноє сєло ѹ Кобълєх на имѣ под Могилѹ, гдє бил Иван ѹ Берести, да єст ємѹ ѡт нас ѹрикь и съ въсєм доходом, ємѹ и дѣтєм єго и ѹнѹчатом єго и прѣѹнѹчатом єго и пращѹрѣтѡм єго и въсємѹ родѹ єго, кто сѣ ємѹ изберет наи-

влижнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар томѹ селѹ вишеписаномѹ да ест емѹ ѡт ѹсих сторон по старомѹ хотарѹ, кѹда из вѣка ѡживали. А привилїе старое що имал Бончак и сестри его Анна и Рѹска, що било на тоти села ѡт ѹиков наших ѡт Илїѧша воеводї и ѡт Стефана воеводї, коли били ѹ мирѹ, ѡно ест ѹ рѹки слѹѕѣ нашемѹ Томи. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанного ми Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡв господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боѧр наших: в. п. Дѹма пръкалаба, в. п. Болдѹра дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹшата, в. п. Пѹреча и п. Тоадера пръкалаби ѡт Хотин, в. п. Микотъ и п. Рѣцеша пръкалаби ѡт Немца, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра пръкалаба ѡт Новограда, в. п. Динга, в. п. Клънъѹ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїѧ постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѹсих боѧр наших молдавскых, великих и малих. А по нашем животѣ, кто бѹдет господарь нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родѹ, или пак бѹд кого богь изберет господарь бити нашеи земли молдавскои, тот би емѹ не порѹшил нашего даанїѧ и потвържденїѧ, али би им ѹтвърдил и ѹкрѣпил, занѹже есмы емѹ дали и потвърдили за его правѹ слѹжбѹ, и за що ѡн соби кѹпил за свои правїи пинѣзи. А на болшѹю крѣпост и потвържденїе томѹ въсемѹ вишеписанномѹ, велѣли есмы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Писал Мътїѧшь въ Сѹчавѣ, в лѣто ҂зв, мѣсѧца мр. аі.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † печать іѡ стефань воевѡ[д]а, гѡсподар земли мѡлдавскои. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 17. No. 1 dintr'o colecție de documente. Cf. nota de la documentul precedent.

XVI

1494.

Ştefan confirmă lui Ivanco, surorilor sale Neagşa, Anuşca şi Anasia şi nepoatei sale de frate Sora, fata Marincăi, jumătatea de

sus a satului Şecani „din sus de Ajud“, cumpărată dela Şerban şi dela Brânduşa, nepoata lui Jurj Şecanul, cu 60 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господарь землли молдавскои, знаменито чиним нс сим листѡм нашим въсѧм кто нан ȣзрыт или чтȣчи єго ȣслышит, ѡже прїидоша прѧд нами и прѧд ȣсими нашими молдавскыми болꙗре слȣга наш Шербан и Бръндȣше, непоата Жȣржа Шеканȣла, по их доброю воли, никим непонȣжени ани присилованн, и продали свою правȣю ѡтчинȣ ѡт их праваго ȣрика, половина село ѡт Шекан, вишнѣѧ част, по више Ꙗжȣда, та продали тоє половина село ѡт Шекан слȣѕѣ нашемȣ Иванка и сестри єго Нѣгши и Ꙗнинȣшки и Ꙗнасїи и братанича их Сори, дочки Мъринкъєи, за ѯ҃ злат татарскых. И ȣставше слȣга наш Иванка и сестри єго Нѣгша и Ꙗнинȣшка и Ꙗнасїа и братанича их Соръ та заплатили ȣси тоти вишеписанїи пинѣзи ѯ҃ злат татарскых ȣ рȣки слȣѕѣ нашемȣ Шербанȣ и Бръндȣше, прѧд нами и прѧд нашими болꙗре. Ино мы видѣвше их добрȣю волю и токмеж и полнȣю заплатȣ, а мы такождере и ѡт нас есмы дали и потвърдили слȣѕѣ нашемȣ Иванка и сестрам єго Нѣгши и Ꙗнинȣ[шци и] Ꙗнисїи и братаничи их Соръ, дочка Мъринкъєи, тоє прѧдреченоє половина село ѡт Шекан, вишнѣѧ част, по више Ꙗжȣда, да єст им ѡт нас ȣрик и съ въсем доходом, им и дѣтем их и ȣнȣчатом их и прѣȣнȣчатом их и пращȣрѣтом их и въсемȣ родȣ их, кто сѧ им изберет наиближнїи, непорȣшено николиже на вѣки. А хотар тои половина село на имѧ Шеканїи, вишнои част, да єст ѡт ȣсего хотара половина, и по старомȣ хотарȣ, кȣда из вѣка ѡживали. А на то єст вѣра нашего господства вишеписаннаго ми Стефана воєводї, и вѣра прѣвъзлюбленых сынѡв господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра болꙗр наших: в. п. Дȣма пръкалаба, в. п. Болдȣра дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефȣла, в. п. Мȣшата, в. п. Пȣреча и п. Тоадера пръкалаби ѡт Хотин, в. п. Микотъ и п. Рѣцеша пръкалаби ѡт Немца, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Динга, в. п. Клънъȣ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Єремїѧ постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрȣнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ȣсих болꙗр наших молдавскых, [великих и малих. А по нашем животѣ], кто бȣдет господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи .....[1]).

---

[1]) Restul e rupt.

Pecetea a fost ruptă odată cu partea de jos a pergamentului.— Orig. la Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea Bogdana, pach. 42, cu notiţa în dos „пол сат Шиканїи“. — Deşì data nu e păstrată, documentul se vede a fi din 1494: lista boierilor dintr'însul este identică cu a celor din acest an. Să fie vreo legătură între Şecanii sau Şicanii aceştia şi Şişcanii, cătunul comunei Agiudul Vechiu? Se pare că da. Poziţia geografică se potriveşte, şi Şişcanii ar puteà să fie o etimologie populară din Şicani.

XVII

(Vaslui), 10 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă lui Miclea şi surorilor sale Mălina, Burae şi Greaca, copiii Stanei, nepoţii lui Ivan, stăpânirea peste satul „unde a fost casa moşului lor Ivan“, pe Cneaja, şi peste fântâna „Imputita“ din acelaş hotar.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мѡлдавскои, знаменито чиним и сим листѡм нашим ѹсим кто нан ѹзрит или чтѹчи его ѹслишит, ѡже тоти истиннїи слѹга наш Миклѣ и сестри его Мълинъ и Бѹрае и Грѣка, сынове Станини, ѹнѹкове Ивана, жаловали есмы их ѡсобною нашею милостїю, дали и потвърдили есмы им ѹ нашеи земли ѹ мѡлдавскои их правѹю ѡтнинѹ, едно село на Кнѣжа на имѣ где бил дом дѣда их Ивана, и ѹ тѡмже хотарѹ крьницѣ на имѣ Ꙗмпѹцита[1]). Тое въсе вишеписаное да ест им ѡт нас ѹрик и съ въсем доходом, им и дѣтем их и ѹнѹчатом их и прѣѹнѹчатом их и пращѹрѣтѡм их и въсемѹ родѹ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. Ꙗ хотар томѹ селѹ вишеписаномѹ да ест емѹ ѡт ѹсих сторон по старомѹ хотарѹ, кѹда из вѣка ѡживали. Ꙗ на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡв господстка ми Ꙗлеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра болѧр наших: в. п. Дѹма пръкалаба, в. п. Болдѹра двѡрника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹшата, в. п. Толдера пръкалаба хотинского, в. п. Микотъ немецкого, в. п. Чорторѡвского, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Клънъѹ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Єрем[ї]ѧ постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса,

[1]) Ortografie interesantă, în loc de Ѫпѹцита.

и вѣра ѹсих боіар наших мол[давских, великих и малих. Ѧ по нашем животѣ], кто бѹдет[1]).... в лѣто ҂зг, мѣсѧца ген. і.

Pecetea pierdută. — Orig. în posesiunea unui domn Tatos din Botoşani. L-am reprodus acì după o copie decalchiată comunicată de d. N. Iorga. Neavând nicio informaţie asupra moşiei de astăzi la care se rapoartă documentul, nu pot identificà localitatea pomenită în el cu cea de astăzi. *Cneaja* poate să fie *Chineja* din jud. Covurlui, pl. Prut-Horincea, sau cea presupusă în ţinutul Cârligăturei; cf. „Bran la Cneaja" la No. XXI, vol. I. Fântâni „Impuţite", adecă izvoare de ape sulfuroase, se pomenesc în multe părţi, ca şi „Büdös Kút" în ţările Ungureşti; d. p. „fântâna Impuţita, Дпѹцнта, cu moară în Pereschiu" la satul Jugani din ţinutul Tutovei, lângă Pereschiu (doc. dela 16 Martie 1593 la Arhivele Statului din Bucureşti); un părâu Impuţita e în jud. Vaslui la Dumeşti (Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 89).

XVIII

(Vaslui), 10 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă lui Vasco, Mihul Bontea, Mihăilă şi Toderică Lungul o jumătate din satul Fofăşeşti pe Cuţitna, cumpărată cu 80 de zloţi tătăreşti dela Pătru Gârbovăţ, fiul lui Pantea şi nepotul lui Petru, cari stăpâniseră mai nainte această jumătate de sat.

Лт. ҂зг, ген. і.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим ѹсим кто нан ѹзрит или чтѹчи его ѹслышит, ѡж(е) прїиде прѣд нами и прѧд ѹсими нашеми молдавскими боіари слѹг[а] наше Пътрѹ Гръбовъц, сынъ пана Пантии[2]), непот Петров, по свои доброи волю, неким непонѹжен ани присилован, и продал своюю правою ѡтнинѹ ѡт своего праваго ѹрика, ѡт ѹрика ѡтца своего Панти и ѹика своего Петра, полѹвина село на Кѹцитнои, на имѣ Фофъшъщи, та продали слѹгам нашим Васкови и Михѹл Бонтѣ и Михъилъ и Тодерика Долхїи за п҃ злат татарских. И ѹставше наше слѹги Васко и Михѹл Бонтѣ и Михъил и Тодерика Долхїи та заплатили ѹсе исполна ѹси тоти вишеписаннїи пинѣзи п҃ злат татарских ѹ рѹки слѹзѣ

[1]) Restul lipseşte.
[2]) In condică pare a fi Истии.

нашемȢ Пътрȣ Гръбовъц, пред нами и пред нашеми боꙗри. Іно мы видѣвше их доброю волю [и токмеж и полнȣю] заплатȣ, а ми такождере и ѡт нас есмо дали и потвръдили слȣгам нашим Васкови и Михȣлȣ Бонти и Михънлъ и Тодерика Долхїи тое предречено полȣвина село на Кȣцитнои, на имѣ Фофъшъщи, да ест ѡт нас ȣрик и съ въсем дохо[до]м, им и дѣтем их равно и ȣнȣчатом их и прѣȣнȣчатом их и пращорѣтом их и въсемȣ родȣ их, кто сѣ им изберет наиближни, непорȣшено неколиже на вѣки. А хотар тои полȣвини село да ест ѡт ȣсего хотар(а) полȣвина и по старомȣ хотарȣ, кȣда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписанного мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сыновъ[1]) господства ми Алиѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗрь[2]) наших.

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Asachi II, f. 23. — Satul Fofăşeşti nu mai există astăzi; el se află însă în jud. Vaslui, pl. Mijlocu, prin care trece părâul Cuţigna sau Cuţicna, vechiu Cuţitna. Vezi Marele Dicţionar Geografic, III, p. 45, şi harta statului major, planşa Codăeşti. Astăzi pe tot cursul Cuţicnei nu e nici o urmă de numele Fofăşeşti. Cf. vol. I, No. XIX.

XIX

Vaslui, 11 Ianuarie 1495.

Ştefan dărueşte uşarului Petru şi surorilor sale Neaga şi Mica jumătate din satul Tomceşti pe Bârlad, partea de sus, şi jumătate din venitul năvodului de pe apa Bârladului.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листѡм нашим ȣсим кто нан ȣзрит или чтȣчи его ȣслишит, ѡже тѡт истиннїи слȣга наш пан Петрȣ ȣшар слȣжил нам право и вѣрно. Тѣ[мь] ми видѣвше его правȣю и вѣрною слȣжбою до нас, жаловали есмы его ѡсобною нашею милостїю, дали и потвръдили есмы емȣ ѡт нас ȣ нашеи земли ȣ молдавскои половина село на Бръладѣ на имѣ Томчещїи, вишнѣѫ част, и половина ѡт плотȣ, що ест ȣ Бръладȣ. Тое въсе

---

[1]) In cond. сынове.
[2]) In cond. боꙗри.

вишеписанное да ест емꙋ ѡт нас ꙋрик и съ въсем доходом, емꙋ и сестрам его Нѣга и Мика, им и дѣтем их и ꙋнꙋчатом их и прѣꙋнꙋчатом их и пращꙋрѣтом их и въсемꙋ родꙋ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣки. А хотар половини село да ест ѡт ꙋсего хотара половина, и по старомꙋ хотарꙋ, кꙋда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленых сынѡв господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боıар наших: в. п. Дꙋма пръкалаба, в. п. Болдꙋра дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Мꙋшата, в. п. Тоадера пръкалаба хотинского, в. п. Микотъ пръкалаба немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Клънъꙋ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїѧ постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ꙋсих боıар [1]) наших молдавскых, великих и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родꙋ, или пак боуд кого богъ изберет господаръ бити нашеи земли молдавскои, тот би им не порꙋшил нашего даанїѧ и потвърждѣнїѧ, али би им ꙋтвръдил и ꙋкрѣпил, занꙋже есмо йм дали и потвърдили за его правꙋю и вѣрною слꙋжбꙋ. А на болшꙋю крѣпост и потвърждѣнїе томꙋ въсемꙋ вишеписанномꙋ, велѣли есмы нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логофетꙋ писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Писал Мътеи ꙋ Васлꙋи, в лѣто ҂зг, мѣсѧца ген. аї.

Pecetea pierdută.—Orig. la Academia Română, sign. 1/LXXII.—Satul Tomceşti (*Tomiceşti din Tomiţă) nu mai există astăzi pe Bârlad. Dat fiind că un document dela 17 Martie 1492 îl pune pe Crasna, el a trebuit să se afle între Crasna şi Bârlad, poate unde azi e Gura Crasnei (jud. Fălciu, pl. Crasna). Cf. No. CCXLIX din vol. I, unde am arătat părerea d-lui Ghibănescu că Tomceştii se aflau pe teritoriul de azi al Tăbălăeştilor. Pentru nume, cf. Tomceştii din jud. Tecuciu la 1632, ap. Iorga, Studii şi documente, XI, p. 257.

XX

Vaslui, 11 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă lui Câlnău spătarul stăpânirea peste jumătatea de sus a satului Piscul pe Bârlad, cu jumătate din moara

[1]) In orig. боар.

de pe Bârlad, cealaltă jumătate de moară fiind a lui Eremia postelnicul.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мωлдавскои, знаменитω чиним ис сим нашим листωм въсѣм ктω на нь възрить или его чтоучи 8слышить, ωже тωть истинїи нашь вѣрнїи пань Клънъоу спътарь слоужиль намь право и вѣрнω. Тѣмь мы видѣвше его правою и вѣрною слоужбою до нас, жаловали есмы его ωсобнωю нашею милωстїю и дали и потвръдили есмы емоу ωт нась оу нашеи земли оу мωлдавскωи половина селω на Бръладѣ на имѣ Пискоуль, вышнѣа часть, и половина млина що есть оу Бръладъ; а дроугаа полωвина тωгож млина да есть пан8 Еремїи постелникоу. Тω въсе вышеписанное да есть ем8 ωт нась оурикь и съ въсѣмь дохωдωмь, ем8 и дѣтемь его и оуноучатωмь его и прѣоуноучатωмь его и прѣщоурѣтωмь его и въсемоу рωд8 его, ктω сѣ емоу изберетъ наиближнїи, непороушеннω никωлиже на вѣки. А хωтарь тои полωвини села да есть ωт оусего хωтара половина, и по старомоу хωтароу, коуда из вѣка ωживали. А на тω есть вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана вωевωди, и вѣра прѣвъзлюбленых сынωвь господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра бωıарь нашиx: в. п. Д8ма пръкалаба, в. п. Бωлдωра двωрника, в. п. Хръмана, в. п. Щефоула, в. п. Моушата, в. п. Тωадера пръкълаба хωтинскωго, в. п. Микωть пръкълаба немецкогω, в. п. Андреика Чωртωрωвскωго, в. п. Шандра пръкълаба нωвωградского, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фроунтеша стωлника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх бωıарь нашиx мωлдавскых, великыx и малых. А по нашемь живωтѣ, ктω боудеть господарь нашеи земли, ωт дѣтеи нашиx или ωт нашего рωда, или пак боуд[ь] кωго богь изберетъ госпωдаремь быти нашеи земли мωлдавскωи, тωть бы емоу не пороушиль нашего даанїа и потвръжденїа, али бы емоу оутвръдиль и оукрѣпиль, заноуже есмы ем8 дали ωт нас за его правою и вѣрнωю слоужб8. А на бωлшоую крѣпωсть и потвръжденїе тωмоу въсемоу вышеписаннωмоу, велѣли есмы нашемоу вѣрнωмоу паноу Тъоутоулови логофет8 писати и нашоу печать привѣсити к семоу лист8 нашем8. Писал Шандр8 Кръже оу Васлоуи, в лѣтω ҂зг, мѣсяца генварїа ӣ.

Pecetea pierdută. — Orig. la Arhivele Statului din București, M-rea Neamțului, depozite private, cu o traducere veche, păstrată

într'o copie dela 1818 şi autentificată de Ilarie arhimandritul şi stariţul mânăstirilor Neamţul şi Secul, şi cu un suret şi mai vechiu fără dată. — Documentul e interesant prin forma sa exterioară, deoarece e foarte lat în raport cu înălţimea, e scris cu cerneală neagră ce bate în verde şi are crucea şi iniţiala Ѡ din Ѡилостїю aşa de mari, încât cuprind aproape toată marginea stângă a textului. Pentru explicări, cf. documentul următor.

XXI

Vaslui, 12 Ianuarie 1495.

Ştefan dărueşte lui Eremie postelnicul jumătate din satul Piscul pe Bârlad, partea de jos, şi jumătate din moara de pe Bârlad, cealaltă jumătate de moară fiind a spătarului Câlnău.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним и сим листωм нашим въсѣм кто нан ѹзрить или его чтючи оуслышит, ωже тоть истинини нашь вѣрнїи пан Еремїѧ постелник слоужил нам право и вѣрно. Тѣм мы видѣвше его правою и вѣрною слоужбою до нас, жаловали есми его ωсобною нашею милостїю, дали и потвръдили есми емоу ωт нас оу нашеи земли оу мωлдавскои половина село на Бръладѣ на имѣ Пискоул, нижнѣа част, и половина ωт млин що ест на Бръладѣ; а дроугаа половина ωт того млина да ест паноу Клънъоу спътароу. Тое въсе вышеписанное да ест емоу ωт нас оурик и съ въсем доуходωм, емоу и дѣтем его и оуноучатωм его и прѣоуноучатωм его и пращоурѣтωм его и въсемоу родоу его, кто сѣ емоу изберет наиближнїи, непороушено николиже на вѣки. А хотар тои половини село да ест ωт оусего хотара половина, а ωт иниших сторωн да ест по старомоу хотароу[1]), коуда из вѣка ωживали. А на тω ест вѣра нашего господства вышеписанного мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сынωв господства мы Алеѯандра и Бωгдана-Влада, и вѣра боiар наших: в. п. Доуми пръкалаба, в. п. Бωлдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефоула, в. п. Моушата, в. п. Толдера пръкалаба хотинского, в. п. Микотъ пръкалаба немецкого, в. п. Чорторωвского, в. п. Шандра пръка-

---

[1]) Pisarul a scris întâiu хотаромѹ, care a rămas neşters, şi apoi forma corectă хотароу.

лаба новоградского, в. п. Клънъоу спътароу, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроунтеша стωлника, в. п. Петрика комиса, и вѣра оусих боıар наших молдавских, и великих и малих. А по нашим животѣ, кто боудет господаръ [на]шеи земли молдавскои, ωт дѣтеи наших или ωт нашего родоу, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тωт бы емоу не пороушил [на]шего даанїа и потвръжденїа, али би емоу ѹтвръдил и оукрѣпил, заноуже есми емоу дали и потвръдили за его правою и вѣрною слоужбоу. А на бωлшоу[ю] крѣпост и потвръжденїе томоу въсемоу вышеписанномоу, велѣли есми нашемоу вѣрномоу жоупаноу Тъоутоулѹ логофетоу писати и нашоу печат привѣсити к семоу листоу нашемѹ. Писал Алеѯа оу Васлоуи, в лѣтω ҂зг, мѣсѧца ген. ві.

Pecetea pierdută. — Orig. în Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea Neamţului, depozite particulare, cu o traducere veche, păstrată într'o copie dela 1818 şi autentificată de Ilarie, arhimandritul mânăstirei Neamţului şi Secului. No. 1 dintr'o colecţie de documente. In dos însemnarea veche † пан Єремїѧ постелник şi alta mai nouă Пискѹл з Текѹч. E vorba, prin urmare, de satul Piscul din jud. Covurlui, aproape de vărsătura Gerului în gârla Bârlăzel, care mai nainte se ţineà de jud. Tecuciu; cf. doc. dela 24 Ian. 1496 referitor la Ciofreşti, No. XLVI. In părţile acestea se aflau „morile dela Covurlui“ (млины Коворлѹнскыи) de care vorbeşte actul de împăcare dela 1 Sept. 1435 între Ilie şi Ştefan, fiii lui Alexandru cel Bun (Uljanickij, Materialy, p. 44). Bârlăzelul de azi se numià prin urmare pe vremea lui Ştefan cel Mare Bârlad. Cf. documentul citat dela 24 Ian. 1496. Că e vorba de Piscul din jud. Covurlui, se vede şi din tabloul moşiilor secularizate dela Ministerul Agriculturei şi Domeniilor, în care e trecută la jud. Covurlui moşia „Piscu şi Mârşeşti“; cf. moşia „Piscu şi Penea“, comuna Piscu, foastă a M-rei Neamţului, în broşura Improprietărirea clăcaşilor din an. 1864, Bucureşti 1906, p. 50. Cf. în ms. No. 110 al Academiei Române, f. 102 v., „Piscul la Tecuciu“.

XXII

Vaslui, 12 Ianuarie 1495.

Ştefan dărueşte fraţilor Alexa, Jurca, Dragoşe şi Jurja satul Ţigăneii dela Dimaciu.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мωлдавскои, знаменитω чиним ис сим листωм нашим въсѧм кто

нан ꙋзрит или чтꙋчи єго ꙋслишит, ѡже тоти истинниїи наши слꙋги Ꙗлеѯа и Жꙋрка и Драгоше и Жꙋржа слꙋжили нам право и вѣрно. Тѣ[мь] ми видѣвше их правꙋю и вѣрноѹю слꙋжбꙋ до нас, жаловали єсми их ѡсобною нашєю милостїю, дали и потвръдили єсмы им ѡт нас ꙋ нашєи земли ꙋ молдавскои єдно село ꙋ Димач, на имѣ Цигънени[1]). Тѡє въсє вишєписаноє да єст им ѡт нас ꙋрик и съ въсем доходом, им и дѣтем их и ꙋнꙋчатом их и прѣꙋнꙋчатѡм их и пращꙋрѣтѡм их и въсемꙋ родꙋ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣки. Ꙗ хотар томꙋ селꙋ вишєписаномꙋ да єст им[2]) ѡт ꙋсих сторон по старомꙋ хотарꙋ, кꙋда из вѣка ѡживали. Ꙗ на то єст вѣра нашего господства вишєписаного мы Стефана воєводї, и вѣра прѣвъзлюбленых сынѡв господства мы Ꙗлеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗр наших: в. п. Дꙋмы пръкалаба, в. п. Болдꙋра двѡрника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Мꙋшата, в. п. Тоадера пръкалаба хѡтинского, в. п. Микотъ пръкалаба немецкого, в. п. Чорторѡвского, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Клънъꙋ спътарѣ, в. п. Исака вистїарника, в. п. Єремїѧ постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ꙋсих боꙗр наших молдавскых, великых и малих. Ꙗ по нашем животѣ, кто бꙋдет господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родꙋ, или пак бꙋд кого богъ изберет господаръ бити нашеи земли мѡлдавскои, тѡт би им не порꙋшил нашего даанїѧ и потвърждєнїѧ, али би им ꙋтвърдил и ꙋкрѣпил, занꙋже дали и потвърдили єсмы им ѡт нас за их правꙋю и вѣрнꙋю слꙋжбꙋ. Ꙗ на болшꙋю крѣпост и потвърждєнїє томꙋ въсемꙋ вишєписанномꙋ, велѣли єсмы нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логофетꙋ писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Писал Мътеи ꙋ Баслꙋи, в лѣто ҂зг, мѣсѧца ген. в҃і.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 4/LI. No. 1 dintr'o colecţie de documente. Dimaciul e un cătun al comunei Suraea din jud. Putna, pl. Bilieşti (Marele Dicţionar Geografic, V, p. 499). Ţigăneii vor fi fost spre sud-vest de Dimaciu, unde astăzi e „Cotul-Ţiganului", la o depărtare de c. 4 klm. dela Dimaciu, pe părâul Putna; v. harta statului major, planşele Iveşti şi Focşani.

---

[1]) Ortografie neobișnuită, în loc de Цигънєїи.
[2]) In orig. ємꙋ.

XXIII

Vaslui, 12 Ianuarie 1495.

Ştefan dărueşte lui Frăţilă şi nepoţilor săi Mareş, Florea, Danciul şi Bădea satul Lieşti pe Bârlad, la Rătud.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мѡлдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листѡм въсѣм кто нан възрит или его чтѹчи оуслышит, ѡж(е) тоти истиннїи наши слѹги Фръцилъ и ѕнѹкове его Марешь и Флорѣ и Данчѹлѹ и Бъди[1]) слѹжили нам право и вѣрно. Тѣм мы видѣвше их правою и вѣрною слѹжбою до нас, жаловали есмы их ѡсобною нашею милостїю и дали и потвръдили есм[ы] им ѡт нас оу нашеи земли оу мѡлдавскои едно село на Бръладѣ, оу Ръτѹд[2]), на имѣ Лїещїи. Тое въсе вышеписанное да ест емѹ [ѡт] нас оурик и съ въсем доходѡм, им и дѣтем их равно и ѕнѹчатѡм их и прѣоунѹчатѡм их и прѣщѹрѣтѡм их и въсемѹ родѹ их, кто сѣ им изберетъ наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар томѹ вышеписанномѹ селѹ да ест ѡт оусих сторѡн по старомѹ хотарѹ, кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнх сынѡвь господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗрь наших: в. п. Дѹма пръкълаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹшата, в. п. Т[оад]ера пръкълаба хотинского, в. п. Микоть пръкълаба нем[е]цкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра новоград[ско]го, в. п. Клънъѹ спъ[тарѣ, в. п. Еремїѧ] постелника, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрик[а комиса, и вѣра оусих наших боꙗр молдавских, великых и] малых. А по нашем животѣ, кто [бѹдет господарь нашеи земли молдавскои, ѡт дѣ]теи наших или ѡт нашего рода, или пак боуд кого богъ [изб]ерет господаремь [быти нашеи земли молдавскои], тот бы им не порѹшил

---

[1]) Cuvintele „и Бъди" sunt scrise cu altă mână, pe o ştersătură, şi par a fi introduse mai târziu. Данчѹлѹ şi Бъди sunt dative, în loc de nominativele Данчѹль şi Бъдѣ.

[2]) Cuvântul Ръτѹд este scris peste o răsătură, din care se mai cunosc х. . д . е, ceeace ar puteà să fie [Го]х[ор]д[и]е sau [Гро]х[оï]д[и]е: Gohoreni = Gohor sau Grohoieni = dealul Grohoieni, mai jos de Lieşti, jud. Tutova, pl. Pereschiv.

нашего даанїа и потвръжден[їа], али бы им оутвръдил и оукрѣпил, занѹже есмы им дали и потвръдили ѡт [нас за их правѹю] слѹжбѹ. А на болшѹю крѣпѡст и потвръжденїе томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и наш[ѹ печат] привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Писал Шандрѹ Кръже оу Васлѹи, в лѣтѡ ѕзг, мѣсяца генварїе вї.

Pecetea pierdută.—Orig. la d-l Dimitrie Greceanu dela Stânca, foarte deteriorat. — E vorba de satul Lieşti din jud. Tutova, pl. Pereschiv, din sus de Priponeşti (în harta statului major, planşa Gohor, Proponeşti, la Frunzescu, în Marele Dicţionar Geografic şi pe harta căilor de comunicaţie Priponeşti). „La Rătud" indică o localitate azi dispărută sau netrecută în hartă şi în dicţionare. Poate un deal „Rătundul". Regiunea dela Lieşti e foarte deluroasă şi numele Rătundul, Rătunda foarte răspândit în munţii româneşti.

XXIV

Vaslui, 12 Ianuarie 1495.

Ştefan dărueşte fraţilor Fete, Văsiiu şi Tatul jumătate din seliştea Fundeni pe Bârlad, partea de jos.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним не сим листѡм нашим въсѧм кто нан възрит или его [ч]тоучи оуслишит, ѡже тоти истиннии наши слоугы Фете и братове его Въсїю и Татоул слоужили нам право и вѣрно. Тѣмь мы видѣкше их правою и вѣрною слоужбоу до нас, жаловали есми их ѡсобною нашею милостїю, дали и потвръдили есми им ѡт нас оу нашеи земли оу молдавскои половина селищи на Бръладѣ на имѣ Фоундѣнїи, нижнѣа част. Тое въсе вышеписанное да ест им ѡт нас оурик и съ въсем доуходѡм, им и дѣтем их равно и оуноучатѡм их и прѣоуноучатѡм их и пращоурѣтѡм их и въсемоу родоу их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непороушено николиже на вѣки. А хотар тои половини селищи да ест ѡт оусего хотара половина, а ѡт иниших сторѡн да ест по старомоу хотароу, коуда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада,

и вѣра болѧр наших: в. п. Дѹми пръкалаба, в. п. Бѡлдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹшата, в. п. Тоадера пръкалаба хотинского, в. п. Микотъ пръкалаба немецкого, в. п. Чорторiѡвского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремiѧ постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроунтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра болѧр наших оусих, [великих] и малих. А по нашим животѣ, кто боудет господаръ нашеи [землн] молдавскои, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего [родѹ, или пак бѹд кого богь изберет господаръ бити] нашеи земли молдавскои, тот бы им не по[рѹшил нашего даанiа] и потвръжденiа, али бы им оутвръдил и оукрѣпил, занеоуже [есмы им дали и потвръди]ли за их правою и вѣрною слоужбоу. А на болш[ее крѣпост и по]твръжденiе томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, велѣли есми наше[моу вѣр]номоу жоупаноу Тъоутоулѹ логофетоу писати и нашѹ печат привѣсити к семоу листоу нашемѹ. Пис(ал) Алеѯа оу Васлѹи, в лѣтѡ ꙁзг, мѣсѧца ген. ві.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 64/LXXXVII. E vorba de satul Fundeni din jud. Tecuciu, pl. Bârlad, pe malul Siretului, aproape de vărsătura Bârladului în acest râu; v. Marele Dicţionar Geografic, III, p. 437.

XXV

(Vaslui), 13 Ianuarie 1495.

Ştefan dărueşte lui Stan Mieriul jumătate din seliştea Fundeni pe Bârlad, partea din sus.

7003, Ghenarie 13.

Io Stefan Voevoda. Iată că domnia mea m'am milostivit ş'am dat ş'am miluit pre sluga noastră Stan Mieriul cu giumătate de selişte la Bârlad, anume Fundenii, parte din sus. Această mai sus scrisă ca să-i fie lui dela domnia mea uric cu tot venitul, lui şi ficiorilor lui şi a tot neamul lui. Şi spre aceasta iaste credinţa domnii meale mai sus numit Stefan Vodă, şi credinţa a preiubiţi fii domnii meale Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa a boiarilor noştri anume: Tăutul vel logofăt, Duma părcălabul, Boldur vel vornic, Hrăman i Şteful,

i Muşat, i Toader părcălab de Hotin[1]), Micotă părcălab de Neamţu, Ciortorovsco, i Şendre părcălab de Novograd, Clănău vel spatar, Isac vel vistier, Erimie vel postelnic, Mohila vel paharnic, Frunteş stolnic, Petrica comis.

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Asachi II, f. 24, cu titlul „Pe Fundeni pe Bârlad, partea de sus, a Pălădeştilor". — Jumătatea de jos a Fundenilor o dăruise Stefan cu o zi mai 'nainte altor supuşi ai săi; v. documentul precedent.

XXVI

(Vaslui), 16 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă Neagăi şi Stanei, fetele lui Dragomir Tăutul, stăpânirea peste satele lor de baştină: a) Tăuţii la Horince, b) Rujenii tot acolo, c) jumătate din Leuşteni la Chigheciu; cealaltă jumătate din Leuşteni o stăpânià logofătul Tăutul, vărul lor.

7003, Ghenarie 16.

Iată aceasta adevărată Neaga şi soru-sa Stana, fetili lui Dragomir Tăutul, le-am miluit dintru a noastră osăbită milă, li-am dat şi li-am întărit în pământul nostru a Moldovii pe a sa dreaptă ocină şi moşii, satul anume Tăuţii pe Hurance (Horince), şi Rujanii (Rujenii) tij pe Hurance, şi din Chigheaci giumătate de la Leuştani (Leuşteni); şi ceealaltă giumătate de sat din Leuştani ca să fie vărului său dumisale (seminţii lor dumnialui) Tăutul logofăt. Aceste de mai sus scrise ca să le fie lor de la noi uric cu tot vinitul, lor şi feciorilor, nepoţilor, strănepoţilor şi a tot neamul ce s'a alege mai de aproape. Şi întru aceasta credinţa a preiubiţi fii domniei mele Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa boiarilor domnii mele dumnialor: Tăutul logofăt, Duma părcalab, Boldur vornic, Hrăman, Şteful, Muşat părcalab de Hotin, Micotă părcalab de Neamţu, Ciortorovschi, Şendre părcalab Cetăţii Nouă, Clănău spătar, Isac vistier, Erimia postelnic, Movila paharnic, Frunteş stolnic, Petrica comis[2]).

[1]) In condică greşit „părcălabii de Hotin".
[2]) Titlurile de boierie sunt date în ms., ca de obiceiu, prescurtate.

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Asachi II, f. 26, cu notiţa „a Pălădeştilor". O altă traducere, mai prescurtată, se află în aceeaş condică, f. 25 şi 27 (dublu exemplar). Am pus în parenteze formele de cuvinte deosebite din această a doua versiune, nerelevând însă greşelele ei. Copia dela f. 27 are notiţa „a lui Ioniţă Păladi, treti logofăt". — Tăuţii şi Rujanii s. Rujenii se aflau în jud. Covurlui, pe valea Horincei, care merge până la Prut. Astăzi nu mai există nici unul. Au dispărut şi Leuştenii de pe Tigheciu, în Basarabia. Lectura „Rujenii" ar puteà să fie însă o greşală în loc de „Rogojenii (Rogojanii)"; aceştia sunt tocmai la gura Horincei (v. harta statului major, planşa Bereşti). Cu atât mai mult, că astăzi nu există în Moldova nici un sat cu numele Rujani s. Rujeni.

XXVII

(Vaslui), 16 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă fraţilor Toader şi Ivan şi nepoatelor lor Nastea, Stana şi Măria stăpânirea peste satul Gheieştii pe Zeletin, unde a fost Gheia, „între Negoane şi între Colunoi", cumpărat cu 85 de zloţi tătăreşti dela Pătru Ghilţu, dela soru-sa Muşa şi dela verii lor Ion Buză şi Drăgălina, toţi patru nepoţi popii Pătru Scolofindie şi popii Dragomir.

Suret de pe uricul lui Stefan Vodă, din lt. 7003, Ghenar 16.

Facem ştire cu această carte a domniei mele, precum au vinit înnainte domniei mele şi înnainte a lor noştri moldovineşti boiari, a mari şi a mici, a noastre slugi Pătru Ghilţu şi sora lui Muşa şi cu sămenţie lor Ion Budză şi cu sora lui Drăgălina, toţi nepoţi popii lui Pătru Scolofindie[1]) şi a popii lui Dragomir, de a lor bună voe, de nime siliţi nici asupriţi, ce de a lor bună voe[2]) ş'au vândut a lor dreaptă ocină şi moşie dintru a lor drept uric, din uricul moşului lor popii Pătru Scolofindie[1]) şi popii Dragomir, un sat pe Zălitin anume Gheieştii (Геещий), între Negoane şi între Colunoi, unde au fost Gheia (Гєѧ); aceasta au vândut-o slugilor noastre lui Toader şi lui Ivan şi nepoatelor sale Nastii şi Stanii şi Mării drept 85 zloţi tătăreşti. Şi s'au sculat slugile noastre Toader

[1]) In suret „Pătraşco Lofindie"; v. nota de la pagina următoare.
[2]) Cuvintele „a lor bună voe" sunt şterse cu o linie.

şi cu frate-său Ivan şi cu nepoatele lor Nastea i Stana i Măria şi au plătit tot deplin toţi câţi mai sus scriu bani 85 zloţi tătăreşti întru mânule [lui] Pătru Ghilţu şi stră[ne]poatii sale Muşii şi săminţii lor lui Budză şi nepoatii lor Drăgălină, tuturor câţi mai sus s'au scris anume.

Pe cât s'au putut scoate s'au scris aici, dar cel vechiu tot de faţă este. Iosif diiacon am tălmăcit.

Suretul e din sec. XVIII şi mi-a fost comunicat de părintele Ioan Antonovici din Bârlad. — Satul Gheieşti nu mai există astăzi; celelalte două, între cari erà situat, sunt cătunul de azi Negoaia (com. Mohorîţii) de pe Dobrotfor, 3 klm. departe de Zeletin, şi un sat dispărut din sus de Tochile (com. Burdusaci), care se numià probabil Colonoasa; în partea locului (jud. Tecuci, pl. Zeletin) s'au păstrat numirile: Colonoasa, dealul şi pârâul Colonoasei; v. harta statului major, planşa Pueşti, şi cf. Coloneştii în aceeaş plasă.

Nepotrivirea în terminii de rudenie dela sfârşitul suretului cu cei dela începutul lui provine din cetirea greşită a orig. сестри его Мѹшии (sorei sale Muşii), pe care diaconul Iosif l-a cetit сестриничии его Мѹшии (nepoatei sale Muşii, greş. strănepoatii), şi din neînţelegerea atributelor племенникъ, племенница pe lângă Ion Budză şi Drăgălina; orig. a fost probabil и племенникѹ ихъ Бѹѕи и племенници их Дръгълинии. Se pare că Pătru Ghilţu şi Muşa erau nepoţii lui Scolofindie, iar Ion Budză şi Drăgălina ai fratelui său Dragomir. Ei stăpâniau împreună satul Gheieşti.

Am îndreptat în suret pe „Pătraşcu Lofindie“ în Pătru Scolofindie, conform documentului original dela 4 Fevruarie 1495, No. XXXIV, unde acest popă e pomenit cu numele Scolofendie; cf. Calafindeştii din Bucovina, districtul Siretului, din *Scalafindeşti, *Scalafendeşti. Eroarea traducătorului vine din lectura Пътрашко Лофиндїе în loc de Пътра Школофиндїе = Сколофиндїе, un nume foarte rar în sec. XV. Пътра e la genetiv.

XXVIII

Vaslui, 17 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă nepoţilor lui Toader Nănescul, ai lui Baliţa, ai lui Fărcaş şi ai Stanei, tuspatru copiii lui Nan, satul Năneştii pe

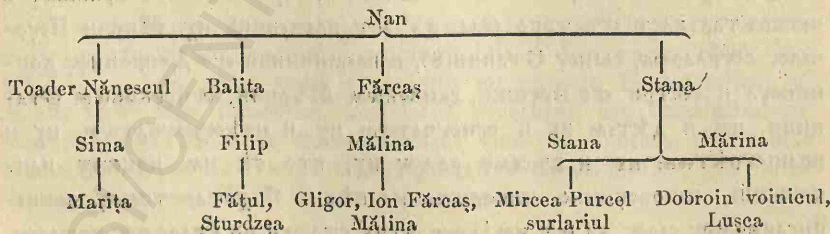
Studeneţ, şi anume: o parte o va stăpânì Mariţa, fata lui Sima, nepoata lui Toader Nănescul; a doua parte o vor stăpânì verii ei Fătul şi Sturdzea, fiii lui Filip, nepoţii lui Baliţa; a treia parte verii lor Gligor, Ion Fărcaş şi Mălina, copiii Mălinei, nepoţii lui Fărcaş; a patra parte verii lor Mircea Purcel surlariul, fiul Stanei, şi Dobroin voinicul cu soru-sa Luşca, copiii Mărinei, nepoţii Stanei.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним ис сим листωм нашим въсѣм кто нан възрит или его чтючи оуслишит, ωже тоти истиннїи Марицъ, дочка Симина, оуноука Тоадера Нънескоула, и племеники ей Фътоул и брат его Стоурзѣ, сыныве Филипа, оуноукове Балица, и племеники их Глигωр и брат его Іωн Фъркашь и сестра их Мълинъ, сыныве Мълинии(н), оуноукове Фъркаша, и племеник их Мирча Поурчел соурларюл, сынъ Станин, и племеник их Доброин воиникоул и сестра ей Лоушкъ, сыныве Мърини, оуноукове Стании, жаловали есми их ωсобною нашею милостїю, дали и потвръдили есми им оу нашей земли оу молдавской их правоую ωтниноу, едно село на Стоуденець на имѣ Нънещїи. Тое въсе вишеписанное да ест им ωт нас оурик и съ въсем доходωм, али да ест им на четири части: една част ωт того села да ест Марицъ, дочки Симиноу, оуноуки Тωадероу Нънескоулоу; а дроугаа част ωт того села да ест племинники ей Фътоулоу и братоу его Стоурзи, сыныво Филипа, оуноуковωм Балица; а третѣа част ωт того села да ест племинникωм их Глигороу и братоу его Іωноу Фъркашоу и сестри их Мълини, сыныво Мълинъ, оуноуковωм Фъркаша; а четврътаа част ωт того села да ест племеникоу их Мирчи Поурчелоу соурларюл, сыноу Станин(оу), и племинники его Доброиноу воиникоул и сестри его Лоушки, сыныво Мърини, оуноуковωм Стании, им и дѣтем их и оуноучатωм их и прѣоуноучатωм их и пращоурѣтωм их и въсемоу родоу их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непороушено николиже на вѣки. А хотар томоу вышеписанномоу селоу да ест им¹) ωт оусих сторωн по старомоу хотароу, коуда из вѣка ωживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписанного мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сыныв господства мы Алеѯандра и Бωгдана-Влада, и вѣра боѩр наших: в. п. Доуми пръкалаба, в. п. Бωлдора дворника, в. п. Хръмана,

¹) In orig. емоу.

в. п. Щефоула, в. п. Моушата, в. п. Тоадера хотинского, в. п. Микотъ пръкалаба немецкого, в. п. Чорторѡвского, в. п. Шандра новградского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїѧ постелника, в. п. Могила чашнїка, в. п. Фроунтеша стѡлника, в. п. Петрика комиса, и вѣра оусих болѧр наших молдавских, и великих и малих. Я по нашим животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи на[ших ил]и ѡт нашего родȣ, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли, тѡт бы им не пороушил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы им оутвръдил и оукрѣпил, заноуже есми им дали, за що ест им правал ѡтчи[на. Я] на болшоую крѣпост и потвръжденїе томȣ въсемоу вышеписанномоу, велѣли есми нашемоу вѣрномоу жоупаноу Тъоутоулоу логофетоу писати и нашоу печат привѣсити к семоу листоу нашемоу. Писал Ялеѯа оу Васлоуи, в лѣтѡ ҂зг, мѣсѧца ген. ѕ҃ı.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЄ[ЧЯТ]Ь IѠ СТЄФЯНЬ ВОЄВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЄМЛИ МѠЛДЯВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 119, cu o traducere veche. Rezumat de R. Rosetti, Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova, p. 157. Cf. Genealogia familiei Sturdza, tot la Academia Română.— Năneştii sunt cei din jud. Bacău, pl. Bistriţa de Jos. Părăul pe care sunt aşezaţi se numeşte astăzi părăul Năneştilor, numele lui mai vechiu erà însă Recea, slav. Стоуденець, care a şi rămas pentru partea de jos a lui, pe care se află cătunul Răcea, din sus de Răcătău; v. harta statului major, planşa Răcăciuni. Năneştii sunt întemeiaţi de cunoscutul boier Nan al lui Alexandru cel Bun, ai cărui urmaşi, după documentul acesta, sunt următorii:

XXIX

Vaslui, 22 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă lui Neagul Dumia şi fratelui său Băloş a patra parte din satul Buzeşti pe Sărata, unde a fost Bericîca, cumpărată

dela Nastea, nepoata lui Mihăilă Buzea, şi dela nepoata ei Mărina, fata lui Husul, cu 25 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господарь земли молдавской, знаменито чиним нс сим листωм нашим въсѣм кто или ѹзрит или чтѹчи его ѹслишит, ωже прїиде прѣд нами и прѣд ѹсимы нашимы молдавскыми боіаре Настѣ, непоата Михъила Боуѕѣ, и ѹноука ей Мърина, дочка Хоусѹлова, по их доброй воли, никим непоноужени ани присиловани, и продали свою правоую ωтнинѹ ωт их праваго ѹрика, ωт ѹрика ѹика их Михъила Боуѕѣ, четвъртаа част ωт село на Сърат‍ѣ на имѣ Боуѕещїи, где бил Беричка, та продали слѹгам нашим Нѣгоулѹ Дѹмїѧ и братѹ его Бълошоу за к҃е злат татарскых. И ѹставше наши слоуги Нѣгоул Доумїѧ и бр[ат] его Бълωш та заплатили ѹси тоты вишеписанїи пинѣзи к҃е злат татарскых ѹ рѹкы Насти и оунѹка ей Мърини, непоти Михъила Боуѕѣ, прѣд нами и прѣд нашими боіаре. Ино мы видѣвше их добрѹю волю и тωкмеж и полнѹю заплатѹ, а мы такωждере и ωт нас есмо дали и потвърдили слѹгам нашим Нѣгѹлѹ Дѹмїѧ и братѹ его Бълошѹ тотоу прѣдреченоую четвръктоую част ωт село на Сърат‍ѣ на имѣ Бѹѕещїи, где бил Беричка, да ест им ωт нас ѹрик и съ въсем доходωм, им и дѣтем их и ѹнѹчатωм и прѣѹнѹчатом их и пращѹрѣтωм их и въсемѹ родѹ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар той четвъртой част(и) ωт село на Сърат‍ѣ да ест ωт ѹсего хотара четвъртаѧ част, и ωт иниих сторон по старомѹ хотарѹ, кѹда из вѣка ωживали. А на то ест вера нашего господства вишеписанаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленийх сынωв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боіар нашиx: в. п. Дѹми пръкалаба, в. п. Болдора двωрника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹшата, в. п. Тоадера хотинского, в. п. Микотъ немецкого, в. п. Чорторωвского, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Клънъѹ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. [Ер]емїѧ постелника, в. п. Могила [ча]шника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѹсих боіар нашиx [молдавск]ых, великиx и малих. А по нашем животѣ, [кто бѹ]дет господарь нашей земли, ωт дѣтей нашиx или ωт нашего родѹ, или пак боуд кого богь [из]берет господарь бити нашей земли молдавской, тот би им не порѹшил нашего даанїѧ и потвържденїѧ, али би им ѹтвърдил и оукрѣпил, заноуже есмо им дали и потвърдили за их

правоую слоужбꙋ, и за що [ѡ]ни соби коупили за свои правїи пинѣзи. Ꙗ на болшоую крѣпост и потвържденїє томоу въ[семꙋ] вишеписанномоу, велѣли єсмы нашемоу вѣрномꙋ панꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логофетꙋ писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Писал Мътеи ꙋ Васлꙋи, в лѣто ҂зг, мѣсѧца ген. к҃в.

Pecetea cea mare, stricată. — Orig. în Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina; în dosul pergamentului un rezumat românesc mai nou şi sign. „pachetul 45, episcopia de Huşi". No. 1 dintr'o colecţie de documente. Tot la Arhivele Statului se găseşte un suret cu următoarea însemnare: „De pe sârbie pe limba moldovenească s'au tălmăcit, Duminica Avgust 18, tocma în vreme sosirii la Gălata a Mării Sale Alexandru Nicolau Şuţul Voevod, când au venit domn în ţara Moldovei, la anul 1801, de polcovnicul Pavăl Debriţ ot Mitropolie". Sigilul Arhivelor e acoperit de cerneală neagră proaspătă. — O traducere, probabil după o copie veche, a publicat epp. Melchisedec în Chronica Huşilor şi a episcopiei cu asemenea numire, p. 14-15. Se zice acì că traducerea e făcută după „uricul slavon ce se păstrează la episcopie între documentele Buzeştilor, scris pe pergament", însă afirmaţiunea aceasta nu poate să fie exactă, de oarece originalul a ajuns, împreună cu celelalte documente ale episcopiei Huşilor, la Ministeriul Cultelor din Bucureşti înainte de 1869, când a apărut cartea epp. Melchisedec. Această împrejurare ne explică atât lipsa boierilor Isac, Eremie, Moghilă, Frunteş şi Petrică, pe cari epp. Melchisedec ar fi putut să-i citească în original, cât şi lectura *20* în loc de *22* Ianuarie. Se ştie că mai târziu, sub răposatul Hasdeu, epp. Melchisedec, ca şi mulţi alţi învăţaţi ai noştri, n'a putut pătrunde nici odată în Arhivele Statului. — Satul Buzeşti nu mai există acum; pe locul unde a fost satul, numele lui îl poartă un deal şi o vale lângă părâul Sărata, jud. Fâlciu, pl. Prut, între Căpoteşti şi Ivăneşti; v. harta statului major, planşa Huşi. Cf. Aricescu, Revista Arhivelor României, II, p. 70, No. 1983 (rezumat); Arhiva societăţii ştiinţifice şi literare din Iaşi, XV, p. 181.

XXX

Vaslui, 22 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă Micăi, fetii lui Mihăilă Andriescul, satul Pulpeştii pe Tutova, „unde a fost jude Pulpe", cumpărat cu 80 de zloţi tătăreşti dela Mihul Dragoslav, fiul lui Toader Negrul, dela nepoată-sa Nastea, fata lui Ivanco, dela nepotu-său Lazor, fiul lui

Petrică Negrilescul, dela vară-sa Nastea, fata lui Ioan Negrilescul, şi dela verii lor Iurie şi Măruşca, fiii Leahului, nepoţii lui Petraşco şi ai Marei, toţi nepoţi lui Negrilă, fost paharnic.

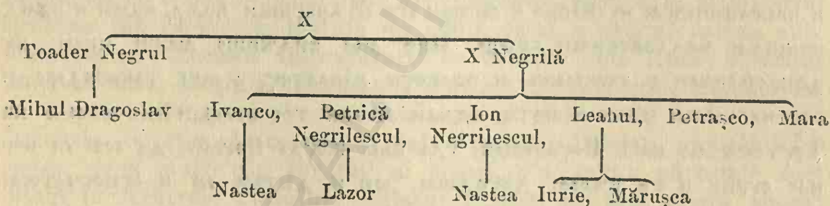
† [М]илостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим ли[ст]ωм нашим въсѧм кто нан възрит или его чтючи оуслишит, ωже прїидошѣ прѧд нами и прѧд оусими нашими молдавскими боѩре [слоу]га наш пан Михоул Драгославь, сынъ Тоадера Негроула, и братаничѣ его Настѣ, дочка Иванкова, и оунѹк его Лазωр, сынъ Петрики Негрилеск[оул]а, и племеника его Настѣ, дочка Іωна Негрилескоула, и племенники их Юрїи и сестра его Мъроушка, сынωве Лѣхоула, оунѹкове Петр[ашк]о[1]) и Марѣ, оуси оуноукове Негрилово[2]), бившаго чашник(а), и продали их правѹю ωтнинноу, ωт оурика оуика их Негрилово бывшаго чашн[ика], едно село на Тоутовѣ на имѣ Поулпещїи, где был жоуде Поулпе, та продали тое село Мика[3]), дочци Михъилъ Андрїескоула, за п҃ злат татарских. И оуставше Мика и заплати[ла][4]) оуси тоти пинѣзи п҃ злат оу рѹки паноу Михоулѹ Драгославѹ и братаничи его Насти и оунѹкоу его Лазорѹ и племеники его Насти и племенникωм их Юрїю и сестри его Мъроушки, прѧд нами и прѧд нашими молдавскими боѩре. Ино мы видѣвше межи ними их доброи воли и тωкмежь и полноую заплатоу, а мы такωждере и ωт нас есми дали и потвръдили Мики тое прѧдреченное село на Тоутовѣ на имѣ Поулпещїи, где был жоуде Поулпе, да ест ен ωт нас оурик и съ въсем дѹходωм, юн и дѣтем ен и оуноучатωм ен и прѣоуноучатωм ен и пращоурѣтωм ен и въсемоу родѹ ен, кто сѣ ен изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар томоу вышеписанномѹ селоу да ест ен[5]) ωт оусих сторωн по старомоу хотарѹ, коуда из вѣка ωживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сынωв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боѩрь наших: в. п. Доумы пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Моушата, в. п. Тоадера хотинского, в. п. Микотъ нѣмецко[го][6]), в. п. Чорторωвского,

---

1) Ar trebuì dat. Петрашкоу.
2) Ar trebuì nom. plur. Негрилови.
3) Ar trebuì dat. Мики.
4) In orig. заплати.
5) In orig. greşit емоу.
6) In orig. нѣмецко.

к. п. Шандра новоградского, к. п. Кланъоу спѣтарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Єремїѧ постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрȣнтеша столника, к. п. Петрика комиса, и вѣра оусих боѩр нашиx молдавских, и великих и малих. Ꙗ по нашим животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родȣ, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тот бы юн не порȣшил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы юн оутвръдил и оукрѣпил, заноуже есми юн дали и потвръдили, за що ѡна собы кȣпила за свои правїи пинѣзи. Ꙗ на бѡлшоую крѣпост и потвръждение томȣ въсемȣ вышеписанномȣ, велѣли есми нашемȣ вѣрномоу панȣ Тъоутоулȣ ло[го]фетоу[1]) писати и нашȣ печат привѣсити к семȣ листȣ нашемȣ. Пис(ал) Алеѯа оу Васлȣи, в лѣтѡ ѕ҃зг, ген. кв҃.

Pecetea pierdută.—Orig. la Academia Română, sign. 11/xl.— Satul Pulpeşti pe Tutova nu mai există astăzi; poate să fi fost însă pe cursul de jos al ei, în apropierea Negrileştilor din jud. Tecuci, pl. Bârlad. Cu numele judelui şi al satului cf. părâul *Pulpă* în jud. Suceava, Marele Dicţionar Geografic, V, p. 127. — Genealogia persoanelor amintite în acest document se prezintă în chipul următor:

XXXI

Vaslui, 22 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă urmaşilor lui Laslău globnicul stăpânirea peste nouă sate de baştină ale lor: Laslăoanii pe Cracău, Şerbeştii sub Piatra Cracăului, Mohorîţii din jos de gura Pojerîtei, Drăgoeştii pe Dobrotvor, Petreştii pe Zeletin şi Plăcintenii, Oprişeştii, Cârna şi Răchitişul în acelaş hotar. Ei aveau să le stăpânească în trei părţi, şi anume: o parte Toader Iucaş şi nepoţii săi de frate Farco

[1]) In orig. лофетоу.

aprodul, Dolca şi Măruşca, fiii lui Petru Iucaş; o altă parte Anuşca, fata Stanei; iar a treia parte vărul ei Isai, fiul lui Oană Mustea, verii săi Andreica, Ion şi Toader, fiii Ilcăi, şi vărul lor Jurja Vulpe, fiul Maruşcăi, toţi nepoţi lui Laslău globnicul.

† Милостїю божїею мы Ѥтефан воевода, господаръ землн молдавскон, знаменито чиним ис сим листwм нашим ѕсим кто нан възрит или его чтючи оуслишит, wже тоти истиннїи наши слоуги Тоадер Юкаш и братаничь его Фарко апрод и сестри его Дwлкъ и Мъроушка, сынwве Петра Юкаша, и племеница их Яноушка, дочка Ѥтани, и племеник их Исаю, сынъ Ѡани Моустн, и племеникове их Яндреика и братїа его Їwн и Тоадерь, сынwве Илкини, и тиж племеник их Жоуржа Воулпе, сынъ Мъроушкин, оусим оуноуковwм Ласлъwа глwбника, жаловали есми их wсобною нашею милостїю, дали и потвръдили есми им оу нашен землн оу молдавскон их правая wтнина, села що били дѣда их Ласлъwа глwбника, на имѣ Ласлъwанїи на Краковѣ, и Шербещїи под Каменем Краковѣ, и Мохорицїи пониже оустїе Пожерити, и пониже Дръгоещїи на Добротворѣ, и на Зелетинѣ Петрещїи, и оу тwмже хотароу село Плъчинтѣнїи, и Ѡпришещїи, и Кръна, и Ръкитнишоул. Тое въсе вишеписанное да ест им wт нас оурик и съ въсем доуходwм, али да соут им тоти села на три части: една част wт тих сел да ест слоугам нашим Тоадероу Юкашоу и братаничем его Фарко апродѹ и сестрам его Долкъ и Мъроушки, сынwвwм Петра Юкаша; а дроугаа част wт тѫх сел да ест Яноушки, дочки Ѥтани, самон; а третѣа част wт тѫхже сел да ест Исаю, сыноу Ѡани Моустн, и племеникwм его Яндреика и братоу его Їwноу и Тоадероу, сынwвwм Илкини[м], и тиж племеникоу их Жоуржи Воулпе, им и дѣтем их и оуноучатwм их и прѣоун[оу]чатwм их и прѣщоурѣтwм[1]) их и въсемоу родѹ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непороушено николиже на вѣки. Я хотар тим оусим вышеписанним селам да ест им wт оусих сторwн по старомоу хотароу, коуда из вѣка wживали. Я на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Ѥтефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сынwвь господства ми Ялеѯандра и Бwгдана-Влада, и вѣра боѩр наших: в. п. Доумн пръкалаба, в. п. Бwлдора дворника, в. п. Хръмана, к. п. Щефоула, в. п. Моушата, в. п. Тоадера хотинского, в. п. Микотъ пръкалаба немецского,

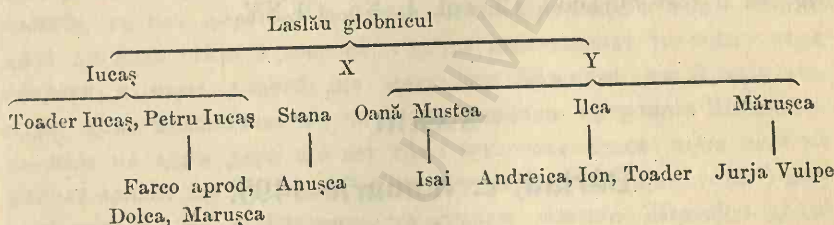
1) In orig. прѣоущоурѣтwм.

в. п. Чорторѡвского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клъиъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Єремїѧ постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроунтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра оусих боıар наших молдавских, и великих и малих. Я по нашим животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родоу, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тот бы им не пороушил нашего данїа и потвръжденїа, али бы им оутвръдил и оукрѣпил, заноуже есми им дали и потвръдили за их правѹю слоужбѹ, и за що ест им правал ѡтнина. Я на болшоую крѣпост и [потвръ]жденїе томоу въсемоу вышеписанномоу, велѣли есми нашемѹ вѣрномоу жоупаноу Тъоутоулѹ логофетоу писати и нашоу печат привѣсити к семоу листоу нашемоу. Писал Алеѯа оу Васлоуи, в лѣтѡ ѕѕг, мѣсѧца ген. кв.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 12/XL, cu o traducere din 1830 dela şcoala din Sf. Sava. — O traducere greşită s'a publicat în Uricariul, vol. XXII, p. 393-396; o alta şi mai greşită în vol. XXV, p. 17-18: aceasta are data „7003, Aprilie 24" şi e făcută de Evloghie dascălul la 1762. Un rezumat necomplet şi cu multe greşeli la numele proprii şi la terminii de rudenie se găseşte la Gh. Ghibănescu, Din domnia lui Ştefan cel Mare, p. 54-55, No. XV: Iocaş în loc de Iucaş, Olca în loc de Dolca, Vilchina în loc de Ilca, Mohorăştii în loc de Mohorîţii, Pojorăştii în loc de Pojerîta sau Pojorîta, Dobrotvar în loc de Dobrotvor, rudenie (seminţie, neam) în loc de văr, vară, ş. a. m. d. Inţelesul documentului reiese de acì cu totul confuz. Cf. Surete şi izvoade, I, p. 226-228. Modelul acestei traduceri, ca şi a celei din Uricariul XXII, este o „tălmăcire de pe sârbie" autentificată, după cererea vornicului Petrachi Roset, la 6 Aprilie 1840 de „Divanul Apelativ a Ţării de Jos", cu o încheere caracteristică pentru erudiţiunea românească de la jumătatea secolului trecut. O reproduc acì în întregime: „Divanul Apelativ a Ţării de Gios. Dumnialui vornicul Petrachi Rosit, faţă aducând în presudstfia divanului orighinalul *ispisoc*, s'au văzut că este în *dialectul sârbesc*, pe pergament, fără să fie *ras* undeva, adiverit că s'au scris de un *Alexa pisar;* are şi legătură de matasă, iar pecete spânzurată de acè legătură nu, precum nici iscălitura domnească, sau a altui cuiva, iarăş în *ispisoc* nu este trecută. Iar copia aceasta fiind întocmai după acel ispisoc, apoi după cerire, ce şi prin jalobă au făcut dumnialui vornicul Rosit, se încredinţează cu iscăliturile cuviincioase şi punerea peceţii divanului". Isc. Iacovachi Veisa, spatariu; director: stolnicul Burada; şeful secţiei: Zagură stolnic. Traducerea astfel autentificată erà făcută de „jignicerul"

Neculai Ieni (în Uricariul, XXII, p. 395, „Tacu“). Greşala de căpetenie a ei, din punctul de vedere al raporturilor de înrudire între persoanele amintite într'însa, este că *verii* (плєменници) sunt numiţi *nepoţi*, deşì o cetire mai atentă a documentului ar fi învederat îndată această nepotrivire de rudenie între coproprietari. Celelalte greşeli sunt: 25 în loc de 22 Ianuarie; „Pietrile Cracovii“ în loc de „Piatra Cracăului“; Dima în loc de Duma; polcov(nicul) în loc de postelnicul (Eremia); „pentru că aşa este dreptul adevăr“ în loc de „pentru că este dreapta lor ocină“, ş. a. Cf. Dosarul Trib. Iaşi, Secţia III, No. 49, Tr. 1765, f. 207-208, în Arhiva Statului din Iaşi. Un alt rezumat se găseşte în Condica de Anaforale No. 39, f. 51, din aceeaş arhivă, cu data „7003, Ghenarie 22“; documentul a fost prezentat Tribunalului de răzeşii din neamul Vlădicesc, ţin. Tecuciu, la 1841. In sfârşit, o tălmăcire pe o foae ruptă dintr'o condică se află la Academia Română între documentele cumpărate dela anticarul Şaraga la 1907.

Genealogia urmaşilor lui Laslău globnicul se prezintă în chipul următor:

Din satele stăpânite de ei, două erau în judeţul Neamţ: Şerbeştii din pl. Piatra şi Laslăoanii, astăzi dispăruţi, probabil aproape de Şerbeşti, pe părâul Cracău (cf. „Lăslăoanii pe Cracău“ într'un document dela 9 Ian. 1519 la Arhivele Statului din Bucureşti, — e vorba în el tot despre urmaşii lui Laslău globnicul); celelalte erau toate pe Dobrotvor şi Zeletin (pl. Zeletin din jud. Tecuciu), aproape unele de altele. Mohorîţii (cf. „Mohorîţii pe părâul Dobrotvorului la ţin. Tecuciului“, în Uricariul, X, p. 234, an. 1758), Plăcintenii (Plăcinţenii), Oprişeştii, Cârna şi Răchitişul (Răchitoasa) există şi astăzi: Plăcinţenii sunt un cătun al com. Giurgiana (sau Giurgioana, cum e scrisă în harta căilor de comunicaţie a judeţului Tecuciu), Oprişeştii un cătun al comunei Burdusaci, Cârna un cătun al comunei Răchitoasa. Petreştii pe Zeletin şi Drăgoeştii pe Dobrotvor, un părăiaş ce se varsă în Zeletin, au dispărut. Asupra Drăgoeştilor, documentul dela 25 Aprilie 1481, vol. I, No. CXL, ne spune că erau la gura Dobrotvorului; cf. aceeaş determinare într'un document dela 21 Dech. 1452 pentru boierul Oană Cândescul (orig. în Arhivele Statului din Bucureşti); în documentul acesta se pomenesc şi Petreştii pe Zeletin.

XXXII

25 Ianuarie 1495.

Ștefan confirmă lui Oană Petrescul și fratelui său Stan o jumătate din satul Cocoșeri pe Stemnic, „unde au fost Oancea“, cumpărată dela Iliaș, nepotul lui Ianuș Negrescul, cu 60 de zloți tătărești.

Arhiva Statului din Iași, Condica de Anaforale No. 18, f. 48, cu data 7003. Documentul a fost prezentat într'un proces de razășii de Chetrești, ţin. Vaslui (nu al Tutovei), la an. 1838. Chetreștii sunt Petreștii de azi din jud. Vaslui, pl. Fundurile-Stemnic, lângă pârâul cu aceeaș numire, nu departe de târgul Vaslui. Numele nou Petrești, dela Oană Petrescul, a înlocuit pe cel vechiu de Cocoșeri; cf. cu acesta satul Cocoșari din jud. Râmnicul Sărat. — In rezumatul Condicei de Anaforale am schimbat pe Anuș în Ianuș (în orig. va fi fost Ѩнъшь). Cf. vol. I, No. CLXV.

XXXIII

Bârlad, c. Ianuarie 1495.

Ștefan, ascultând rugămintea șoltuzilor, pârgarilor și târgoveților din Bârlad, precum și a săracilor din satele și seliștele ce se ţineau de acest târg, pune să se cerceteze din nou hotarele lui și le fixează descriindu-le cu deamănuntul. Cumpără apoi, cu 100 de zloți tătărești, dela Anușca și Mușa, fetele lui Mihăilă Tudor, nepoatele lui Petru Tudor, și dela copiii lui Jurja, Ivanco și Coste Danovici, frații Anușcăi și Mușei, nepoții lui Petru Tudor, seliștea Ivancea dela Tătarca, pe care acesta o avuse dela Alexandru cel Bun, și o alipește și pe ea la hotarul târgului. In sfârșit, reînoește șoltuzilor, pârgarilor și tuturor locuitorilor din Bârlad vechiul privilegiu de a nu plătì vama cea mică în târgul lor, afară de cazul când vor aduce pește cu carul: atunci vor da dela o maje sau dela o căruță un pește.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господарь землн молдавскон, знаменнто чнннм нс снм лнстом нашнм въсѣм кто на нем оузрнт нлн [єго] чтѹчн оуслышнт, ожє тотн нстннпїн шол-

тȣзове и паргарове и оуси наши мешчане ѡт мѣста ѡт Бръладъ,
и пак оуси оубогїи люді ѡт оусих сель що к томȣ мѣстȣ при-
слȣхают [и що] по хотар осажени соут, прїидоша пръд нами и прѣд
оусими нашими молдавскими боꙗре и оупросили себѣ ѡт нас, како
абихмо им досмотрили старїи их хотар, коуда из вѣка при[слȣ]-
хало к томȣ мѣстȣ тръгȣ Бръладȣ. Ино мы есмо им досмотрили
и познаменали кȣда [б]ило и прїслȣхало издавна: почънши ис
верха ѡт берегь Бръладa ѡт еднȣ вербȣ и ѡт могилȣ к[оп]анȣ та
черес рѡвнїю на великы дил на могилȣ копанȣ, ѡт това черес поле
на могилȣ копанȣ, та ѡпѧт [черес] поле на дрȣгȣ могилȣ копанȣ; ѡт
това на краи дȣброви на два дȣби близчата и знаменани, ѡт това
оусе дȣбровою ѡт дȣба до дȣба, що соут знаменани, до краи бȣко-
вини, п[о вр]ъх дѣла противъ Липенещи; ѡт това по връх дѣла
долȣ оусе Лаховою бȣкоувин[о]ю, по ѡвчинȣ, до дороги що перехо-
дит ѡт долгого полѣ до Трестїꙗна, та черес тотȣ дорог[ȣ на ръс]-
пѫтїи, та пак дорогою що идет межи Бръдещи и межи Лїещи,
долȣ до краи лѣса ȣ дȣбровȣ, где ест ꙗма копана; та ѡпѧт черес
дȣбровȣ и черес дорогȣ що идет ѡт Бръдещи до Лїещ[и, на
е]дин дȣбь знаменань, ѡт това ȣсе дȣбровою та пониже Шȣшнещи
на поле на един доуб що ест сам; ѡт това право черес поле на
могилȣ копанȣ що ест выше Чехани, ѡт тока право [н]а . . . на[1]) мо-
гилȣ копанȣ, та ȣ Жеравець, та старою маткою Жерав[ца д]олȣ
пониже ѡт Хръненци, до где оупадает Жеравец оу Бръладъ, та
право черес Бръладъ на могилȣ копанȣ що ест на берег Бръладa,
ѡт това право черес рѡвнїю и черес поут на могилоу копанȣ, ѡт
това право на дил оу черленȣю дȣбровȣ на един доубь знаменан,
та черес черленȣю дȣбровȣ право на рȣпт[ȣрȣ], та на берегь Тȣ-
товѣ на могилȣ копанȣ, пониже Рошкан, ѡт това оусе по маткȣ
Тȣтова водою горѣ до ȣстїе потока Кръига, на могилȣ копанȣ,
ѡт това черес поле на дил н[а черлено]и дȣброви на един доубь
знаменан, ѡт това горѣ дȣбровою, та на конець рѣдѣ и на конец
нивам Перїꙗном, на два дȣби близчата и знаменани, та по краи
лѣсѡм та на връх пот[оком П]ерїꙗнѡм на един доубь знаменан,
ѡт това черес Сȣхїи поток на дил на два дȣби знаменани, ѡт
това черес Секшоаръ на един дȣбь знаменан, ѡт това право на
Смила, та черес Смила на [е]днȣ кръницȣ що ест межи Портар(и)
и межи Дрȣжещи, и на могилȣ копанȣ, та черес черѣте на дил на

1) Lipsesc înainte de на două sau trei cuvinte din original.

могилꙋ копанꙋ, ѡт това черес поле на могилꙋ копанꙋ, ѡт това право черес поле и черес дорогꙋ и черес рокию и черес Брълад на вербꙋ на берег Бръладa, ѡт где есмо пръво почали. То ест вес хотар тръгꙋ Бръладꙋ и оусим селам и селищем що прислꙋхают къ тръгꙋ Бръладꙋ. И пак ꙋ том прїидоше прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскими боꙗре Аиноушка и сестра[1]) еи Мꙋша, дочки Михълъ Тꙋдора, сына Петра Тꙋдора, и братаничеве их Иванко и сестри его Ѡлюшка и Дръгълинъ, сынове Жоуржини, и племеники их Исанко и брат его Єнаїѡн и сест[р]и их Нѣ[г]ша и Дръгълинъ, сынове Иванкови, и тиж племеник их Кръстѣ и сестри его Подолꙗнка и Єтана и Настѣ и Нѣгша, сынове Кости Дановича, оуси ꙋнꙋкове Петра Тꙋдора, по их доброи воли, никим непонꙋжени ани присиловани, и продали свою правꙋю ѡтнинꙋ ѡт своего праваго оурика, ѡт оурика дѣда их Петра Тꙋдора, и не привилїе що имал ѡн ѡт дѣда нашего ѡт Алеѯандра воеводи, едно селище на Тꙋтовѣ на имѣ Иванча ѡт Татарки, що ест тое селище оу вънѣтръже осажено, выше писаннаго хотара, та продали тое селище самомꙋ господствꙋ мы за р҃ злат татарских. И заплатих господство мы оуси тоти р҃ злат татарских оу рꙋкы въсѣм елико их выше пишем, прѣд въсѣми нашими молдавскими боꙗре. И заплатиише оусе исполна, а господство мы повернꙋх и тое селище да прислꙋхает к нашемꙋ тръгꙋ Бръладꙋ. А хотар тои селищи да ест по старомꙋ хотарꙋ, кꙋда из вѣка оживали. И тиж пак оу том промыслили есмо та смо пожаловали шолтꙋзове и паргаре и оуси оубогїи людї ѡт наш тръг ѡт Брълад, та смо потвръдили им старїи закѡн, како ни едни човѣкъ ѡт которих живꙋт оу Брълад ѡни абы не платили малое мыто тамо ꙋ Бръладѣ, ни ѡт единои тръгѡвли; развѣ которїи боудꙋт возити рибꙋ, ѡн абы давал ѡт еднꙋ мажꙋ еднꙋ рибꙋ, а ѡт едни возѡк такѡж еднꙋ рибꙋ, дрꙋго нищо. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Єтефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗр нашихъ: в. п. Дꙋма паркалаба, в. [п. Бол]дора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Мꙋшата, в. п. Тоадера паркалаба хо[тинского] . . . . . [2]).

Pecetea s'a pierdut, odată cu partea de jos a pergamentului,

[1]) In orig. greşit сѣ.н.
[2]) Restul e rupt.

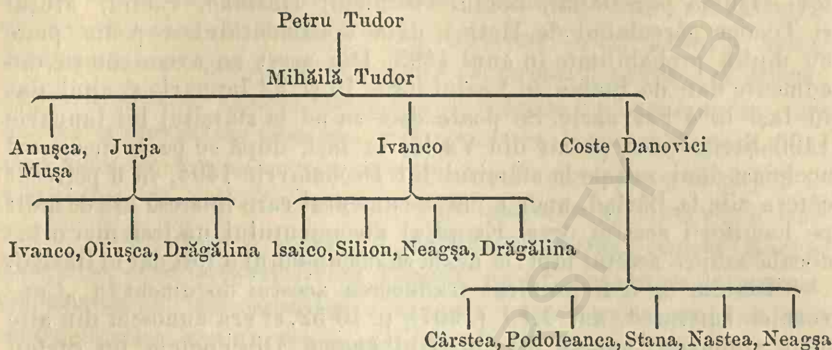
căzută din pricina rosăturii dela îndoitură. — Orig. se află până la 1905 în arhiva foastei case a obştii Bârladului; astăzi se păstrează la Academia Română, împreună cu celelalte acte ale obştii.

Cu ajutorul celor şase nume păstrate din lista boierilor martori (Duma pârcalabul, Boldur vornicul, Hârman, Şteful, Muşat şi Toader pârcalabul de Hotin) data documentului se poate pune cu multă probabilitate în anul 1495. Din acest an avem câteva documente date de Ştefan în Vaslui între 10 şi 22 Ianuarie şi unul dat în Iaşi la 4 Fevruarie. Se poate deci ca pe la sfârşitul lui Ianuarie 1495 Ştefan să fi plecat din Vaslui la Iaşi, după ce pe la începutul aceleiaşi luni, sau pe la sfârşitul lui Dechemvrie 1494, va fi petrecut câteva zile la Bârlad, unde a dat documentul care interesà aşà de mult pe locuitorii acestui oraş. Exordiul documentului nu lasă nici o îndoeală asupra acestui fapt: el arată că documentul a fost dat în Bârlad.

Inainte de a fi publicat traducerea acestui document în „Convorbiri Literare“, an. XLI (1907), p. 46-52, el erà cunoscut din alte două traduceri, una la d-l Gh. Ghibănescu, Din domnia lui Ştefan cel Mare (1904), p. 59-61, alta la d-l N. Iorga, Studii şi documente, VII (1904), p. 206-208, amândouă necomplete şi greşite, ca multe din traducerile secolului al XVIII-lea. Reproduc mai jos traducerea mea din Convorbiri, cu câteva schimbări, între care merită să fie relevată numai aceea a cuvintelor „лаховою бѹкоѹ-виною“, pe care le traduc acum „prin bucovina (făgetul) Leahului“, explicând pe лаховъ, în loc de лѧховъ, ca adj. posesiv din numele propriu *Leahul, Leahu;* cf. maloros. Лях Leah, Polon; Ляхová, Ляхвá, Ляшня́ Leşi. Că numele acesta erà întrebuinţat în Moldova, ne-o dovedeşte No. XXX din acest volum.

Importanţa acestui document pentru studiul organizaţiei municipale în Moldova am arătat-o în articolul din Convorbiri. Adaog la cele spuse acolo, că hotarul târgului aveà următoarea întindere: el plecà din malul stâng al Bârladului, cam 2 klm. mai sus de târg, treceà pe la Dealu Mare şi dumbrava Leahului, care nu mai există astăzi, spre părâul Trestiana, deacì la Brădeşti şi până la dealul şi părâul Şuşneştilor, care se varsă în Jeravăţ în faţa Bălăbăneştilor, apoi o luà pe Jeravăţ în sus până la vărsătura lui în Bârlad, deacì mergea drept la Tutova, din sus de Iveşti, apoi pe Tutova în sus până la gura părâului Crângului, de unde se ridicà până în hotarul Perienilor, al Roşcanilor (Valea Roşcanilor) şi al Drujeştilor, şi apoi se scoborà pe Simila în jos până la vărsătura ei în Bârlad. Hotarul târgului se mărginià deci cu Zorlenii, Fruntişenii, Brădeştii, Docanii, Iveştii şi Perienii de astăzi şi aveà un diametru ce varià dela 10 până la 18 klm. Erà ceva mai mic decât hotarul Vasluiului (v. doc. din 15 Oct. 1491 în vol. I), dar totuşi foarte întins. Diametrul lui erà de două ori şi în unele părţi de trei ori mai mare decât diametrul actual al Bucureştilor; cf. harta statului major, planşele Bârlad, Podu Turcului şi Drăguşeni.

Interesante sunt notiţele ce ne dă documentul acesta asupra descendenţilor lui Petru Tudor, între cari erà şi Coste Danovici, cunoscutul boier al lui Ştefan cel Mare. Iată genealogia acestui neam până la 1495, aşà cum reiese din documentul nostru:

„Din mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, facem cunoscut prin această carte a noastră tuturor celor ce se vor uità la dânsa sau o vor auzì cetindu-se, că aceşti adevăraţi şoltuzi şi pârgari şi toţi târgoveţii noştri din târgul Bârladului, aşişderea şi toţi oamenii săraci din toate satele ce se ţin de acel târg şi sunt aşezaţi pe hotarul lui, au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boierilor noştri moldoveneşti şi ne-au rugat să le cercetăm hotarul lor cel vechiu, care de veacuri s'a ţinut de acel târg al Bârladului. Deci noi li l-am cercetat şi l-am însemnat pe unde a fost şi cât s'a ţinut de ei din vechime: începând din sus, din malul Bârladului, dela o salce şi dela o movilă săpată peste şe la Dealul cel Mare, la movila săpată; deacolo peste câmp la movila săpată şi iarăşi peste câmp la altă movilă săpată; deacolo la marginea dumbrăvii, la doi stejari îngemănaţi şi însemnaţi, deacolo tot prin dumbravă, din stejar în stejar, câţi sunt însemnaţi, până în marginea făgetului, în vârful dealului din faţa Lipeneştilor [1]); deacolo din vârful dealului în jos tot prin dumbrava Leahului, pe opcină, până la drumul ce trece dela câmpul lung la Trestiana, apoi pe acest drum la răspântie; apoi iarăşi pe drumul ce merge între Brădeşti şi între Lieşti, în jos până la marginea pădurei lângă dumbravă, unde este o groapă săpată, şi-apoi iarăş peste dumbravă şi peste drumul ce merge dela Brădeşti la Lieşti [2]), până la un stejar însemnat; deacolo tot pe lângă dumbravă şi mai

---

[1]) Satul acesta nu mai există astăzi; el se trăgeà dela un Lipan, de unde Lipăneşti, apoi Lipeneşti.

[2]) E vorba de satul Lieşti din jud. Tecuciu, lângă Pereschiv, al cărui hotar mergeà probabil până la Criveşti; drumul treceà prin Odaea-Bursucani.

jos de Şuşneşti[1]) spre câmp până la un stejar ce este singur; deacolo drept peste câmp la movila săpată ce se află mai sus de Cehani[2]); deacolo drept la . . . ., la o movilă săpată şi la Jeravăţ, şi pe matca cea veche a Jeravăţului la vale din jos de Hrăneşti[3]), până unde se varsă Jeravăţul în Bârlad; apoi drept peste Bârlad la movila săpată ce este pe malul Bârladului; deacolo drept peste şes şi peste drum la movila săpată; deacolo drept spre deal la dumbrava roşie la un stejar însemnat şi peste dumbrava roşie drept la ruptură şi la malul Tutovei la movila săpată, din jos de Roşcani[4]); deacolo tot pe matca Tutovei, pe apă în sus, până la gura pârâului Crângului la movila săpată; deacolo peste câmp la deal până la dumbrava roşie la un stejar însemnat, deacolo pe dumbravă în sus până la capătul rădiului şi până la capătul ţarinilor Periianilor la doi stejari îngemănaţi şi însemnaţi; apoi pe sub marginea pădurei şi pe vârful (dealului) Periianilor la un stejar însemnat; deacolo prin Valea Seacă la deal la doi stejari însemnaţi; deacolo prin Secşoară[5]) la un stejar însemnat; deacolo drept la Smila[6]) şi peste Smila la o fântână ce se află între Portari[7]) şi între Drujeşti, şi la o movilă săpată; apoi peste ciritei la deal la movila săpată; deacolo peste câmp la movila săpată; deacolo drept peste câmp şi peste drum şi peste şes şi peste Bârlad la salcea din malul Bârladului, de unde am început întâiu. Acesta este tot hotarul târgului Bârladului şi al tuturor satelor şi seliştelor ce se află sub ascultarea târgului Bârladului. — Şi într'aceea au mai venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boierilor noştri moldoveneşti Anuşca şi sora ei Muşa, fetele lui Mihăilă Tudor, fiul lui Petru Tudor, şi nepoţii lor de frate Ivanco cu surorile sale Oliuşca şi Drăgălina, copiii lui Jurja, şi verii lor Isaico cu fratele său Silion şi cu surorile sale Neagşa şi Drăgălina, copiii lui Ivanco, aşişderea şi vărul lor Cârstea cu surorile sale Podoleanca şi Stana şi Nastea şi Neagşa, copiii lui Coste Danovici, toţi nepoţi lui Petru Tudor, de bună voea lor, de nimenea siliţi nici asupriţi, şi şi-au vândut dreapta lor ocină din dreptul lor uric, din uricul moşului lor Petru Tudor şi din pri-

---

[1]) Satul a dispărut, a rămas însă numele la un pârâu şi la un deal. La 1840 răzăşii de Şuşneşti purtau un proces de hotare la tribunalul din Iaşi şi arătau un document dela 29 Ian. 1434 (Condica No. 31, f. 108, din Arhiva Statului din Iaşi).

[2]) Dispărut.

[3]) Dispărut.

[4]) In partea aceasta nu mai există satul Roşcani; Roşcanii de lângă Perieni, dispăruţi ca sat, au trebuit să aparţină însă aceluiaş neam (Roşca).

[5]) Un afluent al Văii Seci, al cărui nume nu ştiu dacă se mai păstrează; pe hartă nu e însemnat.

[6]) Azi Simila, în popor Sâmila.

[7]) Cf. Portarii (-de Mijloc,-de Jos,-Fundătura) de lângă Vaslui — erau probabil oamenii ce păziau porţile târgului—şi Portăreştii, sat în hotar cu târgul Bârladului la 1641 (Ghibănescu, Surete şi izvoade, III, p. 236).

vilia ce au avut acela dela moşul nostru, dela Alexandru Voevod, o selişte pe Tutova, anume Ivancea[1]) dela Tătarca, care selişte e aşezată afară de hotarul târgului mai sus scris, şi au vândut acea selişte însăş domniei mele pentru 100 de zloţi tătăreşti. Şi am plătit domnia mea toţi aceşti 100 de zloţi tătăreşti în mânile tuturor celor ce-i scriem mai sus, înaintea tuturor boierilor noştri moldoveneşti. Şi după ce am plătit tot deplin, domnia mea am dat şi acea selişte, ca să se ţie de târgul nostru al Bârladului. Iar hotarul acelei selişti să fie după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au apucat.—Şi într'aceea ne-am mai gândit şi am miluit pe şoltuzii şi pârgarii şi pe toţi oamenii săraci din târgul nostru al Bârladului şi le-am întărit obiceiul lor cel vechiu, ca nici unul din oamenii ce trăesc în Bârlad să nu plătească vama cea mică acolo la Bârlad, dela nici o marfă, afară de cei ce vor aduce peşte: aceştia vor aveà să dea dela o maje un peşte şi dela o căruţă tot un peşte, altceva nimic. Şi spre aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrisului Ştefan Voevod, şi credinţa prea iubiţilor fii ai domniei noastre Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa boierilor noştri: credinţa dumnialui Duma pârcălabului, cr. d. Boldur vornicului, cr. d. Hârman, cr. d. Şteful, cr. d. Muşat, cr. d. Toader pârcalabului de Hotin . . . . . ".

XXXIV

Iaşi, 4 Fevruarie 1495.

Ştefan confirmă lui Toma Salce, fiul lui Ivaşco Tricolescul, satul „La Salce pe Ialan, între Ioanăş Tricolescul şi Găjoae", cumpărat dela Ion Buzea şi soru-sa Drăgălina, nepoţii popii Scolofendie, şi dela un alt Ion, fiul lui Vasilie, nepotul popii Dragomir, cu 70 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменитѡ чиним не сим листѡм нашим въсѣм кто нан ѹзрит или чтѹчи его ѹслишит, ѡже прїидоша прѣд нами и прѣд ѹсими нашимы мѡлдавскими боiаре, великимы и малими, слѹга наш Иѡн Бѹꙁѣ и сестра его Дръгълинъ, оунѹкове попа Сколофендїѧ, и дрѹгїи Иѡн, сынь Басилиевь, ѹнѹкь попа Драгомира, по

[1]) Probabil pe locul unde sunt astăzi puţurile lui Ivanciu, spre Tutova, din jos de Perieni şi Drujeşti (vezi harta statului major, planşa Bârlad); cel de sub Perieni e pe valea Lica. O vale Tătarca nu e consemnată pe hartă.

нх доброи воли, никим непонѹжени ани присиловани, и продали свою правѹю ѡтнинѹ ѡт своєго праваго ѹрика, єдно село на Ѩланѣ на имѣ ѹ Єалче, межи Іѡанышь Триколєскѹла и межи Гъжоане[1]), та продали слоѹѕѣ нашемѹ Томи Єалче, сыноѹ Ивашка Триколєскѹлѹ, за ѻ҃ злат татарских. И ѹставше слѹга наш Тома Єалче та заплатил ѹси тоти вишеписаніи пинѣзи ѻ҃ злат татарскых ѹ рѹки слѹѕѣ нашемѹ Іѡн Бѹѕъ и сестри єго Дръгълини, ѹнѹком попа Єколофендіѧ, и пак дрѹгіи Іѡн, сынь Басилиев, ѹнѹк попа Драгомира, прѧд нами и прѧд нашими боѧре. Ино мы видѣвше их добрѹю волю и тѡкмеж и полнѹю заплатѹ, а мы такождере и ѡт нас єсмы дали и потвърдили слѹѕѣ нашемѹ Томи Єалче, сынѹ Ивашка Триколєскѹла, тоє прѧдреченоє селѡ на Ѩланѣ на имѣ ѹ Єалче, межи Иѡаньш[2]) Триколєскѹл и межи Гъжоане, да єст емѹ ѡт нас ѹрик и съ въсем доходом, емѹ и дѣтем єго и ѹнѹчатѡм єго и прѣѹнѹчатом єго и пращѹрѣтом єго и въсемѹ родоѹ єго, кто сѣ емѹ изберет наиближніи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар томѹ вишеписанномѹ селѹ да ест съ въсѣми своими старими хотари, кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Єтефана воєводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡв господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боѧр наших: в. п. Дѹма пръкалаба, в. п. Болдѹра дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹшата, в. п. Тоадера пръкалаба хотинского, в. п. Микотъ немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъѹ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Єремїѧ постєлника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѹнтєша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѹсих боѧр наших молдавскых, великих и малих. А по нашем животѣ, кто бѹдет господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родѹ, или пак боѹд кого богь изберет господарь бити нашеи земли мѡлдавскои, тот би емѹ не порѹшил нашего даанїѧ и потвръжденїѧ, али би емѹ оѹтвръдил и ѹкрѣпил, заиѹже єсмо емѹ дали и потвърдили за єго правѹю и вѣрнѹю слѹжбѹ, и за що ѡн соби кѹпил за свои правїи и ч(и)стїи пинѣзи. А на болшѹю крѣпост [и] потвърждєніє томоѹ въсемѹ вишеписаномѹ, велѣли єсмы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Писал Мътеи ѹ Ѩсѡх, в лѣто ѕзг, мѣсѧца фев. ꙉ҃.

---

[1]) *Găjoane* = *Găjoae* e femeia unui *Gaja*.
[2]) Mai sus Іѡанышь, rom. Ioanăş şi Ioanâş, ung. *János*.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 137/LII. — Publicat în Uricariul, XVIII, p. 71 şi urm., cu unele greşeli la numele proprii, şi în Arhiva societăţii ştiinţifice şi literare din Iaşi, II, p. 124-127, de Gh. Ghibănescu. — Satul „La Salce“ sau Salcea se află probabil în acelaş hotar cu Buzeştii de lângă Huşi, între Ivăneşti şi Urlaţi sau Grumezoaia. Pentru Tricolescul, vezi scrisoarea vornicului Tricolici publicată de mine în broşura Documente moldoveneşti în arhivul Braşovului, Bucureşti 1905, p. 57-58, şi reprodusă în partea a doua a acestui volum.

XXXV

Iaşi, 5 Fevruarie 1495.

Ştefan confirmă pisarului său Toader satele Rizina pe Nistru, „la gura Rizinei, unde a fost Alexa vatamanul“, şi Sinaşeuţii tot pe Nistru, cumpărate cel dintâi cu 70, al doilea cu 80 de zloţi tătăreşti dela nişte veri ai lui, şi anume: Rizina dela Done, fata Nastei, nepoata Marei, strănepoata lui Negrea, iar Sinaşeuţii dela Fedca, Marina şi Ghinda, fetele Mălinei, dela Tudora, fata lui Sima Rugiră, şi dela nepoţii ei de soră Saula, Ivan şi Nistor, toţi strănepoţi lui Negrea. Aceşti din urmă predau lui Toader privilegiul ce-l căpătaseră dela Ştefan pentru Sinaşeuţi, când şi-au împărţit satele rămase dela strămoşul lor.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим всѧм кто на нь възрит или чтоучи его оуслишит, ѡже прїиде прѧд нами и прѧд оусими нашимы молдавскимы боѧре, великими и малими, Доне, дочка Настина, оуноучка Марина, по своеи доброи воли, никимъ непонѹжена ани присилована, и продала свою правоую ѡтниноу, ѡт своегож праваго ѹрика, едно село на Днистрѣ, на оустїе Ризинѣ, на имѣ село Ризина, где бил Алеѯа ватамань, що сѣ приходило тое село ѹ еи част ѡт ѡтнины прѣдѣда еи[1]) пана Негри, та продала тое село своемоужь племеникѹ, слѹѕѣ нашемоу вѣрномоу паноу Тоадероу, писареви нашемоу вѣрномоу, за о҃[2]) злат татарских. На

[1]) La Murzakiewicz его.

[2]) La Murz. ѡ, în original probabil un о mai lat ca cel obişnuit, căci ѡ=800 e un preţ imposibil pentru un sat mic dela Nistru, cum trebue să fi fost Rizina. Cf. şi mai jos acelaş semn.

томъ[1]) також прїидоша пред нами и пред оусими нашимы молдавскими боѩре Федка и сестри еи Мърина и Гинда, дочки Мълининны, и племеница их Тоудора, дочка Сима Роужиръ, и сестричичи еи Саоула и Иван и Нистор, оуси оунѹкове Сима Роужиръ, также по их доброи воли, никимъ непонѹжени ани присилованї, и продали свою правоую штинѹ, також шт своего праваго оурика, едино село на Днистрѧ, на имѣ село Синашевци, що сѧ пак оу их част приходило тое село шт штинь прѣдѣда их пана Негри, коли соби пред нас же розделили, та продали тое село також своемѹ племеникоу, слоуѕѣ[2]) нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тоадерѹ, писареви нашемѹ, за п̃ злат татарских. И оуставше слоуга наш вѣрнїи Тоадер писар та заплатил оуси тоти вишеписаннїи пинѣзи о̃ злат татарских оу роуки Дони, дочка Настина, оунѹка Марина, а пак п̃ злат оу роуки Федки и сестрам еи Мърини и Гинда, дочкамъ Мълинини, и племеницы их Тоудори, дочка Сима Рѹжиръ, и сестричичемь еи Саѹла и Иванѹ и Нисторѹ, оуноуковом Сима Рѹжиръ, пред нами и пред оусимы нашимы молдавскимы боѩре. А пак Федка и сестри еи Мърина и Гинда, дочкы[3]) Мълининны, и племеница их Тоудора, дочка Сима Рѹжиръ, и сестричичи еи Саоула и Иван и Нистор, оуси ѹнѹкове Сима Рѹжиръ, привилїе що имали шни шт нас же на тое село, коли соби роздѣлили, шни також еи дали оу роуки слоуѕѣ нашемоу вѣрномоу панѹ Тоадерѹ, писареви нашемѹ. Ино мы видѣвше ихъ доброую волю и токмеж и полнѹю заплатѹ, а мы такождере и шт нас есмы дали и потвръдили слѹѕѣ нашемоу вѣрномоу панѹ Тоадерѹ, писареви нашемѹ, тоты прѣдреченїи села на Днистрѣ, на оустїе Ризинѣ, на име село Ризина, где бил Алеѯа ватамань, и село Синашевцїи тыж на Днистрѧж, како да соуть емоу и шт нас оурикь и съ въсѣм доходом, емоу и дѣтем его и братїамь его и оунѹчатом его и праоунѹчатом его и пращоурѣтом его и въсемоу родоу его, кто сѧ емоу изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар тым двомь вишеписаным селамь да ест им съ въсѣми своими старими хотари, кѹда из[4]) вѣка шживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленых сынов господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боѩръ

[1]) In orig. trebue să fie въ томъ.
[2]) La Murz. слоузѣ, şi acì şi în locurile de mai jos.
[3]) Murz. дочка.
[4]) Murz. и из.

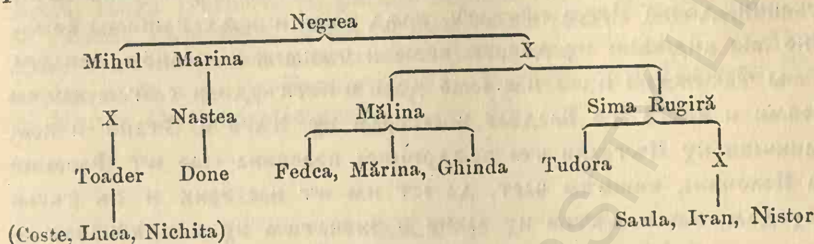
нашнх: в. п. Дѹма пръкалаба, в. п. Болдѹра дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефоула, в. п. Моушата, в. п. Тоадера пръкалаба хотинскаго, в. п. Никотъ пръкалаба немецкаго, в. п. Андреика Чорторовскаго, в. п. Шандра пръкалаба новоградскаго, в. п. Клънъоу[1]) спатарѣ, в. п. Исака вистерника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Іѡна Фроунтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра оусих боꙗръ нашихъ молдавскых, великих и малих. А по нашем животѣ, кто бѹдетъ господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родѹ, или пак боуд кого богъ изберет господарь бити нашеи[2]) земли молдавскои, тот би емоу не порѹшил нашего даанїа и потврждениїа, али бы[3]) емоу ѹтвръдил и оукрѣпил, заноуже[4]) есми емоу дали и потвърдили[5]) за его правою и вѣрною слѹжбоу[6]), и за [що ѡн] соби коупил[7]) за свои правїи и чистїи[8]) пинѣзи. А [на болш]ѹю крѣпост и потвръжениє[5]) томоу въсемоу вишеписаномѹ, велѣли есмы нашемоу вѣрномѹ панѹ Тъоутоулови логофетоу писати и нашѹ печат привѣсити к семоу листоу нашемоу. Писал Мътеи дїак ѹ Исох, въ лѣто ӡгг, мѣсѧца феврѹар. е день.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † печять іѡ стефянъ воеводя, господяр земли молдявскои. — Orig. se află odată în Muzeul societăţii istorice şi arheologice din Odessa, de unde l-a editat Murzakiewicz în Memoriile acestei societăţi, Записки одесскаго общества исторіи и древностей россійскихъ, V (1863), p. 838-839; cf. Revista pentru istorie, arheologie şi filologie, vol. VII, p. 236. După informaţiile luate prin d-l P. Maurojeni, consulul nostru de la Odessa, dela presidentul acestei societăţi v. Roop, documentul nu se mai găseşte astăzi în colecţiile Muzeului. Am reprodus deci textul lui Murzakiewicz, care, după obiceiul editorilor ruşi, n'a păstrat ortografia originalului şi a comis şi câteva greşeli de lectură, relevate în note. Afară de aceasta am schimbat pe ь în ъ în toate cazurile unde documentele moldoveneşti au acest din urmă semn. Dacă numele Сима Роужиръ, care se repetă de câteva ori sub aceeaş formă, e bine cetit, atunci avem într'însul un caz de rotacism şi trebue cetit Sima Rujiră=Rugină; cf. Arjişani=Argi-

[1]) Murz. Клѣьоу.
[2]) Murz. нашеа.
[3]) Murz. алибь.
[4]) Murz. заноужї.
[5]) Murz. подт-.
[6]) Murz. слѹжьбоу.
[7]) Murz. и за . . . особитѹ коупи, de sigur greşit.
[8]) Murz. чстнїи.

şani în doc. dela 15 Martie 1495, No. XXXIX, şi Rumârul=Rumânul în doc. dela 13 Martie 1489, No. CXCVIII din vol. I. Cu Rugină cf. Rugineştii, două sate în judeţele Covurlui şi Putna.

Genealogia neamului lui Toader pisarul, scriitorul a o mulţime de documente ale lui Ştefan cel Mare dintre anii 1484-1503, se prezentă, după documentul acesta şi după cel dela 7 Martie 1493 pentru satul Alexeşti din ţinutul Vaslui (No. V), în chipul următor:

Rizina s. Râzina este astăzi un târguşor în Basarabia, în ţin. Orheiului, tocmai pe Nistru, în faţa târguşorului Rybnica, iar Sinaşeuţii sunt un sat în acelaş ţinut, vreo 8-10 klm. spre sud-vest de Rizina şi câţiva kilometri departe de Nistru. Pe harta institutului geografic austriac sunt trecute sub formele Rezeni şi Szineszeucy (Czinimiucy). In catalogul de sate basarabene al d-lui Z. Arbore (Basarabia, p. 725) e trecută numai Râzina, pe harta anexată se află însă şi Sineşauţii. In Dicţionarul Geografic al Basarabiei de acelaş autor, Bucureşti 1904, Râzina e dată sub forma Răzeni, rus. Rezina (p. 176), iar Sinaşeuţii lipsesc.

XXXVI

Suceava, 13 Martie 1495.

Ştefan confirmă lui Cozma, fratelui său Vladul, surorilor sale Neaga şi Stana şi nepoatei sale de frate Pătrana o jumătate din satul Floreşti la Polocini, partea de sus, cumpărată dela Măgdălina, fata lui Petru spătarul, cu 36 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь земли мωлдавскои, знаменито чиним ис сим листωм нашим въсѧм ктω или ѹзрит или чтѹчи его ѹслышит, ωже прїиде прѧд нами и прѧд ѹсими нашими мωлдавскыми боꙗре Мъгдълинъ, дωчка Петра спътарѣ, по еи доброи воли, никим непонѹжена ани присилована, и продала свою правоую ωтчинѹ ωт своего правагω ѹрика, поло-

вина село на имѣ половина ѡт Флорещи на Полочине, вышнѣꙗ част, та продали слꙋгам нашим Козми и братꙋ его Владоулꙋ и сестрам их Нѣги и Стани и братаничеви их Пътрани за л҃s злат татарскых. И ꙋставше наши слꙋги Кѡзма и брат его Влад и сестра их Нѣга и Стана и б[рат]анича их Пътран(а), та заплатили оуси тоты вишеписанїи пинѣзи л҃s злат татарских ꙋ рꙋки Мъгдълини, дочка Петра спътарѣ, прѧд нами и прѧд нашимы боꙗре. Ино мы видѣвше их добрꙋю волю и тѡкмеж и полнꙋю заплатꙋ, а мы такѡждере и ѡт нас есмо дали и потвърдили слꙋгам нашим Козми и братꙋ его Владꙋлꙋ и сестрам их Нѣги и Стани и братаничеви их Пътрани тое прѧдреченое половина село ѡт Флорещи на Полочине, вишнѣꙗ част, да ест им ѡт нас ꙋрик и съ въсем доходом, им и дѣтем их равно и ꙋнꙋчатѡм их и прѣꙋнꙋчатѡм их и пращꙋрѣтѡм их и въсемꙋ родꙋ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣки. А хотар той половини село да ест ѡт ꙋсего хотара половина, и ѡт иниших сторон да ест съ въсѣмы своими старими хотари, кꙋда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленных сынѡв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗр наших: в. п. Дꙋма пръкалаба, в. п. Болдꙋра двѡрника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Мꙋшата, в. п. Т[оа]дера хотинского, в. п. Микотъ немецкого, в. п. Чорторѡвского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистїарника, в. п. Еремїꙗ постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ꙋсих боꙗр наших молдавскых, великых и малих. А по нашем животѣ, кто бꙋдет господарь нашейземли, ѡт дѣтей наших или ѡт нашего родꙋ, или пак боуд кого богь изберет господарь бити нашей земли молдавской, тѡт би им не порꙋшил нашего даанїꙗ и потвържденїꙗ, али би им ꙋтвърдил и ꙋкрѣпил, занꙋже есмы им дали и потвърдили, за що ѡни соби кꙋпили за свои правїи пинѣзи. А на болшꙋю крѣпост и потвържденїе томꙋ въсемоу вишеписаномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномоу панꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логофетоу писати и нашꙋ печат привѣсити к семоу листꙋ нашемꙋ. Пис(а) Мътїи[1]) дїꙗк ꙋ Сѡч(а)вѣ, в лѣто ҂зг, мѣсѧца мартїа г҃i.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, între materialele luate dela răposatul profesor Gr. G. Tocilescu, care în

[1]) Sau Мътеи.

vol. IV al Revistei pentru istorie, arheologie şi filologie a publicat o heliogravură a acestui document, fără partea dela sfârşit. La 1885 el se aflà dar în Muzeul nostru de antichităţi. Din citaţiile răposatului Tocilescu, p. 479, nota 3, şi p. 494 din acelaş volum al Revistei, se vedeà că documentul e din 1495. Lista boierilor corespunde în adevăr anului acestuia. — Floreştii sunt în jud. Tecuciu, pl. Berheciu, lângă Hurueşti, pe pârâul Polocin, care în partea Floreştilor se chiamă, după satul aşezat în susul apei, pârâul Hurueştilor. Polocin e numit pe harta statului major, planşa Tătăreşti, părăiaşul ce curge la apus de Hurueşti, dela Drăgueşti spre Tătăreşti. Vezi şi Marele Dicţionar Geografic, V, p. 43.

XXXVII

(Suceava), 13 Martie 1495.

Ştefan confirmă lui Cârstea, fratelui său Dobre şi surorilor sale Neaga şi Nastea jumătate din satul Spărieţi la Zăbrăuţ „unde a fost Spărietul", cumpărată dela Şteful şi fraţii acestuia cu 25 de zloţi tătăreşti.

Arhiva Statului din Iaşi, Condica de Anaforale No. 62, f. 39, cu data 7003. Documentul a fost prezentat la 1843 de răzăşii din Diocheţi şi Spărieţi, ţinutul Putnei. Spărieţii sunt astăzi un cătun al Deocheţilor, plasa Zăbrăuţ, numită aşà după pârâul Zăbrăuţ (Zebrăuţ). (Frunzescu, p. 453; Marele Dicţionar Geografic, V, p. 455).

XXXVIII

Suceava, 15 Martie 1495.

Ştefan confirmă Măriei, fetii lui Bârsan, nepoţilor şi nepoatele ei de frate Toma Bănilă, Petrea, Sofiica şi Muşa, copiii lui Bănilă, şi nepoţilor ei de soră Ion, Trif şi Dragoşe, fiii Malei, stăpânirea peste o jumătate din satul Floreşti la Polocini, partea de jos, cumpărată de ei toţi dela Măgdălina, fata lui Petru spătarul, cu 36 de zloţi tătăreşti. Ei vor stăpânì această jumătate de sat în trei părţi: o parte Măria; altă parte nepoţii şi nepoatele ei

Toma Bănilă, Petrea, Sofiica şi Muşa; iar a treia parte nepoţii ei Ion, Trif şi Dragoşe.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним нс сим листωм нашим въсѣм кто или къзрит или его чтючи оуслишит, ωже прїиде пред нами и пред оусими нашими молдавскими боꙗре Мъгдълинъ, дочка Петра спътарѣ, по еи доброи воли, ником[1]) непоноужена ани присилована, и продала свою правоую ωтнинѫ ωт еи праваго и питомаго ѫрика, ωт ѫрика ωтца еи Петра спътарѣ, половина село ωт Флорещи на Полочине, нижнѣа част, та продала Мърїи, дочки Бръсанока, и братаничем еи Томи Бънилъ и братѫ его Петри и сестрам их Софїинки и Моуши, сынωм Бъниловωм, и сестричичем еи Іωноу и братїам его Трифоу и Драгоше, сынωм Мълинωм, за ЛЅ злат татарских. И оуставше Мърїе, дочка Бръсанова, и съ своим братаничем и сестричичем та заплатили оуси тоти пинѣзи ЛЅ злат оу рѫки Мъгдълини, дочки Петра спътарѣ, пред нами и пред оусими нашими молдавскими боꙗре. Ино мы видѣвше межи ними их доброю воли и токмеж и полноую заплатоу, а мы такождере и ωт нас есми дали и потвръдили Мърїи, дочки Бръсана, и бр[атан]ичем еи Томи Бънилъ и братѫ его Петри и сестрам их Софїинки и Моуши, сынωм Бъниловωм, и сестричичем[2]) еи Іωноу и братїам его Трифѫ и [Драго]ше, сынωм Мълинем, тое предреченное половина село ωт Флорещи на Полочинех, нижнѣа част, да ест им ωт нас оурик и съ въсем доходωм; али да ест тое половина село ωт Флорещ на три части: една част ωт тои половини села Мърїи, дочки Бръсана, а дрѫга част ωт тои половини села да ест братаничем еи Томи Бънилъ и братѫ его Петри и сестрам их Софїинки и Моуши, а третѣа част ωт тои половини да ест Іωноу и братїам его Трифѫ и Драгоше, им и дѣтем их и ѫнѫчатωм их и прѣоунѫчатωм их и пращѫрѣтωм их и въсемѫ родѫ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорѫшено николиже на вѣки. А хотарь тои половини село да ест ωт оусего хотара половина; а ωт иних сторωн да ест по старомѫ хотарѫ, коуда из вѣка ωживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписанаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сынωв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗрь нашихъ:

---

[1]) Repetat încă odată în original.

[2]) S'ar puteà ceti şi сестричичим, corectat din -чем.

в. п. Дѹми пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хрьмана, в. п. Щефоула, в. п. Мѹшата, в. п. Тоадера хотинского, в. п. Микотъ немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. [п. Фрѹн]теша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѹсих боıар наших молдавских, и великих и малих. А по нашим животѣ, кто боуд[ет] господаръ нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родѹ, или пак боудь кого богъ изберет господарем быти нашеи земли, тоть бы им не порѹшил нашего дааніа и потвръжденіа, али бы им оутвръдил и ѹкрѣпил, занѹже есми им дали и потвръдили, за що ѡни соби кѹпили за их правїи пинѣзи. А на болшѹю крѣпост и потвръжденїе томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ жѹпанѹ Тъоутѹлѹ логофетоу писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(ал) Алеѯа ѹ Сѡч(а)вѣ, в лѣтѡ ҂зг, мѣсѧца мр. еі.

Pecetea pierdută. — Orig., fost în colecţia lui Grig. G. Tocilescu, acum la Academia Română. — „Floreștii la Polocini" sunt cei din jud. Tecuciu, pl. Berheciu, la 1872 cătun al com. Condăcheștii Bănesei (Frunzescu, p. 193), apoi al comunei Coloneşti (Marele Dicţionar Geografic, III, p. 394). Cf. No. XXXVI.

XXXIX

Suceava, 15 Martie 1495.

Ștefan confirmă lui Vlaşin şi nepotului său Ciocan a treia parte din satul Argişani pe Prut, partea de sus, cumpărată cu 160 de zloţi tătăreşti dela Coste Orâş. Acesta predă cumpărătorilor privilegiul ce-l aveà asupra acestei părţi de sat dela însuş Ştefan.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь земли мѡлдавскои, знаменитѡ чиним ис сим листѡм нашим въсѧм кто нан ѹзрит или чтѹчи его ѹслишит, ѡже прїиде прѧд нами и прѧд ѹсими нашимы мѡлдавскыми боıаре слѹга наш Косте Ѡръшь, по своеи доброи воли, никым непонѹжен ани присилован, и продал своюо правѹю ѡтчинѹ ѡт своего праваго ѹрика, третаѧ част ѡт село ѡт Аржишан на Прѹтѣ, вишнѣѧ част, та продал слѹгам на-

шим Влашиноу и непотȣ его Чоканȣ за р҃ѯ злат татарскых. И ȣставше наши слȣги Влашинь и непот его Чокан та заплатили ȣси тоты вишеписаніи пинѣзи р҃ѯ злат татарскыхь ȣ рȣкы слȣѕѣ нашемȣ Косте Юръшь, прѧд нами и прѧд нашими боѩре. Ино мы видѣвше их добрȣю волю и тѡкмеж и полноую заплатоу, а мы такѡждере и ѡт нас есмо дали и потвърдили слȣгам нашим Влашинȣ и непотȣ его Чоканȣ тота третаѧ част ѡт село ѡт Аржишан на Прȣтѣ, вишнѣѧ част, да ест им ѡт нас ȣрикь и съ въсем доходом, им и дѣтем их и ȣнȣчатом их и прѣȣнȣчатѡм их и пращȣрѣтом их и въсемȣ родȣ их, кто сѣ им изберет наиближніи, непорȣшено николиже на вѣки. А хотар тои третои част ѡт село ѡт Аржишан, що сȣт на Прȣтѣ, вишнои части: почениши из долȣ ѡт похребь та прости на дил оу глѡд, ѡт толѣ на връх дила на един столпь, та на ѡбочи дила на дорогȣ на столпь, ѡт толѣ прости на потокь що сѣ зовет Рихилѣ, на берегь на столпь, против ѡдиного писка, та горѣ потокѡм Рихилем до хотара Състрължанилѡр, а пак ѡт хотара Състрължанилор по старомȣ хотарȣ, кȣда из вѣка ѡживали. А пак привиліе що имал слȣга наш Косте Юръшь ѡт нас же на тотȣ третоую част ѡт село ѡт Аржишань на Прȣтѣ, вишнѣѧ част, еще еи дал ȣ рȣки слȣгам нашим Влашинȣ и непотȣ его Чоканȣ, прѧд нами и прѧд нашими боѩре. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Стефана воеводі, и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡв господства ми Алеѯандра и Бѡгдана-Влада, и вѣра боѩр[1]) наших: в. п. Дȣма пръкалаба, в. п. Болдора двѡрника, в. п. Хръмана, в. п. Щефȣла, в. п. Мȣшата, в. п. Тоадера хотинского, в. п. Микотъ немецкого, в. п. Чѡртѡрiѡвского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїѧ постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрȣнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх боѩр наших мѡлдавских, великих и малих. А по нашем животѣ, кто бȣдет господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родȣ, или пакь боуд кого богь изберет господарь бити нашеи земли молдавскои, тѡт би им не порȣшил нашего даанїѧ, али би им ȣтвърдил, занȣже есмы им дали, за що ѡни соби кȣпили за свои правїи п[и]нѣзи. А на болшȣю крѣпост и потвържденїе томоу въсемȣ вишеписаномȣ, велѣли есми нашемȣ вѣрномȣ

---

[1]) In orig. greşit боар; tot aşa mai sus боаре.

панꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логоѳ[ет]ꙋ писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Пис(а) Мътеи ꙋ Сꙋчавѣ, в лѣто ҂зг, мѣсѧца мр. єı[1]).

Pecetea cea mare domnească, bine păstrată, cu legenda: † ПЄЧѦТЬ ІѠ СТЄФѦНЬ ВОЄВѠДѦ, ГѠСПОДѦР ЗЄМЛИ МѠЛДѦВСКОИ. — Orig. la Arhivele Statului din Bucureşti, secţiunea istorică. In dosul lui notiţele: „Martie 15“ şi „† Чокънещї — Сълъжанїи — на Прꙋт“. Tot la Arhivele Statului, între documentele aduse dela Câmpina, se află un suret al acestuia, „tălmăcit de Evloghie dascal, l. 7270 (= 1762), Ghen. 14“. Sigilul arhivelor e şters cu cerneală neagră; ştersătura cuprinzând o parte din text, aceasta a fost adaosă de mâna lui B. P. Hasdeu. No. 1 dintr'o colecţie de documente.— Hotarele satului sunt descrise astfel: „Iar hotarul acestei a treia părţi din satul Arjişanilor, cari sunt pe Prut, partea de sus, începe din vale dela morminte şi merge drept spre deal la glod, deacolo în vârful dealului la un stâlp şi pe coasta dealului la drum la un stâlp, deacolo drept la pârâul ce se cheamă Rihilea până în mal la un stâlp, în faţa unui pisc, apoi pe pârâul Rihilea în sus până la hotarul *Sălăjanilor*, iar dela hotarul Sălăjanilor pe vechiul hotar, pe unde din veac au apucat“. Satul Arjişanilor (Argişanilor) se află în jud. Fălciu, pl. Podoleni, pe malul Prutului, în hotar cu Sălăjanii (Sălăgeanii). Şi-a schimbat numele, după un proprietar Ciocan, în Ciocăneşti şi apoi a dispărut. Cel puţin pe hărţile geografice ce le am la disposiţie nu există o asemenea numire nici la dreapta Prutului în Moldova, nici la stânga lui în Basarabia. Nici pârâul Rihilea nu e însemnat în hărţi; îmi pare însă a fi în Basarabia între Brătuleanca şi Nirnova. Pentru Sălăgeani, v. harta statului major, planşa Răducăneni.

XL

Suceava, 17 Martie 1495.

Ştefan confirmă lui Sima Gureş jumătate din satul Sârbii pe Rebricea, partea de jos, ce i s'a cuvenit la împărţeala dintre el şi nepotul său Nicoară Ciocârlie. Privilegiul ce l-au avut asupra acestui sat moşii lor Oană Popşa şi Moiş Filosoful rămâne în păstrarea lui Sima Gureş.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мѡлдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листом[2]), ѡж(е) тот истинїи слоуга наш Сима Гоурешь слꙋжил нам право и вѣрно.

---

[1]) Dela є din єı se cunosc numai urmele de jos, documentul fiind rupt în acest loc. Lectura єı e confirmată şi printr'o notiţă din dosul pergamentului.

[2]) Lipsesc cuvintele всѣмъ кто на нь възрить или его чтоучи оуслышить.

Тѫм мы видѧвши его правою и вѣрною слоужбою до нас, жаловали есмы его ѡсобною нашею милостїю и дали и потвръдили есмы емоу ѹ нашеи земли оу молдавскои половина село на Ребричи на имѧ половина ѡт Єрѫби, нижнѧа част, що соби ѡн роздилил [1]) съ своим оуноуком съ Никоарь Чокрьлїе. Тое въсе вышеписаное да ест емоу ѡт нас оурик и съ въсем доходом, емоу и дѣтем его и оуноучатом его и прѣоуноучатом его и пращѹрѧтом его и въсемоу родоу его, кто сѣ емоу изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣкы. А хотар тои половини села да ест ѡт оусего хотара полови[на], а ѡт иниших сторон по старомоу хотароу, коуда из вѣка ѡживали. А пак привилїе дѣдѡв их Єана Попши и Моиша Философа, що имали ѡни ѡт деда нашего ѡт Алеѯандра воеводи на тое село, а ѡна ест оу роукы Єима Гоурешоу. А на то ест вѣра нашего господства вышеписанного мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленых сыновь господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра болѧр наших: в. п. Доуми пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефоула, в. п. Моушата, в. п. Т[оаде]ра пръкалаба хотинского, в. п. Микоть пръкалаба немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъоу спатарѣ, в. п. Исака вистѧрника, в. п. Єремїа постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. [Фроу]нтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх болѧр наших молдавскых, великых и малых. А по на[шем животѣ, кто боудет] господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших [или ѡт на]шего рода, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молд[авскои [2]), тот бы] емоу не пороушил нашего даанїа и пот[върждениїа, али бы] емоу оутвръдил и оукрѣпил, заноуже есмы емоу дали и потвръдили за его правою слоужбоу, и за що ест емоу правал ѡтнина [3]). А на болшоую крѣпост и на потврьжденїе томоу въсемоу вышеписанномоу, велѣли есмы нашемоу вѣрномоу панѹ Тъоутоулови логофетоу писати и нашоу печат привѣсити к семоу листоу нашемоу. Писал Шандрѹ [4]) Кръже въ Сочавѣ, в лѣто ҂зг, мѣсѧца мр. ѕ҃і.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: [† ПЕЧАТЬ IѠ СТЕ]ФАНЬ ВОЕ[ВѠДЯ, ГѠСПОДАР ЗЕМЛИ] МѠЛДАВСКОИ. — Orig. la un răzăș din

[1]) La Ghib. greș. ѡни раздили сѧ.

[2]) La Ghib. greș. молдавстѣи, formă neobișnuită în documentele moldovenești; în original se vede numai молд.

[3]) La Ghib. greș. ѡтиноу.

[4]) La Ghib. Шандръ.

satul Grajduri, jud. Vaslui, aşezat pe locul unde înainte fusese Sârbii şi Filosofii. Publicat întâiu în traducere de d-l Gh. Ghibănescu într'o foaie volantă „Uricele satului Grajduri“ (1904) şi apoi împreună cu textul original în Surete şi izvoade, I, p. 26-29. In traducere trebue să se zică „se află în mâna lui Sima Gureş“ în loc de „să stee la mâna lui Sima Gureş“ şi „Şandru dela Cetatea Nouă“, în loc de „Şandru dela Novograd“. Copia manuscrisă a d-lui Ghibănescu e mai bună decât textul tipărit de d-sa în Surete şi izvoade; acesta conţine şi alte greşeli, afară de cele relevate în note. Suretul documentului din 18 Martie 1494, reprodus de acelaş autor la l. c., p. 30-31, în legătură cu documentul dela 17 Martie 1495, este suspect şi nu merită să fie reprodus. Documentul însuş a fost prezentat înaintea tribunalului din Iaşi la 1838 de răzeşii din Căueşti, ţinutul Vaslui (nu al Tutovei); cf. Condica de Anaforale No. 20, f. 54 şi Condica No. 96, f. 110 din Arhiva Statului din Iaşi.—Satul Sârbii a luat, după proprietarul Ciocârlie, numele Ciocârleşti, pe care l-a păstrat până astăzi. E un cătun al comunei Valea Satului, aproape de Rebricea, pl. Fundurile din jud. Vaslui. Cf. Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 116, unde pentru Ciocârleşti se dă numele vechiu de „Sârbii-filosofi“. Căueştii sunt cam 1 klm. departe de ei; v. harta statului major, planşa Mogoşeşti. — Numele Moiş (= Moişe, Moise) a avut şi forma Moişa; cf. Moişa mânăstirei Neamţului şi Moişa mânăstirei Râşcăi, două cătune în jud. Suceava, pl. Moldova. Şi un părâu din jud. Suceava are acest nume; v. Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 380-381. Asupra lui Oană Popşa şi asupra lui Moiş Filosoful, cf. No. XXXIX din vol. I şi documentul dela 31 Martie 1423 al lui Alexandru cel Bun, în Surete şi izvoade, I, p. 21 şi urm.

XLI

Suceava, 17 Martie 1495.

Ştefan confirmă lui Toader, fiul lui Miclea Bălcescul, şi lui Dragotă Vulpescul satul Hirova la Măiatini, între Dereneu şi Grişani, „unde a fost casa lui Rosomac“, cumpărat de amândoi cu 55 de zloţi tătăreşti dela Nastea, fiica lui Rosomac. Ea le predă şi privilegiul de stăpânire ce-l aveà dela însuş Ştefan.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листом въсѣм кто нан възрит или его чтоучи оуслышит, ѡже прїиде прѧд нами и прѧд нашими молдавскыми боѧре, великыми и малыми, Настѧ, дочка

Росомакова, по єи доброи воли, никим непонꙋжена а неприсилована, и продала свою правоє ѡтнина ѡт єи праваго оурика, єдно село на Маѩтинех на имѣ Хирова, межи Деренєвь и межи Гришан, гдѣ былъ дом ѡтца єи Росомака, та продала слꙋгам нашим Тоадерꙋ, сыноу Миклѣ Бълческоула, и Драготъ Боулпескоуль, за п҃е злат татарскых. И оуставшє наши слоуги Тоадерь, сынъ Миклѣ Бълческоула, и Драготь Боулпескꙋль и заплатили оусє исполна тоты вышеписанїи пинѣзи п҃е злат татарских оу рꙋки єи Насти, дочки Росомакова, прѧд нами и прѧд нашими молдавскими боꙗре. [Ино] мы видѣвшє меж(и) ними [их][1]) доброи воли и ток[меж и] полноу[ю] заплатꙋ, а мы также дєрє и ѡт нас дали и потвръдили слꙋгамъ нашим Тоадерꙋ, сынꙋ Миклѣ Бълческоула, и Драгот[ъ] Боулпескоуль тоє прѧдреченноє село що на Маѩтинех, на имѧ Хирова, и що єст межи Деренєвь и межи Гришан, гдє был дом Росомаков, како да єст им ѡт нас оурикъ и съ въсѣм доходом, им и дѣтем их и оунꙋчатом [их] и правнꙋчатом их и пращꙋрѧтом [их] и въсемоу родꙋ их, кто сѧ им избереть наиближнїи, непорꙋшено николиже[2]) на вѣкы. А хотар томꙋ селꙋ по старомꙋ хотарꙋ, кꙋда из вѣка ѡжикали. А пак привилїє що ѡна имала на тоє село ѡт нас же, єи дала ꙋ рꙋки Тоадерꙋ, [сынꙋ] Миклѣ Бълческоула, и Драгота Боулпескоула, прѧд нами и прѧд нашими боѧре. А на то єст вѣра нашего господства выш(є)писаннаго мы Стефана воєводи, [и] вѣра прѣвъзлюбленых сыновь господства мы Алєѯандра и Богдана-Влада, и вѣра болѣрь наших: [в.] п. Дꙋми пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана[3]), в. п. Щефꙋла[4]), в. п. Моушата, [в. п.] Тоадера пръкалаба хотинского[5]), [в. п. Ми]коты пръкалаба [нѣмецкого][6]),...... в. п. Петрика комиса[7]), и вѣра въсѣх боѧрь наших [молдавских, великих и малих. А по нашем животѣ, кто бꙋдет господарь нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи] наших[8]) или ѡт нашє[го родꙋ, или пак бꙋд кого богь изберет] гос-

---

1) La Murzakiewicz межи им и.
2) La Murz. ни комжє.
3) La Murz. Хрънака.
4) La Murz. Цифꙋла.
5) La Murz. . . . . дора Тоадера пръкалаба хотѣньских.
6) Murz. n'a putut ceti în original pe boierii: Ciortorovschi, Şandru dela Roman, Călnău spătarul, Eremia postelnicul, Isac visternicul, Moghila paharnicul şi Frunteş stolnicul.
7) La Murz. чашника, strecurat aci prin greşală dintr'un rând anterior al originalului, căci чашникъ erà Мохила.
8) La Murz. нашеи, probabil dela cuvintele anterioare нашеи земли.

подарем[1]) быти нашеи землн молдавскои, тот бы им не порѹшил нашего даанїа и потвръжденїа, [али бы им] оутвръдил[2]) и оукрѣпил[3]), [занѹже есмы им] дали и потвръдили, за що [wни] соби коупили за свои правїи пинѣзи. Ѧ на болшѹю крѣпост и потвръжденїе томоу въсемоу вышеписанномѹ, велѣли есмы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъоутоулови логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ листоу нашемоу. Писал Шандрѹ К[ръ]же[4]) въ Сочавѣ, в лѣто ѕзг, мѣсѧца мр. ѕ҃і.

Pecetea stricată. — Orig. se va fi aflând în mânăstirea Hirova din Basarabia, ţinutul Orheiului, a cărei proprietate este şi astăzi satul Hirova. Publicat de N. Murzakiewicz în Memoriile societăţii istorice şi arheologice din Odessa (Записки одесскаго общества исторіи и древностей), III (1853), p. 248-249, însă cu foarte multe greşeli, din care o parte sunt relevate în note, altele, de ortografie sau de lectură, ca има în loc de имѣ, Микл̑ъ în loc de Миклѣ, Блъческоула sau Блческоула în loc de Бълческоула, тоеты în loc de тоты, рѹка în loc de рѹки, тои . . . în loc de ток[меж], от în loc de wт şi altele asemenea, nu le-am mai relevat. Unde formele sunt îndoelnice, am lăsat textul lui Murzakiewicz neschimbat; aşa d. p. dat. Драгота, în loc de Драготѣ sau Драготѧ. Cf. Revista pentru istorie, arheologie şi filologie, VII, p. 236.—Mânăstirea Hirova se află la o depărtare de o poştă de Orheiu (Z. Arbore, Basarabia, p. 325); satul de care e vorba acì aflându-se între Dereneu şi Hirişani, Grişanii dela 1495, este o altă Hirova, cea care se află vre-o 20 klm. spre vest de mânăstire, lângă râuleţul Cula (Kuła). Pe harta institutului geografic austriac aceste trei sate sunt numite Girowo, Chiriszeni, Dereniewa (planşa Jampol-Bielcy), la d-l Arbore, l. c., p. 724, Ghirova, Hiriseni, Dereneu, iar în Dicţionarul Geografic al Basarabiei mai exact Hirişeni, Hirova (p. 113) şi Dereneu, rus. Derenev (p. 86). Măiatinii nu sunt însemnaţi nici pe hartă, nici la d-l Arbore; îi găsim însă citaţi într'un document dela 20 Dech. 1437 (orig. la Acad. Rom.), unde între mai multe sate din ţinutul Orheiului, pe apele Rezina, Răut etc. se numără: „un sat pe Moiatinul de Jos, unde stă Nichita, o selişte sub Moiatini, unde stă Rujici, şi pe Moiatinul de Sus satele ce fuseseră ale Doamnei: село оу Нижнїи Моıатин где Никита, ... силище поуд Мъıатинами, где Роужич сидит, и оу Вишнїи Моıатин села що кнѣгинина была“. Toate acestea erau proprietăţi ale cunoscutului boier Mihail din Dorohoiu.

---

[1]) La Murz. кпред, în loc de orig. гпрем҃.

[2]) La Murz. оутвръдили, prob. din -и̂.

[3]) La Murz. оукрѣпили; cf. nota precedentă.

[4]) La Murz. Шандрѹкже, orig. probabil Шандрѹ Крже cu р deasupra rândului.

XLII

(Suceava), 18 Martie 1495.

Ştefan confirmă lui Stanciu şi soru-si Stanii satul Lăleşti pe Tutova, cumpărat cu 120 de zloţi tătăreşti.

Arhiva Statului din Iaşi, Condica No. 30, f. 170, cu data 7003. — Documentul a fost prezentat într'o judecată la 1840 de căminarul Pavel Cerchez şi de Iancu Avramescu. Lăleştii, parte răzăşeşti, parte boereşti, sunt în jud. Tutova, pl. Tutova, spre sud de Avrameşti (Frunzescu, p. 261; Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 143).

XLIII

Suceava, 19 Martie 1495.

Ştefan confirmă lui Nichita şi soru-si Mărinei, copiii lui Iachim Pelpea, verelor lor Nastea şi Măria, fetele Neagăi, nepoţilor lor Ion şi Costea, fiii popii Ivaşco, şi unchiului lor Ilea, fiul Dragolei, toţi nepoţi lui Ştefan Pelpea, stăpânirea peste satul Jurcanii din Câmpul lui Dragoş, cu condiţia ca ei să-l ţie în patru părţi: o parte Nichita şi Mărina, alta Nastea şi Măria, a treia Ion şi Costea, a patra Ilea.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листwм нашим ѹсим кто [нли оузрит или его ч]тючи оуслишит, wже тоти истиннїи слоуга наш Никита и сестра его Мърина, сынове Ѩкима Пѫлпѣ, и племинници их Настѣ и сестра еи Мърїе, дочки Нѣгини, и оуноуки их Iwн и брат его Косте, оуноукове попа Ивашка, и оуико их Ил[ѣ], сынъ Драголи, оуси оуноукове Щефана Пѫлпѣ, жаловали есми их wсобною нашею милостїю, дали и потвръдили есми им оу нашеи земли оу молдавскои их правоую wтинноу, едно село на имѣ Жоуркан їи на Драгошево поле. Тое въсе вишеписанное да ест им wт нас оурик и съ въсем доходwм, али да ест им тое село на четири части: една част wт того село да ест слоуѕѣ нашемоу Никити и сестри его Мърини, сыновом Ѩкимовwм Пѫлпѣ; а дроугаа част wт

того села да ест племнинницам их Насти и сестри ен Мърїи, дочкам Нѣгини; а третѣа част шт того села да ест оуноукшм их Ішноу и братоу его Кости, оуноукшм п[о]па Ивашка; а четвратаа част того села да ест оуиковоу их Или, сыноу Драголи, им и дѣтем их и оуноучатшм их и прѣоуноучатшм их и пращоурѣтшм их и въсемоу родоу их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непороушено николиже на вѣки. А хотар томоу вишеписанномоу селоу да ест шт оусих сторшн по старомоу хотароу, коуда из вѣка шживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сыншвь господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра болѧрь наших: в. п. Доумы пръкалаба, в. п. Бшлдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефоула, в. п. Моушата, в. п. Тоадера пръкалаба хотинского, в. п. Микотъ пръкалаба немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Еремїа постелника, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Моги[ла чашника], в. п. Фроунтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѕсих болѧрь наших молдавских, и великих и малих. А по нашим животѣ, кто [бѫдет господар нашеи зем]ли молдавскои, шт дѣтеи наших или шт на[ше]го родоу, или пак боуд кого б[ог]ъ изберет господарем бити нашеи земли, тот бы им не пороушил [нашего даанїа и потвръ]жденїа, али би им оутвръдил и оукрѣпил, заноуже есми им дали и потвръдили, за щ[о им ест п]раваа штинина. А на [болшоую крѣпост томоу] въсемоу вишеписанномоу, велѣли есми нашемоу вѣрномоу жоупаноу Тъоутоулѹ логофетоу писати и наш[ѹ печат прикѣсити къ семѹ листѹ на]шемѹ. Писал Алеѯа оу Сѫч(а)вѣ, в лѣтш ѕзг, [мѣсѧца] мр. д҃і.

Pecetea a fost ruptă odată cu partea de jos a pergamentului. — Orig. la Academia Română, sign. 85/xxx. Academia posede sub sign. 3/LXXIII un suret cu data greşită 9 Martie, al polcovnicului Pavel Debriţ dela 1803. Il reproduc acì întreg:

„Suret de pe ispisoc vechiu pe sârbie dela Ştefan Voevod, scris de Alexa în Suceavă, din leat 7003, Martie 9.

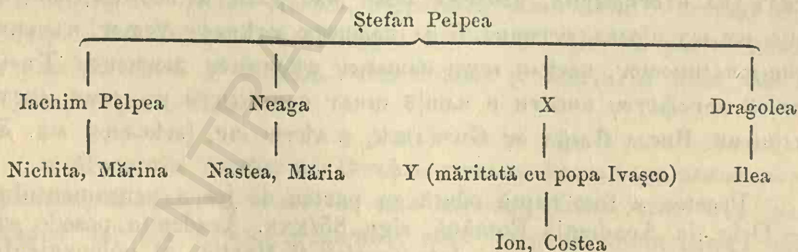
Inştiinţare facem prin această carte a noastră tuturor cui vor căutà spre dânsa sau o vor auzì citindu-se, pentru aceste adevărate slugile noastre Nechita și soru-sa Mărina, fiii lui Ichim Pelpea, şi verele lor Naste şi soru-sa Măriia, fetele Neagăi, şi nepoţii lor Ion și frate-său Coste, nepoţii popii lui Ivaşcu, şi unchiul lor Ilea [1]), feciorul Drăgolii, toţi nepoţi a lui Ștefan Pelpea, precum că i-am

[1]) In suret „Ilie".

miluit[1]) cu osăbită a noastră milă de le-am dat şi le-am întărit lor în pământul nostru a Moldovei dreaptă a lor ocină, un sat anume Giurcanii pe Câmpul lui Dragoşe. Acest de mai sus numit sat să le fie lor de la noi uric şi cu tot venitul, însă să le fie lor satul acesta în patru părţi: o parte dintr'acest sat să fie slugii noastre Nechitei şi surori-sa Mărinii, fiilor lui Iachim Pelpea; şi altă parte dintr'acest sat să fie verelor lor Nastii şi surori-sa Măriei, fetelor Neagăi; şi al treile parte de sat să fie nepoţilor lor, lui Ioan şi frăţini-său Costii, nepoţilor popii lui Ivaşcu; iar al patrăle parte dintr'acest sat să fie a unchiului lor a lui Ilea[2]), feciorul Drăgolei[3]), şi fiilor lor, nepoţilor, strănepoţilor, prestrănepoţilor şi la tot neamul lor, cine li se va alege mai de aproape, nestrămutat nici odinioară în veci. Iar hotarul acestui de mai sus numit sat să fie despre toate părţile după vechiul hotar, până unde au apucat din veac. Şi spre aceasta iaste credinţa a însumi domnii mele de mai sus numit Ştefan Voevod, şi credinţa a preiubiţilor fii ai domnii mele Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovii, a mari şi mici. Şi spre mai mare tărie şi întăritură tuturor acestor de mai sus scrise, poroncit-am credincios boeriului nostru Tăutul logofăt să scrie şi către adevărată cartea noastră această pecete a noastră să lege.

De pe sârbie pe limba moldovenească am tălmăcit la anul 1803, Iulie 1. Polcovnicul Pavel Debriţ ot Mitropolie".

Genealogia persoanelor amintite acì se prezintă în chipul următor:

Satul Jurcani s. Giurcani e în judeţul Suceava, pl. Moldova, cătun al com. Tătăruşi (Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 250; Marele Dicţionar Geografic, III, p. 537; IV, p. 72). In harta căilor de comunicaţie a judeţului Suceava, ediţia Ministerului Lucrărilor Publice, e Jorcani; în harta statului major Iorcani (planşele Drăgăneşti şi Paşcani). Jurcanii sunt aproape de Drăguşenii de pe Moldova, care-şi trag numele probabil dela aceeaş persoană ca şi Câmpul lui Dragoş.

1) In suret „le-am miluitu-le".
2) In suret „Ilie".
3) In suret „lui Drăgole".

XLIV

(Ianuarie-Martie) 1495.

Ștefan confirmă lui Jurja Cârmeate, fratelui său Dragoșe și surorilor sale Drăgălina și Stana satul Mireștii pe Sohului, „unde a fost Ivan Mieriul“, din sus de Deochiați, cumpărat cu 100 de zloți tătărești dela Toader, fiul Nastei.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господаръ земли мwлдавскои, знаменитw чиним ис сим нашим листwм въсѣм ктw нан възрит или его чтоучи оуслышит, wже прїиде прѣд нами и прѣд нашими мwлдавскими боѩре, великими и малими, слоуга наш Тоадерь, сынъ Настинь, по своеи доброи воли, никим непонѹжен ани присилован, и продал свою правою wтниноу wт своего праваго и питомаго оурика, едно село на Сохоулоуи на имѣ Мирещїи, где был Иван Мїерїоул, выше Деwкѣци, та продаль[1]) слоугам нашим Жоуржи Кръмѣти и братѹ его Драгоше и сестрам их Дръгълини и Стани за р̃ злат татарских. И оуставше наш[и слоуг]и Жѹржа Кръмѣте и брат его Драгоше и сестри их Дръгълинь и Стана и заплатили оусех исполна тоты вышеписаннїи пинѣзи р̃ злат татарских оу рѹки слѹѕѣ нашемоу Тоадерѹ, сынѹ Настин(ѹ), прѣд нами и прѣд нашими мwлдавскими боѩре. Ино мы видѣвше меже ними их доброи вол[и] и тwкмеж и полноую заплатоу, а мы такождере и wт нас есмы дали и потвръдили слѹгам нашим Жѹржии Кръ[мѣти и бр]атѹ его Драгоши и сестрам их Дръгълинь и Стани тое прѣдреченое село що ест на Сохолѹи на имѣ Мирещїи, где был Иван Мїерноул, и що соут выше Деw[кѣци], како да ест и wт нас оурик и съ въсѣм дохwдwм, [им] и дѣтем их равнw и оуноучатwм их [и праоуноучатwм] их и прѣщѹрѣтwм их и въсемоу родѹ их, ктw сѣ им изберет наиближнїи, непороушенно николиже на вѣки. А хотар томѹ вышеписанномѹ селѹ да ест wт оусих сторwн по старомоу хотарѹ, кѹда из вѣка wживали. А на тw ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленных сынов господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боѩр наших: в. п. Дѹма пръкълаба, в. п. Бwлдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹ-

1) In orig. продали.

шата, в. п. Тоадера пръкълаба хотинскωгω, в. п. Микωть пръкълаба немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра пръкълаба новоградского, в. п. Клънъ8 спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фр8нтеша стωлника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх боıар наших мωлдавских, великих и малых. Я по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли, ωт дѣтеи наших или ωт нашего рода, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли мωлдавскои, тωт бы им не пор8шил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы им оутвръдил и 8крѣпил, заноуже есмы им дали и потвръдили за их правою сл8жб8 и за що ωни соби к8пили [за свои прав]їи и чистїи [пинѣзи]. Я на бωлшоую крѣпωст и потвръжденїе том8 въсем8 . . .[1]).

Orig. în Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea Adam, pach. 3, No. 2.—Am pus acest document la 1495, de oarece lista boierilor martori corespunde acestui an. Satul Mireşti (scris în original consecvent Миррещїи; forma mai veche pare a fi fost *Miereştii, dela Mieriul) nu mai există astăzi; pe teritoriul lui se află însă Drăguşenii (vechiu *Drăgoşenii, din Dragoşe) lângă pârâul Sohului, care în partea aceasta curge paralel cu Covurluiul, în jud. Covurlui, pl. Horince. Deochiaţii sunt un cătun al Drăguşenilor, ca Ghingheştii şi Oncanii, toate trei în apropierea mânăstirei Adam. Vezi Marele Dicţionar Geografic, III, p. 248, şi harta statului major, planşa Drăguşeni. Cf. cu numele Mireşti localitatea „Mireasca" din jud. Tecuciu, pl. Bârlad (Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 294; în Marele Dicţionar Geografic lipseşte). In tabloul moşiilor secularizate dela Ministerul Agriculturei şi Domeniilor găsesc între proprietăţile foaste ale mânăstirei Adam la Covurlui două: Mileştii şi Oncanii, iar în broşura „Instrăinarea unor părţi din bunurile Statului" etc., Bucureşti 1906, p. 10, se citează în judeţul Covurlui aceste două înstrăinate după legea din 1868: Mileştii la comuna Smulţi şi Oncanii la comuna Drăguşenii-Crăeşti, foaste ale mânăstirei Adam. Deci Mireştii s'au transformat în Mileşti. Pentru numele „Mieriul", cf. No. XXV de la 13 Ian. 1495.

XLV

1495.

Ştefan confirmă lui Bogdan, fiul Marinei, nepotul Giurgii, jumătate din satul Giumătăţeni, partea de sus, „unde a fost curtea

[1]) Restul este rupt împreună cu pecetea.

lui Căliman", cumpărată dela fratele său Oancea cu 230 de zloţi tătăreşti.

Gh. Ghibănescu, Din domnia lui Ştefan cel Mare, p. 55, No. XVI, şi Surete si izvoade, I, No. 8, p. 43-44, cu un comentar, asupra căruia vezi nota dela No. CCXLVIII, vol. I. Suretul pe care l-am rezumat aici a fost făcut de Axentie Uricarul şi copiat la 1756, Iulie 4, de Evloghie dascălul; între martori se pomenesc numai fiii domnului Alexandru şi Bogdan-Vlad şi logofătul Tăutul; în loc de „curte", se zice „dvorişte"; cf. maloros. дворище din двíр (дворá), loc unde a fost o curte, ca градище din градъ, loc unde a fost o cetate, селище din село, loc unde a fost un sat, etc. Asupra Giumătăţenilor vezi documentele dela 17 Fevruarie 1492, No. CCXLVII şi CCXLVIII din vol. I.

XLVI

Suceava, (24) Ianuarie 1496.

Ştefan dărueşte lui Ioan Fruntes stolnicul jumătate din satul Ciofreşti, partea de jos, la gura Gerului, lângă balta cea mare a Bârladului, şi a patra parte din venitul bălţii Bârladului, care va aveà s'o împartă cu Toader diacul.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мѡлдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листѡм въсѣм ктѡ нан възрит или его чтоучи ѹслышит, ѡж(е) тот[ь] истинныи слоуга и боꙗринь наш вѣрнїи пан Іѡн Фрѹнтешь столник слѹжиль нам право и вѣрно. Тѧм мы видѣвше его правою и вѣрною слѹжбою до нас, жаловали [есмы] его ѡсобною нашею милостїю и дали и потвръдили есмы емоу ѡт нас оу нашеи земли оу мѡлдавскои половина село на Бръладѧ, на краи великаго ѡзера Бръллада, що на ѹстїе Жерѹ[л]а, [на имѧ Чо]фрещїи, [ниж]нѣа част. Тое въсе вышеписанное да ест емоу ѡт нас оурик и съ въсем доходѡм, емоу и дѣтем его и ѹнѹчатѡм его и праѹнѹчатом его и пращѹрѧтѡм его и въсемоу родѹ его, кто сѧ емоу изберет наиближнїи, непорѹшенно николиже на вѣкы. А пак оу ѡзеро оу Бръллад, що на ѹстїе Жерѹла, да имает съ паном Тѡадерѡм писарем нашим ѡба чътврътѹю част. А хотарь тои половини села да ест ѡт оусего хотара половина, а ѡт иних сторѡн да ест по старомоу хотарѹ,

коудА из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленных сынові господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боѩр наших: в. п. Дѹми пръкалаба немецкого, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Моушата, в. п. Дѹма и п. Тоадера пръкалабове хотинскыи, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Клънъѹ спатара, в. п. Исака вистїѩрника, в. п. Еремїѩ постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх боѩрь наших мωлдавскых, великых и малых. А по нашем животѣ, кто боудет господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего рода, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти [нашеи земли] молдавскои, тот бы емоу не порѹшил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы емоу ѹтвръдил и ѹкрѣпил, занѹже [есмы емѹ дали и потвръдили] за его правою и вѣрною слоужбѹ. А на болшѹю крѣпωст и потвръжденїе томѹ въсемоу вышеписанномоу, велѣли есмы нашемоу вѣрномоу панѹ Тъѹтоулови логофетоу писати и нашѹ печать привѣсити к семоу листоу нашемоу. Писал Шандрѹ Кръже въ Сочавѣ, в лѣтѡ ҂зд, мѣсѩца генар[1]).

Pecetea pierdută. — Orig. la Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea Neamţului. In dosul pergamentului o noţiţă veche: Чофрещ, дѣд[ина] = Ciofreşti, moşia, şi una mai nouă: пе сатѹл Чофрещїи, партѣ дин џос, ла Текѹч. No. 1 dintr'o colecţie de documente. Intre materialele aduse dela Câmpina se află un suret al acestui document cu data „7004 Ghen.“, autentificat la 23 Iulie 1813 de Silvestru, arhimandritul şi stareţul mânăstirei Neamţului şi Secului. Cf. Uricariul, VI, p. 236 şi 287.—Satul Ciofreşti nu mai există astăzi. El se află însă la vărsătura Gerului în Bârlăzel, o gârlă mare a Siretului, căreia se vede că i se zicea şi Bârlad, aproape de satul Piscul din jud. Covurlui. Cf. Uricariul, X, p. 163, an. 1570: „jumătate de sat pe Bârlad, pe marginea Ezerului celui Mare al Bârladului, ce este în gura Gerului, anume Ciofreştii“. Frunzescu citează în Dicţionarul topografic, p. 116, în jud. Tecuciu, pl. Bârlad, o moşie nelocuită cu numele Ciofreşti, pe care în Marele Dicţionar Geografic n'o găsesc. Va fi moşia ce a aparţinut mânăstirei Neamţului şi care acum se ţine de comuna Fundeni din jud. Tecuci; vezi broşura Improprietărirea clăcaşilor din an. 1864, p. 114. Cf. şi documentul următor, care are data 24 Ianuarie; amândouă au aproape acelaş text şi sunt scrise probabil în aceeaş zi.

---

1) In orig. cu р deasupra şirului; întreg trebue cetit генар[їа].

XLVII

Suceava, 24 Ianuarie 1496.

Ştefan dărueşte diacului Toader jumătatea de sus a satului Ciofreşi pe Bârlad, în marginea bălţii celei mari a Bârladului, la gura Gerului, şi a patra parte din venitul acestei bălţi, pe care va aveà să-l împartă cu Frunteş stolnicul.

Suret de pe uric vechiu pe sârbie dela Stefan Voevod, scris de Şandru Cârjă în Suceavă la leat 7004, Ghenar 24.

Cu mila lui Dumnezeu noi Stefan Voevod, domnu ţării Moldovii, înştiinţare facem prin această carte a noastră tuturor cui vor căutà spre dânsa sau o vor auzì citindu-se, precum această adevărată şi credincioasă sluga şi boeriul nostru Toader, pisariul nostru, slujindu-ne noao cu dreptate şi cu credinţă, şi a căruia vâzând noi cea cu dreptate şi cu credinţă către noi slujbă, l-am miluit pre dânsul cu osăbită a noastră milă şi i-am dat şi i-am întărit lui dela noi în pământul nostru a Moldovei giumătate de sat pe Bârlad în marginea ezerului celui mare a Bârladului, ce-i în gura Gerului, anume Ciofreştii, parte cea din sus, ca să-i fie lui acest de mai sus numit sat de la noi uric cu tot venitul, lui şi fiilor lui, nepoţilor, strănepoţilor, prestrănepoţilor şi la tot neamul lui, cine i se va alege mai de aproape, nestrămutat nici odinioară în veaci. Insă în ezer în Bârlad, ce-i în gura Gerului, să aibă împreună cu dumnialui Frunteş stolnicul amândoi a patra parte. Iar hotarul acei giumătăţi de sat ce-i pe Bârlad, în margine ezerului celui mare a Bârladului, ce-i in gura Gerului, anume Ciofreştii, parte cea din sus, să fie din tot hotarul giumătate; iar despre alte părţi să fie după vechiul hotar, păn' unde au apucat din veac. Şi spre aceasta este credinţa a însuş domniei mele de mai sus numit Stefan Voevod, şi credinţa a preiubiţilor fii a domniei mele Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovei, a mari şi mici. Şi spre mai mare tărie şi întăritură tuturor acestor de mai sus scrise, poruncit-am credincios boeriului

nostru Tăutului logofăt să scrie şi să lege şi pecete către această adevărată cartea noastră.

Locul peceţii gospod.

De pe sârbie pe limba moldovenească s'au tălmăcit la anul 1801, Iunie 20, de polcovnicul Pavel Debriţ ot Mitropolie.

Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina; sigilul Arhivelor e şters cu cerneală neagră proaspătă. Cf. documentul precedent, scris de acelaş diac şi probabil în aceeaş zi, şi Uricariul, VI, p. 287: 7004, Ian. 24.

XLVIII

Vaslui, 1495 s. 1496.

Ştefan confirmă lui Oană, lui Fedor şi vărului acestuia Albul stăpânirea peste două părţi din satul Deochiaţii pe Suhului, „unde a fost Bogdan, fratele lui Ştefan Leghetiş", cumpărate cu 100 de zloţi tătăreşti dela Drăgălina, fata lui Laţco Leghetiş, nepoata lui Ştefan Leghetiş. Ei aveau să le stăpânească în două părţi: o parte Oană singur, alta Fedor şi Albul.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ землн молдавскои, знаменнто чиним нс сим листѡм нашим, ... прѫд нами и прѫд оусими нашими мѡлдавскими боꙗре, великими и малими, Дръгълинъ, дочка Лацка Легет[ниша], ... никим непоноужена ани присилована, и продала свою правоую ѡтниноу ѡт оурика и нс привилїе дѣда еи Щеф[ана Легетиша.... вое]води [1]), двѣ части ѡт село ѡт Деѡкѣци на Сохоулоуи, где был Бѡгдан, брат Щефана Легетиша, та продала слоугам н[ашим].... татарских. И заплатили наши слоуги Ѡна и Федѡр и племеник его Ꙗлбоул оуси тоти пинѣзи р҃ з[лат татарских].... прѫд нашими бояре. Ино мы видѣвше их доброи воли и тѡкмеж и полноую заплатоу, а мы такѡжде[ре.... Ѡни и Федѡрꙋ и племеникꙋ его Ꙗлбоул]ꙋ тоти вышеписаннїи дви части ѡт село ѡт Деѡкѣци на Сохоулоуи, где был Бѡгдан, брат Щефана Ле[гетиша].... двѣ части на двое: една част да ест Ѡани самомоу, а дрꙋгаа част да ест Фъдорꙋ и Ꙗлбоулꙋ, и и дѣт[ем].... родꙋ их, кто сѣ им изберет най-

---

[1]) Aici lipseşte numele voevodului care dăduse un privilegiu lui Ştefan Leghetiş.

ближнїи, непороушено николиже на вѣкы. А хотар тим двѡм чѧстем да.... [старо]моу хотароу, коуда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписанного мы Стефана во[еводи.... Бог]дана-Влада, и вѣра боѩр наших: в. п. Доуми пръкалаба, в. п. Бѡлдора дворника, в. п. Хръ[ма]на, ... [Тоа]дера пръкалаба хотинского, в. п. Микотъ пръкалаба немецкого, в. п. Чорторѡвского, в. п. ....?, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїѧ постелника, в. п. Могила чашника, в. п. .... [коми]са, и вѣра оусих боѩр наших молдавских, и великих и малих. А по нашим животѣ, кто боудет господаръ нашеи з[емли]...., или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли, тот бы им не пороушил нашего даанїа и потвръ[жденїѧ].... есми им дали и потвръдили за.... [со]бы ѡни коупили за их правїи.... [вы]шеписанномоу, велѣли есми нашемоу.... Писал Алекса оу Вас[лоуи]....

Pecetea lipseşte. — Orig., rupt în două şi cu partea dreaptă pierdută, în Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse de la Câmpina. Partea păstrată, ruptă şi ea la îndoituri, are sigilul „Câmpina, castelul Iulia Hasdeu“. — Fragmentul este sau din 1495, sau din a doua jumătate a anului 1496. In documentele anului 1495 şi în cel dela Ianuarie 1496 sunt citaţi ca martori ambii fii ai domnului, Alexandru şi Bogdan-Vlad. Acesta apare singur întâiaş dată la Ianuarie 1497. Dacă deci în documentul nostru a fost citat şi Alexandru, el e din 1495; dacă e însă numai Bogdan-Vlad, atunci e probabil că a fost dat în 1496. La Ianuarie 1497 lista boierilor martori este alta. — Deochiaţii (Deocheţii) sunt în jud. Covurlui, pl. Horince, acum cătun al com. Drăguşeni (Frunzescu, p. 160; Marele Dicţionar Geografic, III, p. 120). Cf. mai sus No. XLIV şi No. LXXVI din vol. I.

XLIX

Hârlău, 3 Ianuarie 1497.

Ştefan confirmă popii Ivan Aramă satul Urziceni, cumpărat cu 250 de zloţi tătăreşti dela Miclăuş şi fratele acestuia Iancu, cari îl cumpăraseră dela Mara, fata Neagăi, nepoata lui Ion Ţutcu.

Suret di pe un suret tălmăcit de polcovnicul Pavăl Debrinschi al Mitropolii, di pe un uric vechiu sârbăsc de la Stefan Voevod din let 7005, Ghenarie 3, scris în Hârlău de Matei diiac.

Inştiinţare facem prin această carte a noastră tuturor cui vor căută spre dânsa sau o vor auzì cetindu-se, precum au

venit înnaintea noastră şi înnaintea boerilor noştri a Moldovii slugile noastre Miclăuş şi frate-său Iancu şi de a lor bună voe, de nime siliţi nici asupriţi, ş'au vândut a lor dreaptă şi adivărată cumpărătură, un sat anume Urzicenii, ce şi l-au fost cumpărat ei de la Mara, fata Neagăi, nepoată lui Ion Ţutcu, dintr'al ei drept uric, din uric şi din ispisoc ce l-au avut[1]) unchiul ei Ion Ţutcu de la moşul nostru de la Alexandru Voevod, acel sat Urzicenii l-au vândut popii lui Ivan Aramă drept 250 zloţi tătărăşti. Sculându-se dar popa Ivan Aramă au plătit toţi acei de mai sus arătaţi bani 250 zloţi tătărăşti în mânule slugilor noastre Miclăuş şi fratelui său Iancului, cum şi ispisocul cel de cumpărătură, ce l-au avut de la noi slugile noastre Miclăuş şi frati-său Iancu pe acel sat anume Urzicenii de la Mara, fata Neagăi, nepoată lui Ion Ţutcu, încă l-au dat în mâna popii lui Ivan Aramă, denainte noastră şi denainte boerilor noştri a Moldovii. Deci văzând noi a lor cea de bună voe tocmală şi deplin plată, noi încă aşijdere şi de la noi am dat şi am întărit popii lui Ivan Aramă acel de mai sus zis sat anume Urzicenii, ca să fie lui şi de la noi uric cu tot venitul, lui şi fiilor lui, nepoţilor, strănepoţilor, prestrănepoţilor şi la tot neamul lui, cine i se va alege mai de aproape, nestrămutat nici odinioară în veaci. Iar hotarul acelui de mai sus numit sat anume Urzicenii să fie începând dela drum din capul câmpului, apoi pe margine dumbrăvii la deal la drumul cel vechiu, de acolo tot drumul cel vechiu păn' la troian în margine dumbrăvii despre Broşteni; de acole tot margine dumbrăvii păn' la hotarul Arămeştilor; de acole peste pădurea şi peste părăul ce-i în râpă; de acolo pe supt deal în jidovină; de acolo pe din sus de mănăstire, păn' la codru la părăul cel Rău; apoi peste părăul cel Rău iarăş la capul câmpului, de unde iasă drumul din pădure. Atâta este tot hotarul acelui de mai sus numit sat anume Urzicenii. Şi spre aceasta este credinţa a însumi domnii mele de mai sus scris Stefan Voevod, şi credinţa a preiubit fiiu a domnii mele Bogdan-Vlad, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovii, a mari şi mici. Şi spre mai mare tărie şi întăritură acestor de mai sus

---

[1]) In ms. „le-au avut".

scrise, poroncit-am credincios boerului nostru Tăutului logofăt să scrie şi să lege şi pecete la această adevărată cartea noastră.

Di pe sârbie pe limba moldovinească s'au tălmăcit la anul 1800, Martie 2, de polcovnicul Pavel Debrinschi ot Mitropolie.

De mine s'au poslăduit[1]) copia aceasta din cuvânt în cuvânt cu tălmăcire ce o am văzut, cu însuş slova şi iscălitura dumisale polcovnicului Pavel de la sfânta Mitropolie, zicând că este scoasă di pe uricul vechiu sârbăsc de la Stefan Voevod din let 7005 Ghenarie 3, scris în Hârlău de Matei diiac, şi fiind întocma încredinţăz cu iscălitura mè. 1810, Avgust 4. Scântea sulger.

De la divanul Cnejii Moldavii. Copia aceasta fiind scoasă întocma, s'au încredinţat. 1810, Avgust 4. Vasile Balş vel vornic, Lupu Balş vornic, Theodor Balş vornic, Mihail Roset vornic, Theodor vornic, ... vornic, Vasile Roset vornic, Iordachi Ghica spatar.

Academia Română, sign. 13/XL. O altă copie tot la Academie cu sign. 98/XVII şi un rezumat în ms. 1122, p. 39, sub No. 2: în acest din urmă se zice greşit „Ţeatcu" în loc de Ţutcu şi „Arame" în loc de Aramă. — Urzicenii sunt satul Urzici din jud. Roman, pl. Siretul de Jos, cătun al com. Bahna, ca şi Arămeştii. In apropierea lor sunt Broştenii cu cătunul Ţuţcani, care-şi trage numele de sigur dela Ţutcă. Vezi Marele Dicţionar Geografic, V, p. 682, şi Frunzescu, p. 69. Cf. No. CCXXVIII din vol. I.

L

(Iaşi), 20 Ianuarie 1497.

Ştefan confirmă lui Toader, fiul lui Gavril, vărului acestuia popii Toader din Iaşi şi surorii acestuia Stanei, copiii lui Jurja, satul Nedeianii la Cârligătura, cumpărat dela Iurşa, fiul Mărinei, şi dela nepotul său Iliaş, fiul Neagşei, nepoţii lui Ivaşco Procelnicul, cu 70 de zloţi tătăreşti. Aceştia predau lui Toader şi rudelor sale privilegiul pe care moşul lor Ivaşco îl aveà asupra satului dela voevodul Iliaş. Satul va fi stăpânit în două părţi: o parte de Toader al lui Gavril, cealaltă de popa Toader şi de soru-sa Stana.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан

[1]) S'a comparat, s'a urmărit, dela rus. послѣдовать, pres. послѣдую.

възрит или его чтючи 8сли[шит, ѡже п]рїидоша прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскими боӕре, великими и малими, слоуга наш Юрша, сынъ Мърининь, и [оуноук его Ил]ïѧш, сынъ Нѣгшин, оуноукове Ивашка Прочелника, по их доброи воли, никїим непон[8жени ан]и приизлованн, и продали свою правоую ѡтниноу ѡт их праваго и питомаго 8рика, ѡт оурика дѣда их Ивашка Прочелника, едно [село на Кръличъ]тоури на имѣ Недеѧни, та продали тое село слоузѣ нашемоу Тоадероу, [сыно]у Гавриловоу, и племеникоу его попоу Тоадероу ѡт Ѩсѡх и сестри его Стани, сынѡм Жоуржинѡм, за ѻ злат татарских. И оуставше слоуга [наш Тоадер и пл]еменик его поп Тоадер и сестра его Стана та заплатили оуси тоти пинѣзи [ѻ] злат оу р8ки слоузѣ нашемоу Юрши, сыноу Мъринин(оу), и оун8коу его Илïѧшоу, сыноу Нѣгшиноу. И прïвилïе, що имали наши слоуги Юрша и [оуноук его Ил]ïѧш, дѣда их Ивашка Прочелника, ѡт оуика нашего ѡт Илïѧша воеводї, еще ю дали оу р8[ки сл]8зѣ нашемоу Тоадер8 и племеникоу его попоу Тоадер8 и сестри его Стани, прѣд нами и прѣд нашими боӕре. Ино мы видѣвше м[ежи ни]ми их доброи воли и токмеж и полноую заплатоу, а мы такождере и ѡт нас есми дали и потвръдили слоузѣ нашемоу Тоадероу, сыноу Гавриловоу, и племеникоу его попоу Тоадер8 и сестри его Стани, сынѡм Жоуржинѡм, [тое] прѣдреченное село на имѣ Недеѧни, како да ест им ѡт нас оурик и съ въсем доходом; али да ест половина ѡт того села сл8зѣ нашемоу Тоадер8 самомоу, а др8гаа половина ѡт того села да ест попоу Тоадероу и сестри его Стани, [им и д]ѣтем их и оуноучатом их и прѣоуноучатом их и пращоурѣтѡм их и въсемоу род8 их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непор8шено николиже на вѣки. А хотар тое вишеписанное село на имѣ Недеѧни да ест ѡт оусих ст[орон] по старомоу хотароу, коуда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленаго мы сына господства мы Богдана-Влада, и вѣра боӕрь наших: в. п. Д8ми пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щеф8ла, в. п. Д8ми и п. Тоадера пръкалаби ѡт Хотинѣ, в. п. Еремïѧ немецкого, в. п. Шандра новоградского, в. п. Чорторовского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣ[рника, в.] п. Д8миша постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фр8нтеша столника, в. п. Пет[р]ика комиса, и вѣра оусих боӕр наших молдавских, и великих и малих. А по нашим ж[ивотѣ, кто боудет господар] нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи наших или ѡт на-

шего родоу, или пак боуд кого богъ изберет го[с]по[дарем быти] нашеи земли молдавскои, тот бы им не порѹшил нашего даанїа и [потвръжденїа, али бы им] оутвръдил и оукрѣпил, заноуже есми им дали и потвръдили, [за що wни соби кѹпили за свои правїи] пинѣзи. А [на бо]лшоую крѣпост и потвръжденїе т[омоу въсемоу вышеписанномоу, велѣли е]сми нашемоу вѣрномоу жѹ[паноу Тъоу]тоулоу логофетоу писатї и нашоу [печат привѣсити к] семоу листоу нашемоу. [Писал Шандрѹ Кръжевич оу Ꙗс, въ лѣто] [1]) ҂зе, мѣсѧца геноуа[р] к҃ день.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЄЧАТЬ IѠ СТЄФАНЬ ВОЄВѠДА, ГѠСПОДАР ЗЄМЛИ МѠЛД[А]ВСКОИ. — Orig. mi l-a comunicat d-l N. D. Spineanu din Turnu Severin. O traducere necompletă şi în multe locuri greşită, din pricina neînţelegerii numelor de rudenie, făcută de Evloghie dascălul la 1782, a publicat Gh. Ghibănescu, Din domnia lui Ştefan cel Mare, No. XVII, p. 58-59; cf. Arhiva dela Iaşi, XV, p. 285-286. Marina e acì „Mărin“, Neagşa e „Neagşu“, племенникъ „rudenie“ ş. a. m. d. — Satul Nedeianii nu mai există astăzi; el pare a fi fost însă pe teritoriul satului Todirel, lângă Bârnova (jud. Iaşi, pl. Codru); acesta nu e prea departe de „Proselnicii“ din acelaş judeţ, pl. Stavnic. Cf. „valea Nedeianilor, mai gios de sat (sc. de Nedeiani), ţinutul Cârligăturii“ în Surete şi izvoade, III, p. 104 (a. 1649). Un deal şi o vale a „Nedeii“ se găsesc în jud. Vaslui, pl. Crasna, lângă satul Bouşori, nu sunt însă în legătură cu Nedeianii din documentul nostru.

LI

Iaşi, 20 Ianuarie 1497.

Ştefan confirmă lui Neagul Călmăţuiul stăpânirea peste o jumătate din satul Moleşti subt Orheiu, partea de jos, cumpărată dela Ilca, fata lui Stan, cu 90 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мwлдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѧм кто ни възрит или его чтѹчи ѹслышит, wже прїиде прѧд нами и прѧд нашими мwлдавскыми болѣре, великыми и малыми, Илка, дочка Станова, по еи доброи воли, никим непонѹжена [а]ни присилована, и продала свою правою wтнинѹ wт еи праваго ѹрика, wт ѹрика

[1]) Intregirea aceasta e făcută pe baza asemănării între scrisoarea acestui document şi a celui următor.

ѿтца еи Стана, половина село ѿт Молещи [под Ѡрхеем, нижнѣа част, та продали тое половина село слѹѕѣ нашемѹ панѹ Нѣгѹлови Кълмъцѹю за ҁ҃ злат татарскых. И ѹставше слѹга наш пан Нѣгѹл Кълмъцѹю и заплатил ѹс[е] исполна тоты вышеписанныи пинѣзи ҁ҃ злат татарскых ѹ рѹкы Илкы, дочци Станова, прѧд нами и прѧд нашими болѧре. Ино мы видѣвше меже ними их доброи воли и токмеж и полнѹю заплатѹ, а мы такождере и ѿт нас есмо дали и потвръдили слѹѕѣ нашемѹ панѹ Нѣгѹлови Кълмъцѹю тотѹ прѧдреченною половина село ѿт Молещи под Ѡрхеѡм, нижнѣа част, како да ест емѹ и ѿт нас оурик и съ въсем доходѡм, емѹ и дѣтем его и ѹнѹчатом его и прѣѹнѹчатом его и прѣщѹрѣтом его и въсемѹ родѹ его, кто сѧ емѹ изберет наиближнїи, непорѹшенно николиже на вѣкы. А хотар тои половини села ѿт Молещи що сѹт под Ѡрхеем, нижнои части, да ест ѿт ѹсего хотара половина, и по старомѹ [1]), кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго [мы] Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана-Влада, и вѣра болѧр нашых: в. п. Дѹми пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Дѹм[и и п.] Тоадера пръкалабове хотинскїи, в. п. Еремїѧ пръкалаба немецкого, в. п. Чортоtоровского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъѹ спатарѣ, в. п. Исака вистѧр[ника, в. п. Дѹмша] постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх болѧр нашых молдавских, великых и малых. А по нашем животѣ, кто бѹд[ет господар нашеи земли], ѿт дѣтеи нашых или ѿт нашего рода, или пак бѹд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли мѡлдавскои, тоть щобы емѹ не порѹшил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы емѹ ѹтв[ръдил и ѹ]крѣпил, занѹже есмо емоу дали и потвръдили за его правою и вѣрною слѹжбѹ, и за що ѡн соби кѹпил за свои правїи пинѣзи. А на болшѹю крѣпост и потвръжденїе томѹ въсемѹ вышепи[санномѹ], велѣли есмо нашемѹ вѣрномѹ [п]анѹ Тъѹтѹлови логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Писал Шандрѹ Кръжевич ѹ Ѩс, в лѣто ҂зе, мѣсѧца генѹар [2]) к҃.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 139/XLV. Satul Moleşti nu mai există astăzi. Aproape de Orheiu, în Basa-

[1]) Lipseşte probabil хотарѹ.
[2]) Vezi nota dela p. 90.

rabia, este însă un sat Molovatu, rus. Моловаты (plur.-t.), pe Nistru, care ar puteà să fie identic cu Moleştii vechi. Pe harta institutului geografic austriac greş. Małowata.

LII

Iaşi, 22 Ianuarie 1497.

Ştefan cumpără dela Drăguş Carâmbu, dela verii lui, popa Luca Plotun şi Ion, şi dela vărul acestora Gaja, toţi nepoţi lui Petru Bertea, o prisacă la Cârligătura, pe părâul Mihalcea, cu 70 de zloţi tătăreşti, iar dela Toma, fiul lui Mihnea, nepotul lui Oană, o bucată de pământ numită Lazul din hotarul Tomeştilor, aproape de acea prisacă, cu 20 de zloţi tătăreşti, şi după ce le trage hotarele prin logofătul Tăutul şi megieşii locului, le dărueşte mânăstirei Voroneţului, unde erà egumen Macarie.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господаръ земли
молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто
нан оузрит или его чтѹчи ѹслышит, оже прїидоша прѧд нами и
прѣд оусими нашими молдавскими болѣре наши слѹгы Драгѹш Ка-
ръмбѹ и племеникове его поп Лѹка Плотѹн и брать его Іwн и пле-
меник их Гажа, оуси оунѹкове Петра Бертѣ, по их доброи воли,
никим непонѹжени ани присиловани, и продали свою правѹю wт-
нинѹ wт их праваго ѹрика, єднѹ пасикѹ на Кръличгътѹри, на краи
бѹковини, на поток на Михалчѣ, та продали господствоу ми за о҃
злат татарских. А пак оу том такwж прїиде прѧд нами и прѧд
нашими болѣре слѹга наш Тома, сынь Михнин, оуноук Оанин,
такwж по егwж доброи воли, никим непонѹжен ани присилован, и
продал свою правѹю wтнинѹ wт своего пак праваго оурика, єднѹ
бѹкатѹ земли wт хотара своего села Томещилwр, на имѣ тои бѹ-
кати земли Лазоул, що ест подли тоиж вышеписаннои пасѣкы, та
продал такwж господствоу мы за к҃ злат татарских. И заплатих
господство мы оуси тоти пинѣзи о҃ злат оу рѹкы Драгѹшѹ Ка-
ръмбѹ и племеникwм его попѹ Лѹка Плотѹнѹ и братѹ его Іwнѹ и
племеникѹ их Гажи, а пак к҃ злат оу рѹкы Томы, сынь Михнин,
оунѹк Оанин, прѧд оусими нашими молдав[ски]ми болѣре. И за-
платившє господство мы оусє исполна, а господство мы оу том
благопроизволих нашим благым произволенїем и чистим и свѣт-
лим сръдцем, и съ оусєю нашєю доброю волєю и wт бога по-

мощїю, и оучинили есми и въ задꙋшїе свѧтопочивших предкѡв и родителеи наших, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи, и за здравїе и спасенїе богѡм данних наших чед, гако да ꙋтвръдим и оукрѣпим наш свѧтыи монастир що на Воронець, идеже ест храм свѧтаго и славнаго великомꙋченика и побѣдоносца Геѡргїа, и где ест игꙋмен молебник наш кѵр поп Макарїе, и дали есми томꙋ свѧтомꙋ мо[нас]тирꙋ тотꙋ вышеписаннꙋю пасикꙋ що на Крълнгътꙋрѣ, на краи бꙋковини, на поток на Михалчѣ, и тотꙋ бꙋкатꙋ земли ѡт хотара Томещилѡр, на имѣ Лазоул, що ест подали тоиж вышеписаннои пасѣкы, како да ест томоу свѧтомꙋ монастирꙋ ѡт нас оурик и съ въсем доходѡм, непорꙋшено николи на вѣкы. Я хотар тои пасици и тои бꙋкати земли на имѣ Лазоул да ест кꙋда еи ѡсмотрил и хотарил пан Тъоутоул логофет и съ межигаши: почеиши нес верха ѡт краи лѣса ѡт един пискь, та черес поток и черес полѣнꙋ и черес лѧс до дороги, та долꙋ дорогою до Михалчев поток на един берест знаменан, ѡт толѣ право черес полѣнꙋ до конець рѣдѣ на копанꙋю могилꙋ, ѡт толѣ долоув до дрꙋгои могили копанои, та на един доуб знаменан, ѡт дꙋба на берест що ест на краи лѣ[с]а, та черес лѣс до нижнїи конец полѣни, до поток до езерѣ. Я на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленнаго мы сына Богдана-Влада, и вѣра богар наших: в. п. Дꙋма паркалаба, в. п. Бѡлдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Дꙋмы и п. Тоадера паркалабове хотинскїи, в. п. Еремїа паркалаба немецкого, в. п. Яндренка Чорторѡвского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака кистѣрника, в. п. Доумши постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеш столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра оусих богар [на]ших молдавских, и великих и малих. Я по нашем животѣ, кто боудет господарь нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родꙋ, или пак бꙋд кого богъ изберет господарь б[ыти нашеи зем]лн молдавскои, тот бы не порꙋшил нашего даанїа, али [бы емꙋ оутвръ]дил и оукрѣпил. Я кто сѧ покꙋсит нашего даанїа и потвръжденїа порꙋшити, таков[ы] да ест проклѧт ѡт господа бога спаса нашего [ісꙋ христа, и ѡт прѣчистїѧ его богоматери, и ѡт свѧтых д҃ еѵаггелисти, и ѡт в҃і апостоль][1]) връхѡвних, и ѡт свѧтых т҃ни богоносних ѡтець никеиских,

[1]) Intregirea nu e sigură.

и ѡт свѧтых въсѧх иже ѡт вѣка богоу оугодившїх. А на болшую крѣпѡст и потвръждение въсемꙋ вышеписанномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъоутꙋлꙋ логофетꙋ писати и нашю печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Тоадер писа оу Ясѡх, в лѣто ꙁзе, генꙋар кв.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЄЧЯТЬ IѠ СТЄФЯНЬ ВОЄ[В]ѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЄМЛИ МѠЛДЯВСКОИ. — Orig. la d-l Alexandru Cantacuzino-Păşcanu în Iaşi. O traducere a publicat N. Beldiceanu în Uricariul, XIV, p. 63-66. Pasagiul cu hotărnicia este următorul: „începând din sus din marginea pădurii dela un pisc, apoi peste părâu şi peste poiană şi peste pădure până la drum, apoi pe drum în jos până la părâul Mihalcii la un ulm însemnat, deacolo drept peste poiană până la capătul rădiului la movila săpată, deacolo în jos la altă movilă săpată şi apoi la un stejar însemnat, dela stejar la ulmul ce se află în marginea pădurii şi apoi peste pădure până la capătul de jos al poienii, la părâu (şi) la iezăr". — Prisaca şi bucata de pământ pe care le-a dăruit Ştefan Voroneţului prin acest document se aflau pe hotarul Tomeştilor din jud. Iaşi, pl. Codru, nu departe de Iaşi. Părâul Mihalcea şi-a schimbat numele, căci pe harta statului major nu-l găsesc. Să fie părâul ce se numeşte azi al Tomeştilor?

La 1775, când Vartolomeiu Măzăreanu a alcătuit condica mânăstirei Voroneţului (ed. de S. Fl. Marian la Suceava 1900), documentul acesta nu se mai aflà în mânăstire; el nu se găseşte nici la Wickenhauser în monografia asupra Voroneţului şi Putnei. Aceasta însamnă că mânăstirea vânduse sau schimbase această proprietate cu vreunul din strămoşii d-lui Alex. Cantacuzino-Păşcanu, sau cu alţi proprietari, dela cari ea a trecut în stăpânirea Cantacuzineştilor. Cf. No. LXXIX.

LIII

Iaşi, 28 Ianuarie 1497.

Ştefan confirmă lui Mihai Mândrea stăpânirea peste satul Liteşti pe Siret, cumpărat dela Mara, fata lui Nestorescul, nepoata lui Miroslav şi a lui Iurşa.

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Mitropoliei Iaşilor, VI, 126, unde se găseşte următoarea însemnare, pe care mi-a comunicat-o d-l Iulian Marinescu: „Insămnare de scrisori ce am aflat la un loc afară de Fiscus, Leov, 30 Iulie 1815 (e vorba poate de

procuratura financiară, aşa zisa „Kammerprokuratur“ din Lemberg). Ştefan vv. întăreşte vânzarea satului Liteştii pe Siret, care sat vinde lui Mihai Mândrea Mara, fiica Nestorescului, nepoata Miroslavului şi Iorşina (în orig. probabil оүноүка Юршина = nepoata lui Iurşa), dar că acest sat l-am aflat în catastihul Mitropolii, am însemnat. Iaşi 7005, Ghenarie 28 zile“.

Acelaş document e rezumat astfel în Index Żółkieviensis: „Stephan Wojwoda bestättiget den Besitz des Dorfes Lipieszty am Flusse Seret für den Michael Mundry, dd-to Iassy 7005, den 28 Jänner“ („Candela“ pe an. 1884, p. 552). Cf. Erbiceanu, Istoria mitropoliei Moldaviei şi Sucevei, p. 23: „7005, Ghenar 28. Ispisoc dela Stefan Vodă întăritor lui Mihail Mustre pe satul Lipieştii ot Siret“. Lipieszty (Lipieştii) este de sigur o greşală de lectură: Липїещїи în loc de Литещи, confundându-se т cursiv cu пї. Un sat cu numele Lipieştii nu există nicăiri în Moldova sau în părţile ce s'au ţinut de dânsa. Unde să fi fost însă Liteştii?

LIV

Vaslui, 25 Fevruarie 1497.

Ştefan confirmă Ileanei şi nepotului ei de frate Dragotă Frăţiianul satul Frăţieneşti la gura Orbejei, cumpărat dela Toader Căuiu şi dela nepoata lui de frate Ana, fata lui Oană Căuiu, cu 70 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ землı молдавскои, знаменито чиним ис сим листωм нашим въс[ѧ]м кто нан възрит или его чтоүчи ȣслышит, ωже прїидоша прѧд нами и прѧд нашими молдавскими боıаре, великыми и малыми, слȣга наш Тоадерь Къȣıа [1]) и братанича его Ꙗнна, дочка Ѡана Къȣıа, по их доброи воли, никим непонȣжени ани присиловани, и продали сво[ю] правою ωтнинȣ ωт их праваго оүрика, едно село за Прȣтом на оүстїе Ѡрбѣжа на имѣ Фръцїенещїи, та продали тое село Илѣни и [братаничȣ еи] Драготь Фръцїıанȣ за ō злат татарскых. И оүставши И[л]ѣ[на и братанич]ь [2]) еи Драготъ Фръцїıан и заплатили оүси тоты вышеписанныи пинѣзи ō злат та-

[1]) Forma de gen. întrebuinţată acì greşit în locul formei de nom. Къȣи, cum e mai jos.

[2]) In orig. se vede numai ь dela sfârşit, ce pare a fi а.

тарских оу рѹкы слѹѕѣ нашемѹ Тоадерѹ Къѹи и братаничи его Яноушци[1]), дочци Ѡана Къѹи, прѧд нами [и прѧд] нашими боꙗре. Ино мы видѣвше меже ними их доброи воли и токмеж и полнѹю заплатѹ, а мы такождере и ѡт нас есмы дали и потвръдили тое прѧдреченное [село][2]) за Прѹтом, що ест на ѹстїе Ѡрбѣжи, на имѣ Фръцїенещїи, Илѣни и братаничѹ еи Драготъ Фръцїанѹ, како да ест им ѡт нас оурик и съ въсем доходѡм, им и дѣтем их и ѹнѹчатом их и прѣѹнѹчатом их и прѣщѹрѣтом их и въсемѹ родѹ их, кто сѧ [им] изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар томѹ вышеписанномѹ селѹ да ест ѡт ѹсих стон по старомѹ хотарѹ, кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго [мы] Стефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленна[го] сына господства мы Богдана-Влада, и вѣра боꙗр наших: в. п. Дѹми пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Дѹма [и п. Т]оадера пръкалабове хотинскїи, в. п. Еремїѧ пръкалаба немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. [Клън]ъѹ спатарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Дѹ[м]ш[и] постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика [комиса], и вѣра [ѹсих боꙗрь] наших молдавскых, [и великых и малых. А по нашем животѣ, [кто бѹдет господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи на]ших или [ѡт нашего] рода, или пак [боуд кого богъ] изберет господарем быти нашеи земли мѡлдавскои, тот бы им не порѹшил нашего даан[їа и] потвръжденїа, [али бы им оутвръдил и оукрѣпил, заньже ѡни соби [кѹпили] за свои правїи пинѣзи. А на болшѹю крѣпост и потвръжденїе томѹ въсемѹ [вышеписан]номѹ, велѣли есмы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлови л[огофет]ѹ писати и нашѹ] печат привѣ[сити] к семѹ листѹ на[шемѹ]. Писал Шандрѹ Кръжевич оу Васлѹи, в лѣто ѕзе, мѣсѧца февррѹар ке.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: ✝ ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНЬ ВОЕВОДА, [ГѠСПОДАР ЗЕМЛИ МѠ]ЛДАВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 161; pergamentul e foarte şters, ros şi rupt în două. Cf. Rosetti, Pământul etc., p. 159. — Satul Frăţieneşti nu mai există astăzi; Orbeaja este Bahna Orbeja de lângă Hilişăul lui Vârnav, jud. Dorohoiu, pl. Prutul de Sus, pe şesul Jijiei; cf. Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 598, şi harta statului major, planşa Dorohoiu.

---

1) Deminutivul din Яниа.
2) Uitat de diac.

LV

Vaslui, 6 Martie 1497.

Ştefan confirmă lui Danciul Pogan, fratelui şi surorii sale, fii ai lui Ion, nepoţi ai lui Nicoară Pogan, stăpânirea peste satul Pogăneşti pe Tutova, unde a fost casa bătrânului Nicoară Pogan.

Uric sârbăsc dela Ştefan Vodă cel Bun din vălet 7005, Marte 6.

Ştire facem cu această carte a noastră tuturor cine va căutà pre dânsa sau cetindu-se va audzì, adică acel adivărat sluga noastră Danciul Pogan, ficiorul lui Ion, nepot bătrânului Necoară Poganul, slujitu-ne-au în dreptate şi cu credinţă. Pentru aceea şi noi văzând a lui dreaptă şi încredinţată slujbă către noi, miluitu-l-am pre însul cu osebită a noastră milă, şi i-am dat şi i-am întărit lui de la noi întru a noastră ţară a Moldovii pre a lui dreaptă ocină, un sat pre Tutova anume Pogăneştii, unde au fost casa lui Nicoară bătrânul Pogan, ca să-i fie lui dela noi uric şi cu tot venitul, lui şi fratelui său lui Nicoară şi surorii lor Măriuţii şi ficiorilor lor întocma şi nepoţilor şi strănepoţilor şi înprăştiiaţilor lor şi a tot neamului lor, cine li se va aleage mai aproape, neclătit nici odănăoară în veci. Iar hotarul acelui sat ce scriem mai sus ca să fie cu toate ale sale hotară bătrâne, pe unde au ţinut de vac. Şi spre aceasta iaste credinţa domniei mele care ne-am scris mai sus noi Ştefan Voevod, şi credinţa a prea iubitului mieu fiiu Bogdan-Vlad, şi credinţa boiarilor noştri: giupânul Duma pârcălabul, şi giupânul Boldur vornicul, şi Hârman, şi Şteful, şi Duma şi Toadir pârcălabi de Hotin, şi giupânul Eremia de Neamţu, şi Şandru de Cetate Nooă, şi credinţa a giupânului Ciortorovschii, şi a lui Câlnău spătar, şi a lui Isac visternic, şi Dumşa postelnic, şi Movila ceaşnic, şi Frunteş stolnicul, şi Petrica comis, şi a tuturor boiarilor, a mari şi a mici. Şi pentru mai mare tărie şi întăritură poroncit-am a lui nostru credincios boiarin lui Tăutul logofătul ca să scrie şi a noastră pecete ca să o lege către aceasta carte a noastră. Scris-au Dragotă Tăutulovici [1]) în Vaslui.

---

[1]) Vezi pentru acest diac No. LX.

Academia Română, Documentele mitropolitului Iosif Naniescu, moşia Pogoneşti (copia d-lui Iulian Marinescu). Rezumat necomplet de N. Iorga, Studii şi documente, V, 1, p. 79. Satul se chiamă acum Pogoneşti; e în jud. Tutova, pl. Pereschiv (Marele Dicţionar Geografic, V, p. 25; Frunzescu, p. 370). Cf. Iorga, l. c., p. 84: şoltuzul de Tecuci pentru o vânzare la Pogăneşti. Alţi Pogăneşti erau în ţin. Putnei; v. Uricariul, XVII, p. 136-138.

LVI

Vaslui, 11 Martie 1497.

Ştefan confirmă fraţilor Ghedeon Harbuz şi Fătul, nepoţilor lor Ivaşcu şi Dragoşe şi unui alt nepot Andreica satul Harbuzi pe Jigălia, „unde a fost Bădioae". Ei aveau să-l stăpânească în trei părţi: una Ghedeon şi Fătul, alta Ivaşcu şi Dragoşe, a treia Andreica.

Tălmăcire din uricu vechiu sârbăsc dela Ştefan Vodă, scris de Alexă în Vasluiu la anul 7005, Martie 11.

Cu mila lui Dumnezău noi Ştefan Voevod, domn ţării Moldovei, înştiinţare facem prin această carte a noastră tuturor cui vor căută spre dânsa ori cetindu-o vor auzì-o, pentru aceste adevărate slugile noastre Ghedeon Harbuz şi fratele său Fătul şi nepoţii lor Ivaşcu şi fratele său Dragoşe şi nepotul lor Andreica, ce ne-au slujit nouă drept şi cu credinţă. Deci noi văzând a lor cea dreaptă şi cu credinţă slujbă către noi, i-am miluit pe dânşii cu deosebită mila noastră, de le-am dat şi le-am întărit lor în pământul nostru al Moldaviei a lor dreaptă ocină, un sat pe Jigălie anume Harbuzii, unde au fost Bădiuae. Toate acele de mai sus scrise să le fie lor şi dela noi uric cu tot venitul, însă să le fie lor acel sat pe Jigălie anume Harbuzii, unde au fost Bădiuae, în trei părţi: o parte dintr'acel sat să-i fie lui Ghedeon Harbuz şi fratelui său Fătul, iar cealaltă parte dintr'acelaş sat să-i fie lui Ivaşcu şi fratelui său Dragoşe, dar al treile parte dintr'acelaş sat să-i fie lui Andreica, lor şi ficiorilor lor, nepoţilor, strănepoţilor, prestrănepoţilor şi la tot neamul lor, cine li se va alege mai de aproape, nestricat nici odinioară

în veci. Iar hotarul mai sus numitului sat să-i fie din toate părţile după hotarul cel vechiu, pe unde din veci au stăpânit. Şi spre aceasta este credinţa domniei mele de mai sus numit noi Ştefan Voevod, şi credinţa a prea iubitului a fiiului domniei mele a lui Bogdan-Vlad, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldaviei, a mari şi mici. Şi spre mai mare tărie şi întăritură a tuturor acelor de mai sus scrise, am poruncit cinstit credincios boeriului nostru d-sale Tăutul logofăt să scrie şi pecetea noastră să o lege către această carte a noastră.

Din limba sârbască pe limba moldovenească s'au tălmăcit de mine Ion Stamati pitar, în Eşi, la anul 1815, Fevruarie 18.

Publicat de I. Antonovici în revista literară „Făt-Frumos“ din Bârlad, an. I (1904), p. 159-160, din actele d-lui Har. Popa dela Zorleni. Lista boierilor a completat-o Antonovici după documentul din 19 Martie 1497, Uricariul, XVIII, p. 76. Un alt suret, în posesiunea d-lui Caraivan, proprietarul actual al moşiei Harbuzi din jud. Fălciu, a fost publicat de Gh. Ghibănescu în Surete şi izvoade, I, p. 274-276. Acesta are şi pe boierii martori: Duma, Boldur vornicul, Hârman, Şteful, Duma şi Toader dela Hotin, Irimie dela Neamţ, Şendrea dela Cetatea Nouă, Ciortorovschi, Câlnău spătarul, Isac visternicul, Dumşa postelnicul, Movilă ceaşnicul şi Petrică comisul; logofăt e Tăutul, diac Alexa. Lipseşte numai Frunteş stolnicul. In textul d-lui Ghibănescu e de îndreptat însă „Bogdan şi Vlad“ în Bogdan-Vlad, „Clin“ în Câlnău, „Duma“ (postelnicul) în Dumşa. — Moşia Harbuzi e lângă satele Jigălia şi Şuletea din jud. Fălciu, pl. Mijlocu-Prut.

LVII

Vaslui, 13 Martie 1497.

Ştefan confirmă lui Jurja Puţeanul satele „Puţenii în Dumbravă“ şi „unde au fost Muntenii Puţeni, la marginea Dumbrăvii“, cumpărate cu 100 de zloţi tătăreşti dela fraţii Toader Turcul şi Mihuţă, dela nepotul lor de frate Şaidir, fiul lui Ivanco, şi dela vara lor Armeanca, fiica Anei, toţi nepoţi lui Simeon Turcul.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ землн молдавскон, знаменито чиним нс сим листом нашим въсѣмь кто

нли възрит или его чтючи оуслишит, иже пріидоша прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскими болѣре слоугы наши Тоадерь Тоуркоул и брат его Михоуца и братанич их Шандир, сынъ Иванковь, и племеница их Армѣнка, дочка Аннина, оуноукове Симешна Тоуркоула, по их доброи воли, никіим непоноужени ани присиловани, и продали их правоую штииноу шт их праваго и питомаго ѹрика, шт оурика дѣда их Симешна Тоуркѹла, два села: едно село на имѣ Поуцѣни оу Дѹбровоу, а дрѹгое село на краи Дѹброви, где били Моунтѣне Поуцѣне, та продали тоти села слѹѕѣ нашемоу Жѹржи Поуцѣноу за р҃ злат татарских. И оуставше слоуга наш Жѹржа Поуцѣноул та заплатил оуси тоти пинѣзи р҃ злат оу рѹки слоугам нашим Тоадерѹ Тоуркѹлѹ и братѹ его Михоуци и братаничю их Шандироу и племеници их Армѣнки, оуноукшм Симешна Тѹркѹла, прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскими болѣре. Ино мы видѣвше межи ними их доброи воли и токмеж и полноую заплатоу, а мы такождере и шт нас есми дали и потвръдили слѹѕѣ нашемоу Жоуржи Поуцѣнѹ тоти прѣдреченніи два села на имѣ Поуцѣни оу Дѹбровоу, а дрѹгое село на краи Дѹброви, где били Моунтѣне По[у]цѣне, како да сѹт емоу шт нас ѹрик съ въсем доходом, емѹ и дѣтем его и ѹнѹчатом его и прѣоунѹчатом его и пращѹрѣтом его и въсемоу родѹ его, кто сѣ емоу изберет наиближніи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотарь тим вишеписанним селам да сѹт съ въсѣми своими старими хотари, коуда из вѣка шживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписанного м[ы] Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленаго сына господства мы Богдана-Влада, и вѣра болѣр наших: в. п. Дѹми, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Дѹми и п. Тоадера хотинских, в. п. Еремія немецкого, в. п. Шандра новоградского, в. п. Чорторовского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Дѹмши постелника, в. п. Могила чашника, в. п. [Фрѹн]теша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѹсих болѣр наших молдавских, и великих и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли молдавскои, шт дѣтеи наших или шт нашего род[а], или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли, тот бы емоу не порѹшил нашего даанія и потвръжденія, али бы емоу ѹтвръдил и оукрѣпил, заиѹж есми емоу дали и потвръдили, за що шн соби кѹпил за свои правіи и чистіи пинѣзи. А на болшѹю крѣпост и потвръжденіе томѹ въсемоу вишеписанномѹ, велѣли есми нашемоу вѣрномоу панѹ Тъѹтѹлѹ лого-

фєтꙋ писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Пис(ал) оу Васлꙋю Алеѯ[а], в лѣтѡ ҂зє, мѣсѧца мар. гі.

Pecetea lipseşte. — Orig. în Arhiva sf. Spiridon din Iaşi, pach. Roşieşti, plicul IV, No. 1, cu o traducere dela 1701. Publicat de Gh. Ghibănescu în Opt urice slavone, p. 37-42, cu mai multe greşeli de lectură şi de ortografie şi cu următoarele greşeli în traducere: „Şandir", în loc de Şaidir (cf. Şaidir ibid., p. 37 şi 38); „seminţia lor Armeanca", în loc de vara lor Armeanca; „nepoată lui Simeon Turcul", în loc de nepoţi lui Simeon Turcul; „unde a fost Muntean Puţean", în loc de unde au fost Muntenii Puţeni. Reprodus de acelaş în Ispisoace şi zapise, I, p. 36-40, cu îndreptarea „vară" în loc de „seminţie". Inaintea lui Ghibănescu publicase o traducere şi mai greşită N. Beldiceanu în Uricariul, XIV, p. 72-74. — Puţenii şi satul unde fuseseră Muntenii-Puţeni se aflau pe hotarul Roşieştilor de astăzi din jud. Fălciu, pe valea Idriciului; un deal în apropierea lor se numeşte şi azi „dealul Puţenilor"; v. harta statului major, planşa Vutcani. „Muntenii-Puţeni" poate să fi fost o colonie din Ţara Românească, cum au fost probabil şi Muntenii de lângă Ţigăneşti, jud. Tecuci, pl. Nicoreşti, şi Oltenii despre cari se vorbeşte în doc. dela 1 Sept. 1435; vezi nota dela No. LXXVI, p. 142. Munteni poate să însemne însă şi simplu locuitori dela munte. Un sat Puţeni mai există în jud. Tecuciu, pl. Bârlad-Nicoreşti, pe părâul Gerul, mai sus de Cudalbi (Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 386; Marele Dicţionar Geografic, V, p. 147).

LVIII

Vaslui, 14 Martie 1497.

Ştefan confirmă lui Micul Măcău din Suceava jumătate din satul Călimăneşti pe Putna, „la vad", partea de sus, cumpărată cu 70 de zloţi tătăreşti dela Ion Batin din Suceava, nepotul lui Batin, care îl stăpânise în puterea unui privilegiu dela Alexandru cel Bun.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господаръ землн молдавскои, знаменито чиним и сим нашим листом въсѧм кто нан ꙋзрит или чтꙋчи его ꙋслышит, ѡже прїиде прѧд нами и прѧд ꙋсимы нашимы молдавскыми бѡлре Іѡн Батин ѡт Сꙋчавѣ, ꙋнꙋкь Батинѡв, по своєи доброи волн, никым нєпонꙋжєн [1]) ани присило-

[1]) In orig. нєпонꙋжєнн.

ван, и продал свою правѹю ѡтнинѹ ѡт своего праваго ѹрика, ѡт ѹрика дѣда его Батина и ис привилїе що имал ѡн ѡт дѣда нашего ѡт Алеѯандра воеводи, половина село на имѣ Кълимънещїи на Пѹтно[и][1]), ѹ брод, вишнѣꙗ част, та продал слѹѕѣ нашемѹ Микѹлѹ Мъкъѹ за ō злат татарскых. И ѹставше слѹга наш Микѹль Мъкъѹ та заплатил ѹси тоты вишеписаннїи пинѣзи ō злат татарскых ѹ рѹкы Іѡнѹ Батинѹ ѡт Сѹчавѣ, прѧд нами и прѧд нашими боꙗре. Ино мы видѣвши их добрѹю волю и токмеж и полнѹю заплатѹ, а мы такождере и ѡт нас есми дали и потвърдили слѹѕѣ нашемѹ Микѹлѹ Мъкъѹ тое прѧдреченное половина село на имѣ Кълимънещи на Пѹтнои, ѹ брод, вишнѣꙗ част, да ест емѹ ѡт нас ѹрик и съ въсем доходом, емѹ и дѣтем его и ѹнѹчатом его и прѣѹнѹчатом его и пращѹрѣтом его и въсемѹ родѹ его, кто сѣ емѹ изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар тои вишеписаннои половини село да ест ѡт ѹсего хотара половина и по старомѹ хотарѹ, кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленаго сына господства мы Богдана-Влада, и вѣра боꙗр наших: в. п. Дѹма пръкалаба, в. п. Болдѹра дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Дѹма и п. Тоадера пръкалабове хотинскїи, в. п. Еремїꙗ пръкалаба немецкого, в. п. Чорторокского, в. п. Шандра новоград[с]кого, в. п. Клънъѹ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Дѹмиша постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѹсих боꙗр наших молдавскых, великых и малих. А по нашем животѣ, кто бѹдет господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родѹ, или пак бѹд кого богь изберет господарь бити нашеи земли молдавскои, тот би емѹ не порѹшил нашего даанїꙗ и потвърждениꙗ, али би емѹ ѹтвърдил и ѹкрѣпил, занѹже есмо емѹ дали и потвърдили, за що ѡн соби кѹпил за свои правїи пинѣзи. А на болшѹю крѣпост и потвърждениє томѹ въсемѹ вишеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ нашемѹ листѹ. Писал Мътею ѹ Баслѹи, в лѣто ҂зе, мѣсѧца мар. д҃і.

Pecetea pierdută. — Orig. în Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina. In dosul pergamentului, lângă o tăietură recentă, o însemnare contimporană: [М]ъкъѹ şi una

[1]) In orig. Пѹтно.

mai nouă grecească χρυσόβουλον τοῦ Καλιμανέστου εἰς τὴν Ποῦτνα. E vorba probabil de satul Căliman din jud. Putna, pl. Vrancea, lângă Vidra, pe părâul Putna. Pe Putna din Bucovina nu ştiu să fi existat sau să existe acuma vre-un sat cu asemenea numire. S'ar puteà să fie şi Bătineştii din acelaş judeţ, aproape de Putna, mai ales că pe acì duceà drumul mare dela Focşani la Bacău; cf. „la vad" sc. la vadul Putnei. Numele noului proprietar ar fi înlocuit în cazul acesta pe al celui vechiu. Ion Batin trebue să fi fost un neguţător din Suceava. Pentru numele „Măcău", cf. No. V.

LIX

(Vaslui), 14 Martie 1497.

Ştefan confirmă surorilor Anuşca, Negrita şi Maria stăpânirea peste satul Bezreţenii pe Idriciu, cumpărat dela Voicul, feciorul lui Scoarţă, cu 60 de zloţi tătăreşti.

Arhiva Statului din Iaşi, Condica de Anaforale No 20, f. 257, cu data 7005. Documentul a fost prezentat într'un proces la 1838 de proprietarii Dumitrachi şi Iordachi Pantaşescu din ţin. Fălciu. Am îndreptat în rezumatul Condicei numai „Negrina" în Negrita. Idriciul curge dela Tărzii până la Gura Idriciului, unde se varsă în Bârlad; pe cursul lui nu există însă nici un sat cu numele Bezreţenii. Nu cumva aceasta este o greşală de lectură?

LX

Vaslui, 15 Martie 1497.

Ştefan confirmă lui Borcea şi surorii sale Dragolea stăpânirea peste satul Beţeşti în Câmpul lui Dragoş, „unde a fost moara lui Beţea", cumpărat cu 100 de zloţi tătăreşti dela Ivan, fiul lui Danciul, nepotul lui Toader Beţea, care îl stăpânise împreună cu fratele său Miclea.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господаръ земли молдавской, знаменито чиниими ис сим листом нашим въсѧм кто нан възрит или чтѹчи єго ѹслишит, ѡже прїиде прѣд нами и прѣд нашими молдавскими болѧре, великими и малими, слѹга наш Иван, сынъ Данчѹла, ѹнѹк Тоадера Бецѣ, по єго доброи воли, никїим непонѹжен ани присилован, и продал свою правѹю ѡтнинѹ ѡт своєго праваго и питомаго ѹрика, ѡт ѹрика дѣдѡв єго Тоа-

дера Бецѣ и Миклѣ, едно село на Драгошево поле, на имѣ Бецещїи, где бил млин Бецин, та продал слѹзѣ нашемѹ Борчи и сестри его Драголи за р̃ злат татарских. И ѹставши слѹга наш Борча и сестра его Драголи[1]) та заплат[или ѹ]си тоти вишеписаннїи пинѣзи р̃ злат татарских ѹ рѹки слѹзѣ нашемѹ Иванѹ, сынѹ Данчѹла, ѹнѹк Тоадера Бецѣ, прѣд нами и прѣд нашими бояре. Ино ми видѣвше межи ними их доброи воли и токмеж и полнѹю заплатѹ, а ми такождере и шт нас есми дали и потвръдили слѹзѣ нашемѹ Борчи и сестри его Драголи тое прѣдреченое село на Драгошево поли на имѣ Бецещїи, где бил млин Бецин, како да ест им шт нас ѹрик и съ въсѧм доходом, им и дѣтем их и ѹноучатом их и прѣѹнѹчатом их и прѣщѹрѣтом их и въсемѹ родѹ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорѹшенно николиже на вѣки. А хотар томѹ вишеписанномѹ селѹ да ест шт въсѧх сторон по старомѹ хотарѹ, кѹда из вѣка шживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленаго сына господства ми Богдана-Влада, и вѣра бояр наших: в. п. Дѹми, в. п. Болдора двшрника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Дѹми и п. Тоадера хотинскїи, в. п. Еремїа немецкого, в. п. Чшрторошского[2]), в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъѹ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Дѹмша постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. [Фрѹн]теша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх бояр наших молдавских, и великих и малих. А по нашем животѣ, кто бѹдет господаръ нашеи земли, шт дѣтеи наших или шт нашего родѹ, или пак бѹд кого богъ изберет господарем бити нашеи земли молдавскои, тот би им не порѹшил нашего даанїа и потвръжденїа, али би им ѹтвръдил и ѹкрѣпил, занѹже есми им дали и потвръ[дн]ли, за що шни соби кѹпили за свои правїи и чистїи пинѣзи. А на болшѹю крѣпост и потвръжденїе томѹ въсемѹ вишеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Писал Драготъ Тъѹтѹлович ѹ Васлѹи, к лѣтш ѕзе, мар. ӣ.

Pecetea cea mare domnească, ruptă în două, cu legenda: † ПЄЧАТЬ IШ СТЄФАНЬ ВОЄ[ВОДА, ГОСПОДАР ЗЄМЛ]И МОЛДАВСКОИ.— Orig. în colecția d-lui Dr. C. Istrati. Cf. documentul următor.

---

[1]) Forma de dat. în locul formei de nom. Драголѣ sau Драголе.
[2]) Cf. la No. VII Чорторoскїи, la No. LXI Чорторнского, polon. Czartoryski.

LXI

Vaslui, 15 Martie 1497.

Ştefan confirmă lui Borcea, fiul lui Trif Borzescul, şi surorei sale Dragolea stăpânirea peste următoarele ocine şi cumpărături ale lor: a) satul Beţeştii în Câmpul lui Dragoş, unde erà casa lui Borcea, lângă moară, cumpărat de Trif Borzescul dela Toader Beţea cu 100 de zloţi tătăreşti, b) satul Bărbăşanii pe Bistriţa, tot în Câmpul lui Dragoş, c) jumătate din satul Rădiu.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ землїи молдавской, чиним знаменито и сим листѡм нашим въсѣм ктѡ наи оузрит алибо его чтѹчи оуслишит, колиже того аще кѡмѹ потрѣбизна бѹдет, ѡже тѡт истынїи слѹга наш Борчѧ, сынь Трифѹла Борзескѹла, слѹжил нам правою вѣрною слѹжбою; жаловали [1]) есми его ѡсобною нашеи милостїю, дали есми и потвръдили есми емѹ оу нашеи землїи ѹ молдавской правїи его ѡтни[ни] [2]) и выкѹпленїи: едно село на имѣ Бецещїи оу Драгошево поле, где ест дом его, ѹ млин, щоже кѹпил ѡтець его Триф Борзескѹл ѡт Тоадера Бецѣ за р̄ злат татарских; да ест емѹ ѡт нас оурик тое сел[о] [3]) Бецещїи и съ въсѣм доходом, емѹ и се[с]три [4]) его Драголи, им и дѣтем их равно [5]) и ѡнѹчатом их и прѣѡнѹчатом их и прѣщѹрѣтом их и въсемѹ родѹ их, кто сѣ изберет им наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣкы. И таkождере дали и потвръдили есми слѹѕѣ на[шем]ѹ Борчѣ и сестри его Драголи правои их ѡтнинѹ, село на имѣ Бърбъшанїи, тиж оу Драгошево поле, на Бистрици, и половина село ѡт Рѣд. Тыи села що выше пишем да ест им ѡт нас оурик, и дѣтем их равно [5]) и ѡнѹчатѡм их и пр[ѣѡ]нѹчатом их и прѣщѹрѣтом их и въсемѹ родѹ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорѹшено на вѣкы. А хотаръ тим селам да ест им по старомѹ [х]отарѹ, кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра господства ми вышеписаннаго ми Стефана воевода, и

---

[1]) Inainte de жаловали lipseşte тѣмь мы видѣвше его правѹю и вѣрнѹю слѹжбѹ до нас.
[2]) In orig. ѡтни.
[3]) In orig. сел.
[4]) In orig. сетри.
[5]) In orig. равно҃м.

părâu până la gura lui şi „până în hotarul lui Crăciun“, cumpărate dela Tatul de pe Bârzota cu 40 de zloţi, ca să-şi facă sat şi prisacă.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, чиним знаменито[1]) ис сѣмъ листом нашим въсѣмъ кто нан ѕзритъ или его ѕслишит чтѕч(и), колиж того комѕ воу-деть потребизна, оже прїидоша прѫд нами и прѫд ѕсими нашими бояри, великими и малими, слѕга наш Татоуль ѡт Бръзотъ, по своею доброю волею, никим непонѕжен, и продал ѡт своего ѕрика и ѡт своего хотара едно мѣсто ѡт пѕстини на Бръзотѣ, на имѣ где монастирѣ была, и тою потокѕ и до хотар Крач[ю]нов и до ѕсти того парока[2]), та [про]дал слѕѕѣ нашемѕ Боди ѡт Дѕбровѕ за четири десѧт златы готовы, да ѡсадит Бодѣ соби село и да ѕчинит соби пасикѕ. Ино мы видѣвши их доброе произволенїе и лагодѕ на то, також и мы ѡт нас дали и потвердили есми тое прѫдреченное мѣсто слѕѕѣ нашемѕ Боди, да ест емѕ ѡт нас ѕрик съ въсѣмъ доходом, емѕ и дѣтем его и братїѧм его и ѕноучатом его и прѫѕнѕчатом[3]) его и прѫщѕрѣтом его и въсемѕ родѕ его, непорѕшенно николиж на вѣки. А хотар томѕ мѣстѕ кѕда ест выше писанное. А на то ест великаа мартѕрїѧ сам господства ми вышеписанны Стефан воевода и наши бояри на имѣ: пан Манoило, и пан Станчюл, пан Бланкѕл, пан Гоѫн, пан Красныш дворник, пан Косте Данович, пан Тома Кынде, пан Збїарѣ пръкалабъ, пан Алвѕлъ, пан Лазѫ Питик, пан Шандро, пан Ісанѫ и пан Бѕхтѫ келеиски, пан Бѕѡрѣнъ немецки, пан Сакыш спатар, пан Юга вистїарник, и пан Пашко постелник, пан Негрило чашник, пан Лѕка столник, пан [Нѣгъ коми]с, и ины наши бояри [що] при том были, великыи и малы. А на бол[шѕю крѣпост и потвръжденїе] томѕ въсемѕ выш(е)писанномѕ, велѣли есми нашемѕ вѣрномѕ паноу Добрѕлѕ логофетѕ писати и привѣсити нашѕ печат к семѕ листѕ нашемѕ. Пис(а) Бѕлапашъ дїак оу Долнем тръгѕ, в лѣто ҂ѕцод, мѣсѧца дек. й денъ.

Pecetea domnească şi şase peceţi boereşti, ce erau atârnate cu mătase albastră, s'au pierdut. — Orig. la Academia Română, sign. 7/XIII. Locul dăruit prin acest document se află, după descriere,

---

[1]) Orig. знаменимто.

[2]) Парока e genitivul dela пароv=rom. *părău, părâu,* în loc de slav. потока. Cf. mai sus nom. sing. f. монастирѣ=rom. *mânăstirea,* în loc de slav. m. монастирь.

[3]) Orig. прѫдѕнѕчатом.

între Sălceni şi Criveşti, la gura părâului Bârzota din jud. Tutovei, pl. Corodu, aproape de apa Bârladului; v. harta statului major, planşa Gohor. Cf. R. Rosetti, Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova, p. 140: Badea în loc de Bodea.

LXVIII

Roman, 8 Dechemvrie 1466.

Ştefan confirmă fraţilor Moico şi Costea stăpânirea peste un loc pustiu la Cârligătură „între Popâcĭcani, Ruscani şi Găneşti, la fântâna lui Știubei", cumpărat de ei cu 150 de zloţi tătăreşti dela Popâcĭca și dela nepotul acestuia Micul, „ca să-şi facă sat":

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь земли молдавскои, знаменито чиним исъ сѣмь [нашимь листомь] всѣмь кто на нем оузрить [или] его чтоучи оуслышит, гдеж того комꙋ боудет потребизна, ѡже прїидоша прѣд нами и прѣд нашими боѧры, и великими и малыми, слоуги наши на имѣ Попычка и непот его Микоул, по их доброи воли и никим неприсиловани, и продали слоугам нашим Моико[ви и] братоу его Кости ѡдно мѣс[то] на поустини на Кръвлигътоурѣ, межи Попычкани и межи Роускани и межи Гънещи, оу Щоубеевы крънници, за ṕ[н злат та]тарских. [И оуставше слоуги наши Моико и брат его Костѧ и] заплатили Попыч[ки] и непотоу его Микоулоу оусе исполна. [Ино] мы видѣвши их добры токмежь и заплат полны, а мы також дали и потвердили [слоугам нашим Моикови и] братоу его Кости тото вышеписанное мѣсто на Кръвлигътоурѣ, оу Щобеевы крънници, межи Попыч[ка]ни и межи Роускани и межи Гънещи, [ꙗко да ѡсадѧт собѣ] село, и да ест имь оурик и съ оусим доходом, [и]мь равно и дѣтем их и оуноучатом их и праоуноучатомь их и пращоурѣтом их и оусемоу родоу их, кто [сѧ имь] изберет [наиближнїи, непо]роушенно николиже на вѣки. Ѧ хотар томоу мѣстоу да ест почениши ѡт потока Драгошева дорогою на верх дила, та дилом на . . . . дила, та на цариноу до краи царины, где поставили столп, та ѡт столпа дорогою [на] [1]) верх дила, оу знаменаны доуб, а ѡт дꙋба черес рѣдꙗ до великои дороги та оу знамена[ны] дроугїи доуб, [а ѡ]т толѣ малою дорогою черес рѣдь до полѣна [П]иск(а) на самоую великоую дорогоу що иде[т к]ъ

[1]) Prepoziția на lipseşte în orig.; celelalte cuvinte întregite sunt șterse.

Гъnεщи, а ѡт великои дороги черес поле до хотарѣ Къшотѡва (?). То им вес хотарь ѡт тои стороны; а ѡт Гъnεщи да ест имь по старомꙋ хотарю. Ꙗ на то ест великаꙗ мартоурнꙗ сам [господства ми вышеписаны Стефан воевода, и боꙗре на]ши по имени: пан Маноуил, пан Станчоул, пан Бланкоул, пан Гоꙗн, пан Красныш дворник, пан Косте Данович, [пан Зб]ѣрѣ [пръкалаб, пан Тома Кынде, пан Исаїꙗ пръкалаб кел]инскїи, пан Лазѣ Питик, пан Шендрика, пан Боуѡрѣнь немецкы, пан [Стецко] Дъмькоуш, пан Петрик(ъ), пан Боухтѣ, [пан] Сакыш спатарь, пан Юга вистиарник, пан [Негрило чашник], пан Пашко постелник, пан [Лꙋка столник], пан Нѣгъ [комис, и и]ныи наши боꙗре молдавскїи, и великїи и ма[лїи]. Ꙗ на болшее потвърждение томоу оусемꙋ вы[шеписан]омꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномоу боꙗринꙋ паноу Доброулоу логофетоу писати и печат нашоу и печати боꙗр наших при[вѣси]ти къ семоу листоу нашемꙋ. Пис(а) Тадор оу Долнемь тръгоу, в лѣто ҂ѕцод, мѣсꙗца дек. ӣ ден.

Pecetea domnească şi patru peceţi boereşti, din cari au rămas trei, dar nu se poate descifrà nici una. — Orig. în posesiunea moştenitorilor lui Dumitru Rosetti-Teţcanu, la Teţcani. Textul l-am cetit după o fotografie luată de d. Radu Rosetti. — Hotarele locului sunt descrise astfel: „Iar hotarul acestui loc să fie începând dela părâul lui Dragoş pe drum spre vârful dealului, apoi pe deal la .... dealului, apoi la ţarină până la capătul ţarinei, unde au pus un stâlp, apoi dela stâlp pe drum la vârful dealului, la un stejar însemnat, iar dela stejar prin rădiu la drumul cel mare şi la un alt stejar însemnat, iar deacolo pe drumul cel mic prin rădiu la poiana Piscului, tocmai în drumul cel mare ce merge spre Găneşti, iar dela drumul cel mare prin câmp la hotarul lui Căşotă. Acesta le este tot hotarul din partea aceasta; iar despre Găneşti să le fie după hotarul cel vechiu". Cum se vede, locul de care e vorba aci se află lângă Găneşti, jud. Iaşi, pl. Cârligătura, poate acolo unde azi e valea şi dealul Draga; cf. părâul lui Dragoş. Popâcîcanii şi Ruscanii s'au pierdut în celelalte sate dimprejur; cei dintâi se amintesc însă destul de des în documente până prin sec. XVII sub forma Popişcani şi lângă Găneşti. Cf. pentru nume Popişcanii din jud. Covurlui, cătun al com. Balinţeşti, pl. Horincea. Vezi N. Iorga, Studii şi documente cu privire la istoria Românilor, VI, p. 86, 88: doc. dela 1667, 1671; Gh. Ghibănescu, Surete şi izvoade, III, p. 142, 144, 147, 170, 285: doc. dela 1638 şi 1641; în toate acestea e vorba de hotarul Popişcanilor. Asupra Ruscanilor cf. ibid., p. 170, 245, 276: despre hotarele dintre Prigoreni, Avrămeşti, Ruscani şi Popişcani; documentul din urmă e dela 1635, celelalte două sunt fără dată. — Dela Moico din acest document se

trag „Moiceştii din Cârligătură“, despre cari se vorbeşte în documentul dela 7 Aprilie 1642 şi despre al căror proprietar se zice că aveà uric dela Ştefan cel Mare la Moiceşti; Iorga, Studii şi documente, VI, p. 78; cf. ibid., p. 99, doc. din 1737.

LXIX

1466.

Ştefan confirmă boierului Vlaicul o selişte de lângă Chişinău, la fântâna Albişoara, cumpărată dela Toader, feciorul lui Fedor, şi dela rudele lui cu 120 de zloţi tătăreşti.

Facem ştire tuturor cui se cade [a şti, că acest] al nostru credincios şi cinstit boiar ...... [dum]nialui Vlaicul, slujindu-ne cu dreptate [şi cu credinţă], pentru aceea dară i-am dat şi i-am întărit lui pre [o selişte] . . . la Chişinău, la fântâna Albişoara, ce ş'au [cumpărat] . . . dela Toader, ficiorul lui Fedor, şi dela fratele lui, dela . . . şi dela Fedorel drept 120 zloţi [1]) tătăreşti. Deci [i-am dăruit acea se]lişte mai sus numită la Chişinău, la fântâna Albişoara, ca să-i fie dumisale şi dela noi dreaptă ocină şi moşiiă, cu moară şi cu tot venitul, şi fiilor dumisale, nepoţilor şi strănepoţilor, stătătoare în veci. Şi spre aceasta este credinţa domnii mele mai sus numit Stefan Vodă, şi a prea iubit fiului domnii mele [2]) Alexandru Voevod, şi credinţa boiarilor celor mari: Dobrul vel logofăt, Duma [3]) Braevici, Manoil, Stanciul de Cetate Albă, Goian starostele de Hotin, [Crasniş vornic, Coste Danovici, Toma Chinde, Petru P]onici, [Zbierea] de Cetate Albă, [Isaiia şi] Ion Bucium [4]) pârcalabii de Chilie, Buoreanul pâr[calab] de Neamţu, Hodco [5]) Creţăvici, Steţco [6]) Domacuş, Petrica, Buhte, Sacâş [7]) spat[ar], Iuga vis[tier], Paşco post[elnic], Negrilă pah[arnic], Luca [8]) stol[nic], Neagul comisul.

---

[1]) In condică „arginţi“.
[2]) In cond. „a pre iubiţi fii“.
[3]) In cond. „Duşa“.
[4]) Numele acestuia e trecut şi pe verso al filei 4.
[5]) In cond. „Hodca“.
[6]) In cond. „Steţca“.
[7]) In cond. „Sacoş“.
[8]) In cond. „Călucă“.

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Asachi II, f. 4, cu data „6974".—Intregirile la numele de boeri le-am făcut după documentele anului 1466: cu toate lacunele din suret, lista boierilor dovedeşte că documentul este autentic. A i se preciză mai deaproape data, e cu neputinţă; e probabil însă din întâia jumătate a anului.

LXX

Suceava, 1 Ianuarie 1467.

Ștefan confirmă lui Moica şi fratelui său Coste „vislujenia şi cumpărătura lor", seliştea numită „fântâna lui Știubei", între Găneşti, Ruscani şi Coşeşti, cumpărată dela Costea, fratele lui Popâcĭca, cu 125 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь з[е]мли молдаскои, знаменитѡ чиним нс сѣмъ нашим листѡм вьсѣмъ ктѡ на нем ѕзритъ алибо его чтоучи ѕслышит, ѡже тоты истины слоугы нашн вѣрны Моика и брат его Косте слѹжили намъ право и вѣрнѡ. Тѣм мы видѣвши их правѹю и вѣрноую слѹжбѹ до нас, жаловали есмѡ их ѡсобнѡю нашею милостїю и дали и потвердили есмѡ им оу нашей земли оу молдаскои их правое вьслѹженїе и кѹпленїе, ѡдинѡ селище щож где сѧ зовет Щюбеева крьница, межи Гънещїи и межи Роусканїи и межи Кошещїи, що ѡни коупили ѡт Кости, брата Попычкына, за рке златых татарскых. Тое вьсе вышеписанниѡе селище да ест им ѡт нас ѹрик сь вьсѣмь доходѡм, им и дѣтем их и оуноучатом ихь и правнѹчатѡм их и прашчюрѣтом их и вьсемѹ родоу их, ктѡ бѹдет имъ наиближнїи, непороушеннѡ николиже на вѣкы вѣчныѧ. А хѡтарь да ест томѹ вышеписанѡмѹ селищѹ ѡт оусих сторѡн по старѡмѹ хотарѹ, кѹда из вѣка вѣчнагѡ ѡживали. А на тѡ ест вѣра господстка ми вышеписаннаго Стефана воеводы, и вѣра вьзлюбленнаго ми сына Алеѯандра, и вѣра боѧрь наших: в. п. Манойла, в. п. Станчюла, в. п. Бланка, оуика нашего, в. п. Гоиана хотинскаго, в. п. Красныша дворника, в. п. Звїарѣ белоградскаго, в. п. Косте Дановича, в. п. Томы Кынде, в. п. Исаїа и пана Бѹхти прькалаби ѡт Келїи, в. п. Алба, в. п. Лазѧ Питик, в. п. Шандра Толочка, в. п. Бѹѡрѣна немецкаго, в. п. Стецка Дьмькѹша, в. п. Хѡдка

Крецекича, в. п. Гангȣра, в. п.[1]) Петрика и брата его Васка Якымовичи, в. п. Єакыша спатарѣ, в. п. Югы вистїарника, в. п. Пашка постелника, в. п. Лȣка столника, в. п. Негрила чашника, в. п. Нѣгȣ комис(а), и вѣра въсѣх боıаръ наших молдавскых, и великых и малых. Я по нашем животѣ, кто бȣдет господарь нашеи земли, или ѿт дѣтеи наших или ѿт нашего сърodствїа, или пак варе кого богь изберет господарем быти, тот абы им не порȣшил нашего даанїа и записȣ, але да им потвердит и оукрѣпит, занȣже есмо им дали за их правоую и вѣрнȣю слȣжбȣ. Я на болшее потвръжденїе и крѣпост томȣ въсемȣ вышеписанномȣ, велѣли есмо нашемȣ вѣрномȣ боıариноу паноу Доброулȣ логофетȣ писати и печат нашȣ привѣсити къ семȣ нашемȣ листȣ. Пис(а) Иван Владычин оу Єѡч(а)вѣ, в лѣтѡ ҂ѕцое, мѣсѧца ген. а҃.

Pecetea lipseşte. — Orig. la d. P. P. Carp, în Ţibăneşti; rezumat neexact de N. Iorga în Studii şi documente, VI, p. 73. Cf. asupra locului nota dela documentul din 8 Dechemvrie 1466, No. LXVIII. Coşeştii din ţinutul Cârligăturei au dispărut; mai existau pe la 1633; v. G. Ghibănescu, Surete şi izvoade, II, p. 216: Eiachim de Coşeşti; cf. şi numele Coşăscul la 1715, ap. N. Iorga, l. c., p. 59. Un alt sat Coşeşti e în jud. Vaslui, pl. Racova; poate să derive amândouă dela acelaş neam.

LXXI

Suceava, 10 Ianuarie 1467.

Ştefan confirmă lui Toma şi Jurja, fiii lui Marmure dela Bârlăzel, şi surorii lor Fedca stăpânirea peste satul lor de baştină Mărmurenii pe Bârlăzel, „unde sunt casele lor“, cu hotarele ce mergeau până în Oniceni, Bozieni şi Băceşti.

† Милостїю божїю мы Єтефан воевода, господарь земли молдавскои, знаменито чиним ис сѣмь нашимь листомь въсѣмь кто на нем ȣзрить алибо его чтоучи оуслышит, ѡже тоты истины и наши вѣрны слоуги, сынове Мармоуревы ѿт Бръλъѕела, на имѣ Тома и брат его Жоуржа, слоужили нам право и вѣрно. Тѣмь мы видѣвши ихь правою и вѣрною слоужбою до нас, жаловали есми

---

[1]) в. п. e repetat încă odată în original.

нхъ шсобною нашею милостїю и дали и потвердили есми имъ их штинноу правоую на имѣ Мърмоурѣне на Бръласелѣ, где соут домове их. Тое оусе вышеписанное да ест имъ шт нас оурик и съ оусимъ доходом, и сестрѣ ихъ Федцѣ, и дѣтемъ их равно и[1]) оунѕчатомъ их и праоуноучатом ихъ и пращоурѣтомъ их и оусемоу родѕ ихъ, кто са изберет наиближнїи, непороушено николиже на вѣки. А хотаръ томоу селоу да ест по оусимъ старым хотаремъ и шт Єничан и шт Бозиан и шт Бъчещи. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго Стефана воеводы, и вѣра възлюбленнаго ми сына Алеѯандра, и вѣра наших бомръ: в. п. Манюила, в. п. Станчоула, в. п. Бланкоула, в. п. Гоана, в. п. Красниша дворника, в. п. Косте Данокича, в. п. Звѣри пръкалаба, в. п. Тома Кынде, в. п. Албоула, в. п. Исаи и пана Боухтѣ пръкамбовъ келїиских, в. п. Лази Питика, в. п. Боуорѣна немецкого, в. п. Єанцы новоградского, в. п. Шендрики, в. п. Стецка Дъмѣковна, в. п. Гангоура, в. п. Икима Хоудича, в. п. Ивашка Хринковича, в. п. Петрика, и в. п. [Са]кыша спатарѣ, в. п. Юги виститарника, в. п. Негрила чашника, в. п. Пашка постелника, в. п. Лоуки столника, в. п. Нѣга комиса, и вѣра оусих наших бомръ молдавских, и великих и малых. А по нашемъ животѣ, кто боудеть господаръ оу нашеи земли, шт дѣтеи наших или шт нашего родѕ, или пак боуд кого . . . . ми господь богъ[2]) изберет быти, тот и[обы] имъ [не по]рѕшил нашего даанна, але щобы имъ оукрѣпил, заноуж есми имъ дали за их правоую и за вѣрноую слоужбѕ. А на болшее потвырждение томѕ оусемѕ вышеписанномѕ, велѣли есми нашемѕ вѣрномѕ бомриноу паноу Доброулѕ логофетоу писати и печат нашоу прив[ѣ]сити къ семѕ листоу нашемѕ. Пис(а) Тадор оу Сочавѣ, в лѣто ѕцое, мѣсаца ген. ї ден.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 2/XXXVII. O traducere a publicat N. Beldiceanu, în posesiunea căruia se află documentul, în Uricariul, vol. XIV, p. 66—68. Sunt de îndreptat următoarele greşeli într'însa: Fedca în loc de Fedţea, Lazea în loc de Lazi, Sacâş în loc de Câşa, Paşco în loc de Pişca, Luca în loc de Luchi, Dobrul în loc de Dobrula, şi „aceste adevărate şi credincioase slugi ale noastre, fiii lui Marmure" în loc de „această adevărată etc." — In Moldova există astăzi un singur sat cu numele Mărmureni, în jud. Roman, pl. Fundu, aşezat tocmai între

1) In orig. равно на.
2) In originalul aci stricat pare a fi „боуд кто sau кого . . . . ми [гъ] бъ".

satele Băceşti, Bozieni şi Oniceni; părăiaşul ce curge pe lângă el nu se mai numeşte însă Bârlăzel (Bârlădzel) — i se zicea aşà fiindcă e un afluent al Bârladului, aproape de izvorul acestuia — ci Bozianca, după harta căilor de comunicaţie din jud. Roman, sau valea Bozienilor, după harta statului major, planşa Băceşti. Spre obârşie această vale se numeşte şi valea Săcălenilor, după satul cu asemenea numire, cătun al Poienarilor, azi în jud. Roman. Cf. „Săcălenii... la obârşia Bârlădzelului, în ţin. Vaslui" (Uricariul, XVIII, p. 282, a. 1617); „Giurgenii la fundul Bârlăzelului dela ţin. Vasluiului (ibid., VI, p. 75, a. 1609); „în gura Bârlădzălului, în Drăguşana Gungului, la sat la Armăşeani (Ghibănescu, Surete şi izvoade, V, p. 282, fără dată); Bârlădzel la ţin. Vaslui (Uricariul, XIV, p. 34). Asupra tuturor locurilor acestora v. harta statului major, planşele Băceşti şi Dagâţa. Pentru Mărmureni cf. Uricariul, VI, p. 73, 212, 333: ei se citează în vecinătatea moşiilor Bozieni şi Săcăleni şi a satului Căueşti.

LXXII

Suceava, 11 Septemvrie 1467.

Ştefan confirmă mânăstirei Homorului un loc de prisacă şi jumătate din câmpul Zlătăroaei, partea de jos, „între vadurilede sub Bohotin, din sus de Nuoreşti", danii făcute mânăstirei de Iurii Şerbici, de mumă-sa Fedca şi de soru-sa Anuşca.

† Милостїю божїею мы Стефан воевод(а), господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сѣмъ листом нашим оусимъ кто на нем оузрит, алибо его оуслышит чтѹчи, оуже съ изволенїемъ wтца и съ поспѣшенїемъ сына и съвръшенїемъ свѧтог доуха, и благопроизволили благымь своимь произволенїемь и истимъ и свѣтлимь срьдцемь, и wт добраго своего помысла прїидша перед нами и перед оусими нашими боѧре, и великими и малими, нашь вѣрни боѧрин пан Юрїи Шербич и матере его Федка и сестра его Анѹшка, и по своих добрих воли и никимь непонѹженнiни оусиловани, жаловали къ богоу и прѣчистои его матере и дали wт своего оурика правою свою wтниноу нашемоу монастирi wт Хомора, идеже ест храм оуспенїе прѣчистѣи богородици, едно мѣсто да wсадѧт пасикоу, и половина wт тое поле на имѣ и Златъроныи, межи бродове под Бохотиномь, повыше Ноуwреци, але да ест томѹ монастирю нижнѧѧ част. Тое дали въ задѹш родїтелїи

своих и къ задꙋши своих, да ест томоу монастирю ѡт них и ѡт дѣтїа их и ѡт род их непороушенно николи на вѣки вѣчныѧ. Ино мы видѣвше их доброе произволенїе и данїе за дꙋшь своих, и мы также есми дали тое прѣдреченное мѣсто ѡт пасикоу, да ест томоу монастирю ѡт Хомора ѡт нас оурик, непорꙋшенно николи на вѣки вѣка. Ꙗ хотаръ тои пасикоу половина ѡт тои част земли, вышнаѧ част [1]). Ꙗ на то ест вѣра господство ми Стефана воевода, и вѣра възлюбленнаго ми сына Ꙗлеѯандра, в. п. Станчоула белѡгородски, в. п. Бланкоула хотинскїи, в. п. Гоѫна, в. п. Краснишa дворника, в. п. Косте Дановича, в. п. Збѫри белогородскїи, в. п. Томы Кинде, в. п. Исаиѫ келїнскїи [2]), в. п. Ꙗлвоула, в. п. Лазѫ Питик, в. п. Боуѡрѫн немецскїи, в. п. Боухтѫ келїнскїи, в. п. Шандро дорогꙋнскїи, в. п. Гангоура, в. п. Стецко Дъмъкоушь, в. п. Петрик(ъ), в. п. Сакиш спатар, в. п. Юга вистїарник, в. п. Негрило чашник, в. п. Пашко постелник, в. п. Лоука столник, в. п. Нѣгъ комис, и вѣра оусих наших боѫръ, и великых и малих. Ꙗ по нашемъ животѫ, кто [3]) богъ изберет бити господаръ оу нашеи земли молдавскои, ѡт наших дѣтеи или ѡт нашего рода, а тот да емоу оутвердит и оукрѣпит наше данїе и оутвержденїе, але щоби не порꙋшила нашемоу монастирю и нашимъ молебником. Ꙗ на болшее крѣпость томоу [4]) въсемоу листоу, велѣли есми нашемоу вѣрномоу паноу Добрꙋлоу логофетоу писати и нашоу печать привѣсити к семꙋ листꙋ нашемоу. Писа Илѣ Стравич оу Сочавѣ, в лѣто ҂ѕцое, мѣсѧца сеп. а҃і.

Pecetea cea mare domnească, încâtva deteriorată, cu legenda obişnuită. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 159, cu o traducere dela 1805 a polcovnicului Pavel Debriţ ot Mitropolie. In Uricariul, vol. XVI, p. 282, s'a publicat o altă traducere, autentificată de inginerul Vasilie Pop, dar cu numele de boieri foarte schimonosite: Dobrul e prefăcut în Burlă, Ilea Stravici în Inistravici, Toma Cânde în Makendure, Şerbici în Cerbice, ş. a. m. d. — Locurile despre cari se vorbeşte în acest document şi cari pe vremea anexării Bucovinei la Austria nu mai erau în stăpânirea mânăstirei Homorului (v. Wickenhauser, Homor, Sct. Onufri etc., p. 153 şi urm.) nu se amintesc nici în catastihul dela 1742/43 dela Acad. Rom. (ms. No. 110, f. 101 şi f. 156—161). Ele se aflau

---

1) Va să zică hotarul prisecii erà jumătatea de sus a câmpului Zlătăroaei.

2) В. п. Исаиѫ келїнскїи e repetat încă odată în original.

3) Greşit, în loc de кого, din pricina formulei mai obişnuite кто бꙋдеть etc.

4) Repetat încă odată în original.

probabil între Bohotin şi Isaia, jud. Fălciu, pl. Podoleni, pe părâul Bohotinului. Intr'un document din Iulie 1520 al lui Ştefăniţă (orig. la Direcţiunea Fond. Relig. din Cernăuţi) se zice „и под Бохотином дрѹгоу пасикѹ на имѣ Златароаꙗ: şi sub Bohotin o altă prisacă anume Zlătăroaia“.

LXXIII

Suceava, 2 Octomvrie 1467.

Ştefan confirmă lui Luca Cavteş, ginerele lui Stan Babiş, femeii sale Luna şi fratelui ei Ivanco, stăpânirea peste satul Cobâla de Sus, „unde a fost casa lui Stan Babiş“, cumpărat dela Albul, fost spătar, pe doi cai buni în preţ de 280 de zloţi tătăreşti. Ei şi-au răscumpărat astfel „ocina lor adevărată“, pe care Babiş o pierduse nu se ştie din ce pricină.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господар земли молдавскои, знаменїто чиным ис сѣм листом нашым въсѣм[1]) кто нан оуѕрит алибо его чтѹчи оуслишит, колиже то[2]) потребизна бѹдет, ѡже прїиде пред нами и пред нашым митрополитомь кѵр Теѡктистомь[3]) и пред оусими нашими молдавскими боꙗре, великимы и малими, старими и молодими, наш вѣрныи и почеснїи боꙗрын пан Ꙗлбѹл, викшыи[4]) спатар, по его доброи воли и нїкым непонѹжен, и продал и ѡтстѹпил село Бабишево на имѣ Кобълїеи Вишныи, где бил дом Стана Бабиша, та продал зетѹ Стана Бабиша, панѹ Лѹкы Кавтешѹ, и жене его, дочци Бабишевѣ, на имѣ Лѹна, и братѹ еи, синѹ Бабишевѹ Иванкѹ, оу цинѹ за в҃ конї добрих, так велеи как с҃п златих татарскых. И ѕставши Лѹка и жена его Лѹна и брат Лѹныи Иванко и дали оу рѹкы паноу Ꙗлбѹ тоти вишеписанныи кони, пред нами и пред нашими боꙗре, и скѹпили свою правою ѡтнїнѹ. Ино ми видѣвши их добрѹю волю и токмежь[5]) и заплатѹ, а ми такоже есмо дали и потвердили тое вишеписанное

---

[1]) In copia d-lui I. Tanoviceanu cu doi с.
[2]) Din copia trimeasă de d. I. Friedmann se vede că după то urmează în orig. го аще комѹ, şterse.
[3]) In copia d-lui Tanoviceanu -омѣ.
[4]) In copia d-lui Tanoviceanu вишеин.
[5]) In copia d-lui Tanoviceanu токмежо.

село Вишнїи Кобълїен, где била домь[1]) Стана Бабиша[2]), да ест и[3]) ѡт нас ꙋрик панꙋ Лꙋкы и женѣ его Лꙋна и братꙋ еи Иванкꙋ, съ ꙋсым доходом, непорꙋшанно нїколиже на вѣкы, имь[4]) и детемь[4]) их, равно и братїамъ их и ꙋноучатомь[4]) их и пранꙋчатом них и пращꙋрѣтомь[4]) их и ꙋсемꙋ родꙋ их, кто им бꙋдет наиближнїи, непорꙋшанно нїколиже на вѣкы. Ꙗ хотар томꙋ селꙋ ѡт ꙋсых сторон да ест по старомꙋ хотарю, коуда из века[5]) ѡживали. Ꙗ на то ест велїкаѧ [мартꙋ]рна нашего посподстка вишеписаннаго Стефана воевода, и митрополита нашего кvр Теѡктиста, и боѧр наших: пан Станчюл, пан Бланкꙋл хотинского[6]), [пан] Гоѧн, пан Краснешь дворнык, пан Косте Данович, пан Тома Кынде, пан Лазѧ, пан Исаиа и пан Бꙋхте келїискыи, пан Иѡн немецскыи, пан Стецко Даманкоуш, пан Шандро дорогꙋнскыи, пан Петрик(ъ), пан Сакыш спатар, пан Юга вистиарник, пан Пашко постелник, пан Негрилъ пахарник, пан Лꙋка столник, пан Нѣг комис, и иныи ꙋси наши боѧре, велици и малїи, що прї том били. Ꙗ на болшее потвръжденїе томꙋ оусемꙋ вишеписанномꙋ, велѣли[7]) есми панꙋ Добрꙋлꙋ логофетꙋ писати и печат нашꙋ и печати боѧр наших прївесити[8]) к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Пис(а) Тома ꙋ Соучавѣ, в лѣто ҂ѕцое, ѡк. ѳ.

După o copie a d-lui I. Tanoviceanu.— Orig. erà în posesiunea răposatului I. A. Friedmann, proprietar în Plăineşti, jud. Râmnicu-Sărat, care a binevoit să-mi trimeată o copie în transcriere latină şi o traducere, amândouă destul de exacte. In copia sa, d-l Tanoviceanu pomeneşte o traducere a lui Pavel Debriţ din 21 Sept. 1810. Această traducere, No. 1 dintr'o colecţie de documente, a fost dăruită Academiei Române de d-l I. G. Burghele din Dorohoiu la 24 Fevr. 1906. Din ea se vede că la 1810 originalul avea pe lângă pecetea domnului și două peceţi boereşti, sau pecetea mitropolitului și a unui boier; nu știu dacă sunt păstrate până astăzi. Un rezumat, în care satul e numit „Cobâliia", iar fratele Lunei „Ivaşco", se găseşte în ms. 1740 al Acad. Rom. (Dosarele Rosetti, IV, p. 267); acì se spune că „ispisocul" are pecetea mitropolitului Teoctist şi câteva peceţi de ale marilor boieri. Cf. Gh. Ghibă-

---

[1]) In copia d-lui Tanoviceanu домѣ.
[2]) In copia d-lui Tanoviceanu Бавиша, în a d-lui Friedmann *Babişa*.
[3]) In copia d-lui Tanoviceanu еи, în a d-lui Friedmann lipseşte.
[4]) In toate cuvintele acestea copia d-lui Tanoviceanu are ѣ în loc de ь, a d-lui Friedmann are *ă* (=ь sau ъ).
[5]) In copia d-lui Friedmann *vieka* (=вѣка ?).
[6]) In copia d-lui Friedmann *Hotinski*.
[7]) In copia d-lui Friedmann *vieleli*.
[8]) In copia d-lui Friedmann greş. *priviesti*.

nescu, Din domnia lui Ștefan cel Mare, Iași 1904, p. 30, sau Arhiva Societății științifice și literare, vol. XV, p. 253, No. I: un regest cu data 1466 și cu unele greșeli de traducere, d. p. Ivașco în loc de Ivanco.

„Cobâla de Sus“ din acest document este satul și moșia Cobâla din jud. Dorohoiu, foastă proprietate a răposatului Friedmann. Fiindcă i se zice „Cobâla de Sus“, e probabil că în apropierea ei se aflà și „Cobâla de Jos“. In documentele vechi li se zice amândorora cu un singur cuvânt „Cobâle“ sau „la Cobâle“. Erau însă, cum vom vedeà în alt loc, și alte sate cu acest nume, afară de cele din Dorohoiu. In sec. XVII și XVIII acestea se țineau de Hârlău, cf. Surete și izvoade, IV, p. 81-82, an. 1656/1657, sau p. 83, an. 1656: „giumătate de sat de Cobâla ce este în ținutul Hârlăului, între Șendriceni și între Saucenița“. Astăzi Cobâla e un cătun al com. Șendriceni (Frunzescu, p. 123; Marele Dicționar Geografic, II, p. 536).—Asupra lui Stan Babiș cf. documentul dela 15 Sept. 1466, unde este numit Babici. Interesant e în acest document numele propriu Cavteș, dela care s'a format numele satului Căutișeni din jud. Roman, pl. Fundul, com. Poiana lui Iurașcu (Marele Dicționar Geografic, V, p. 307; Frunzescu, p. 103; Uricariul, VI, p. 229). Satul acesta se trage dintr'un Ivan Cavteș, care primește la 1436 o donațiune dela Ilie și Ștefan și dela care la 1535 rămăsese poiana lui Cavteș, mai târziu moșia Căutișeni (Ghibănescu, Surete și izvoade, V, p. 181). Alți Căutișeni sau Căuteșani erau în sec. XVII în jud. Bacău (ibid., III, p. 201), pe lângă Prăjești și Bogdănești.

Reproduc în cele următoare traducerea lui Pavel Debriț.

„Suret de pe ispisocu vechiu pe sârbie dela Stefan Voevod, domnul țării Moldovii, scris de Toma în Suceava, din leat 6975, Oct. 2.

Inștiințare facem prin această carte a noastră tuturor cari vor căutà asupra ei sau o vor auzì citindu-se, cui și când va fi de trebuință a ști, că iată venind înaintea noastră și înaintea mitropolitului nostru chir Theoctist și înaintea tuturor boerilor noștri a Moldovei, a mari și mici, bătrâni și tineri, cinstit și credincios boeriul nostru Albul biv spătariu, de bună voea lui, de nime sălit, au vândut și au lăsat satul lui Babiș, anume Cobâliea cea de Sus [1]), unde au fost casa lui Babiș, și l-au vândut ginerelui lui Stan Babiș, d-lui Lucăi Cavteș și soției sale, fetii lui Babiș, anume Lunei, și fratelui ei, ficiorul lui Babiș, lui Ivancu, în preț drept doi cai buni, așà de scumpi ca de 280 zloți tătărăști. Apoi sculându-se Luca și femeea lui Luna și fratele ei Ivancu, au dat în mâna d-lui Albului acei de mai sus arătați cai, denaintea noastră și denaintea boerilor noștri, și și-au răscumpărat dreaptă ocina lor. Deci văzând noi această de bună voea lor tocmală și plată, noi încă așijderea am dat și am întărit acel de mai sus numit sat Cobâliea cea din

[1]) In trad. d-lui Friedmann „Cobilenii de Sus“; tot așà mai la vale.

Sus, unde au fost casa a lui Stan Babiş, pentru ca să fie şi dela noi uric Lucăi şi soţiei sale Lunei şi fratelui ei lui Ivancu, cu tot venitul, nestrămutat nici odinioară în veci, şi lor şi fiilor lor, nepoţilor, strănepoţilor, preastrănepoţilor şi la tot neamul lor, cine li se va alege mai de aproape. Iar hotarul acestui sat despre toate părţile să fie după al său vechiul hotar, păn' unde s'au apucat din veac. Care spre aceasta este credinţa a mai sus numitei domniei noastre Stefan Voevod, şi a mitropolitului nostru chir Theoctist, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovei, a mari şi mici. Iar spre mai mare tărie şi întăritură tuturor acestor de mai sus scrise, am poroncit credincios boerului nostru Dobrul vel logofăt să scrie şi cătră adevărată cartea noastră această pecete a noastră şi peceţile boerilor noştri să lege.

L.P. L.P. L.P.

De pe sârbie pe limba moldovenească am tălmăcit la anul 1810, Sept. 21, cliucer Pavăl Debrici".

LXXIV

Suceava, 5 Fevruarie 1468.

Ştefan confirmă lui Dragoş stăpânirea peste satele sale de baştină: Faurii pe Bistriţa, cu loc de iaz într'însa, şi Băhnenii la gura Bahnei, cu loc de iaz şi cu mori.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь земли молдавской, знаменито чи[ни]м и сим листωм нашим въсѣм кто на нем оузрит или его оуслышит чточи, ωже тотъ истины слꙋга[1]) наш Драгωш слꙋжил нам правою и вѣрно[2]). Тѣм мы видѣвше его правою вѣрно[3]) [сл]оужбꙋ до нас, жаловали есми его ωсобною нашею милостїю, дали и потвръдили есмы емꙋ оу нашеи земли оу молдавской села ωтнина его на имѣ: Фаꙋрие на Бистрици и съ мѣстъ за став ꙋ Бистрицꙋ, а ωт толѣ правостїю село Бъхнѣни въ оустъ Бахна и съ мѣстъ за став и съ млын(ы), да естъ емоу и дѣти его и емоу ωт нас ꙋрикъ и съ въсем доходом, емоу и дѣти его и оуночатом его и прѣωночатом его и прашорѣтом его и въсем[ꙋ] родꙋ его, что боудетъ наиближныи, непорошено им николиже на вѣкы. А хотар тѣмъ вышеписанїе за ωтнини, части ωт села

[1]) In orig. din greşală ѕлꙋѕѣ=слꙋѕѣ, dat. sing.
[2]) Greşit, în loc de право и вѣрно; cf. No. LXV, LVI ş. a.
[3]) Diacul a vrut să scrie правою и вѣрною=-оую и -оую, sc. слоужбꙋ; cf. No. LXV, LVI ş. a.

Фаѹри и Бъхнѣни въ ѹстъ Бахна, и съ мѣстъ за став и съ млини, како сѣ изберетъ на части, а ѿт иниих сторони по старомѹ хотарѹ, по кѹда из вѣка ѡживали. Я на то естъ вѣра господства ми вишеписанно Стефана воевод, и вѣра възлюбленаго мы сына Алеѯа[н]дра, и вѣра боѩръ молдавскых: в. п. Станчюла, в. п. Бланкола, в. п. Гоѩна, в. п. Косте Дановича, в. п. Звѣрѩ, в. п. Томи Кинде, в. п. Исаиле, в. п. Ялбота, в. п. Боѡрѩн, в. п. Бѹхтѫ, в. п. Гангѡр, в. п. Стецко Дамакѹш, в. п. Петрик(ъ), в. п. Сакыш спътар, в. п. Юга вистѣрникъ, в. п. Негрило чашникъ, в. п. Пашко постелникъ, в. п. Лоѹка столникъ, в. п. Нѣга комис, и вѣра ѹсих наших боѩръ, великыи и малих. Я по нашим животѣ, кто боудетъ господаръ нашеи земли молдавскых, ѿт нашеи дѣти или ѿт нашего родѹ, или кого богъ изберетъ, а тотъ аби емоу оутвръдил и ѕкрѣпил, а не порѹшилъ наше данїе, заноуж есми дали емѹ за его правою слѹжбоу. Я на болшеи оутвръжденїе и крѣпѡстъ томоу късемоу вишеписаномоу, велѣли есми нашемоу вѣрномоу панѹ Добрѹло логофетѹ писати и нашемоу[1]) печатъ привесити къ семоу листоу нашемоу. Пис(а) Илѣ оу Сѹчавѣ, в лѣтѡ ҂ѕцоѕ, мѣсѧца фев. є҃ денъ.

Pecetea pierdută. — Orig. la d-l profesor Gr. Creţu din Bucureşti. E de remarcat la pisarul acestui document că întrebuinţează deseori о în loc de оу(ѹ): чточи, оуночатом, прѣѡночатом, пращорѣтом, непорошено, Бланкола, Боѡрѩн, Гангѡр, Добрѹло (=Добрѹлѹ) şi face o sumă de greşeli gramaticale, neobişnuite la pisarii din timpul său, ca: dat. слѹѕѣ în loc de nom. слѹга, gen. pl. мѣстъ şi оустъ în loc de nom. sg. мѣсто şi оустїе, dat. pl. дѣти în loc de дѣтем, тѣмъ вышеписанїе за ѡтнини în loc de тѣмъ вышеписаным ѡтнинамъ, ѿт иниих сторони în loc de ѿт иниих сторон, nom. neutru вишеписанно în loc de gen. -анного sau -аннаго, gen. pl. молдавскых în loc de gen. sg. молдавскои, ѿт нашеи дѣти în loc de ѿт наших дѣтеи, ş. a. Sunt curioase şi formele Исаиле = Исаїа şi Ялбота = Ялбѹл. Am relevat aceste particularităţi, ca nu cumva să fie interpretate ca greşeli de lectură sau de tipar. Cunoştinţele de limbă slavă ale pisarului Ilea erau, evident, foarte neîndestulătoare.

Faurii şi Băhnenii erau în jud. Neamţ, pl. Bistriţa. Faurii există şi azi, lângă Zăneşti. Băhnenii au dispărut. Pe la 1742/43 se pomenesc încă, cf. ms. Acad. Rom. No. 110, f. 102 v.: Băhnenii la ţin. Neamţului. Expresia documentului „iar de acolo (sc. dela Fauri) drept în faţă (правостїю) satul Băhnenii (Бъхнѣни)

[1]) In loc de нашоу, din pricina lui нашемоу ce urmează.

în gura Bahnei“ arată că acest sat se află pe locul unde se găseşte acum satul de curând înfiinţat Traian, la vărsătura Bahnei în Calneş; cf. harta statului major, planşa Buhuş. El nu trebue confundat cu Bahna de lângă Jideşti, precum nici Faurii (Фаꙋрие, nom. pl., deacì demin. Făureii) nu trebuesc confundaţi cu Făureii de lângă Tatomireşti, în acelaş judeţ. Din descrierea pe scurt a hotarelor— „iar hotarul acestor mai sus scrise sate de ocină, părţile (части) din satul Faurii şi Băhnenii de la gura Bahnei, cu locuri de iazuri şi cu mori, cum se vor alege în părţi (на части), iar din celelalte părţi după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au umblat“ — se vede că Dragoş nu stăpânià singur aceste două sate, ci în indivizie cu rudele sale. Aceasta vrea s'o spue, dar o spune în mod foarte nedibaciu, pisarul Ilea, care nu găsià în formularele obişnuite ale cancelariei domneşti o formulă mai potrivită pentru această idee. Cf. No. XXI.

LXXV

Suceava, 12 Septemvrie 1468.

Ştefan confirmă lui Frâncu, Trifu, Ivan şi Isaia stăpânirea peste satul lor de baştină Frânceştii la Cârligătură, cu moara şi cu seliştele ce se ţineau de el.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним҄ъ нс сѣм [на]шим листом въсѣмъ кто нан възрит алибо его чтꙋчи ѹслышит, ѡже тоты истины слꙋгы наши вѣрны на им҄ѣ Фрънкоѹ и Тр[иф] и Иван и Исаиѧ слꙋжили нам право и вѣрно. Тѣм мы видѣвше их правꙋю и вѣрнꙋю слꙋжбꙋ до нас, жаловали есми их ѡсобною нашею милостїю и дали и потвердили есми им ѡт нас их правꙋю и питомꙋю ѡтнинꙋ село на им҄ѣ Фрънчещїи. Тое въсе вышеписанное да ест им ѡт нас [ѹ]рик [1]) и съ въсѧм доходом, им҄ъ равно и детем их и ѹнꙋчатом их и пра[ѹ]нꙋчатом их и прашчюрѣтом их равно и въсемꙋ [ро]дꙋ их, непорꙋшенно николиже на вѣкы вѣчныѧ. А хотар да ест тым селам и селищам почънши ѡт пискꙋ Бахлꙋи гори Бахлꙋем, и против селꙋ мѣсто ѡт млина, и ѡт толѣ гори Баглꙋем до камѣнои крънинци, и ѡдно место селꙋ гори зъподїа крънинци, и ѡт толѣ гори до самои дорогы Хроловскои, а ѡт толѣ [прос]ти ѹ пискъ, по меже Кинчеры, а ѡт толѣ прости ѹ лак, а ѡт толѣ

---

[1]) In orig. рик.

прости оу [ло]зоу оу матк Бахлѹи Беликы, и маткою Бахлѹ прости долѹв до столпа и прости оу. . . .[1]), а [ѡт] толѣ прости на дорогѹ Хролокскѹю, где ест столпъ, и долѹв дорогою до противк мохила(и), а ѡт толѣ оу мохилѹ и прости на великѹю дорогѹ . . . .[2]). То ест хотар вес. А на то ест вѣра господства ми вышеписанного [мы Стефана воеводы, и] вѣра възлюбленнаго ми сына Алеѯандра, и вѣра болѣръ наших: [в. п.] Ст[а]н[чѹла пръкалаба, в.] п. Блаикѹла и сына его пана Дѹма, в. [п. Исаїа] дворника и дѣтеи [его], в. п. [Гоѫна пръкалаба] келїнскаго [и дѣтеи его, в. п.[3]) . . . в. п.], Стецка Дъмък[оуша, в. п. Ицка] Хѹдича, в. п. Ивашка Хрников[нча, в. п. Сакыша спатарѣ], в. п. Югы кистїарника, в. п. Лѹка столник(а), в. п. [Негрила чашника, в. п. Пашка по]стелника, в. п. Нѣгѹ комис(а), и вѣра всѣх [боѩрь наших мол]давскых, и великых и малых. А по нашемъ животѣ, кто [бѹдет господар нашеи земли, или ѡт дѣтеи на]ших или ѡт нашего племене, и пак варе кого богъ изберет господаремъ быти, тот абы им не порѹшил нашего даанїа, але да оутвердит и оукрѣпит, занѹже есм[о] им [дали и потвердили за их пра]вѹю и вѣрнѹю слѹжбѹ. А на болшее потвръждение и крѣпост томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, велѣли есмо нашемѹ вѣрномѹ и почъсномѹ болѣринѹ панѹ Томѣ логофетѹ писати и печат нашѹ привѣсити къ семѹ нашемѹ листѹ. Пис(а) Иванко Владычин оу Сѹчавѣ, в лѣто ѕцоѕ, мѣсѫца сек. ві.

Pecetea domnească cea mare, stricată; din resturile legendei se vede că este pecetea obişnuită a lui Ştefan cel Mare. — Orig. în arhiva dela Iaşi a d-lui Alexandru Cantacuzino-Păşcanu. — Hotarul Frânceştilor e descris astfel: „Iar hotarul acestor sate şi selişti merge, începând din Piscu Bahluiului, pe Bahluiu în sus, şi în faţa satului un loc de moară, şi deacolo pe Bahluiu în sus până la moara lui Cosiţă, deacolo pe Bahluiu în sus până la fântâna de piatră, şi un loc de sat din sus de *zăpodia* fântânei; de acolo în sus până în drumul Hârlăului, iar deacolo drept la Pisc, printre Chicere, şi deacolo drept în *lac,* şi deacolo drept la lozia din matca Bahluiului Mare, şi pe matca Bahluiului drept la vale la un stâlp şi drept la . . . . . . , iar deacolo drept în drumul Hârlăului, unde este un stâlp, şi pe drum la vale până în faţa

[1]) Circa 12 litere după оу sunt şterse de tot.
[2]) Circa 20 litere şterse de tot.
[3]) Lipseşte un şir întreg, iar mai încolo pergamentul are două găuri mari, aşà că lista boierilor nu se poate reconstitui cu toată siguranţa. Cf. documentul dela 9 Fevr. 1469, No. LXXVIII.

movilei, deacolo în movilă şi drept în drumul cel mare . . . . . Acesta este întreg hotarul". Din descriere se vede că e vorba de satul Franceşti, numit şi Budăiu, din jud. Iaşi, pl. Cârligătura, spre răsărit de satul Sârca; acesta are un cătun ce poartă şi azi numele „Chicere" (Frunzescu, p. 110). In faţa satului Spinoasa, care e pe malul stâng al Bahluiului, la o distanţă de c. 2 kilometri, se află pe celălalt mal al râului un rădiu ce se numeşte „Chiciura" şi pe acì trecea probabil drumul cel vechiu al Hârlăului; v. harta statului major, planşa Belceşti. Cf. şi Gh. Ghibănescu, Surete şi izvoade, II, p. 112, a. 1581: „Chicera la Bahlui". Cosiţenii de pe Bahlueţ, la sud de Frânceşti, cătun al com. Sârca, ne amintesc şi azi de moara lui Cosiţă dela 1468; v. harta statului major, planşa Podul-Iloaei şi „Coşăţeni" la Frunzescu, p. 136.—Un suret cu titlul „copie de pe ispisocul sârbesc a lui Ştefan Voevod pentru Frânceşti, adică Chiciura", cu nota la sfârşit că originalul nu se află nici la hatmanul Constandin Palade, nici la mânăstirea Trisfetitele, se găseşte la Academia Română. Copia s'a găsit însă între scrisorile hatmanului, fără să fie „încredinţată de nimeni". Pe baza ei s'a făcut o hotărnicie provizorie, până ce aveà să iasă la iveală „ispisocul cel adevărat" (hotărîre a divanului dela 8 Iulie 1817).

LXXVI

Suceava, 24 Septemvrie 1468.

Ştefan confirmă boierului Şteful Cernătescul, pentru slujbele sale credincioase, stăpânirea peste proprietăţile următoare: a) Cernăteştii pe Corod, cumpăraţi dela Stan Pătcău cu 70 de zloţi, b) Motişeştii, c) seliştea lui Tatul, d) o poiană dela Deochiaţi, aceste trei din urmă cumpărate dela Herman, nepotul lui Oţel, cu 75 de zloţi, e) o grădişte la fântâna călugărului pe Bârzota în sus, f) casa lui pe Bogdana, unde fusese Petru Delţag, cu o moară, g) o moară la Bucoveni, pe Simila în sus, care fusese a lui Petru Delţag, h) Ruşciorii, jumătate din Răoseni şi un loc de moară pe Suceava, i) cutul Hueţeanilor, numit Unguraşii, tot pe Suceava, k) seliştea lui Petir Tătarul, cu o poiană, ceva mai jos pe Suceava, l) jumătate din balta Covurluiului şi jumătate din gârlă, m) satul unde fusese Fara pe Prut, n) Rădiceştii pe Covurluiu, o) ceva mai sus locul unde fusese un sat bulgăresc, şi p) seliştea Cernăteştii pe Gerul.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господаръ зємли молдавскои, чиним знамєнито ис сѣм листом нашимъ въсѣм кто

нан ȣзрит или єго чтȣч(и) ȣслышит, ѡжє тот истинныи нашї вѣрнїи болѧрин пан Щєфȣлъ Чєрнътєскȣл слоужил нам право и вѣрно. Тѧм мы видѣвши єго правою и вѣрною слȣжбою до нас, жаловали єсми єго ѡсобною нашєю милостїю и далї и потвєрдили єсми ємȣ ȣ нашєи зємли ȣ молдавскои єго правал ѡтнина сєла на имѣ: гдє єст ємȣ дом, Чєрнътєщи на Кородѣ, що кȣпил ȣ Стана Пъткъша за сєдєм дєсѧт златых, и близ того повишє на имѣ Мотишєщїи, и повишє на вєрхъ Кородѣ сєлищє Татȣлово, и[1]) полѧна ѡт Дєшкїѧци, що кȣпил ѡт Хєрмана ѡт єго ȣрика Ѻцє-лова, щ[о] дал Ѻцєл ȣнȣкȣ своємȣ Хєрманȣ, а пан Хєрман продал тѧ сєла и полѧна за сєдєм дєсѣт и пєт злат, и на вєрх Бырзотѣ ȣ кръници калȣгєровѣ ȣ городищє[2]), и на Богданѣ гдє єст дом єго, гдє бил Пътрȣ [Д]є[л]цагъ и съ млином и съ ȣсими своими старими хотари, и на вєрх Смилѣ млин гдє был млин Дєлцагъ Пєтра, ȣ Бȣковѣнє, мєжи млином Бȣлпашєвѣмъ и мєжи Жȣржа Плєшана и мєжи млина Щєфȣлова и мєжи млина Плєшанȣлова, да ȣчинит пан Щєфȣлъ млин, мєсто ѡт пȣстиню на Смилѣ, и на Сȣчавѣ Рȣшчори, Ръшѣни половина, и на Сȣчавѣ мєсто да ȣчинит соби млин, и повишє того кȣтȣлȣ Хȣєцѣнїи на имѣ Ѹнгȣрашїи, и доловь Сȣчавȣю сєлищє гдє был татар Пѣтирь и полѧна, и половина ѡзєра Ковȣрлȣиское и половина гырло, и сєло ȣ млинов ѡт Прȣта, гдє был Фара, и на Ковȣрлȣи на имѣ Ръди-чєщїи, и повышє гдє било сєло българскоє, и на вєрх Жєрȣла сє-лищ(є) на имѣ Чєрнътєщїи. Тоє ȣсє вишєписаноє да єст ємȣ ѡт нас ȣрик съ въсѣмь доходом, ємȣ и дѣтєм єго и братиам єго и ȣноучатом єго и прѣвнȣчатом єго и прѣщȣрѣтом єго и ȣсємȣ родȣ єго, кто бȣдєт наиближнїи, нєпорȣшєно николи на вѣки. А хотарь тѣм сєлам да єст ѡт ȣсих сторон по старомȣ хотарю, кȣда из вєка ѡжикали. А на то єст вѣра нашєго господстка вишєписанаго ми Стєфана воєводи, и вѣра болѧр наших: в. п. Станчюла пръка-лаба бѣлоградского и дѣтєи єго, в. п. Влаикȣла хотинскаго и дѣтєи єго, в. п. Голѧна и дѣтєи єго, и в. п. Исанѧ[3]) дворника и дѣтєи єго, в. п. Томи Кындє, в. п. Збиари пръкалаба бєло-градского, в. п. Ѧлба нємєцкаго, в. п. Бȣхти пръкалаба килїискаго, в. п. Ѻан[ц]и новоградского, в. п. Блъка пръкалаба кєлїиского, в. п. Бȣѡрѣна, в. п. Стєцка Дъмъкȣша, в. п. [Пєтра] Ѧкимо-

---

1) După и urmează în original нада, probabil o greşală de copist.
2) In orig. greşit ȣ горододищє, cu ȣ superfluu.
3) In orig. Исанѧ и.

вича, в. п. Га[нг]ѹра, в. п. [Чо]кръліа, в. [п.] Ѧцка [Хѹ]дн[ч]а, в. п. Ивашка Хрниковнч[а], в. п. Сак[ы]ша [с]патарѣ, в. п. Ю[гн вис]тиарника, в. п. Пашка постелніка, в. п. Негрила чашніка, в. п. Лѹкы столника, в. п. Нѣга комиса, и вѣра ѹсих болѣр нашиӽ молдавскиӽ, великиӽ и малыӽ. Ѧ по нашем животѣ, кто бѹдетъ господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи нашиӽ или ѡт нашего племене, или пак кого богъ изберет господарем быти ѹ нашеи земли ѹ молдавскои, тот щобы не порѹшил емѹ нашего даніа, али щобы емѹ потвердил и ѹкрѣпил, занѹже есми емѹ далї и ѹкрѣпили за его правѹю и вѣрнѹю слѹжбѹ. Ѧ на болшее крѣпост томѹ въсемѹ вишеписаномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ болѣринѹ панѹ Томѣ логофетѹ пи[с]ати и нашѹ печатъ привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(а) Роман оу Сочавѣ, в лѣто ѕцоѕ, сеп. кд.

Pecetea cea mică, cu legenda: ✝ ПЕЧЯТЬ СТЕФАНА ВОЕВОДЫ. — Orig. între documentele aflate la răposatul Gr. G. Tocilescu şi trecute la Academia Română. Erà No. 1 dintr'o colecţie de documente. Documentul fiind, precât ştiu, inedit şi foarte interesant pentru istoria proprietăţii boereşti, traduc în întregime pasagiul privitor la moşiile lui Şteful Cernătescul : „i-am dat şi i-am întărit în ţara noastră a Moldovei ocinele sale adevărate satele anume: unde este casa lui, Cernăteştii pe Corod, pe cari i-a cumpărat dela Stan Pătcău cu şaptezeci de zloţi, şi aproape de aceştia ceva mai sus anume Motişeştii, şi mai sus spre izvorul Corodului seliştea lui Tatul şi poiana dela Deochiaţi, pe care a cumpărat-o dela Herman din uricul lui Oţel, pe care Oţel l-a fost dat nepotului său Herman, iar pan Herman a vândut aceste sate[1]) şi poiana pe şaptezeci şi cinci de zloţi, şi pe Bârzota în sus, la fântâna călugărului, o grădişte, şi pe Bogdana unde este casa lui, unde a fost Pătru Delţag, şi cu moară şi cu toate hotarele cele vechi, şi pe Simila în sus o moară, unde a fost moara lui Delţag Petru, la Bucoveni, între moara lui Vulpaş şi între Jurj Pleşanul şi între moara lui Şteful şi între moara Pleşanului, ca să-şi facă pan Şteful moară pe locul pustiu de pe Smila, şi pe Suceava Ruşciorii, Răosenii jumătate, şi tot pe Suceava loc ca să-şi facă moară, şi mai sus de acesta *cutul*[2]) Hueţeanilor numit Unguraşii, şi pe Suceava în jos seliştea unde a fost Petir tătarul şi poiana, şi jumătate din balta Covurluiului şi jumătate din gârlă, şi satul la morile de pe Prut, unde a fost Fara, şi pe Covurluiu Rădiceştii, şi ceva mai sus unde a fost un sat bulgăresc, şi pe *Jerul* în sus seliştea numită Cernăteştii".

---

[1]) Se înţelege cele imediat anterioare, adecă Motişeştii şi seliştea lui Tatul.

[2]) In orig. *cutulu*.

Cele mai multe din satele pomenite în acest document nu mai există astăzi: astfel nu mai există nici unul din cele de pe Corod sau Corozel şi Gerul, în judeţele Tecuciu, Tutova sau Covurluiu; nu mai există nici Bucovenii pe Simila, nici Rădiceştii pe Covurluiu; cf. însă Valea Rădiciului, care se întinde în jud. Covurluiu, pl. Prutul, din comuna Bujor până în comuna Fârţăneşti (Marele Dicţionar Geografic, V, p. 208): Rădiceşti vine dela un proprietar Rădiciu. Răosenii e satul în care a fost omorît tatăl lui Ştefan cel Mare, azi în districtul Sucevei din Bucovina; Ruşciorii pot să fie unul din satele cari mai apoi s'au numit Ruşi, într'o formă coruptă austriacă Rus- Russ-, d. p. Rus-Mănăstioara sau Rus-Plavalari, în apropiere de Răoseni; cf. Werenka, Topographie der Bukowina, p. 86; Grigorovitza, Dicţionarul geografic al Bucovinei, p. 185-186; Schematismus pe anul 1904, p. 76. In sec. XVII se numiau încă Ruşciori; cf. „Ruşciorii pe apa Sucevii" într'o enumerare de moşii ale mânăstirei Dragomirna din timpul lui Gheorghe Ştefan, 1654, la Ghibănescu, Surete şi izvoade, IV (1908), p. 126. D-l Ghibănescu publicase la 1895 acest document în original, în Uricariul, XXIII, p. 236-238; acì se zice la p. 237: Рꙋшчюрїи на рѣцѧ Сꙋчавскои, и Салчѣ тиж на рѣцѧ Сꙋчавстѣи, и Бѫрнова тиж ꙋ колост Сꙋчавскои (la Ghib. greş. -скїи); Ruşciorii erau deci în ţinutul Sucevei. In apropierea lor se aflau şi Hueţeanii-Unguraşi. cari nu trebuesc confundaţi cu Hueţeanii dela gura Voronei, pe Siret, Хꙋецѣнии на ꙋстїє Воронѣ într'un document din 30 Ian. 1518 la Arhivele Statului din Bucureşti; cf. N. Iorga, Studii şi documente, V, 1, p. 79, VII, p. 72-74, XI, p. 47: documente din 1432, 1547, 1552, 1587. In acest din urmă se zice: „siliştea pustie anume Unguraşii, care este pe apa Sucevii, care sat a fost întâiu domnesc din ocolul Sucevii". Unguraşii erau deci pe lângă Salcea de azi a d-lui Alex. Cantacuzino-Păşcanu. Deochiaţii despre cari e vorba în document sunt cei din jud. Covurluiu, pl. Horince. Cf. No. XLIV din 1463, şi un document din anul 1496 în vol. II.

LXXVII

Suceava, 2 Octomvrie 1468.

Ştefan cumpără dela Marena, soţia lui Ivanco Braevici, fata lui Iaţco Branici, şi dela fiii ei Ivaşco şi Iliaş, „pe cari îi aveà cu Ivanco Braevici", jumătate din satul Maneuţi pe Suceava, partea ei de moştenire, cu jumătate din moară, din mânăstire, din tot hotarul şi din toate veniturile, pe suma de 130 de zloţi tătăreşti, şi o dărueşte apoi mânăstirei Putnei, unde erà egumen Ioasaf. — Martori

au fost: fiul domnului Alexandru, mitropolitul Sucevei Teoctist, episcopul de Roman Tarasie, şi boierii: Stanciul pârcalab de Cetatea Albă şi fiul său Mârzea, Vlaicul pârcalab de Hotin şi fiul său Duma, Goian pârcalab de Chilia, Isaia mare vornic[1]) şi copiii săi, Toma Cânde, Zbearea pârcalab de Cetatea Albă, Albul pârcalab de Neamţ, Buhtea, Oanţa dela Cetatea Nouă[2]), Bâlco pârcalab de Chilia, Buoreanul, Petrică Iachimovici, Gangur, Şteful Cernat[3]), Ciocârlie, Iaţco Hudici, Ivaşco[4]) Hrincovici, Sacâş spătarul, Iuga vistiernicul, Paşco postelnicul, Negrilo paharnicul, Luca stolnicul şi Neagu comisul; logofăt Toma, diac Ilie Stravici.

Extras din traducerea lui Wickenhauser, Geschichte der Klöster Woronetz und Putna, Czernowitz 1886, p. 154-156, făcută după originalul cu data 6976, Oct. 2. Acesta avea şi 12 peceţi boereşti, şase deadreapta şi şase deastânga celei domneşti; unde se va fi păstrând acuma, nu se ştie. Cf. rezumatul lui Vartolomeiu Măzăreanu în Condica mânăstirei Putnei, ap. D. Dan, l. c., p. 171. — Maneuţii erau în ţinutul Sucevei, pe la 1742/43 o selişte din jos de Vicove, cum zice catastihul contimporan din manuscrisul Acad. Rom. No. 110, f. 90. Asupra lor cf. documentele dela 7 Martie 1487 şi 15 Martie 1490, No. CLXVII şi CCXV.

LXXVIII

Suceava, 9 Fevruarie 1469.

Ştefan confirmă lui Petrea şi fraţilor săi Oană şi Duma stăpânirea peste satele lor de baştină: a) Brudureştii, „unde este casa lor", b) Sacalâşeştii pe Bârlăzel, c) jumătate din Tonguzeni, d) un loc de moară pe Şacovăţ şi Poiana de Sus, tot pe Şacovăţ, e) Andrieştii pe Bârlad, cu mânăstire şi cu loc de moară în Bârlad, f) o selişte pe Racovăţ „unde a fost casa moşului lor Oană Giuratul", g) Bereştii din jos de Soholeţi, h) seliştea Căşcioarele pe valea „fânaţelor". La toate acestea vor aveà parte, deopotrivă cu ei, şi copiii lui Indrea, un frate mort al lor.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господарь землн молдавскои, знамєннто чиним нс сѣмъ нашим листом въсѣм кто

[1]) La Wickenhauser „Grosshofrichter".
[2]) La Wick. „Wanză von Nowogorod".
[3]) Sau Negrea, Negrul; la Wick. „der Schwarze"; cf. No. precedent.
[4]) La Wick. „Hriţco".

пан възрит [а]либо его чтоучи оуслышит, ѡже тоти истиніи наши вѣрніи, пан Петрѣ и брат его Ѡана и Доума, слоужили нам право и вѣрно. Тѣм мы видѣвше их правоую и вѣрноую слѫжбоу до нас, жаловали есмо их ѡсобною нашею милостію и дали и потвердили есмо им ѡт нас их правы и питомы ѡтнины, села на имѣ Броудоу[рецїи], гдеж ест им дом, и Сакалышещїи на Бырлъѕелѹ, и половина ѡт Тонгоузѣніи, и место манноу на Шаковьц, и вышнѣа полѣна на Шаковец, и Андріещїи на Бръл[адѣ] и монастир и где был млин на Бръладѣ, и на Раковцѣ ѡдно селище где был дом дида их Ѡана Цоуратѹл, и Берещїи пониже Сохолецїи, и селище н[а н]мѣ Къшчореле на потоци фънацелорѹ. Тое въсе вышеписанное да ест имъ ѡт нас оурик и съ въсѣмь доходом, им равно и дѣтем их, и дѣтем Индрининим равно ис их дѣтми, и оуноучатом их и пра[оу]ноучатом их и прашчюрѣтом их и въсемѹ родѹ их, непороушено николиже на вѣкы вѣчныѧ. А хотарь да ест тым селам и селищам ѡт оусих сторон по старомоу хотарю, коуда из вѣка вѣчнаго ѡжикали. А на то ест вѣра господства ми вышеписаннаго Стефана воевода, и вѣра възлюбленнаго ми сына Алеѯандра, и вѣра болѧрь наших: в. п.[1]) Станчюла и сына его Мирзы, в. п. Влаикоула и сына его Доума, в. п. Гоѩна и дѣтеи его, в. п. Исаиѧ дворника и дѣтеи его, в. п. Тома Кынде, в. п. Збіари белоградскаго, в. п. Албоула немецкаго, в. п. Ѡанца новоградскаго, в. п. Бѹѡрѣноула, в. п. Петрика Ѭкымовича, в. п. Фете Готкъ, в. п. Гангоура, в. п. Ѭцка Хоудича, в. п. Ивашка Хриньковича, в. п. Сакыша спатарѣ, в. п. [Ю]гы вистїарника, в. п. Пашка постелника, в. п. Негрила чашника, в. п. Лѹка столника, в. п. Нѣгѹ комис(а), [и вѣра ѹсих болѧрь наших молдавскых], великых и малых. А по нашем животѣ, кто боудет [господарь нашеи земли, или ѡт дѣтеи наших или ѡт] нашего сърродствїа, или пак варе кого [богъ избе]рет господаремъ быти нашеи земли молдавскои, [тот абы им не порѹшил] наше даанїе, [але] да оутверди[т] и да оукрѣпит, занѹже есмо им [дали] за их правѹю и вѣрнѹю слоужбоу. А на болшее потвръжденїе [и крѣпост][2]) томоу въсемоу вышеписанномѹ, велѣли есмо нашемоу [вѣр]номоу паноу Томѣ логофетоу писати и печат нашоу привѣсити къ семоу на-

---

[1]) In orig. па[на].

[2]) Pentru întregirile acestea, cf. documentul din 12 Sept. 1468, scris de acelaș diac, No. LXXV.

шемоу листѹ. Пис(а) Иванко Владычин оу Сочавѣ, в лѣто ҂ѕцоз, мѣсѧца фер. д҃ день.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 5/XL; în dosul pergamentului însemnarea: ѹрик [на] Брѹдѹрещи = uricul pentru Brudureşti, şi No. 1, ceeace arată că documentul este cel dintâiu dintr'o serie privitoare la acelaş sat sau la aceleaşi sate: lucru foarte obişnuit cu documentele lui Ştefan cel Mare, în timpul căruia s'a consolidat toată proprietatea mare în Moldova. — Din satele citate în acest document mai există astăzi Tonguzenii (Tângujeii, Tungujeii) şi Poiana de Sus pe Şacovăţ, cei dintâi lângă Ţibăneşti, cea din urmă lângă Gârbeşti, proprietăţile d-lui P. P. Carp din jud. Vaslui, pl. Fundurile-Stemnic. Au dispărut Brudureştii cari se aflau, cum se vede din documentul dela 15 Oct. 1491, din sus de Vaslui, poate pe apa Soholeţului (pe la 1784 existau încă, cf. Uricariul, XVIII, p. 77, şi No. CLXXX şi CXCIV), Bereştii de dinjos de Soholeţi, azi Suhuleţ, şi Andrieştii pe Bârlad, toate trei în aceeaş plasă a jud. Vasluiu. Despre cele două selişti, a „Căscioarelor" şi a lui „Oană Juratul", nu ne putem aşteptà să se fi păstrat până astăzi. Sacalâşeştii pe Bârlăzel ar puteà fi Săcălenii (Secălenii) de astăzi din jud. Roman, pl. Siretul de Sus, pe pârâul Bozianca, care în vremea lui Ştefan cel Mare se numià Bârlăzel; vezi nota dela No. LXXI din 10 Ianuarie 1467. Pentru nume cf. moşia Sacaluşa din jud. Vaslui, pl. Stemnic, lângă Oşeşti, pe la 1801 (Uricariul, VI, p. 244: se citează un document al lui Ştefan de la 1 Martie 1484, nouă necunoscut).

LXXIX

Suceava, 5 Iunie 1469.

Ştefan confirmă boierului Vlad Mursea stăpânirea peste ocina sa, jumătate din satul Albeşti pe Stebnic (Stemnic), şi pe lângă aceasta îi mai dărueşte un loc pustiu „la fântâna dela obârşia Largei, din sus de Râşcani".

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господарь земли молдавской, знаменито чиним и сѣмъ нашим листом въсѣмъ кто нан възрит алибо его чтѹчи оуслышит, ѡж(е) тот истины наш вѣрны слѹга, пан Влад Моурсѣ, слѹжил нам право и вѣрно. Тѣм мы видѣвше его правѹю и вѣрнѹю слѹжбѹ до нас, жаловали есмо его ѡсобною нашею милостїю и дали и потвердили есмо

емȣ оу нашеи земли оу молдавскои е[г]о правла и питомаа ѡтнина села на имѣ: [половина][1]) села ѡт Албещїи на Стебникȣ, и мѣсто ѡт пȣстыни оу крьници на ѡб[ы]ршїи Ларцнен, повыше Рышканїи, що есмы мы дали емȣ за его слȣжбȣ. Тое въсе вышеписанное да ест емȣ ѡт нас оурик и съ въсѣмъ д[оходом], емȣ и дѣтем его и оунооучатом его и пра[ȣ]нȣчатом его и прашчюрѣтом его и въсемȣ родȣ его, непорȣшенно николиже на вѣкы вѣчныѧ. А хотар да ест томоу половина селȣ и пȣстыни ѡт оусих сторон по старомȣ хотарȣ, коуда из вѣка вечнаго ѡживали. А на то ест вѣра господства ми вышеписаннаго Стефана воевода, и вѣра възлюбленаго ми сына Алеѯандра, и вѣра боѩръ наших, по имени: в. п. Станчюла и сына его Мырза, в. п. Бламкȣла и сына его Дȣма, в. п. Гоѩна и дѣтеи его, в. п. [И]санѧ дворника, в. п. Тома Кынде, в. п. А[л]ба н[еме]цкаго, в. п. Збїарѣ белоградскаго, в. п. Пашка [келїи]скаго, [в. п. . . . .]ена новоградскаго, в. п. Петра [Ѧки]мов[нча, в. п. Ѧ]цка Хȣдича, в. п. Ивана Хринковича, в. п. [Б]одѣ спата[рѣ], в. п. Юга кистїарника, в. п. [І]ѡна столника, в. п. Негрилъ чашник, в. п. Юга постелник, в. п. Нѣгȣ ком[ис], в. п. Херман ключник, в. п. Жȣржȣ гȣменник[2]), и вѣра въсѣхъ болѣръ наших молдавскых, и великых и малых. А по нашем животѣ, [кто] бȣдет господаръ земли нашеи, или ѡт дѣтеи наших или ѡт на[шего] племене, или пак варе кого богъ изберет господаремъ быти, тот абы не порȣшил нашего даанїа, але да ȣтвердит и оукрѣпит, заиȣже есмо емȣ дали за его правȣю и вѣрнȣю слȣжбȣ. А на болшее потвръжденїе и крѣпост томȣ въсемȣ вышеписанномȣ, велѣли есмо нашемȣ вѣрномȣ панȣ Томѣ логофътоу писати и печат нашȣ привѣсити къ семȣ нашемȣ листȣ. Пис(а) Иванко [Б]лъдика оу Сȣчавѣ, въ лѣто ҂ѕцоз, мѣсѧца юн. е҃.

Pecetea pierdută. — Orig. în Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea sf. Ioan Zlataust, pach. 4, No. 1, cu o traducere necompletă de dascălul Gheorghe Evloghie din an. 1787, August 30. — Albeştii sunt în jud. Vaslui, pl. Stemnic, un cătun al com. Petreşti sau Chetreşti. Vezi No. LIV şi cf. Uricariul, VI, p. 294 şi 303: despre

---

[1]) Se văd urmele peniţei pe pergament.

[2]) Vornic de arie, dela гоумьно arie, area, ἅλων; гоуменник (гоумьнник) lipseşte în lexiconul lui Miklosich. In ruseşte гуменникъ însamnă arie; vezi un citat din sec. XIV-XV la Sreznevskij, Materialy, I, col. 609. — Cuvintele чашник, постелник, ключник, гȣменник au pe к aruncat deasupra lui и, aşà că s'ar puteà ceti şi чашник(а), постелник(а), ключник(а), гȣменник(а); tot aşà комис(а) şi Херман(а).

delimitarea Albeştilor de către Deleşti, amândouă lângă Chetreşti. Locul pustiu din sus de Râşcani (Răşcani) trebue să fi fost între Tăcuta, Dumasca şi Focşasca, plasa Crasna-Mijlocu din jud. Vaslui.

LXXX

6 Iunie 1469.

Ştefan confirmă fraţilor Oană Păşcu şi Ivaşcu Păşcu stăpânirea peste satele Lipovăţul pe Bârlad, Suhuleţii şi Negoteştii. Sora lor Stana, neavând copii, renunţase la dreptul ei de proprietate în favoarea lui Ivaşcu, care o răscumpărase dela Tătari.

Rezumat după o traducere dela 1804, în posesiunea d-lui P. P. Carp. Intr'un opis de scrisorile moşiei Ivăneşti (sec. XIX), azi contopită cu moşia Ţibăneşti, documentul e rezumat aşà: „6977, Iunie 6. Copie de pe ispisocul dela Ştefan Vodă, întăritor lui Pai (=pan) Oană Păşcul şi fratelui său pe ocinile lor, sate(le) anume Lipovăţul pe Bârlad, şi Soholeţul în obârşia Hulubăţului, şi Soholeţul pe Gârbovăţ". Cf. N. Iorga, Studii şi documente, VI, p. 73. Lipovăţul e aproape de Vaslui; cf. Uricariul, VI, p. 340: într'o anaforà dela 1827 se citează documentul lui Ştefan dela 1469=6977; donatarii sunt numiţi Ioan şi Ivaşco. Asupra Suhuleţilor vezi doc. dela 9 Fevruarie 1469, No. LXXVIII. Negoteştii sunt în jud. Suceava, pl. Moldova, şi se ţin de comuna Ciumuleşti.

LXXXI

13 Octomvrie 1469.

Ştefan confirmă lui Iuga Grasul dela Zăbrăuţi stăpânirea peste jumătate din satul Şoldeşti la Zăbrăuţi, cumpărată cu 40 de zloţi dela Aldomir, şi peste jumătate din satul Bătineşti la Putna, cumpărată cu 20 de zloţi dela Stamatin.

Condica de documente a d-lui I. Em. Paladi din Bârlad, No. 25, sub titlul „Suret de pe uricul lui Ştefan Vodă din leat 6977, Octomvrie 13". Rezumatul condicei, comunicat de părintele I. Antonovici din Bârlad, are în loc de Stamatin, care e o conjectură a mea, Stamnicoi, formă imposibilă de nume propriu românesc. Cf. locuinţa izolată Stamatin de lângă Mândreşti, pl. Bilieşti, din acelaş

judeţ. Bătineştii există şi astăzi, între Putna şi Şuşiţa, pl. Gârlele, şi are un cătun cu numele Igeşti (din *Iugeşti), care poate să derive tocmai dela Iuga Grasul din documentul nostru. Şoldeştii erau pe Zăbrăuţul Mare sau Mic, sau între aceste două, la nord de Bătineşti; cf. documentul dela 31 Oct. 1489, No. CCI.

LXXXII

Iaşi, 20 Octomvrie 1469.

Ştefan confirmă împărţeala dintre Toader Zvâştală şi surorile sale Stana, Marena şi Maruşca, astfel ca din ocinele lor comune Toader să stăpânescă satul Zvâşteleştii pe Bogdana, „unde este casa lui“, iar cele trei surori ale lui satul Şerbăneştii, tot pe Bogdana.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ [земли молдавскои, зна]менито чиним ис сѧм лис[то]мь нашим въсѧм кто [на нь оуѕрит или] его чтѕчи ѕслышит, колиж того комѕ бѕдеть потребизна, ѡже прїи[до]ша прѣд нами и прѣд ѕсими нашими боѧры, великими и молодимы, и никим непосиловаными, слѕга нашь вѣрны пань Тоадер Звы[щ]алъ [и съ] [1]) своими сестрами Станою и Мареною и Марѕшкою, и потокмили сѣ ѡны ѕси поспол, по их доброи воли, та ѡтст[ѕп]или ѡны братѕ своемѕ панѕ Тоадерѕ Звищали едно село на имѣ селѕ Звыщелещи на Богданѣ. Ино мы видѣвши меже ними их доброи воли и токмеж на то, а мы також есмы дали [и] потвръдили им ѕсим, панѕ Тоадерѕ Звищали его село Звищелещи, где его дом, на Богданѣ, а его сестрам щобы им было село Шербънещи на Богданѣ, щобы им ѡт нас било ѕрик съ въсѧм доходом, непорѕшено николи ни ѕ чем на вѣкы, им и дѧтем их и ѕнѕчатом их и пр[аѕн]ѕчатом их и пращѕрѣтом их и въсемѕ племени их, кто им наиближны б[ѕде]тъ [2]). А хотарь тѧм селам щобы по старомѕ их хотарю бил[ь], кѕды из вѣка ѡживали. А на то ест велика марторна сам господство ми виш(е)писа[н]н[ы Стеф]ан воевод, и възлюблены сынъ господстка ми Алеѯандрь, и [на]ши боѧре: пан Станчѕл пръкалаб бѣлоградскы и сынъ его пань Мыр[зѧ], и пань Влаикѕл и

[1]) Sau [та съ] = şi cu.
[2]) Sau бѕдет.

сынъ его пан Дъма старости хотинск[ій] [1]), пан Гоан пръкалаб келій[скы], и пань Исаиа дворник, и пань Зб[иар'к пр]ъкалаб белоградскы, пань Ялбъл пръкалаб [2]) немецскы, пань [Бъхтѣ] [3]), и пан [Бъл]ко пръкалаб келій[скы] [4]), ... пан Фете Готкъ [пръкалаб новоградскы, пань Щефъл Чернат, пань Гангър, пань] [5]) Чокырлие, пань Иц[ко] Х[ъдич, пань Ивашко Хрииковнч] [6]), пань Бодѣ спатарь, пань Юга в[истіарник, п]ань Юга постелник, пань Негрило чашник, пань Лъка столник, пань Паг комис, и ины досит ѿт наших боарь молдав[ских], великых и малых. А на бъльшеи крѣпост томъ въсемъ 'вышеписаномъ, велѣли есмы нашемъ вѣрномъ пань Томѣ логофетъ пи[са]ти и нашъ печат привѣсити, и печати боарь наших привѣсити к семъ нашемъ листъ. Пис(а) Стецко ъ Исох, в лѣто ѕцоз, ѡк. к.

Pecetea domnească şi peceţile boereşti s'au pierdut toate. — Orig. la Academia Română, fost în posesiunea părintelui Ioan Antonovici din Bârlad, care mi l-a comunicat la 1905, înainte de a-l dărui Academiei. A fost publicat întâiaş dată de d. Gh. Ghibănescu în Arhiva Societăţii ştiinţifice şi literare din Iaşi, vol. XI (1900), p. 86-88, dar cu foarte multe greşeli, omisiuni şi repetiţii, şi cu data de zi 25, în loc de 20 Oct. E adevărat că documentul e foarte şters şi în unele părţi rupt; cu toate acestea textul se poate cetì întreg. Rutenisme mai multe decât în celelalte documente moldoveneşti, sau formule necunoscute nu se găsesc în el. Astfel nu e nici o nevoe să presupunem că pisarul Steţco ar fi fost Rutean. Reproducerea din Surete şi izvoade, I, p. 166-169, e tot aşà de greşită. Cf. d. p. комъ бъдит потреби зна „cui va fi de trebuinţă să ştie", în loc de к. бъдеть потребизна „cui va fi de trebuinţă", съ три своими сестрами „cu trei surori ale sale", în loc de съ своими сестрами „cu surorile sale", ş. a. m. d. Asupra Zvâşteleştilor şi Şerbăneştilor, v. monografia părintelui Econom I. Antonovici „Istoria comunei Bogdana din plasa Simila, judeţul Tutova", Bârlad 1905, passim, şi recensiunea mea asupra acestei cărţi în Analele Academiei Române, Dezbaterile pe an. 1905/906.

---

1) Sau хотинсц[ій]
2) In orig. greşit пръкалаба.
3) Cf. documentul dela 8 Fevruarie 1470 al mânăstirei Putna, No. LXXXIII.
4) Cf. documentul din 2 Oct. 1468 al mânăstirei Putna, No. LXXVII; după acest cuvânt lipseşte cam o jumătate de şir în original; este greu de restituit.
5) Cuvintele din parenteze întregesc cam o jumătate de şir, după documentul dela 8 Fevr. 1470.
6) Cf. doc. dela 8 Fevr. 1470.

LXXXIII

Suceava, 8 Fevruarie 1470.

Ştefan sloboade din robie pe tătarul şi robul domnesc Oană împreună cu copiii lui, cu cari fugise în Polonia, şi le îngădue să se întoarcă în ţară, să se aşeze şi să trăească slobozi ori unde, „cum şed şi trăesc Moldovenii, după dreptul lor moldovenesc“, fără să plătească nimic „după dreptul robilor şi al tătarilor“ şi fără să dea „coloade“, sau „dajdie“ boierilor, pe moşiile cărora vor trăì. Dacă se va jeluì cineva împotriva lor, pentru vre un lucru mare sau mic, ei vor plătì gloabele după „dreptul moldovenesc“; iar dacă cineva se va încercà să-i aducă din nou în robie, călcând acest privilegiu domnesc, acela va aveà să sufere pedeapsa domnească.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвод, господаръ земли молдавскои, чиным знаменито сѧм лис[то]мь нашим въсѧм кто нан ȣзрит или єго чтȣчи ȣслышит, колиж того комȣ бȣдєт потрєбизна, ѡжє даємь и дали єсмы сєс нашь лист нашємȣ татарин(ȣ) и холопȣ, що ѡн побиглъ ѡт нас а ис нашєи земли до лѣскои земли, а на имѣ Ѡаны татаринȣ и дѣтєм єго, на то щобы ѡн ѡпѧт за сѧ пришол и своими дѣтми до нас и до нашєи земли, а ѡт холопства щоби ѡн прошчєнь бил, сам и дѣти єго, на вѣкы вѣчныѧ, и щобыхом єго ѡпѧт нє ȣводили ȣ холопство, аны дѣти єго, алє щобы сидил ȣ нашєи земли, ѡн и своими дѣтми, слободно и доброволно и без никоторои нєволи, какжє сидѣть и живȣт ȣ нашєи з[є]мли ȣси Волохокє своим волоскы[м][1]) закономь. Такжє и ѡн сам та и своими дѣтми щобы тым законом и ѡбичаєм били и жили ȣ земли господства ми, и щобы нє давали и нє платили холопскым и татарскым правом николи ничєго, ни колоды, ни дан щобы никоторомȣ своємȣ панȣ нє платили, коли ȣ кого бȣдєт жити. Я кто бȣдєт их тѧгати, бȣд ѡ котором дили, или ѡ вєликом дили, алибо хотѣ ѡ малом, а ѡны помочноє бȣлшє щобы ничєго нє платили, лиш щобы платили волоскым законом, как єст волоскы законь, а бȣлшє того ничєго никомȣ щобы нє давал[и][2]) и нє платили, алє щобы был[и][2]) ȣ нашєи земли волоскым

[1]) In orig. волоскы.
[2]) In orig. давал, был.

закономъ. А кто схочет его или дѣти его ѹвести ѡпѧт ѹ холопство, чере[1]) сес нашь лист, тот имает на сѧ видѣти великѹю казнь и ѡргию господства ми. А на то ест вѣлика марторина сам господство ми вишеписаны Стефань воевод, и сынъ господства ми Алеѯандрь, и митрополит нашь кѵр Ѳеѡктистъ, и епископь нашь кѵр Тарасие ѡт Долнего тръга, и егѹмен кѵр Иѡсафь ѡт нашего монастирѣ ѡт Пѹтнои, и наши болѧре: был пань Станчѹл пръкалабь бѣлоградскы и сынъ его пань Мырза, и пань Еланкѹл и сынъ его пань Дѹма старости хотинсци, и пань Гоѧн пръкалаб келїискы и дѣти его, и пан Исаиа дворникь и дѣти его, и пань Збиѧрѣ пръкалаб бѣлоградскы, и пан Албѹл пръкалаб немецскы, и пань Бѹхтѣ, и пань Фете пръкалаб повоградскы, и пань Щефѹл Чернат, и пань Гангѹр, и пань Чокырлие, и пань Ѿцко Хѹдичь, и пань Ивашко Хриикович, и пан Бодѣ спатарь, и пань Юга вистиарник, и пань Юга постелник, и пан Негрилъ чашникь, и пань Лѹка столник, и пань Нѧгь комись, [и] ины досит ѡт наших болѧрь молдавскых, великых и малых. А на бѹлшеи крѣпост томѹ въсемѹ виш(е)писанномѹ, велѣли есмы панѹ Томѣ лѡгѡфетѹ писати и нашѹ печать и печати болѧрь наших привѣсити к семѹ нашемѹ листѹ. Пис(а) оу Сѹчавѣ Стецко, в лѣто ѕцои, фер. и.

Pecetea domnească pierdută.—Orig. în arhiva mânăstirei Putnei, Inv. No. 2 Documentul acesta fiind foarte important pentru istoria vechiului drept moldovenesc şi ne fiind încă publicat, pe cât ştiu, nicăiri, îl traduc acì întreg. El completează ştirile ce ne dă asupra situaţiunei juridice a tătarilor robiţi documentul dela 30 Septemvrie 1445 al lui Ştefan II, publicat de epp. Melchisedec în Chronica Romanului, I, p. 112-113.

„Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, facem cunoscut prin această carte a noastră tuturor câţi o vor vedeà sau o vor auzì cetindu-se, dacă va fi cuiva de trebuinţă, că dăm şi am dat această carte a noastră tătarului şi robului nostru, care a fugit dela noi şi din ţara noastră la ţara leşească, anume tătarului Oană şi copiilor lui, spre aceea ca să se întoarcă îndărăt, împreună cu copiii lui, la noi şi la ţara noastră, iar de robie să fie pentru vecii vecilor iertat, el şi copiii lui; şi să nu-l aducem din nou în robie, nici pe el nicí pe copiii lui, ci să şează în ţara noastră, el şi cu copiii lui, slobod şi în bună voe şi fără nici o siluire, cum şed şi trăesc în ţara noastră toţi Moldovenii, după dreptul lor moldovenesc. Tot aşà să fie şi el şi copiii lui, şi să

[1]) In loc de черес (через), din pricina lui с din сес care urmează.

trăească după acea lege și după acel obiceiu în țara domniei mele, și să nu dea și să nu plătească nici o dată nimic după dreptul robilor și al tătarilor, nici coloade sau dajdie să nu plătească vre-unui boier al său, la care ar trăì. Iar dacă cineva s'ar jeluì împotriva lor, pentru orice lucru, fie pentru vre-un lucru mare, fie măcar pentru vre-unul mic, ei să nu plătească nici o ajutorință mai mult, ci să plătească după legea moldovenească, cum e legea moldovenească, iar mai mult decât atât nimic nimănui să nu dea și să nu plătească, ci să trăească în țara noastră după legea moldovenească. Iar cine va voì să-l tragă din nou în robie, pe el sau pe copiii lui, împotriva acestei cărți a noastre, acela va simțì asupra sa marea pedeapsă și urgie a domniei mele. Și spre aceasta este marea mărturie a însăș domniei mele mai sus scrisul Ștefan Voevod, și a fiului domniei mele Alexandru, și a mitropolitului nostru chir Teoctist, și a episcopului nostru chir Tarasie din Târgul de Jos, și a egumenului chir Iosaf dela mânăstirea noastră dela Putna, și a boierilor noștri: fost-au pan Stanciul pârcalab de Cetatea Albă și fiul său pan Mârza, pan Vlaicul și fiul său pan Duma, staroștii de Hotin, pan Goian pârcalab de Chilia și copiii lui, pan Isaia vornicul și copiii lui, pan Zbierea pârcalab de Cetatea Albă, pan Albul pârcalab de Neamț, pan Buhtea, pan Fete pârcalab de Cetatea Nouă, pan Șteful Cernat, pan Gangur, pan Ciocârlie, pan Iațco Hudici, pan Ivașco Hrincovici, pan Bodea spătarul, pan Iuga vistiernicul, pan Iuga postelnicul, pan Negrilă ceașnicul, pan Luca stolnicul, pan Neagu comisul, și alți destui dintre boierii noștri moldovenești, mari și mici. Iar spre mai mare tărie a tuturor celor mai sus scrise, poruncit-am panului Toma logofătului să scrie și pecetea noastră și pecețile boierilor noștri să le atârne de această carte a noastră. Scris-a Stețco în Suceava, la anul 6978, Fevruarie în 8".

Peceți boerești nu s'au atârnat însă nici una, deoarece pergamentul n'are nici o urmă de găurile, de care ar fi trebuit să fie fixate. Cea domnească se vede însă că a existat. — Asupra traducerii mele observ că am redat pe помочнoѥ prin „ajutorință", termin obișnuit mai târziu în Moldova pentru adaosele ce se decretau de domni la dările obișnuite, dar întrebuințat pe vremea lui Ștefan cel Mare cu înțelesul, cunoscut și în rusește, de „gloabă, taxă de judecată"; v. помочьною=судебная пошлина la Sreznevskij, Materialy, II, col. 1165. Din disposiția ca tătarul Oană să nu plătească nici un adaos peste ceeace plătiau Moldovenii, se vede că robii erau îndatorați la robote și dări mai grele decât țăranii moldoveni, ceeace erà natural pentru vremile acelea. Acest pasagiu al documentului confirmă numai părerea ce trebuià să ni-o facem și altfel despre situația juridică a robilor. Колоды, pe care l-am tradus cu „coloade" — e ac. plur. din колода — poate să aibă două înțelesuri. *a)* Poate să însemne „lemne, bușteni", de unde ar urmà că una din obligațiile robilor erà să tae lemne sau bușteni din păduri, fie pentru domn,

când ei erau domneşti, fie pentru boieri, când ei trăiau pe moşiile acestora. In cazul acesta колода e de origine rusească; el a avut atât în limba malorosiană cât şi în cea velikorosă acelaş înţeles; cf. paleosl. клада trabs, truncus, pedica lignea; se 'nţelege că acest din urmă înţeles, obişnuit şi în ruseşte, nu poate să-l aibă acì. Cf. polon. *kłoda* buştean, d. p. la Linde, Słownik, vol. II, p. 379, şi I. I. Sreznevskij, Матеріалы для словаря древнерусскаго языка, vol. I, St.-Petersburg, 1893, col. 1211 şi 1255, şi Словарь церковнославянскаго и русскаго языка, vol. II, St.-Petersburg 1847, p. 190. *b)* Poate să însemne o măsură de capacitate, cu care se măsură grâul, orzul etc., a cărei mărime însă n'o pot determinà exact. Cf. doc. dela 1453 al lui Alexandrel către mânăstirea Pobrata, prin care, între altele, i se confere acesteia, dela moara municipalităţii din Baia, „pe tot anul câte 12 coloade de orz şi 4 coloade de grâu", по дванадесѣт колод солод и четири колод пшеницеи s. пшеницы (orig. la Arh. Stat. din Bucureşti, ed. în Arhiva istorică I, 1, p. 102-103). Ce mărime aveau „coloadele" în Galiţia, vezi Linde, Słownik, II, p. 379.

LXXXIV

Suceava, 1 Aprilie 1470.

Ştefan acordă mânăstirei dela Neamţ, unde erà egumen Siluan, privilegiul de a trimete trei care după peşte, fie la Chilia, fie la Bălţi, fie la Cetatea Albă sau la Nistru; aceste care vor fi scutite de vamă şi la ducere şi la întoarcere, şi prin târguri şi prin sate, fie că vămile vor fi arendate sau nearendate, fie că ei vor vinde sau vor cumpără ceva, la Chilia sau la Dunăre sau la Bălţi sau la Cetatea Albă sau la Nistru sau la Lăpuşna sau la Ţoţora sau la Iaşi sau la Vadul Călugăresc sau la Vaslui sau în alte părţi; ele nu vor plăti nimica nici la intrarea în cetăţi. Domnul porunceşte deci boierilor, vameşilor din toată ţara şi vameşilor din Suceava să nu se atingă întru nimic de carele mânăstirei.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ землн молдавскои, чиним знаменито нс сѣмь листом нашим въсѣмь кто на нь ѹзрить или его ѹслишит чтѹч(и), колиж того комѹ бѹдеть потребизна, оже даемь и дали есми сес лист нашь монастирю нашемѹ ѡт Нѣмца, идеж(е) ест храм възнесенїе господа бога и спаса нашего ісѵ христа, и егѵменѹ нашемѹ попоѹ кѵр Силоѹанѹ, на то ꙗко да ест имь слободно и доброволно послати свои три мажи по рибѹ, или до Келию или до Өзерах или до Бѣлограда

или на Днестрѫ, или бȣд на которою сторонȣ по нашеи земли, тоты г҃ мажи заоуждн щобы ходили слободно и доброволно, и тамъ понт[и и ѡпѫт]ъ [1]) идȣчи; а мыто нигде да не имают платити, ни по тръгом, ни по селом, ни инде нигде, или проданна мыта или не ȣ проданнаа, или имȣть що продавати, или кȣповати, или ȣ Келїю, или на Дȣнавѣ, или ȣ Ѡзерах, или оу Бѣлом градѣ, ни на Днестрѣ, ни ȣ Лапȣшною, ни ȣ Цоцори, ни ȣ Ѿс, ни оу Калȣгерским бродȣ, ни ȣ Баслȣи, ни инде нигде, ни на градов ѡт портȣ. Сего ради ни единъ |нашъ боꙗрин или мытник да не имают нигде позабавити монастирски возове ни оу чем, ни Сȣчавски мытници. Тое въсе вышеписанное да ест монастирю нашемȣ непорȣшенно ни ȣ чемъ, николиже на вѣки. Ꙗ на то ест вѣра господства ми выш(е)писаннаго Стефана воеводы, и възлюбленаго сына господства ми Ꙗлександра, и вѣра въсѫх боꙗрѣ наших, великых и малых. Ꙗ на болшее потверждение томоу въсемоу вышеписанномоу, велѣли есми нашемȣ вѣрномȣ паноу Томѣ логофетоу писати и привѣсити нашȣ печать к семȣ листȣ нашемȣ. Пис(а) Боулпашъ граматик оу Сѡч(а)вѣ, к лѣто ҂ѕцон, мѣсѫца ап. а҃.

Pecetea pierdută; pergamentul e foarte înalt, în raport cu lăţimea, şi foarte bine lucrat; e de remarcat la acest document şi cerneala foarte neagră şi perfect de bine păstrată. — Orig. în Arhivele Statului din Bucureşti, trecut din greşală în registrele noui cu data 1478. — Pasagiul „ни на градов ѡт портȣ“ (sc. мыто да не имают платити) îl înţeleg aşà: „nici în cetăţi de poartă“ (sc. să nu plătească vamă), adecă „nici la porţile cetăţilor“, ceeace însamnă că cele trei care cu peşte ale mânăstirei Neamţului nu trebuiau să plătească nici o taxă de intrare, în cetăţile prin cari eventual aveau să treacă. In pasagiul anterior e vorba numai de târguri. Despre „cetăţile Porţii“ (sc. otomane) nu poate fi vorba, de oarece la 1470 Chilia şi Cetatea Albă erau încă ale Moldovenilor. Şi-apoi, ce ordin ar fi putut să dea Ştefan pentru cetăţile turceşti?

LXXXV

Suceava, 1 Aprilie 1470.

Ştefan confirmă mânăstirei dela Neamţ, unde erà egumen Siluan, a) stăpânirea peste prisaca lui Chiprian dela Botne şi peste

---

[1]) Lipsesc c. 5-6 litere în orig.

в. п. Клънъѹ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Дѹмша постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Іѡна Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх боіар наших молдавскых, и великых и малих. А по нашем животѣ, кто бѹдет господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родѹ, или пак бѹд кого богъ изберет господаръ быти нашеи земли молдавскои, тьт бы емоу не порѹшил нашего даанїа и поѹтвръжденїа, али бы емоу ѹтвърдил и ѹкрѣпил, заноуже дали и потвърдили есмы емоу за его правѹю и вѣрнѹю слѹжбѹ. А на болшѹю крѣпѡст и потвръжденїе томѹ въсемоу вишеписанномоу, велѣли есмы нашемоу вѣрномѹ панѹ Тъ[ѹтѹл]ови логофетѹ писати и нашю печат привѣсити к семоу нашемоу листѹ. Писал Матеи въ Хръловѣ, в лѣто ѕзз, мѣсѧца ноеврїа к денъ.

Pecetea domnească cea mare, foarte bine păstrată, cu legenda: † ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЕМЛИ МѠЛДЯВСКОИ.— Orig. la Academia Română, Pec. No. 170. Sub sign. 90/XLIX Academia posede şi un suret al lui Evloghie dascalul, care, fiind una din rarele traduceri bune ale acestui „diac de divan“, o reproduc aci întreagă:

Suret de pe un ispisoc sârbăsc dela Ştefan Vodă,
din veleat 7007, Noemvrie 20.

Facem înştiinţare, precum au venit înainte noastră şi înainte tuturor boerilor noştri, a mari şi a mici, sluga noastră Lupşă[1]) din Săriţăl, ficiorul lui Ivaşcu din Săriţăl, de a lui bună voe, de nimene sălit nici asuprit, şi au vândut a sa dreaptă ocină dintru al său drept uric, din uricul tatălui său Ivaşcu şi din dres ce-aü avut tată-său Ivaşcu dela moşul nostru Alexandru Voevod, un sat la ţânutu Neamţului pe părăul Negru, anume Giuleştii, acel sat l-au vândut însumi domnii meale drept 130 zloţi tătărăşti. Şi sculându-mă însumi domnia mea, am plătit toţi acei bani de mai sus scrişi, 130 zloţi tătărăşti, în mânule slugii noastre Lupşăi din Săriţăl, feciorul lui Ivaşcu, dinainte tuturor boerilor moldoveneşti. Şi plătind domnia mea toţi acei bani, cât scrii mai sus, domnia mea după aceaea m'am sculat şi am miluit pe sluga noastră dumnialui Irimia vistiernic, feciorul lui Galeş, şi i-am dat lui acel sat de mai sus zis, ci iaste în ţânutul Neamţului pe părăul Negru, anume Giuleşti, ca să-i fie lui de la noi uric şi cu tot venitul, lui şi feciorilor lui şi nepoţilor lui şi strănepoţilor şi a tot neamul ci se va alege mai aproape, neruşiit nici odată în veci. Iar hotarul de mai sus scris acelui sat, ci iaste în ţânutul Neamţului pe părăul Negru, anume Giuleştii, să-i fii lui cu toate hotarăle sale cele vechi,

[1]) In suret „Lucşă“.

pe unde au înblat din veci. Spre această credinţa a însumi domnii meale de mai sus scris Ştefan Voevod, şi credinţa preiubit fiului domnii meale Bogdan Voevod, şi credinţa a tuturor boerilor noştri, a mari şi a mici.

S'au tălmăcit de Gheorghie Evloghie, diiac de divan, 1765, Mai 3.

Sireţelul e în jud. Suceava, pe părâul Sireţel, pl. Siret, iar Giuleştii sau Juleştii sunt azi în jud. Roman, pl. Moldova-Siretul de Jos, între Butnăreşti, al cărui cătun erà la 1872, şi Bogzeşti, de care se ţine astăzi, pe o vale care în harta statului major, planşa Bozieni, e numită Valea Danciului şi curge aproape paralel cu Valea Neagră până la Trifeşti, la o distanţă de c. 6 klm. S'a determinat poziţia Juleştilor prin Valea Neagră, de oarece erà mai cunoscută decât Valea Danciului, care pe la 1499 purtà poate alt nume. Cf. Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 260; Marele Dicţionar Geografic, III, p. 536.

LXXIX

Hârlău, 20 Noemvrie 1499.

Ştefan dărueşte mânăstirei Voroneţului, unde erà egumen Macarie: a) satul Milcineştii la Cârligătura, „unde a fost Milcin Ştefan", cumpărat cu 230 de zloţi tătăreşti dela nepoţii lui Petru Bertea: Drăguş Carâmbu, verii acestuia popa Luca Plotun, Ion şi sora lor Fedea, şi nepoţii acestora Nistor Gaja şi Vasca, copiii bătrânului Gaja; b) o falce de vie în dealul Hârlăului, cumpărată cu 65 de zloţi tătăreşti dela Nastea, jupâneasa visternicului Iuga, care la rândul ei o cumpărase cu 40 de zloţi dela Agâta, femeia lui Carvac Leurinţ din Hârlău; c) alte două fălci de vie şi un „fertal", sădite de el însuş lângă via Nastei. Pe lângă acestea, el confirmă mânăstirei d) stăpânirea peste o falce de vie şi trei „fertale", dăruite ei tot în dealul Hârlăului şi în apropiere de celelalte vii de visternicul Iuga, care le cumpărase cu 25 de „zloţi roşii ungureşti" dela Jurcău măcelarul, fiul lui Chiş Laslău din Hârlău.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мѡлдавской, знаменито чиним ис сим листѡм нашим въсѧм ктѡ нан възрит или его чтоучи оуслышит, ѡже прїидоша прѧд нами и прѧд нашими боıаре, великыми и малыми, наши слоугы Дръгѹш Каръмбь и племенникове его попа Лѹка Плотѹн и брат его Їѡн и сестра их Федѣ, и ѹнѹкове их Нистѡрь Гажа и сестра его Васка,

сынове старого Гажа, ѹси ѹнꙋкове Петра Берти, по их доброи воли, никым непонꙋжени ани присиловани, и продали свою правꙋю ѡтнинꙋ ѡт их праваго и питома[го] [1]) ѹрика, ѡт ѹрика ѹнка их Петра Берти, едно село на Крълигатоурѣ на имѧ Милчинещїи, где был Милчин Щефан, та продали тое село самомоу господствоу мы за с҃л златы татарскых. И пак оу том и ꙋ тотже час прїиде прѧд нами и прѧд нашими боꙗре Настѧ, кнѣгинѧ пана Юга вистѧрника, по енж доброи воли, никым непонꙋжена ани присилована, и прода[ла] [2]) свою правꙋю ѡтнинꙋ и выкꙋпленїе, еднꙋ фалчоу винограда на Хръло[в]скꙋ [3]) горꙋ, що же была кꙋпила тотꙋ фалчꙋ винограда ѡт Ягъта, жена Карвак Леꙋринци ѡт Хрълова, за м҃ златы татарскых, та продала самомꙋ господствꙋ мы за ѯ҃е злати татарскых. И оустах аз господство мы и заплатих ꙋси исполна тоты вышеписанныи пинѣзи с҃л злати татарскых оу рꙋкы слꙋгам нашим Дръгꙋшꙋ Каръмбꙋ и племеникѡм его попꙋ Лꙋка Плотꙋнꙋ и братоу его Iѡнꙋ и сестри их Феди и оунꙋкѡм их Нисторꙋ Гажи и сестри его Баскы, сынѡм старого Гажа, ꙋнꙋкѡм старого Петра Берти, и пак оу рꙋкы Насти, кнѣгыни пана Югы вистїѧрника, заплатих ѯ҃е злати татарскых, прѧд нашими боꙗре. И заплативши и оутокмивши господство мы оусе вышеписанное, а аз господство мы оустах оу том и оу тотже час и благопроизволих господство мы нашим благым произволенїем и чистим и свѣтлим сръдцем и съ въсеꙗ нашеѧ доброѧ волеꙗ и ѡт бога помощїѧ, и ꙋчинили есмо въ задꙋшїе свѧтопочивших предкѡв и родителеи наших, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи, и за здравїе и спасенїе дѣтеи наших, и дали есмо тое вышеписанное село що на Крълигатꙋри на имѧ Милчинещїи, где был Милчин Щефан, и тотꙋ фалчꙋ винограда що на Хръловскꙋ горꙋ, и еще есмо дали два фалчи и един фертал винограда, поꙋзли вышних же виноградѡв, що есмо ѡсадили господствꙋ мы ѡт пꙋстини. Тое въсе вышеписанное дали есмо свѧтомоу нашемоу монастирю що на Воронец, идеже ест храм свѧтаго и славнаго великомꙋченика и побѣдоносца Геѡргїѧ, и где ест iегꙋмень iеромонах кѵр поп Мака[р]їе. И також есмо дали и потвръдили [4]) томꙋ свѧтомоу нашемоу монастирꙋ а҃ фалчꙋ и три фертали винограда на

1) In orig. питома.
2) In orig. прода.
3) In orig. Хрълоскꙋ.
4) In orig. и потвръдили se repetă încă odată.

Хрѣловскꙋ горꙋ, поꙋзли тыжє виноградовь, що был дал тотꙋ фалчꙋ и три фєртали томоу свѧтомꙋ нашємꙋ монастирꙋ пан Юга вистїѧрник, що жє был ѡн кꙋпил тот виноград ѡт Жꙋркѡвь мѧсникь, сына Киш Ласлѣꙋ ѡт Хрѣлова, за к҃є златы ꙋгрѣскых чєрвлини. Тоє вѣсє вышєписанноє да єст томꙋ свѧтомоу нашємоу монастири що на Воронєц, идєжє єст храм свѧтаго и славнаго вєликомꙋчєника и побѣдоносца Гєѡргїѧ, и гдє єст ієгꙋмєнь[1]) ієрмонах кvр поп Макарїє, ѡт нас оурик и съ вѣсєм доходѡм, нєпорꙋшєнно николижє на вѣкы. А хотар томоу вышєписанномꙋ сєлꙋ що на Крѣлигатꙋрѣ на имѧ Милчинєщїи, гдє был Милчин Щєфан, да єст почєнши ѡт Томина хотара ѡт новою могилꙋ що єст вышє Вїєꙋꙋрїи, ѡт толѣ право чєрєс полє на... [що] єст вышє п...[2]) що єст ꙋзли Миходричєва дома, ѡт толѣ чєрєс потѡк Рѣдѧнѡм, та на врѣх дѣла на копанꙋ могилꙋ, ѡт толѣ на старꙋю могилꙋ, ѡт толѣ чєрєс полє та на долинꙋ бєрєсткєм на копанꙋ могилꙋ, ѡт толѣ на врѣх потока Рѣдѧнѡм на копанꙋ могилꙋ, ѡт толѣ чєрєс царинꙋ на копанꙋ могилꙋ, що єст над ꙋꙋлбокꙋ, та прости чєрєс сєлищє над старѡм монастири, на врѣх писка, на копанꙋ могилꙋ, ѡт толѣ ꙋсє лѣсѡм прости на дорогꙋ Корлатєм [оу][3]) вєликою горꙋ; а ѡт [иншиx][4]) сторѡ[н] по старомоу [хотарꙋ][5]) и кꙋда хотарил пан Щєфꙋл прѣкалабь и съ мєжїѧши. А на то єст вѣра нашєго господства вышєписаннаго мы Стєфана воєводи, и вѣра прѣвѣзлюблєннаго сына господства мы Богдана воєводи, и вѣра боѧрь нашиx: в. п. Дꙋми, в. п. Болдора дворника, в. п. Щєфꙋла, в. п. Дꙋма Брꙋдꙋра, в. п. Тоадєра и п. Нєгрила прѣкалабовє хотинскыи, в. п. Єрємїѧ и п. Драгошє прѣкалабовє нємєцкїи, в. п. Шандра новоградского, в. п. Лꙋка Арбꙋрє портарѣ сꙋчавского, в. п. Кѣлнѣоу спатарѣ, в. п. Исака вистїѧрника, в. п. Дꙋмши постєлника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтєша столника, в. п. Пєтрика комиса, и вѣра вѣсѧх боѧрь нашиx мѡлдавскых, вєликых и малых. А по нашєм животѧ, кто бꙋдєт господарѣ нашєи зємли[6]), ѡт дѣтєи нашиx или ѡт нашєго рода, или пак бꙋд кого богѣ изберет господарєм быти нашєи зємли мѡлдавскои, тот бы томꙋ нашємꙋ монастирꙋ нє по-

---

[1]) In orig. ієгꙋмєнь, cu un и deasupra şirului.

[2]) După на urmează o răsătură de c. 30 litere, iar după п... o altă răsătură tot cam de 30 litere.

[3]) Două litere rupte.

[4]) Ras în orig.

[5]) In orig. lipseşte.

[6]) In orig. зємлимли.

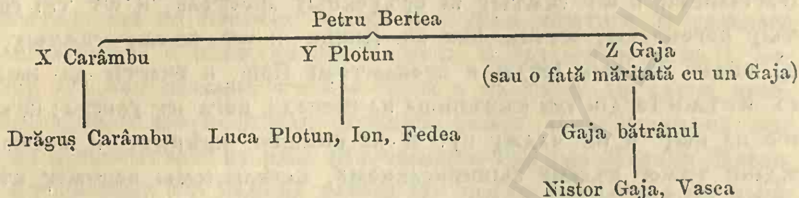
рȣшил нашего даанїѧ и потвръжденїѧ, али бы емȣ оуտвръдил и оукрѣпил. Я кто сѧ покоусит порȣшити нашего даанїѧ и потвръжденїѧ, тот да бȣдет проклѧт ѡт господа бога и спаса нашего ісꙋ христа, и ѡт прѣчистїѧ его богоматери, и ѡт свѧтых д҃ иѵаггелисти, и ѡт свѧтых в҃і връховных апостоль, и ѡт т҃иі свѧтых богоносных ѡтець иже въ Никїи, и ѡт въсѧх свѧтых, и да бȣдет подобен Іоуда и проклѧтомȣ Ярїи, и ȣчастїе да имает съ ѡнѣми Іоудїи еже възъпиша на господа бога ісꙋ христа: кръвь его на ных и на чадѧх их. Я на бѡлшȣю крѣпѡст и потвръжденїе томоу въсемȣ вышеписанномȣ, велѣли есмы нашемоу вѣрномȣ панȣ Тъоутоулови логофетȣ писати и нашȣ печат привѣсити к семȣ листȣ нашемоу. Писал Шандрȣ Кръжевич въ Хрълове, в лѣто ѕ҃з҃з, мѣсѧца ноев. к҃.

Pecetea cea mare domnească cu legenda: † ПЄЧЯТЬ IѠ СТЄФЯНЬ ВОЄВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЄМЛИ МѠЛДЯВСКОИ. — Orig. la d-l Alexandru Cantacuzino-Păşcanu, în Iaşi.

Hotarele Milcineştilor sunt descrise astfeliu: „Iar hotarul mai sus scrisului sat dela Cârligătura, anume Milcineştii, unde a fost Milcin Ştefan, va fi: începând din hotarul lui Toma dela movila cea nouă ce este din sus de *Viedzuri* (Вїєзȣрїи), deacolo drept peste câmp la . . . ce este din sus de . . . ce este lângă casa lui Mihodrici, deacolo peste părâul Rădeanilor şi în vârful dealului la movila săpată, deacolo la movila cea veche, deacolo peste câmp la valea Ulmilor (s. Ulmuşorilor) la o movilă săpată, deacolo la obârşia părâului Rădeanilor la movila săpată, deacolo peste *ţarină* la movila săpată ce se află deasupra *bulboacăi* (над бȣлбокȣ), şi apoi drept peste selişte deasupra vechei mânăstiri, în vârful piscului, la movila săpată; deacolo tot prin pădure drept la drumul Corlatelor în dealul cel mare; iar de celelalte părţi după hotarul cel vechiu, pe unde au tras hotarul dumnialui Şteful pârcalabul cu megiaşii". Satul Milcineşti a dispărut; după descrierea hotarelor lui, el se află lângă Rădenii din jud. Iaşi, pl. Cârligătura, şi lângă Popeşti şi Doroşcani; între acestea e un deal „al Gagi" (Gagea=Gaja dela 1499). La răsărit de Rădeni este şi părâul Rădenilor; v. harta statului major, planşa Podul Iloaei, şi Marele Dicţionar Geografic, V, p. 207.

Documentul acesta este interesant din două puncte de vedere. Intâiu, că ne dă un exemplu tipic de modul cum se năşteau în timpurile vechi numele de familie din *porecle.* Este evident că moşul Petru Bertea, ai cărui nepoţi vând lui Ştefan satul Milcineşti, întemeiat de Ştefan Milcin, au trebuit să aibă trei copii, sau toţi trei feciori, sau doi feciori, porecliţi Carâmbu şi Plotun, şi o fată căsătorită cu un Gaja. Drăguş Carâmbu e fiul lui Carâmbu, deci nepotul lui Bertea; Luca Plotun, Ion şi sora lor Fedea sunt copiii lui Plotun,

dela care fiul său mai mare, devenit popă, a moştenit această poreclă (cf. slav. *plotunъ* τραγέλαφος cerb, macedorom. plătunu). Gaja bătrânul poate să fi fost nepot de fată lui Bertea; el şi-a luat în cazul acesta porecla dela tatăl său şi a transmis-o fiului său mai mare Nistor. Filiaţiunea tuturor se prezintă deci astfel:

Al doilea, documentul acesta confirmă — ceeace ştiam şi din alte izvoare — originea ungurească a o mare parte din locuitorii Hârlăului, ca şi ai Cotnarilor: Карвак Лєѹринци este ung. Kárvák Lörincz (Laurentius), Жѹркювь (Jurcău) este ung. Gyurkó, dialectal Zsurkó, deminutiv din Gyuri Gheorghe (cf. tău = tó, calău = kaló, etc.), iar Киш Ласлъѹ e ung. Kis László (Ladislaus Parvus): la Unguri numele de botez se pune după poreclă sau după numele de familie. Influenţa ungurească în Hârlău se vede şi din întrebuinţarea cuvântului *fertal* (ung. *fertály,* din germ. *Viertel)* pentru o pătrime, un sfert de falce. Cf. şi No. LXXXI. Asupra nepoţilor lui Petru Bertea, cari la 1497 vânduseră lui Ştefan o prisacă la Cârligătura, dăruită tot Voroneţului, v. No. LII din acest volum. Gaja dela acest No. este Gaja bătrânul dela No. LXXIX.

LXXX

Hârlău, 21 Noemvrie 1499.

Ştefan confirmă lui Gavriil Dinga, soru-si Ruscăi, nepoţilor lui de frate Sima şi Mierla, fiii lui Ignat, şi nepoţilor lui de soră Giurgea şi Negrita satul Bodeşti pe Tazlăul Mare şi jumătate din poiana Boului, cumpărate cu 220 de zloţi tătăreşti dela Neacşa, fata lui Hană. Ei îl vor stăpânì în două părţi: partea din sus Gavriil Dinga şi soru-sa Rusca, partea din jos nepoţii şi nepoatele lor: Sima, Giurgea, Mierla şi Negrita.

Suret de pe un uric vechiu sârbesc dela Ştefan Voevod, scris de Şandru Cârjă în Hârlău la let 7007.

Cu mila lui Dumnezău noi Ştefan Voevod, domnu ţării Moldovii, înştiinţare facem prin această carte a noastră tu-

turor cui vor căutà spre dânsa sau vor auzì-o cetindu-se, precum au venit înainte noastră şi înainte boerilor noştri a Moldovii, a mari şi mici, Neacşa, fata Hanii, şi de a ei bună voe, de nime silită nici asuprită, şi-au vândut a ei dreaptă ocină din uricul tătâni-său a lui Hană, un sat pe Tazlău Mare anume Bodeştii, giumătate de poiana Boului, care acel sat l-au vândut slugii noastre lui Gavriil Dingăi şi surori-sa Ruscăi şi nepoţilor lor de frate Simii şi sorori-sa Merlii, fiilor lui Ignat, şi nepoţilor de sor a lui Gavril Dingăi, Giurgii şi surori-sa Negritii, drept 220 zloţi tătărăşti. Şi sculându-se sluga noastră Gavril Dinga şi soră-sa Rusca şi nepoţii lor de frate Sima şi soru-sa Mierla, fata lui Ignat, şi nepoţii de sor a lui Gavril Dingăi, Giurgea şi soru-sa Negrita, au plătit deplin acei de mai sus arătaţi bani doă sute doă zăci zloţi tătărăşti în mânule Neacşii, fetii Hanăi, dinainte noastră şi dinainte boerilor noştri. Deci văzând noi între dânşii cè de bună voea lor tocmală şi deplină plată, noi încă aşijdere şi dela noi am dat şi am întărit slugii noastre lui Gavriil Dingăi şi surori-sa Ruscăi şi nepoţilor lor de frate Simii şi surori-sa Mierlii, fiilor lui Ignat, şi nepoţilor de sor a lui Gavriil Dingăi Giurgii şi surori-sa Negritii, acel de mai sus numit sat ce-i pe Tazlău cel Mare anume Bodeştii, giumătate de poiana Boului, ca să le fie lor dela noi uric[1]) şi cu tot venitu. Insă să le fie lor acest sat in doă, parte cè din sus dintr' acel sat să fie lui Gavriil Dingăi şi surori-sa Ruscăi, iar cealaltă parte, parte ce din gios, să fie nepoţilor lor de frate Simii şi surori-sa Merlii şi nepoţilor de sor a lui Gavriil Dingăi Giurgii şi surori-sa Negritii, şi fiilor lor, nepoţilor, strănepoţilor, prestrănepoţilor şi la tot neamul lor, cine li se va alege mai de aproape, nestrămutat nici odinioară în veci. Iar hotariul aceluia de mai sus numit sat să fie după vechiul hotar, pe unde au apucat din vechiu. Şi spre aceasta este credinţa a însumi domnii mele de mai sus numit Ştefan Voevod, şi credinţa a preiubitului fiu[2]) a domnii mele Bogdan Voevod, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovii, a mari şi mici. Şi spre mai mare tărie şi întăritură tuturor acestor de mai

[1]) In suret „suric".
[2]) In suret „mieu fii".

sus scrise, poroncit-am credincios[1]) boeriului nostru Tăutului logofăt să scrie şi cătră adivărată carte noastră această şi pecete noastră să lege.

Locul peceţii cei
mari gospod.

Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina. In dos notiţele: Бодещїи, хрисов а Бодещилор, „Pachet 6, M-rea Bistriţa din Moldova". De pe suretul acesta am găsit o copie dela 1801, Apr. 13, între hârtiile răposatului Grig. Tocilescu; din această copie am luat data „Nov. 21". O verificare dela 18 Oct. 1813, dela isprăvnicia ţinutului Bacăului, ne spune că traducerea a fost făcută de polcovnicul Pavăl ot Mitropolie la an. 1801, Apr. 13. Traducerea pare a fi bună; copia e însă foarte rea, cum se vede şi din greşelele relevate în note şi din ortografia ei neconsecventă.—Satul Bodeşti pe Tazlău nu mai există astăzi; „poiana Boului" se numeşte însă şi acum o poiană de lângă Scorţeni, jud. Bacău, pl. Tazlăul de Sus, pe unde erau şi Bodeştii. Tot acolo e şi pârâul Boului; v. harta statului major, planşa Scorţeni. Scorţeni (dela *Scoarţă) poate să fie numele mai nou al Bodeştilor (dela *Bodea).

LXXXI

Hârlău, 23 Noemvrie 1499.

Ştefan dărueşte mânăstirei Bistriţei, unde erà egumen Grigorie, pentru mântuirea sufletelor fiului său Alexandru şi a fiicei sale Ana, următoarele sate şi vii: a) Ilieşeştii pe Siret, cumpărat dela nepoatele lui Iliaş Cârjescul cu 200 de zloţi; b) Dragomireştii tot pe Siret, şi Tălveştii, mai jos de Ilieşeşti, cumpărat dela nepoţii şi nepoatele lui Stan Bârlici cu 400 de zloţi; c) cinci fălci şi două fertale de vie la Hârlău, cumpărate: o falce şi două fertale dela Nastea, jupâneasa lui Iuga visternicul, cu 150 zloţi, altă falce şi două fertale dela Paisie, egumenul Putnei, tot cu 150 de zloţi, şi două fălci şi două fertale dela orăşenii din Hârlău Olah Ioaniş şi Gaşpar cu 218 zloţi.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мωлдавскωи, знаменитω чиним ис сим листωм нашим въсѣм ктω нан възрит или его чтоучи оуслышит, ωже прїидоша прѫд нами и прѫд нашими мωлдавскыми боꙗре, великыми и малыми, Ма-

[1]) In suret „credincioşi".

рꙋшка, дочка Настина, и племеница ен дрꙋгаа Марꙋшка, дѡчка Ѡлчина, ѕнꙋкы Илїѧша Кръжевича, по их доброи воли, никым непоноужени ани присиловани, и продали своѭ правꙋю ѡтинꙋ ѡт их праваго и питомаго оурика, ѡт оурика дѧда их Илїѧша Кръжевича, и ис привилїѧ що имал дѧд их Илїѧшь Кръжевичь ѡт дѧда нашего ѡт Ꙗлеѯандра воеводи, едно село на Єретѧ на имѧ Илїешевци, и съ млини оу Єретѧ, та продали самомоу господствоу мы за є҃ златы татарскых. И оу тѡм такѡж прїидоша прѧд нами и прѧд нашими боꙗре, великыми и малыми, Мърина, дѡчка Ѡаница Бръличa, и племеница ен Илка, дочка Мꙋшатина, и сестричичи их Моуша и сестра ен Ꙗнꙋшка, дочкы Настини, и оунꙋкове их Мърина, дочка Грози Коуфта, и племеница ен Настѧ, дочка Юрина, и племеникове их Гидїѡн и брат его Петрѧ и сестра их Ꙗиноушка, сынове Ивашка Коуфта, и оунꙋка их Мълинъ, дѡчка Лазорова, оуси ѕнꙋкове Єтана Бръличa, по их доброи воли, никым непоноужени ани присиловани, и продали своѭ правꙋю ѡтинꙋ ѡт их праваго и питомаго оурика, ѡт ꙋрика дѧда их Єтана Бръличa и ис привилїѧ щоималь дѧд их Єтан Бръличь ѡт дѧда нашего ѡт Ꙗлеѯандра воеводи, два села на Єретѧ ж(е), на имѧ Драгомирещи на оустїе Бръличского потока, а дрꙋгое село на имѧ Тълвещи, що ест ѡсажено тое село на хотарь крънници, где был Ѡника, пониже Илиешевци, та продали самомоу господствоу мы за ѕ҃ златы татарскых. И оу том такѡж прїиде прѧд нами и прѧд нашими боꙗре, великыми и малыми, Настѧ, кнѧгинѧ пана Юга кистѧрника, по еи доброи воли, никым непоиꙋжена ани присилована, и продала своѭ правꙋю ѡтинноу, едноу фалчꙋ и к҃ фертал(и) [1]) винограда на Хръловскоу горꙋ, повыше Поутенскых виноградѡвь, та продала самомоу господствꙋ мы за рн҃ златы татарскых. И оу тѡм також прїидоша прѧд нами и прѧд нашими боꙗре, великыми и малыми, кѵр поп Пансїе і архимандрить и съ късѣми братїѧми ѡт Поутенскои монастири, по их доброи воли, никым непоноужени ани присиловани, и продали своѭ правꙋю ѡтинноу, ѡт своих правых виноградѡв, еднꙋ фалчꙋ и два фертали винограда, та продали самомꙋ господствꙋ мы за рн҃ златы татарскых. И пак ꙋ тѡм такѡж прїиде прѧд нами и прѧд наши[ми] [2]) боꙗре, великыми и

1) Cf. mai jos și la pagina următoare два фертали. Se înțelege că ar puteà să fie și два фертала. Asupra cuvântului acestuia vezi nota dela No. LXXIX, p. 150.

2) In orig. -ми lipsește.

малыми, Ѡлах Іѡаныш и Гашпар, мѣсчане ѡт Хрълова, по их доброи воли, никым непонѫжени ани присиловани, и продали свою правѫю ѡтнинѫ, два фалчи и два фертали винограда на Хрълковскѫю ж(е) горѫ, повзли вышеписанных виноградове, та продали самомѫ господствѫ мы за с҃п злат татарскых. И оустах азъ господство мы и заплатих оуси вышеписанныи пинѣзи с҃ злат татарскых оу рѫкы Марѫшкы, дочци Настини, и племеници еи, дрѫгои Мар'шкы, дѡчци Ѡлчини, ѫнѫкам Илїѫша Кръжевича; а пак ѕ҃ злат татарскых заплатих оу рѫкы Мърини, дѡчци Ѡанца Бръланча, и племеници еи Илкы, дѡчци Моушатини, и сестричичи их Мѫша и сестра еи Янѫшка, дочкам Настини[м], и ѫнѫкам их Мърини, дѡчци Грозѫ Коуфта, и племеници еи Насти, дѡчка Юрина, и племеникѡм их Гидїѡнѫ и братѫ его Петри и сестри их Янѫшкы, сынѡм Ивашка Коуфта, и оунѫкы их Мълини, дѡчци Лазоровѫ, оунѫкѡм Етана Бръланча; а пак р҃н злати татарскых заплатих оу рѫкы Наст[и, к]нѫгыни пана Югы вистѫрника; а пак р҃н златы татарскых заплатых оу рѫкы кѵр попѫ Пансїе архимандритѫ и въсѫм братїѫм ѡт Поутенскои монастирѫ; а пак с҃п злати татарскых заплатих оу рѫкы Ѡлах Іѡанышѫ и Гашпарѫ, мѫсчанѡм ѡт Хрълова, прѫд оусими нашими боѧре. И оутокмивш[и] и заплативши господство мы въсе вышеписанное, а аз господство мы ѫ том въстах и благопроизволих господство мы нашим благым произволенїем и чистим и свѣтлим ср҄дцем, и съ въсеѫ нашеѫ доброѫ волеѫ и ѡт бога помощїѫ, и оучинили есмо въ задѫшїе свѧтопочившых дѫтеи господства мы Ялеѯандра воеводи и дъщери нашеи Янны и дали есмо въси вышеписанныи села що на Еретѫ, на имѫ [Илїешевци], и съ млини на Еретѫ, и Драгомирещи, що соут на оустїе Бръланского потока, и Тлъвещи, що сѫт ѡсажени на хотар кръници, где был Ѡника, пониже Илїешевци, и тоты пѫт фалчи и два фертали виноград[а], що сѫт на Хрълоскѫ горѫ, та есмо дали вышеписанное нашем[оу] свѧтомоу монастири що на Быстрици, идеже ест храм ѫспенїе прѣсвѧтыѫ владычици нашеи богородици и приснодѣвѣи Марїи, и где ест иегѫмень иермонах кѵр попь [Гри]горїе, како да бѫдет оусе вышеписанное томѫ свѧтомѫ нашемоу монастирѫ ѡт нас оурик и съ въсѫм доходом, непорѫшенно николиже на вѣкы. Я хотарь тѫм селам да ест томоу вышеписанномоу селѫ на имѫ Илїешевци [ѡт въсѣх] сторѡн по старомоу хотарѫ, кѫда из вѣка ѡживали. Я хотар Драгомирещем, що сѫт на ѫстїе Бръланского потока, из верха

ѡт . . . .[1]) става Кръланжанѡм, да ест ѹсе долѹв потокѡм Бръ-
линскым [2]). . . . [на] Серетѧ, а ѡт инших сторѡн по старомѹ хотар[ѹ,
кѹда и]з вѣка ѡживали. Ꙗ пак хотарь Тлъвещ[е]м ѡт крънници
Ѡничанѡм, [ѡт] где был Ѡн[ика], що сѹт пониже Илїешевци, да
ест по коудa хота[рил пан . . . . .][3]) и пан Динга питарь и съ ме-
жїѧши. Ꙗ ѡт инш[их сто]рон да ест по старомѹ хотарѹ, кѹда
из вѣка ѡживали. Ꙗ и привилїе що имали Марѹшка, дочка Настина,
и племеница ей дрѹгаа М[арѹшка][4]) . . . ., таꙗ привилїѧ на тое село
на Илїешевци, що на Серетѧ, дѧда их Илїѧша Кръжевича, ѡт дѧда
нашегѡ ѡт Ꙗлеѯандра воевод[ы, а] тота привилїѧ загибла, какѡ ест
видомо нам и боꙗрѡм. Про [тож . . .][5]) да не имает тѧгати ани до-
бѹвати [ни] едними привилїѧми на сїе наше привилїе, ни прѧд нами
ни прѧд иншими господар[и]. Ꙗ на то ест вѣра нашего господства
в[ыше]писаннаго мы Стефана [воеводи, и вѣра прѣвъз]любленнаго
сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра б[оꙗ]рь наших: в. п.
Дѹмы, в. п. Болдора дворника, в. п. Щефоула, в. п. Дѹмы Броу-
дѹра, в. п. Тоадера и п. [Нег]рила пръкалабове хотинскыи, в. п.
Єремїѧ и п. Драгоше пръкалабове немец[кыи, в. п.] Шандра ново-
градского, в. п. Лѹка Ꙗрбѹре портарѧ сѹчавского, в. п. Кълнъѹ
спатарѧ, в. п. Исака вистїѧрника, в. п. Дѹмши постелника, в. п.
Могыла чашника, в. п. Фроунтеша [стол]ника, в. п. Петрика ко-
миса, и вѣра въсѧх боꙗрь наших мѡлдавскых, великых и малых.
Ꙗ по нашем животѧ, кто боудет господаръ наше[и земли], ѡт дѣ-
теи наших или ѡт нашего рода, или пак бѹд кого богъ изберет
господарем быти нашеи земли мѡлдавскои, тѡт бы томоу свѧ-
томѹ нашемѹ мона[сти]рѹ не порѹшил нашего даанїѧ и потвръ-
жденїѧ, али бы емоу ѹтвръдил и оукрѣпил. Ꙗ кто сѧ покоусит по-
рѹшити нашего даанїѧ и потвръжденїѧ, тѡт да ест проклѧт ѡт
господа бога и спаса нашего ісѹ христа, и ѡт прѣчистыѧ его бо-
гоматери, и ѡт свѧтых четири ѥѵаггелисти, и ѡт свѧтых в҃і
връховных апостоль и прочїих, и ѡт свѧтых т҃ні богоносных
ѡтець иже въ Никеи, и ѡт въсѧх свѧтых, и подобен д[а бѹдет]
Іоудѧ и съ проклѧтѡм Ꙗрїею, и оучастїе да имает съ ѡнѧми
Іоудеи еже възъпиша на господа бога ісѹ христа: кръвь его

---

[1]) Lipsesc c. 5 litere rase într'adins.
[2]) Nu se pot cetì c. 15 litere, mânjite de cerneală mai nouă.
[3]) Cuvântul ce nu se poate cetì e șters cu cerneală; se vede că în loc de doi boieri hotarnici a fost numai unul.
[4]) Pată de cerneală; nu se pot cetì c. 24 de litere.
[5]) Lipsesc c. 18 litere, poate: ни едни ѡт наших боꙗрь.

на ных и на чадѫх их. А пак вышеписанны игоумен кѵр поп Григоріе и съ въсѫми братіѫми ѡт вышеписаннои монастири що на Быстрици, ѡни сѫ ѡбѫщали за вышеписанное наше дааніе и потвръжденіе, како да чинѫт свѫтопочившиx вышеписанных дѫтеи нашиx, Алеѯандрꙋ воеводи и дъщери нашеи Анны, помѫн на годинꙋ ꙋ [еди]н день, за едно ѡбѡм, и през год да им слꙋжѫт на въсѫкꙋ неделю литоургію, на день съботныи. Тое да бꙋдет непрѣмѫнно до их живота. А по них, кто бꙋдет намѫсник томꙋ свѫтомꙋ мѫстꙋ, також да дръжит по вышеписанн[омоу], до колѣ бꙋдет стоѩти и свѫтыи монастирь. А кто порꙋшит или въ забвеніе ѡставит, таковыи да даст ѡтвет въ день страшнаго съда христова[1]). А на болшꙋю крѫпѡст и потвръжденіе томоу въсемꙋ вышеписанномоу, велѣли есмы нашемоу вѣрномоу панꙋ Тъꙋтꙋлови логофетꙋ писати и нашꙋ печат привѫсити к семꙋ листоу нашемꙋ. Писал Шандрꙋ Кръжевич въ Хрълѡвѣ, к лѣтѡ ҂ЗЗ, мѣсѫца ноемвріа КГ.

Pecetea ruptă, ca şi partea de jos a pergamentului, de care erà atârnată. — Orig. la d-na Maria Moruzi din Iaşi. In dosul pergamentului o însemnare veche, probabil contimporană, † села и виноградове за памет Алеѯандра воеводы и Анны, сынѡм Стефана воеводи (satele şi viile spre pomenirea lui Alexandru Voevod şi a Anei, copiilor lui Ştefan Voevod), un rezumat grecesc şi câteva însemnări mai nouă, din cari citez numai următoarele: „No. A., Илишещи"; „Stefan Voevod, din leat 7007, Noemv. 23, dă sfintei mânăstiri Bistriţii sate pe Săretiu Ilişeuţii sau Ilişeştii, Dragomireştii şi Tălveştii, şi cinci fălci şi doao fârtale de vie în dealul Hârlăului"; „ispisoc a domnului Stefan Voevod, prin care dărueşte mânăstirii Bistriţii trei sate pe Săret, anume Ilieşăştii, Dragomireştii şi Tălveşti, numite acum Osoiu, cu mori, cari sate le-au cumpărat dela Maruşca, fiica Olcinăi (=Olcăi), nepoata lui Ilieş Cârjovici". No. 1 dintr'o colecţie de documente.

Documentul fiind inedit şi interesant din mai multe puncte de vedere, dau o traducere completă a lui.

„† Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domn al ţerii Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor celor ce o vor vedeà sau o vor auzì cetindu-se, că au venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici, Maruşca, fata Nastei, şi vara ei, altă Maruşcă, fata Olcăi, nepoatele lui Iliaş Cârjescul (s. Cârjevici), de a lor bună voie, de nimenea silite ori asuprite, şi şi-au vândut dreapta lor ocină din al lor drept şi

[1]) Orig. хвѧ.

adevărat uric, din uricul moşului lor Iliaş Cârjescul, şi din privilia pe care moşul lor Iliaş Cârjescul a avut-o dela moşul nostru Alexandru Voevod, un sat pe Siret cu numele Ilieşeştii (s. Ilieşeuţii), cu mori pe Seret, şi l-au vândut însăş domniei mele cu 200 de zloţi tătăreşti. Intr'aceea au venit tot aşa înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri, mari şi mici, Mărina, fata lui Oanţă Bârlici, şi vara ei Ilca, fata Muşatei, şi nepoatele lor de soră Muşa cu sora ei Anuşca, fetele Nastei, şi nepoatele lor Mărina, fata lui Grozea Cufta, şi vara ei Nastea, fata lui Iura, şi verii lor Ghidion cu fratele său Petrea şi cu sora lor Anuşca, copiii lui Ivaşcu Cufta, şi nepoata lor Mălina, fata lui Lazor, toţi nepoţi lui Stan Bârlici, de bună voea lor, de nimenea siliţi sau asupriţi, şi şi-au vândut a lor dreaptă ocină din al lor drept şi adevărat uric, din uricul moşului lor Stan Bârlici şi din privilia pe care a avut-o moşul lor Stan Bârlici dela moşul nostru Alexandru Voevod, două sate tot pe Seret, anume Dragomireştii, la gura părâului Bârleascăi, şi alt sat anume Tălveştii, care sat este aşezat la hotarul fântânei unde a fost Onica, din jos de Ilieşeşti (s. Ilieşeuţi), şi le-au vândut însăş domniei mele cu 400 de zloţi tătăreşti. Şi într'aceea au mai venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri, mari şi mici, Nastea, jupâneasa dumnialui Iuga visternicului, de a ei bună voie, de nimenea silită nici asuprită, şi şi-a vândut a sa dreaptă ocină, o falce şi două fertale de vie în dealul Hârlăului, din sus de viile Putnei, şi le-a vândut însăş domniei mele cu 150 de zloţi tătăreşti. Şi într'aceea au mai venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri, mari şi mici, chir popa Paisie arhimandritul şi cu toţi fraţii din mânăstirea Putnei, de bună voea lor, de nimenea siliţi sau asupriţi, şi şi-au vândut a lor dreaptă ocină, din adevăratele lor vii, o falce şi două fertale de vie, şi le-au vândut însăş domniei mele cu 150 de zloţi tătăreşti. Şi într'aceea au mai venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri, mari şi mici, Olah Ioanâş şi Gaşpar, orăşeni din Hârlău, de bună voea lor, de nimenea siliţi nici asupriţi, şi şi-au vândut a lor dreaptă ocină, două fălci şi două fertale de vie tot în dealul Hârlăului, lângă viile mai sus scrise, şi le-au vândut însăş domniei mele cu 218 zloţi tătăreşti. Şi m'am sculat eu, domnia mea, şi am plătit toţi banii mai sus scrişi: 200 de zloţi tătăreşti în mânile Maruşcăi, fetii Nastei, şi ale verei ei, celeilalte Maruşte, fetii Olcăi, nepoatelor lui Iliaş Cârjescul; şi apoi 400 de zloţi tătăreşti i-am plătit în mânile Mărinei, fetii lui Oanţă Bârlici, şi verii ei Ilcăi, fetii Muşatei, şi nepoatelor lor de soră Muşa cu sora ei Anuşca, fetelor Nastei, şi nepoatelor lor Mărina, fata lui Grozea Cufta, şi verei ei Nastea, fata lui Iura, şi verilor lor Ghidion cu fratele său Petrea şi cu sora lor Anuşca, copiii lui Ivaşcu Cufta, şi nepoatei lor Mălina, fetii lui Lazor, nepoţilor lui Stan Bârlici; şi apoi 150 de zloţi tătăreşti am plătit în mânile Nastei, jupânesii dumnialui Iuga visternicului; şi apoi 150 de zloţi tă-

tăreşti am plătit în mânile lui chir popa Paisie arhimandritul şi a tuturor fraţilor din mânăstirea Putnei; şi apoi 218 zloţi tătăreşti am plătit în mânile lui Olah Ioanâş şi Gaşpar, orăşeni din Hârlău, înaintea tuturor boierilor noştri. Şi după ce m'am tocmit şi am plătit domnia mea toate cele mai sus scrise, m'am sculat domnia mea şi am binevoit domnia mea cu a noastră bună voinţă şi cu inimă curată şi luminată şi cu toată a noastră bună voinţă şi cu ajutorul dela Dumnezeu, şi am făcut spre mântuirea sufletelor sfânt-răposaţilor copii ai domniei mele, a lui Alexandru Voevod şi a fiicei noastre Ana, şi am dat toate cele de mai sus scrise sate de pe Seret, anume Ilieşeştii cu mori pe Seret, şi Dragomireştii ce sunt la gura pârâului Bârleascăi, şi Tălveştii ce sunt aşezaţi pe hotarul fântânei unde a fost Onica, din jos de Ilieşeşti, şi acele cinci fălci şi două fertale de vie ce sunt în dealul Hârlăului, şi am dat aceste mai sus scrise sfintei noastre mânăstiri dela Bistriţa, unde este hramul Adormirei prea sfintei stăpânei noastre născătoarei de Dumnezeu şi pururea fecioarei Maria, şi unde este egumen ieromonahul chir popa Grigorie, ca să fie toate cele mai sus scrise acestei sfinte mânăstiri a noastre dela noi uric cu tot venitul, neclintit în veci. Iar hotarul acestor sate să fie pentru acest de mai sus scris sat cu numele Ilieşeşti din toate părţile după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au trăit. Iar hotarul Dragomireştilor, ce sunt la gura pârâului Bârleascăi, din sus de iazul Cârligenilor, să fie tot la vale pe părâul Bârleascăi până în Seret, iar din alte părţi după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au apucat. Iar hotarul Tălveştilor dela fântâna Onicenilor, unde a stat Onica, ce sunt mai jos de Ilieşeşti, să fie pe unde a hotărnicit dumnialui Dinga pitarul împreună cu megiaşii, iar din celelalte părţi să fie după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au apucat. Iar privilia ce au avut Maruşca, fata Nastei, şi vara ei, cealaltă Maruşcă, dela moşul lor Iliaş Cârjescul, acea privilie asupra satului Ilieşeştii de pe Seret, a moşului lor Iliaş Cârjescul, dela moşul nostru Alexandru Voevod, acea privilie a perit, precum ne este cunoscut nouă şi boierilor. De aceea nimenea n'are să se jeluească nici să dobândească ceva cu nicio privilie împotriva acestei privilii a noastre, nici înaintea noastră, nici înaintea altor domni. Şi spre aceasta este credinţa domniei noastre a mai sus scrisului noi Ştefan Voevod, şi credinţa preaiubitului fiu al domniei mele Bogdan Voevod, şi credinţa boierilor noştri: cr. p. Duma, cr. p. Boldor vornicul, cr. p. Şteful, cr. p. Duma Brudur, cr. p. Toader şi a p. Negrilă pârcalabi de Hotin, cr. p. Eremie şi a p. Dragoşe pârcalabi de Neamţ, cr. p. Şandru dela Cetatea Nouă, cr. p. Luca Arbure portarul Sucevei, cr. p. Câlnău spătarul, cr. p. Isac visternicul, cr. p. Dumşa postelnicul, cr. p. Moghila ceaşnicul, cr. p. Frunteş stolnicul, cr. p. Petrică comisul, şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici. Iar după viaţa noastră, cine va fi domn

în țara noastră, dintre fiii noştri sau dintre rudele noastre, sau oricine pe care îl va alege Dumnezeu să fie domn în ţara noastră a Moldovei, acela să nu strice acestei sfinte mânăstiri a noastre dania şi întăritura noastră, ci să i-o întărească și împuternicească. Iar cine se va încercà să strice dania şi întăritura noastră, acela să fie blestemat de domnul Dumnezăul şi mântuitorul nostru Isus Hristos şi de prea curata lui maică dumnezeească și de cei patru sfinți evanghelişti şi de cei doisprezece sfinți apostoli verhovnici și de ceilalţi, şi de cei 318 sfinţi şi purtători de Dumnezeu părinţi dela Nicheia şi de toţi sfinţii, şi să fie asemenea lui Iuda şi afurisitului Arie, și să aibă parte cu acei Iudei cari au strigat împotriva domnului Dumnezeului nostru Isus Hristos: sângele lui asupra lor și asupra copiilor lor. Și apoi, mai sus scrisul egumen chir popa Grigorie, împreună cu toţi frații din mai sus scrisa mânăstire de pe Bistrița, au făgăduit, pentru mai sus scrisa danie şi întăritură a noastră, să le facă mai sus scrişilor sfânt-răposaţilor copii ai noştri, lui Alexandru Voevod şi fetii noastre Ana, pomană odată pe an, într'aceeaş zi pentru amândoi, iar peste an să slujască liturghia pentru ei în fiecare săptămână în ziua Sâmbetei. Aceasta să fie neschimbat, cât vor trăì ei. Iar după ei, cine le vor fi urmaşi în acest sfânt lăcaş, să se ţie de cele mai sus scrise, câtă vreme va sta și sfânta mânăstire. Iar cine va stricà sau va lăsà în uitare, acela să dea răspuns în ziua înfricoşatei judecăți a lui Hristos. Iar spre mai mare tărie şi întărire a tuturor celor mai sus scrise, poruncit-am credinciosului nostru boier logofătului Tăutul să scrie și pecetea noastră s'o atârne la această scrisoare a noastră. Scris-a Șandru Cârjevici (s. Cârjescul) în Hârlău, anul 7007, luna Noemvrie în 23".

Nici unul din cele trei sate dăruite mânăstirei Bistriţei la 1499 nu mai există astăzi; ele se aflau, precum se vede din notiţele de pe dosul pergamentului, pe teritoriul moşiei Osoiu din jud. Sucevei, com. Valea-Glodului, care la secularizarea averilor mânăstireşti aparţineà încă mânăstirei Bistriţei, după tabloul comunicat de Ministeriul Domeniilor şi Agriculturei; cf. Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 610. Intr'un document dela 26 Iulie 1645 referitor la aceeaş moşie a d-nei Moruzi, se spune despre Ilişeşti că sunt în ţinutul Romanului, că hotarul lor merge până în Bârleasca şi în Cârligeana (Бърлѣскꙋ, Кърлицанꙋ долинꙋ), unde aceasta cade în Siret; cf. în textul de mai sus потокъ Брълинскїи, ставъ Кърлижанωм.

LXXXII

Hârlău, 26 Noemvrie 1499.

Ștefan confirmă comisului Ilea seliştea Alba pe Putna, „unde a fost Miclăuş Catina", cumpărată cu 100 de zloţi tătăreşti dela

Ivul, fiul Voicăi, nepotul stolnicului Bogdan, care o stăpânise mai înainte.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним нс сим нашим листом въсѧм кто нан ȣзрыт или чтȣчи єго ȣслышит, ѡже прїидє прѧд нами и прѧд ȣсимы нашимы молдавскыми боꙗрє слоуга наш Ивȣль, сынъ Воикыи, ȣнȣк Богдана столника, по своєи доброи воли, никым непонȣжень ани присилован, и продал свою правȣю ѡтнинȣ ѡт єго праваго ȣрика, ѡт оурика дѣда єго Богдана столника, єдино селищє на Поутнои на имѣ Бѣлѣ, гдє был Мыклъоушь Катина, та продал тоє село слоуѕѣ нашемоу вѣрномоу панȣ Или комисȣ за р҃ злат татарских. И ȣставшє пан Илѣ комис та заплатил ȣси тоты вишеписаннїи пинѣзи р҃ злат татарскых ȣ рȣкы слоуѕѣ нашемоу Ивȣлȣ, прѧд нами и прѧд ȣсимы нашими боꙗрє. Ино мы видѣвши межє ними их добрȣю волю и токмеж и пак и полнȣю заплатоу, а мы такождєрє и ѡт нас єсмы дали и потвърдили слȣѕѣ нашемоу вѣрномоу панȣ Или комисȣ тоє прѧдреченноє селищє на Пȣтнои на имѣ Бѣлѣ, гдє был Миклъȣшь Катина, како да єст ємоу и ѡт нас ȣрик и съ въсем доходом, ємȣ и дѣтем єго и ȣнȣчатом єго и прѣȣнȣчатом єго и пращȣрѣтом єго и въсемоу родȣ єго, ктѡ сѣ ємоу изберет наиближнїи, непорȣшено николижє на вѣкы. А хотар тои вишеписаннои селищи да єст ѡт ȣсих сторон по старомȣ хотарȣ, по кȣда из вѣка ѡживали. А на то єст вѣра нашєго господства вишеписаннаго мы Стефана воєводї, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воєводї, и вѣра наших боꙗр: в. п. Дȣма пръкалаба, в. п. Болдȣра дворника, в. п. Щєфȣла, в. п. Дȣма Брȣдȣра, в. п. Тоадєра и п. Негрила пръкалабы ѡт Хотин, в. п. Єремїѧ и п. Драгошє пръкалабы ѡт Н[ѣ]мца, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Арбȣрє портарѣ соучавского, в. п. Клънъȣ спатарѣ, в. п. Исака [вистѣрника, в.] п. Дȣмша постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрȣнтєша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ȣ[сих бо]ꙗр наших молдавскых, и великых и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашєго родȣ, или па[к] боуд кого богъ изберет господаръ быти нашеи земли молдавскои, тѡт бы ємȣ нє порȣшил нашєго даанїѧ и потвържденїѧ, али бы ємоу ȣтвърдиль и ȣкрѣпил, занȣжє єсмы ємȣ дали и потвърдили за єго правȣю и вѣрною слȣжбȣ, и за що ѡн соби кȣпил за свои правїи пинѣзи. А на

болшѹю крѣпост и потвърждение томѹ въсемоу вишеписанномѹ, велѣли есмы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семоу нашемоу листоу. Писал Мътеи въ Хрълевѣ, в лѣто ҂зз, мѣсяца ноев. кѕ.

Pecetea domnească cea mare, cu legenda: † ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЕМЛИ МѠЛДЯВСКОИ, foarte bine păstrată.—Orig. la Academia Română, Pec. No. 143. Publicat cu traducere de Th. Burada în Revista pentru istorie, arheologie şi filologie, V, p. 392-394, cu data 1498, cu unele greşeli de ortografie şi cu altele de tipar, ca сили=или, печата=печат[ь] ş. a. m. d. Traducerea e bună. Unde se va fi aflat seliştea Alba — aşà mi se pare că trebue tradus Бѣлѣ = Бѣла — nu putem şti, de oarece amintirea ei nu s'a păstrat în nici o numire topografică dealungul Putnei. Poate că se află pe păräiaşul Alba din plasa Zăbrăuţ (Marele Dicţionar Geografic, I, p. 34). Pentru Miclăuş Catina, cf. satul Cătina din jud. Buzău.

LXXXIII

Hârlău, 26 Noemvrie 1499.

Ştefan dărueşte mânăstirei Dobrovăţului, unde erà egumen Ioanichie, trei sate pe Dobrovăţ: a) Ruşii „unde a fost casa lui Stan Popovici", b) Călugărenii „unde a fost Jurj călugărul", c) Dumeştii „unde a fost Dadul". Toate acestea i-au fost date lui de Crâstina, fata Voislavei, şi de nepoata ei de soră Nastasia, fata Anuşcăi, care le moşteniseră dela unchiul lor Ivan Damianovici, stăpânul lor pe vremea lui Alexandru cel Bun, în schimbul a patru sate, două pe Bujor: a) Dumbrăvenii „unde a fost Belici" şi b) Radoteştii „unde a fost Borta", pe care Alexandru cel Bun le luase dela mânăstirea Bistriţa pe sama domniei în schimbul altor trei sate pe Bistriţă, din sus de Bacău: Biraviceştii „unde a fost Birai", Vâlcsăneştii şi Manoileştii; c) Davideştii pe Berheciu „unde a fost David", cumpăraţi dela Gheorghie, fiul lui Negrilă ploscarul, cu 240 de zloţi tătăreşti; d) Neagomireştii pe Hovrăiata, din jos de Orgoeşti, cumpăraţi dela Filip, Tudoran şi o soră a lor, copiii lui Mircea, nepoţii lui Micul Orgoae, cu 150 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господарь землї молдавскои, знаменито чиним ис симь листωмь нашимь въсѣм кто

на немь оузрить или чтѹчи его ѕслышит, оже прїндоша прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскими болѧре Кръстина, дочка Боиславина, и сестричича Кръстинина Настасїѧ, дочка Янноушчина, оуноукы Ивана Дамїановича, по их доброи воли, никымь непоноужени ани присиловани, и измѣнили съ господство мы свои правїи штинии шт своего праваго оурика, шт оурика и ис привилїа дѣда их Ивана Дамїановича, що ималь шн шт дѣда нашего шт Алеѯандра воеводи, и дали господствоу мы три села на Добровець: едно на имѣ Роуси, где быль дворь Станшв Поповича, дроугое село Калоугърѣне, где быль Жоуржь калоугерь, третее село Доумещи, где быль Дадоул, що оу нихъ част были достали сѣ тоти три села шт сель дѣда ихъ Ивана Дамїановича. Пакь господство мы даль съм имь чътири села измѣноу за тоти села: двѣ соуть на Боужорѣ, едно Доумбравѣне, где быль Беличь, дроугое Радотещи, где быль Борта, и привилїе шт Алеѯандра воеводї дѣда нашего еще есмо имь дали що на тоти села, що быль измѣниль тоти двѣ села дѧд нашь Алеѯандръ воевода шт Бистричъскаго монастира, и Бистричъскомоу монастирѹ даль три села на Бистрици, выше Бакова, на имѣ Биравичещи, где быль Биран, и Блъксанещи, и Маноилещи. Третее село есми имь дали на Берхѣчи, на имѣ Давидещи, где быль Давид, що смо кѹпили тое село шт Геwргїе, сынь Негрилшв плоскарѣ, за с҃м злат татарскых, що продал шн намь по своеи доброи воли. Чътвръттое село есми имь дали на Ховрълѣти, на имѣ Нѣгомирещи, ниже Оргоещи, що смо кѹпили тое село шт Филиппа и шт Тоудорана и шт сестри их шт [. . . М]ирчинн[1]), оуноукове Микоула Орголе, за р҃н злат татарскых, що шни[2]) нам продали по своеи доброи воли. И потокмивше и заплатившe оусе вышеписанное, господство мы благопроизволи нашимь благым произволенїемь и чистым и свѣтлим ръдцемь и съ оусеѧ нашеѧ доброѧ волеѧ и пак шт бога помощїа, и оучинили есми и въ задѹшїе свѧтопочившиx предкшв, дѣдшв и родителеи наших, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи, и за здравїе и спасенїе дѣтеи наших, ꙗко да оутвръдимь и оукрѣпимь нашь свѧтыи монастирь що на Добровець, идеже есть храмь прѣображенїе господа бога и спаса нашего іс҃ христа, и где есть игоумень молебникь нашь кѵр пшпь Іwаникїе, и дали

[1]) Inainte de Мирчинн, care nu e tocmai sigur, lipsesc c. 10 litere rupte; ele cuprindeau un nume propriu de femee şi cuvântul сынове.
[2]) Sau шнь.

есми томоу свѧтомоу нашемоу монастироу тоты вышеписаніи три села що на Добровецъ: едно на имѣ Роуси, где былъ дворъ Станѡв Поповича, дрꙋгое село Калоугърѣне, где былъ Жоуржъ калꙋгеръ, третее село Доумещи, где былъ Дадоулъ, како да соуть томоу свѧтомоу нашемоу монастироу ѡт нас оурикъ и съ въсемъ доходѡмъ и непороушено николи на вѣкы. А хотаръ тим вышеписанним трем селамъ по водоу Добровецѡм долоу до оусти Коуцитнои, та пакъ по водоу Коуцитнои гори до хотара Ромашкова, а ѡт хлабника половина, а ѡт Ромашка и ѡт иниих сторонъ по старомоу хотарꙋ, по коуда из вѣка оживали. А на то есть вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводї, и вѣра наших боӕръ: в. п. Доумы паркалаба, в. п. Бѡлдора дворника, в. п. Щефоула, в. п. Доумы Броудоура, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабове хотинскїи, в. п. Еремїа и п. Драгоша паркалабове немецкїи, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Арбꙋре портарѣ сочавского, в. п. Клънъоу спатарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Доумши постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроунтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣхъ боӕръ наших молдавских, и великых и малих. А по нашем животѣ, кто бꙋдет господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родꙋ, или пак боуд кого богъ изберетъ господаръ быти нашеи земли молдавскои, тот бы не порꙋшилъ нашего даанїа, али бы оутвръдил и оукрѣпилъ. А кто бы хотѣлъ тое порꙋшити, таковыи да ест проклѣтъ ѡт господа бога и спаса нашего ісу христа, и ѡт прѣчистїа его матере, и ѡт свѧтых д҃ иѵаггелисти, и ѡт свѧтых връховних апостолъ Петра и Павла и прочїих, и ѡт свѧтых бого[носных] т҃ии ѡтецъ никеискых, и ѡт ꙋ[сих свѧ]тых иже ѡт вѣка богꙋ оугодивших, и да ест подобенъ Іюдѣ и проклѣтомꙋ Арїи, и да имает оучастїе съ иинѣми Іюдее еже възъпиша на господа христа: кръвь его на них и на чедох их, еже и ест и бѫдет въ вѣкы, аминь. А на болшꙋю крѣпѡст въ[семꙋ вы]шеписанномꙋ, велѣли есми [нашемоу вѣр]номоу панꙋ Тъоутꙋлꙋ логоф[ет]оу завѣсити нашꙋ печат к семоу листꙋ нашемоу. Тоадеръ писа оу Хръловѣ, в лѣто ꙁ҃33, мѣсѧца ноемврїе к҃ѕ.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВѠ[ДЯ, ГѠС]ПОДЯР ЗЕМЛИ МѠЛДЯВСКОИ. — Orig. la mănăstirea Zugrafu din muntele Atos; textul după o fotografie adusă de acolo de d. St. Nicolaescu. O copie prescurtată se află la

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Asachi II, f. 31; o altă copie, mai rea şi cu unele omisiuni, tot acolo f. 29-30; aşa de pildă la f. 29 şi 29 v. lipsesc cuvintele „Кръстинина Настасїѧ, дочка Янноушчина, оуноукы Ивана Дамїановича" şi „дворъ Станов Поповича, дрȣгое село Калоугърѣне".

Ca un exemplu de modul cum se copiau şi se prescurtau înainte documentele, reproduc aci copia întâia din condica Asachi.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода и господарь земли молдавской, знаменито чиним ис симь листомь нашимь всѣм кто на немъ оузрить или чтȣчи его ȣслышит, ѡже прїидоша прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскими богаре Кръстина, дочка Бориславина, и сестричича Кръстинина Настасїѧ, дочка Янноушчина, оунȣкы Ивана Дамїановича, по их доброи воли, никымь непоноуженни ани присилованни, и измѣнили съ господство мы свои правїи ѡтнини ѡт своего праваго оурика, ѡт оурика и ис привилїа дѣда их Ивана Дамиановича, що имал ѡн ѡт дѣда нашего ѡт Алеѯандра воеводи, и дали господствоу мы три села на Добровецъ: едно на имѣ Роуси, где был дворь Станѡв Поповича, дроугое село Калоугърѣне, где быль Жȣржъ калоугерь, третее село Доумещи, где быль Дадоул, що оу ихь част были достали сѣ тоти три села ѡт сель дѣда ихь Ивана Дамїановича. Пакь господстко мы дал съм имь чьтири села измѣноу за тоти села: двѣ соуть на Боужорѣ, едно Доумбравѣне, где быль Беличь, дроугое Радотещи, где быль Борта, и привилїе ѡт Алеѯандра воевода дѣда нашего еще есмо имь дали що на тоти села, що былъ измѣнилъ тоти двѣ села дѣд нашь Алеѯандрȣ воевода ѡт Бистричъскаго монастира, и Бистричъскомоу монастирȣ даль три села на Бистрици, выше Бакова, на имѣ Биравичещи, где быль Биран, и Бльксанещи[1]), и Манойлещи. Третїе село есми имь дали на Бѣрхѣчи на имѣ Давидещи, где быль Давид, що смо кȣпили тое село ѡт Геѡргїе, сынъ Негрилов плоскарѣ, за с҃м злат татарскых, що продал ѡн[2]) нам по своеи доброи воли[3]). Чътвритое село есми имь дали на Ховрълѣти на имѣ Нѣгомирещи, ниже Ѡргоещи, що смо кȣпили тое село ѡт Филипа[4]) и ѡт Тȣдорана и ѡт сестри и[х ѡт[5]) . . . .], оунȣкове Микоула Ѡргоге, за р҃н злат татарскых, що ѡни нам[6]) продали по своеи доброи воли. И потокмивше и заплатившe оусе вышеписанное, господство мы благопроизволи нашимь благым произволенїем, и чистым и свѣтлим срьдцемь, и съ оусеѧ нашеѧ доброѧ волеѧ, и пакь ѡт бога помощїа, и оучинили есми и въ задȣшїе свѧтопочивших предкѡв, дѣдѡв и родителеи наших, и за

[1]) In copia dela f. 29 Бълсанещи.
[2]) In cond. що продии (s. продат) ѡт, în ambele copii.
[3]) In cond. вола.
[4]) In cond. Филипна s. Филиппа.
[5]) Vezi nota 1 dela p. 162.
[6]) In cond. ѡна им.

наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи, и за здравїе и спасенїе дѣтеи наших, тако да оутвръдимъ и оукрѣпимъ нашъ свѧтыи монастирь що на Добровецъ, идеже есть храмь прѣωбраженїе господа бога и спаса нашего Ісу Христа, и где есть ігоумень молебникъ нашъ кур попъ Иωаникїе, и дали есми томоу свѧтомоу нашемоу монастироу тоты вышеписанїи три села що на Добровецъ, едно на имѣ Роуси, где был дворъ Станов Поповича, дроугое село Калоугърѣние, где был Жоурже калоугеръ, третее село Доумещи, где был Дадоуль, како да соуть томоу свѧтомоу нашемоу монастироу ωт нас оурикь и съ въсемь доходωмь, и непороушено николи на вѣкы. А хотарь тим вышеписанним трем селам по водоу Добровецωм долоу до оусти Коуц[и]тнои[1]), та пакь по водоу Коуцитнои гори до хотара Ромашкова, и ωт хлабника[2]) половина, а ωт Ро[ма]шка[3]) и ωт иниих сторонь по старомоу хотароу, по коуда из вѣка ωживали. А на [то] есть вѣра[4]) нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воевода, и вѣра наших бояре.

Дин Хърлъоу, лт. ꙁзз, ноем. кѕ.

Боѧрїи ануме: Тъоутоул вел логоф., Доума пъркалаб, Болдоур вор., Щефоул, Доума Броудоур[5]), Тоадер и Негрил пър. де Хотин, Еремїе и Драгош пър. де Нямцоу, Шендре пъркълаб де Четате Ноаж, Арбоуре портарюл де Соучава, Клънъоу спат., Исакоу вистерникоул, Доумша[6]) пост., Мовила пах., Фроунтеш столникоул. Петрика комисоул.

Hotarul celor trei sate dăruite mânăstirei Dobrovăţului este descris aşà: „Iar hotarul acestor mai sus scrise trei sate este pe apa Dobrovăţului în jos până la gura Cuţitnei, apoi în sus pe apa Cuţitnei până la hotarul lui Romaşco, şi jumătate din hlabnic, iar de către Romaşco şi de către alte părţi după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au umblat“. El cuprindeà dar tot teritoriul dintre păraele Dobrovăţ şi Cuţigna, începând dela mânăstire şi până la satul Codăeşti. Ruşii sunt Dobrovăţul-Ruşi, Dumeştii Dumasca şi Călugărenii probabil Dobrovăţul-Moldoveni de azi. Cf. No. CXVII, p. 242.

Ce să fie hlabnicul, în orig. хлабникъ, în copia condicei Asachi хламникъ? Nu pare a fi un nume propriu, căci nu există nici în Moldova nici în alte părţi locuite de Români un nume de localitate care să se asemene sau să derive dintr'acesta. Este de sigur un termin topografic (v. Orest Popescul, Câteva documente moldovene, p. 7) şi poate să însemne „curătură“. In ruseşte хламникъ însamnă

---

[1]) Condica are aci în amândouă copiile Коукоуцтнои (f. 29 v. şi f. 30).
[2]) F. 30 хламника.
[3]) In cond. Рошка.
[4]) In cond. а на вет вера (f. 30), а на ветъ вѣра (f. 31 v.).
[5]) In cond. gen. slav. Доуми Броудоура.
[6]) In cond. Доумшн.

„resturi de lemne tăiate“ (angeschwemmtes Reisholz, Pawlowski), iar хлабникъ o plantă, pe care Dicţionarul Academiei Ruseşti, ed. dela 1847, o traduce cu „telephinua“, probabil greşit în loc de „telephium“. Se 'nţelege că însemnarea dintâi ar fi mai potrivită pentru pasagiul nostru, ea nu este însă sigură. Cf. p. 34-36 din volumul acesta şi p. 456-457 din vol. I.

Din cele patru sate pe care Ştefan le dă Crâstinei şi Nastasiei (asupra acestora cf. No. CXVII) în schimbul satelor de pe valea Dobrovăţului, nici unul nu şi-a păstrat numele până astăzi. Pe părâul Bujor din jud. Fălciu sau pe Covurlui nu se află nici un sat cu numele Dumbrăveni sau Radoteşti; pe valea Horoiatei, din jos de Orgoeşti, nu există nici o localitate Neagomireşti. Frunzescu citează în Dicţionarul său topografic, p. 311, o moşie a statului cu acest nume în jud. Tutova, dar nu precizează mai de aproape situaţia ei; pe harta statului major n'o găsesc. Tot aşă pe Berheciu, în jud. Tutova sau Tecuciu, nu există nici un sat Davideşti. E probabil că Neagomireştii se aflau pe teritoriul Limbăeştilor (la Frunzescu „Limboeşti“) sau Vlădeştilor de azi, amândouă mai jos de Orgoeşti. Cf. No. CXXXI din vol. I.

Din cele trei sate pe Bistriţa, date de Alexandru cel Bun mânăstirei Bistriţei, numai unul şi-a păstrat numele vechiu: Gherăeştii de lângă Bacău, din *Birăeşti, *Ghirăeşti, apoi Gherăeşti; cf. Ghibărţeni în jud. Covurlui, din *Bibărţeni, dela *Bibarţ. „Biraviceştii, Birai“ sunt ortografii stângace în loc de Birăeşti, Birău, din ung. *biró* jude. Vâlcsăneştii şi Manoileştii au fost absorbiţi în hotarul târgului Bacău. Toate aceste trei sate sunt puse la No. LXXXVII „din sus de Bacău“.

LXXXIV

1499.

Ştefan confirmă Taţei, fata lui Petru Dârman, şi verei sale Vascăi, fata Nastasiei, amândouă nepoate lui „Stoian fiul lui Dârman“, stăpânirea peste trei sate moştenite dela bunicul lor: Dârmăneştii pe Suceava, Dârmăneştii pe Jijia şi un al treilea sat pe Prut.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним ис сим нашим листωм въсѧм кто или ѹзрыт или чтоучи его ѹслышит, ωже тоты истинїи Таць, дочка Петра Дръмана, и племеница ей Васка, дочка Настасїина, ѹноукы Стоıана сына Дръманова, жаловали есмы их ωсобною нашею милостїю и дали и потвърдили есмы им ѹ нашей земли ѹ молдавской их правѹю ωтинѹ, що же была таа ωтина дѣда их Стоıана

сына Дръманова, три [села: едно село] на Сѹчавѣ на имѣ Дръ[мъ-не]щи....їи [1]) и дрѹгое село на Прѹтѣ на имѣ [....]ъѹци [и третїе село] на Жежїи на имѣ Дръмънещи. Тое въсе вышеписанное да ест им ѿт нас ѹрикь и съ въсем доходом, им и дѣтем их и ѹнѹчатом их и прѣѹнѹчатомь их и пращѹрѣтѡм их и въсемоу родоу их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣкы. А хѡтар тѣм вышеписанным селам да ест им ѿт ѹсих сторѡн съ въсѣмы их старимы хотари, по кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра боӕр наших: в. п. Дѹмы, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Дѹма Брѹдѹра, в. п. Тоадера и [п.] Негрилъ паркалабове хотинскїи, в. п. Еремїѧ и п. Драгоше пръ-калабове немецкїи, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Лѹка Арбѹре портарѣ соучавского, в. п. Кълинъѹ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Дѹмша постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѹсих боӕр наших молдавскых, и великых и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли молдавскои, ѿт дѣтеи наших или ѿт нашего родѹ, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тѡт бы им не порѹ[шил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы им ѹ]твърдил и ѹкрѣпил, заниже есмы им дали и потвърдили, за що ест их праваѧ ѡтнина. А на бол-шѹю .....[2]).

Pecetea a fost ruptă, odată cu partea de jos a pergamentului. — Orig. la Academia Română, sign. 16/XL, cu o traducere necompletă de clucerul Pavel Debriţ, care între cele trei sate a putut cetì, ca şi noi, numai pe Dârmăneşti, n'a observat însă că e vorba de două sate cu acest nume, unul pe Suceava care există şi astăzi — e un cătun al Hatnei din Bucovina, districtul Suceava (v. Şematismul Arhidiecesei gr.-or. din Bucovina pe 1904, p. 81), altul pe Jijia care a dispărut. Al treilea sat de pe Prut, terminat în *-ăuţi*, nu-l putem ghicì. Cele două sate Dârmăneşti au fost, se vede, înfiinţate de moşul proprietarului dela 1499, Dârman, care a trăit pe vremea lui Alexandru cel Bun şi al cărui fiu se numià „Stoian Dârman" sau „Stoian Dârmănescul". Acesta a avut pe Petru

---

[1]) Locul şters cuprindeà probabil două cuvinte, bănuesc că подли Мерецїи, deoarece Mereţeii se află în imediata vecinătate cu Dârmăneştii şi sunt, ca şi aceştia, un cătun al Hatnei. Inainte de и дрѹгое село se distinge bine terminaţiunea -їи.

[2]) Restul e rupt.

Dârman şi pe Nastasia, tatăl Taţei şi mama Vascăi dela 1499.— Documentul îmi pare a fi din Ianuarie—Octomvrie 1499, boierii martori fiind cei cunoscuţi din acest an, împreună cu Hârman, care dela Noemvrie 1499 încoace nu mai apare în documente.

LXXXV

Suceava, 1499.

Ştefan confirmă lui Lupe Cheşanul satul Onţeştii pe Bârlad, cumpărat cu 60 de zloţi tătăreşti dela Danciul Pleşa şi dela soru-sa Neaga, copiii lui Petru Pleşa, nepoţii lui Toma, care îl stăpânise pe temeiul unui privilegiu dela voevodul Ştefan, unchiul domnului.

† Милостїю божїєю мы Єтефан воєвода, господаръ землн мѡлдавскон, [зна]менито [чиним нс сим листом нашим вѣм кто на нь оуѕрит или] чтоучи его ȣслышить, ѡжє прїидоша прѧд нами и прѧд ȣсими нашими мѡлдавскими боıарє [слȣга наш] Данчюл Плєша и сестра єго Нѣга, [по их доброи воли, никым непонȣжени а] непосилокани, и продали свою пра[вȣю ѡтни]нȣ ѡт их праваго ȣрика, єдно село на Бръладѧ на имѧ Ѡнцєщи, та продали тоє село сл[ȣѕѣ нашемȣ] Лȣпє Ке[ш]ѣнȣлȣ за [ѯ҃] злат [татарских. И оуставшє] слȣга нашь Лȣпє Кешѣнȣл и заплатиль ȣси тоти вышеписанныи пинѣзи ѯ҃ злат татарских ȣ рȣки слȣѕѣ нашемȣ Данчюлȣ Плєши и се[стри єго Нѣги], сынѡм Петра Пле[ша, оунȣком Томи, прѣд нами и прѣд нашими боıари. И пак] привилїє, що имал оуико их Тома на тоє село на Ѡнцєщи ѡт нашего оуика ѡт Єтефана [вое]води, єщє дали оу рȣки слȣѕѣ нашемȣ [Лȣпє Кешѣнȣлȣ. Ино мы видѣвше их] добрȣю волю и токмежь и пѡлнȣю за[платȣ, а] мы також дерє и ѡт нас єсмы дали и потвръдили слȣѕѣ нашемȣ Лȣпє Кешѣнȣлȣ [тоє прѣдреченноє село на Бръладѧ на имѧ Ѡнцєщи, како да єст емȣ и ѡт нас оурик и съ въсем доходом, емȣ и дѣтем єго и оунȣчатом єго и праȣнȣчатом єго и пращȣрѣтом єго и въсемȣ родȣ єго, кто сѧ емȣ изберет наиближнїи, непорȣшено николиже на вѣкы. Я хота]рь томȣ вышеписанномȣ селоу на [Бръладѧ на имѧ Ѡнцєщи] да єст емȣ ѡт оусих сторѡн по ста[ромȣ] хотарȣ, по кȣда из вѣка ѡжи[вали. Я на то єст вѣра нашего господства вишеписанного мы Єтефана воєводи, и вѣра прѣ]възлюбленнаго сына господства мы Бѡгдана [воєводи, и вѣра

ѕсих боꙗ]рь наших: в. п Дѕм[и] паркала[ба], в. п. Бwлдора двѡр-[ника, в. п. Щефѕла, в. п. Дѕми Брѕдѕра, в. п. Тоадера и] п. Не-грила паркалабов[е хотинскыи, в. п. Еремїа и пан]а Д[раго]ша [паркалабове нѣм]ецкь[ін], в. [п......... на]шеи земли, wт дѣтеи наших [или wт нашего родѕ, или пак бѕд кого богъ изберет гос-подаръ быти нашеи земли молдавскои, тот бы емѕ не порѕшил нашего даанїа и потврьжденїа, али бы емѕ оу]тврьдил и оукрѣ-пил, занѕже есмы [емѕ дали и потврьдили за его правѕю и вѣр-нѕю слѕжбѕ, и за що wн соби кѕпил за свои правїи] пинѣзи. [Я на болшѕю крѣпост и потврьжденїе томѕ вьсемѕ вы]шеписанномѕ, велѣли есмы нашемѕ вѣрномѕ [панѕ Тьѕтѕлѕ лого]фетѕ писати [и нашѕ печат привѣсни]ти к семѕ листѕ нашемоу. Пис[ал Іwн По]-повичи[ч][1]) ѕ Сѕчавѣ, в лѣтw ꙁꙁз, мѣсѧца... ке день.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 3/xxxvii. Pergamentul este foarte şters, rupt, ros, deteriorat de umezeală şi pătat cu cerneală; păstrându-se data şi părţi izolate din textul documentului, l-am reconstituit aproape în întregime. El a putut să fie dat în orice lună a anului, afară de Noemvrie, când Ştefan se aflà la Hârlău, nu la Suceava. — Onţeştii sunt probabil Unţeştii (Unţăştii) din jud. Tutova, pl. Simila, al căror hotar mergeà până în şesul Bârladului, care se mărgineşte cu Dealul Unţeştilor. Cf. *Onț* în jud. Neamţ şi *Onțeni* în jud. Botoşani.

LXXXVI

Iaşi, 17 Martie 1500.

Ştefan confirmă mânăstirei Neamţului, unde erà egumen Teoctist, stăpânirea peste balta Zahorna dela Nistru, cu o gârlă și o prisacă, dăruite toate de Alexandru cel Bun, adăogând dela sine balta Strâmba şi balta de sub Dubrovca, cu gârlele lui Chişca, în apropiere de Zahorna.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листом вьсѧм ктw[2]) на нь ѕзрыт или чтѕчи его ѕслышит, wже дали и потвърдили есмы

[1]) S'ar puteà ceti şi . . . . новн[ч]. Ion Popovici este însă un pisar cunoscut al anilor din urmă din domnia lui Ştefan cel Mare.
[2]) In copia lui Grigorovič greş. вьсакwм.

нашемꙋ свѧтомꙋ монастирꙋ ѡт Нѣмца, идеже есть храм възнесеніѧ господа бога и спаса нашего Іс҃ Христа, и где есть игоумень молебникь нашь кνр пѡп Ѳеѡктисть, даанїе и потвържденїѧ дѣда нашего Ѧлеѯандра воеводы, едно ѡзеро на Днистрѣ на имѣ Захорна, и съ грълою що ꙋпадаеть ꙋ Днистрь и съ пасикою що есть их же. Пакь оу тѡм ꙋчинили есмы въ задꙋшїе свѧтопочившихь предкѡв, дѣдѡв и родителеи наших, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи, и за здравїе и спасенїе дѣтеи наших, ѩко да ꙋтвърдим и ꙋкрѣпим наш свѧтыи монастырь ѡт Немца, и дали и приложили есмы ѡт нас томоу вышеписанномоу нашемоу свѧтомꙋ монастирꙋ ѡт Немца болото Кривлѧ и ѡзеро на имѣ под Дꙋбровка и съ грълою на имѣ Кышчина, що есть ис верха ѡт под конець писка, ѡт где выходить гръла из Днистра и течет до ѩзерꙋ Дꙋбровка, и ѡт Дꙋбрѡвка до где ꙋпадаеть оу ѩзер ꙋ Захорна. Тое въсе вышеписанное да есть томоу нашемꙋ свѧтомꙋ монастирꙋ ѡт Немца и ѡт нас оурыкь, и съ въсемь доходомь, непорꙋшенно николи на вѣкы вѣчнимѧ. Ѧ на то есть вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводы, и вѣра наших боѩрь: в. п. Доумы, в. п. Болдꙋра дворника, в. п. Щефꙋла, в. п. Дꙋма Брꙋдꙋра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабове хотинскыи, в. п. Еремїѧ и п. Драгоша паркалабове немецкыи, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лꙋка Ѧрбꙋре портарѣ сꙋчавского, в. п. Кълиꙋꙋ спатарѣ, в. п. Исака выстѣрника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх боѩр наших молдавскых, и великых и малих. Ѧ по нашемь животѣ, кто бꙋдет господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родꙋ, или пакь боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тѡт бы не порꙋшил нашего даанїѧ и потвържденїѧ, али бы оутвърдил и ꙋкрѣпил томꙋ нашемꙋ свѧтомꙋ монастирꙋ ѡт Немца. Пак кто сѧ покꙋсит порꙋшити того вышеписаннаго нашего даанїѧ и потвържденїѧ, таковїи да есть проклѧт ѡт господа бога и спаса нашего Іс҃ Христа, и ѡт прѣчистїѧ его богоматере, и ѡт свѧтых четыри еνаггелистах, и ѡт ві҃ свѧтых връховных апостоль и прочїих, и ѡт свѧтых т҃ии ѡтець иже въ Никеи, и ѡт въсѣх свѧтых иже ѡт вѣка богоу ꙋгодивших, и да есть подобень Іꙋдѣ и проклѣтомꙋ Ѧрїи, и да имат ꙋчастїе ис ѡнѣми Іоудеие, еже възпиша на господа Христа: кръв его на них и на чадѣх их, еже есть и

бѫдет въ вѣки. Я на болшѫю крѣпость и потвържденїе томѹ всемѹ вышеписанномѹ, велѣли есмы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлови логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ нашемѹ листѹ. Матеи писал въ Ꙗсох, в лѣто ꙁѳи, мѣсѧца марта ꙁі день.

După o copie găsită între manuscrisele lui Victor Grigorovič din Muzeul Rumjancev, Moscva. Originalul se vede că s'a pierdut, de oarece la Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea Neamţului (depozite particulare, No. 4287) se găseşte numai o traducere românească veche, adecă o copie „din cuvânt în cuvânt“ după un „suret de pe ispisocul lui Ştefan vv.“, autentificată la 10 Sept. 1814 de Silvestru, arhimandritul şi stareţul mânăstirei Neamţului şi Secului, şi reautentificată la 16 Ian. 1815. Există şi o traducere rusească modernă. Traducerea românească, afară de cele două greşeli relevate în note, e bună şi o reproduc întreagă:

„Suret de pe ispisocul vechiu pe sârbie dela Stefan vv., scris de Matei în Iaşi, din leatul 7008, Mart 17.

† Cu mila lui Dumnezeu noi Stefan Voevod, domn pământului Moldaviei, facem înştiinţare cu această carte a noastră tuturor cui o vor vedeà sau citindu-se o vor auzì, precum am dat şi am întărit sfintei mănăstirii noastre dela Neamţu, unde este hramul Innălţării domnului Dumnezeului şi mântuitorului nostru Iisus Hristos, şi unde este igumen rugătoriul nostru chir popa Theoctist, danie şi întăritură dela unchiul[1]) nostru Alexandru Voevod, un iazăr la Nistru anume Zahorna, şi cu gârla ceea ce cade în Nistru, şi cu prisaca ce este iar a lor. Iarăşi aceasta o am rânduit noi pentru sufletele celor ce cu sfinţenie s'au odihnit mai 'nainte moşilor şi născătorilor noştri, şi pentru a noastră sănătate şi mântuire, şi pentru sănătatea şi mântuirea doamnei noastre Mariei, şi pentru sănătatea şi mântuirea fiilor noştri, precum am întărit şi am întemeiat a noastră sfântă mănăstire dela Neamţu şi am dat şi am mai adaos dela noi acei mai sus scrise sfintei mănăstiri dela Neamţu balta Crivaia şi iazăru anume supt Dubrovca, şi cu gârlele ce se numesc Chişcina[2]), care iaste din sus de după sfârşitul piscului, de unde es gârlele din Nistru şi curg la vale până în iazerul Dubrovca, şi din Dubrovca până unde cade în iazerul Zahorna. Acele toate mai sus scrise să fie acei a noastre sfinte mănăstiri dela Neamţu şi dela noi uric, şi cu tot venitul, nestrămutat nici odată în vecii vecilor. Iar la aceasta este credinţa domniei mele mai sus scris noi Stefan Voevod, şi credinţa prea iubitului fiiului domniei mele Bogdan Voevod, şi credinţa tuturor boerilor noştri a Moldaviei, şi a mari şi a mici. Iar după a noastră viiaţă, cine va fi domn pă-

[1]) Greşit, în loc de „moşul“, slav. дѣдъ.
[2]) Greşit, pentru „gârlele lui Chişca“, orig. съ грълою на имѣ Кышчина; Кышчина este un adj. poses. fem. din Кышка. Cf. moldov. *chişcă*.

mântului nostru, din fii noştri, ori din neamul nostru, sau iarăş ori pre carele Dumnezeu va alege a fi domn pământului nostru Moldaviei, unul ca acela să nu strămute a noastră danie şi întăritură, ci mai vârtos să o întărească şi să o întemeeze acei sfinte mănăstiri a noastre dela Neamţu. Şi iarăşi cine se va ispitì a strămutà acea mai sus scrisă a noastră danie şi întăritură, unul ca acela să fie blestemat dela domnul Dumnezeu şi mântuitoriul nostru Iisus Hristos, şi de prea curata maica lui Dumnezeu, şi de sfinţii 4 evanghelişti, şi de 12 sfinţi verhovnici apostoli şi de ceialalţi, şi de sfinţii 318 părinţi cei dela Nichea, şi de toţi sfinţii cari din veac au plăcut lui Dumnezeu, şi să fie asemenea lui Iuda şi blestematului Arie, şi să aibă parte cu Jidovii aceia cari au strigat asupra domnului Hristos: sângele lui asupra lor şi asupra fiilor lor, care este şi va fi în veac. Iar spre mai mare tărie şi întăritură tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului boeriului nostru Tăutul logofăt, ca să scrie şi a noastră pecete să o lege către această carte a noastră. Leat 7008, Martie 17".

Bălţile de care e vorba acì se află toate în ţinutul Benderului în Basarabia, din jos de Bender şi Tiraspol. Cea mai mare, lungă de c. 2 klm., e numită de Ruşi Озеро Загорное (Zahorna din suret, în orig. Захорна, e în alte documente Загорна). După Z. Arbore (Basarabia, p. 69) Românii îi zic Chiţcani, ca şi satului din apropierea ei (rus. Кицканы); acesta îşi trage deci numele dela Chişca: Chişcani-Chiţcani, cf. gârlele lui Chişca. Lângă sat se află balta Crivaia (orig. Кривав), pe ruseşte Озеро Кривое, pe rom. Strâmba, Strâmbu; aceasta e mai mică şi nu e însemnată pe harta lui Iljin. Pe harta anexată la scrierea d-lui Arbore nu e nici Zahorna, nici Chiţcanii. Balta „de sub Dubrovca" (=de sub Dumbrăviţa) erà între Nistru şi Zahorna; va fi existând şi astăzi. Cf. vol. I, No. XLV.

LXXXVII

Iaşi, 22 Martie 1500.

Ştefan dă mânăstirei Bistriţei, unde erà egumen Grigorie, din satele sale proprii, patru sate pe Bistriţa, anume: a) Sluganii, b) Chicoşeştii, c) Calieneştii şi d) Laţcanii „în faţa Calieneştilor, sub dumbravă", în schimbul altor cinci sate, pe care mânăstirea i le cedează dintre cele dăruite ei de Alexandru cel Bun, anume: a) Cauceleştii pe Cracău „unde au fost juzi Mihail şi Dieniş, între Grieleşti şi între Lupşa", b) Gâdinţii pe Siret, „unde a fost curtea lui Negrea", c) satul lui Birai (Biräeştii), d) satul lui

Vâlcsan (Vâlcsăneştii) şi e) Manuileştii, aceste trei din urmă pe Bistriţă, din sus de Bacău.

† Милостїю божїєю мы Стефан воевода, господарь земли молдаскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто на нем оузрить или чтоучи єго Șслышить, оже прїидоша прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскыми боꙗре молебник наш кир поп Григорїе, игоумен и архимандрить Бистричъскаго монастира, и съ въсѣми ѥже ѡ христѣ братїами, по их доброи воли, никым непоноужени ани присиловани, и измѣнили съ господство мы правȣю монастирскоую ѡтнинȣ ѡт праваго монастирскаго оурика и ис привилїах що имаеть тот святыи монастир ѡт дѣда нашего ѡт Алеѯандра воеводї, и дали господсткоу мы петь сел: єдно на Краковѣ на имѣ Клоучелещи, где были жоудеве Михаиль и Дїениш, междȣ Грїелещь и междȣ Лоупшею, дроугое на Серетѣ на имѣ Гыдинци, где был двор Негрин, три на Бистрици, выше Бакова: село Бираино, и село Блъксаново, и село Манȣилещи. И господство мы видѣвши их волю, мы по их воли оучинили есми и дали смо томоу нашемоу святомоу монастирȣ Бистричъскомоу измѣноу за тоти вышеписаннїи села наши пракїи и питомыи чътири села на Бистрици ж(е): єдно село Слоугани, дроугое село Кикошещи, третее село Калїенещи, чътврътое село Лацкани, що против Калїенещь под доубровою. Тое вышеписанное чътири села, що дали смо им измѣноу, да соуть томоу святомоу нашемоу монастироу Бистричъскомоу ѡт нас оурик и съ въсем доходом, непороушенно николи на вѣкы. А хотар им по старомȣ хотарȣ ѡт оусих сторон, по коуда из вѣка оживали. А на то есть вѣра нашего господства вышеписанного мы Стефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводы, и вѣра наших боꙗр: в. п. Дȣмы, в. п. Болдора дворника, в. п. Щефоула, в. п. Дȣмы Броудȣра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабове хотинскыи, в. п. Еремїа и п. Драгоша паркалабове немецкїи, в. п. Шандра новоградского, в. п. Лоука Арбоуре портарѣ сочавского, в. п. Клъньоу спатарѣ, в. п. Исака вистїарника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроунтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх боꙗр наших молдавскых, и великых и малих. А по нашем животѣ, кто бȣдеть господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родоу, или пак боуд кого бог изберет господарем быти нашеи земли

молдавской, тот бы не порушилъ нашего даанїа, али бы утвръдилъ и оукрѣпилъ, занужѥ есми им дали измѣну за их же правїи штинин. А на болшую крѣпост и потвръ[жденїе] въсему вышеписанномоу, велѣли есми нашемоу вѣрномоу пану Тъоутуловни логофетоу завѣсити нашоу печать к семоу листоу нашемоу. Писал [Мътеи] оу Исшх, в лѣто ѕзи, мѣсяца мр. кв.

Pecetea pierdută. — Orig. în Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina; o parte din pergament, la dreapta jos, e ruptă. In dos notiţa „Лъсканн, Слугани, Калїенещи, Кикошещи", două însemnări greceşti mai nouă, data greşită „7050, Mart 22" (н din ѕзи a fost cetit н) şi o notiţă de mâna lui B. P. Hasdeu „Pachet No. 8, Tazlău". Numele diacului l-am completat după documentul precedent, dela 17 Martie 1500, dat tot în Iaşi. Se 'nţelege că poate să fi fost şi Ion Popovici, însă în locul ilizibil n'a putut să încapă mai mult de un cuvânt.

Din cele unsprezece sate pomenite în acest document s'au păstrat până azi numai trei: a) Laţcanii, cari îmi par a fi Laţcana din jud. Bacău, pl. Bistriţa de Sus, la marginea judeţului Roman, aproape de apa Bistriţei şi de comuna Racova; b) Gădinţii din jud. Roman, pl. Siretul de Sus, c. 6 klm. spre nord-ost de Roman, cf. Surete şi izvoade, II, p. 114 (a. 1632); c) Biräeştii, pe cari îi cred identici cu Gheräeştii din jud. Bacău, pl. Bistriţa de Sus, c. 4 klm. spre nord de Bacău, v. Uricariul, XVII, p. 205-214: hotarul Biräeştilor pe Bistriţă, ţin. Bacău. La o distanţă de c. 10 klm. de Bacău, pe Bistriţa în sus, de partea stângă a ei, se află o localitate Lupşa, în faţa Iteştilor ce-s de partea dreaptă; aceasta nu este însă identică cu Lupşa din documentul nostru; v. harta statului major, planşa Bacău. Sluganii, Chicoşeştii şi Calieneştii se aflau în vecinătatea Laţcanilor, iar Cauceleştii, Grieleştii şi Lupşa pe Cracău în jud. Neamţ, poate pe unde sunt astăzi Căciuleştii, cf. „selişte a Cauceleştii pe Cracău în ţin. Neamţului,... atârnătoare de ocolul Pietrei" la an. 1618, ap. Ghibănescu, Surete şi izvoade, V, p. 255, 257. Vâlcsăneştii şi Manuileştii au fost probabil pe lângă Biräeşti, pe hotarul târgului Bacăului; cf. No. LXXXIII.

LXXXVIII

Iaşi, 25 Martie 1500.

Ştefan confirmă fraţilor Sima şi Onica, fiii lui Botea, satul Boteştii pe Ialan, cumpărat cu 70 de zloţi tătăreşti dela Sima Benea

şi sora acestuia Muşa, dela nepotul lor de frate Buda şi dela verii lor Avram şi Stana, toţi nepoţi lui Creţu dela Ialan, care îl stăpânise mai 'nainte.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним нс сим листwм нашим въсѣм ктw наи оузрит или чтоучи его слышит, wже прїидоша прѫд нами и прѫд оусими нашими мwлдавскими боꙗре, великими и малими, слоуга наш Сима Бенѫ и сестра его Моуша и братанич их Боуда и племеникове их Аврам и племеница его Стана, оуси оунѹкове Креца wт Ӣлана, по их доброи воли, никим непонѹжени ани присиловани, и продали свою правѹю wтчиноу wт их правого оурика, wт оурика дѣда их Креца, едно село на Ӣланѣ на имѫ Ботещи, та продали тое село слоугам нашим Сими и братѹ его Ѡники, сынwм Ботиним, за ō злат татарских. И оуставши наши слоуги Сима и брат его Ѡника та заплатили оуси тоти вышеписаннїи пинѣзи ō злат татарских оу рѹки слѹѕѣ нашемѹ Сими Бенѣ и сестри его Мѹши и братаничю их Боуди и племеникомь их Аврамѹ и племеници их Стани, оуноукwм Креца, прѫд нами и прѫд нашими боꙗре. Ино мы видѣвши их доброи воли и токмеж и полноую заплатоу, а мы такwждере и wт нас есмы дали и потвръдили слѹгам нашим Сими и братѹ его Ѡники тое прѫдреченное село на имѫ Ботещи що на Ӣланѫ, како да ест им wт нас оурик и съ въсем доходwм, им и дѣтем их и оуноучатомь их и прѣоунѹчатомь их и прѣщѹрѣтwм их и въсемѹ родѹ их, кто сѫ им изберетъ наиближнїи, непорѹшенно николиже на вѣкы. А хотар томоу вышеписанномѹ селѹ на имѣ Ботещимь що на Ӣланѫ да ест wт оусих сторwн по старомоу хотарѹ, по кѹда из вѣка wживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Бwгдана воеводи, и вѣра боꙗр наших: в. п. Дѹми паркалаба, в. п. Бwлдора дворника, в. п. Щефоула, в. п. Дѹми Брѹдѹра, в. п. Тоадера и п. Негрил[а] паръкалабwв хотинских, в. п. Ере[мїѫ и] п. Драгоша паркалабwв неме[цк]их, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лоук[а] Арбоуре пwртарѫ сѹчавского, в. п. Клънъѹ спатарѫ, в. п. Исака вистѫрника, в. п. [Могили ча]шника, в. п. Фроунтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѫх боꙗр наших молдавских, великих и малих. А по нашемь животѫ, кто боудет господаръ нашеи земли, wт дѣтеи наших или wт нашего

рода, или пак боуд кого богъ изберетъ господарем быти нашеи земли молдавскои, тωт бы им не поршил нашего даанїа и потвръжденїа, але бы им оутвръдил [и] оукрѣпил, занѫже есмы им дали и потвръдили за их правоую слѫжбоу, и за що ωни коупили соби за свои правїи пинѧзи. Я на болшоую крѣпость и потвръжденїе томоу въсемѫ вышеписанномѫ, велѣли есмы нашемѫ вѣрномоу панѫ Тъоутѫлови логофетоу писати и нашѫ печат завѣсити к семѫ листоу нашемоу. Писа Іωн Попович ѫ Ясωх, в лѣтω ҂зи, мѣсѧца мартїа ке день.

Pecetea cea mare domnească, cú legenda: † ПЄЧЯТЬ ІѠ СТЄФЯНЬ ВОЄВѠ[ДЯ, ГѠСПОДЯР] ЗЄМЛИ МѠЛДЯВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 80, cu o traducere de epp. Melchisedec. No. 1 dintr'o colecţie de documente. Publicat în Uricariul, XVIII, p. 433-438, după copia şi cu traducerea lùi Melchisedec. Textul are câteva greşeli de ortografie şi o greşală de lectură, care schimbă cu totul înţelesul unei formule: или ωт иниго рода „sau dintr'alt neam“ (p. 435, 437), în loc de или ωт нашего рода „sau din neamul nostru“. Traducerea are mai multe greşeli la numele de rudenie: братанич (nepot de frate) e tradus cu „văr primar de frate“ (p. 435), iar племеник (văr) cu „nepot“, племеница (vară) cu „nepoată“ (p. 436); сынωм Ботиним (fiilor lui Botea, — Ботинъ e un adj. posesiv din Ботѧ) e tradus cu „fiii Boteştilor“ (p. 436). Pârcalab de Neamţ erà nu numai Dragoş, ci şi Eremie (p. 437).

Satul Boteşti pe Elan (vechiu *Ialan*) nu mai există acum. Presupun că erà aproape de izvorul lui, nu departe de Creţeştii de pe Crasna, cari îşi vor fi luat numele dela Creţul, stăpânul Boteştilor, şi cari au devenit apoi proprietate a episcopiei de Huşi; v. Melchisedec, Chronica Huşilor, p. 106.

LXXXIX

(Iaşi), 30 Martie 1500.

Ştefan confirmă mânăstirei Pobrata stăpânirea peste două sate pe Prut, Verijanii şi Ciulineştii, dăruite ei de Alexandru cel Bun, şi peste cinci sălaşe de tătari, dăruite de acelaş domn, cu voea şoldanului Petru, dintre tătarii dela Tamârtăşeşti pe Şomuz.

Suret de pre uricul lui Ştefan Voevod din vleat 7008, Mart 30.

Precum am dat şi am întărit sfintei mănăstirei noastre de la Pobrata, unde iaste hramul sfântului ierarh şi de mi-

nuni făcătoriu Neculae și unde iaste igumen rugătoriul nostru popa Vasilie, dania și întăritura moșului nostru lui Alexandru Vodă ce-au dat el acei sfintei mănăstiri a noastre, două sate pe apa Prutului: un sat anume Verejanii, unde au fost Dan, iar alt sat pre nume Ciulineștii, ce s'au așăzat pre hotarul unde au fost Manoil. Și încăș dăm și întărim acei sfinte mănăstiri a noastre de la Pobrata așijdere danie moșului nostru Alexandru Vodă, cinci odăi tătărești ce-au fost luat moșul nostru Alexandru Vodă aceale odăi tătărești de la Tămârtașevți de la Șomuz, cu voea lui șoldan Petru. Și au dat sfintei mănăstirei noastre de la Pobrata toate acele mai sus scrise, ca să-i fie sfintei mănăstirei noastre Pobratii de la noi uric și cu tot venitul, nemutat nici odinioară în veci. Iar hotarul acelor mai sus scrise două sate ce-s pre apa Prutului, pre nume Verejenii, unde au fost Dan, iar alt sat pre nume Ciulineștii, ce-au descălecat pe hotarul unde au fost Manoil, ca să fie incepând din Prut pe din gios de Verejeni, unde au fost Dan, den margine luncii, dentr'un stejar însemnat la alt stejar însemnat, de acolo la o movilă săpată în țărmurile bălții lui Buda[1], la altă movilă săpată, ce iaste în gura văii, de acolo drept la capul cel de sus a rădiului[2], de acole curmeziș la unghiul bălții la o movilă săpată, de acole drept peste șes la o movilă săpată, ce iaste supt deal aproape de drum, la gura văii, de acole pre vale drept la deal, decìi de la deal din vârvul văii drept preste șes la movila săpată aproape de drum, de acolo tot pe drum în sus iarăși la o movilă săpată lângă drum, de acolo, întorcând spre mâna cea dreaptă, drept peste vale lui Cucoară la deal, la movila săpată, de acole pre altă vale în sus pe costișe la o movilă săpată, de acolo în curmezișul văii și pre vale cea mică la deal la o movilă săpată, de acolo drept la o movilă mare și de la acè movilă la vălcè, și peste baltă la șesul Prutului la movila săpată, și de acolea preste câmp la o movilă săpată aproape de drumul cel mare, unde au fost stâlpul cel bătrân, și de acolè drept la o movilă și la un plop mare în țărmurile bălții Ciulinii

[1]) In suret „Budin" în amândouă locurile; tot așà în Condica de Anaforale dela Arhiva Statului din Iași. Evident în loc de *Buda*.
[2]) In suret „readului".

den gios de Bratu[1]); decì preste Ciulină şi preste luncă în ceea parte de Ciulina la movila săpată între doi stejari, şi de acolo drept la un stejar însămnat, de acolè preste luncă drept la Prut. Acela iaste tot hotarul acelor mai sus scrise două sate. Iară drese ce-au fost a moşului nostru Alexandru Vodă, un dires pre acele mai sus scrise doao sate ci-s pre apa Prutului, anume satul Verejenii, unde aù fost Dan, iar alt sat anume Ciulineştii, ce-au descălecat pre hotarul unde au fost Manoil, iar alt dires pre acele mai sus scrise cinci odăi[2]) tătăreşti, acele direse amândoo s'au stricat, precum ştim şi noi şi boerii noştri. Pentru aceea nime nici odată nici c'un fel de direse ca să n'aibă a pârî şi a dezbate preste acesta al nostru dires pre acele mai sus scrise două sate, nici înainte noastră nici înainte altor domni, cine va fi după noi, nici odată în veci. Spre aceea iaste credinţa domniei noastre ce-i mai sus scris Stefan Voevod, şi credinţa prea iubitului fiiu a domniei noastre Bogdan Vodă şi a tuturor boerilor noştri.

Efrem dascal.

Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina, cu sigilul arhivelor şters. La sfârşit notiţa: „Posleduit-am şi eu acest suret din cuvânt în cuvânt şi l-am aflat foarte bine tălmăcit. Evloghie dascal“. Academia Română posede între hârtiile fostului mitropolit al Moldovei Iosif Naniescu, pachetul II, o copie după acest suret, autentificată de un mare logofăt la 2 August 1781. „Ifrim dascălul“ nu e copistul, ci autorul suretului. Documentul a fost prezentat de epitropia Sf. Mormânt într'un proces la 1844, în urma căruia s'a păstrat un extras dintr'însul în Condica de Anaforale No. 65, f. 39 dela Arhiva Statului din Iaşi (variante: Verijăni, Ciolina). O altă traducere, mai rea, se află la Ministerul Domeniilor, Mânăstirea Pobrata, I, 6: în loc de „odăi“ se zice „case“ tătăreşti, iar în loc de „Tămârtaşevţii[3]) dela Şomuz“ se zice „Marta Şoacăţu di pre Şomuz“ şi altele asemenea. — Ciulineştii sunt azi un cătun al com. Pobrata din jud. Iaşi, pl. Turia; Verijanii sau Verujanii erau tot acolo. Cf. Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 120. In catalogul moşiilor Probotei dela Ministerul de Domenii ambele moşii sunt citate într'una „Ciulineştii-Verujeni“.

---

[1]) In suret „brat“; tot aşà în Condica de Anaforale.

[2]) „Odae“ este sinonim aici cu „sălaş s. curte“, slav. чєлѧдь, дворъ.

[3]) Aceştia sunt Tamârtaşinţii s. Tamârtaşovţii din documentele lui Alexandru cel Bun. Donaţia acestuia e făcută la 22 Sept. 1410 (orig. la Arh. Stat.).

XC

Iaşi, (Martie) 1500.

Ştefan confirmă lui Danciul Ştiucariul şi nepoţilor săi Onţa Goceanul şi Trif satul Dobrenii pe Lăpuşna, cumpărat cu 100 de zloţi tătăreşti dela Sora, fata Muşei, nepoata comisului Stanciul. Ei aveau să-l stăpânească în două părţi, una Danciul şi alta nepoţii săi.

Suret de pe ispisocul lui Stefan Vodă, din vlet 7008.

† Cu mila lui Dumnezeu noi Stefan Voevod, domn ţării Moldovii, facem ştire cu această carte a noastră tuturor celor ce o vor vedeà sau cetind vor auzì, adecă au venit înnaintea noastră şi înnaintea a tuturor boerilor noştri a Moldovii Sora, fata Muşii, nepoata Stanciului comis, după a ii bună voea, de nime silită nici asuprită, şi-au vândut a sa dreaptă ocină dintr'a ei drept uric, un sat anume Dobrenii pe Lăpuşna, aceea o au vândut slugilor noastre Danciului Ştiucariu şi nepoţilor lui Onţii Goceanului şi fratelui său Trif, ficiorilor Mărinii, drept o sută de zloţi tătăreşti. Şi sculându-se slugile noastre Danciul Ştiucariul şi nepoţii lui Onţa Goceanul şi frate-său Trif şi-au plătit toţi acei bani 100 zloţi tătăreşti în mânule Sorii, fetii Muşii, înnaintea noastră şi înnaintea a tuturor boerilor noştri a Moldovii. Deci noi văzând a lor bună învoeală şi tocmală, aşijderea şi deplină plată, şi noi aşijderea am dat şi am întărit slugilor noastre Danciului Ştiucariul şi nepoţilor lui, Onţii Goceanul şi fratelui său Trif, acel mai sus numit sat ce este pe Lăpuşna, anume Dobrenii, ca să fie lor şi dela noi uric cu tot venitul. Şi să fie lor acel sat în doao, giumătate dintr'acel mai sus numit sat, anume Dobrenii, slugii noastre Danciului Ştiucariu, şi ceaealaltă giumătate din sat din Dobreni ca să fie nepoţilor lui, Goceanului şi fratelui său Trif, şi copiilor lor şi nepoţilor lor şi strănepoţilor lor şi a tot neamul lor, cine s'ar alege mai de aproape, neclătit nici odănăoară în veci. Iar hotarul acelui mai sus numit sat ca să fie lui din toate părţile după hotarul cel vechiu, pe unde din vechiu au înblat. Şi spre aceasta credinţa domnii mele de mai sus scris Io Stefan Voevod, şi credinţa a prea iubit fiiului domnii

mele Bogdan Voevod, şi credinţa tuturor boerilor noştri: credinţa dumisali Duma, şi cr. dum. Boldur dvornic, cr. dum. Şteful[1]), cr. dum. Duma Brudur, cr. dum. Toader [şi] cr. dum. Negrilă părcălabii Hotinului, cr. dum. Ieremii şi dum. Dragoş păr. ot Neamţ, cr. dum. Şandru păr. ot Cetate Noao, cr. dum. Lucăi Arbure portar ot Suceava, cr. dum. Cleneu spat., cr. dum. Isac vist., cr. dum. Mohila[2]) păh., cr. dum. Frunteş[3]) stoln., cr. dum. Petrica com., şi credinţa a tuturor boerilor Moldovii, şi mici şi mari. Iar după viiaţa noastră, cine va fi domn pământului nostru, din feciorii noştri sau din neamul nostru, sau pe cine va alegi Dumnezău ca să fie domn pământului nostru Moldovii, acela să nu strâce daniea şi întărirea noastră, ce să le mai întărească, pentru care am dat şi am întărit lor, pentru că ei ş'au cumpărat cu a lor drepţi bani. Iar pentru mai mare credinţa şi întărirea a acelui mai sus numit sat, am poroncit credinciosului boeriului nostru Tăutului logofăt ca să scrie şi să spânzure pecete către această carte a noastră. Au scris Matei în Iaş.

Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina. Sigilul arhivelor e şters cu cerneală neagră recentă. — Faptul că documentul e scris în Iaşi de diacul Matei ne îndreptăţeşte a-l pune în luna lui Martie, când se ştie că domnul se află în Iaşi; v. No. LXXXVI—LXXXVIII. C. Aricescu, în rezumatul publicat în Revista istorică a Arhivelor României, II, p. 75/2030, îi pune greşit data 22 Mai 1500 (epp. Huşilor, pach. 55).—Dobrenii pe Lăpuşna (în Basarabia) nu mai există astăzi.

XCI

25 Aprilie 1501.

Ştefan confirmă lui Paşină, o foastă slugă a răposatului postelnic Dumşa, nepotul său de soră, satul Petricanii pe Başeu, pe care Dumşa i-l lăsase moştenire cu limbă de moarte.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан

[1]) In suret „Ştefula“ ; tot aşà mai jos „Şandra“.
[2]) In suret „Mihău“.
[3]) In suret „Bantăş“.

възрит или его чтоучи оуслышит, ѡже тот истиннїи наш сестричич пан Дꙋмша постелник, покойникь, коли сѣ емоу пригодила съмрхть, ѡн на своеи съмрхти, оумираючи, своим ꙗзыком дал по своеи коли своемоу слоуꙃѣ на имѣ Пашини ѿт своих правых ѡтнин едно село на имѣ Петрикани на Баши. Ино мы видѣвше его доброе даанїе, що же ѡн емоу дал на своеи съмрхти, а мы такѡж по его даани еще есмо дали и потвръдили слоуꙃѣ нашемоу Пашини тое прѫдреченое село на имѣ Петриканїи на Баши, како да есть емоу и ѿт нас оурик съ въсем доходѡм, емоу и дѣтем его и оуноучатѡм его и прѣоуноучатом его и пращоурѣтом его и въсемоу родоу его, кто сѣ емоу изберет наиближнїи, непороушенно николи на вѣки. А хотар томоу вышеписанномоу селоу на имѣ Петрикани що на Баши да ест емоу ѿт оусих сторон по старомоу хотароу, по коуда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра наших бояр: в. п. Дꙋми, в. п. Болдора дворника, в. п. Щефоула, в. п. Доуми Броудоура, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалаби ѿт Хотин, в. п. Еремїи и п. Драгоша паркалаби немецкїи, в. п. Шандра Новоградского, в. п. Лоука Арбоуре портарѣ сочавского, в. п. Клънъоу спатарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Козма Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх [бо]я[р] наших молдавских, великих и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли, ѿт дѣтеи наших или ѿт нашего родꙋ, или пак боуд кого богъ изберет господарем [быти] нашеи земли молдавскои, тот бы емоу не пороушил наш[его даанїя и потвръжденїя], али бы емоу ꙋтвръдил и оукрѣпил, заноуж дали и потвръдили есми емоу, [за] що ѡн емоу дал съ оусею своею волею. А на болшоую крѣпост и потвръжденїе въсемоу вышеписанномоу, велѣли есми нашемоу вѣрномоу паноу Тъоутоулоу логофетоу писати и нашоу печат завѣсити к семоу листоу нашемоу. Писал Баскан Бладичин, в лѣтѡ ꙁѳ, мѣсѧца ап. ке.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: ✝ ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЕМЛИ МѠЛДЯВСКОИ. — Orig. la D-l Dimitrie Greceanu dela Stânca, între documentele familiei Rosetti-Roznovanu, cu o traducere făcută la 29 Dech. 1786 de Andrei Rașcovici la Iași și verificată de polcovnicul Pavel Debriț ot Mitropolie la 1 Aprilie 1805. — Petricanii sunt un cătun al

comunei Ştubeeni din jud. Dorohoiu, pl. Başeu (Frunzescu, p. 352; Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 691).

XCII

Iaşi, 27 Iunie 1501.

Ştefan împuterniceşte pe călugării dela mânăstirea Neamţului să-şi apere muntele Fărcaşa până la gura Largului, precum şi ceilalţi munţi ai lor, şi să-şi iea venitul cuvenit dela cei ce vor să pască vite sau să vâneze peşte în braniştea lor.

Noi Stefan Voevod, cu dumnezeească milă domn ţării Moldavii, dat-am aceasta carte noastră rugătoriului nostru egumenului de la a noastră sfântă rugă mănăstire Neamţul şi celorlalţi fraţi de opştie de acolo, spre aceea ca să fie tari şi puternici cu această a noastră carte a-ş apără a lor muntele din Fărcaşa şi până la gura Largului, iar de acolo pe unde au mai fost munţi şi plaiuri în hotarul cel din vechiu, dat de domnii cei vechi, cu toate păraele sale. Iar pe cine vor găsì în munţii aceia cu oi păscând sau peşte prinzând, iar ei ca să aibă a-ş luà venitul de la dânşii, precum au fost din vechiu; şi să nu îndrăznească nimică a face acolo, sau oi a paşte sau peşte a prinde, fără de ştire egumenului sau a fraţilor, denainte aceştia cărţi a noastre. Scris în Iaşi, 7009, Iunie 27.

(L. S.)

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica „Munţilor“ mânăstirei Neamţului (No. 4337 al opisului), No. V. — Muntele Fărcaşa e în jud. Suceava (Marele Dicţionar Geografic, III, p. 343-344).

XCIII

Suceava, 14 Dechemvrie 1501.

Ştefan dărueşte mânăstirei Putnei, unde erà egumen Paisie, două sate la Cârligătura: a) Sineştii, cumpărat cu 200 de zloţi tătăreşti dela Jurja Sinescul şi fraţii săi Mănăilă şi Isaia, fiii Stan-

ciului, nepoţii lui Ioan Sinescul; b) Onişcanii, lângă Sineşti, cumpărat tot cu 200 de zloţi dela Jurja Palmeş, fiul lui Iliaş, nepotul lui Onicico dela Cârligătura, care îl stăpânise pe temeiul unui privilegiu dela Alexandru cel Bun. Călugării dela Putna vor aveà dreptul să întemeieze sate nouă şi să-şi facă prisăci pe hotarul acestor două sate.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господарь земли молдавской, знаменито чиним ис сим нашим листом въсѧм кто на нь възрыт или чтоучи его ꙋслышит, иже прїидоша прѧд нами и прѧд ꙋсими нашими молдавскыми болѧре наши слꙋгы Жꙋржа Синескоула и братїа его Мънъило и Исаю, сынове Станчюла, ꙋноукове Иѡна Синескꙋла, по их доброи воли, никым непонꙋжени ани присиловани, и продали свою правꙋю ѡтчинꙋ ѡт их праваго ꙋрика, ѡт оурика дѣда их Іѡна Синескꙋла и ѡтца их Станчюла, едно село на Кръллигътоурѣ на имѣ Синещи, где биль дѡм дѣда их Іѡна Синескоула и ѡтца их Станчюла, та продали господствоу мы за ҂с злат татарскых. И заплати аз господство мы ꙋси тоти пинѣзи ҂с злать татарскых оу рꙋкы слꙋгамъ нашим Жꙋржи Синескꙋлꙋ и братїам его Мананлови и Исаю, прѧд нашимы болѧре. И оу тѡм також прїиде прѧд нами и прѧд нашими болѧре слоуга нашь Жоуржа Паллмешь, сынь Илиѧшев, ꙋноукь Ѡничковь ѡт Кръллигатꙋри, також по его доброи воли, никим непонꙋжень ани присиловань, и продаль свою правоую ѡтчинꙋ ѡт своего праваго ꙋрика, ѡт ꙋрика дѣда его Ѡнички ѡт Кръллигатꙋри и ис привилїѧ що имал ѡн ѡт дѣда нашего ѡт Ѩлеѯандра воеводы, едно село на Карлигатоурѣ ж(е) на имѣ Ѡничкани, подли Синещи, тыж господствоу мы за ҂с злать татарскых. И заплатих господстко мы вышеписаннїи пинѣзи ҂с злат татарскых оу роукы слꙋѕѣ нашемоу Жоуржи Паллмешꙋ прѧд нашими ж(е) болѧре. Ѩ пакь привилїе старое що имал Жоуржа Паллмешь, дѣда его Ѡничково ѡт Карлигатоури, ѡт дѣда нашего ѡт Ѩлеѯандра коеводы, ѡн еще дал ю оу рꙋкы господствоу мы, прѧд нашими ж(е) болѧре. И заплативше господство ми ꙋсе исполна, ꙋсе готовими пинѣзми, ꙋсе елико више пишем, господство мы оу тѡм благопроизволих нашим благым произволенїемь и чистым и свѣтлим срьдцемь, и съ оусею нашею доброю волею и ѡт бога помощїю, и оучинили есмо въ задꙋшїе свѧтопочивших предковь, дѣдѡв и родителеи наших, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе господжди нашеи Марїи,

и за здравіе и спасеніе дѣтеи наших, ıако да оутвърдим и оукрѣпим нашь свѧтыи монастирь, идеже ест храмь оуспенію прѣсвѧтѣи владычици нашеи богородици, и где есть ıегоумень архимандрит молебникь нашь кvр пwп Пансіе, и дали есмо томоу свѧтомоу монастироу тоти вишеписанніи двѣ села, на имѣ Ѳинещи и Ѡничкани що на Кръличгътѹри, како да соут томоу нашемоу свѧтомоу монастиреви wт нас оурикь и съ въсемь доходим, непорѹшенно николи на вѣкы. И тое старое привиліе wт Ѧлеѯандра воеводи що на Ѡничкан(и) еще дали смо оу рѹкы молебникѹ нашемоу попѹ Пансію, ıегѹменѹ архимандритоу Пѹтенскомоу. Ѧ хотар вышеписанним селам, на имѣ Ѳинещем и Ѡничканwм, с верха почънши межи Ѡничкан(и) и Гоещи wт боуковини поутем що испоускает сѧ Ѡни[ч]ковою Кичерою до полѣ, та и полем тымже поутем, та по връх дѣла и тымже поутем, та дѹбровою до Нѣгwв рѧд и чрѧс тwт рѧд тымже поутем до копанной могили, и знаменань лип близнеи, wт тѹт чрѧс рѧд до краѧ рѣдѣ на знаменан берест, та прѧз пѹт и прѧз долинѹ полем по wбочи до краıа рѣдѣ що над Шептешан на знаменань ıасень, та чрѧс тwт рѧд на солотвинкѹ, [т]а [на] дѧл над Шептешан на копанноу могилоу, та на връх долини Талпалаева на двѣ старіи могили що промеже них поут проходит, та тым поутемь до распѹтіѧ, та wберноувши тым дрѹгым поутем чрѧс дѧл до дрѹгых распоутіıах на копаннѹ могилоу, та wпѧт к полю черес малѹю долинѹ по wбочи на копаннѹ могилѹ, близ врътоапе, та чрѧс врътопах до потока Батърещем, та тым потокwм долоу до дороги, та дорогою горн по близ потока що сѣ зовет Ѳзерѣwа на копаннѹ могилѹ близ дороги, wт това черес заподію та на връх дѣла, та дилом на могилѹ копаннѹ, где бил единь дѹб, та верхwм дѣла на великіи дѧл оу боуковинѹ. То ест вес хотар тым вышеписан[ным д]вwм селам на имѣ Ѳинещем и Ѡничканwм. И оу тот хотар що боудет ıегѹмень и съ калѹгери wт Пѹтнои wсадити села и пасикы, и тое да ест томоу свѧтомоу монастирѹ оурикь. Ѧ на то ест вѣра нашего господства вышеписан[наго] мы Ѳтефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводы, и вѣра боıар наших: в. п. Дѹма, в. п. Болдора дворника, в. п. Щефѹла, в. п. Дѹма Брѹдѹра, в. п. Тоадера и п. [Нѣгрила] паркалабове хотинскіи, в. п. Ѳремііѧ и п. Драгоше паркалабове немецкых, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лѹка Ѧрбѹре пwртарѣ сочавского, в. п. Клънъѹ спатарѣ, в. п. [Исака] вистѣрника, в. п. Козма

Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѫнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѹсих боıар наших молдавских, великих и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родѹ, или пак боуд кого богъ изберет господарем бити нашеи земли молдавскои, тот би не порѹшил нашего даанїа и потвърждениїа, али би ѹтвърдил и [ѹкрѣ]пил томоу сватомѹ монастирѹ. А кто сѣ покѹсит порѹшити [того] нашего даанїа и потвръждениїа, таковїи да ест проклат ѡт господа бога и спаса нашего ісү христа, и ѡт прѣчистїа его богоматере, и ѡт сватых четири іеуангелисти, и ѡт [вї вр]ъховних апостоль и прочїих, и ѡт т҃иі богоносних ѡтецъ иже въ Никеи, и ѡт въсах сватых иже ѡт вѣка богѹ оугодивших, и да есть подобен Іоудѣ и проклѣтомѹ Арїи, и да имат оучастїе съ ѡнѣми Іѹдеие иже възъпи[ша] на господа христа: кръв его на них и на чедах их, еже есть и бъд[еть]. А на болшѹю крѣпост и потвърждениїе томоу въсемѹ вишеписанномѹ, велѣли есми нашемоу вѣрномѹ панѹ Тъоутѹлови логофетѹ писати и нашоу печать привѣсити к семоу нашемѹ листѹ. Писал Матеи ѹ Сѹ[ча]вѣ, в лѣто ѕзд, мѣсаца дек. д҃і денъ.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧАТЬ ІѠ СТЕФАНЬ ВОЕВОДА, ГѠ[СПОДАР] ЗЕМЛИ МѠЛДАВСКОИ, cu învelişul de ceară albă îmbrăcat în mătase roşie. In dosul pergamentului notiţa contimporană: † Пѹтенскомѹ монастирѹ на села Синещи и Ѡничкани, що на Карлигатѹрѣ (mânăstirei Putnei pentru satele Sineşti şi Onicĭcani, ce sunt la Cârligătura) şi altele mai nouă fără însemnătate. — Orig. la Arhivele Statului din Bucureşti, fost mai 'nainte al Mitropoliei din Iaşi; însemnarea privitoare la aceasta este ştearsă de curând şi înlocuită cu ştampila „Câmpina, Castelul Iulia Hasdeu“, ca şi la documentele din 15 August 1471 şi 22 Ianuarie 1495, duse de B. P. Hasdeu, fostul director al Arhivelor Statului, la Câmpina şi readuse de d-l D. Onciul, actualul director, la locul lor. — Cunosc trei traduceri vechi ale acestui interesant document: a) întâia şi cea mai bună, a polcovnicului Pavel Debriţ, din 23 Mai 1804, în două exemplare: unul la Arhivele Statului din Bucureşti, adus tot dela Câmpina, şi altul în colecţia de documente a d-lui P. P. Carp la Ţibăneşti — un rezumat după aceasta a dat d-l N. Iorga în Studii şi documente, VI, p. 73-74 — ; b) a doua dela 9 Mai 1755 la Academia Română, sign. 33/IV; c) a treia dinainte de 30 Aprilie 1797, când i s'a făcut autentificarea, în colecţiunea d-lui D. Greceanu dela Stânca. A doua are titlul: „suret scos de pe un uric dela Ştefan Vodă din let 7009, Dechemvrie 14, pentru daniia şi hotarîrea Sineştilor şi a Onişcanilor, ce sunt a călugărilor

de Putna, lt. 7263, Mai 9 dn."; a treia: „suret asămine scos de pe alt suret de pe uricul lui Ștefan Vodă, ce s'au scos din condica mitropoliei". Aceasta din urmă a fost tipărită de d-l Gh. Ghibănescu în Surete și izvoade, I, p. 53-56. Traducerile dela 1755 și 1797 sunt mai rele ca cea dela 1804, care are însă în dată greșala „14 Fevruarie" în loc de „14 Dechemvrie". Cea dela Academie e o prescurtare ce nu omite nimic esențial din text; cea dela Stânca e o traducere liberă fără lista boierilor, pomenind însă pe Duma, pe Boldur și blestemul („iar asupra acelora ce s'ar ispitì să strâce această danie dela sfânta mânăstire Putna, scrie strașnic blăstăm. 7009, Dech. 14"). Reproduc mai jos traducerea lui Pavel Debriț, ca una din cele mai bune traduceri vechi, dând și câteva variante din celelalte două.

E curios că dania Sineștilor și Onișcanilor nu e rezumată în condica lui Vartolomeiu Măzăreanu (vezi D. Dan, Mânăstirea și comuna Putna, București 1905, p. 164 și urm.), deșì între moșiile dăruite Putnei de Ștefan cel Mare el pune și pe aceste două (l. c., p. 238). Ea lipsește și în Geschichte der Klöster Woronetz und Putna de Fr. A. Wickenhauser. Se vede că aceste două sate fuseseră înstreinate înainte de 1764. Protocolul de hotărnicii dela 1782 arată că în acest an mânăstirea nu le mai stăpânià. — Ele se aflau în jud. Iași, plasa Cârligătura, unde mai există și astăzi Sineștii, moșie a statului (Marele Dicționar Geografic, V, p. 393). Amândouă erau foarte vechi, căci fuseseră înființate de boierii *Sin*, din care se trăgeà Ion Sinescul, moșul lui Jurja Sinescul, și *Onicĭco*, cunoscuți amândoi din documentele lui Alexandru cel Bun. Cf. Ѳинъ Кырличь la 16 Sept. și 18 Nov. 1408, la 28 Ian. 1409, la 22 Sept. 1410 ș. a. m. d., acelaș cu Ѳынко Кырличь dela 18 Noemvrie 1393 (documentul lui Roman I). Despre Onicĭco spune chiar documentul nostru că el aveà un privilegiu asupra Onicĭcanilor dela Alexandru cel Bun. Acest Onicĭco îmi pare a fi fost identic cu vistiernicul lui Bogdan, tatăl lui Ștefan cel Mare, pomenit în documentul dela 31 Iulie 1451 dela Arhivele Statului din București: в. п. Ѡничци вистѧрника. Numele se pronunțà probabil în două feluri: *Onicĭco* și *Onicĭca*.

Numirile de localități și de ape pomenite în hotarnica Sineștilor și Onișcanilor s'au păstrat numai în parte. „Părâul Batăreștilor" a dispărut odată cu neamul ce l-a stăpânit; poate să fie părâul Storneștilor de lângă Sinești. „Șepticenii" sau „Șeptișenii" se perpetuează în pădurea Șepticenilor din fața Goeștilor (Șeptici din *Șepte; cf. Șeptești în jud. Vâlcea). Orice urmă de neamul lui Onișco a dispărut; satul lui se aflà însă, după descrierea hotarnicei, pe Valea Goeștilor și a Lacului, din jos de Goești. „Valea Lacului" de azi e părâul „Ezereaua" dela 1501. Vezi harta statului major, planșa Podul Iloaei. Cf. și rezumatul d-lui Radu Rosetti, Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova, p. 140.

„Suret de pe ispisoc vechiu pe sârbie de la Stefan Voevod, scris de Mătei în Suceavă, din leat 7009, Fevr. 14.

Cu mila lui Dumnezău noi Stefan Voevod, domnul ţării Moldovii, înştiinţare facem prin această carte a noastră tuturor cui vor căutà asupra ei sau o vor auzì cetindu-se, precum au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boerilor noştri ai Moldovei slugile noastre Giurgea Sănescul şi fraţii lui Mănăilă şi Isaiu, ficiorii Stanciului, nepoţii a lui Ion Sănescul, şi de a lor buna voe, de nime săliţi nici asupriţi, ş'au vândut a lor dreaptă ocină din drept uricul lor, din uric a moşului lor a lui Ion Sănescul şi a tatălui lor a Stanciului, un sat pe Cârligătură anume Săneştii, unde au fost casa a moşului lor a lui Ion Sănescul şi a tatălui lor a Stanciului, care l-au vândut domniei mele drept 200 zloţi tătăreşti. Şi am plătit domnia mea toţi aceşti bani 200 zloţi tătăreşti în mâinile slugilor noastre Giurgii Sănescului şi fraţilor lui, lui Mănăilă şi lui Isaiu, denaintea boerilor noştri. După aceea tij au venit înaintea noastră şi înaintea boerilor noştri sluga noastră Giurgea Palmeş[1]), ficiorul lui Iliaş, nepot Onicĭcăi din Cârligătură, şi iarăş de a lui buna voe, de nime sălit nici asuprit, şi-au vândut dreaptă a lui ocină din drept uricul lui, din uric a moşului lui a Onicĭcăi din Cârligătură şi din ispisoc ce l-au avut el dela moşul nostru dela Alexandru Voevod, un sat tot pe Cârligătură, anume Onicĭcanii lângă Săneşti, iarăş domniei mele drept 200 zloţi tătărăşti. Şi am plătit domnia mea aceşti de mai sus arătaţi bani 200 zloţi tătărăşti în mâinile slugii noastre Giurgii Palmeş[2]) tot dinaintea boerilor noştri, cum şi ispisocul cel vechiu[3]) ce l-au avut Giurgea Palmeş, a moşului său a Onicĭcăi din Cârligătură dela moşul nostru dela Alexandru Voevod, încă l-au dat în mâna domniei mele, iarăş denaintea boerilor noştri. Deci plătind domnia mea tot deplin, tot cu bani gata, tot ce este mai sus pomenit, apoi după aceea am binevoit domnia mea cu a noastră bună voinţă, cu curată şi luminată inima şi cu toată buna voea noastră, şi cu agiutoriul dela Dumnezău, şi-am făcut pomană pentru sufletele a întru sfinţi odihniţilor procatohilor[4]), a moşilor şi a părinţilor noştri, şi pentru sănătatea şi mântuirea noastră, şi pentru sănătatea şi mântuirea doamnei noastre Mariei, şi pentru sănătatea şi mântuirea fiilor noştri, pentru ca să întărim şi să împuternicim sfânta mânăstirea noastră, unde este hramul Adormirea prea sfintei stăpânei noastre de Dumnezău născătoarei, şi unde este egumen arhimandritul rugătoriul nostru chir popa Paisie, şi am dat acei sfintei mânăstiri acele mai sus numite doao sate, anume Săneştii şi Onicĭcanii ce sunt pe Cârligă-

---

[1]) Trad. dela 1755: Pameş, cea dela 1797: Pacliş sau Palliş.
[2]) Trad. dela 1797: Palliş.
[3]) Trad. dela 1755: dresi vechi, cea dela 1797: privileghia cè veche, corectat în: privileghia cele veche.
[4]) Traduce pe прѣдки din orig. = strămoşi, πρόγονοι.

tură, ca să-i fie acei sfintei mânăstirii noastre dela noi uric şi cu tot venitul, nestrămutat nici odinioară în veci; cum şi ispisocul cel vechiu [1]) dela Alexandru Voevod, ce-i pe Onicĭcani, încă l-am dat în mâinile rugătoriului nostru popii lui Paisie, egumen arhimandrit Putnii. Iar hotarul acestor mai sus numitelor sate, anume Săneştii şi Onicĭcanii [2]), începând din sus [3]), despre Onicĭcani şi despre Goeşti, dela codru pe drumu ce se sloboade pe Chicera Onicĭcăi [4]) la câmp, apoi câmpul pe acelaş drum, apoi pe deasupra dealului [5]) şi pe acelaş drum, apoi prin dumbravă până la rădiul Neagului [6]) şi prin acel rădiu pe acelaş drum până la movila săpată, şi s'au însemnat un teiu lângă dânsa; de aicea prin rădiu până la marginea rădiului, s'au însămnat un ulm; apoi peste drum şi peste vale câmpul pe costişă [7]) până la marginea rădiului ce-i deasupra Şepticenilor, s'au însămnat un frasăn [8]); apoi prin rădiul acela la sărătură şi la deal deasupra Şepticenilor [9]) la movila săpată, apoi pe deasupra văii Tălpălariului [10]) la doao movile vechi, printre care trece drumul, apoi drumul acela până la răspântie, apoi întorcând pe celalalt drum peste deal până la alte răspântii [11]), la movila săpată, apoi iarăş spre câmp peste valea mică pe costişă la movila săpată ce îi lângă *vârtoape*, apoi prin vârtoapele [12]) acele până la părâul Batireştilor [13]), apoi pe părâul acela la vale până la drum, apoi drumul în sus [14]) pe lângă părâul ce se numeşte Iazareaoa [15]), la movila săpată lângă drum, de aice peste zăpodie [16]) şi la vârvul dealului, şi apoi dealul până la movila săpată unde au fost un stejar, apoi pe vârvul dealului până la dealul cel mare în codru. Acesta este tot hotarul acestor de mai

---

[1]) Trad. dela 1755: dresili vechi, cea dela 1797: acè privileghie veche.

[2]) Trad. dela 1755 are acì şi în alte locuri: Oniţcani, cea dela 1797 peste tot Onicĭcani; cf. tot în aceasta „Ilieş nepotu lui Onicĭcov (Ѡнічковъ)".

[3]) Trad. dela 1755 greş.: din vârvul dintâi începându-se.

[4]) Idd. trad. dela 1797; cea dela 1755 are greşit: se pogoară din Chicera Oniţcanii.

[5]) Trad. dela 1755 greş.: şes în vârvul dealului.

[6]) Trad. dela 1755: lui Neagoia, cea dela 1797: Nigăi.

[7]) Idd. trad. dela 1797, cea dela 1755 greş.: pe câmpu pe de înbe părţile; aceleaşi variante mai jos, în pasagiul „peste vălceà, pe înbe părţi" (1755). Greşala provine din confundarea lui ѡкочи cu ѡбѣ.

[8]) Trad. dela 1755: paltin, cealaltă loc gol.

[9]) Trad. dela 1755: Şeptişenilor, cealaltă: Şăpticenilor, Şăptişănilor.

[10]) Trad. dela 1797: pe din sus de vale lui Talpă, cea dela 1755: în obârşia văii lui Tălpălae. Exactă e numai cea dela 1804, căci e vorba de un tălpălar. Талпалаєва din orig. poate să fie o greşală pentru Талпаларева.

[11]) Trad. dela 1797: răspintie, cea dela 1755: răspintini.

[12]) Trad. dela 1797: gropi; propr. peşteri sau bălţi.

[13]) Idd. trad. dela 1797; cealaltă: Batăreştilor.

[14]) Trad. dela 1755 greş.: apoi drumul din deal.

[15]) Trad. dela 1797: Ezărăoanul, cea dela 1755 greş.: ce se chiamă Ezăre. Orig. *Ezereaoa*.

[16]) Idd. trad. dela 1797, cealaltă: zăpodii (plur.).

sus numitelor sate anume Săneştilor şi Onicĭcanilor. Şi într'acest hotar egumenul ce va fi şi călugării dela Putna să-şi aşaze sate şi prisăci, şi să-i fie aceştii sfintei mânăstiri uric. Şi spre aceasta este credinţa a însuş domniei mele de mai sus numit Stefan Voevod, şi credinţa a preiubitului fiu a domniei mele Bogdan Voevod, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovei, a mari şi mici [1]). (Apoi după legătura de blestăm ce urmează după credinţele boerilor) Şi spre mai mare tărie şi întăritură tuturor acestor de mai sus scrise, poruncit-am credincios boerului nostru Tăutului logofăt să scrie şi cătră adevărată cartea noastră această pecete a noastră să lege.

De pe sârbie pe limba moldovenească am tălmăcit, la anul 1804, Mai 23, polcovnicul Pavăl Debriţ ot Mitropolie".

XCIV

Huşi, 23 Ianuarie 1502.

Ştefan confirmă lui Leva şi fratelui său Petru o bucată de loc pe Sărata, partea de cătră Elan din hotarul târgului Huşilor, cumpărată dela Nastea, nepoata lui Mihăilă Buzea, şi dela nepoata ei Mărina, fata Husului, cu 40 de zloţi tătăreşti.

Suret scos de pe sârbie pe moldovenie, dela Stefan Vodă, domn ţării Moldovii, din veleat 7010, Ghenar 23, zicând:

Insemnare facem cu această carte a noastră tuturor cine a vidè-o sau citind a auzì-o, precum au vinit înaintea noastră şi înaintea a noştri moldovineşti boeri, mari şi mici, Nastea şi cu nepoata ei Marina, fata Husului, de a lor bună voe, de nime silite nici asuprite [2]), şi au vândut a sa dreaptă ocină şi moşie dintru al său drept şi adevărat uric, din uricul [3]) . . . ., o bucată de pământ pe Sărata, partea ce este despre Ialan pe din jos de târgul Huşului, ce-i pe Drislavăţ părăul, şi au vându[t-o slugilor] noastre lui Leva şi frăţânisău lui Petru în patruzeci galbini tătăreşti. Şi sculându-se slugile noastre Leva şi frate-său Petru şi-au plătit toţi mai sus scrişi banii, 40 galbini tătăreşti, în mânile Nastei, nepoatei lui Mihăil Buză, şi nepoatei sale Mărinii, fetei Husului,

---

[1]) Trad. dela 1797: şi credinţa boerilor Duma, Boldura i proci.
[2]) In suret „silită nici asuprită".
[3]) Lipseşte probabil „moşului lor . . . . ".

înaintea noastră şi înaintea a lor noştri moldoveneşti boeri. Iar noi văzând între dânşii a lor bună învoeală şi tocmeală şi deplină plată, şi noi aşijderea dela noi am dat şi am întărit slugilor noastre lui Leva şi frăţâni-său lui Petru acea mai sus numită bucată de pământ ce este pe Sărata, partea ce este despre Ialan şi ce este pe din jos de hotarul târgului nostru de Huş, ce este pe Drisla[1]) părăul, ca să fie lor dela noi uric cu tot venitul, lor şi feciorilor lor şi nepoţilor lor şi strănepoţilor lor şi a tot neamul lor, cine s'a alege lor mai aproape, neruşăit în veci. Iar hotarul acei bucăţi de pământ ca să fie din hotarul târgului nostru din Huş, pe din gios, iar despre alte părţi după hotarul cel vechiu, pe unde au umblat din veci. Şi pentru aceea este credinţa domnii noastre Stefan Voevod, şi credinţa preaiubiţilor fiilor noştri Alexandru şi Bogdan-Vlad[2]), şi credinţa boerilor noştri, mari şi mici. Iar pe cine a alege Dumnezeu a fi domn în pământul nostru moldovenesc, ca să aibă a întărì şi a miluì, pentru credincioasa[3]) lor slujbă. Şi pentru aceea am poroncit credinciosului boer al domniei noastre, logofătului Tăutul, ca să scrie şi să spânzure pecetea noastră cătră această carte a noastră. S'au scris în Huş de Şandru.

Textul de mai sus e o contopire a două surete vechi: unul de preotul Ion(iţă Raţă) dela 1757, care a adăogat dela sine fraza „singur domnul au zis", şi altul de Ioniţă Stamati, fost căpitan de dărăbani, diac de divan domnesc şi tălmăcitor la departamentul pricinilor străine, dela 4 Noemvrie 1798, când s'a făcut o a treia traducere de polcovnicul Pavel Debriţ ot Mitropolie. Cele două dintâi sunt reproduse de Gh. Ghibănescu în Surete şi izvoade, I, p. 71-72, 82-84; a treia şi cea dintâiu au fost utilizate de epp. Melchisedec pentru textul dat în Chronica Huşilor, Bucureşti 1869, p. 16-17: acì documentul are data 1502, fără loc, lună şi ziuă. Originalul dispăruse înainte de 1869 din arhiva episcopiei Huşilor, pachetul Cârligaţilor. Copiile d-lui Ghibănescu sunt luate din actele de proprietate ale locuitorului N. Bădărău din satul Cârligaţi, jud. Fălciu, ai cărui strămoşi au purtat proces cu episcopia pentru acest loc şi au ticluit o traducere falsă a originalului, cu data 7042 (=1534), reprodusă de Ghibănescu la p. 79-80 din

---

[1]) Cf. mai sus „Drislavăţ".
[2]) In suret „Bogdan şi Vlad".
[3]) In suret „încredinţată".

scrierea citată. In Arhivele Statului din Bucureşti, epp. Huşilor, pach. 46, No. 1, se află un rezumat făcut de Ion gram(aticul) la 1 Iulie 1757, cu titlul „Ispisoc dela Ştefan Voevod, l. 7010, Ghen. 23"; acì însă Nastea e luat drept nume bărbătesc, numindu-se „nepotul lui Mihăilă şi al lui Buzea". Cf. C. Aricescu, Revista istorică a arhivelor României, II (Bucureşti 1876), p. 70, No. 1983.

Dela Leva din documentul acesta se trage probabil satul Leoşti de lângă Huşi, zis şi Cotroceni, cătun al com. Rusca, din jos de Cârligaţi; v. harta statului major, planşa Huşi, şi Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 154. Legătura ce vrea să stabilească însă d-l Ghibănescu, l. c., p. 74-77, între Husul şi Ghervasă Gânscă (=Gâscă), un presupus urmaş al fraţilor Leva şi Petru dela 1502, e cu totul arbitrară. Husul ca nume propriu sau Huşii ca nume de târg n'au nimic a face cu porecla Gâscă sau Gânscă (forma arhaică a lui Gâscă), cum n'au a face nici cu ungurescul *hus* (citeşte *huş*) carne. Huşii îşi trag originea, cum recunoscuse de mult B. P. Hasdeu, dela Husiţi, numiţi în sec. XV *Huşi*, la sing. *Hus*. Dacă oraşul de azi şi-ar fi luat numele dela un prim proprietar Husul, s'ar fi numit „Husuleşti", „Huseşti" sau „Huseni"; cf. No. CLXIX din vol. I. Nici un învăţat serios nu poate să fie de altă opinie în această privinţă. „Husul, alias Gânscă" sau „Gânsca, adică Husul" (p. 76) sunt equaţii ridicole, ca şi afirmaţia că „Gânscă, Focşa, Bădărău" sunt „urmaşii în linie dreaptă şi prin încrucişare ai vechilor proprietari din părţile Sărăţii şi Elanului de prin sec. XV" (p. 77).

XCV

Iaşi, 17 Fevruarie 1502.

Ştefan confirmă diacului Toader satul Mălineştii pe Bârlad, „la stejarul roşu", cumpărat cu 150 de zloţi tătăreşti dela Maruşca şi Stanca, fetele Nastei, nepoatele lui Costea Stravici, care îl stăpânise pe vremea lui Alexandru cel Bun împreună cu fratele său Jurj Stravici.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним нс си[мь] листомь нашимь въсѣмь кто на нь възрить или чтоучи его ѹслышить, ѡже тоты истиннїѧ Марѹшка и сестра єи Станка, дѡчки Настины, ѹноуки Костѧ Ст[рав]ича, прїидоша прѣд нами и прѣд ѹсими нашими мѡлдавскими боѩре, по ихъ доброи воли, никимь непоноужены ани присиловани, и продали свою правѹю ѡтниноу ѡт ихъ праваго ѹрика, ѡт оурика дѣда [их]ь Кости и брата Костина Жѹржа, Стравичичи,

и не привилїахъ що имали ѡни ѿт нашего дѣда ѿт Алеѯандра воеводы, едно селѡ на Бръладѣ на имѣ Малинешти [оу крас]но[го дꙋба], та продали нашемꙋ вѣрномꙋ паноу Тоадерꙋ, писареви нашемꙋ, за р҃н злат татарскихъ. И наш вѣрнїи пан Тоадерь, писарь нашь, заплатиль оуси тоты р҃н злать татарскых [оу рꙋкы] вышереченнымь Марꙋшки и сестри еи Станки, прѣд нами и прѣд нашими боѩре. И[но] [1]) мы видѣвше добрꙋю ихь волю и токмежь и полнꙋю заплатоу, а мы такѡж[дере и ѿт нас] дали и потвръдили есми нашемоу вѣрномꙋ паноу Тоадерꙋ, писареви нашемꙋ, тое прѣдреченное селѡ, що ꙋ красного дꙋба на Бръладѣ, на имѣ Малинешти, како да ест[ь ем]ꙋ и ѿт нась ꙋрикь и съ въсемь доходомь, емꙋ и дѣтемь его и ꙋнꙋчатомь его и прѣꙋнꙋчатом его и пращꙋрѣтомь его и въсемꙋ родꙋ его, кто сѣ емꙋ изберет[ь наи]ближнїи, непорꙋшенно николи на вѣки. А хотарь томоу вышеписанномꙋ селоу, що на Бръладѣ ꙋ красного дꙋба, на имѣ Малинешти, да есть емоу ѿт ꙋсихь сторонь по старомꙋ хо[тарꙋ], по кꙋда ѡживали из вѣка вѣчного. А на то есть вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра наш[их боѩрь] : в. п. Дꙋми, в. п. Болдꙋра двѡрника, в. п. Щефꙋла, в. п. Дꙋми Брꙋдꙋра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалаби хотинскїи, в. п. Еремї[ѫ и п. Драгоша па]ркалаби ѿт Немца, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лꙋка Арбꙋре портарѣ соучавского, в. п. [Клънꙋ спатарѣ, в. п. Исака вистїѩрника, в. п. Козма Шарпе постелника] [2]), в. п. [Могила ча]шника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣхь [боѩрь нашихь], великихь и малихь. А по наш[емь животѣ], кто господаръ боудет, [или] ѿт дѣтеи наших, или ѿт нашего родꙋ, или пакь бꙋдь кого богъ изберет господаремь быти нашеи земли молдавс[кои], тот бы емꙋ не порꙋшиль на[шего даанїа и потвръ]жденїа, [али] бы емоу ꙋтвръдиль и ꙋкрѣпиль, занꙋже ѡби коупиль за свои правїи пинѣѕи, и мы також потвръдили есм[ы е]моу за его правовѣрнꙋю слꙋжбꙋ. [А на болшее] потвърждение и крѣпость въсемоу вышеписанномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномꙋ паноу Таꙋтоулꙋ логѡфетоу [3]) нашꙋ печать завѣсити к [семꙋ] наше[мꙋ лис]тꙋ. Писалъ Васкань Владичинь оу Ясѡхь, в лѣто ѕ҃ї, мѣсѩца фев. ї҃ї.

---

[1]) In orig. и.
[2]) Cam o jumătate de șir nu se poate ceti.
[3]) Diacul a uitat să pue vorbele писати и. Cf. No. LXXXIII, p. 163.

Pecetea pierdută.—Orig. la Academia Română, sign. 2/LXXVII. No. 1 dintr'o colecţie de documente. Pergamentul, rupt şi deteriorat, are în dos mai multe însemnări, între care una pare a fi chiar de mâna diacului Vascan: [†] пан Тоадер вторїи словоположитель= dumnialui Toader, al doilea logofăt; словоположитель e traducerea literală a grecescului λογοθέτης; e un cuvânt ce se întâlneşte şi sub forma словоположникъ în documentele noastre vechi, mai ales în cele munteneşti.—Satul Mălineşti şi-a schimbat numele în Iezerul, după valea Iezerului, care se varsă în Bârlad lângă Băceşti, jud. Vasluiu, pl. Funduri. E cătun al com. Dumeşti şi e situat între dealurile Chetrosul şi Mălineşti; v. Frunzescu, p. 186; Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 38; harta statului major, planşa Băceşti. Cf. şi No. CVIII dela 8 Aug. 1503.

XCVI

Iaşi, 17 Fevruarie 1502.

Ştefan confirmă nepoţilor lui Mihail grămăticul, lui Gavril fiul Negritei, nepoţilor săi Stanciul, Andruşco, Simion şi Vasco şi nepoatei sale Neagşei, copiii lui Coste Murgoci, următoarele sate de baştină ale lor şi vislujenii ale moşului lor Mihail: a) Murgocenii peste Prut „unde au fost cneaz Ivan", cu un cătun „unde au fost Torontai"; b) Băşenii la Turia „unde au fost Başa"; c) jumătate din Târjoaca pe Jijia, partea din jos; d) jumătate din Iacobeni, partea din jos „unde au fost Iacob vătămanul". Ei aveau să le stăpânească în două părţi: o parte Gavril singur şi altă parte nepoţii săi.

Suret de pe un hrisov vechiu sârbesc dela Stefan Voevod, din leat 7010, Fev. 17, scris în Iaşi de Vascan Vladicin.

† Cu mila lui Dumnezeu Io Stefan Voevod, domnu ţării Moldovei, înştiinţare facem cu această carte a noastră tuturor cui vor căutà spre dânsa sau o vor auzì citindu-se, precum pe aceste adevărate slugile noastre Gavril, feciorul Negritei, şi pe nepoţii lui: Stanciul şi Andruşco şi Simion şi Vasco[1]) şi sora a lor Negşa, fiii a lui Coste Murgociu,

[1]) In suret „Vascăi", ceeace ar însemnà că Gavril aveà două nepoate, una Vasca şi una Neagşa; expresia „şi sora a lor Negşa" arată însă că el aveà o singură nepoată. Confuzia provine probabil din traducerea greşită a dat. slav. Васкови, dela nom. Васко.

toţi nepoţi a lui Mihail gramaticul, i-am miluit pre dânşii cu osăbită a noastră milă şi le-am dat şi le-am întărit lor în pământul nostru a Moldovei a loru-şi dreaptă ocină şi câştigare din slujbă a moşului lor a lui Mihăilă grammaticul, sate: peste Prut un sat anume Murgocenii, unde au fost cneaz Ivan, şi cu cotunul lor, unde au fost Torontai [1]), şi pe Turiia Băşenii, unde au fost Başa, şi pe Jejia Târjoaca [2]), partea cea din gios, şi giumatate de Iacobeni, unde au fost Iacob vătămanul, giumatate cea din gios. Pe aceste pe toate de mai sus scrise să le fie lor dela noi uric şi cu tot venitul; însă să le fie lor în doao: giumatate dintr'acestea ocine să fie slugii noastre lui Gavril şi ceealaltă giumatate să fie nepoţilor lui: Stanciului şi lui Andruşcu şi lui Simion [3]) şi lui Vasco [4]) şi surorii lor Negşei, lor, fiilor lor, nepoţilor, strănepoţilor, prestrănepoţilor şi la tot neamul lor, cine li se va alege mai de aproape, nestrămutat nici odinioară în veci. Iar hotarul acelor de mai sus scrise sate să le fie lor despre toate părţile după vechiul hotar, pe unde s'au hrănit din veac. Şi spre aceasta este credinţa a însuş domniei mele de mai sus scrisul Stefan Voevod, şi credinţa a preiubitului fiiu a domniei mele Bogdan Voevod, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovei, a mari şi mici. Şi spre mai mare tărie şi întăritură acestor de mai sus scrise, am poroncit credincios boeriului nostru Tăutul logofăt să scrie şi să lege şi pecete la această carte a noastră.

De pe sârbie pe limba moldovenească s'au tălmăcit la anul 1799, Noem. 2, de polcovnicul Moldovii Pavel Debriţ ot Mitropolie.

Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea sf. Ioan Zlataust, pach. 17, No. 2.—Documentul a fost prezentat înaintea tribunalului de Iaşi la 1844 şi 1846 de mânăstirea sf. Ioan Gură de Aur din Iaşi, de unde un rezumat necomplet şi greşit în Condica de Anaforale No. 65, f. 133 şi în Condica No. 79, f. 40 dela Arhiva Statului din Iaşi. Cf. rezumatul d-lui R. Rosetti, Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova, p. 35; I. Bogdan, Despre cnejii români, p. 24 (extras din Analele Academiei Române, Memoriile secţiunei istorice,

---

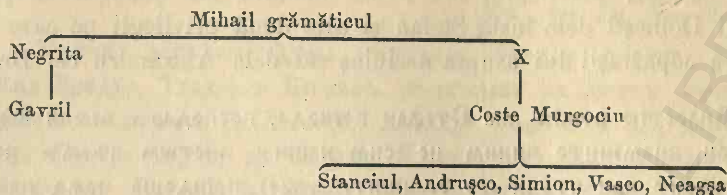
[1]) Cuvântul acesta poate să fie rău transmis; cf. numele propriu *Tolontan* la 1814, în Studii şi documente de N. Iorga, vol. VI, p. 68.

[2]) In suret Тръжока.

[3]) In suret „Silion".

[4]) In suret „Vascăi".

vol. XXVI). Urmaşii cunoscutului grămătic al lui Alexandru cel Bun sunt deci următorii:

Din satele amintite în acest document mai există astăzi Iacobenii, probabil cei din jud. Iaşi, pl. Bahluiu, pe Jijia. Băşenii de la Turia şi Târjoaca de pe Jijia se aflau între Jijia şi Prut, pe teritoriul plăşii Turia. Iacobenii erau aproape de marginea acestei plăşi şi aveau un teritoriu destul de întins, dacă ne închipuim că şi dealul Iacobenilor aparţineà lor; v. harta statului major, planşa Andrieşeni. Alţi Iacobeni (Mari şi Mici) sunt în judeţul Botoşani, tot pe Jijia, astăzi proprietatea Statului (Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 6). Cf. „Iacobenii pe Jijia, de ceastă parte a Jijiei în ţinutul Hârlăului" în Arhiva istorică, I, 2, p. 20 (doc. al lui Ilie Rareş) şi Iacoveni pe Jijie în ms. No. 110 al Academiei Române, f. 128. Murgocenii erau în Basarabia.

In suret se zice greşit „pe Turia Băşenii", în loc de „la Turia Băşenii"; acì nu e vorba de un părâu, ci de dealul Turia dintre Prut şi Jijia, lângă satele Rădeni, Bălteni şi Perieni; dela deal îşi vor fi luat numele pădurile întinse de pe vremea aceea, prin cari treceà „drumul furilor" şi în cari se adăpostiau în sec. XV încă mulţi bouri. Numele Turia se explică din rus. şi maloros. *turъ* taurus, bos urus, bou sălbatic; din acest cuvânt s'au format o sumă de nume proprii în ţările vecine cu Moldova, d. p. Turja, Turje, Tury în Galiţia rusească, Tury, Turzec, Turza (din *Turja) în Polonia. „Dealul Turia" (rus. *turja gora) însamnă deci „dealul bourilor sau buorilor", cum seziceà în limba veche. Vezi Miklosich, Ortsnamen aus Appellativen, II, p. 110. Târjoaca (aşà mi se pare că trebue cetită ortografia Тръжока) e un cuvânt de origine rusească, şi anume deminutivul *тържокъ din *тържекъ, *тържькъ, cf. rus. торжекъ târguşor; тр în loc de ор se explică prin rom. *târg;* v. Miklosich, l. c., p. 109.

XCVII

(Iaşi), 22 Fevruarie 1502.

Ştefan confirmă visterniculuі Isac stăpânirea peste satul Dolheşti pe Şumuz, cumpărat cu 600 de zloţi tătăreşti dela Dobra, fata lui Ivanco, şi dela verii ei Toader Mecïca şi Berzea, fiii Mărinei, toţi

nepoţi lui Şăndrea portarul. Aceştia predau lui Isac, după primirea banilor, privilegiul ce-l avuse unchiul lor Şăndrea asupra satului Dolheşti dela însuş Ştefan şi alte două privilegii pe care le avuseră copărtaşii lui asupra aceluiaş sat dela Alexandru cel Bun.

Милостїю божїю мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листωм въсѣм кто нан възрит или чтȣчи его ȣслишит, ωж(е) прїидоша прѫд нами и прѫд ȣсими нашими молдавскыми болѣри Добра, дочка Иванкова, и племениковє еи Тоадер Мечка и брат его Бѣрзѫ, сынове Мърининн, ȣси оунȣкове пана[1]) Шандрѣ портарѣ, по их доброи воли, никим непонȣжени ани присиловани, и продали своює правȣю ωтнинȣ ωт их праваго ȣрика, ωт ȣрика и выкȣпленїѫ оуика их пана Шандри портарѣ, едино село на Шȣмȣзѣ, на имѣ Долхещи, та продали тое село нашемȣ вѣрномȣ панȣ Исакȣ вистѣрникȣ за шест сѫт злат татарскых. И ȣставше наш вѣрнїи пан Исак вистѣрник та заплатил ȣси тоти прѫдреченнїи пинѣзи шест сът злат татарскых оу рȣки Добри и племеникωм еи Тоадерȣ Мечка и братȣ его Бѣрзѫ, прѫд нами и прѫд нашими болѣри. А пак Добра, дочка Иванкова, и племениковє еи Тоадер Мечка и Бѣрзѫ, привилїѫ що имали оуика своего пана Шандрѣ портарѣ ωт нас же на тое село на Долхещи, и еще двѣи старїи привилїи, що имали их содъшеве ωт нашего деда ωт Алиѯандра воеводи на тоежь вишеписанное село на Долхещи що на Шȣмȣзѣ, ωни[2]) еще их оуси дали оу рȣки[3]) панȣ Исакȣ вистѣрникȣ, прѫд намиж и прѫд нашими болѣри. Ино мы видѣвши их добрȣю волю и токмеж, пак и[4]) полнȣю заплатȣ, а мы такождере и ωт нас есмы дали и потвръдили нашемȣ вѣрномȣ панȣ Исакȣ[5]) вистѣрникȣ тое прѫдреченное село на Шȣмȣзѣ на имѣ Долхещи, како да ест емȣ и ωт нас ȣрик и съ въсѣм доходωм, емȣ и дѣтем его и ȣнȣчатωм его и прѣȣнȣчатом его и пращȣрѣтом его и въсѣмȣ родȣ его, кто сѣ емȣ изберет наиближнїи, непорȣшено николи на вѣки. А хотар томȣ вишеписанномȣ селȣ на имѣ Долхещи що на Шȣмȣзѣ да ест съ въсѣми своими старими хотарми, по кȣда из вѣка ωживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана вое-

[1]) In cond. нана.
[2]) In cond. ωтни.
[3]) In cond. рики.
[4]) In cond. ис.
[5]) In cond. Исаак.

води, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства ми Богдана воєводи, и вѣра наших̄ болѩр.

Въ лѣт ҂зı, фев. к҃в.

Тъȣтȣл логофът, Дȣма пъркълаб, Болдȣр ворник, Щефȣл, Дȣма Брȣдȣр, Тоадер и Негрилъ пъркълаби де Хотин, Єрмїє и Драгош пъркълаби де Нѩмцȣ, Шѧндрє пъркълаб [де] Новоград, Лȣка Ꙗрбȣрє портар де Сȣчава, Кълнъȣ спътар, Козма Шѧрпє постелник, Мовила пахарник, Иѡн Фрȣнтєш столник, Петрика комисȣл[1]).

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Asachi II, f. 33. O altă copie, aproape identică, la f. 34; aceasta are Берзѧ în loc de Бѣрзѣ şi содшєвє în loc de содъшєвє. E foarte interesantă întrebuinţarea acestui cuvânt, care propriu însamnă „garant, chezaş“ (v. I. Bogdan, Documente moldoveneşti din sec. XV şi XVI în arhivul Braşovului, p. 28), în înţeles de „copărtaş, coproprietar, răzeş“; căci fraza „и єщє двѣи старїи привилїи, що имали их̄ содъшєвє ѡт нашего деда ѡт Ꙗлиѯандра воєводи на тоєжь вишеписанноє село на Долхєщи що на Шȣмȣзѣ, ѡни єщє их̄ оуси дали оу рȣки панȣ Исакȣ“ nu se poate traduce decât aşà: „şi încă două privilegii vechi, pe cari copărtaşii s. răzăşii lor (sc. ai lui Şăndrea şi urmaşilor lui) le aveau dela moşul nostru Alexandru Voevod pentru acelaş sat de mai sus scris Dolheştii pe Şumuz, le deteră şi pe acelea amândouă în mânile panului Isac“. Se vede că documentul dela Ştefan erà în păstrarea uneia din cele două părţi stăpânitoare, iar documentele dela Alexandru cel Bun în păstrarea celeilalte, după cei doi copii ai portarului Şăndrea: Ivanco şi Marina, ai căror urmaşi erau de o parte Dobra, de alta verii ei Toader, Mecïca şi Berzea. — Un rezumat cu totul greşit al acestui document se găseşte în Condica de Anaforale No. 38, f. 139 şi în dosarul No. 28, f. 194, Tr. 692, op. I, 765 dela Arhiva Statului din Iaşi. Documentul a fost prezentat Tribunalului de mănăstirea Probota la an. 1839. — Dolheştii sunt în jud. Sucevei, pl. Şomuz, lângă Dolhasca de pe Siret. Printr'un document dela 13 Aprilie 1554 (7062) Alexandru Lăpuşneanu întăreşte urmaşilor lui Isac visternicul stăpânirea peste acest sat, pe care Isac îl cumpărase sub Ştefan cel Mare (orig. la Arhivele Statului). La Dolheşti există şi astăzi biserica înfiinţată de tatăl portarului Şăndrea, şi într'însa se păstrează încă pietrele de pe mormântul portarului şi al soţiei sale, care erà soră cu Ştefan cel Mare. Inscripţia acestei din urmă a cetit-o d-l N. Iorga în Inscripţii din bisericile României, fasc. 1, Bucureşti 1905, p. 63. Poate că mormântul „visternicului“ din aceeaş biserică (l. c.) să fie al lui Isac.

---

[1]) Titlurile de boierii sunt scrise în condică unele în întregime, altele prescurtat.

XCVIII

Vaslui, 7 Martie 1502.

Ştefan confirmă lui Luca Arbure, portarul Sucevei, satul Solca, cumpărat cu 680 de zloţi tătăreşti dela nepoţii lui Cârstea Goraeţ şi ai lui Şandru Gherman, cari îl stăpâniseră pe temeiul unui privilegiu „cu pecetea verde“ dela Alexandru cel Bun. Din suma întreagă Sima şi Nastasia, copiii Stanei, nepoţii lui Cârstea Goraeţ, primesc pentru jumătatea de jos a satului şi pentru a cincea parte din jumătatea de sus 350 de zloţi; iar Ivul şi Nastea, copiii Mihului, şi verii lor: Fădor, fiul Malinei, şi Dragotă şi Stana, copiii Ivului, nepoţii lui Şandru Gherman, primesc pentru patru părţi din jumătatea de sus a satului 330 de zloţi.

† Милостїю божїею мы Стефань воевода, господаръ земли молдавскwи, знаменито чи[ним и]с сим нашим листwм въсѧм ктw на нь възрыт или чтꙋчи его ꙋслышит, wже прїидоша прѧд нами и прѧд оусими нашими мwлдавскы[ми] [1]) боѩре слоуга нашь Сима и с[естра ег]о На[ста]сїѧ, дѣти Станини, оунꙋкове Кръсти Гораеца, по их доброи воли, никым непонꙋжени ани присиловани, и продали свою правꙋю wтнинноу wт их пра[ваго оурика, едно село на и]мѣ Сwлка, нижнꙋю половинꙋ, и петоую часть вышнеи половини тwгwж села, та продали нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Лꙋка Арбоуре, портарꙋ сwча[вскомꙋ, за три] ста и петь десѧт злать татарскых. И оу тwм такwж прїидоша прѧд нами и прѧд нашими боѩре слоуга нашь Ивоуль и сестра его Настѧ, дѣти Михоула, и племени[кове] [2]) их Фъдwр, сынъ Малининь, и Драгота и сестра его Стана, дѣти Ивꙋла, оуси ꙋнꙋкове Шандра Герман[а] [3]), такwж по их доброи воли, никым непонꙋжени ани при[силовани, и продали] свою правꙋю wтнинꙋ wт их праваго ꙋрика, wт вышнеи половини тогож села на имѣ Сwлка, чътири части, що била их часть, такwж нашемоу вѣрномоу панꙋ Лꙋка Арбꙋре, портарꙋ сwчавскомоу, за три ста и тридесѧт злать татарскых. И оуставше нашь вѣрнїи

---

[1]) In orig. мwлдавскы.

[2]) F. A. Wickenhauser are în copia sa племеник (Ms. Wickenhauser la Comitetul ţerii din Cernăuţi, pachetul XXXV).

[3]) După Герман urmează în orig. un loc ras de unul sau două cuvinte; Wick. a cetit Герман[еского].

панъ Лоука Ꙗрбȣре портаръ та заплатил вышеписанніи пи[нѣзи] т҃н злат татарскых ȣ рȣкы слȣѕѣ нашемоу Єима и сестри его Настасїи, дѣти Єтанини, пакъ т҃л златъ оу рȣкы слоуѕѣ нашемоу Ивоулȣ и сестри его Наст[и [1]), дѣ]тем Михȣловим, и племеникȣ их Фъдорȣ, сыноу Малининȣ, и Драготы и сестри ег[о Є]тани, прѫд нами и прѫд нашими боꙗре. Пакъ ѡни старое их привилїе, що имали р[одител]е их Горлець Кръстѣ и Шандръ Герман [2]) ѡт дѣда нашего ѡт Алеѯандра воеводы, [а]ли сѣ зеленою печат, на тое село на Єолкȣ, ѡни еще ю дали ȣ рȣки панȣ Лȣка Ꙗрб[ȣре п]ортарȣ, прѫд нами ж(е) и прѫд нашими боꙗре. Ино мы видѣвши их добрȣю волю и тѡкмеж, пакъ и полноую заплатȣ, а мы такѡждере и ѡт нас есмы дали и потвърдили нашемоу вѣрномȣ панȣ Лоука Ꙗрбȣре, портарȣ сочавскомȣ, тотȣ прѫдреченнȣю половинȣ села на имѣ Єолка, нижнȣю половинȣ, и петȣю часть вишнеи половини тогѡж села Єолкы, пакъ и тоти чътири части села що ѡт вишнои ж(е) половини тогѡж села Єѡлкы, како да соут емоу и ѡт нас оурикъ и съ въсемъ доходом, емоу и дѣтем его и внȣчатом его и братїꙗм его и прѣвнȣчатом их и пращоурѣтѡм их и въсемоу родȣ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорȣшенно николи на вѣкы. А хѡтар томоу селȣ въсемоу на имѣ Єѡлка да есть съ въсѣми своими старими хѡтарми, по кȣда из вѣка ѡживали. А на то есть вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Єтефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства ми Богдана воеводы, и вѣра боꙗр наших: в. п. Дȣмы паркалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Щефȣла, в. п. Дȣма Брȣдȣра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабове хотинскїи, в. п. Єремїѧ и п. Драгоше паркалабове немецкїи, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Кълнъȣ спатарѣ, в. п. Исака вистїꙗрника, в. п. Козма Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрȣнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ȣсих боꙗр наших мѡлдавскых, и великых и малих. А по нашем животѣ, кто бȣдет господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родȣ, или пак бȣд кого богъ изберет господарем бити нашеи земли молдавскои, тѡт би емȣ не порȣшил нашего дааніѧ и поȣтвържденіѧ, али бы емȣ оутвърдиль и ȣкрѣпиль, заниже дали и потвърдили есмы емȣ за его правȣю и вѣрнȣю слоужбȣ, и за що ѡн сѡби кȣпил за свои правїи

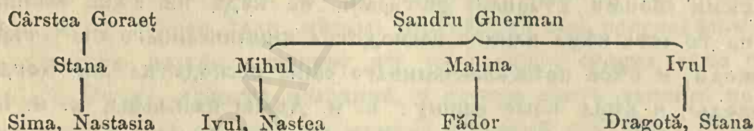
---

[1]) In copia lui Wick. Настѧ.

[2]) După Герман urmează o răsătură de 5 sau 6 litere, pe care Wick. o completează în copia sa Германескїи; mai natural ar fi Герман[ескȣл].

пинѣзи. А на болшѹю крѣпост и потвръжденїе томѹ въсемѹ вишеписанномоу, велѣли есми нашемоу вѣрномоу панѹ Таѹтѹлѹ логофетоу[1]) привѣсити нашѹ печать к семоу нашемѹ листѹ. Матею писал оу Васлѹи, в лѣтѡ ҂ꙁі, мѣсѧца мартїа ѕ҃ день.

Pecetea pierdută.—Orig. la Direcţia bunurilor fondului bisericesc din Cernăuţi, No. 7. Pergamentul e în multe părţi rupt şi şters. O traducere bună a publicat Wickenhauser în Geschichte und Urkunden des Klosters Solka, Czernowitz 1877, p. 61-62: e de îndreptat într'însa numai „Simon“ în „Sima“ şi „Sippen“ în „veri“ (orig. племенникове). Dacă cetirea Германескїи sau Германескѹл (în trad. Germanesku) este exactă (v. nota 2 dela pagina precedentă), atunci pe la 1877 documentul se aflà într'o stare mai bună decât astăzi; acum nu se poate distinge nici o literă după Герман. Un rezumat defectuos se află în Condica mânăstirei Solca de V. Măzăreanu, ed. lui S. Fl. Marian, Suceava 1902, p. 22. — Este clar că Şandru Gherman şi Cârstea Goraeţ au stăpânit la început fiecare câte o jumătate din satul Solca, astăzi în Bucovina, districtul Gura Humorului (v. Şematismul citat, p. 88), primit dela Alexandru cel Bun ca răsplată pentru slujbele lor. In ce raport de înrudire se vor fi aflat ei, sau dacă a existat măcar vreun astfel de raport între dânşii, nu se vede din document. Se pare că nu erau înrudiţi de fel. Filiaţiunea urmaşilor lor e următoarea:

XCIX

Vaslui, 13 Martie 1502.

Ştefan confirmă lui Stan, Iuga şi surorilor lor Marga, Ana, Ilca şi Drăguța satul Mândreşti, „unde a fost Ivan Mândrul“, la obârşia Gerului, cumpărat cu 200 de zloţi tătăreşti dela Drăgălina, fata postelnicului Zance, şi dela nepoţii ei de soră Dumitru şi Luca, feciorii Neagşei.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листѡм нашим въсѣм ктѡ на нь

[1]) Asupra omisiunei cuvintelor писати и, v. nota dela p. 192.

възрит или чтоучи [его] ѹслышить, ѡже пріидоша прѫд нами и прѫд ѹсими нашими молдавскими боꙗре Дръгълинъ, дѡчка Занча постелника, и сестричичеве еи Дѹмитрѹ и брать его Лѹка, сынове Нѣгшини, по ихъ доброи воли, никимь непонѹжени ани присиловани, и продали свою правѹю ѡтнинѹ ѡт ихъ праваго ѹрика, едно селѡ на верхъ Жерѹла на имѣ Мъндрещи, где быль Ивань Мъндрѹл, слѹгамь нашимь Стан(ѹ) и братѹ его Юги и сестрамь ихъ Марги и Янни и Илки и Дръгѹци за с҃ злать татарских. И ѹставше наши слѹги Ста[н] и брать его Юга и сестри их Марга и Янна и Илка и Дръгѹцъ и заплатили ѹси тоти вышеписанни пинѣѕи с҃ злать татарскых ѹ рѹкы Драгалини, дочки Занча постелника, и сестричичеве еи Дѹмитрѹ и братѹ его Лѹки, сынѡм Нѣгшининь, прѫд нами и прѫд нашими боꙗре. Ино мы видѣвше их доброи воли и токмежь и полнѹ заплатѹ, а мы такождере и ѡт нась есмы дали и потвръдили слѹгамь нашим Стан(ѹ) и братѹ его Юги и сестрамь их Марги и Янни и Илки и Драгѹци тое прѫдреченное село що на верхъ Жерѹла на имѣ Мъндрещи, где был Ивань Мъндрѹл, да ест им ѡт нась ѹрикь и съ въсем доходѡм, имь[1]) и дѣтемь их и ѹнѹчатѡм ихъ и прѣѹнѹчатомь их и пращѹрѣтомь их и въсемѹ родѹ ихъ, кто сѧ имь изберет наиближніи, непорѹшенно николиже на вѣкы. А хотар томѹ селѹ да ест по старомѹ хотарѹ, по коуда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленнаго мы сына Богдана воеводї, и вѣра боꙗр наших: в. п. Дѹми, в. п. Бѡлдора дворника, в. п. Щефѹла, в. п. Дѹми Брѹдѹра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабов хотинскых, в. п. Еремїѧ и п. Драгоша паркалабѡв нем[е]ц[кых], в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Арбѹр[е пор]тарѧ сѹчавского, в. п. Клънъѹ спатарѧ, в. п. И[са]ка вистѣрника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх боꙗр наших молдавскых, великих и малих. А по нашемь животѣ, кто [боуде]ть господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших, или ѡт нашего рода, или пакь бѹд кого богь изберет господарем быти нашеи земли мѡлдавскои, тѡт бы имь не порѹшиль нашего даанїѧ и потвръжденїѧ, али бы имь оутвръдиль и ѹкрѣпиль, занѹже есмы дали и потвръдили, за що ѡни кѹпили за свои правїи пинѣѕи. А на болшѹю крѣпость и

[1]) In orig. имы.

потвръжденїе томȣ въсемȣ вышеписанномȣ, велѣли есмы нашемȣ вѣрномȣ панȣ Тъȣтȣлови ло[го]фетȣ писати и нашȣ печат завѣсити к семȣ листȣ нашемȣ. Писал ȣ Васлоуи Іѡн Попович, в лѣтѡ ҂зі, мѣсѧца мар[т] [1]) г҃і день.

Pecetea pierdută. — Orig. mi-a fost comunicat de d-l Radu Rosetti. No. 1 dintr'o colecţie de documente. — Mândreştii sunt în jud. Tecuciu, pl. Bârlad-Nicoreşti, mai sus de Puţeni, aproape de izvoarele Gerului. Valea Gerului e numită azi, pe teritoriul lor şi între ei şi Puţeni, valea Mândreştilor. Ceva mai sus de ei, în jud. Covurlui, se află valea Mândra; v. harta statului major, planşa Puţeni.

C

Vaslui, 14 Martie 1502.

Ştefan confirmă Fedcăi, Ileanei şi Anuşcăi, fetelor lui Nistrea, vărului lor Stanciul, feciorul lui Dragoş, nepoţilor de frate ai lui Stanciul Sima şi Urîta, copiii lui Aver, şi nepoţilor lui de soră Isai şi Iurii stăpânirea peste satele lor de baştină Marcovicenii şi Terpeştii pe Bârlad, aşà ca Fedca, Ileana şi Anuşca să aibă a stăpânì jumătate din Marcoviceni, „unde au fost casele lui Nistrea şi Dragoş", iar Stanciul şi nepoţii săi cealaltă jumătate, împreună cu Terpeştii întregi.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мѡлдавскои, знаменито чиним ис сим листѡм нашим въсѣм кто на нь възрить или чтȣчи его оуслышить, ѡже тоти истиннїи дочки Нистра, Федка и Илѣнъ и Анȣшка, и племенникь их Станчȣль, сынь Драгошев, и братаничи Станчȣлови Сима и Урита, дѣти Авера, и сестричичи тогѡж Станчȣла Исаи и Юрїи, жаловали есмы ихь ѡсобною нашею милостїю, дали и потвръдили есмы имь ȣ нашеи земли ȣ молдавскои ихже правȣю ѡтнинȣ, села на Бръладѣ на имѣ село Марковичани, где были домове Нистринь и Драгошевь, и село Терпещи на Бръладѣ жь. Тое въсе вышеписанное да ест имь ѡт нась ȣрикь и съ въсемь доходѡм, али да есть Федки и Илѣни и Анȣщи половина села Марковичани, а пак Станчȣлови и непотомь его Сими и Урити, дѣтемь Аверовим, и Исаеви и Юрїю да есть половина села Марковичани и село Тер-

[1]) Completat aşà şi nu мартїа, fiindcă e ştearsă o singură literă.

пещи, имь и дѣтемь ихь и внвчатомь ихь и прѣвнвчатѡм их и пращврѣтѡм их и въсемв родв ихь, кто сѧ им изберетъ наиближнїи, непорвшенно николиже на вѣкы. А хотарь тѫм вышеписанним двѫм селам по им[ѣ] Марковичанемь и Терпещемь да ест по старомв хотарв, по квда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго мы сына Богдана воеводи, и вѣра боıарь наших: в. п. Двми, в. п. Бѡлдора двѡрника, в. п. Щефвла, в. п. Двми Брвдвра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабѡв хотинских, в. п. Еремїѧ и п. Драгоша паркалабѡв немецких, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Арбврѣ портарѣ свчавского, в. п. Кльнъв спатарѣ, в. п. Исака в[истї]ѧрника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могили чашника, в. п. Фрвнтеша столника, в. п. [Петрики] к[о]миса, и вѣра въсѧх боıарь наших молдавскых, великых и малих. А по нашем животѣ, ктѡ бвдеть господаръ нашеи [земли, ѡт дѣтеи на]ших или ѡт нашего рода, или пак боуд кого богь изберетъ господаремь быти нашеи земли молдавскои, тот бы имь [не порвшил нашего даанїа и] потврьжденїѧ, али бы имь втвръдиль и вкрѣпиль, занвже есмы имь дали и потврьдили, за що ѡ[на ест правая им ѡти]нина. А на болшвю крѣпость и потвръжденїе томв въсемв вышеписанномоу, велѣли есмы нашемв вѣрномв [панв Т]ъвтвлв логофетв писати и нашв печать завѣсити к семв листв нашемв. Писал Іѡн Поповичь в Васлоуи, в лѣтѡ ѕзı, мѣсѧца мар. дı.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † печать ıѡ стефань воеводя, господар земли молдавскои. — Orig. în Arhiva sf. Spiridon din Iaşi, moşia Dumeşti, plicul IV, No. 2. Publicat de Gh. Ghibănescu în Opt urice slavone, p. 49-54, cu multe greşeli de lectură şi ortografie, şi reprodus cu aceleaşi greşeli în Ispisoace şi zapise, I, p. 40-44. La traducere trebue îndreptat „seminţia lor Stanciul“ în „vărul (племенникь) lor Stanciul“, „Bârlăzel“ în „Bârlad“ (Бръладѣжь din orig. nu e un deminutiv din Бръладъ, ci trebue cetit: на Бръладѣ жь=на Бръладѣ же=tot pe Bârlad); la p. 53 din Opt urice slavone traducerea trebue întregită aşà: „fiindcă este dreapta lor ocină“. Documentul e menţionat şi de N. Iorga în Studii şi documente, V, p. 4. — Satele Marcoviceni şi Terpeşti pe Bârlad nu mai există astăzi. Numele Marcovicenilor s'a păstrat pentru o selişte a Dumeştilor, jud. Vaslui; al Terpeştilor a dispărut fără urmă. Cu Terpeştii aceştia cf. Tercheştii, sat şi pădure în jud. Râmnicul Sărat (Frunzescu, p. 481; Marele Dicţionar Geografic, V, p. 593).

CI

Vaslui, 14 Martie 1502.

Ştefan confirmă fraţilor Ion, Nichita şi Mihul stăpânirea peste a patra parte din satul Făureşti pe Tutova, partea de jos „unde a fost Stanco“, cumpărată cu 50 de zloţi tătăreşti dela Mircea Ezereanul, fiul Drăguţei, nepotul Gradei.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис симь листом нашим въсѣмь кто или възрит или его чтоучи ꙋслышит, иже прїиде прѫд нами и прѣд ꙋсими нашими молдавскими боѩре слꙋга наш Мирча Єзерѣнꙋл, сынъ Драгоуцинь, ꙋноук Градии, по своеи доброи воли, никимь непонꙋжен ани присилован, и продал свою правꙋю ѡтнинꙋ ѡт своего праваго ꙋрика, чътврътꙋю част села на Тоутовѣ на имѣ Фаꙋрещи, где был Станко, ꙋ нижнꙋю сторонꙋ, слꙋгам нашимь Іѡнꙋ и братїѩм его Никити и Михꙋлови за ӥ злат татарских. И ꙋставше наши слꙋги Іѡн и братїѩ его Никита и Михꙋл та заплатили тоты ӥ злат татарских ꙋ рꙋки слꙋѕѣ нашемоу Мирчи Єзерѣнꙋлꙋ, прѫд нами и прѣд нашими боѩре. И[1] мы видѣвше ихь доброю воли и токмежь и полнꙋю заплатоу, а мы такѡждере и ѡт нас дали и потвръдили єсми нашим слꙋгам Іѡнꙋ и братїам его Никити и Михꙋлꙋ тотоу вышеписаннꙋю чътврътꙋю част села Фаꙋрещи, како да ест имь и ѡт нас ꙋрик и съ въсемь доходом, и дѣтемь ихь и ꙋнꙋчатомь ихь и прѣꙋнꙋчатомь их и пращꙋрѣтом ихь и въсемꙋ родꙋ их, кто сѧ имь изберетъ наиближнїи, непорꙋшено ѹнколи на вѣки. А хотар тои вышеписаннои чътврътои части села Фаꙋрещи, нижнеи сторони: почънши с верха их межи ними съ Фаꙋрещи ѡт Тоутовѣ ѡт ꙋсти гръли черезь поле на солотвинꙋ, та на Пꙋевꙋ могилꙋ близ дороги, та на три дꙋбы, та на едни дꙋбь знаменаи выше рѣдѫ, та на връхь дѣла на пꙋт, а ѡт иниших сторонь по старомꙋ хотарꙋ, по кꙋда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра господства мы вышеписаннаго Стефана воєводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго ми сына Богдана воєводи, и вѣра боѩрь наших: в. п. Дꙋми, в. п. Болдꙋра дворника, в. п. Щефꙋла, в. п. Дꙋми Брꙋдꙋра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалаби хотинскїи, в. п. Єремїѧ и п. Драгоша паркалаби [не]мецкїи, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лꙋка Арбꙋра портарѣ

[1]) Probabil în loc de ино; cf. p. 192.

сȣчавского, в. п. Клънъȣ спатарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Шарпе постелника, в. п. Могили чашника, в. п. Фрȣнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣхъ боıар наших молдавских, великих и малих. А по нашемь животѣ, кто бȣдет [господаръ, ѿт дѣтеи на]ших или ѿт нашего рода, или пак бȣд кого богъ изберет [господа]ремь быти нашеи земли молдавскои, тоть би им [не порȣшил н]ашего даанїа и потвръжденїа, али бы им ȣтвръдил и ȣкрѣпил, занȣж соби кȣпили за свои правїи пинѣзи. [А на болшȣю крѣпост и] потвръжденїе въсемȣ вышеписанномȣ, велѣли есми нашемȣ вѣрномȣ панȣ Тъȣтȣлȣ логофетȣ писати и нашȣ печат привѣсити к семȣ листȣ нашемȣ. Писал Васканъ Владичинь ȣ Васлȣи, в лѣто ҂зı, мр. ді.

Pecetea domnească cea mare, cu legenda: † ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВѠДЯ, ГѠ[СПОДЯР ЗЕМЛИ МѠЛДЯВ]СКОИ.— Orig. împreună cu o traducere a epp. Melchisedec la Academia Română, Pec. No. 82.

Hotarele părţii a patra din Făureşti sunt descrise astfel: „Iar hotarul acestei mai sus scrise părţi a patra din satul Făureşti, partea din jos, începe din susul lor, dintre ei şi Făureştii dela Tutova, dela gura gârlei, (şi merge) peste câmp la sărătură (солотвинȣ), apoi la movila Puiului aproape de drum, apoi la trei stejari, apoi la un stejar însemnat din sus de rădiu, apoi în vârful dealului la drum; iar din celelalte părţi pe hotarul cel vechiu, pe unde din veac au umblat“. In jud. Tutova nu există acum nici un sat cu numele Făureşti; bănuesc însă că cel dela 1502 se află lângă vărsătura Ezerului în Tutova, a) pentru că Mircea Ezereanul şi-aveà numele dela părâul Ezerul, b) pentrucă Pueştii de pe Tutova sunt foarte aproape de Gura Ezerului şi derivă dela Puiul, a cărui movilă se pomeneşte în document, c) pentrucă spre sud de Gura Ezerului, la Poliţeni pe Tutova, este şi astăzi un loc „la Sărături“; v. harta statului major, planşa Pueşti.

Documentul acesta a fost publicat de d. Gh. Ghibănescu, după o copie a lui Th. Codrescu, în Uricariul, XVIII, p. 438-443, cu mai multe greşeli şi omisiuni. Astfel e omis и Михȣлови după Никити şi nu sunt întregite unele formule uşor de întregit. Dintre lecturile greşite relevez pe починши în loc de почъньши, солотовинȣ în loc de солотвинȣ, Драгоши în loc de Драгоша, новоградскаго în loc de новоградского, Арбȣре în loc de Арбȣра (originalul are în adevăr această din urmă formă, cf. No. CV şi CVII), ş. a. m. d. Data este de asemenea greşit cetită ҂з (=7000), în loc de ҂зı (=7010). Greşala ar fi putut s'o observe foarte lesne editorul după martori: la 7000=1492 ar fi trebuit să avem dintre fiii domnului martori pe Alexandru şi Bogdan-Vlad, nu pe Bogdan. Apoi nici boierii nu sunt aceiaşi.

CII

Vaslui, 14 Martie 1502.

Ştefan confirmă Stanei şi surorilor ei Zoicăi, Marenăi şi Parascăi stăpânirea peste satul Băleşti la gura Stebnicelului, rămas lor dela moşul lor Marcu.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним сим листомь нашим въсѣмь ктѡ на нь възрить или чтꙋчи его ѹслышит, ѡже тоти истиннїи Стана и сестри еи Зоика и Марена и Параска, ꙋнꙋки Марка, жаловали есмы их ѡсобною нашею милостїю, дали и потвръдили есмы им ꙋ нашеи земли ꙋ молдавскои ихже правꙋю ѡтчинꙋ, едно село на ꙋсти Стебничела на имѣ Балещи, село дѣда их Марка. Тое въсе вышеписанное да ест имь ѡт нас ꙋрикь и съ въсемь доходѡм, имь и дѣтемь их и ꙋнꙋчатомь их и прѣꙋнꙋчатѡм ихь и прѣщꙋрѣтѡм ихь и въсемꙋ родꙋ ихь, кто сѧ имь изберет наиближнїи, непорꙋшенно николиже на вѣкы. Ꙗ хотарь томꙋ вышеписанномꙋ селꙋ Балещим да ест по старомꙋ хотарꙋ, по кꙋда из вѣка ѡживали. Ꙗ на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленнаго мы сына Богдана воеводи, и вѣра болѩр наших: в. п. Дꙋми, в. п. Болдора дворника, в. п. Щефꙋла, в. п. Дꙋми Бръдꙋра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабѡв хотинских, в. п. Еремїѧ и п. Драгоша паркалабѡв немецкых, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Ꙗрбꙋрѣ портарѣ сѡчавского, в. п. Кльнъꙋ спатарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могили чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх болѩр наших молдавскых, великих и малих. Ꙗ по нашемь животѣ, ктѡ боудеть господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего рода, или пак боуд кого богь изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тот бы имь не порꙋшил нашего даанїѧ и потвръжденїѧ, али бы им ꙋтвръдиль и ꙋкрѣпиль, занꙋже есмы имь дали и потвръдили, за що ест имь правая ѡтчина. Ꙗ на болшꙋю крѣпость и потвръжденїе томꙋ въсемꙋ вышеписанномꙋ, велѣли есмы нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъꙋтоулꙋ логофетꙋ писати и нашꙋ печат завѣсити к семꙋ листоу нашемоу. Писал Іѡн Попович ꙋ Васлꙋи, в лѣтѡ ҂зі, мѣсѧца мар. д҃і.

Pecetea domnească cea mare, cu legenda: † ПЕЧАТЬ IШ СТЕФАНЬ ВОЕВОДА, ГОСПОДАР ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 19. — Băleştii sunt astăzi un cătun al comunei Cosmeşti din jud. Vaslui, plasa Stemnic, aproape de pârâul Stemnic, la gura Fâstâcului, care poate să fie vechiul „Stebnicel". Deminutivul acesta nu-l găsesc nici în dicţionarele geografice, nici pe harta statului major (planşa Negreşti). Vezi No. CLIX şi CLXXXI din vol. I.

CIII

Vaslui, 14 Martie 1502.

Ştefan confirmă lui Petrea a patra parte din satul Mileşti pe Soholuiu, partea de jos „unde a fost Milea Uliul", cumpărată dela Oancea, nepotul lui Bodea ploscarul, vechiul ei proprietar, cu 70 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господарь земли молдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листом въсѧм кто на нь ѹзрыт или чтѹчи его ѹслышит, ѡже прїиде прѧд нами и прѧд ѹсимы нашимы молдавскыми бояре слѹга наш Оанча, оунѹк Бодии плоскарѣ, по своеи доброи воли, никым непонѹжен ани присилованъ, и продал свою правѹю ѡтнинѹ ѡт ѹрика дѣда его Боди плоскарѣ, чътвъртѹю част села на Сохолѹи на и[м]ѣ Милещи, где был Милѣ Ѹлиѹл, ѹ нижнїи краи, слѹзѣ нашемѹ Петри за о҃ злат татарскиҳ. И ѹставше наш слоуга Петрѣ та заплатил ѹси тоти вышеписаннїи пинѣзи о҃ злат татарскыҳ ѹ рѹкы Ѡанчи, прѧд нами и прѧд нашимы бояре. Ино мы видѣвши иҳ добрѹю волю и токмеж, пак и полнѹю заплатѹ, а мы такѡждере и ѡт нас есмы дали и потвърдили слѹзѣ нашемѹ Петри тое прѧдреченное чътвъртѹю част села що на Сохѹлѹи на имѣ Милещи, где бил Милѣ Ѹлиѹл, како да есть емѹ и ѡт нас ѹрикь и съ въсем доходѡм, емѹ и дѣтем его и ѹнѹчатѡм его и прѣѹнѹчатом его и прашѹрѣтом его и въсемѹ родѹ его, кто сѣ емѹ изберет наиближнїи, непорѹшено николи на вѣкы. А хотар тои чътвъртои част села що на Сохолѹи на имѣ Милещи, где был Милѣ Ѹлиѹл, да ест ѡт ѹсего хотара чътвъртаа част, а ѡт иншиҳ сторѡн да ест по старомѹ хотарѹ, по кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана воеводи, и

вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводы, и вѣра боıар нашиx: в. п. Дȣмы, в. п. Болдора дворника, в. п. Щефȣла, в. п. Дȣма Брȣдȣра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалаби ѡт Хотина, в. п. Еремїѧ и п. Драгоше паркалаби ѡт Немца, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лȣка Арбȣре портарѣ сѡчавского, в. п. Кълнъȣ спатарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Козма Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрȣнтеша столника, в. п. [Петрика комиса, [и вѣра ȣс]иx боıар нашиx молдавскыx, и великыx и малиx. А по нашем живо[тѣ], кто бȣдет [господар нашеи земли] [1]), ѡт нашиx дѣтеи или ѡт нашего родȣ, или пак бȣд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тот бы емȣ не порȣшил нашего даанїѧ и потвържденїѧ, али бы емȣ ȣтвърдил и ȣкрѣпил, занȣже дали и потвърдили есмы емȣ, за що ѡн соби кȣпил за свои правїи пинѣзи. А на болшȣю крѣпѡст и потвържденїе томȣ въсемȣ вишеписанномȣ, велѣли есмы нашемȣ вѣрномȣ панȣ Тъȣтȣлȣ логофетȣ писати и нашȣ печат привѣсити к семȣ нашемȣ листоу. Матеи писал ȣ Баслȣи, в лѣто ҂зі, мѣсѧца мар. д͠і.

Pecetea domnească cea mare, cu legenda: † ПЄЧЯТЬ IѠ СТЄФЯНЬ ВОЄВѠДЯ, [ГѠ]СПОДЯР ЗЄМЛИ МѠЛДЯВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 18. — Mileştii sunt un cătun al comunei Smulţi, jud. Covurlui, pl. Siret, şi au aparţinut mânăstirei Adam (Marele Dicţionar Geografic IV, p. 342; Frunzescu, p. 292). Erau în apropiere de Mireştii = Mileştii dela No. XLIV.

CIV

(Vaslui), 14 Martie 1502.

Ştefan confirmă Neagăi, fetii lui Micşin, stăpânirea peste satul ei de baştină Micşineştii pe Ialan.

Gh. Ghibănescu, Surete şi izvoade, I, p. 126-127: copia unui suret al lui Evloghie dascălul din 1775, între hârtiile d-lui Adam Mitache, proprietar în jud. Fălciu. Intre martori se pomeneşte numai fiul domnului Bogdan şi logofătul Tăutul. O altă copie a suretului posede d-na Maria Moruzi din Iaşi între documentele moşiilor

[1]) Cuvintele din parenteze lipsesc în original.

„Micşuneşti, Feteleşti, Hurdugi şi Dăneşti", plicul I, No. 1. Micşuneştii s. Micşineştii s'au contopit într'unul din cestelalte trei sate, probabil în Hurdugi (jud. Fălciu, pl. Mijlocu). Vezi Uricariul, XXIII, p. 184 (document fără dată).

CV

Suceava, 17 Noemvrie 1502.

Ştefan dispune, cu consimţământul mitropolitului Sucevei Gheorghe şi al episcopilor de Roman şi Rădăuţi Teoctist şi Ioanichie, ca popii dela bisericile satelor atârnătoare de mânăstirea Putnei, unde erà egumen Spiridon, să asculte numai de această mânăstire, ca ea să incaseze dajdea şi veniturile dela dânşii şi tot ea să-i judece, fără niciun amestec al diregătorilor episcopeşti. El mai dă mânăstirei un mertic anual de 150 de „drobi" de sare din ocna dela Totruş şi-i confirmă din nou braniştea din jurul ei, dispunând ca nimenea, afară de călugări, să nu vâneze peşte sau altceva, să nu pască vite sau să întreprinză ceva în cuprinsul ei.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто на нем оузрит или его чтѹчи оуслышит, оже благопроизволи господство ми нашим благым произволенїем и чистим и свѣтлим срьдцем, и съ въсеѫ нашеѫ доброѫ волеѫ и ѿт бога помощїѫ, и оучинили есми въ задѹшїе свѧтопочившиⷯ предкѡв, дѣдѡв и родителеи нашиⷯ, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи [1]), и за здравїе и спасенїе дѣтеи нашиⷯ, ꙗко да оутвръд[им и] оукрѣпим наш свѧтыи монастир що на Пѹтнои, идеже ест храм оуспенїю прѣсвѧтѣи богородици, и где ест егѹмен архимандрит молебник нашь кир Спиридѡн, и оучинили смо, съ благословенїемь ѿтцевь и богомолцев нашиⷯ, митрополита сочавского кѵр Геѡргїа, и епискѹпа Долнеи митрополїи ѿт Романова тръга кѵр Өеѡктиста, и епискѹпа Радовского кѵр Іѡаникїа, и дали есми вышереченномѹ монастирѹ оуси попове що оу ѹсиⷯ цръкваⷯ по оусиⷯ того монастира селаⷯ, везде по въсеи нашеи земли, що колико тот свѧтыи монастирь имаеть и що

[1]) In orig. prescurtat М͠рїи, ca la No. CXVI şi în alte câteva locuri.

бѹдѹт сѧ емѹ и ѡт сели на пред придавати, оусн да слѹхают вышереченного монастира и з данею и съ оусим приходѡм, и да их и сѹдит Пѹтенскїи егѹмен, а оурѣдници владичнїи да не имают ни едного дила до тых попѡв на вѣкы. Пак же дали есми вышереченномѹ ж(е) монастирѹ, да имает на въсѣкыи гѡд ѡт нашеи ѡкни ѡт Тотрѹша по сто и петдесѧт дробѡв соли. И еще оучинили есми вышеписанномѹ монастирѹ бранище ѡколо монастира и потвръдили есми нс сим нашим листом: Сѹчава съ оусими еи изворами, почънши хотар ѡт връх Шиковѣ ѡбчиною на връх Лаоури и ѡбчиною, та на връх Фалкъша и ѡбчиною, та на връх Садъва и ѡбчиною, та на връх Рѹскова и ѡбчиною, та на серед Плоски и ѡбчиною, та на връх Шипота, та на Погонишча, та на дѡм Бенев ѡбчиною, та на Ярсѹри ѡбчиною, та на дѧл Тимотеѡв ѡбчиною, та на рѹнкь Беркѣзев и ѡбчиною, та на Бѣцев, та на връх Малѣси, та на оусти Пѹтнои, где оупадает на Сѹчавѹ. То ест вес хотарь. И оу тѹ бранищѹ монастир да ловит соби рибѹ и ѕвѣрь, и монастирскыи товарь да сѣ пасеть, а инь никто без игѹменовѹ волю да не смѣеть оу тотѹ бранищѹ ни рибѹ ловити, ни инїи ѕвѣрь, ни товарь пасти, и ни инѹ ни еднѹ роботѹ робити. Тое оусе вышеписанное [да ест] [1]) вышеписанномѹ монастирѹ ѡт нас оурик, и непорѹшено на вѣкы. А на то вѣра наша вышеписаннаго Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства ми Богдана воеводї, и вѣра боѩр наших: в. п. Бѡлдора дворника, в. п. Щефѹла, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабове хотинскыи, в. п. Еремїѧ и п. Драгоша паркалабове немецкїи, в. п. Шандра новоградского, в. п. Ярбѹра портарѣ сочавского, в. п. Клънъѹ спатарѣ, в. п. Исака вистїарника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могили чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх боѩр наших молдавскых, и великих и малих. А по нашемь животѣ, кто бѹдет господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родѹ, или пак бѹд кого богь изберет господаремь быти нашеи земли молдавскои, тот бы не порѹшил нашего даанїа и потвръжденїѧ, али бы потвръдил и оукрѣпил. Пак кто сѣ бы того покѹсил порѹшити, таковыи да ест проклѧт ѡт господа бога спаса нашего Ісѹ Христа, и ѡт прѣчистїѧ его матере, и ѡт свѧтых д҃ еваггелистѡв, и ѡт свѧтых връховних апостол, Петра и Павла и прочїих, и ѡт свѧтых т҃иі богоносних ѡтьц никеискых,

[1]) Uitat de diac.

и ѡт въсѧх свѧтых иже ѡт вѣка богꙋ оугодившиx. А на болшее потвръжденїе въсемꙋ вышеписанномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъоутꙋлꙋ логофетꙋ [1]) завѣсити нашꙋ печат к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Тоадерь писа оу Сочавѣ, в лѣто ⸱зі, мѣсѧца ноемврїѧ ЗІ день.

Pecetea domnească cea mare, într'o ceară roşie mai deschisă decât cea obişnuită şi cu relieful legendei foarte lămurit: † ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЕМЛ[И МѠ]ЛДЯВСКОИ. — Orig. în arhiva mânăstirei Putnei, Inv. No. 3; o copie sub No. Inv. 216, iar un suret în dublu exemplar sub No. Inv. 167. — O traducere nemţească după original, cu lista completă a boierilor şi cu puţine greşeli, a publicat F. A. Wickenhauser în Geschichte der Klöster Woronetz und Putna, p. 182-184: „Uri" în loc de Лаоурн, „Pogonisch" în loc de Pogoniştea (Погонишча), „Wezun" în loc de Veţeu (Вѣцев), ş. a. O altă traducere nemţească, de locotenentul Lopeisky, se află la „Tabula" din Cernăuţi, iar un rezumat în catastihul dela 1764 al lui Vartolomeiu Măzăreanu, ed. de D. Dan, Mânăstirea şi comuna Putna, Bucureşti 1905, p. 166 (1520 în loc de 1502); cf. tot acolo, p. 88, un alt rezumat greşit al părintelui Dan. — Hotarele braniştei sunt descrise astfel: „Şi am mai făcut şi am întărit mai sus zisei mânăstiri, cu această scrisoare a noastră, braniştea din jurul mânăstirei: Suceava cu toate izvoarele ei, începându-se hotarul din obârşia Şicovului (şi mergând) pe opcină până la obârşia Laurei, şi pe opcină până la obârşia Falcăului, şi pe opcină până la obârşia Sadăului, şi pe opcină până la obârşia Ruscăi, şi pe opcină până la mijlocul Ploscăi, şi pe opcină până la obârşia Şipotului, apoi la Pogonişte, apoi pe opcină la casa lui Benea, apoi pe opcină la Arsuri, apoi pe opcină la dealul lui Timoteiu, apoi pe opcină la runcul lui Bercheaz, apoi la Veţeu, apoi la obârşia Maleasei, apoi la gura Putnei, unde (aceasta) cade în Suceava. Acesta e tot hotarul". In comparaţie cu hotarnica dela 15 Martie 1490 (vol. I, No. CCXV), cea dela 1502 e ceva mai cuprinzătoare, întrucât după cea dintâi hotarul începeà numai la obârşia Laurei, fără Şicovul (=Jicovul?). E interesant a constată că cuvintele din hotarnică връх (1502) şi ѡвръшїе (1490) au acelaş înţeles. — Pe harta institutului geografic militar dela Viena 1:200.000 sunt însemnate toate păraele şi toţi munţii pomeniţi în document, afară de pârâul „Şicov", care bănuesc a fi spre ost de Laura, pe teritoriul Jicovului de Sus, de muntele Pogoniştea, care la D. Dan (p. 24) e numit Păgâniştea, de dealul lui Timoteiu şi de pârâul Maleasa, care şi-a schimbat poate numele, deoarece în enumerarea munţilor şi hotarelor mânăstirei Putnei din monografia părintelui Dan (p. 24 şi 9-11) nu-l găsesc. Incepând dela nordul Sucevei şi mer-

[1]) Cf. nota 3 dela No. XCV, p. 192.

gând spre vest şi spre sud, harta institutului geografic austriac (planşa Sniatyn) dă următoarea nomenclatură topografică, pe jumătate românească, pe jumătate polonă: Laura, Falcheu, Sadeu, Ruska, Ploska, Szipot, Arşiţa, Benski (= al lui Bene), Bercheza, Veceu (= Veţeu, Viţeu, în satul Putna). Din punctul de vedere istoric e totdeauna interesant a şti care din numirile vechi s'au păstrat şi care s'au schimbat; în această privinţă monografia părintelui Dan nu ne dă desluşirile trebuincioase.

CVI

1502.

Ştefan confirmă stolnicului Toader Toc seliştea Foleştii pe Crasna, cumpărată cu 60 de zloţi tătăreşti dela Toader şi Marina, copiii lui Luca, şi dela verele lor Marina şi Magda, fetele lui Condrea (Cudrea). Luca şi Condrea stăpâniseră această selişte pe temeiul unui privilegiu dela voevodul Ştefan, unchiul domnului, pe care vânzătorii îl predau lui Toader Toc.

Suret di pe ispisocul dela Stefan Vodă, velet 7010.

Adică au venit înnaintea noastră şi înnaintea a tuturor ai noştri moldovineşti boeri sluga noastră Toader şi sora lui Marina, feciorii luĭ Luca[1]), şi cu ruda lor Marina şi sora iei Magda, fetile lui Condrea[2]), cu a lor bună voe, nici de o nevoe nici de o sâlă, ş'au vândut a lor drept uric, a părinţilor lor a Cudrii şi a fratelui lui Lucăi, o sălişte la Crasna anume Foleştii, slugii noastre credincios boiar Toader Toc stolnic drept 60 zloţi tătărăşti. Şi s'au sculat a noastră credincioasă slugă[3]) boiar Toader Toc stolnic de au plătit această ce mai sus scrie, aceşti bani 60 zloţi tătărăşti, în mâna slugii noastre Toader şi sora lui Marina, feciorii lui Luca[1]), şi a rudelor[4]) Marina şi sora iei Magda, fetile a Condrii, dinaintea noastră şi înnaintea boerilor noştri. Şi noi văzând a lor de bună voe [tocmală], şi nici de o nevoe au plătit, iar noi aşijderea şi dela noi am dat şi am întărit slugii noastre boiariului Toa-

---

[1]) In suret „Luchin".
[2]) In suret „Codrin".
[3]) In suret „ai noştri credincioasă slugi".
[4]) „Rudă" e pus în loc de „vară", orig. племенница.

der Toc stolnic aceea mai înnainte ce s'au zâs [sălişte] la Crasna pre numile Foleştii, precum să fie dela noi uric şi cu tot venitul, lui şi feciorilor lui şi nepoţilor lui şi strănepoţilor lui şi a tot neamu lui, cine s'ar alege dintr'însul, să le fie lor pomană în veci. Iar hotarul acela ce mai sus s'au scris sălişte pe numile Foleştii să fie[1]) di pe hotarul cel bătrân, carile în veci va trăì. Şi iar prin marturi ce au avut iei carte, au fost părinţii lor Cudre şi fratile său Luca, dela unchiul nostru domnu Ştefan Vodă la cè sălişte Foleştii, noi încă i-am dat în mâna slugii noastre credinciosului boiar Toader Toc stolnic, ce-au fost înaintea noastră şi înnaintea boerilor noştri[2]). Iar la cela au fost credinciosul domn ce mai sus scrie Ştefan Vodă, şi credinciosul şi preaiubitul său fiiu Bogdan Vodă, şi credincioşii boerii noştri: credinciosul boer Dume[3]), cr. b. Budur[4]) vornic, cr. b. Ştefula[5]), cr. b. Dume Brudar[6]), cr. b. Toader şi boeriul Negrilă pârcălabi di Hotin, cr. b. Irimiea [şi] cr. [b.] Dragoş [pârcălabi] despre Nemţi[7]), cr. b. Şandra[8]) pârcălab de Cetatea Albă[9]), cr. b. Arbur[10]) portariul Sucevii, cr. b. Isac visternic, cr. b. Cozma[11]), cr. b. Moghila pah., cr. b. Fruntaş[12]) stolnic, cr. b. Petrica comisul, şi toţi credincioşii boeri Moldovii. Şi care după a noastră vieaţă l-a orânduì să fie domn în pământul nostru Moldovii, după a noastră danie şi întăritură, după a lui dreaptă cumpărătură, să aibă a întărì cu mari întărituri, precum mai sus am scris cu această scrisoare a noastră.

Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina. Sigilul arhivelor e şters cu cerneală neagră recentă. Foleştii sunt astăzi un cătun al com. Soleşti, lângă Bălţaţi, jud. Vaslui, pl. Crasna, 6-7 klm. departe de Crasna. Cf. dealul Foleş-

---

1) In suret „care este", orig. probabil да єст.
2) Inţelesul e acesta: privilegiul (cartea) ce Condrea şi Luca aveau dela unchiul domnului asupra seliştei Foleşti l-au dat lui Toader Toc.
3) Duma.
4) Boldur.
5) Şteful.
6) Duma Brudur.
7) De Neamţ.
8) Şandru.
9) Greşit în loc de „Cetatea Nouă".
10) Arbure. După acesta lipseşte spătarul Călnău.
11) Cozma Şarpe postelnicul.
12) Frunteş.

tilor şi dealul „Topu" în apropierea lor, ceeace mă face să cred că „Toc" din acest suret atât de greşit poate să fie o greşală în loc de „Top"; v. harta statului major, planşa Drânceni-Huşi. In sec. XVII Foleştii erà târg; cf. la 1685: „vătavul Golia, aprod de târgu dela Foleşti, dela Vaslui" (Iorga, Studii şi documente, VI, p. 93).

CVII

Suceava, 2 Fevruarie 1503.

Ștefan confirmă mânăstirei Putnei, unde erà egumen Spiridon, toate privilegiile ei de mai înainte: a) asupra satelor: Jicovul de Sus, Jicovul de Jos, Voitinul, Maneuţii, Balosineştii, Botăşanii, Vicşanii, Măcĭcăteștii, Frătăuţii, Climăuţii şi Târnauca pe valea Sucevei; Balcăuţii şi Grecii lângă târgul Siretului; Cozminul şi Clicĭcăuţii în ţinutul Cernăuţilor; Ostrița pe Prut; Știubeiul pe Başeu; Sineştii şi Onicĭcanii la Cârligătură; apoi o bucată de pământ din hotarul Boiştei, ceva mai jos de gura acesteia, la Prut, cu mlaştine cu tot; satul Balinteşti, balta Roșie şi selişteа lui Manea la gura Frumoşiţei; satul „unde a fost Falcin" pe Frumoşiţa „din jos de Andriaş" şi trei sate pe Frumoasa: Farceanii „din jos de Troian", Șcheii la gura Frumoasei şi Măceșul „la fântâna" dela capătul de jos al bălţii Roşii; — toate aceste sate şi balta Roșie fuseseră cumpărate şi dăruite mânăstirei de dânsul. El îi mai confirmă cele trei sate de pe Siret: Camenca, Tomeştii şi Cupca, lăsate la moartea sa de Iurii Cupcici, şi cele două sate din ţinutul Cernăuţilor: Stroinţii şi Urvicolesa, lăsate de răposatul Simca. Toate aceste sate le va stăpânì mânăstirea pe veci, cu toate hotarele şi veniturile lor, cum se specifică în privilegiile ei de cumpărătură şi de danie. Domnul îi mai confirmă privilegiile: b) asupra viilor din dealul Hârlăului, c) asupra popilor, d) asupra sării dela ocnă, e) asupra ţiganilor, f) asupra braniştei din jurul mânăstirei, g) asupra pietrelor de ceară din târgul Siretului, h) asupra morilor de pe Siret, în apropiere de târgul Siretului, i) asupra vămii celei mici a Sucevei, ce se incasà la Jicov, k) asupra gloabelor din satele mânăstireşti, l) asupra prisăcii dela Comarna, m) asupra scutirei de vamă pentru peştele adus la mânăstire, şi n) asupra tuturor lucrurilor ce ar mai adăogà de acì înainte el sau altcineva.

† Въ имѧ ѡтца и сына и свѧтаго дѹха, троица свѧтаа, єдиносъщнаа и нераздѣлимаа. Сє азъ раб владыкы моєго Ісѹ Христа

Іѡ Стефан воевода, божїею милостїю господаръ земли молдавской, знаменито чиним не сим листѡм нашим въсѣмь кто на нем оузрит или его чтѹчи оуслышит, оже благопроизволи господство мы нашим благым произволенїемь, и свѣтлим и чистым срьдцем, и съ въсеѧ нашеѧ доброѧ волеѧ, и ѡт бога помощїѧ, и оучинили есми и въ задѹшїе свѧтопочивших предкѡв, дѣдѡв и родителеи наших, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи, и за з[д]равїе и спасенїе дѣтеи наших, и потвръдили есми с сим нашим привилїемь оуси привилїи Поутенскаго монастира, идеже ест храм оуспенїю прѣсвѧтѣи богородици, и где ест ігѹмень архимандрит молебник нашь кvрь Спиридѡн, що колико привилїи тоть свѧтыи монастир имает на оусих его селах, а на имѣ селам: село Вышнїи Жикѡв, село Нижнїи Жикѡв, село Воитин, село Маневци, село Балосинещи, село Вотъшане, село Викшане, село Мачкатещи, село Фратовци [1]), село Климовци, село Тернавка; вышнїи села оуси соут на Соучавѣ; и пак село Балковци, що подли Серетского тръга, и село Гречи на Сиретѣ, подли Серетскогѡ ж(е) тръга; и оу Черновскои волости село Козминь и село Кличковци; и село Ѡстрица на Прѹтѣ; и село Щѹбеи на Башию; и на Крълигътѹрѣ село Синещи и село Ѡничкани; и на Прѹтѣ единѹ бѹкатѹ земли ѡт хотара Боищева, мало ниже оусти Боищи, и ѡтмѡк гръла; и село Балинтещи, и Черленое озеро, и селище Манево на оусти Фрѹмошици; и на Фрѹмошицѣ село где был Фалчин, ниже Андрїꙗша; и на Фрѹмоасѣ три села, на имѣ Фарчани ниже Троꙗна, и Шкѣи на оусти Фрѹмоасѣ, и оу Кръници Мачеш, що на нижнїи конець Черленого озера, що оуси тоти вышеписаннїи села и тое Черленое озеро ѡт нас покѹплени и дани томѹ вышеписанномѹ свѧтомѹ Пѹтенскомѹ монастирѹ; и пак на Сиретѣ село Каменка, и село Томещи, и село Кѹпка, що тоти три села Юрїи Кѹпчич покоиникь на своеи съмрътн въ задѹшїе себѣ дал томѹж вышеписанномѹ свѧтомѹ Пѹтенскомѹ монастирѹ; и еще оу Черновскои волости двѣ селѣ, на имѣ село Строинци и село Оурвиколеса, що Симка покоиник такѡж на своеи съмрътн въ задѹшїе себѣ дал томѹж свѧтомѹ Пѹтенскомѹ монастирѹ. Тое въсе вышеписанное, оуси выше-

---

[1]) După Фратовци o mână modernă a adaos, în marginea documentului, село Плешц (Pleşniţa s. Pleşcenţii). Cf. D. Dan, Mânăstirea şi comuna Putna, p. 175 şi 257; Şematismul arhidiecesei gr.-or. din Bucovina pe 1904, p. 133. Pleşniţa e în districtul Storojineţului.

писаннїи села, съ оусими их старими хотарми и съ оусим приходωм и съ оусим що з вѣка вѣчного к тым селам прислѹхало и их сѧ держало, ꙗко и въ привилїꙗх кѹпежних и данних оуписано, непорѹшенно и неподвижно да ест вышеписанномѹ свѧтомѹ монастирѹ Пѹтенскомѹ на вѣкы. И еще потвръждаем симже привилїем и дрѹгїи тогωж вышеписанного монастира привилїи, що ωт нас же дано и записано, на виноградωв що на Хрълωвской горѣ, на попы, на сωл ωт ωкни, на циганех, на бранище що ωколо монастира, на восковыи камени що ѹ Сиретскωм тръгѹ, на млиновь що оу Сиретѣ, близ Серетскогω ж(е) тръга, на малое мыто що на Сѹчавѣ оу Жикωв, за глобах що ωт монастирскых селах, на пасикѹ що на Комарнѣ, на мажах по рибѹ без мыта, такωж ꙗко оу привилїꙗх написано и дано, непорѹшенно и неподвижно на вѣкы да ест томѹ свѧтомѹ Пѹтенскомѹ монастирѹ. И такωж и ωт сели на пред, що аче и ωт нас бѹдет сѧ придавати, или ωт нѣкых иных, такωж ꙗко сѧ бѹдет давати и записавати, ωно и тое непорѹшено и неподвижно да ест томѹ свѧтомѹ Пѹтенскомѹ монастироу. А на то есть вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводї, и вѣра наших боꙗрь: в. п. Бωлдора дворника, в. п. Щефѹла, в. п. Толдера и п. Негрила паркалабове хотинскыи, в. п. Еремїѧ и п. Драгоша паркалабове немецкїи, в. п. Шандра новоградского, в. п. Арбѹра портарѣ сѹчавского, в. п. Клънъоу спатарѣ, в. п. Исака вистїарника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх боꙗр наших молдавских, и великых и малих. А по нашем животѣ, кто бѹдет господарь нашеи земли, ωт дѣтеи наших или ωт нашего родѹ, или пак бѹд кого богъ изберет господаремь быти нашеи земли молдавскои, тот бы не порѹшил нашего даанїа и потвръжденїѧ, али бы ѹтвръдиль и оукрѣпиль, занѹже покѹпили есми нашими пинѧзми, тωж дали и записали есми томѹ свѧтомѹ Поутенскомѹ монастирѹ. А кто бы хтѣ[ль] порѹш[ити на]шего даанїѧ, таковыи да ест проклѧть ωт господа бога спаса нашего ісу христа, и ωт прѣчистїѧ его матере, и ωт свѧтых чътирех еvаггелистωв, и ωт свѧтых връхωвних апостоль, Петра и Павла и про[чїих, и] ωт свѧтых тӣі богоносних ωтець никеискых, и ωт въсѣх свѧтых иже ωт вѣка богѹ оугождьших, и да ест подобень Іюдѣ и проклѧтомѹ Арїи, и оучастїе да имает съ ωнѣми Іюдее иже въз[ъ]пиша на господа спаса на-

шего ісу христа, глаголюще: кръвь его на них и на чедѣх их, еже и ест и бѫдет въ вѣкы, амин. Я на бѡлшее потвръжденіе въсемꙋ вышеписанномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Таоутꙋлꙋ логофетꙋ завѣсити нашꙋ печат к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Тоадерь писа оу Сꙋчавѣ, в лѣто ꙁзаі, мѣсяца февроуаріа в҃ день.

Pecetea pierdută. — Orig. în Muzeul Rumjancev din Moscva, în dos cu sign. „Lit. B., fasc. 18", cu o notiță veche „великаа привилїаа Синещи" (marele privilegiu pentru Sineşti) şi altele mai nouă. O traducere germană, probabil după traducerea comisiunei de hotărnicii dela 1782/83, a publicat Fr. A. Wickenhauser în Woronetz und Putna, p. 184-186, cu data „Fevruarie 7011" şi cu multe greşeli la citirea numelor proprii, d. p. „Kuzman" pentru Cozmin, „Moku Gerla" pentru mlaştină (orig. ѡтмѡк sc. гръла e rus. отмока feuchte Stelle einer Wiese, eines Feldes), „Gütchen Maneu" pentru selişteа lui Manea, „Urikolesa" pentru Urvicolesa, „Simek" pentru Simca, „Frontisch" pentru Frunteş, „Plätze zum Fischen" (locuri de pescuit) pentru măji de peşte, ş. a. m. d. Tot acolo, p. 187, se dă un rezumat după o traducere românească, care nu se mai găseşte în arhiva mânăstirei, şi se citează documentele cu acelaş cuprins dela 1520 şi 1529 ale lui Ştefăniță şi Petru Rareş. O altă traducere germană, cu unele nume mai bine cetite, se află la „Tabula" din Cernăuţi; a treia, de translatorul J. Marcińkiewicz, cu signatura „Litt. B, fasc. 18", la d-l Al. Czołowski din Lemberg. Vartolomeiu Măzăreanu a rezumat acest document în catastihul dela 1764, publicat de D. Dan în Mânăstirea şi comuna Putna; multe nume sunt însă rău cetite de editor: Bonştii, ot Mocăgârla, Fălciul, Cupcin, Stroinei, Unroicolesa (p. 213-214), în loc de Boiştii, otmocul gârlei, Falcin, Cupcici, Stroinţii, Urvicolesa. Asupra celor două sate din urmă mai puţin cunoscute, Stroinţii şi Urvicolesa, cf. No. XXIX din vol. I. Alţi Stroeşti erau mai sus de târgul Sucevei, în fundul Şomuzului, în ţin. Sucevei (Surete şi izvoade, II, p. 168). Aceştia sunt foasta proprietate a mânăstirei Secul (Ms. Academiei Române No. 110, f. 118). Asupra Balinteştilor din jud. Covurlui, aproape de Cneja, cf. Uricariul, X, p. 79. In ce priveşte celelalte proprietăţi ale Putnei, colecţia noastră cuprinde o sumă de documente importante asupra lor, cari trebuesc căutate la Indice, sub numele fiecărei proprietăţi.

Documentul dela 2 Fevr. 1503 fiind foarte important pentru istoria imunităţilor mânăstireşti, dau o traducere completă a lui, deşi regestul ce îl precede e destul de amănunţit.

„In numele tatălui şi al fiului şi al sfântului duh, treime sfântă, de o fiinţă şi nedespărţită. Iată eu, robul stăpânului meu Isus Hristos, Ioan Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţerii Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor câţi o vor vedeà sau cetindu-se o vor auzì, că a binevoit domnia

mea cu a noastră bunăvoinţă, şi cu inimă luminată şi curată, şi din toată buna noastră voe, şi cu ajutorul lui Dumnezeu, şi am făcut pentru odihna sufletelor sfânt-răposaţilor strămoşi şi părinţi ai noştri, şi pentru sănătatea şi mântuirea noastră, şi pentru sănătatea şi mântuirea doamnei noastre Mariei, şi pentru sănătatea şi mântuirea copiilor noştri, şi am întărit prin acest hrisov al nostru toate hrisoavele [1]) mânăstirei Putnei, unde este hramul Adormirei prea sfintei născătoare de Dumnezeu, şi unde este egumen arhimandritul şi rugătorul nostru chir Spiridon, ori câte hrisoave ar aveà această sfântă mânăstire pentru toate satele ei, şi anume pentru satele: satul Jicovul de Sus, satul Jicovul de Jos, satul Voitin, satul Maneuţi, satul Balosineşti, satul Botăşani, satul Vicşani, satul Macĭcateşti, satul Frataăuţi, satul Climăuţi, satul Ternavca: toate satele de mai sus sunt pe Suceava; şi apoi satul Balcăuţi de lângă târgul Siretului, şi satul Grecii pe Siret, tot lângă târgul Siretului; şi în ţinutul Cernăuţilor satul Cozmin şi satul Clicĭcăuţi; şi satul Ostriţa pe Prut; şi satul Ştubeiu pe Başiu; şi la Cârligătură satul Sineşti şi satul Onicĭcani; şi la Prut o bucată de pământ din hotarul Boiştei, ceva mai jos de gura Boiştei, şi mlaştina [2]) gârlei; şi satul Balinteşti, şi balta Roşie, şi seliştea lui Manea la gura Frumoşiţei; şi pe Frumoşiţa satul unde a fost Falcin, din jos de Andriiaş; şi pe Frumoasa trei sate, anume Farceanii din jos de Troian, şi Şcheii la gura Frumoasei, şi la fântână Maceşul, care se află la capătul de jos al bălţii Roşii: aceste mai sus scrise sate şi balta aceasta Roşie au fost cumpărate şi date de noi acestei mai sus scrise sfinte mânăstiri dela Putna; şi apoi pe Siret satul Camenca, şi satul Tomeşti, şi satul Cupca: aceste trei sate le-a dat la moartea sa, pentru mântuirea sufletului său, răposatul Iurii Cupcici aceleiaşi mai sus scrise sfinte mânăstiri dela Putna; şi încă două sate în ţinutul Cernăuţilor, anume satul Stroinţii şi satul Urvicolesa, pe care tot la moartea sa şi pentru mântuirea sufletului său le-a dat aceleiaşi sfinte mânăstiri dela Putna răposatul Simca. Toate aceste mai sus scrise, adecă toate mai sus scrisele sate, cu toate hotarele lor cele vechi şi cu tot venitul, şi cu toate câte de vecii vecilor de aceste sate au ascultat şi de ele s'au ţinut, precum stă scris şi în hrisoavele de cumpărătură şi de danie, nestricate şi nestrămutate să rămâe în veci mai sus scrisei sfinte mânăstiri dela Putna. Şi mai întărim tot prin acest hrisov şi pe celelalte hrisoave ale aceleiaşi mai sus scrise mânăstiri, date şi scrise tot de noi: pentru viile din dealul Hârlăului, pentru popi, pentru sarea dela ocnă, pentru ţigani, pentru braniştea din jurul mânăstirei, pentru pietrele de ceară din târgul Siretului, pentru morile de pe Siret aproape de târgul Siretului, pentru vama cea mică de pe Suceava, la Jicov, pentru gloabele din satele mânăstireşti, pentru

---

1) In orig. привилїи, dela привилїє privilegium, sinonim cu хрисовоулъ.
2) Orig. wтмwк; v. pagina precedentă.

prisaca dela Comarna, pentru măjile de peşte fără vamă, aşà precum e scris şi dat în hrisoave, nestricat şi nestrămutat pe veci să rămâe acestei sfinte mânăstiri dela Putna. Deasemenea şi deacì înainte, orice s'ar mai adăogà dela noi, sau dela altcineva, aşà cum se va da şi se va scrie, şi una şi alta nestricat şi nestrămutat să rămâe acestei sfinte mânăstiri dela Putna. Iar pentru aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrisului noi Ştefan Voevod, şi credinţa prea iubitului fiu al domniei mele Bogdan Voevod, şi credinţa boierilor noştri: cr. d-sale Boldur vornicul, cr. d-sale Şteful, cr. d-sale Toader şi a d-sale Negrilă pârcalabi de Hotin, cr. d-sale Eremie şi a d-sale Dragoş pârcalabi de Neamţ, cr. d-sale Şandru dela Cetatea Nouă, cr. d-sale Arbure portarul Sucevei, cr. d-sale Câlnău spătarul, cr. d-sale Isac visternicul, cr. d-sale Cozma Şarpe postelnicul, cr. d-sale Moghila paharnicul, cr. d-sale Frunteş stolnicul, cr. d-sale Petrică comisul, şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveneşti, şi mari şi mici. Iar după a noastră viaţă, cine va fi domn în ţara noastră, din copiii noştri sau din neamul nostru, sau pe cine va alege Dumnezeu să fie Domn în ţara noastră a Moldovei, acela să nu strice dania şi întăritura noastră, ci s'o întărească, căci ce am dat noi şi am scris acestei sfinte mânăstiri dela Putna, am cumpărat cu banii noştri. Iar cine ar vreà să strice dania noastră, acela să fie afurisit de domnul Dumnezeul şi mântuitorul nostru Isus Hristos, şi de preacurata lui maică, şi de cei patru sfinţi evanghelişti, şi de sfinţii apostoli verhovnici, Petru şi Pavel şi ceilalţi, şi de cei 318 de Dumnezeu purtători părinţi dela Nicheia, şi de toţi sfinţii cari de mult au plăcut lui Dumnezeu, şi să fie asemenea lui Iuda şi afurisitului Arie, şi să aibă parte cu acei Jidovi, cari au strigat împotriva domnului mântuitorului nostru Isus Hristos, zicând: sângele lui asupra lor şi asupra copiilor lor, ceeace este şi va fi în veci, amin. Iar spre mai mare tărie a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru dumnialui Tăutului logofăt să atârne pecetea noastră la această carte a noastră. Scris-a Toader în Suceava, în anul 7011, luna Fevruarie în 2".

CVIII

(Suceava), 8 August 1503.

Ştefan confirmă preotului Luca, surorei sale Stanca şi nepoatei sale Safta, fata Elenei, satul Mălineştii pe Bârlad „lângă stejarul roşu", dat lor de logofătul Toader, fratele Lucăi, împreună cu privilegiul său de cumpărătură asupra acestui sat, în schimbul

părţii lor de ocină din satele Todereşti şi Iurcăuţi pe Bârlad, cari rămâu proprietate exclusivă a lui Toader.

† Cu mila lui Dumnezău Ion Ştefan, Voevod zemli moldavskoi, facem ştire cu această carte a noastră şi cine va cătă într'însa citindu-[o] să înţeleagă, că iată credincios sluga noastră dumnialui Toader logof[ăt au] vinit înnainte domnii mele şi înnainte tuturor boiarilor zemli moldavskoi şi i-a dat frăţin[i]-său preutului Luchi şi surorilor Stanca şi nepoat[ii] Safti, fetii Eleni, satul său cel cumpărat anume Mălineşti pe [apa] Bârladului, lângă stejaru frumos[1]). Şi carte[a de] cumpărătură a satului împreună le-a dat-o în mâna lor[2]). Şi i-a dat satul a lui, parte celor doo sate parte lor într'acele doo sate anume Todereştii şi Iurcovţii, tij pe apa Bârladului, de unde au fost luând, şi i-au rămas parte a popi [Luchi] şi Stanchi şi a Safti la dumnelui Toader logofătul pentru satu Mălineşti, ce s'au dat dela dânsu; aceia s'au to[c]mit iei de bună voea lor tocmală. Şi noi aşijdere le-am întărit lor acele ce s'au scris mai sus, precum s'au tocmit iei, şi le-am dat şi de la domniia mè lor uric[3]) cu tot vinitul, lor şi ficiorilor şi nepoţilor şi strenepoţilor şi a tot neamul lor, şi cine s'a aflà mai aproape, nemişcat nici odăneoară în veci. Iar hotarul satelor ce s'au scris mai sus să fie pe hotarul cel vechiu, unde le-au fost lângă apă traiul lor. Pentru aceea este credinţa domniei noastre[4]) ce s'au scris mai sus Ion Ştefan Voevod, şi cu preiubitul fiiul său Ion Bogdan Voevod, ... Eremiia, Şandra şi dumnelui . . . . . . Isac[5]) şi alţi boiari, mari şi mici, cari s'au întâmplat la divanu domnii mele. Iar cu vrerea Dumnezăului nostru cine ar fi de neamul nostru domn pământului nostru moldavskoi, acela să nu strice[6]) a nostră întărire, precum s'au dat dela noi şi s'au întărit, precum ieste dreaptă ocină şi moşie a lor. Şi [spre] mai multă încredinţare [celor] ce s'au scris mai sus,

---

1) Ar trebui „stejarul roşu“, orig. probabil оу красного доуба, ca la doc. din 17 Fevr. 1502, No. XCV.

2) In suret „şi carte satului împreună i-a dat . . . . . cumpărat în màna lor“.

3) In suret „în urâc“.

4) In suret „domnului nostru“.

5) In suret „Săciav“.

6) In suret „mişce“.

şi pe porunca noastră le-a scris sluga credincioasă a domniei noastre Teutul logofet şi a legat pecetea noastră la acest uric.

V let 7011, luna Avgust 8 dni.

Copie comunicată d-lui V. Pârvan de studentul N. Bucă din Bacău de pe o veche traducere românească. Deşì traducerea e rea, într'o limbă neliterară, cu multe greşeli şi cu o ortografie imposibilă, înţelesul documentului reiese cu destulă claritate. Cei trei boieri martori pe cari i-a putut cetì traducătorul în original sunt: Eremia pârcalabul de Neamţ (tovarăşul lui Dragoş în această funcţiune), Şandru pârcalabul de Roman şi Isac visternicul, toţi trei cunoscuţi din anul 1503. Cf. documentul dela 17 Fevruarie 1502 pentru satul Mălineşti (No. XCV) şi documentul dela 20 Noemvrie 1499, unde e vorba de popa Luca Plotun (No. LXXIX). Toader logofătul nu e altul decât cunoscutul diac Toader, înălţat înainte de 1503 la rangul de logofăt al doilea sau al treilea. Asupra neamului său cf. documentul din 7 Martie 1493, No. V.

Todereştii sunt Todireştii din jud. Vaslui, pl. Funduri, pe valea Bârladului; Iurcăuţii trebue să fi fost în apropierea lor, în spre Mălineşti.

CIX

Suceava, 26 August 1503.

Ştefan confirmă mânăstirei Moldoviţei, unde erà egumen Ioasaf, satele Provorotiia şi Oprişinţii din ţinutul Sucevei, dăruite ei de boierul Sin Bârlici pe vremea lui Alexandru cel Bun.

† Въ имѣ штца и сына и свѧтого дȣха, троица свѧтаа, едииосѫщнаа и нераздѣлима. Се азь рабь владыкы моего ісу҃ христа Іѡ Стефан воевода, божїею милостїю господарь земли молдавской, знаменито чиним ис сим листѡм нашим въсѧм ктѡ на нь възрить или чтȣчи его ȣслышить, ѡже дали и потврьдили есмы нашемȣ свѧтомȣ монастирȣ що на Молдавици, идеже ест храм благовѣщенїѧ прѣчистѣи владычици нашеи богородици и присно-дѣвѣи Марїи, и идеже ест їегȣмень молебникь нашь пѡп Іѡасафь, двѧ села ȣ волости Сȣчавской, на имѧ Проворотїѧ и Ѡпришинци, що же быль даль тоти двѧ села Синъ Брьличь, при дѣдѣ нашем при Алеѯандрѣ воеводї, томȣ нашемȣ свѧтомȣ монастирȣ що на Молдавици. Тое въсе вышеписанное да ест томȣ нашемȣ свѧтомȣ

монастирꙋ що на Молдавици, идеже ест храм благовѣщенїю прѣчистѣи богородици, ѡт нась оурикь и съ въсемь доходѡм, непорꙋшенно николи на вѣкы вѣчнїа. А хотарь тѫм вышеписанним двѡм селамь на има Проворотїа и Ѡпришници да ест ѡт ꙋсих сторѡн по старомꙋ хотарꙋ, по кꙋда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра бояр наших: в. п. Жꙋржи двѡрника, в. п. Щефꙋла, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабѡв хотинских, в. п. Еремїа и п. Драгоша паркалабѡв немецкихь, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лꙋка Арбꙋре портарѣ сꙋчавского, в. п. Кльнъꙋ спатара, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могили чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх бояр наших молдавскых, великых и малих. А по нашемь животѣ, кто бꙋдеть господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи нашихь или ѡт нашего рода, или пакь боуд кого богь изберетъ господаремь быти нашеи земли молдавскои, тоть бы не порꙋшиль нашего даанїа и потврьжденїа, али бы ꙋтврьдиль и оукрѣпиль томꙋ нашемꙋ свѧтомꙋ монастирꙋ. Пак кто би сѧ покꙋсиль порꙋшити того нашего даанїа и потвръжденїа, таковыи да ест проклѧть ѡт господа бога и спаса нашего ісу христа, и ѡт прѣчистїѧ его матере, и ѡт дванадесѧте апостоль врьховных, Петра и Павла и прочїих, и ѡт д҃ ивагелисти, и ѡт т҃ні свѧтых ѡтець иже въ Никеи, и ѡт въсѧх свѧтых иже ѡт вѣка богоу ꙋгодивших, и да ест подобень Иꙋдѣ и проклѣтомꙋ Арїи и да имат ꙋчастїе съ ѡнѣми Иꙋдеи иже възъпиша на господа христа: кръвь его на них и на чѧдѧх их, иже ест и бѫдеть. А на б[ол]шꙋю крѣпость и потврьжденїе томꙋ въсемꙋ вышеписанномꙋ, велѣли есмы нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъꙋтꙋлови логофетꙋ писати и нашꙋ печать завѣсити к семꙋ листꙋ нашемоу. Писал Іѡн Попович дїак ꙋ Сꙋчавѣ, в лѣтѡ ҂зaі, мѣсѧца августа кѕ҃.

Pecetea domnească cea mare, foarte bine păstrată, cu legenda: † печять іѡ стефянь воєводя, господяр земли молдявс[кои]. — Orig. în Muzeul Baworowski din Lemberg. In dosul pergamentului însemnarea: Проворотїа и Ѡпришници, ҂з҃аі, ав. (=August) кѕ҃, şi sign. „Lit. B. fasc. 12“. In faţă, pe partea acoperită de îndoitura dela pecete, o notiţă pe jumătate criptografică a diacului: а ми есмо должни писати.. за мое п се се зз (=за мое спасенїе?), i. e. „iar noi suntem datori a scrie pentru mântuirea noastră“.

Textul original a fost publicat întâiu de Ja. Th. Golovackij în Лѣтопись занятій археографической коммиссіи, St.-Peterburg 1868, Materialy, p. 6-8, No. III, cu câteva greşeli de ortografie. O traducere germană, completă şi bună, după traducerea oficială din hotărniciile lui Metzger şi după o copie în slavoneşte — cum arată însemnarea bibliografică *Sr.* (=Serbisch),—a dat F. A. Wickenhauser în Urkunden des Klosters Moldowiza, p. 73-74 ; lipseşte numai între martori Mohila ceaşnicul. O altă traducere germană, de locotenentul Łopeisky, se află la „Tabula" din Cernăuţi. Un rezumat, după Wickenhauser, la N. Iorga, Studii şi documente, V, p. 387. — Academia Română posede sub sign. 147/LXXXIV un suret dela 8 Aug. 1766 al lui Vartolomei Măzăreanu, pe care îl reproduc întreg, cu toate particularităţile lui, tocmai pentru că este al lui Măzăreanu.

„Suret din uricul lui Stefan Voevoda din anul 7011, Avgust 26.

In numele tatălui şi a fiiului şi a sfântului duh, a sfintei cei de o fiinţii şi nedispartitii troiţii. Iată eu robul stăpânului mieu a lui Iisus Hristos, Io Stefan Voevod, din mila lui Dumnezău domnu ţării Moldovii, facem ştiri cu această scrisoare a noastră tuturora celora ce vor vidè-o sau vor citì-o sau vor audzì-o : iată am dat şi am întărit sfintii a noastre mânăstirii ce este pe Moldoviţă, unde este hramul Bunavestirea a precuratei stăpânii noastre născătoarii de Dumnezău şi pururea fecioarii Marii, şi unde este egumen rugătoriul nostru popa Ioasaf, doo sate în ţinutul Socevii, anume Provorotiia şi Oprişinţii. Şi acesti doo sate li-au fost dat feciorul lui Bârlici[1]) în zilele moşului nostru, a lui Alexandru Voevodă, aceştii ai noastre sfintei mânăstirii ce esti pe Moldoviţă. Aceste toate ce s'au scris mai sus să fie sfintei mânăstirii noastre ce este pe Moldoviţa, unde este hramul Bunavestirea a precuratei născătoarii de Dumnezău, dela noi uric şi cu tot venitul, neruşiit nici odănăoară în vecii vecilor. Iar hotarul acestor mai sus scrise doo sate, anume Provorotiia şi Oprişinţii, să fie din toate părţile după vechiul hotar, pe unde au fost din veci. Iar spre aceasta este credinţa domnii noastre a celui mai sus scris Io Stefan Voevoda, şi credinţa a prea iubitului fiiului domnii mele Bogdan Voevod, şi credinţa boerilor noştri: a dumnialui boeriului Jurjii vornic, a dumnialui Şteful, a dumnialui Toader şi a boeriului Negrilă pârcălabii Hotinului, a dumnialui boeriului Irimiia şi a boeriului Draguşi pârcălabii Neamţului, a dumnialui boeriului Şandra pârcălabul Cetăţii Noao, a dumnialui boeriului Luca portariul Socevii, a dumnialui boeriului Clinău spatar, a dumnialui boeriului Isaac vistiernic, a dumnialui boeriului Cozmii Şerpi postelnic, a dumnialui boeriului Movila paharnic, a dumnialui boeriului Fruntiş stolnic, a dumnialui

[1]) In loc de „Sin Bârlici", adecă „Sin, fiul lui Bârlea".

boeriului Petric comisul, şi credinţa a tuturor boerilor moldoveneşti, mari şi mici. Iar după viiaţa noastră, cine va fi domnu ţării noastre, din ficiorii noştri sau din neamul nostru, sau ori [pe cine] va alege Dumnezău a fi domnu ţării noastre Moldovii, acela să nu strice daniia şi întărirea noastră, ce mai vârtos să o întărească acei sfintei ai noastre mânăstiri. Iar di s'ar ispitì cineva să strice această danie şi întărire a noastră, unul ca acela să fie procleat de domnul Dumnezău şi mântuitoriul nostru Iisus Hristos, şi de precurata lui maică, şi de 12 apostoli verhovnici, Petru şi Pavel şi de ciialalţi, şi de 4 evanghelişti, şi de 318 sfinţi părinţi de la Nicheia, şi de toţi sfinţii, carii din veci s'au făcut plăcuţi lui Dumnezău, şi să fie aseminea Iudii şi blăstămatului Ariia, şi să aibă parte cu Jidovii aceia carii au strigat asupra domnului Hristos: sângele lui asupra lor şi asupra feciorilor lor, care este şi va fi. Iar pentru mai buna întărire a tuturora celora ce s'au scris mai sus, am poroncit credinciosului boeriului nostru Tăutului logofăt să scrie şi să spândzure pecete la această scrisoare a noastră. Am scris eu Ioan Popovici diiac la Soceavă, anul 7011, luna Avgust 26 dni.

Din adevăratul uric au tălmăcit Vartholomei arhimandrit Putneanu. Şi am scris eu ieromonah Dosoftei, igumenul ot sfeti Onufrei, anul 1766, Avgust 8 dni".

Satele Provorotiia şi Oprişinţii se numesc astăzi Prevorochi (Preworokie) şi Oprişeni sau Panţiri (Opriszeny, Panciŕ) şi se află amândouă în Bucovina, districtul Siretului, între Tărăşeni şi Terebleşti, nu departe de apa Siretului. Vezi harta institutului geografic austriac 1:200.000, planşa Czernowitz, şi Şematismul arhidiecesei bucovinene gr.-or. pe an. 1904, p. 66.

CX

Suceava, 26 August 1503.

Ştefan confirmă episcopiei Rădăuţilor, unde erà episcop Ioanichie, satele date ei de predecesorii şi strămoşii săi: Rădăuţii cu morile şi Coţmanul Mare cu toate cătunele lui: Havrileştii (Havrilăuţii), Hlivişcea, Davideştii (Davidăuţii), Sadcăul, Clivodinul, Bludna, Suhoverhul, Ciaplinţii şi Valeva, „cari sunt o parte din episcopia de Rădăuţi".

† Въ имѣ wтца и сына и свѧтаго дѹха, тронцє свѧтаа, єдиносѫщнаа и нераздѣлимаа. Сє азь рабь владыкы моєго Ісѵ Христа Іwань Стєфан воєвода, божїєю милостїю господаръ земли

молдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листωм въсѫм кто на нь оузрит или чтоучи его 8слишит, ωже благопроизволи господство ми нашим благым произволенїем и чистым и свѣтлым срьдцем, и съ въсеѫ нашеѫ доброѫ волеѫ и ωт бога помощїѫ, и 8чинили есми въ зад8шїе и спасенїе свѫтопочивших предков, дѣдов и родителеи наших, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи, и за здравїе и спасенїе дѣтеи наших, ꙗко да 8твърдим и 8крѣпим наш8 свѫт8ю їепископїю ωт Радовцех, идеже ест храм свѫтаго ωтца нашего архиерарха и чюдотворца Николаа, и где ест їепископь молебник наш кїр Їωаникїе, и дали [и][1]) потвърдили есмы тои нашеи свѫтои їепископїи ωт Радовцех еи прав8ю ωтнин8, даанїе предкωв, дѣдωв наших, села на имѣ: Радωвци и съ млини, и Беликыи Кωцман и съ оусими своимы приселкы, що къ Коцман8 присл8хают, на имѣ приселкωм: Хавриловци, и Хливишча, и Давидовци, и Садкωв, и Кливодиноул, и Блоудна, и С8ховерхь, и Чаплинци, и Балева, що ест част їепископїи Радовскои. Тое въсе вишеписанное да ест тои нашои свѫтои їепископїи Радовскои, идеже ест храм свѫтаго ωтца нашего архїерарха и чюдотворца Николаа, и где ест їепископь молебник наш кур Їωаникїе, ωт нас 8рик и съ въсем дохωдомь, непор8шенно николи на вѣкы вѣчнїѫ. А хωтар тым вышеписанным селам и съ приселкы, що к ним присл8хают, да с8т съ въсѣмы своими старимы хотармы, по к8да из вѣка ωживали. А на то есть вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленнаго[2]) сына господства мы Богдана воеводї, и вѣра боꙗрωв наших: в. п. Ж8ржи Долха дворника, в. п. Щеф8ла, в. п. Тоадера и п. Негрила пиркалабове хотинскїи, в. п. Еремїѫ и п. Драгоше пиркалабове немецкїи, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лоука Арбоуре портарѣ сωчавского, в. п. Клънъ8 спатарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фр8нтеша столника, и в. п. Петрика комиса, и вѣра 8сих боꙗр наших молдавскых, и великих и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли, ωт дѣтеи наших или ωт нашего род8, или пак боуд кого богъ изберет господаремь быти нашеи земли молдавскои, тωт бы не пор8шил нашего даанїѫ и потвържденїѫ, али бы оутвърдил и 8крѣпил нашеи їепископїи

[1]) Lipseşte în original.
[2]) In orig. greşit прѣквѣз-.

Радовскои. А на болшꙋю крѣпѡст и потвърждениѥ томоу въсемоу вишеписанномꙋ, велѣли єсми нашемоу вѣрномꙋ панꙋ Таꙋтꙋлꙋ логофетꙋ писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ нашемꙋ листоу. Матею писал въ Сꙋчавѣ, в лѣтѡ ҂заі, мѣсѧца авгꙋста кѕ денъ.

Pecetea lipseşte.—Orig. în colecţia d-lui Alexandru Czołowski din Lemberg. Pergamentul e sfâşiat în două, probabil de când i s'a smuls pecetea, şi are în dos însemnarea veche: † книга іепископіи Радовскои, потвръждениѥ старомꙋ Стефан воевод на вьсѣ села= cartea episcopiei de Rădăuţi, întăritura lui Ştefan Voevod cel Bătrân pentru toate satele. D-l Czołowski posedă şi o traducere germană, care într'o vreme se aflà în arhivul ministeriului de războiu din Viena, căci poartă cunoscutul sigil mic şi rotund, în tuş negru, cu legenda „ex archivo bellico". Traducerea nu este semnată de nimeni, n'are signatură şi e foarte greşită în ce priveşte numele proprii, d. p. „Klivochinul" pentru Clivodinul, „Sterhul" p. Şteful, „Sklina" p. Câlnău, „Schandru Porkalab, des Bojaren Vogradskij" p. Şandru, pârcalab de Cetatea Nouă, ş. a. m. d. O copie bună după original, cu boierii înşiraţi pe coloană şi cu titlul „а єпископіи Ръдъꙋцилор пе Ръдъꙋцй ши пе Коцмани", se află în Condica Asachi I, f. 615, iar una necompletă, cu titlul greşit „Добровьц" şi cu data 1511 (҂зкі), în aceeaş condică, II, f. 36 (Arhivele Statului din Bucureşti). F. A. Wickenhauser n'a cunoscut acest document; v. Geschichte des Bistums Radauz und des Klosters Gross-Skit, Czernowitz 1890, p. 11 şi 135 sq. La 1782 el se aflà la episcopia de Rădăuţi (ibid., p. 161).—Satele confirmate acestei episcopii la 1503 şi dăruite probabil de Alexandru cel Bun există şi astăzi aproape toate. Coţmanul Mare este târgul Coţmani, centrul unui district la graniţa din spre Galiţia a Bucovinei, nemţeşte Kozman, Kotzman (v. Şematismul arhidiecesei gr.-or. din Bucovina pe 1904, p. 151); din cătunele lui s'au dezvoltat comunele de azi Gavrileştii (sau cu pronunţare ruteană Havrileştii), Hliveştii, Davideştii, Clivodinul, Suhoverha şi Valeva. Sadcăul (Садкѡв) şi-a schimbat numele în Laşchiuca (Laşkiuca[1]) în Şematismul citat, p. 161; pe harta institutului geografic austriac Laszkówka), dacă tradiţia despre acest lucru este adevărată; vezi depoziţia călugărului Inochentie dela 1782 în Wickenhauser, Bistum Radauz, p. 161. Celelalte două cătune, Bludna şi Ciaplinţii, nu mai există; ele nu se pomenesc nici la 1782 în stăpânirea episcopiei, ceeace ar indicà dispariţia lor înainte de această dată; vezi Wickenhauser, o. c., p. 162, unde s'a tipărit greşit Caplinze şi Platna. Cu numele Ciaplinţi cf. Cepleniţa din jud. Iaşi, pl. Bahluiu, Cepleniţa la ţin. Hârlăului în 1617, ap. Ghibănescu, Surete şi izvoade, II, p. 170, Cepleniţii la Cotnari în 1758/59, ap. N. Iorga, Studii şi documente, V, p. 61.

[1]) Ortografii de felul acesteia ar trebuì să dispară în Bucovina cel puţin din cărţile româneşti.

CXI

Suceava, 26 August 1503.

Ştefan confirmă mitropoliei Sucevei stăpânirea peste satul Mihăieşti, cu morile şi cuturile sale.

Index Żółkieviensis, în „Candela" pe 1884, p. 689, cu data 7011; Erbiceanu, Istoria mitropoliei Moldaviei şi Sucevei, p. 20, cu data 27 August.

CXII

Badeuţi, 8 Septemvrie 1503.

Ştefan confirmă mânăstirei Putnei, unde erà egumen Spiridon, stăpânirea peste patru sălaşe de „ţigani robi" şi peste un holteiu şi trei femei, aduşi toţi din Ţara Românească. Numele lor erau: Bodea, Mihul, Vina, Goia; Radul Gângul; Stana, Sofia, Mara.

Suret de pe ispisocul lui Ştefan Vodă pentru ţigani, din anul 7011, Sept. 8.

Facem înştiinţare cu această carte a noastră, precum am dat şi am întărit sfintii a noastre mănăstiri anume Putna, unde iaste hramul Adormirea preasfintii preablagoslovitii slăvitii stăpânii noastre născătoarei de Dumnezeu şi pururea fecioarei Mariei, unde [iaste] igumen şi arhimandrit rugătoriul nostru kyr popa Spiridon, pre a lor drepţi robi ţigani ce i-au chemat ei din ţara Basarabilor, anume Bode cu fămeaea şi cu copiii lor, şi Mihul cu fămeaea lui, şi Vina cu fămeaea lui, şi Goia cu fămeaea şi cu copiii lor, şi Radul Gângul, şi Stana şi Sofie şi Mara. Aceştia ca să fie toţi sfintii mănăstirii noastre uric, ei şi copiii lor şi nepoţii lor şi strănepoţii lor, robi neruşiiţi nici odănăoară în veaci. Pentru aceaea credinţa domnii meale şi a preaiubit fiul domniei meale Bogdan Voevod, şi credinţa tuturor boiarilor noştri, mari şi mici. Iar pentru mai mare credinţă şi întăritură am poroncit cinstitului şi credinciosului boiariului dumnialui Tăutului vel log.

să scrie şi a noastră peceate către această adevărată carte să o leage. S'au scris de Matei în Badeuţ.

Iară în anul 1765, Mai 25, s'au tălmăcit de Evloghie dascal.

Arhiva mânăstirei Putnei, Inv. No. 196. Un alt exemplar la Inv. No. 162, cu varianta „Ţara Românească" în loc de „Ţara Basarabilor". Un extras din acest suret la Wickenhauser, Woronetz und Putna, p. 187-188: „Radul, Gângul" trebue îndreptat în „Radul Gângul" (adică Gângavul). Rezumat în catastihul dela 1764 al lui Vartolomeiu Măzăreanu (ed. D. Dan, Mânăstirea şi comuna Putna, p. 230; cf. ibid., p. 89) după originalul care pe atunci se aflà în arhiva mânăstirei.

CXIII

Badeuţi, 13 Septemvrie 1503.

Ştefan dărueşte fraţilor Buda şi Grozea un loc pustiu pe Sărata, din jos de gura părâului Căpăţânoasa (Căpăţâroasa); el va cuprinde, începând dela „troian" şi mergând pe Sărata în jos, de partea stângă a ei, atâta pământ cât va fi de nevoe pentru aşezarea unui sat.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним и сим листωм нашим въ[сѣм] кто нан възрит или чтѹчи єго ѹслышить, ωже тоти истиннїи наши слѹгы Бѹда и Грозѣ слѹжили нам право и вѣрно. Тѫм мы видѣвше правовѣрнѹю их слѹжбѹ до нас, жаловали єсмы их ωсобною нашєю милостїю, дали єсмы имь ωт нас ѹ нашєи земли ѹ молдавскои єдно мѣсто ωт пѹстини на Сърат҄ѫ, пониже ѹсти потока Къпъцъроаси, да ωсадѫт соби селω. Тоє да єст имь ωт нас ѹрик и съ въсєм доходωм, и дѣтємь их и ѹнѹчатомь их и прѣѹнѹчатом их и пращѹрѣтомь их и вьсємѹ родѹ их, кто сѧ им изберєть наиближнїи, непорѹшє[но] николиже на вѣкы. Я хотар томѹ вышеписанномѹ мѣстѹ ωт пѹстини ωт ѹстїє Къпъцъроаси, долѹ по сєи сторони Сърат҄ѣ ωт троıана, кωлко может ωживати єдно селω досит. Я на то єст вѣра нашєго господства вышеписаннаго мы Стефана воєводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воєводи, и вѣра боıар наших: в. п. Жѹржи дворника, в. п. Щефѹла, в. п. Тоадєра и п. Негрила паркалабωв хотинских, в. п. Еремїѫ и п. Драгоша паркалабов нємєцких, в. п. Шандра

паркалаба новоградского, в. п. Ярбѹрѣ портарѣ сѹчавского, в. п. Кльнъѹ спатара, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могили чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика к[омиса, н]вѣра въсѧх боıар наших молдавских, великих и малих. А по нашем животѣ, кто бѹдет господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи наши[х или ѡт нашего р]ода, или пак бѹд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молд[ав]скои, тоть бы имь не порѹшиль нашего д[аанїа и потвръжде]нїа, али бы им ѹтвръдил и ѹкрѣпил, занѹже есмы имь дали и ѹтвръдили за их правѹю слѹжбѹ. А на болшѹю крѣ[пост и пот]връжденїе томѹ въсемѹ вышеписаномѹ, велѣли есмы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъоутѹлови логофетѹ писати [и на]шѹ печат завѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Писал Іѡн Попович дїıак ѹ Бадевци, в лѣто ѕзаі, мѣсѧца септеврїа ӥі.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 15/XL. No. 1 dintr'o colecţie de documente. Un suret necomplet al uricarului Simion Cheşcu dela 1744 a publicat d-l Gh. Ghibănescu în Surete şi izvoade, I, p. 222-223; cf. Rosetti, Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova, p. 110 (rezumat). Neputând află ce pârâu purtà pe vremea lui Ştefan numele „Căpăţânoasa", n'am putut găsì nici locul de care e vorba în acest document. Ape cu numele Sărata sunt mai multe în Moldova; acì e vorba însă de Sărata din Basarabia sau de cea din jud. Fălciu; dovadă „troianul" pomenit în document.

CXIV

18 Septemvrie 1503.

Ştefan confirmă lui Ioan tălmaciul stăpânirea peste satul Ruseni, cumpărat cu 250 de zloţi tătăreşti dela Vlai, feciorul lui Stan.

Arhiva Statului din Iaşi, Condica de Anaforale No. 19, f. 55, cu data 7011. Documentul se află la 1838 în mânile spătarului Constantin Matfeiu din ţin. Tutovei. Rusenii (în cond. Rusănii) sunt deci cei din jud. Tutova, pl. Tutova. „Vlaia" din cond., în loc de Vlai, este forma gen. slav.; cf. „Vlaicii" din jud. Olt, pl. Vede (slav. Влай, patronomic Влаичь, plur. Влаичи) şi Vlaj, Vlajić, nume sârbeşti, ap. Miklosich, Die Bildung der slavischen Personennamen, în Denkschriften ale Academiei din Viena, vol. X, p. 255.

CXV

Suceava, 30 Septemvrie 1503.

Ştefan confirmă lui Danciul Buciaţchi, vărului său Isaico şi mătuşei lor Vasutca satele Hodoreacinţii şi Gvozdăuţii pe Vilia, cumpărate amândouă cu 150 de zloţi tătăreşti dela Slavna, fata lui Ivaşco Vlădicico. Aceasta le stăpânià în puterea unui privilegiu al tatălui ei dela Alexandru cel Bun, pe care îl predă lui Buciaţchi şi rudelor lui.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним ис сим листωм нашим въсѣм ктω нан възрит или чтѹчи его ѹслышит, ωже прїиде прѧд нами и прѧд ѹсими нашими молдавскими боѧре Славна, дочка Ивашка Владичкова, по своеи доброи воли, никимь непонѹжена ани присилована, и продала свою правоую ωтнинѹ ωт еи праваго ѹрика, ωт ѹрика ωтца еи Ивашка Влъдичка, и ис привилїе що имал ωн ωт дѣда нашего ωт Алеѯандра воеводи, двѧ села на Вилїи, на имѧ Ходорѣчинци и Гвоздωвци, слѹгамь нашимь Данчѹлоу Бѹчацки и племеникѹ его Исаикѹ и тютци их Васѹтки, за р҃н злат татарских. И ѹставше наши слѹгы Данчѹл Бѹчацки и племеникь его Исаико и тютка их Васѹтка и заплатили ѹси тоти вышеписаннїи пинѣзи р҃н злат татарских ѹ рѹкы Славни, дωчка Ивашка Владичкова, прѧд нами и прѧд нашими боѧре. Ино мы видѣвше их доброи воли и токмежь и полнѹю заплатѹ, а мы такождере и ωт нас есмы дали и потврьдили слѹгамь нашим Данчѹлѹ Бѹчацки и племеникѹ его Исаикѹ и тютци их Васѹткы тоти прѧдреченнїи двѧ села що на Вилїи, на имѧ Ходорѣчинци и Гвоздωвци, како да соут им ωт нас ѹрикь и съ въсем дωходωм, имь и дѣтемь их и ѹнѹчатωм их и прѣѹнѹчатωм их и пращѹрѣтωм ихь и въсемѹ родѹ их, кто сѧ имь изберетъ наиближнїи, непорѹшенно николиже на вѣкы. А хотар тѧм вышеписанним двωм селамь да ест имь ωт ѹсих сторωн по старомѹ хотарѹ, по кѹда из вѣка ωживали. А пак привилїе що имала Славна, ωтца еи Ивашка Владичка, ωт дѣда нашего ωт Алеѯандра воеводи, на тоти двѧ села що на Вилїи, на Ходорѣчинци и на Гвоздωвци, ωна еще еи дала ѹ рѹкы слѹгамь нашимь Данчѹлѹ Бѹчацки и племеникѹ его Исаикѹ и тютци их Васѹткы, прѧд нами и прѧд нашими боѧре. А на то ест вѣра

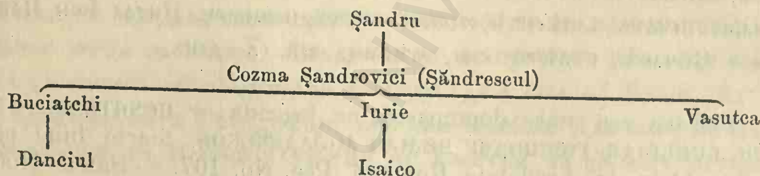
нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра бояр наших: в. п. Жоржи дворника, в. п. Щефѹла, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабов хотинских, в. п. Еремїѧ и п. Драгоша паркалабов немецкихъ, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Арбѹре портарѧ сѹчавского, в. п. Клъниѹ спатара, в. п. Исака вистѧрника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могили чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх бояр наших молдавскых, великых и малых. А по нашемь животѧ, кто бѹдет господарь нашеи земли, от дѣтеи наших или от нашего рода, или пак боуд кого богь изберетъ господарем быти нашеи земли молдавскои, тот бы имь не порѹшиль нашего даанїа и потвръжденїа, али бы имь ѹтврьдиль и ѹкрѣпиль, занѹже есмы им дали и потвръдили, за що они кѹпили соби за свои пинѣѕи. А на болшѹю крѣпость и потврьжденїе томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, велѣли есмы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹ логофетѹ писати и нашѹ печать закѣсити к семѹ листѹ нашемоу. Писал Іон Поповичь ѹ Сѹчавѣ, в лѣто ѕзаі, мѣсѧца сеп. л день.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЄЧѦТЬ IѠ СТЄФАНЬ ВОЄВОДА, ГОСПОДАР ЗЄМЛИ МОЛДАВСКОИ, foarte bine păstrată. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 107. — Satele Hodoreacinţii şi Gvozdăuţii (Ходорѣчинци, Гвоздовци) sunt Hodorosăuţii şi Gvozdăuţii din Basarabia, ţin. Hotinului; v. Z. Arbore, Basarabia, p. 719. In harta anexată nu găsesc decât pe cei din urmă sub numele Gvozdovăţ, lângă pârâul Drabiştea, între Vascovăţ şi Romancovăţ; poate Hodrovăţul de lângă Ocniţa să fie Hodorosăuţii, căci în harta rusească găsesc Ходареуцы în acelaş loc, între Ciugur şi Racovăţ, aproape de izvoarele lor. Cf. Dicţionarul geografic al Basarabiei, sub numele Gvăzdăuţi şi Hădărăuţi (p. 107, 111-112). Nu ştiu dacă pârâul Vilia îşi mai păstrează numele; în monografia d-lui Arbore nu e citat, iar pe hărţile ruseşti ce-mi stau la dispoziţie nu-l găsesc. Pe Vilia se mai citează un sat Corjouţi în ţin. Hotinului la 1654 (Uricariul, XXIII, p. 241). „Vilia" aceasta trebue să fie aceeaş cu „Vilia Sacă" dela 1577 Fevr. 6: jumătate de sat din Ilişeuţi, ce acum se chiamă Tescani, la gura Suhoviliei lângă Prut, cu vad de moară în Suhovilie (Сѹхо-Вилїе; orig. în Arhivele Statului din Bucureşti).

Interesant în documentul acesta e numele Buciaţchi, pe care l-am mai întâlnit la 27 Mai 1480, No. CXXXII din vol. I. Acolo i-am dat însă o explicare greşită, cetind pe „сынове Бѹчацкови и Юрїеви" din original (=fiii lui Buciaţchi şi ai lui Iurie) ca „сынове Бѹчацкови Июрїеви" (=fiii lui Buciaţchi Iurie), cum făcuse şi B.

P. Hasdeu în Arhiva istorică a României, I, 2, p. 120, cu ocazia unui document dela 1513, în care se pomenesc aceleaşi persoane. Astfel interpretate, documentele dela 1480 şi 1513 ar fi dovedit existenţa unui Gheorghe Buciaţchi, pe care Hasdeu şi după dânsul şi eu îl pusesem în legătură cu celebra familie de nobili poloni din Galiţia. Cf. I. Bogdan, Contribuţii la istoria Moldovei între anii 1448-1458 (extras din Analele Academiei Române, Memoriile secţiunei istorice, vol. XXIX), Bucureşti 1907, p. 1-2.

Documentele dela 30 Sept. 1503, No. CXV şi CXVI, pe care le scăpasem din vedere la redactarea volumului I, mă fac să revin asupra explicării date acolo. Mai ales No. CXVI dovedeşte în mod lămurit că nici la 1480, nici la 1503, nici la 1513 nu e vorba de un Iurie sau un Gheorghe Buciaţchi, ci de un Buciaţchi şi de un Iurie, amândoi feciori ai lui Cozma Şandrovici sau Şăndrescul şi fraţi cu Vasutca, cea care vinde la 1503 lui Ştefan cel Mare satul Mogoşeşti. Tustrei erau nepoţi unui boier Şandru din vremea lui Alexandru cel Bun. Deci Danciul, fiul lui Buciaţchi, şi Isaico, fiul lui Iurie, sunt strănepoţi acestui Şandru, a cărui descendenţă până la 1503 se înfăţişează astfel:

Cum se explică însă porecla Buciaţchi, neobişnuită la noi? La Poloni *Buczacki* vine dela târgul *Buczacz;* la Moldoveni Бꙋчацки poate să vină dela satul *Bucecea*, azi în jud. Botoşani, pe unde rudele lui Danciul Buciaţchi aveau moşii. Tradus pe româneşte, Buciaţchi ar însemnà deci *Buceceanul*.—In regestul dela No. CXXXII, vol. I, trebue schimbat prin urmare la p. 241, rândul 1, „fiii lui Iurie Buciaţchi“ în „fiii lui Iurie *şi ai lui* Buciaţchi“.

CXVI

Suceava, 30 Septemvrie 1503.

Ştefan face mânăstirei Neamţului, unde erà egumen Macarie, următoarele danii: a) satul său propriu Băicenii pe Siret, cu morile de „din sus de Orzeşti şi din jos de Vornutariu“ pe apa Siretului; b) satul Mogoşeştii tot pe Siret, aşezat pe hotarul Şăndreştilor, cumpărat cu 400 de zloţi tătăreşti dela Vasutca, fata lui Cozma

Şandrovici (Şăndrescul), şi dela nepoţii ei de frate Danciul, fiul lui Buciaţchi, şi Isaico, fiul lui Iurie; c) o prisacă în braniştea domnească dela Bohotin, la gura Tătarcii; d) un mertic anual de şase pietre de ceară din pietrele domneşti dela târgul Neamţului. Prin aceste danii el obligă pe călugări să cânte, pentru sănătatea lui şi a soţiei sale Maria, cât timp vor fi în viaţă, în fiecare Duminecă câte o liturghie, iar după moartea lor în fiecare Miercuri seara un parastas, iar Joia o liturghie.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним нс сим листωм нашим въсѣм кто на нем оуузрить или его чтѹчи ѹслышит, оже благопроизволи господство ми нашим благым произволенїем и чистим и свѣтлим сръдцем, и съ оусею нашею доброю волею, и ωт бога помощїю, и оучинили есми въ задѹшїе свѧтопочившиx предкωв и родителеи нашихъ, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи, и за здравїе и спасенїе дѣтеи нашиx, ꙗко да оутвръдим и оукрѣпимь наш свѧтыи монастирь ωт Нѣмца, идеже есть храм славнаго възнесенїѧ господа бога и спаса нашего ісѹ христа, и где есть ігоумень молебникь нашь кѵрь попь Макарїе, и дали есми томѹ монастирѹ едно село нашиx питомыx сель на имѣ Баичане на Серетѣ и млини оу Сереть, выше Юрѕещь, ниже Борнѹтарѣ. И еще прїидоша прѣд нами и прѣд нашими боꙗре Басѹтка, дочка Козми Шандровича, и братаничеве еи, наши слѹгы Данчѹл, сынь Бѹчацкого, и Исаико, сынь Юрїевь, по иx доброи воли, никым непонѹжени ни присилованн, и продали свою правѹю ωтнинѹ ωт своего праваго оурика, едно село тиж на Серетѣ на имѣ Могошещи, що ωсажень на хотарь села иx Шендрещем, господствоу ми за чътири ста злать татарскыx. И заплатиx господство ми оуси тоты чътири ста злат татарскыx оу рѹкаx Басоуткы, дочци Козми Шандровича, и братаничем еи Данчѹлѹ, сынѹ Бѹчацкого, и Исаикѹ, сынѹ Юрїевѹ, прѣд нашими боꙗре. И заплатившe оусе сполна господство ми, дали смо и тое село Могошещи томоуж вышеписанномѹ Немецкомѹ монастирѹ. И еще есми дали вышеписанномѹ Немецкомѹ ж(е) монастирѹ еднѹ пасикѹ оу нашеи бранищи ωт Боxотина, на оусти Татаркы. И еще да имаеть тъи вышереченныи наш свѧтыи Немецкыи монастирь на свакѹ годинѹ по шесть камень воскѹ ωт нашиx каменаx що намь приxодѧть ωт нашего мѣста ωт Нѣмца. Тое въсе вышеписанное да ест выше-

писанномꙋ монастирꙋ ѡт нас оурикь и съ въсем доходѡм, непорꙋшено николи на вѣкы. А хотарь вышеписанномꙋ село Банчане на Серетѣ да ест по старомꙋ хотарꙋ ѡт оусих сторѡн, по кꙋда из вѣка оживали. Пак хотар селꙋ Могошещем, що на Серетѫ ж(е), почънши с выше села, межи ними съ Шендрещи, ѡт знаменанои тополи що на берегь Серета, та простѣ чрѫс лꙋгь, промежи болотами, на дѫл ꙋ поле на могилꙋ копанꙋ близ пꙋтѣ, та полем на могилꙋ копанꙋ серед полѣ, та на краи дꙋброви на могилꙋ копанꙋ що ѡколо дꙋба, та дꙋбровою на могилꙋ копанꙋ що ѡколо два дꙋбы, та дꙋбровою ж(е) на бꙋковинꙋ, та бꙋковиною прости до връх дѣла, та дѣлѡм бꙋковиною долꙋ до потѡк Мꙋнчелѡв; ѡбернꙋвши тым потокѡм долꙋ до полѣ, тымже потокѡм и полем до Серетского лꙋга, тымже потокѡм и чрѫс лꙋгь до Серета, Серетѡм гори до тополи, где смо почали. То ест вес хотарь. Пак хотарь пасѣкы що ꙋ нашеи бранищи ѡт Бохотина на ꙋсти Татарки да ест колико бꙋдеть мочи оживати една пасика досыт. Пак кто бꙋдꙋт ігꙋмень оу тоть вышеписаніи монастирь, ѡни съ въсѣми іаже ѡ христѣ братіами да имают намь и нашеи госпожди Маріи пѣвати литꙋргію на оуси свѧтыи недели, покова бꙋдемо мы живи, а по нашем животѣ абы нам пѣвали на каждꙋ срѣдꙋ вечерь парастас, а оу четвръток литꙋргію до вѣка, покова бꙋдеть стоіати тоть свѧтыи монастирь. Пак ли кто бꙋдꙋт ігꙋмени и съ оусими калꙋгери ꙋ тоть монастирь и не наплънѧт ни послꙋжать, и при нашем животѣ и по нашем животѣ, іако ест оутъкмено и выше писано, доколѣ бꙋдеть и стоіати свѧтыи монастирь, а ѡни да имают въздати ѡтветь прѣд богѡм, и да сꙋт проклѣти ѡт господа бога и спаса нашего ісꙋ христа. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводі, и вѣра прѣвъзлюбленнаго ми сына Богдана воеводі, и вѣра наших боіар: в. п. Жꙋржа дворника, к. п. Щефꙋла, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабове хотинстіи, в. п. Еремія и п. Драгоша паркалабове нѣмецкіи, к. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лꙋка Арбꙋре портарѣ сочавского, в. п. Клънъоу спатарѣ, в. п. Исака вистіарника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеша стѡлника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣхь боіар нашихь молдавскых, великых и малих. А по нашемь животѣ, кто бꙋдеть господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родꙋ, или пакь бꙋд кого богъ изберетъ господаремь быти нашеи земли молдавскои, тоть бы не порꙋшилъ нашего дааніа и потвръжденіѫ,

али бы оутвръдилъ и оукрѣпилъ. А кто сѣ покусить нашего даанїа и потвръжденїѧ порушити или раздрушити, таковыи да есть проклѣтъ ѡт господа бога и спаса нашего ісу христа, и ѡт прѣчистїѧ его богоматере, и ѡт свѧтых ві҃ апостолъ връховниихъ, Петра и Павла и прочїи, и ѡт свѧтых т҃нı богоносних ѡтецъ никеискых, и ѡт вьсѣхъ свѧтых иже ѡт вѣка богу оугождшїихъ, и да ест подобенъ Іюдѣ и проклѣтому Арїи, и да имает оучастїе съ ѡнѣми Іюдее иже възыпиша на господа христа: кръвь его на них и на чедѧх ихъ, еже и ест. А на потвръжденїе вьсему вышеписан[ному], велѣли есми нашему вѣрному пану Таоутуолови логофету[1]) завѣсити нашу печать к сему листу нашемоу. Тоадеръ писа оу Сочав[ѣ], в лѣто ꙁзаı, мѣсѧца септеврїа л҃ день.

Pecetea pierdută. — Originalul, împreună cu o copie modernă ce are însemnarea „sinetul No. 4“ şi data greşită „1502, Sept. 30“, la Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina. In dosul pergamentului notiţa veche: † Бaнчане и Могошещи на Серетѣ и пасика Татарка и восковїи камени (Băicenii şi Mogoşeştii pe Seret şi prisaca Tatarca şi pietrele de ceară), o altă însemnare mai nouă „Могошещ', Бьичени ѡт Сирет, ла Криу Сочевен“, un rezumat modern în româneşte şi alte notiţe fără interes. Nu lipseşte nici stampila „Câmpina, castelul Iulia Hasdeu“. In pach. 24, No. 8, al mânăstirei Neamţului, azi la Arhivele Statului, se află o bună traducere a „polcovnicului Pavel Debriţ ot Mitropolie“ din 12 Sept. 1800. Dau totuşi aci o nouă traducere.

„Din mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţării Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor celor ce o vor vedeà sau o vor auzì cetindu-se, că a binevoit domnia mea cu a noastră bunăvoinţă şi cu luminată şi curată inimă, şi cu toată buna noastră voie şi cu ajutorul lui Dumnezeu, şi am făcut pentru odihna sufletelor sfânt-răposaţilor noştri strămoşi[2]) şi părinţi, şi pentru sănătatea şi mântuirea noastră, şi pentru sănătatea şi mântuirea doamnei noastre Mariei, şi pentru sănătatea şi mântuirea copiilor noştri, şi am întărit şi am împuternicit[3]) sfânta noastră mânăstire dela Neamţ, unde este hramul slăvitei Inălţări a domnului Dumnezeului şi mântuitorului nostru Isus Hristos, şi unde este egumen rugătorul nostru chir popa Macarie, şi am dat acestei mânăstiri un sat din satele noastre de baştină[4]) anume Băicenii pe Seret, şi morile de pe Seret, din sus de Ordzeşti şi din jos de Vornutariu. Şi au venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri Vasutca, fata Cozmii

[1]) Cf. nota 3 dela No. XCV, p. 192.
[2]) La Debriţ „procatohiţi (anteţesori)“.
[3]) La Debriţ „ca să întemeiem şi să întărim“.
[4]) La Debriţ „din drepte a noastre sate“.

Şandrovici, şi nepoţii ei de frate, slugile noastre Danciul, fiul lui Buciaţchi, şi Isaico, fiul lui Iurie, de bună voea lor, de nimenea siliţi nici asupriţi, şi şi-au vândut dreapta lor ocină din dreptul lor uric, un sat tot pe Seret anume Mogoşeştii, care e aşezat pe hotarul satului lor, al Şendreştilor [1]), domniei mele cu patru sute de zloţi tătăreşti. Şi am plătit domnia mea toţi aceşti patru sute de zloţi tătăreşti în mânile Vasutcăi, fetii lui Cozma Şandrovici, şi a nepoţilor ei de frate Danciul, fiul lui Buciaţchi, şi Isaico, fiul lui Iurie, înaintea boierilor noştri. Şi plătind tot deplin, domnia mea am dat şi acest sat Mogoşeştii aceleiaşi mai sus scrise mânăstiri dela Neamţ. Şi am mai dat mai sus scrisei mânăstiri dela Neamţ o prisacă în braniştea noastră dela Bohotin, la gura Tătarcei. Şi să mai aibă acea mai sus pomenită a noastră sfântă mânăstire de la Neamţ pe fiecare an câte şase pietre de ceară din pietrele [2]) noastre, ce ni se cuvin din târgul nostru dela Neamţ. Toate aceste mai sus scrise să fie mai sus scrisei mânăstiri dela noi uric cu tot venitul, nestricat nici odată în veci. Iar hotarul mai sus scrisului sat Băicenii pe Seret să fie de toate părţile după vechiul hotar, pe unde din veac au apucat. Iar hotarul satului Mogoşeşti, care e tot pe Seret, (să fie) începând din susul satului, dintre ei şi Şendreşti [3]), dela un plop însemnat ce e în malul Seretului drept peste luncă, printre bălţi, la deal în câmp, la o movilă săpată lângă drum, apoi pe câmp la movila săpată din mijlocul câmpului, apoi în marginea dumbrăvii la movila săpată din jurul stejarului, apoi prin dumbravă la movila săpată din jurul a doi stejari şi apoi tot prin dumbravă la făget [4]), apoi prin făget drept la vârful dealului şi pe deal prin făget la vale până la părâul Muncelului; întorcându-se apoi pe acel părâu la vale spre câmp, pe acelaş părâu şi câmp, până la lunca Seretului, pe acelaş părâu, şi prin luncă până la Seret şi pe Seret în sus până la plopul de unde am început. Acesta este tot hotarul. Iar hotarul prisăcii din braniştea noastră dela Bohotin, la gura Tătarcei, să fie atât cât e de nevoe ca să se aşeze o prisacă [5]). Şi cei ce vor fi egumeni la această mai sus scrisă mânăstire, împreună cu toţi întru Hristos fraţii, vor aveà să ne cânte nouă şi doamnei noastre Mariei o liturghie la toate sfintele Dumineci până ce vom fi în viaţă, iar după moartea noastră să ne cânte în fiecare Miercuri sara un parastas, iar Joia o liturghie, până în veac, cât va sta această sfântă mânăstire. Iar egumenii ce vor fi, şi cu toţi călugării din această mânăstire, cari nu vor îm-

---

[1]) Se înţelege al neamului Şendreştilor sau al neamului Şendresc; v. p. 237-238.

[2]) La Debriţ „camăne de ceară, camănile".

[3]) La Debriţ „dintre Şendreşti".

[4]) Sau „bucovină"; la Debriţ „codru".

[5]) La Debriţ „pe cât va puteà fi în destul a se hrănì unii prisăci"; traducerea literală ar fi „atât cât va puteà să ocupe (să colonizeze) o prisacă, în deajuns".

plinì şi nu vor slujì, atât în vremea vieţii cât şi după viaţa noastră, cum este întocmit[1]) şi scris mai sus, până ce va sta sfânta mânăstire, aceia vor aveà să dea samă înaintea lui Dumnezeu, şi să fie afurisiţi de domnul Dumnezeul şi mântuitorul nostru Isus Hristos. Şi spre aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrisului noi Ştefan Voevod, şi credinţa prea iubitului meu fiu Bogdan Voevod, şi credinţa boierilor noştri: cr. p. Jurja[2]) vornicul, cr. p. Şteful, cr. p. Toader şi p. Negrilă pârcalabi de Hotin, cr. p. Eremie şi p. Dragoş pârcalabi de Neamţ, cr. p. Şandru pârcalab de Cetatea Nouă, cr. p. Luca Arbure portar de Suceava, cr. p. Câlnău spătarul, cr. p. Isac visternicul, cr. p. Cozma Şarpe postelnicul, cr. p. Mohila paharnicul, cr. p. Frunteş stolnicul, cr. p. Petrică comisul, şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici. Iar după a noastră viaţă, cine va fi domn în ţara noastră, din fiii noştri sau din neamul nostru, sau oricine pe care Dumnezeu îl va alege să fie domn în ţara noastră a Moldovei, acela să nu strice dania şi întăritura noastră, ci să o întărească şi s'o împuternicească. Iar cine se va încumetà să strice şi să calce dania şi întăritura noastră, unul ca acela să fie blăstămat de domnul Dumnezeul şi mântuitorul nostru Isus Hristos, şi de preacurata lui maică dumnezeească, şi de cei 12 verhovnici apostoli, Petru şi Pavel şi ceilalţi, şi de cei 318 sfinţi şi de Dumnezeu purtători părinţi dela Nicheia, şi de toţi sfinţii cari din veac au fost plăcuţi[3]) lui Dumnezeu, şi să fie asemenea lui Iuda şi afurisitului Arie, şi să aibă parte cu acei Iudei cari au strigat împotriva domnului Hristos: sângele lui asupra lor şi asupra copiilor lor, ceeace şi este. Şi spre întărirea tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru boier logofătului Tăutul să atârne pecetea noastră la această scrisoare a noastră. Scris-a Toader în Suceava, la anul 7011, luna lui Septemvrie în 30".

Mogoşeştii din acest document sunt evident cei din jud. Roman, pl. Moldova, lângă Siret, cu un cătun „Muncelul", c. 4 klm. departe de dânşii; cf. „părâul Muncelului" din hotarnica de mai sus. Faptul că acest sat erà aşezat pe un hotar al Şendreştilor ne dă dovada că Cozmeştii de azi, cari sunt c. 3 klm. mai sus de Mogoşeşti, tot pe Siret, sunt un sat Şendresc, înfiinţat de Cozma Şandrovici, tatăl Vasutcăi, cunoscutul boier dela începutul domniei lui Ştefan cel Mare. Intre Cozmeşti şi Mogoşeşti se află însă satul Volintireşti, pe care l-am identificat şi în alt loc cu „satul lui Vornutariu" (din *voluntarius, *voruntariu). Cf. „Mogoşeşti-Voluntireşti" în tabloul de moşii mânăstireşti închinate dela ministerul de Domenii, „Vorontireşti" la 1581, în Uricariul, XIV, p. 154, şi „Voruntăreşti" în ţin. Romanului la 1632, ap. N. Iorga, Studii şi do-

[1]) La Debriţ „precum mai sus s'au făcut aşezare".
[2]) La Debriţ „Giurge".
[3]) La Debriţ „bine plăcuţi".

cumente, V, p. 218. Aceasta ne aduce a identificà pe Băiceni, pe cari documentul dela 1503 îi pune „din sus de Ordzeşti şi din jos de Vornutariu“ cu actuala moşie Băiceni din acelaş judeţ, pl. Siretul de Sus, la marginea dintre judeţele Roman şi Suceava, aproape de Oboroceni. Satul a dispărut, dar a rămas numele întemeietorului „Baicu“ pe lângă un deal dela Oboroceni. O poiană „a Baicului“ se află şi c. 3 klm. spre vest de Cozmeşti. Ordzeştii au dispărut fără urmă.

Băicenii din jud. Iaşi, pl. Bahluiu, foastă moşie a Statului şi apoi a oraşului Iaşi (v. Marele Dicţionar Geografic, I, p. 274), sunt prea departe de Siret, ca să-i identificăm cu cei din documentul nostru. Nu ştiu în care din aceste două sate a fost dat documentul dela 25 Aug. 1454 al lui Petru Aron, rezumat de V. A. Uljanickij, Materialy, p. 82 (ѹ Баичанеχ). Faptul însă că Petru face din acest sat o donaţie mânăstirei Moldoviţei, arată că el erà proprietatea familiei domnitoare, care şi-aveà probabil şi curţile sale acolo. Băicenii dela 1454 sunt deci cu mai multă probabilitate cei din jud. Roman.

Asupra Mogoşeştilor şi localităţilor dinprejur, v. harta statului major, planşele Miroslăveşti şi Târgu Frumos. Pentru braniştea dela Bohotin, cf. No. LXXII şi CXII din vol. I. Ea este pomenită de mai multe ori şi în documente anterioare lui Ştefan cel Mare. Cf. d. p. Wickenhauser, Moldowiza, p. 64, an. 1453. Asupra Bohotinului există o monografie a d-lui R. Rosetti „Cronica Bohotinului“ (Analele Academiei Române, Memoriile secţiunei istorice, vol. XXVIII).

CXVII

Suceava, 6 Octomvrie 1503.

Ştefan cumpără dela Crâstina, fata Voislavei, dela nepoata ei de soră Nastasia şi dela vara acesteia Vasutca, fata Mihului, toate trei nepoate lui Ioan Damianovici, cu 1500 de zloţi tătăreşti, mânăstirea de deasupra Dobrovăţului şi cinci sate pe Dobrovăţ: Feteştii, Alecseştii „unde a fost Radul“, Muntenii, Costăcenii „unde a fost Andrieş“ şi Ostrovenii, pe care le dărueşte mânăstirei Dobrovăţului, unde erà egumen Pahomie.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь земли мωлдавскωи, знаменито чиним ис сим листом нашим въсем кто на нем възрит или его чтѹчи ѹслышит, ωж(е) прїидоша пред нами и пред ѹсими нашеми мωлдавскими боiари Кърстъна, дочка Воиславина, и сътрничича еи Настасъе и племеница их Васѹтка, дочка Михѹлова, ѹнѹки Ивана Дамиiановича, по их доброи воли, неким непонѹжени ани приснлованн, и продали своюю право[ѵ]ю ωт-

нинꙋ ѡт их праваго ꙋрика, ѡт ꙋрика [и] не привилие деда их Ивана Дамиꙗновича, що имал ѡн ѡт деда нашего ѡт Алеѯандра воевод(ы), монастирь[1]) що на връх Добровца [и] пет селъ на Добровъц: едино село Фѣтещи, дрꙋгое село Алеѯещии где бил Радꙋл, третєѧ село Мꙋнтенїи, четвъртое село Костичанїи где бил Андриѧш, петое село Островене, та продали тот монастирь[2]) и тоти пет селъ[3]) господствꙋ ми за тисещю и п[е]т [сот] златии[х] татарских. И господство ми заплатих ꙋсѧ тоти ти[сѧщю] и пет сот злат татарских ꙋ рꙋки Кърстъни, дочки Бонсл[авини], и състричичи[4]) ен Настасъе и племенници их Васꙋтки, [дочка Ми]хꙋлова, пред ꙋсими нашем[и] молдавскими боꙗр[и. И запла]тивше ꙋсе исполна[5]), благопроизво[лих господство ми нашим] благим произволенїем, [и чистим и] свѣтлим срд[це]м, и съ [оусеѧ нашеѧ] доброе воли, и ѡт бога по[моцїю, и оучиних и въ задꙋшїе] свѧтопочивших предков и родителе[и] наших, и за наше[6]) здравие [и] спасенїе, и за здравие [и] спасенїе госпожде нашеи[6]) Марїе, и [за] здравие и спасенїе дѣт[е]и[7]) наших, ꙗко да ꙋтвърдим и ꙋкрѣпим[8]) тот свѧтии вишеписаннїи нашь[9]) монастир що на връх Добровец, идеже ест [храмъ] съшѣствїе свѧтаго дꙋха, и где ест игꙋмен молебник наш кир попа Пахомие, и дали есми вишеписанномꙋ монастире[ви] тоти вишеписанїи села що[10]) на Добровъц: едино село Фетещи, дрꙋгое село Алеѯещии где бил Радꙋл, третее[11]) село Мꙋнтенїи, четвъртое село Костичанїи где бил Андриѧш, петое село Островене, како да сꙋт виш(е)писанномꙋ монастир(ю) что на връх Добровец ѡт нас ꙋрик и съ въсем доходом, непоро[ꙋ]шенно николиже на вѣкы. А хотар томꙋ вишеписанномꙋ монастир(ю) и селам що къ монастир(ю) прислꙋхают[12]), ѡт промежи Калꙋгерещим и Тако[ꙋ]тещъ, починиши ѡт дꙋброви съ кран лѣса[13]) ѡт липꙋ знаменан и могила [копа]нна, та гори бꙋковиною ꙋсе[14]) връхом дѣла до дрꙋг[и]

1) In cond. монастире.
2) In cond. монастири.
3) In cond. село.
4) In cond. състричича.
5) In cond. ꙋсѧ исполни — ч . . . (loc rupt).
6) In cond. нашїѧ.
7) In cond. дѣтиих.
8) In cond. ꙋкрыпим.
9) In cond. наши.
10) In cond. до.
11) In cond. третеѧ.
12) In cond. прислꙋхает.
13) In cond. лѣсе.
14) In cond. ꙋсѧ.

лип [знаменан, на могилꙋ коп]анꙋ, тимже връхом, та на великъ дꙋбь[1]) знаменан, тимже [връхо]м,... та чрес бахнꙋ до конец писка на един дꙋбь[1]) зна[менан], та тим писком връ[хꙋ]... до краѣ[2]) дрꙋгое бах[ни] на бꙋк знаменан близ пꙋтѣ, [тимже връхом] до връховин М[алого] Добровец и потока Калин(и) [на бꙋк] зна[менан] близ [пꙋтѣ], тимже връхом на бꙋк зна[менан, близ пꙋтѣ що выходит из Рꙋлини, пак] тим[же] пꙋтѣ[м] до полѣни Настини, та връхом через полѣнꙋ и через лес до полѣни березових, та через тꙋ полѣнꙋ на полѣни Лехача, та и через тꙋ полѣнꙋ [на] три липи знаменани[3]); та на краи полѣни Четъциле на един дꙋб велик знаменан, що близ пꙋтѣ що ѡт Кꙋцитнои приходит, таже тим пꙋтем до полѣни Могошинскои[4]) на дꙋб знаменан близ пꙋтѣ; ѡт толе ѡбернꙋвше краи тои полѣнꙋ по връховинах Добровъц до полѣни седмих липъ, та через тꙋ полѣнꙋ на един дꙋб велик[5]), росохат и знаменань[3]), таже ꙋсе дѣлом по ꙋсих връховинах Добровец до великъи дѣл на велико[ꙋ]ю могило[ꙋ] Чюрбещим, та через пꙋт дѣлом на връховин Добровецов и Петроаси до връховин Баслꙋинских на един[ꙋ] липꙋ великꙋ знаменан[ꙋ] близ пꙋтѣ що идет ѡт Бꙋчюми до монастири Добрꙋвецкои, та тим пꙋтем долꙋ дѣлом на дваи бꙋкы знаменан[и] близ пꙋтѣ, та ѡпет връхом долꙋ до полѣни Андрижашев[и], та връхом через тꙋ полѣнꙋ ис лѣсом на пет липи знаменан[и] на конец бꙋковини, ѡпет връхом до[ꙋ]бровою до где перехрест ꙋ дорогах на долини Прибещим[6]) на един дꙋб знаменан, таже старим пꙋтем по ꙋб[о]чи дꙋбровою до връх дѣла на един дꙋб знаменан близ пꙋтѣ, та пꙋтем дꙋбровою[7]) до конца дꙋброво Рибничина[8]) на копанꙋ[9]) могилꙋ, дѣлом же долꙋ на [моги]лꙋ Єввинꙋ[10]), та дѣлом же на татарскꙋ могилꙋ, ѡт тои моги[ли на] дѡлинꙋ, дѡлиною право на матко[ꙋ] Баслꙋѧ, Баслꙋ[ѧ] матко[ю] долꙋ до ꙋсти Добровца, где падает Добровец ꙋ Баслꙋю. То ест тꙋ хотар вишеписанномꙋ монастир(ю) и вишеписанним[11]) селам. Я

---

[1]) In cond. дꙋбꙋ.
[2]) In cond. крае; în orig. poate să fie şi краѧ.
[3]) In cond. знаменанꙋ.
[4]) In cond. Могощинскои.
[5]) In cond. вѣлик.
[6]) In cond. urmează greş. după acest cuvânt знаменан.
[7]) In cond. дꙋбровоих.
[8]) Vezi nota 14 dela p. 243.
[9]) In cond. копана.
[10]) In cond. Єрвинꙋ; cf. suretul la p. 243.
[11]) In cond. -писаннюм.

fetele ei Anuşca şi Vasutca şi nepoţii ei, fiii lui Iurie (s. Gheorghe) Buciaţchi, de altă parte, şi eliberează celui dintâiu un privilegiu pentru satele ce au căzut în partea lui: Ecuşanii la obârşia Voronei, Drăguşanii, şi Poprincanii pe Jijia.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господарь землѥ молдавской, знаменито чиним нс симь листом нашимь въсѣмь кто на нем оузрит или єго чтꙋчи ꙋслышит, колиж того комꙋ аще потрєбизна бꙋдеть, ѡже прїидоша прѧд нами и прѧд въсѣми нашими молдавскими боѧры, великими и малими, наш вѣрнїи пан Щєфꙋл пръкалаб хотински, и тютка єго Марєна, дъщерѣ пана Ѧкꙋша вистїарника, и съ дъщери єи Ꙗнꙋшкою и Васꙋткою, и съ своими нєпоти, сынове Бꙋчацкови Июрїєви, и тѣгали сѣ за свои ѡтнини. Ино тѣгали сѣ що сѣ тѣгали, а по том сѣ потокмили и розделили своє правоє ѡтнини перед нами и перед нашими ꙋсими молдавскими боѧри. Ино сѣ зостали нашємꙋ вѣрномꙋ панꙋ Щєфꙋлови пръкълабꙋ на єго части ѡт тих ѡтнини три села, ѡдино село на имѣ Єкꙋшанїи на ѡвръшїє Воронѣ, и дрꙋгоє село Дръгꙋшанїи, и третоє село Поприниканїи на Жежїи. Ино мы видѣвши межє ними доброє их воли и токмеж, що сѣ ѡни потокмили перед нами и перед ꙋсими нашими молдавскими боѧри, а ми такождерє и ѡт нас єсми дали и потвердили нашємꙋ вѣрномꙋ панꙋ Щєфꙋлови пръкалабꙋ хотинскомꙋ тоти прѧдреченних три села, да єст ємꙋ ѡт нас оурик и съ въсєм доходом, ємꙋ и дѣтєм єго и братїамь єго и ꙋнꙋчатомь єго и прѣꙋнꙋчатомь єго и пращꙋрѣтомь єго и въсємꙋ родꙋ єго, кто сѣ ємꙋ изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже [на в]ѣки. Ꙗ хотарь тѣмь прѧдреченнимь три селам да єст по старомꙋ хотарю ѡт ꙋсих сторон, кꙋда из вѣка ѡживали. Ꙗ на то єст вел[ика] мартꙋрїа сам господства ми вишеписаннаго мы Стєфана воєвода, и прѣвъзлюблєних дѣтєи наших Ꙗлександра и Петра, и боѧри наш[и: пан В]ланкꙋл, пан Звїарѣ, пан Нѧг, пан Храна дворникъ, пан Дꙋма и пан Хърмань белоградски, пан Ивашко и пан Максимъ келєнски, пан Шандрѣ [сꙋ-ч]авски, пан Дажбог нємецки, пан Гангꙋрь ѡрхєнски, пан Драгошє новоградски, пан Ѭцко Гꙋдич, пан Костє спътарь, пан Киракол вистїарникъ, пан Герман постєлник, пан Іѡн чашник, пан Петрꙋ столник, пан Грозѧ комис, и иныи ꙋси наши молдавски боѧри, велики и мали, що при томъ били. Ꙗ на болшєє крѣпостъ и потвєрждєнїє томꙋ въсємꙋ вышєписанномꙋ, велѣли єсми нашємꙋ вѣр-

номꙋ панꙋ Тъꙋтꙋлови логофетꙋ писати и нашꙋ печат завѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Пис(а) Борчѣ въ Сꙋчавѣ, в лѣто ҂ѕцпи, мѣсѧца маїа кз денъ.

Pecetea domnească cea mijlocie, 3 cm. în diametru, cu legenda: † печять ιѡ стефяня воеводы и гпь, foarte clară. — Orig. în arhiva sf. Spiridon din Iaşi, pachetul Popricani, plicul IV, No. 65. Publicat de Gh. Ghibănescu în Opt urice slavone, p. 24-29, cu multe greşeli de ortografie şi unele omisiuni în text, şi reprodus de acelaş în Ispisoace şi zapise, I, p. 25-28, cu data greşită 26 Mai. O traducere cu câteva greşeli uşor de recunoscut a publicat N. Beldiceanu în Uricariul, XIV, p. 70-72; lectura lui Beldiceanu „fiii lui Buciaţchi Iurie", orig. сынове Бꙋчацкови Июрїеви, e mai bună decât a d-lui Ghibănescu „fiii lui Buciaţchi şi ai lui Iurie", Бꙋчацкови и Юрїеви. Cf. doc. din 5 Martie 1513, prin care Bogdan confirmă lui Grincovici, pârcalabul de Hotin, nepotul lui Şteful, satele Drăguşanii şi Ecuşanii, referindu-se la documentul din 1480 pentru aceleaşi sate (Arhiva istorică a României, I, 2, p. 119-120: сыны Бꙋчацкаго Июрїи fiii lui George Buczacki). — Ecuşanii (Icuşenii) se află în jud. Botoşani, pl. Siret, între Fântânele şi Poiana Lungă, aproape de satele cu numele Vorona şi de mânăstirea Voronei. Asupra Popricanilor vezi doc. dela 22 Mai 1476, No. CXIV. Drăguşanii (Drăguşenii) sunt probabil cei din jud. Dorohoiu, pl. Başeu. Sate cu numele acesta mai sunt în judeţele Suceava şi Vaslui şi unul în Bucovina, lângă târgul Siretului. Cf. Uricariul, XIV, p. 70.

CXXXIII

Suceava, 29 August 1480.

Ştefan confirmă lui Hârman, pârcalabul de Cetatea Albă, următoarele „ocine şi cumpărături" ale sale: a) satul Siminiceanii, cutul de sus, cumpărat dela Coste Grama cu 120 de zloţi tătăreşti; b) un tătar cu numele Costea, cumpărat dela Ivaşco şi Iurie, fiii lui Călian din Cetatea Albă, cu 80 de zloţi; c) un ţigan cu numele Lalu, cumpărat dela Voica, fata bătrânului Ponici, cu 70 de zloţi. Tătarul Costea şi ţiganul Lalu vor fi pentru totdeauna ai lui Hârman, cu toţi urmaşii lor.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиниме ис сѣмь листомь нашимь въсѣмь кто на немь ꙋзрит или его чтꙋчи ꙋслышить, ѡже тот истинныи слꙋга и божрнинь наш вѣрнїи пан Хърмань, пръкалабь б[ѣлог]рад-

скїи, слꙋжил нам право и вѣрно. Тѣм мы видѣвши его правою и вѣрною слꙋжбою до нас, жаловали есми его ѡсобною нашею милостїю и дали и потвердили есми емꙋ ꙋ нашеи земли ꙋ молдавскои правое его ѡтнинꙋ и выкꙋпленїю, ѡдино село на имѣ Єиминичанїи, вышнїи кꙋт, що же ѡн кꙋпиль тое село Єиминичанїи ѡт Косте Грама за рк злати татарскїи. И тиж есми емꙋ дали и потвердили ѡдного татарина на имѣ Костѧ, щоже ѡн кꙋпиль того татарина ѡт Ивашко и ѡт Юрїи, сынове Кълиꙗнови ѡт Белоградѣ, за п злати татарскїи. Тиж есми емꙋ дали и потвердили ѡдного циганина на имѣ Лаль, щоже ѡн кꙋпиль т[ого] циганина ѡт Воика, дочка пана Понича старого, за о злати татарскїи. Тое въсе вишеписаное да ест нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Хърманꙋ пръкалабꙋ [бѣлоградск]омꙋ ѡт нас ꙋрик и съ въсем до[ходо]м [1]), емꙋ и дѣтем его и ꙋнꙋча[том и прав]нꙋчатом его и пращꙋрѧтом его и въсемꙋ родꙋ его, кто сѣ емꙋ изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣки. А хотар томꙋ вышеписа[нно]мꙋ селꙋ Єиминичанїи, вышнїи кꙋт, да ест по старомꙋ хотарю ѡт ꙋсих стороны, [кꙋ]да из вѣка ѡживали. А того татарина Костѣ и того циганина [Лал]а да ест емꙋ и съ дѣтми их и съ ꙋнꙋчати и прѣꙋнꙋчати и пращꙋрѣти их. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Єтефана воевода, и вѣра прѣвъзлюблен[ых] дѣтеи наших Алексан[дра] и Петра, и вѣра боꙗр наших: в. п. Ванкꙋла, в. п. Збїари, в. п. Юги, в. п. Нѣга, в. п. Храна дворника, в. п. Дꙋмѣ пръкалаба [бѣло]градского, в. п. Ивашка и в. п. М[аксим]а пръкалабове к[елен]скїи, в. п. [Шандри] портарѣ сꙋчавского, в. п. Дажбога пръкалаба немецского, в. п. Гангꙋра пръкала[ба ѡр]хенского, в. п. Драгоша пръкалаба но[воградского], в. п. Яцка Гꙋдича, в. п. [Ко]стѣ спътар, в. п. [Кира]колѣ вистїарника, в. п. Германа постелника, в. п. Іѡна чашника, в. п. Петра столника, в. п. Грозѧ М[ик]отича комиса, и вѣра въ[сѣх] боꙗр наших, великих и малих, молдавских. А по нашим животѣ, кто бꙋдет господар нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего племени, или бꙋд кого бог изберет господарем бити нашеи земли молдавскои, тот щоби [не] порꙋшил нашего даанїе и потверждение, али щоби емꙋ ꙋтв[ердил]ъ и ꙋкрѣпиль, заиꙋже есми емꙋ дали и потвердили за его правою и [вѣрною служ]бꙋ. А на болшее крѣпость и поꙋтверж[денїе] томꙋ въс[емꙋ в]ышеписанномꙋ, велѣли есми на-

[1]) In orig. дом.

шемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъꙋтꙋлови логофетꙋ писати и нашꙋ печать завѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Пис(а) Борча въ Сꙋчавѣ, в лѣто ѕцпи, мѣсяца авг. кд денъ.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНЬ ВОЕВѠДА, ГѠСПОДАР ЗЕМЛИ МѠЛДАВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 160. Siminiceanii sunt una din cele două Siminice (sing. Siminicea) din jud. Botoşani, pl. Siret: Siminicea Miclescului, cătun al com. Călineşti, şi Siminicea lui Baluş, cătun al com. Salcea. Dacă acestea formau la 1480 un singur sat, cutul de sus este Siminicea Miclescului.

CXXXIV

Suceava, 11 Septemvrie 1480.

Ştefan confirmă Stancăi satul Dobruleşti, la obârşia Oarbicului, cumpărat dela mătuşă-sa Ana, sora logofătului Dobrul, cu 100 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сѣм листом нашим въсѣм кто нан оузрит или его чтꙋчи оуслышит, оже тота истинна Аннъ, сестра пана Доброула логофета, прїиде прѣд нами и прѣд нашими въсѣми молдавскими болѣри, великими и малими, по своеи доброи воли и никим непоноужена ани присилована, и продала свое правое ѡтчиноу ѡт своего праваго и питомаго оурика, ѡдино село на имѣ Доброулещїи на ѡбършїе Ѡарбиковѣ, та продала тое село непоти своеи Станци за р злати татарских. И оустала Станка та заплатила ꙋси тоти вишеписаних пинѣзи р злати татарских оу рꙋки Анни, сестра пана Добрꙋла логофета, перед нами и перед нашими оусими молдавскими болѣри. Ино ми видѣвши меже ними доброе их воли и токмеж и полною заплатоу, а ми такожде и ѡт нас есми дали и потвердили Станци тое прѣдреченое село Доброулещїи, на ѡбършїе Ѡарбиковѣ, да ест Станци ѡт нас оурик и съ въсем доходом, и дѣтем еи и оуноучатом еи и прѣоуноучатом еи и въсемꙋ родоу еи, кто сѣ юи изберет наиближнїи, непороушено николиже на вѣки. А хотар томꙋ село Добрꙋлещем да ест по старомꙋ хотарю, ѡт оусих сторон, кꙋда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанного мы

Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних дѣтеи нашиx Александра и Петра, и вѣра болѣр нашиx: в. п. Еланкѹла, в. п. Юги, в. п. Храна дворника, в. п. Нѣга, в. п. Дѹми и в. п. Хърмана пръкалабове белоградских, в. п. Ивашка и в. п. Максима пръкалабове келенских, в. п. Шандри, в. п. Дажбога пръкалаба немецкого, в. п. Драгоша пръкалаба новоградского, в. п. Мцка Гѹднча, в. п. Косте спатарѣ, в. п. Кираколѣ вистїарника, в. п. Германа постелника, в. п. Іѡна чашника, в. п. Петра столника, в. п. Грозн комиса, и вѣра ѹсиx болѣр нашиx молдавских, великих и малих. А по нашим животи, кто бѹдет господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи нашиx или ѡт нашего родѹ, или пак бѹд кого богъ изберет господарем бити нашеи земли молдавскои по нас, а тот аби юн не порѹшил нашего даанїе[1]) и потверждєнїе, али аби юн оутвердил и оукрѣпил. А на болшее крѣпости и потверждєнїе томѹ въсемѹ вишеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат завѣсити къ семѹ листѹ нашемѹ. Пис(а) Роман ѹ Соч(а)вѣ, в лѣто ѕцпи, сеп. аı.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 73/v. La obârşia Orbicului în jud. Neamţ nu mai e nici un sat Dobruleşti. O localitate cu acest nume se află însă pe moşia Cristeşti din jud. Suceava, pl. Siret, la satul Boureni (Marele Dicţionar Geografic, I, p. 575; III, p. 159). Poate dela acelaş Dobrul.

CXXXV

Suceava, 15 Septemvrie 1480.

Ştefan confirmă clucerului Duma şi soţiei sale Nastii, fratelui ei Iurie şi surorilor ei Fedora şi Oliuşca, copiii lui Petru Brăescul, stăpânirea peste satele: a) Cândeştii pe Siret, lângă Grămeşti şi Călineşti, cu moară în Siret, cumpăraţi de Petru Brăescul cu 300 de zloţi tătăreşti dela Maruşca, fata lui Şteful Jumătate, soţia lui Ştibor; b) Lozna, un sat de baştină al lui Petru Brăescul; c) Macsineştii pe Şumuz, din sus de Drăgoşani; şi d) peste trei sălaşe de

[1]) In orig. greşit дѣаанїе.

ţigani, cumpăraţi tot de Petru Brăescul dela Drăgoiu şi dela Ioana cu 50 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис симъ листомъ нашим въсѣмь кто на нем оуꙁрит или его чтꙋчи ꙋслышит, ѡже тот истинныи слꙋга и боѧрин наш вѣрнїи пан Дꙋма ключникъ слꙋжил нам право и вѣрно. Тѣм мы видѣвши его правою и вѣрною слꙋжбою до нас, жаловали есми его ѡсобною нашею милостїю и дали и потвердили есми емꙋ ꙋ нашеи земли ꙋ молдавскои правое ѡтнинꙋ и викꙋпленїе панеи его Насти, дочка пана Петра Бръескꙋла <ѡдино село на имѣ Кънденщїи на Сирѣтѣ, съ млином ꙋ Серет, междꙋ [Гръм]ещи и [Рогошещи и пони]же Кълинещи, що же кꙋпил тое село пан Петрꙋ Бръескꙋл ѡт [Марꙋшки], дочка пана Щефꙋла Жꙋмътате, панїѧ пана Щибора, за т҃ злат татарских> [1]), и дрꙋгое село Лозна, ѡтнина и дѣдина пана Петра Бръескꙋла, и Максинещїи на Шꙋмꙋзѧ, повише ѡт Дръгошан, <и цигани на имѣ [Ст]аѧ . . . [и] Тоадерь [2]) и жена его Фрꙋсина и съ челѣди их> [1]), що же кꙋпил пан Петрꙋ Бръескꙋл тоти цигани ѡт Дръ[го]а [и] ѡт Иванна за и҃ [3]) злат татарскиих. Тое въсе вишеписанное да ест панꙋ Дꙋмѣ ключникꙋ ѡт нас ꙋрик и съ въсемь доходомь, емꙋ и панеи его Насти, и братꙋ еи Юрїеви и сестрам их Федори и Ѡлꙋшци, сынове пана Петра Бръескꙋла, и дѣтем их равно и ꙋнꙋчатомь их и прѣꙋнꙋчатом их и пращꙋрѣтомь их и въсемꙋ родꙋ их, кто сѣ имь изберет наиближнїи, непорꙋшено николиж(е) на вѣки. А хотарь тѧм селамь да ест по старомꙋ хотарю ѡт ꙋсих сторонь, кꙋда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанного мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних дѣтеи наших Алеѯандра [и Пе]тра, и вѣра въсѧх боѧрь наших: в. п. Еланкꙋла прък[ал]аба, в. п. Збїари, в. п. Юги, в. п. Храна дворника, в. п. Д[ꙋми] и в. п. Хърмана пръкалабове белоградских, в. [п.] Ивашка и в. п. Максима пръкалабове келеиских, в. п. Шан[дри порт]арѣ сꙋчавского, в. п. Дажбога пръкалаба немецкого, в. п. Драгоша пръкалаба новоградского, в. п. [Лцк]а Гꙋдича, в. п. Костѣ спътара, в. п. Ки-

[1]) Cuvintele cuprinse între semnele < > sunt şterse în original cu o cerneală contimporană sau ceva posterioară şi cu mare greutate se pot recunoaşte; cele puse între [ ] sunt nesigure. In loc de Кълинещи s'ar puteà cetì Бълинещи; şi aceştia sunt din jos de Cândeşti, pe Siret.

[2]) Un nume nu se poate recunoaşte înainte de Тоадерь.

[3]) Sau л҃.

ракол̈ѣ вист[їарни]ка, в. п. Германа постелника, в. п. [Іωна чашника], в. п. Петра столника, в. п. Грозѧ комиса, и вѣра ѹсих боѧрь наших молдавских, великих и малих. Ѧ по нашим животѣ, кто б[ѹдет господарь] нашеи земли молдавскои, ωт дѣтеи наших или ωт нашеⷢо родѹ, или пак бѹд кого богь изберет господаремъ бити нашеи земли молд[авскои], тот щоби не порѹшил нашего даанїе и потвержденїе, али щоби емѹ ѹтвердил и ѹкрѣпил, занѹж есми емѹ дали и потвердили [за его] правою и вѣрно[ю] слѹжбѹ. Ѧ на болшее крѣпость и потвержденїе томѹ въсемѹ вишеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлови логофетѹ писати и нашѹ печат завѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(а) Борча въ Сѹчавѣ, в лѣто ҂ѕцпи, мѣсѧца сеп. ві.

Pecetea pierdută.—Orig. la Academia Română, sign 119/LXVII; cf. R. Rosetti, Pământul etc., p. 141. Pasagiul cu proprietăţile confirmate, foarte stricat în original şi completat de noi prin conjecturi, e în traducere completă aşà: „i-am dat şi i-am întărit lui în ţara noastră a Moldovei dreaptă ocina şi cumpărătura jupânesei sale Nastii, fata boierului Petru Brăescul, un sat anume Cândeştii pe Siret, cu moară în Siret, între [Grăm]eşti şi [Rogoşeşti şi mai jos] de Călineşti, care sat l-a cumpărat dumnialui Petru Brăescul dela [Maruşca], fata boierului Şteful Jumătate, jupâneasa boierului Stibor, cu 300 de zloţi tătăreşti; şi alt sat Lozna, baştină şi moşie a boierului Petru Brăescul; şi Macsineştii pe Şumuz, din sus de Drăgoşani; şi ţiganii anume [St]aia .... şi Toader şi femeea lui Frusina, şi cu sălaşele lor, pe cari ţigani i-a cumpărat boierul Petru Brăescul dela Drăgoiu şi dela Ioana[1]) cu 50 de zloţi tătăreşti. Toate aceste mai sus scrise să fie boierului Duma clucerul dela noi uric şi cu tot venitul, lui şi soţiei sale Nastii, şi fratelui ei Iurie, şi surorilor ei Fedora şi Oliuşca, copiii boierului Petru Brăescul, şi copiilor lor şi nepoţilor lor şi strănepoţilor şi răstrănepoţilor lor şi la tot neamul lor, care se va alege mai de aproape, nestrămutate nici odată în veci".— Satele Cândeştii şi Lozna sunt foarte aproape unul de altul şi amândouă în pl. Berhomete din jud. Dorohoiu; celelalte două sate de pe Şumuz, Măcsineştii şi Dragoşanii, nu mai există astăzi, erau însă de sigur în ţinutul Sucevei. Cunoaştem dela 1679 o poruncă a lui Duca Vodă către spătarul Tudosie Dubău, ca să meargă şi să hotărnicească satele Măcsineşti şi Oniceni din ţinutul Sucevei (Ghibănescu, Surete şi izvoade, V, p. 41). Dacă Onicenii aceştia sunt cei de astăzi, de pe Moldova, atunci şi Măcsineştii erau mai aproape de Moldova decât de Şumuz. Şi Drăguşenii de azi din judeţul Sucevei sunt pe Moldova, din jos de Oniceni, nu pe Şumuz.

[1]) Иванна, cu doi н, însamnă de obiceiu *Ioana*. Иванъ se scrie cu un singur н, deşi în greceşte Ἰωάννης are doi ν.

CXXXVI

Suceava, 1 Fevruarie 1481.

Ştefan cumpără cu 200 de zloţi tătăreşti dela Danco, fiul lui Sima, nepotul lui Dragoş viteazul, şi dela nepotul şi nepoatele lui de soră Jurja, Anuşca, Vasutca, Măria şi Neagşa satul Selivestri la Cobâla, amândouă cuturile, şi-l dă Mărinei Lolcă, fetii lui Ioanâş Borilescul, în schimb pentru satele Borileştii şi Drăgoteştii din Câmpul lui Dragoş, pe Nichid, dându-i pe deasupra şi 240 de zloţi tătăreşti bani gata. Borileştii şi Drăgoteştii îi dărueşte apoi mânăstirei Tazlăului.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чинимъ ис сим листомъ наши[м] въсѣм кто на нем ꙋзрит или єго чтꙋчи ꙋслышит, ѡже прїидоша прѧд нами и прѧд въсѣми нашими молдавскими боѧры, великими и малими, слꙋга наш Данко, сынь Симин, непот Драгоша витѣзѧ, и съ своими сестричичи, на имѣ Жꙋржа и Ѧнꙋшка и Васꙋтка и Мърїє и Нѧгша, по их доброи воли и никимъ непонꙋжени ани присиловани, и продали своє правоє ѡтнинꙋ ѡт своєго праваго и питомаго ꙋрика, ѡдино село ꙋ Кобыле на имѣ Селивестрїи, ѡба кꙋти, та продали тоє село самомꙋ господство ми ꙋ цинꙋ за с҃ злати татарских. И ꙋставши господство ми и заплатили єсми ꙋси тоти вишеписанныи пинѣзи, ꙋсє готовими пинѣзми, ꙋ рꙋки слꙋѕѣ нашемꙋ Данкꙋ, синꙋ Симинꙋ, непот Драгоша витѣзѧ, и ꙋ рꙋки сестричичи єго Жꙋржи и Ѧнꙋшки и Васꙋтци и Мърїи и Нѧгши, перед въсѣми нашими молдавскими боѧри, великими и малими. Ѧ за тим лє[1]) пак прїидє прѧд нами и прѧд въсѣми нашими молдавскими боѧри, великими и малими, Мърина Лолкъ, дочка Іѡаныша Борилескꙋла, по своєи доброи воли и никимъ непонꙋжена ани присилована, и проминѣла съ господство ми своа праваа ѡтнина ѡт своєго праваго и питомаго ꙋрика, два села на имѣ Борилєщїи и Дръготєщїи ѡт Драгошєво полє, на Никидѣ, и дала Мъринъ Лолкъ тоти два села Борилєщїи и Дръготєщи самомꙋ господство ми. И пак ꙋ том жє час ꙋстах господства ми, по нашєи доброи воли, и дали єсми тоти два села Борилєщїи и Дръготєщїи свѧтомꙋ нашемꙋ монастирю ѡт Тазлова. Ѧ пак

---

[1]) Diacul a vrut să zică probabil за тим жє.

господство ми дал есмъ Марини Долкї за тоти два села ей, за Борилещи и за Дрьготещи, вышеписанное село Селивестрїи ѹ Кобыле, ѡба кѹти, и еще приложих господство ми Марини Долкъ, за тое село за Селивестри, с҃м златих татарских, ѹсе готови пинѣзи, прѧд въсѣми нашими молдавскими боѧры, великими и малими, на то да ест тое село Селевестрїи, ѡба кѹти, Марини Долки ѡт нас ѹрик и съ въсемъ доходомъ, юи и братїамъ еи и ѹнѹчатомъ еи и прѧѹнѹчатомъ еи и пращѹрѣтомъ еи и въсемѹ родѹ еи, кто сѧ юи изберет наиближнїи, непорѹшено николиж(е) на вѣки. А хотарь томѹ селѹ Селивестрїи, ѡба кѹти, ѹ Кобыле, да ест съ въсѣми старими хотари ѡт ѹсих сторон, кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѧвъзлюбленних дѣтеи наших Александра и Богдан(а)-Влада, и вѣра боѧрь наших: в. п. Бликѹла пръкалаба ѡрхеиского и сына его пана Дѹма, в. п. Звїари, в. п. Храна дворника, в. п. Юга вистїарника, в. п. Радоѹла Гангѹра, в. п. Нѣга, в. п. Хърмана, в. п. Шандри портара сѹчавскогѡ, в. п. Германа и в. п. Ѡани пръкалабове белоградских, в. п. Ивашко и в. п. Максина пръкалабове[1]) келенскїи, в. п. Дажбога пръкалаба немецкого, в. п. Фете Готкъ, в. п. Драгоша пръкалаба новоградского, в. п. Ѧцка Гѹдича, в. п. Щефѹла хотинского, в. п. Костѣ спътарѣ, в. п. Кираколѣ вистїарника, в. п. Їѡна пахарника, в. п. Петра столника, в. п. Грозѧ комиса, и вѣра ѹсих боѧрь наших молдавских, великих и малих. А по нашим животѣ, кто бѹдет господарь нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи наших или[2]) ѡт нашего рода, или пак бѹд кого богъ изберет господаремъ бити нашеи земли молдавскои, тот щоби не порѹшил нашего даанїе и потвержд[ен]їе, али щоби юи ѹтвръдил и ѹкрѣпил, заньже есми юи дали и потвръдили тое еи правое проминѣнїе, за що ѡна проминѣла съ господство ми за свое правое и питомое ѡтчинѹ. А на бол[шоую крѣпост] и поѹтвержденїе томѹ въсемѹ вишеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѹ Т[ъоу]тоулѹ логофетѹ писати и нашѹ печать привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(а) Борчѣ ѹ Сѹчавѣ, в лѣто ѕцпѳ, мѣсѧца фер. а҃ денъ.

Pecetea domnească cea mare, în câtva deteriorată, cu legenda: † ПЄ[ЧЯТЬ ІѠ СТЄФЯ]НЬ ВОЄВѠДЯ, [ГѠСПО]ДЯР ЗЄМЛИ МѠЛДЯВ-

[1]) In orig. пръкалакалабове.
[2]) In orig. urmează пак după или.

сков. — Orig. în Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea Doljeşti, pach. 30, No. 1. Publicat de B. P. Hasdeu în Arhiva istorică a României, I, 1, p. 75-76, cu prescurtarea formulei de „apprecatio“ а по нашемь животѣ etc. şi fără menţionarea peceţii. — Cele două sate dăruite mânăstirii Tazlăului şi situate pe Nechid (Nechit) erau în jud. Neamţ, pl. Bistriţa. Borileştii sunt Borleştii de azi; cf. Zorleni din Zorileni. Drăgoteştii au dispărut; se aflau poate între Borleşti şi Ruseni, la Bistriţa. Selivestri erau în jud. Bacău, unde azi e moşia Tisa-Silivestri (sau -Silvestri, -Silvestru), foastă a mânăstirei Doljeşti, comuna Odobeşti, cătunul Silvestru; v. Frunzescu, p. 437; Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 548; broşurile dela 1906 ale ministerului Domeniilor cu titlul „Cedarea terenelor din proprietăţile statului la diferite autorităţi etc.“, p. 4, şi „Improprietărirea clăcaşilor din an. 1864 etc.“, p. 74. De ce acestei localităţi i s'a zis ѹ Кобылє „la Cobâla“, adecă „la Iapa“ sau „la Iepe“ (Кобылє este sau un loc. sing. Кобылѣ din Кобыла, sau un nom. plur.), nu înţeleg. Numirea e foarte veche, căci o găsim într'un document al lui Ilie din 9 Sept. 1436 (orig. la Arh. Stat. din Bucureşti, între cele aduse dela Câmpina, cu notiţa în dos „pe Cobile“), prin care acela dărueşte lui Dan Mesehnă — boierul dela care se trage numele satului Misihăneşti din jud. Roman, prin regiunea unde se întâlnesc judeţele Bacău, Tutova şi Vaslui cu al Romanului, aproape de Odobeştii din Bacău — mai multe sate, între care unul „на Кобылє“ şi unul „Сєлєвєстрѣнїи“ = Selivestri noştri. Pasagiul în care se înşiră satele e stricat; dau aci din el cât am putut ceti: .... Роз[к]а (Roşca?) Петрѣ на Кобылѣ, и Онєщи, и Кытєщи, и Бирищєщїи, и Сєлєвєстрѣнїи (urmează o ştersătură de două nume neclare), и Лнєщи на оусти Жиравца, и на Хориич(и) Какадинєщи, и Бад. . . (cele din urmă şase cuvinte sunt şterse cu cerneală din vremea aceea). Cf. un document dela Ştefăniţă în Uricariul, XIV, p. 106, în care se citează „satul Rusciorii pe Siret, despre miază-noapte, peste Cobâla în ţin. Romanului, unde au fost Stan jude“ (traducerea e foarte rea şi data 1502 greşită), şi Uricariul, VI, p. 308, unde se află o sentinţă a divanului dela 20 Martie 1817 pentru „despărţirea hotarului moşiei Odobeşti de moşia Silivestri dela ţin. Romanului, răzăşeşti“; se citează chiar documentul din 6989, Fevr. 1. In ce priveşte Cobâla = Iapa, cf. „dela Bârlad, din gura Iepii“ la N. Iorga, Studii şi documente, VI, p. 34. Cf. şi No. CXXXVIII.

Documentul din 1481 e interesant mai ales prin aceea că ne vorbeşte de nişte nepoţi ai lui Dragoş viteazul, cunoscutul curtean „miles aulae“ al lui Roman I dela 1392, al lui Ştefan I dela 1395 şi al lui Alexandru cel Bun. Două documente ale acestuia, unul dela 29 Iunie 1400 şi altul dela 16 Sept. 1408, îl numesc „Dragoş dela Neamţ“ (originalele la Acad. Rom.). Proprietăţile nepoţilor lui dela 1481 au fost de bună samă şi ale lui. „Câmpul lui Dragoş“ îşi trage deci numirea dela dânsul.

CXXXVII

12 Martie 1481.

Ştefan dărueşte mânăstirei Tazlăului satul Urseştii pe Nichid, în Câmpul lui Dragoş, cumpărat cu 200 de zloţi tătăreşti dela Ana Nemăiasa şi dela Ivan.

După două rezumate, unul grecesc cu data „6989, Martie 12“, în ms. 65/IV, p. 12, din biblioteca universităţii din Iaşi, altul românesc din Condica Asachi I, f. 543 v., cu data „6989“ şi cu titlul: пє Ѹрсєщй, ↑ кѫмпїй лѹй Драгош, а Тазлъѹлѹй. Satul nu mai există acum; s'au păstrat însă spre miază-zi de Borleşti (judeţul Neamţ) numirile „Părâul Ursului“ şi „Poiana Urseştii din Deal“; v. harta statului major, planşa Tazlău.

CXXXVIII

31 Martie 1481.

Ştefan confirmă lui Toma, feciorul lui Magir, şi fraţilor lui, între alte ocine, o „tăietură“ pe părâul Iepii.

Arhiva Statului din Iaşi, Condica de Anaforale No. 18, f. 7, rezumat după un document cu data 6989, prezentat într'un proces de mânăstirea Berzunţ din ţin. Bacăului la an. 1838. „Părâul Iepii“ sau „părâul Iopova“ e în jud. Neamţ, pl. Bistriţa. Există şi un sat „Iapa“, cătun al comunei Calu, pl. Bistriţa. Pentru numele Magir, cf. satul Magireşti, tot în jud. Bacău, pl. Tazlăul de Sus.

CXXXIX

(Suceava?), 20 Aprilie 1481.

Ştefan confirmă boierului Zbierea stăpânirea peste satele Jideştii, Zbiereştii, Iijeştii pe dealul Putnei, şi Piticii pe Sireţel, cumpărate toate patru cu 100 de zloţi tătăreşti dela Sima, Şteful

şi Maseico, fiii boierului Rotimpan, care le stăpânise în puterea unui privilegiu dela Alexandru cel Bun.

Suret din ispisocul lui Stefan Voevoda din anii 6989, Aprilie 20 zile.

Din mila lui Dumnezău noi Stefan Voevoda, domn ţărâi Moldovii, facem ştire cu această carte a noastră tuturor acelora ce or vedè-o sau cetindu-se or audzì-o, iată că au venit înainte noastră şi înainte a tuturora ai noştri moldoveneşti boeri, mari şi mici, slugile noastre Sima şi Şteful şi Maseico, feciorii boerului Rotinpan, de a lor bună voe, de nime nevoiţi nici siliţi, şi şi-au vândut moşiile lor cele drepte, ce-au avut din părinţi, din uricul lor cel vechiu şi drept, adecă din uricul ce-au avut părintele lor boerul Rotinpan dela moşul nostru dela Alexandru Voevoda, patru sate, anume Jâdeştii[1]), şi Zbereştii, şi Iijeştii[2]) pe dealul Putnii, şi Piticii pe Siriţel; aceste tuspatru sate le-au vândut slugii noastre boerului Zberii drept o sută zloţi tătărăşti. Şi sculându-se sluga noastră boerul Zbera au plătit acea 100 de zloţi tătărăşti, tot cu bani gata, în mânule slugilor noastre Simii şi Şteful şi Masiico, înainte noastră şi înainte a tuturora boerilor noştri moldoveneşti. Deci vădzând şi noi învoinţa lor cea bună şi tocmala şi plata cea deplină, aşijderea şi noi am întărit slugii noastre boierului Zberii acele patru sate ce s'au scris mai sus Jâdeştii[1]), şi Zbereştii, şi Iijeştii[2]) pe dealul Putnii, şi Piticii pe Siriţel, ca să fie lui şi dela noi uric, cu toate veniturile acelor sate, şi feciorilor lui şi nepoţilor lui şi strănepoţilor lui şi prestrănepoţilor lui şi a tuturor neamurilor lui, ce s'ar alege mai de aproape, nestrămutate nici odănăoară în veci. Iară hotarul acestor patru sate să fie după vechiul hotar din toate părţile, pe unde au fost din vac. Iară spre aceasta este credinţa domniei noastre noi cel mai sus scris Stefan Voevoda, şi credinţa a preiubiţilor fiilor noştri Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa a boerilor noştri moldoveneşti: credinţa boeriului Vlaicul[3]) părcălabul de Orhei şi cr. a feciorului lui a boeriului Dumii, cr. boeriului

[1]) In copie „Jodeştii".
[2]) In copie „Jijeştii"; v. p. 254.
[3]) In copie „Vlaicula".

Hrană dvornicului, cr. boeriului Iugăi visternic, şi cr. boeriului Gangur, cr. boeriului Neagu[1]), cr. boeriului Hărman, cr. boeriului Şandrii portariului de Suceavă, cr. boeriului Gherman (şi) cr. boeriului Oanii a părcălabilor dela Cetate Albă, cr. boeriului Ivaşco şi cr. boeriului Maxim a părcălabilor de Chiliea, şi cr. boeriului Dajbog[2]) a părcălabului de Neamţ, cr. boeriului Feti Gotcă, cr. boeriului Dragoş a părcălabului dela Cetate Noao, cr. boeriului Iaţco Hudici, cr. boeriului Şteful a părcălabului de Hotin, cr. a boeriului Costei spătariul, cr. boeriului Chiracolii visternicul, şi cr. boeriului Onii păharnic, cr. boeriului Petrii stolnic, cr. boeriului Grozii[3]) comis, (şi) credinţa a tuturor boerilor noştri moldoveneşti, mari şi mici. Iară după a noastră viaţă, cine a fi domn ţărâi noastre Moldovii, din fiii noştri sau din neamul nostru, sau pe cine va alege Dumnedzău să fie domn ţărâi noastre Moldovii, unul ca acela să nu strâce miluirea şi întărirea noastră, ce încă să o mai întărească, după cum şi noi i-am dat şi l-am miluit pentru slujba lui cea credincioasă. Iară pentru mai bună încredinţare şi întărire a tuturora acelora ce s'au scris mai sus, am poruncit credinciosului boeriului nostru Tăutului logofăt să scrie şi să pue pecete noastră întru această scrisoare a noastră. In anii 6989, luna lui Aprilii 20 zile.

Din adevăratul uric, ce este scris pe sârbie, tălmăcit-au şi au scris Vartholomei, arhimandritul Putnii, în anii 1767, Avgust în 14 zile.

Arhiva mânăstirei Putnei, între hârtiile necatalogate. — Afară de câteva greşeli la numele de boieri şi de localităţi, pe care le-am îndreptat în note, traducerea lui Vartolomeiu Măzăreanu pare a fi exactă. Boierii sunt aceiaşi ca în doc. dela 1 Fevr. 1481; lipseşte numai Zbierea, care fiind interesat în cauză ca cumpărător, numele lui erà natural să lipsească din lista martorilor chezaşi. — Ceeace deşteaptă oarecare îndoeală asupra lecturei exacte a originalului, este preţul extrem de mic de 100 de zloţi pentru patru sate, mai ales că unul din ele, Zbiereştii, erà probabil al familiei cumpărătorului, pierdut prin cine ştie ce împrejurare şi răscumpărat la 1481. Se poate ca în original să fi fost ҁ̃ (200), nu р̃ (100), şi în cazul acesta fiecare sat ar fi avut preţul de 50 zloţi, preţ obişnuit pe vremea lui Ştefan cel Mare pentru satele cele mai mici.— Zbiereştii

[1]) In copie „Ninei"; cf. „Nih" = Neagu la No. CLXXIX.
[2]) In copie „Dajboga".
[3]) In copie „Hroescul".

dela 1481 va fi fost unul din cele două sate cu acest nume din jud. Neamţ, pl. Bistriţa, cătune ale comunelor Costişa şi Podoleni. Cf. Iorga, Studii şi documente, VII, p. 119 (1784). Despre „Jodeşti" am presupus că e o greşală de lectură a lui Măzăreanu, în loc de Jâdeşti, Jideşti, orig. Жыдещи—în multe documente ы e făcut aşà că se poate confundà uşor cu о; — deaceea i-am identificat cu Jideştii din acelaş judeţ, pl. Piatra, cătun al com. Jirov. Cf. într'un document dela 17 Fevr. 1438 (Arh. Stat.): „două sate lângă Movila lui Iucaş, anume Jideştii şi Avereştii, Жидещїе и Аверещїе". La 1742 erà proprietate a mânăstirei Săcul: „Gideştii la Neamţ, făr' de oameni" (ms. No. 110 al Acad. Rom.); cf. broşura „Improprietărirea clăcaşilor din an. 1864", p. 102, Jud. Neamţ, No. 9. Iijeştii (Igeştii) erau, ca şi astăzi, lângă dealul Putnei, numit apoi Crasna Putnei (oficial Krasna Putna), pe Sireţelul din Bucovina, iar Piticii, cum arată însuş documentul, pe acelaş Sireţel.

CXL

Suceava, 25 Aprilie 1481.

Ştefan confirmă lui Ion Baico şi fraţilor săi stăpânirea peste satul Petreşti pe Zeletin, cu toate fântânile din hotarul lui, iar lui Isaiu Muste şi fratelui său stăpânirea peste satele: Drăgoeşti, în gura Dobrotvorului, şi Simeşti, în gura Pojerâtei.

Suret di pi ispisocu sârbăscu dela Stefan Voevod, din velet 6989, Aprilie 25.

Facem înştiinţare cu această carte tuturor cine pe dânsa va căutà sau cetindu-se va auzì, pentru adevărate slugile noastre Ion Baico şi Isaiu Muste, slujind nouă cu dreptate şi cu credinţă; pentru care văzând noi a lor dreaptă şi credincioasă slujbă către noi, i-am miluit pre dânşii cu deosebită mila noastră, dat-am şi am întărit lor întru al nostru pământ al Moldovii a lor dreaptă ocină: lui Ion Baico şi fraţilor lui Toader şi Andriicu satul anume Petreştii pe Zeletin, cu toate fântânele ce sânt întru acel hotar, ca să fie lor dela noi uric cu tot venitul, şi feciorilor lor întocma, şi nepoţilor lor şi strănepoţilor lor şi a tot neamu lor, ce se va alege mai aproape, neruşuit nici odată în veci; iar hotarul acelui sat să fie după hotarul cel vechiu, de către toate părţile, pe unde au umblat din veac. Iar lui Isaiu Muste şi

fratelui său Toader să fie satul anume Drăgoeştii, în gura Dobrotvorului [1]), şi Simeştii, în gura Pojerâtii, să fie slugii noastre lui Isaiu şi fratelui său Toader, osebit de Ion Baico şi de fraţii lui. Toate acele de mai sus scrise să fie dela noi uric şi cu tot venitul, şi feciorilor lor întocma [2]), şi fraţilor lor şi nepoţilor şi strănepoţilor lor şi a tot neamul lor, ce se va alege mai aproape, neruşuit nici odată în veci. Iar hotarul acelor sate să fie după hotarăle cele vechi, pe unde au umblat din veac. Şi spre aceasta este credinţa domnii mele de mai sus scris noi Ştefan Voevod, şi credinţa a prea iubiţi fiilor noştri Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa tuturor boerilor noştri, a mari şi mici. Iar după a noastră viaţă, cine va fi domn ţării noastre Moldovii, din fiii noştri sau din neamul nostru, sau ori pe cine Dumnezău va alege a fi domn ţării noastre Moldovii, acela să nu strice a noastră danie şi întăritură, ci mai ales să dea şi să întărească, de vreme ce şi noi am dat şi am întărit lor pentru a lor dreaptă şi credincioasă slujbă. Şi pentru mai mare tărie şi întăritură a tuturor celor de mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru boer dumisale Tăutu logofătul să scrie şi a noastră pecete către această carte a noastră să o lege. S'au scris în Suceava.

S'au tălmăcit de Gheorghie Evloghie dascal, 1786, Iulie 5.

Publicat în revista literară „Făt-Frumos“ din Bârlad, An. I (1904), p. 94-96, de Econ. I. Antonovici, în a cărui colecţie se află atunci. Suretul are două autentificări ale divanului domnesc, una dela 22 Iulie 1826, alta dela 2 Dechemvrie 1828; amândouă sunt reproduse de părintele Antonovici. Cf. Arhiva Statului din Iaşi, Condica K, No. 378, f. 172, şi Condica de Anaforale No. 39, f. 51, cu data 6989: documentul a fost prezentat la o judecată din an. 1817 de răzăşii din Chetreşti şi Drăgoeşti, ţin. Tecuciu, şi la 1841 de răzăşii din neamul Vlădicesc. — Nici unul din cele trei sate ale lui Ion Baico şi Isaiu Muste, situate foarte aproape unul de altul, nu mai există astăzi. Numele lui Baico s'a păstrat însă în dealul Baicani, care se află între Dobrotvor şi Zeletin. Pe harta căilor de comunicaţie din jud. Tecuciu găsesc notat un sat sau un cătun Baicani pe Zeletin, aproape de vărsătura Dobrotvorului, din sus

---

[1]) In suret „Dobrozvorului“.

[2]) „Intocma“ traduce acì, ca şi mai sus, pe slav. равно: равно и дѣтем их.

de Chicera, cătunul comunei Stănueşti din jud. Tutova. In dicţionarul topografic al lui Frunzescu şi în Marele Dicţionar Geografic lipseşte. La o distanţă de c. 3 klm. de Zeletin, spre răsărit, se află satul Chetreni, tot în jud. Tutova. Să fie acesta Petreştii dela 1481? Simeştii erau aproape de Gura Crăeştilor şi de Negoaie, unde Pojerâta se varsă în Dobrotvor; v. harta statului major, planşele Puieşti şi Podu Turcului. Cf. în Uricariul, VI, p. 309, o sentinţă a divanului de la Martie 1817 „pentru împresurarea moşiei Chetreştii şi Drăgoeştii răzăşeşti dela ţinutul Tecuciului despre moşia Stănuleştii, iarăş răzăşească“. Acì se citează chiar documentul dela 6989, Aprilie 25.

CXLI

Suceava, 23 August 1481.

Ştefan acordă satelor Rădăuţi şi Coţmani, acesta cu toate cuturile lui, imunitate deplină faţă de funcţionarii administrativi şi judecătoreşti ai domnului, supunându-le în toate privinţele episcopului de Rădăuţi şi diregătorilor lui. Excepţie se face numai pentru sfezile şi furtişagurile întâmplate pe teritoriul târgului Rădăuţilor; acestea se vor judecà de vornicii târgului.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господаръ землѧ молдавской, знаменито чинимъ ис сѣмь листом нашим въсѣмь кто на нем ȣзрит или єго чтȣчи ȣслышит, колиж того комȣ аще потрєбизна бȣдєт, ѡжє благопроизволи господство ми нашим благым произволєнїємь и чистымъ и свѣтлым срьдцємъ, и ѡт въсєѧ нашєѧ доброѧ волєѧ и ѡт бога помощїѧ, како да ȣтвръдим свѧтȣю цръковь нашȣ митрополїю ѡт Радовцєх, идєжє єст храм свѧтаго архиєрарха и чюдотворца Николы, и идєжє єст єпискȣп молєбник[1]) кѵр Іѡаникїє, и ȣчинили єсми въ задȣшїє свѧтопочившиx прєдков и родитєлїє нашиx, и за здравїє и спасєнїє нашє, и за здравїє и спасєнїє дѣтєи нашиx, на то ꙗко да нє имаєт ни єдин наш болѧрин, ани старости, ани шолтȣзи и пръгари Сȣчавскыи, ани шолтȣзи и пръгари ѡт Сєрєтского тръга, ани дворници ѡт тиx двоx тръгоx, ани глобници ѡт волости Сȣчавской, да нє имают дило до тиx наши люди ѡт Радовци, ѡт сєло нашємȣ митрополїю, ни сȣдити иx, ани глобȣ ис ниx брати, ни за вєли-

[1]) Diacul a uitat aici pe нашь „al nostru“.

CXXIII

Bacău, 13 Septemvrie 1457.

Ştefan trimite în Polonia un salv-conduct logofătului Mihail şi fraţilor săi, asigurându-i că pot să se întoarcă în ţară cu toate averile lor, de oarece le-a iertat duşmănia din trecut şi le va întoarce moşiile confiscate. El porunceşte însă logofătului să-i îndeplinească, înainte de a venì în ţară, slujba cu care l-a însărcinat.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, свѣдомо чиным нс сѣм нашым листом каждомꙋ добромꙋ кто коли на нем оузрит або его чтоучи оуслишыт, колиж того комꙋ боудет потребизна, аже слоубоуем и слоубили есмы и даем и дали есмы сес наш лист глентовъныи, правым христїанскым глентом, ꙗкож на всѣм свѣтѣ[1]) стоит, нашемꙋ вѣрномꙋ болѣриноу паноу Михаилоу логодетоу, слободно и доброволно и без никоторои забави емꙋ к нам прити, съ всѣми своимы братиѧмы и слоугами и съ всѣмы кто коли с ным прїидет, и съ всѣм своим имением що коли имет имити при соби; заноуж тѣ есмы простили и оувес гнѣв и меръзечъкоу есмы ѡтпоустили ѡт оусего нашего серца[2]). И не имаем оуспомѣноути николи на вѣкы до нашего живота ѡ мимошедшых рѣчех и члѣнкохъ, але хочоум тѣ миловати и оу великои честы[3]) и ласцѣ держати, равно с нашимы вирнимы и почесними боꙗры. И села твоѧ, ѡтнини оусѧ, есмы тоби воротили. Але к нам прїиди, как оуделаешъ нам тотоу слꙋжбꙋ що ми есмы наказали к тоби. Тое все[4]) вишеписаное слоу-

---

[1]) In orig. стѣ.

[2]) In orig. срца. Prescurtarea obişnuită e срца (with д above) şi se poate desface în сръдца, срьдца sau сердца; cf. cu aceasta cuvintele de mai jos держати, здержати.

[3]) In orig. чты, în locul lui чсты = чести.

[4]) In orig. greşit свѣ.

воуєм тоби здєржати и пополнити подлоуг сєго нашєго листоу, при нашєи чєсти[1]) и христїанскои вѣри, бєз лъсти и въсѣкои хитрости. Я на то єст вѣра и дѹша господства ми вишєписанаго ми Стєфана воєводи, и вєра и дѹша бол҄р нашых: вѣра и дѹша пана Козма Шандровича, в. и д. п. Юана Жоулича, в. и д. п. Пєтра паркалаба, в. и д. п. Влайкоула паркалаба, в. и д. п. Гол҄на дворника, в. и д. п. Пєтра Понича, в. и д. п. Исаил҄ постєлника, в. и д. п. Станимира вистил҄рника, в. и д. п. Звѣри столника, в. и д. п. Тадора чашника, в. и д. п. Иωана комиса, и вѣра и дѹша всѣхъ бол҄р наших молдавскых, вєликых и малих. Я на болшєє потвръждєнїє всѣмѹ вишєписанномѹ, вѣлѣли єсми нашємѹ вѣрномѹ панѹ Добрѹлѹ логофєтѹ писати и пєчат привѣсити к сємѹ листѹ нашємѹ. Пис(анъ) ѹ Баковѣ, сєп. гї.

Hârtie îndoită în două, înaltă de 46 cm., lată de 29 cm.; la îndoitură e agățată pecetea domnească cea mică, în ceară roșie, c. 2.5—2.7 cm. în diametru, cu legenda: + ПЄЧЯТЬ СТЄФЯНЯ ВОЄВОДЫ⁘. — Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. V. A. Uljanickij a pus acest salv-conduct după cel din 12 Iunie 1460 (Матеріалы для исторіи взаимныхъ отношеній Россіи, Польши, Молдавіи, Валахіи и Турціи въ XIV—XVI вв., Moscva 1887, p. 99, No. 90), iar E. Kałužniacki între 1457-1504, crezând că nu există mijloc de a-l dată mai precis (Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 683-684, No. DXVIII, cu traducere latină). El este însă desigur din 1457, cum arată cuprinsul lui și lista boierilor, ce nu se mai întâlnesc așà dela 1458 încoace. Că actul e din 1457, o dovedește și lipsa foștilor partizani ai lui Petru Aron: Duma Braevici, Stanciul și Coste Danovici, cari mai târziu se supun lui Ștefan, cari însă pe la Ianuarie 1458, deci și pe la Septemvrie 1457, se aflau încă refugiați în Polonia. Vezi documentul dat de Petru din Camenița la 24 Ianuarie 1458, ap. I. Bogdan, Contribuții la istoria Moldovei între anii 1448-1458, București 1907, în Analele Academiei Române, Memoriile secțiunei istorice, vol. XXIX, p. 642 și urm. D-l N. Iorga admite data 1460 (Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 74 și p. 322, nota 57). Urmează traducerea:

„Din mila lui Dumnezeu noi Ștefan Voevod, domnul țerii Moldovei, facem cunoscut prin această carte a noastră fiecărui om bun care se va uità vreodată la dânsa sau o va auzì cetindu-se, când va fi cuiva de trebuință, că făgăduim și am făgăduit, dăm și am dat această a noastră carte de trecere[2]), ca să slujască pentru dreaptă și creștinească trecere, cum se obișnuește în toată lumea,

---

[1]) In orig. чтͭи.

[2]) Orig. лист глєитовъный litterae salvi-conductus, salv-conduct.

credinciosului nostru boier dumnialui Mihail logofătului, ca să vie la noi slobod şi de bună voie şi fără nici o piedecă, cu toţi fraţii şi cu toate slugile sale şi cu toţi ceilalţi ce ar venì împreună cu dânsul, şi cu toată averea ce ar aveà-o la sine; fiindcă te-am iertat şi toată mânia şi ura am alungat-o cu totul din inima noastră. Şi nu vom pomenì nici odată în veci, cât vom trăì, de lucrurile şi întâmplările trecute[1]), ci te vom miluì şi te vom ţineà la mare cinste şi dragoste, deopotrivă cu boierii noştri cei credincioşi şi de cinste. Şi satele, adecă ocinele tale, toate ţi le-am întors. Vino deci la noi, îndată ce ne vei face slujba cu care te-am însărcinat. Toate aceste mai sus scrise îţi făgăduim să le ţinem şi să le împlinim, aşà cum zice în această carte a noastră, pe cinstea şi pe credinţa noastră creştinească, fără înşelăciune şi fără orice vicleşug. Şi spre aceasta este credinţa şi sufletul domniei mele mai sus scrisului Ştefan Voevod, şi credinţa şi sufletul boierilor noştri: credinţa şi sufletul dumnialui Cozma Şandrovici, cr. şi sufletul dumnialui Oană Julici[2]), cr. şi sufletul dumnialui Petru pârcalabului, cr. şi sufletul dumnialui Vlaicul pârcalabului, cr. şi sufletul dumnialui Goian vornicului, cr. şi sufletul dumnialui Petru Ponici, cr. şi sufletul dumnialui Isaia postelnicului, cr. şi sufletul dumnialui Stanimir visternicului, cr. şi sufletul dumnialui Zbierea stolnicului, cr. şi sufletul dumnialui Tador ceaşnicului, cr. şi sufletul dumnialui Ioan comisului, şi credinţa şi sufletul tuturor boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici. Iar spre mai mare tărie a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru boier logofătului Dobrul să scrie şi să atârne pecetea la această carte a noastră. Scrisu-s'a în Bacău, Septemvrie în 13".

CXXIV

Octomvrie-Noemvrie 1457.

Ştefan înştiinţează pe Braşoveni şi pe vecinii lor că a hotărît să le trimeată după sf. Ecaterina o invitare ca să vie cu mărfuri în ţara sa. Dacă şi atunci le va fi frică să vie, le va trimete o scrisoare deschisă, prin care le va garantà libertatea de a vinde şi a târguì în toate oraşele şi satele din ţara sa.

Nos Sthephanus, Dei adiutorio waivoda terre Moldoviensis. Circumspectis viris iudicibus iuratis ceterisque civibus civium

---

1) Orig. ρѣчѥχ и чλѣнкоχъ, propr. „lucruri şi articole"; în traducerea lui Kałužniacki „res praeteritas"; чλѣнокъ e polon. *członek*.

2) Şandrovici şi Julici ar puteà fi traduse şi *Săndrescul, Julescul;* cf. satele Şendreşti şi Juleşti în judeţele Tutova şi Roman.

civitatensium et omnibus ipsi fidelibus, maioribus et minoribus, scilicet ditibus et pauperibus harum nostrarum litterarum serie patentium, salutem in Domino. Universis civibus Brassoviensibus aliisque civitatibus in conecela[1]) iacentibus notificamus tenore presencium, quod post festum sancte Katherine virginis ac martyris decrevimus cum omnibus baronibus ad nos pertinentibus, ut ad vestras sagacitates et circumspectiones nunciare et litteram[2]) negociacionis destinare, quatenus ut ad nostrum regnum venire in sinu prestine sollercionis dignaremini. Si autem timorem cumquassacionis haberetis[3]) veniendi ad nostram provinciam, extunc pro maiora parte transsmitere curavimus et cogitavimus litteram predictam patentem, nostro sigilo roboratam. Imo et eciam fide nostra mediante et omnium baronum proposuimus, imo eciam assensimus[4]) quod, si volueritis intrare ad nostrum regnum cum negociacionibus[5]) vestris, tunc liberam et securam habeatis facultatem[6]) in omnibus civitatibus et villys negociandi ac forizandi. Nullus contradicere in nostro regno valleat. Si quis autem contradixerit vestras circumsspecciones, extunc sentenciam habeat capitalem. Hec nostra fide mediante et omnium baronum proponimus, et cetera. Item eciam notum sit vobis quod, quidquid lator presencium dixerit, necnon certi[7]) gerulatur, fide[m] cre[di]tiva[m] adhibere dignemini, tanquam ab ore nostro prolatas et emanatas. Vallete[8]) in Domino, et vestri valleant.

Pecetea mijlocie a domnului stricată. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, colecţia Schnell, III, No. 38; scrisoarea (ductul) e de caracter german. In dos notiţa „Littera Stephani voyvode pro nobis in Moldaviam". Reprodusă după copia d-lui N. Iorga. — Data 1457 nu e sigură, dar foarte probabilă, dacă ne gândim la privilegiul din 1458, No. următor. I-am pus data „Octomvrie-Noemvrie", deoarece a fost scrisă de bună samă înainte de 25 Noemvrie, ziua sf. Ecaterine.

---

1) *In* dinainte de *conecela* este şters. Ce să fie însă *conecela?*
2) In orig. *nunciare et circumspectiones litteram.*
3) După *haberetis* urmează în orig. un *extunc* şters.
4) In orig. prescurtat *ossm̄simus.*
5) In orig. înainte de *negociacionibus* pare a fi o prescurtare pentru *aliis* sau *omnibus:* „oln" (?).
6) In orig. greşit *facultandi.*
7) Lectură nesigură.
8) In orig. *vallere.*

CXXV

Suceava, 13 Martie 1458.

Ştefan reînoeşte Braşovenilor privilegiul ce-l aveau dela predecesorii săi de a puteà aduce în ţară postavuri, pânză, bobou şi alte mărfuri şi a le vinde prin târguri şi prin cetăţi, plătind la intrare câte 4 groşi de povară, iar la vânzare câte 12 groşi de o bucată de postav de Colonia, câte 18 de una de Louvain, câte 8 de una de Buda şi câte 4 de una de Boemia; vama principală dela Suceava o vor plătì numai la Suceava, atât pentru mărfurile de import cât şi pentru cele de export şi transit; ei vor aveà voie să exporte boi şi vaci şi alte vite, plătind de fiecare cap de bou câte 2 groşi. Dacă Moldovenii îşi vor recunoaşte vitele lor (cai sau boi) la unii din Braşoveni şi vor dovedì aceasta cu martori, Braşovenii vor pierde vitele, nu vor fi însă supuşi la o gloabă în plus. Ei se vor mai bucurà de privilegiul de a fi judecaţi în procesele ce vor aveà cu locuitorii ţării numai de domn în persoană; diregătorii acestuia: boieri, vornici sau şoltuzi, nu vor aveà dreptul să-i judece fără voea lor, nici să le ia taxe mai mari de cele stabilite acì.

† Милостїю божїєю мы Стєфанъ воєвода, господаръ земли молдавскоп, чиним знамєнито и сѣмъ нашим листом въсѣмъ кто ннл оузрит илї єго оуслышит чтꙋчи, ѡжє прирадили сѣ єсми с нашими боꙗрє и съ оусєю нашєю радоѥю и дали єсми сєс наш лист прїѧтєлєм нашим, оусим Брашовѣном и оусим кꙋпцєм и оусєи земли ѡт Бръсѣ, оусим людєм и оусим кꙋпцєм, на то да имаꙋт ѡт нас тот закон и тоє право що имали ѡт нашєго дида ѡт Ꙗлєѯандра воєводы: коли до нашєи земли [прїидꙋт] съ торговлєю, щобы доброволно имъ прїити до нашєи земли съ своєю торговлєю, що коли имꙋт имати, а мыто имаютъ платити ѡт тарꙋ по четыри грош(и), ꙗкож было старое право, им дано ѡт нашиχ прєдковє. И щобы им доброволно и слободно[1]) ходити по въсєи земли господства ми, и по градом и по тръгом, продавати свою торговлю, и сꙋкна и платно и бобов и бꙋд [що] коли имꙋт имати; алє платно и бобов да продаютъ локтєм, а сꙋкна съ вигом да продаютъ с ким имꙋт торговати сѧ. Ꙗ мыто имаютъ платити

[1]) Orig. слодбодно.

ѡт єдиного вига [Колонева][1]) по дванадесѣте гроши, а ѡт Лєѵїа по ѡсмънадесѣте гроши, а Бытъваръ по н҃, а Чех по д҃ грош(и). А Сочавское мыто нигде да не платѣтъ, лише оу Сочавѣ, хотѣ бы за морем ходили. И пак [до] Бъигрех да перешли бы съ торговлею своею, еще да платѣтъ оу Сочавѣ мыто Сочавское, а инде нигде оу нашей земли. И щобы ѡни волни [были] купити собѣ и вол и коров и пакъ що купили, или товара или буд що, къ дни нашего дида Алеѯандра воевод(ы); также и мы дали есми им тое право и тое волю. А коли оусхотѣтъ выгнати волы ѡт нашей земли до Оугоръ, тогди имают платити ѡт каждого вола по є҃ грош(и), а болше ничего да не платѣтъ. А також, кто коли имут познати оу них кони или волы, буд где оу нашей земли, и доведет наш чловѣкъ на Брашовѣне из добрыми людми, а Брашовѣни не мочї имут поставити содыша за кон или за вол, а Брашовѣни да стратѣт того кон(ѣ) или вол(а), а болше глобу не имает ни грош; тулко щобы им была ишкод, а болше нищо. А никто ѡт наших боѧръ ани оурѣдник да не смѣет оузѧти ѡт них ни єдин грош. А також, коли оусхотѣт Брашовѣне пред нас стоѧти на закон, коли имет буд кто на них тѣгати, а ѡни да сут волни прити пред нас, абыхом мы их судили[2]). А ины никто оу нашей земли без их воли, ни боѧрин ани дворник ани шолтуз, да не смѣеть их судити, ани оузѧти ис них ни єдин грош болше как выше пишем, при нашей великой казни і ѡргїю господства ми. Тое въсе [що] выше пишем щобы имъ было[3]) непоруш[ше]но до нашего живота. А на то ест вѣра господства ми вышеписаннаго ми Стефан(а) воеводы, и вѣра нашего митрополита кир Теѡктиста, и вѣра боѧръ наших: в. п. Манойла, в. п. Бланкула пръкалаба, в. п. Иліаша Модруза, в. п. Петра Понича, в. п. Алвула спатарѣ, в. п. Томы Кънде[4]), в. п. Мика Кралѣ, в. п. Думункушевич Стецка, в. п. Козмиц(ъ), в. п. Исаиа постелника, в. п. Станимира вистїа[р]ника, в. п. Сакыш спатарѣ, в. п. Тадера чашника, в. п. Збѣрѣ столника, в. п. Іѡна комис(а), и вѣр(а) въсѣх боѧръ наших, и великых и малых. А на болше крѣпост тому въсему вышеписанном(у), велѣли есми нашему вѣрному пану Булпашу подкацлерю писати и

[1]) Колонева lipseşte în orig.; cf. documentul cu acelaş cuprins din 12 Aug. 1452 al lui Alexandrel, ap. I. Bogdan, Documente moldoveneşti din sec. XV şi XVI în arhivul Braşovului, Bucureşti 1905, p. 30.
[2]) Orig. greşit сѫдити.
[3]) Orig. боло.
[4]) Orig. Кинде.

печат наш привѣсити к семꙋ нашемꙋ листꙋ. Пис(алъ) Иїашъ оу Сочавѣ[1]), в лѣто ѕцѯѕ, мр. ГІ.

Pecetea cea mică domnească, cu legenda: † ПЄЧѦТЬ sau ПЄЧѦТЪ СТЄФАНА ВОЄВОДЫ; liniuţa din dreapta dela partea superioară a lui Т ne împiedecă a distinge clar dacă litera ce urmează după Т este Ъ sau Ь.—Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, Perg. No. 777. In dos: Stephani wayvode 1459 fuit unius anni. Tipărit de mine, fără traducere, în Documente moldoveneşti din arhivul Braşovului, No. XIII, p. 36-39 (extras din Convorbiri Literare pe an. XXXIX, No. din Iulie—Octomvrie), şi de d. Stoica Nicolaescu în Documente slavo-române cu privire la relaţiile Ţării Româneşti şi Moldovei cu Ardealul în sec. XV şi XVI, Bucureşti 1905 (eşite însă la 1906; cf. Analele Academiei Române pe an. 1907, Desbaterile, şedinţa dela 5 Aprilie 1907), No. XLVI, p. 116-122. Textul d-lui Nicolaescu conţine multe greşeli de lectură şi n'are întregirile ce se impun pentru înţelegerea lui deplină. Astfel „ѿт единого вига по дванадесѣте грошн" (p. 117) n'are înţeles fără Колонека, cuvânt ce se găseşte în privilegiul dela 12 August 1452; cf. ѿт одного постава Колонїю în privilegiul dela 3 August 1449 (broşura citată a mea, p. 26). Printr'o greşală de lectură se explică şi Cozma în loc de Cozmiţă la p. 121, în textul original Козмин p. Козмиц(ъ) la p. 119. Traduceri greşite sunt Manoila p. Manoil şi Mica Crale p. Micu Craiu: se zice d. p. Crăieşti, nu Crăleşti, satului înfiinţat de un „Craiu". „Tară" în loc de „povară" sau sarcină nu e bine; dacă e să întrebuinţăm acest cuvânt vechiu de origine ungurească, atunci trebue să-i zicem *tar* (ung. *tár)*, cum se zicea pe vremea lui Ştefan cel Mare şi cum se zice şi astăzi prin unele părţi din nordul Moldovei (aşà îmi comunică d-l G. T. Kirileanu; cf. broşura citată a mea, p. 15, nota 2). Cu totul greşit este tradus pasagiul despre urmărirea vitelor de furat, recunoscute de Moldoveni la neguţătorii Braşoveni. Dacă se vor găsì astfel de vite la aceştia, zice traducerea d-lui Nicolaescu, şi „Braşovenii nu vor puteà depune chezăşie pentru cal sau pentru bou, atunci Braşovenii să piarză acest cal sau bou, şi mai multă gloabă să nu ia niciun groş, ci atât cât le-a fost şi paguba, iar mai mult nimic" (p. 120). Cine să nu ia gloabă? Braşovenii? Evident că nu, deoarece se presupune că la ei s'au găsit vitele de furat, vândute lor de hoţi sau furate de ei înşişi, — cazul din urmă se întâmplà de sigur foarte rar. Inţelesul acestui pasagiu nu poate fi decât cel dat de noi şi justificat în broşura citată, p. 28, nota 1. Privilegiul acordat Braşovenilor, faţă de locuitorii ţării, erà acesta: când se constată şi la ei vite de furat, ei nu erau obligaţi, con-

[1]) Cuvântul acesta e scris consecvent fără л şi cu ч deasupra rândului.

form obiceiului pământului, să-şi caute garantul, adecă omul dela care cumpăraseră acele vite, şi să-l aducă înaintea judecătorului, ca să mărturisească el însuş că e vânzătorul vitelor şi să spue şi el dela cine le-a cumpărat. Ei perdeau numai vitele — pe care le luà adevăratul lor proprietar — fără să fie impuşi şi la o amendă, cum erau impuşi locuitorii ţării pentru delictul de a fi cumpărat vite, a căror proprietate nu fusese legitimată în regulă de vânzător. Privilegiul erà destul de însemnat, dat fiind că negoţul de vite erà pe atunci foarte întins, că pe piaţă se vindeau multe vite furate şi căutarea garantului cereà mare pierdere de vreme şi de bani. Cf. broşura citată, p. 6-7. Asupra terminologiei postavurilor aduse de Braşoveni în Moldova am de completat notiţele date în această broşură şi în Relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul, vol. I (Bucureşti 1905) cu următoarele: este incontestabil că Колонїа (de unde adj. Колонек) şi Леѹвїа sunt Köln (Colonia) şi Louvain (Leubia); postavul de Cehia (Чех e gen. dela plur. Чехи, în loc de ѿт Чех) poate fi numit şi de Boemia sau Silesia şi venià probabil din această din urmă ţară; în documentele latineşti i se ziceà „bohemicalis" şi „polonicalis". Indoeală e asupra celui de Buda. Am tradus pe Бытъкаръ (la Nicolaescu, p. 117, Быткаръ) cu Buda, identificându-l cu ung. *Buda-vára* „cetatea Budei", şi nu cred că se poate traduce altfel, deşi d-l Iorga l-a identificat undeva cu *Beauvais* din Francia. E adevărat că şi *Buda-vára* e tot aşà de departe de *Bâtvar* ca şi *Beauvais*, dar într'o carte de cetire pentru şcoalele primare din Ungaria găsesc că în ungureşte se zice nu numai Buda-vára, ci şi *Budvár*, „Buda-vára vagy Budvár": Olvasókönyv az elemi népiskolák III osztálya számára, de Gyertyánffy I., Dr. Kiss A., Radó V., Budapest 1903, p. 93. Ar fi vorba de un postav ce se cumpărà de către Saşi la Buda, dar nu se fabricà acolo, căci în Ungaria pe vremea aceea nu erau fabrici de postav, cari să exporteze în străinătate produsele lor.

In urma acestor explicări, dau traducerea întreagă a privilegiului din 1458, care e aproape identic, ca formă şi conţinut, cu cel dela 1452, tradus în broşura mea dela 1905, p. 27-29.

„Din mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţării Moldovei, facem cunoscut prin această carte a noastră tuturor câţi o vor vedeà sau o vor auzì cetindu-se, că ne-am sfătuit cu boierii şi cu toţi sfetnicii noştri, şi am dat această carte a noastră prietenilor noştri, tuturor Braşovenilor şi tuturor neguţătorilor şi întregii ţări a Bârsei, tuturor oamenilor şi tuturor neguţătorilor, spre aceea ca să aibă dela noi acelaş aşezământ şi acelaş drept, pe care l-au avut dela moşul nostru voevodul Alexandru: când vor venì cu marfă la ţara noastră, să vie în bună voie la ţara noastră cu marfa lor, câtă vor aveà, iar vamă vor aveà să plătească câte 4 groşi de povară, cum a fost dreptul cel vechiu, dat lor de strămoşii noştri. Şi să fie volnici şi slobozi să umble prin toată ţara domniei mele,

şi prin cetăţi şi prin târguri, ca să-şi vânză marfa lor: şi postavuri şi pânză şi bobou şi orice ar aveà; dar pânza şi boboul să le vânză cu cotul, iar postavurile să le vânză cu bucata, celor cu cari se vor tocmì. Iar vamă au să plătească: dela o bucată de Colonia[1]) câte 12 groşi, dela una de Leubia câte 18 groşi, dela una de Buda câte 8, iar de Cehia câte 4 groşi. Iar vama Sucevei să n'o plătească nicăiri, afară de Suceava, măcar de ar merge până dincolo de mare. Deasemenea, întorcându-se cu marfa lor la ţara ungurească, vor plătì vama Sucevei la Suceava, iar în alt loc nicăiri în ţara noastră. Şi să fie volnici a-şi cumpărà şi boi şi vaci şi tot ce au mai cumpărat pe vremea moşului nostru Alexandru Voevod, fie vite[2]) fie altceva; acelaş drept şi aceeaş voie le-am dat şi noi. Iar când vor vrea să scoată boi din ţara noastră la ţara ungurească, atunci vor plătì de fiecare cap de bou câte 2 groşi; mai mult nimic nu vor plătì. Deasemenea, dacă cineva îşi va cunoaşte la ei boii sau caii săi, ori unde în ţara noastră, şi dacă omul nostru va dovedì pe Braşoveni cu oameni buni, iar Braşovenii nu vor puteà să pue chezaşi (sodâşi) pentru cai sau pentru boi, ei vor pierde acei cai sau boi, dar nu vor aveà să plătească şi gloabă, nici măcar un groş; ei vor rămâneà numai cu paguba, şi mai mult nimic. Şi nimenea dintre boierii sau diregătorii noştri să nu cuteze a luà dela ei măcar un groş. Deasemenea, dacă Braşovenii ar voì să steà şi să se judece înaintea noastră, când cineva s'ar jeluì împotriva lor, ei să fie volnici a venì înaintea noastră, ca să-i judecăm. Nimeni altcineva în ţara noastră, nici boier, nici vornic, nici şoltuz, să nu îndrăznească a-i judecà, sau a le luà măcar un groş peste cele ce scriem mai sus; altfel va păţì mare pedeapsă şi urgie dela domnia mea. Scriem toate aceste de mai sus, ca să le fie neclintite toată viaţa noastră. Iar spre aceasta este credinţa domniei mele mai sus scrisului noi Ştefan Voevod, şi credinţa mitropolitului nostru chir Teoctist, şi credinţa boierilor noştri: credinţa panului Manoil, cr. p. Vlaicul pârcalab, cr. p. Iliaş Modruz, cr. p. Petru Ponici, cr. p. Albul spătar, cr. p. Toma Cânde, cr. p. Micu Craiu, cr. p. Steţco al lui Dumuncuş, cr. p. Cozmiţă, cr. p. Isaia postelnicul, cr. p. Stanimir vistiernicul, cr. p. Sacâş spătarul, cr. p. Toader ceaşnicul, cr. p. Zbiară stolnicul, cr. p. Ion comisul, şi credinţa tuturor boierilor noştri, şi mari şi mici. Iar spre mai mare tărie a tuturor acestora mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru boierului Vulpaş subcanţilerul[3]) să scrie şi pecetea noastră s'o atârne la această carte a noastră. Scris-a Iliaş în Suceava la anul 6966, Martie 13".

---

[1]) Vezi nota 1 dela p. 262.

[2]) In orig. „или товара или бѫд що"; товар în maloros. însamnă şi „vite", mai ales cornute, şi „marfă"; acì se înţelege evident vite. Cf. tot în maloros. товарина das Vieh (Żelechowski).

[3]) Logofătul al doilea.

CXXVI

Lagărul dela Nistru, 4 Aprilie 1459.

Ştefan încheie cu Andrei Ądrowąž, voevodul Rusiei, şi cu Hricko din Pomorzany, voevodul Podoliei, plenipotenţiarii regelui polon, un tractat de pace sub următoarele condiţiuni: starea de războiu între ţările regale Rusia şi Podolia şi între ţara Moldovei încetează; pagubele făcute după războiu de boierii sau de locuitorii Moldovei în Podolia şi Rusia vor fi judecate la graniţă conform vechiului obiceiu, iar cele săvârşite în timpul războiului se vor judecà, după sosirea regelui în Rusia, în prezenţa lui sau a delegaţilor lui, numiţi anume pentru aceasta; Ştefan va lăsà în stăpânirea regelui cetatea Hotinului, împreună cu vama ce se ţine de ea şi cu dreptul de pescuit în Nistru, liberi fiind oamenii muncitori din cetate să vie la târg în oraş şi să-şi cumpere lemne, fân şi toate cele trebuincioase, cu condiţia ca să plătească vămile şi taxa de trecere obişnuită, să nu atace pe neguţători, pe locuitori sau pe soli şi să nu ia nimic cu puterea dela cei dintâi; dacă cuiva din cetate i se va face vreo nedreptate de către un Moldovean, aceasta se va aduce la cunoştinţa voevodului Hricko, care, conform împuternicirei sale, va judecà afacerea împreună cu domnul şi în mod provizoriu, până la decizia definitivă a regelui; pribeagul voevod Petru nu va aveà voie să se apropie de hotarele Moldovei mai mult ca până la Smotrycz, iar boierii ce-l însoţesc cu îngăduirea regelui, dacă vor să se întoarcă în ţară, îşi vor recăpătà moşiile şi vor fi ţinuţi în cinste, fiecare după meritele sale; neguţătorii poloni vor fi liberi să vie în Moldova, plătind vămile obişnuite; Ştefan nu va recunoaşte şi nu va slujì nici unui alt suzeran afară de regele Poloniei şi, la caz de nevoie, va da acestuia ajutor împotriva păgânilor. Toate aceste le va observà cu sfinţenie până la venirea regelui în ţările ruseşti; acesta, în schimb, e dator să-l apere ca pe un supus al său, conform vechiului obiceiu.

Nos Stephanus woiewoda, Dei gratia dominus terrarum Moldaviae, recognoscimus tenore praesentium quibus expedit universis, praesentibus et futuris, quomodo magnifici domini Andreas Odrowąsz, palatinus et capitaneus Russiae generalis, et Hryczko de Pomorzany, [palatinus] Podoliae et capitaneus

Trembovliensis, cum plena et omnimoda facultate et potestate missi, cum literis credentialibus et pargameneis cum sigillo appenso serenissimi regis Poloniae, domini nostri gloriosissimi ambasiatores, nobiscum omnia et singula: bella, discordias, praedationes, combustiones et sanguinis effusiones inter terras Podoliae, Russiae et Moldaviae hactenus factas tractarunt et concordaverunt modo tali: quod omnes discordiae, bella, praedationes, furta, incendia et effusiones sanguinis cessare omnino debent et amplius non committi. Si quis autem praefatae terrae Moldaviae nostrae dominorum aut incolarum aliquid mali in terris Russiae et Podoliae fecerit, furto, praedatione et alio aliquo malo facto commiserit post [1]) hoc bellum, non debet instaurari, sed in metis debet iustitia fieri, more solito et a diu tenta consuetudine, cum tali pacis fractore. Illa autem quae in tali discordia et bello moderno facta et commissa sunt, ad domini nostri gloriosissimi regis adventum in terras Russiae debent suspendi, et in praesentia domini nostri regis, aut dominorum per suam serenitatem ad hoc specialiter deputatorum, nobiscum facta conventione iudicabunt[ur], et unicuique parti iustitia ministrabitur copiosa. Caeterum promittimus castrum Cuthin in possessione et pace intacta dimittere et nullo modo excogitato vexare per violentiam, cum teloneo Cuthinensi ad ipsum ab antiquo spectante, cum oppido et libera piscatura in flumine Niestr; poterintque de castro laboratores convenire pro ipsorum necessitate et necessaria ligna, faenum et alia ipsis opportuna, in oppidum ad forum adducta, nullas violentias faciendo nec alicui aliquid violenter recipiendo, mercatores, terrigenas homines et nuntios quoscunque circa navigium non arestando, sed recepto teloneo et naulo alias *przewoz* iusto, libere permittere iuxta antiquam consuetudinem. Si vero quipiam [2]) aliquam injuriam seu violentiam de terra nostra Moldaviae alicui subdito de castro fecerint, illud debemus domino Hriczkoni palatino praefato per nostrum nuntium nuntiare seu intimare, ut nobis pro eo iustitia fiat, prout sibi haec iustitia facienda iam commissa est, usque ad nostri gloriosissimi

---

[1]) La Dogiel și la Hurmuzaki „per“ ; înțelesul cere „post“.
[2]) La Dogiel și la Hurmuzaki „cuipiam“.

regis informationem. Et interea vel his sic stantibus Petrus woiewoda non debeat in Cuthino morari, nec illuc equitare seu visitare persona propria, nec propius terras Moldaviae morari quam in Smotricz, ad praefatam domini nostri regis informationem. Promittimus insuper dominis Valachis, qui ex consensu regiae maiestatis Petro woiewodae serviunt, bona ipsorum paterna et iusta restituere et ipsos honorare iuxta merita ipsorum. Denique promittimus et pollicemur, quod omnes et singuli mercatores et institores per terras Moldaviae ire, transire, morari et negotia sua disponere poterint, salvis seu solutis teloneis iustis. Promittimus demum quod nullas nobis alias partes quaerere, nec aliquem pro domino nostro habere cum terra Moldaviae, sed solum domino regi et regno Poloniae servire, et contra paganos, dum—quod Deus auferat — necesse fuerit, in auxilium transire tenebimur. Et adveniente domino rege in terras Russiae, iuxta quod nobiscum sua serenitas concluserit, omnia tenere et inviolabiliter servare promittimus, sub fide et honore et iuramento nostris. Et dominus rex debet nos favore prosequi et defensare prout subditum suum, iuxta consuetudinem antiquam. Horum quibus sigillum nostrum et [sigilla] baronum et consiliariorum nostrorum, domini Valachi: domini Dobroch [1]) cancellarii nostri, domini Albi spatarii, domini Lasori Magni [2]), domini Thomae Lochindae [3]), domini Cusinae [4]), domini Bochtae [5]), domini Saches [6]) spatarii nostri, domini Stolnici [7]), domini Boerani [8]) commissi, domini Luscho Godicki et domini Olonethae [9]) sunt appensa testimonio literarum. Datum in rippa fluminis

---

[1]) Dobrul; poate orig. să fi avut „Dobrolo“ și „lo“ dela sfârșit să fi trecut din greșala lui Dogiel la începutul lui „Chindae“.

[2]) Dacă lectura lui Dogiel e bună, atunci „Magnus“ traduce greșit pe „Pitic“, căci acest Lasorus Magnus nu poate fi altul decât Лазъ Питик al documentelor interne; vezi vol. I, No. XX (1459), XXII (1460) ș. a.

[3]) Greșit în loc de „Chindae“, Кындѧ sau Киндѧ; cf. nota 1.

[4]) Probabil Cozmiță, Козмицъ.

[5]) Buhtea.

[6]) Sacâș, Сакыш sau Сакеш.

[7]) Zbierea stolnicul. Numele lui Zbierea trebue să fie omis din greșală.

[8]) Boureanul s. Buoreanul.

[9]) Luscho Godicki (cf. un Petrus Godowsky vexillifer de Halici la 1458: Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 111) și Olonetha par a fi niște delegați poloni. Dacă ar fi fost boieri moldoveni, ar fi fost citați înainte de comisul Buorean, deoarece cu numele comisului se încheie aproape totdeauna lișta martorilor și în documentele interne și în cele externe; v. p. 282.

Niestr, prope villam Owerkielowicze[1]), anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono, feria quarta post Conductum Paschae.

Dogiel, Codex diplomaticus regni Poloniae et magni ducatus Lithuaniae, Vilnae 1758-63, vol. I, p. 602, după o condică citată „Ex Arch. Regni Lib. 3. num. 4. fol. 118". Reprodus în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 126-127, No. CVI. Cf. un rezumat la E. Rykaczewski, Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, litterarum, diplomatum etc., Paris 1862, reprodus de A. Jabłonowski în Źródła dziejowe, X, p. 17-18. La Uljanickij, Materialy, lipseşte. Traducerea românească din Uricariul, IV, p. 382-384, nu este exactă. — Orig. nu mai erà pe vremea lui Dogiel în arhiva regatului polon; el nu se află nici astăzi în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva, unde l-am căutat întâiu la 1889, când am colaţionat textele lui Uljanickij cu originalele, şi apoi la 1908, când mi-am completat aceste studii în vederea ediţiei de faţă. De data aceasta am văzut toate cartoanele cu acte româneşti vechi şi n'am dat de urma acestui tractat. Astfel, originalul trebue considerat ca pierdut.

CXXVII

Suceava, 12 Iunie 1460.

Ştefan trimete logofătului Mihail, refugiat în Polonia, un salv-conduct, prin care îl asigură că l-a iertat pentru răul ce i-a făcut prin vorbele sale în Ţara Românească sau aiurea şi-i dă voie să se întoarcă în ţară şi să-şi reia în stăpânire toate moşiile confiscate.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, знаменито чиным ис сѣм листом нашым каждым добрым кто нан ѹзрит или его чтоуч(и) ѹслишит, колиж того комѹ потребизна бѹдетъ, ѡже даем и дали есми сес лист наш и слѹбоуем и слѹбили есми нашемѹ вѣрномѹ и почесномѹ боꙗринѹ панѹ Михаилѹ логоѳетѹ, и глеитѹемъ и глеитовали есми его правим глеитом христїꙗнскым, щожъ на всѣмъ свѣте стоит, ꙗко да ест емѹ слободно и доброволно и без н[и]которои забави к нам

[1]) Numele acesta e transcris probabil greşit, căci nu pot să-l identific cu nici unul din satele actuale de pe malul Nistrului.

прїнти до єго правꙋю и вирънꙋю слꙋжбоу. Ꙗ за никотори нєꙋ-спомнѣныи рѣчи, щож колижъ[1]) състали ꙋ Басарабєхъ[2]) или бꙋд гдє, бꙋд ꙋ которих днєх или часох, тии рѣчи и ни жаднꙋю мєръ-зєчкꙋ нє имаєм ꙋсъпомѣнꙋти, николи на вѣкы вѣчныꙗ до на-шєго живота, ни ми сами ани пак боꙗрє наши. Ꙗлє хочꙋмъ єго миловати и ꙋ чти[3]) и ꙋ великои ласцѣ дєржати, равно[4]) с нашими вѣрними и почєсними боꙗрє. И сєла, имєниꙗ твоꙗ ꙋсѣ єсми тоби воротили, на що имєш поставити привилиѧ ис права. Тоє ꙋсє вишє-писанноє слꙋбꙋюм панꙋ Михаилꙋ логофєтꙋ здєржати и пополнити, подлꙋг сєго нашєго листꙋ, при нашєи чти и христїꙗнскои вѣри, бєз лъсти и въсѣкои хитрости. Ꙗ на то єст вѣра нашєго гос-подства вишєписанного Стєфана воєвод(ы), вѣра митрополита нашєго кѵр Тєѡктиста, вѣра боꙗръ наших: в. п. Бланкꙋла, в. п. Гоꙗна дворника, в. п. Ходка Щибора, в. п. Илꙗша Модрꙋза, в. п. Пєтра Понича, в. п. Исаиꙗ нємєцскаго, в. п. Станимира вистиѧр-ника, в. п. Сак(ы)ша спатарѣ, в. п. Краснища постєлника, и вѣра ꙋсих боꙗръ наших, великых и малих. Ꙗ на болшꙋю крѣпость, вѣлѣли єсми панꙋ Добрꙋлꙋ логофєтꙋ писати и пєчат прївєсити к сємꙋ листꙋ нашємꙋ. Пис(алъ) Тома ꙋ Соуч(а)вѣ, в лѣто ҂ѕцѯи, юн. в҃і.

Pecetea stricată. — Orig., scris pe un petec de pergament tăiat în formă neregulată și îndoit ca o scrisoare, se află în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. Tipărit de Uljanickij, Materialy, p. 96-97, No. 86, și de Kałužniacki, Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 685-686, No. DXIX. Indoeala lui Uljanickij și a lui Kałužniacki asupra lecturei юн. nu se justifică prin nimic; traducerea latinească a celui din urmă, afară de „Baiaraviis“ în loc de „Bessarabis“, e bună. Cf. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 322, nota 57, unde se propune data Ianuarie-Aprilie 1460; originalul are însă clar юн. = Iunie.

In traducere românească:

„Din mila lui Dumnezeu noi Ștefan Voevod, domnul țerii Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor oamenilor buni, câți o vor vedeà sau o vor auzì cetindu-se, când va fi cuiva de trebuință, că dăm și am dat această carte a noastră, și făgăduim și am făgăduit credinciosului și cinstitului nostru boier dumnialui Mihail logofătului, și-l întovărășim și l-am întovărășit cu această adevărată și creștinească carte de trecere, cum se obișnuește

---

[1]) In orig. голижъ.
[2]) La Uljanickij și Kałužniacki greșit Баiаравєхъ, Baiaraviis.
[3]) La Uljan. чєсти, orig. чтн.
[4]) La Uljan. și Kałuž. равнє.

în toată lumea, ca să fie slobod şi să aibă voie să se 'ntoarcă la noi, la slujba sa dreaptă şi credincioasă, fără nicio zăbavă. Iar de lucrurile ce ar trebuì uitate [1]) şi cari se vor fi întâmplat în ţara Basarabilor sau ori unde în altă parte, în orice vreme şi în orice zile, de acele lucruri şi de orice altă duşmănie nu ne vom aduce aminte nici odată, în vecii vecilor, cât vom trăì, nici noi înşine, nici boierii noştri. Ci vrem să-l miluim şi să-l ţinem în cinste şi în mare milă, deopotrivă cu boierii noştri cei credincioşi şi de cinste. Şi satele şi averile tale, toate ţi le-am întors; vei arătà numai hrisoavele şi drepturile tale asupra lor. Toate aceste mai sus scrise făgăduim dumnialui logofătului Mihail să le ţinem şi să le împlinim, cum zice în această carte a noastră, pe cinstea şi pe credinţa noastră creştinească, fără înşelăciune şi fără niciun vicleşug. Iar spre aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrisului Ştefan Voevod, şi credinţa mitropolitului nostru chir Teoctist, şi credinţa boierilor noştri: cr. d-lui Vlaicului, cr. d-lui Goian vornicului, cr. d-lui Hodco Ştibor, cr. d-lui Iliaş Modruz, cr. d-lui Petru Ponici, cr. d-lui Isaia dela Neamţ, cr. d-lui Stanimir vistiernicului, cr. d-lui Sacâş spătarului, cr. d-lui Crasniş postelnicului, şi credinţa tuturor boierilor noştri, mari şi mici. Iar spre mai mare tărie, am poruncit dumnialui Dobrului logofătului să scrie şi să atârne pecetea la această carte a noastră. Scris-a Toma în Suceava la anul 6968, Iunie în 12".

CXXVIII

Suceava, 3 Iulie 1460.

Ştefan confirmă Lembergenilor privilegiul comercial ce-l aveau dela unchiul său Ştefan II şi dela predecesorii acestuia (i. e. dela Alexandru cel Bun), restabilind vămile ce vor aveà să plătească pentru mărfurile de import, de transit şi de export, cum erau în privilegiul lui Ştefan II, anume: a) la import ei vor plătì pentru postavuri vama de depozit sau vama principală, 3 groşi de grivnă, în Suceava, iar pentru mărunţişuri 3 groşi de grivnă în Siret; preţurile de vânzare vor fi la Suceava aceleaşi ca la Lemberg, şi nimenea, nici domnul, nici vameşii, nici boierii, nu vor aveà voie să le iea ceva cu deasila; ei vor mai aveà dreptul să-şi ţie o casă de negoţ în Suceava, dar fără crâşmă, berărie sau măcelărie. b) Pentru postavurile ce le vor trece în Ţara Ungurească, în Ţara Românească sau în Turcia, vor plătì 3 groşi de grivnă la Suceava, iar pentru

[1]) In orig. нєсспомин'кными р'кчи, la Kałuž. „memoratu indignas res".

mărfurile ce le vor trece în Crimeia vor plătì întâiu la Suceava 1 rublă de 12 cântare, apoi câte 30 de groşi la Iaşi şi la Lăpuşna şi 1/2 rublă la Cetatea Albă, iar pentru vitele ce vor duce în Crimeia vor plătì la Suceava, Iaşi şi Lăpuşna taxele specificate în deosebi; postavurile ce le vor duce în Ţara Ungurească, în Ţara Românească sau în Turcia vor fi scutite de vamă. c) La export, pentru mărfurile aduse din Crimeia sau aşà zisele mărfuri tătăreşti, vor plătì 3 groşi de grivnă la Suceava (i. e. vama Sucevei sau vama principală) şi câte 2 groşi în celelalte oraşe prin cari vor trece, iar pentru vitele mari sau mărunte numai vama Sucevei. Pentru piperul şi lâna din Ţara Românească vor da la Bacău, la Roman, şi în alte oraşe câte 2 zloţi de car, iar la Suceava 1 rublă de 12 cântare; pentru caii moldoveneşti şi ungureşti, cumpăraţi în Moldova, vor plătì până la Cernăuţi în total 14 groşi, iar pentru celelalte vite, mari şi mărunte, cumpărate în ţară, şi pentru piei vor da vama obişnuită numai la locul cumpărăturii; pentru peştele dela Brăila sau dela Chilia vor plătì la Bacău sau la Bârlad câte 1 1/2 groş de grivnă, iar la Suceava câte 3 groşi; pentru ceara muntenească şi ungurească 1 groş de fiecare piatră la Bacău, Bârlad, Baia, Suceava şi Siret; pentru jderii ungureşti, din cari domnul îşi rezervă dreptul să-şi aleagă mai întâiu ce-i va plăceà lui, vor plătì câte 1 1/2 groş de grivnă la Baia sau la Bacău şi în Siret şi 3 groşi la Suceava; argintul ars din Ţara Ungurească, din care domnul va aveà deasemenea dreptul să-şi aleagă întâiu cât va voì el, va fi scutit de vamă. Vămile pentru mărfurile de export dela Cetatea Albă, Siret şi Cernăuţi se stabilesc pentru fiecare marfă în deosebi.

† Милостїю божїею мы Стефанъ воевода, господаръ земли молдавской, чиним знаменито нс тым то нашим листом въсѣм кто на тот лист оузрит алибо его чтоучи [1]) оуслышит, гдежь того комоу бꙋдет потребизна, ѡже пришли перед нас наши прїѧтелеве, боургаре Львовскии, и принесли привилїе великое, що имают ѡт оунка нашего покойника Стефана воеводи и ѡт оусих наших предков, и просили нас абыхом имъ мыта полехчили, ꙗкоже им стоит оу том старом привилїи. Ино мы дорадивши сѧ нс нашими паны и радою, и лишили есмы их на том правѣ и потвердили

[1]) In orig. urmează după чтоучи încă odată его.

ника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Iωна чашника, в. п. Петри столника, в. п. Грози комиса, и вѣра ѹсих бояръ наших молдавских, великих и малих. А по на[шем] . . . . . [1]) земли молдавс[кои], тот щоби не порѹшила нашего даанїа и пот[връжденїа], али щоби им ѹтвръдила и ѹкрѣпила, занѹже есми им дали и потврьдили за их слѹжбѹ. А на болшее крѫпост и потвръжденїа томѹ въсемѹ вишеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат завѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(а) Косте, брат Iωна даскала, въ Сѹчав(ѣ), в лѣто ꙅцча, мѣсѧца сеп. кг.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, căreia l-au dăruit răzeşii din Ghigoeşti şi care posede şi o traducere dela 2 Mai 1814 a lui Pavel Panait căpitanul. Documentul acesta e interesant din punct de vedere juridic. Deaceea îl traduc din nou întreg.

„Din mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor câţi se vor uità la ea sau o vor auzì cetindu-se, că aceste adevărate slugi ale noastre, Ivan Dumbravă şi frate-său Toader Urdiugaş, ne-au slujit cu dreptate şi cu credinţă. Deci noi, văzând a lor dreaptă şi credincioasă slujbă către noi, i-am miluit cu osebita noastră milă şi le-am dat şi le-am întărit în ţara noastră a Moldovei ocinele lor drepte, satele anume: Obârşia la izvorul Părâului Alb[2]), unde este casa lui Toader Urdiugaş, şi jumătate din Măleşti, partea de sus, şi Ivăneştii de pe Şacovăţ. Acestea să le fie dela noi uric slugilor noastre lui Ivan Dumbravă şi fratelui său Toader Urdiugaş, lor şi copiilor lor tot aşà. Şi am dat de asemenea şi am întărit slugii noastre lui Toader Urdiugaş, deosebit de fratele său Ivan Dumbravă, ocina soţiei sale Nastii, satul anume Ghigoeştii, la obârşia Părâului Negru. Toate aceste mai sus scrise să le fie lor dela noi uric cu tot venitul, lor şi copiilor lor şi nepoţilor lor şi strănepoţilor şi răstrănepoţilor lor şi la tot neamul lor, care li se va alege mai de aproape, nestrămutat nici odată în veci. Iar hotarul acestor sate să fie după vechiul hotar, pe unde din veac au apucat. Iar spre aceasta este credinţa domniei mele a mai sus scrisului Ştefan Voevod, şi credinţa preaiubiţilor fii ai noştri Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa boierilor noştri: cr. p. Vlaicul pârcalab de Orheiu şi credinţa fiului său p. Duma, cr. p. Zbierea, cr. p. Hrană vornic, cr. p. Iuga, cr. p. Neag, cr. p. Gangur, cr. p. Hârman, cr. p. Gherman şi cr. p. Oană pârcalabi de Cetatea Albă, cr. p. Ivaşcu şi cr. p. Macsin pârcalabi de Chilia, cr. p. Dajbog pârcalab de Neamţ, cr. p. Fete Gotcă, cr. p. Dragoş, cr. p.

[1]) Un rând întreg e şters de umezeală şi ros la îndoitură.
[2]) Sau „Văii-Albe".

Micotă pârcalab de Cetatea Nouă, cr. p. Iaţco Hudici, cr. p. Şteful dela Hotin, cr. p. Dragoş spătar, cr. p. Chiracol vistiernic, cr. p. Eremia postelnic, cr. p. Ion ceaşnic, cr. p. Petru stolnic, cr. p. Grozea comis, şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici. Iar după a noastră .... ţerii Moldovei, acela să nu strice dania şi întăritura noastră, ci să le-o întărească şi împuternicească, fiindcă le-am dat-o şi le-am întărit-o pentru slujba lor. Iar spre mai mare tărie şi întăritură a tuturor celor de mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru boier logofătului Tăutul să scrie şi pecetea noastră s'o atârne la această carte a noastră. A scris Coste, fratele lui Ion dascalul, în Suceava, la anul 6991, luna lui Septemvrie în 23".

Asupra Ghigoeştilor vezi şi No. CCX. Ivăneştii de pe Şacovăţ sunt cei cari au intrat treptat în moşia Ţibăneşti a d-lui P. P. Carp; v. Iorga, Studii şi documente, VI, p. 76 şi urm. Asupra Măleştilor cf. No. CXXV. Obârşia nu mai există ca sat independent; pentru nume, cf. Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 322, unde sunt consemnate mai multe sate cu numele Obârşie şi Obârşeni.

CLI

Suceava, Septemvrie 1483.

Ştefan confirmă fraţilor Ignat şi Ion Tintiul jumătate din selişte Şopârleni (s. Şopârleşti), partea de sus, cumpărată dela Neagşa, fata lui Mihăilă Şopârlă, cu 80 de zloţi tătăreşti, şi o prisacă în pădurea dela Hlăpeşti, „unde a fost Văleşoae", cumpărată dela Bâlco Bârlădescul cu 18 zloţi.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним нс сѧм нашим листом въсѧм кто нан възрит или чтючи его оуслишит, ѡже прїиде прѧд нами и прѧд нашими оусими молдавскими боѧре, великимн и малими, Нѣгша, дочка [Михъила] Шопръла, по своею [доб]рою волю, никим непонꙋжена ани присилована, и продала свое правое ѡтчинꙋ ѡт своего праваго и питомаго оурика, половина селищи ѡт Шопръланъ, на . . . . потокоу, вышнаѧ част, та продала той половина селищи ѡт Шопръланн слоугам нашим Игнатꙋ и братꙋ его Iѡнꙋ Тинтилꙋ[1]) за п҃ злат татарскых. А також де прїиде прѧд нами и прѧд нашими оусими молдавскими боѧре слꙋга наш Бълко Бръладескꙋл,

[1]) In orig. Тинтилꙋ, dar în celelalte trei locuri de mai jos Тинтюлъ.

по своею доброю волю, никим непонѫженъ ани присилованъ, и продал ѡднѫ пасикѫ [повише ѿт Х]лъпещи, оу лѧс, где била Ѣълешоае, тиж слѫгам нашим Игнатѫ и братѫ его Іѡнѫ Тинтюлѫ за п̃ злат татарскыхъ. И оуставше слѫга наш Игнат [и брат его Тин]тюл и заплатили оусе исполна тоты вишеписаніи пинѣзи п̃ злати оу рѫки Нѣгши, дочка Михъила Шопръл[а], а тоти п̃ злат оу рѫкы [пан]ѫ Бълко Бръльдескѫл, перед нами и перед нашими оусими молдавскими болѧре. Ино ми видѣвше межи ними доброю волю и токмеж и полнѫю заплатоу, а ми таკождере и ѿт нас есми им дали и потвръдили слѫгам нашим Игнатѫ и братѫ его Іѡн Тинтюлѫ той прѣдреченой половина селищи ѿт Шопрълещіи и тотѫ пасикѫ повише ѿт Хлъпещіи, оу лѧс, где била Бълешоае, да естъ им ѿт нас оурик и съ въсем доходом, им и дѣтем их равно и ѫноучатом их и прѣоуноучатомъ их и прѣщоурѧтом их и въсемѫ родѫ их, кто сѣ им изберетъ на(и)ближніи, непорѫшено николиж(е) на вѣки. А хотаръ той пол селищи да ест ѿт въсего хотарѣ половина ѿт Шопрълѧнъ, и ѿт оусих сторонъ по старомѫ хотарѫ, коуда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго ми Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних дѣтей наших Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра болѧръ наших: в. п. Бланкѫла пръкалаба ѡрхеиского и вѣра сына его пана Дѫми, в. п. Збіари, в. п. Храни дворника, в. п. Юги, в. п. Нѣга, в. п. Гангѫра, в. п. Хръмана, в. п. Германа и в. п. Ѡани пръкалабове белоградских, в. п. Ивашка и в. п. Максина пръкалабове киліиских, в. п. Дажбога пръкалаба немецского, в. п. Фет[е Гот]къ, в. п. Драгоша, в. п. Микота пръкалаба новоградского, в. [п.] Ѩцка Гѫдича, в. п. Щефѫла хотинского, в. п. Драгоша спътарѣ, в. п. Киракола вистіарника, в. п. Ереміа постелника, в. п. Іѡна чашника, в. п. Петри столника, в. п. Грози комиса, и вѣра въсѣх болѧръ наших молдавских, великих и малих. А по нашем животѣ, кто бѫдет господаръ нашей земли молдавской, ѿт дѣтей наших или ѿт нашего родѫ, или пак боуд кого богь изберет господаремъ бити нашей земли молдавской, тѡть щоби не порѫшил нашего даяніа и потвръжденіа, али щоби емѫ оутвърдил и оукрѣпил, занѫж(е) есми емѫ дали и потвърдили за их правѫ слѫжбѫ, и за що ѡни соби [кѫ]пили за свои правіи и честіи пинѣзи. А на болшее крѣпост и по[твръжденіе томѫ въ]семѫ вишеписаномѫ[1]), велѣли есми [наше]моу

[1]) In orig. greşit вишепананномѫ.

вѣрномоу панȣ Тъȣтȣлȣ логофетȣ писати и нашоу печат завѣсити к семȣ листȣ нашемȣ. Пис(а) Кос[т]е, [б]ра[т Іѡна] д[аскала], въ Сȣчав(ѣ), в лѣто ҂ѕцҁа, мѣсяца сеп.[1])

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЄЧЯТЬ ІѠ СТЄФЯНЬ ВОЄВѠДЯ, ГѠ[СПОДЯР ЗЄМ]ЛИ МѠЛДЯВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 9. Pergamentul e rupt şi şters în multe părţi, deaceea foarte greu de cetit.—Un cătun Şopârleni există azi în comuna Răşeşti din jud. Fălciu, pl. Podoleni (Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 451; în Marele Dicţionar Geografic lipsesc şi Şopârlenii şi Răşeştii). Şopârlenii dela 1483 îmi par a fi fost însă sau în jud. Roman, lângă Oboroceni (v. Uricariul, VI, p. 302, sau dincolo de Prut, unde îi găsim pomeniţi la 1662; v. Uricariul, XXIII, p. 258. Cu „Tintil, Tintiul" cf. Tintula, un sat în ţinutul Cahul, şi moşia Tintul, Tentil pe Cahul, la olatul Grecenilor în Basarabia, pe lângă troian (Uricariul, X, p. 63; XIV, p. 161: anii 1759, 1596). Hlăpeştii sunt în jud. Neamţ, pl. Mijlocu, cătun al com. Talpa; cf. No. CXXV. Vezi şi R. Rosetti, Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova, p. 141 (rezumat).

CLII

Suceava, 13 Mai 1484.

Ştefan confirmă lui Oană Tihul satul Glodenii, la obârşia Telejnei, cumpărat dela Petru Glodeanul cu 120 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним нс сѧм листом нашим въсѧм кто на нем възрит или его чтоучи оуслышит, ѡже прїиде прѣд нами и прѣд ȣсими нашими молдавскими богаре слȣга наш Пътрȣ Глодѣнȣл, по своѭ доброѭ волю, никим непѡнȣжден ани присилован, и продал своѭ правȣю и питомȣю ѡтчинȣ ѡт своего праваго и питомаго ȣрика, едно село на имѣ Глодѣнїи, на верхъ Телѣжин[ов]ѣ[2]) потока, та продал [тое село сл]ȣѕѣ нашемȣ Ѡани Тихȣлȣ за р҃к златъ[3]) татарскых. И ȣставше слȣга наш Тихȣл Ѡанъ та заплатил испѡлна тоти выш(е)писаннїи пинѣзи р҃к злат татарских ȣ рȣки слȣги нашемȣ[4]) Пътрȣ Глодѣнȣлȣ, перед нами и перед на-

[1]) Ziua este ştearsă de tot.
[2]) In copia d-lui Ghibănescu Телѣжинѣ; cf. mai jos Телѣжиновѣ.
[3]) In copie злата.
[4]) In copie нашим; cf. mai jos слȣѕѣ нашемȣ.

шими болѣри. Ино ми видѣвше их доброю волю и токмеж и полнѹю заплатѹ, а ми такождере есми дали и потвръдили слѹзѣ нашемѹ Ѡ[а]ни Тихѹлѹ тое пред[реченое] село на имѣ Глодѣнїи, на верхъ Телѣжиновѣ потока, да ест емѹ ѡт нас ѹрик и съ въсем дох[од]ѡм, емѹ и дѣтем его и ѹнѹчатѡм его и прѣнѹчатом его и пращѹрѣтом его и въсемѹ родѹ его, кто сѣ емѹ изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣкы. А хотарь томѹ вышеписанномѹ селѹ да ест по старомѹ хотарѹ ѡт ѹсих сторон, кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства [вышеп]иcаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленных сынѡв господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра болѧръ нашихъ: в. п. Еланкѹла пръкалаба ѡрхеискаго [и] вѣра сына его пана Дѹми, в. п. Збїари, в. п. Храни дворника, в. п. Югы, в. п. Нѣга, в. п. Гангѹра, в. п. Хръмана, в. п. Германа и в. п. Ѡани пръкалабове белоградскых, в. п. Ивашка и в. п. Максима пръкалабове келїискых, в. п. Дажбога пръкалаба немецкого, в. п. Фете Готкъ, в. п. Драгоша, в. п. Микота пъркалаба новоградского, в. п. Ѧцка Хѹдича, в. п. Щефѹла хотинского, в. п. Драгоша спътарѣ, в. п. Киракола вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Іѡна чашника, в. п. Петра столника, в. п. Грозѣ комиса, и вѣра ѹсих болѧрь наших молдавских, великых и малых. А по нашем животѣ, кто бѹдет господарь нашеи земли молдавскои, ѡт дѣт[е]и наших или ѡт нашего родѹ, или пак боѹд кого богъ [изберет] господаремъ бити нашеи земли молдавскои, тѡт [що]би не порѹшил наше[го даанїа и по]твръжденїа, али щоби[1]) емѹ оутвердил и ѹкрѣпил, занѹже есми емѹ дали и потвердили за его правѹю и вѣрнѹю слѹжбѹ, и за що ѡнъ[2]) соби кѹпил [за свои правїи и чистїи пинѣзи. А на болшѹю крѣпость и оутвръ]жденїе томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтоулоу логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(а) Тоадер, брат Іѡна даскала, ѹ Сѡчавѣ, в лѣтѡ ѕцѕв, мѣсѧца маи ꙁі.

Pecetea pierdută. — Orig. e rupt în două părţi, din care una se păstrează la preotul Lapteş, alta la dascălul Ciureanu din comuna Bereasa, jud. Vaslui. Când am fost la Bereasa, dascălul n'a vrut să-mi arate fragmentul dela dânsul, iar părintele Lapteş lipsià din sat. Astfel, reproduc documentul după copia d-lui Gh. Ghibănescu, cu modificările arătate în note şi cu întregirile din parenteze.

---

[1]) In copie али би соби.
[2]) In copie ѡни.

D-l Ghibănescu a publicat şi o traducere a acestui document în ziarul „Evenimentul“ din Iaşi, No. dela 25 Septemvrie 1904, şi într'o foae volantă întitulată „Uricele satului Bereasa, vechiu Murgeştii“. Ea este reprodusă, împreună cu textul, în Surete şi izvoade, vol. I, p. 95-98, fără referinţă la ediţiile anterioare.— Un rezumat se găseşte în Condica de Anaforale No. 26, f. 122, din arhiva Statului din Iaşi. El a fost prezentat într'un proces dela 1839 de către răzeşii din Murgeni şi Glodeni (Telejna), jud. Vaslui. Un alt rezumat dela 1826 se află la Acad. Rom. în pachetul citat la pag. 62, însă cu data greşită „Martie 13“. — Glodenii dela obârşia Telejnei se numesc astăzi Bereasa; par a fi păstrat însă şi numele Telejna de Sus; cf. Telejna de Jos pe aceeaş apă. O urmă de existenţa vechiului nume s'a păstrat în „ţarina Glodenilor“ dintre Răşcani şi Bereasa (Ghibănescu, l. c., p. 94, nota 4). Un alt sat Glodeni se află în faţa Beresii, dincolo de Rebricea, la o distanţă de c. 10 klm. Cf. documentul dela 5 Oct. 1462, No XXXVII.

CLIII

Suceava, 13 Mai 1484.

Ştefan confirmă lui Dragoşe, ginerile lui Severin, stăpânirea peste două sate în acelaş hotar, Fundeştii pe Albina şi Laţcanii, avere a soţiei sale Anuşca, cu condiţie ca aceasta să le stăpânească împreună cu sora sa Stana.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господаръ землн молдавскон, знамєнито чиним нс сим листом нашим въсѣм кто на нєм ꙋзрит или єго чтꙋчи ꙋслишит, ѡжє тот истинїи слꙋга наш Драгошє, зѣт Сєвєрин, слꙋжил нам право и вѣрно. Тѣм ми видѣвши єго правою и вѣрною слꙋжбꙋ до нас, жаловали єсми єго ѡсобною нашєю милостїю и дали и потвєрдили єсми ємоу ꙋ нашєи землн ꙋ молдавскои ѡтнина жєнѣ єго Ꙗнꙋшци, сєла на имѣ Фꙋндєщїи на Ꙗбинѣ и такождєрє ꙋ томжє хотарю сєло на имѣ Лацканїи. Тоє щоби ємꙋ ѡт нас ꙋрик и съ въсєм доходом, ємꙋ и жєнѣ єго Ꙗнꙋшци и сєстри єи Стани, дъщєри Сєвєрини, им равно и дѣтєм их и ꙋнꙋчатом их и прѣꙋнꙋчатом их и пращꙋрѣтом их и въсємꙋ родꙋ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, нєпорꙋшєно николижє на вѣки. Ꙗ хотаръ томꙋ сєлꙋ Фꙋндєщїи на Ꙗбини и тиж хотар Лацканом, що жє єст ꙋ хотар Фꙋндєщим, да єст по старим хотаром ѡт ꙋсих сторон, кꙋда из вѣка ѡживали.

А на то ест вѣра нашего [господства] вишеписанного м[ы] Стефана воевода, и вѣра прѣвъзлюбленних дѣтеи наших Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра болѣрь наших: в. п. [Вл]аикѹла пръкалаба, в. п. Збїари, в. п. Храна дворника, в. п. Юги, в. п. Нѣга, в. п. Гангѹра, в. п. Хърмана, в. п. Германа и в. п. Юаин пръкалабове белоградских, в. п. Ивашка и в. п. Максима пръкалабове келенских, в. п. Дажбога пръкалаба немецкого, в. п. ФетеГоткъ, в. п. Микота пръкалаба[1]) новградского, в. п. Мицка Гѹдича, в. п. Шефѹла пръкалаба хотинского, в. п. Драгоша спатарѣ, в. п. Киракодѣ вистїарника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Iwна чашника, в. п. Петра столника, в. п. Микотича Грози комиса, и вѣра ѹсих наших молдавских болѣри, великих и малих. А по нашим же животи, кто бѹдетъ господаръ нашеи земли молдавскои, wт дѣтеи наших или wт нашего родѹ, или пакъ бѹдь кого богъ изберет господаремъ бити нашеи земли молдавскои, тотъ щоби имъ не порѹшилъ нашего даанїе и потвржденїе, али щоби имъ ѹтвердилъ и ѹкрѣпилъ, занѹже есми имъ дали и потвердили за прав[ое] и вѣрное их слѹжбѹ, и за що естъ имъ пр[ава]а wтнина и дѣдина, wт дѣда [нашего wт] стараго Алексанра воевода. А на болшее крѣпостъ и поѹтвержденье, вѣлѣли е[сми] нашемѹ вѣрномѹ и прѣпочтенномѹ болѣринѹ жѹпанѹ Тъѹтѹловѣ логофетѹ писати и нашѹ печатъ привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(а) Iwн ѹ Соч(а)вѣ, к лѣто ꙁцчв, маи гі ден.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 26/L. Un extras, fără lista boierilor şi cu data greşită 14 Ianuarie, au publicat d-nii L. Miletić şi D. Agura în Дакоромънитѣ и тѣхната славянска писменость, Sofia 1893, p. 375-376 (Sbornicul Ministeriului de Instrucţie Publică din Bulgaria). — Un document al lui Grigore Ghica din 15 Ian. 1765 ne arată locul unde au fost satele Fundeştii şi Laţcanii. Documentul se referă la un proces ce se purta între mânăstirea Agapia şi postelnicul Ioniţă Manole pentru un loc la Băra, în ţinutul Romanului. In el se zice că Manole a arătat un uric dela Ştefan Vodă din 6972 — data a fost cetită aşà, în loc de 6992, din pricina confuziunei lui ς, pe care nu-l cunoşteau diaci din sec. XVIII, cu ο — „pe două sate, Fundenii şi Liţcanii, ce se numesc acum Băra, şi alte părţi de Săvereni, ce [se] cuprind toate în hotarul Bărăi". El a mai arătat şi alte urice din cari se vede că Ieremia Movilă a dat satul Negreştii mânăstirei Agapia (N. Iorga, Studii şi documente, VI, p. 47). Un alt document dela 15

[1]) In orig. пръкалакалаба.

Aprilie 1605 (orig. în Arhivele Statului din Bucureşti) ne vorbeşte despre „Fundeanii pe Albâia" (на Ялбаѧ), ce se mai numiau şi Severeani, în ţinutul (волост) Romanului, şi erau atunci proprietatea lui Nistor Ureche vornicul. După doisprezece ani, într'o „pancartă" dată de Radu Vodă lui Ureche, sunt citate printre cele 52 de sate întregi ale lui, între cele din ţin. Romanului, „satul Lăţcanii pe Albăe i selo Fundenii pe Albăe, cu moară" (Ghibănescu, Surete şi izvoade, II, p. 170). Cea mai veche amintire a acestor două sate e dela 3 Sept. 1428, când e numit şi întemeietorul lor Fundea (Фоундѣ); Alexandru cel Bun îi confirmă acestuia proprietatea peste Fundenii pe Albina, al căror hotar începeà dela Nedeia din Balomireşti, mergeà până în hotarul Herniceştilor şi al Negreştilor, de unde se întorceà la Albina, şi mergeà apoi pe Albina în jos până la Balomireşti (orig. la Acad. Rom., cumpărat dela anticarul Saraga). Albina de aici este deci, ca şi cea dela 1484, părâul Albuia din jud. Roman, pl. Siretu de Sus, care curge printre Băra şi Balomireşti de o parte şi Liţca, vechii Lăţcani, de altă parte. Cf. Doljeştii pe Albâia (Ялбжѧ) în ţin. Romanului (Arh. ist., I, 1, p. 159; tot acolo e vorba de Balomireşti). La obârşia Albuiei „на верхъ Ялбънею" se mai citează la 5 Martie 1446 (orig. la Acad. Rom.) un sat Bozieni, care nu mai există. Un alt părâu cu numele Albina e în jud. Vaslui, pl. Racova, aproape de comuna Armăşoae (v. harta statului major, planşa Corodeşti); pe aceasta nu se află însă nici un sat care să amintească de Fundeni sau de Laţcani. Laţcani lângă o vale Albina nu se constată nici în alte părţi ale Moldovei; v. Marele Dicţionar Geografic, I, p. 42-43; IV, p. 160-161. In documentul dela 1617 (Ghibănescu, l. c.) găsim în loc de Albina Albăe = Albâia, Albuia. Aşà este numită această vale în harta căilor de comunicaţie a judeţului Roman, editată de Ministeriul Lucrărilor Publice la 1903, şi în Marele Dicţionar Geografic, I, p. 45.

CLIV

Suceava, 13 Mai 1484.

Ştefan confirmă lui Mihul, pârcalabului de Crăciuna, satul Găleşeştii pe Crasna, amândouă judeciile, cumpărate cu 105 zloţi tătăreşti dela Stanciul, fiul lui Fedco Stărostescul.

Suret de pe ispisoc sârbesc dela Stefan Voevod,
din lt. 6992, Mai 13.

Facem înştiinţare tuturor cui se cade a şti, precum au venit înnainte noastră şi înnainte tuturor boerilor noştri ai

Moldaviei, a mari şi mici, sluga noastră Stanciul, sin Fedcov Stărostescul, de a lui bună voe, de nime silit nici asuprit, şi au vândut a sa dreaptă ocină dintru al său drept uric, un sat anume Găleşăştii pe Crasna, pe de amândoao părţile a ţinuturilor[1]); acela au vândut acel sat dumisale credincios boeriului nostru Mihul pârcălabul dela Crăciun[a] drept o sută cinci zloţi tătărăşti. Şi s'au sculat al nostru credincios dumnialui Mihul pârcălab şi au plătit deplin acei bani de mai sus scrişi 105 zloţi tătărăşti în mânule slugii noastre Stanciului, sin Fedco Stărostescul, denainte noastră şi înnainte boerilor noştri ai Moldaviei. Deci şi noi văzând a lor de bună voe tocmală şi plată deplin, şi dela noi încă am dat şi am întărit dumisale Mihului pârcălabul[2]) pe acel de mai sus zis sat anume Găleşăştii pe Crasna, pe de amândoao părţile a ţinuturilor, ca să-i fie lui dela noi uric şi cu tot venitul, lui şi feciorilor lui şi fraţilor lui, nepoţilor şi strănepoţilor lui şi a tot neamul lui, ce se va alege mai aproape, neruşuit nici odată în veci. Iar hotarul acelui sat să fie după hotarul vechiu, după toate părţile pe unde au umblat din vac. Şi spre aceasta iaste credinţa domniei meale de mai sus scris Stefan Voevod, şi credinţa a pre iubiţi fiilor domniei meale Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa a tuturor boerilor noştri ai Moldaviei, a mari şi mici. Iar după a noastră viiaţă, cine va fi domnu ţării aceştie a Moldaviei, ori din fiii şi neamul nostru, sau pe cine Dumnezeu va alege a fi domn, să nu strâce a noastră danie şi întăritură, ci mai ales să dè şi să întărească, pentru că şi noi am dat şi am întărit pentru a lui dreaptă slujbă, şi pentru că au cumpărat pe ai săi drepţi bani. Şi pentru mai mare tărie a celor de mai sus scrise, am poruncit credincios boeriului nostru dumnialui

---

[1]) Corectat şi aici şi mai jos din «ţinutului». Originalul aveà de sigur ѡбѣ жѹдєчїи. Cuvântul acesta a fost dar înţeles de Evloghie în felul cum l-a înţeles cu o sută de ani mai târziu epp. Melchisedec; vezi nota dela No. CXCI. Intr'un suret dela 15 Mai 1785, după un document dela 19 Fevr. 1552 al lui Ştefan Rareş, privitor la vânzarea satelor lui Dan Dăvidescul, Tâmpeştii pe pârâul Alb, Mânjeştii pe pârâul Negru şi o parte din Bunjeşti (=Bungeşti), către mitropolitul Sucevei Gheorghe, Evloghie traduce altfel pe ѡбѣ жѹдєчїи: «un sat anume Tâmpeştii pe pârâul Alb, pi amândoao judeţile» (Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina).

[2]) In suret „bârcălabul".

Tăutul logofăt să scrie şi a noastră pecete către această carte a noastră să o lege.

S'au tălmăcit de Gheorghie Evloghi, 1777, Iul. 25.

Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina. Sigilul Arhivelor şi însemnarea dosarului de unde a fost scos acest suret sunt şterse anume cu cerneală neagră; a rămas însă neştearsă notiţele de mâna lui B. P. Hasdeu „pachet 1“ şi „No. 1“. In dos „6992, Mai 13. Dela Stefan Vodă. Cumpărătura lui Mihu pârcălabu pe Gălăşăşti“. N'am putut află până acum unde eră situat acest sat; desigur însă în jud. Vaslui sau Fălciu. Interesantă este pomenirea unui pârcalab de „Crăciuna“ la 1484. Cf. un rezumat la Aricescu, Revista istorică a Arhivelor României, II, p. 62, No. 1912, cu indicaţia: Epp. Huşi, pach. 20/1.

CLV

Suceava, 14 Mai 1484.

Ştefan confirmă lui Ion Parava şi lui Tatul Berivoescul seliştea Berivoeştii pe Sărata, din jos de Plotuneşti, cumpărată de ei dela boierul Şteful Cernătescul cu 37 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним нс сѧм листом нашим въсѧм кто на нем възрит или его чтоучи оуслышит, ѡже прїиде прѫд нами и прѣд ѕсими нашими молдавскими боꙗре, великими и малими, слѹга наш пан Щефѹл Чернътескѹл, по своеи доброи воли, ником непѡнѹжденъ[1]) ани присилован, та продал свою правѹю ѡтнинѹ ѡт своего праваго и питомаго ѹрика, едино селище на имѣ Беривоещїи на Сърата, пониже Плотѹнещи, слѹгам нашим Іѡнѹ Парава и Татѹл Беривоескѹлѹ, за ѯз злат[2]) татарскых. И ѹставше наши слѹги Іѡн Парава и Татѹл Беривоескѹл и заплатил(и) ѹсе исполна тоти вышеписаннїи пинѣзи ѯз злат ѹ рѹки панѹ Щефѹлѹ, перед нами и перед нашими боꙗре. Ино мы видѣвше их доброю волю и токмеж и полнѹю заплатѹ, а ми такождере есми дали и потвръдили слѹгам нашим Іѡнѹ Парава и Татѹлѹ Беривоескѹлѹ тое прѫдреченое село на имѣ Беривоещїи[3]) на Сърате, да ест ѡт нас ѹрык и съ въсем

1) La Ghibănescu непѡнѹджен.
2) La Ghib. злата.
3) La Ghib. Беривѹещїи.

доходом, им и дѣтем их равно и ѹнѹчатом их и прѣѹнѹчатом и пращѹрѣтом их и въсемѹ родѹ их, кто сѣ им изберет наиближныи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотарь томѹ селѹ да ест по старомѹ хотарѹ ѡт ѹсих сторон, кѹда из вѣка ѡжикали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленных сынов господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боѩрь нашиx: в. п. Ѣланкѹла пръкалаба ѡрхеиского и сына его пана Дѹми, в. п. Збѣари, в. п. Храна дворника, в. п. Югы, в. п. Нѣга, в. п. Ганнѹра, в. п. Хръмана, в. п. Германа и в. п. Юани пръкалабове белоградскых, в. п. Икашка [и] в. п. Максина пръкалабове келїискых, в. п. Дажбога пръкалаба немецского, в. п. Фете Готкъ, в. п. Драгоша, в. п. Микотъ пръкалаба новоградского, в. п. Ѩцка[1]) Гѹдича, в. п. Щефѹла хотинского, в. п. Драгоша спътарѣ, в. п. Киракола вистїарника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Ιѡна чашника, в. п. Петра столника, в. п. Грозѣ комиса, и вѣра ѹсих боѩрь нашиx молдавскых, великых и малих. А по нашем животѣ, кто бѹдет господарь нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи нашиx или ѡт нашего родѹ, или пак кѹд кого богь изберет господарем бити нашеи земли молдавскои, тот щобы [им] не порѹшил [нашего] даанїа [и потвръжденїа], али би им ѹтвръдил и ѹкрѣпил, заиѹже есми им дали и потвръдили за их правою слѹжбѹ, и за що ѡни соби кѹпили за свои правїи пинѣзи. А на болшее крѣпост и ѹтвръжденїе томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печать[2]) привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(а) Тоадер, брат Ιѡна даскала, ѹ Сѹчавѣ, к лѣтѡ ҂ѕцчв[3]), маю ді.

Publicat de Gh. Ghibănescu în Uricariul, XVIII, p. 39-44, după originalul ce se află în arhiva proprietarului D. Berea din Huşi. Copia d-lui Ghibănescu, afară de mici greşeli de lectură, dintre cari unele sunt relevate în note, pare a fi exactă. Traducerea e deasemenea destul de bună; trebue să se îndrepte numai „Hrean“ în Hrană; apoi Ivaşcu şi Macsin sunt amândoi pârcalabi de Chilia, iar pârcalab de Roman sau de Cetatea Nouă e numai Micotă, nu şi Dragoş. — Plotuneştii sau Plotoneştii se află în jud. Fălciu, pl. Mijlocu, şi sunt un cătun al com. Urlaţi. Seliştea Berivoeşti se află dar între Todireni şi Ivăneşti, pe valea Sărăţii; cf. harta statului major, planşele Huşi şi Stălineşti.

---

[1]) La Ghib. Ѧцкѹ.
[2]) La Ghib. печати.
[3]) La Ghib. ҂ѕцчв; vezi Uricariul, l. c., p. 44, nota 4.

CLVI

Suceava, 14 Mai 1484.

Ştefan confirmă fraților Ion și Dragoş, fiii lui Duma Tătăranu, şi surorilor lor Draghiţa şi Anghelina stăpânirea peste satele Tătăranii şi Mirenii.

Cu mila lui Dumnezău noi Ştefan Voevod, domn pământului Moldovei, facem ştire cu această carte a noastră tuturor celor ce vor căutà pre ea sau cetind[u-o] vor auzì, iată aceste adevărate slugi a noastre Ion şi Dragoş, ficiori lui Duma Tătăranu[1]), cari au slujit nouă cu dreaptă credinţă, şi i-am miluit cu deosebită a noastră milă, le-am dat şi le-am întărit, [lor] şi surorilor lor Draghiţa şi Anghelina, în pământul nostru [al] Moldovei, pe a lor dreaptă ocină, sate[le] anume: Tătărănii şi Mirenii. Aceste mai sus scrise ca să le fie lor dela noi uric cu tot venitul, copiilor şi nepoţilor şi strănepoţilor şi la tot neamul lor, care mai de aproape se va alege, nemişcat nici odată în veci. Iară hotarul celor mai sus scrise sate ca să le fie după hotarăle cele vechi despre toate părţile, după cum au stăpânit din veac. Iar la aceasta este credinţa domniei mele mai sus scrisului noi Ştefan Voevod, şi credinţa fiilor noştri [Alexandru] şi Bogdan-Vlad, şi credinţa boerilor noştri: [cr. p.] Vlaicul parcalab Orheiului[2]), ... cr. p. Zbiare, cr. p. Hrean vornicul[3]), ... cr. p. Petru postelnicul, cr. p. Grozea comisul, şi credinţa tuturor boerilor noştri, celor mari şi celor mici. Iară după viaţa noastră, cine va fi domn în pământul nostru [al] Moldovei, sau din feciorii noştri sau din neamul nostru, sau pe care îl va alege Dumnezău a fi domn în pământul nostru al Moldovei, acela dania noastră să nu o strice, ci să o întărească, de vreme că le-am dat lor pentru a lor slujbe. Iară pentru mai mare credinţă şi întăritură a celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru pan Tăutu logofăt ca să scrie şi pecetea

---

[1]) La Antonovici „Tătărianu".
[2]) La Antonovici completat „şi f. s. (=fiului său) Duma".
[3]) La Antonovici boierii sunt completaţi după doc. dela 14 Mai 1484, Uricariul, XVIII, p. 39-44, adecă după No. precedent.

noastră să spânzure către această carte. Şi a scris Coste brat (=fratele) lui Ion dascăl, în Suceava, la anul 6992, Mai 14.

Acest uric s'au tălmăcit de pe cel sârbesc pe limba moldovenească, din cuvânt în cuvânt, de popa Mihail, exarhul dela mitropolia Eşului, 1780, Mai 23.

Publicat în revista literară „Făt-Frumos" din Bârlad, an. I (1904), p. 126-127, de Econ. I. Antonovici. Suretul e proprietatea d-nei Maria Alex. Pop, profesoară în Bârlad; în dos are însemnarea „suret de pe ispisocu de Mireni, ce răspunde şi Tătărăni".— Satul Mireni se află în jud. Tutova, pl. Pereschiv, şi are o pădure mare ce se întinde în sus spre Şendreşti. Numele Tătărăni nu se mai întrebuinţează astăzi; v. Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 350, şi harta statului major, planşa Puieşti.

CLVII

Suceava, 29 Mai 1484.

Ştefan confirmă lui Stanciul aurariul un loc de moară pe Brădăţel, „lângă vechile chilii, unde iese Brădăţelul din pădure", cumpărat cu 50 de zloţi tătăreşti dela Căpăţână şi dela fetele vitrege ale acestuia Fedora şi Nastea, nepoatele boierului Coruiu, care îl cumpărase dela Jurj Rotimpan şi dela sora acestuia Malea tot cu 50 de zloţi. Privilegiul de cumpărătură al lui Coruiu îl dă Căpăţână lui Stanciul.

† Милостїю божїю мы Стєфан воєвода, господаръ зємли молдавской, знамєнито чиним ис сѫм нашим листом въсѫм кто нан оуѕрит или єго чтючи оуслышит, ѡж(є) прїидоша прѫд нами и прѫд нашими боѫрє слȣга наш Холоватїи и съ своими падчєрицами Фєдорою и Настєю, оунȣчата пана Корȣѫ, по их доброю волн, никым нєпонȣжєни ани присилована, и продали свою правою и питомою и выкоуплєнȣю ѡтинин̑ȣ дѣда их пана Корȣѫ, єдино мисто ѡт млинь на Бръдъцєл, подли старих килїах, гдє выходит Бръдъцєл ѡт лиса, и продали тоє мисто ѡт млин слȣѕѣ нашємȣ Станчюлȣ аȣрарю за н̃ злат татарскых. И оуставшє слȣга наш Станчюл и заплатил оусє исполна тоти вишєписанїи пинѣзи н̃ злат оу рȣки слȣѕѣ нашємȣ Холоватїи и ȣ рȣки падчєрицам єго

Федори и Насти, оунѹки пана Корѹѫ. И привилїе що имал пан Корѹ[1]) на тое мисто млиновное ѡт кѹпеж, що же вил кѹпил пан Корѹю того миста млиновное ѡт Жѹржѣ Ротимпана и ѡт сестри его ѡт Малѣ за ӥ злат татарскых, тиж дали оу рѹки слѹѕѣ нашемѹ Станчюлѹ аѹрарю, перед нами и перед нашими боѧре. Ино мы видѣвше их доброю волю и токмеж и полнѹю заплатѹ, а мы такождере есми дали и потвердили слѹѕѣ нашемѹ Станчюлѹ аѹрарю тое прѧдреченое мисто м[л]иновное на Бръдъцел, да ест емѹ ѡт нас оурик и съ въсем доходом, емѹ и дѣтем его и ѹнѹчатом его[2]) и прѣщѹрѣтом его и въсемѹ родѹ его, кто сѣ емѹ изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А на то есть вѣра нашего господства вишеписаннаго ми Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних дѣтеи наших Александра и Богдана-Влада, и вѣра боѧрь наших молдавскых: в. п. Влаикѹла пръкалаба ѡрхеиского и вѣра сына его пана Дѹми, в. п. Звїари, в. п. Храни дворника, в. п. Югы, в. п. Нѣга, в. п. Гангѹра, в. п. Хръмана, в. п. Германа и в. п. Ѡани пръкалабове белоградских, в. п. Ивашка и в. п. Максина пръкалабове килїискых, в. п. Дажбога пръкалаба немецкого, в. п. Фете Готкъ, в. п. Драгоша, в. п. Микота пръкалаба новоградского, в. п. Щефѹла хотинского, в. п. Ѿцка Гѹдича, в. п. Драгоша спътарѣ, в. п. Киракола вистїарника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Іѡна чашника, в. п. Петри столника, в. п. Грози комиса, и вѣра оусих боѧръ наших молдавскых, великых и малих. А по нашем животѧ, кто бѹдеть господаръ нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего племене, или пак бѹд кого богь изберет господаремь бит[и наш]еи земли молдавскои, тот щоби не порѹшил нашего д[аанїа и пот]връжденїа, али щоби е[мѹ оу]твърдил и оукрѧпил, занѹж(е) есми емѹ дали и потвердили за его слѹжбѹ, и за що соби ѡн кѹпил за свои пинѣзи. А на болшее крѧпост и потвръжденїа томѹ всемѹ вышеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат завѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(а) Косте въ Сѹчавѣ, в лѣто ҂ѕцҁв, маи кд.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 8/XL. A fost dăruit de epp. Melchisedec, care a publicat şi o traducere a lui în Uricariul, XX, p. 100-102, cu data greşită 1464, adecă 6972=҂ѕцов.—

[1]) Probabil pentru Коровю=Coroiu.
[2]) S'a omis din greşală и прѣѹнѹчатом его.

O traducere germană, făcută la 29 Martie 1782 de locotenentul austriac M. F. Łopeisky, cu data exactă 6992, Mai 29, însă cu multe alte greşeli, se află la „Tabula“ din Cernăuţi, fasc. 39 (Itzkany), No. 248, iar un rezumat după aceasta la N. Iorga, Studii şi documente, V, 1, p. 394: pârcalab de Roman sau de Cetatea Nouă e însă numai Micotă, nu şi Dragoş. — Am tradus pe Хѡловатїи (la epp. Melchisedec „Holovatie“) cu Căpăţână, căci de sigur cuvântul slavonesc e o traducere a poreclei româneşti. Хѡловатїи este un adj., din maloros. холова, rus. голова, paleosl. глава, cap. — Locul de care e vorba acì se află între Boteşti, unde izvorăşte Brădăţelul, şi între Rotopăneşti, satul lui Jurj Rotompan (Rotimpan), în jud. Sucevei, la graniţa de azi a Moldovei; v. Marele Dicţionar Geografic, I, p. 601, şi harta statului major, planşa Cornu Luncei.

CLVIII

Suceava, 8 Iunie 1484.

Ştefan dărueşte fraţilor Maluşcă şi Neicea, Cozma Râzan şi Drăguş, ostaşi din ceata boierului Gangur, pârcalabul de Orheiu, pentru slujbele făcute ţerii prin paza împotriva Tătarilor, un loc pustiu pe apa Vişnovăţului, ca să-şi facă sat şi să-l stăpânească în două părţi egale: o parte Maluşcă şi Neicea, alta Cozma Râzan şi Drăguş.

† Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor celor ce o vor vedeà sau o vor auzì cetindu-se, că am dăruit slugilor noastre Maluşcă şi fratelui său Neicea (şi) Cozmei Râzan şi fratelui său Drăguş, pentru a lor (dreaptă) şi credincioasă slujbă, un loc pustiu ce se află de amândouă părţile Vişnovăţului, lângă Bâcu, în faţa Sultanii şi Maraşii, ca să-şi facă sat şi (să le fie uric) cu tot venitul. Dar jumătate din sat să fie uric pe vecie şi neclintit lui Maluşcă şi fratelui său Neicea, iar cealaltă jumătate (să-i fie) lui Cozma Râzan şi fratelui său Drăguş, (lor) şi fiilor lor şi nepoţilor lor şi strănepoţilor lor (şi la tot neamul lor, ce se va alege mai de aproape), neclintit nici odată în veci. (Şi) la aceasta este credinţa domniei mele a mai sus scrisului Ştefan Voevod, şi credinţa fiilor (domniei) mele Alexandru şi Bogdan (-Vlad), şi credinţa

boierilor noştri (moldoveneşti): credinţa panului Vlaicul pârcalab de Orheiu, cr. p. Zbierea, cr. p. Hrană vornicul, cr. p. Oană şi p. Gherman pârcalabi (de Cetatea-Albă), cr. p. Gangur, cr. p. Ivaşcu şi p. Maxim pârcalabi (de Chilia), cr. p. Dajbog (pârcalab de Neamţ), cr. p. Micotă (pârcalab de Cetatea Nouă), cr. p. Dragoş spătarul, cr. p. Chiracol visternicul, cr. p. Eremie postelnicul, cr. p. Ion paharnicul cr. p. Petru stolnicul, (cr. p. Grozea comisul), şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici. Iar după săvârşirea vieţii noastre, cine va fi domn în ţara noastră a Moldovei, sau din fiii noştri, sau din neamul nostru, sau pe cine îl va alege Dumnezeu a fi domn (în ţara noastră a Moldovei), acela dania noastră să n'o strice, ci s'o întărească, de vreme ce le-am dat-o lor pentru (dreapta şi credincioasa) lor slujbă către noi, şi ca să fie straje împotriva Tătarilor, aşà precum au fost până acuma, fiind din ceata boierului nostru Gangur. Iară spre mai mare tărie (a celor mai sus scrise), am poruncit credinciosului nostru (boier), dumnealui Tăutul logofătului, să scrie şi pecetea noastră s'o atârne la (această) carte a noastră. Şi a scris Coste, fratele lui Ion dascălul, în Suceava, la anul 6992, Iunie în 8.

Publicat întâiaş dată în ziarul „Voinţa Naţională", No. dela 2 Iulie 1904, cu data 1485, de d. Zamfir Arbore.— Asupra acestui important document cf. memoriul meu „Documentul Râzenilor din 1484 şi organizarea armatei moldovene în sec. XV", în Analele Academiei Române, Seria II, tom. XXX, Memoriile Secţiunei Istorice, Bucureşti 1908, p. 362 şi urm.; textul e la p. 364-365. Locul pustiu dela 1484 e azi satul Râzeni din Basarabia.

CLIX

1484.

Ştefan confirmă un schimb de sate între clucerul Duma şi copiii lui Simion Tansa: Toader, Duma şi Stana; cel dintâiu dă acestora satul Grozeşti pe Stemnic, pentru satul Băleşti, tot pe Stemnic.

Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea sf. Ioan Zlataust, pach. 7, doc. No. 36, f. 7. Originalul a fost arătat de egumenul mânăs-

пак и свѣцкими паны молдавскими, и богатыми и оубогими, со оусею радою господарѧ нашего Стефана воеводы божїю милостїю господарѧ земли молдавской, и старою и молодою, и съ оусим посполством, вызнавами и ꙗвно чиним нс тым то нашим верным и справедливым и христїанским записом, кто коли на тоть листь оузрить алибо его чтоучи оуслышит, аже мы слюбоуемь и записоуваем сѧ господареви нашемꙋ миломоу, ѡсвѧценомꙋ и велебномоу Казимирови, королеви полскомоу, великомоу кнѧзю литовскомоу и роускомоу и наивышемоу кнѧжати проускомꙋ и жомонтскомꙋ и иных, и свѧтой Короуни полской, абыхом мы не имали николи на вѣки ѡтстоупити и ѡтхилити сѧ ѡт нашего милого господарѧ, ѡт королѧ его милости, и ѡт свѧтой Корꙋны полской; и имаемь держати нашего милого господарѧ Стефана воеводꙋ на то, абы вирен и похилен[1]) коу господареви нашемоу королеви его милости и к свѧтой Корꙋни полской; и имаемь[2]) емꙋ на то оуставно радїти, ꙗко господареви своемꙋ милостивомоу, абы тым ѡбычаемь был и держал сѧ ꙗко и передкове его стары воеводы молдавскїи, и нс тых ѡбычаев его милость абы николи до смерти и не вышол, нс нами посполоу. А пань наш корол его милость и Корꙋна имает подли нас стати, а наивыше подли нашего господарѧ Стефана воеводы, подлоуг оучинков, старых ѡбычаев и пак нинѣшних записов; а мы имаемь его милости и Короуни свѧтой вирни быти и справедливи, нс нашим милым господарем Стефаном воеводою, нс нашею братиею и дитми, до нашей смерти. И слоубоуемь богоу и господареви нашемоу королеви его милости, абыхом мы иного господарѧ соби не шоукали, ани поднимали, кромѣ господарѧ нашего милого королѧ его милости и диток его, а иномꙋ ни ѡдномꙋ, нз господарем нашим воев(о)доу[3]), абы не слоужили, ни мы, ани дити, ани братиѧ наша, николи на вѣки. А коли бы, боже того не дай, не достало нам господарѧ нашего Стефана воеводы, а мы не имаим ни жадного держати сѧ, до наших горль и до нашей смерти, господарѧ, мимо волю того пана нашего милостивого королѧ и Короуноу[4]), абы ѡни намь милостивы были и подли нас стали, по старым ѡбычаемь, ꙗко стоѧть сими разы подли Стефана воеводы; а без королевской

[1]) Se subtînţelege былъ.
[2]) Sau имаемо.
[3]) Greşit, în loc de воеводою.
[4]) Greşit, în loc de Короуны.

воли и богомь даных диток єго ничого нє имаєм чинити, токма их милость абы нас оу добрых ѡбычаєх держали и подли нас стали. Тоє оусє вышеписанноє слюбоуємь, заприсѧгаємь здєржат и полнити господарєви нашємꙋ королєви и сыном єго милости и Корꙋни, подлꙋг того нашєго листоу и присѧг наших, при [1]) нашєи чти и при вири християнскои, без лєсти и без жадном хитрости. Ꙗ на болшєє потвєржинниє и крипость томоу оусємоу вышеписанномоу, и печати наши привисили єсми и к сємо[у] листоу нашємоу. Пис(анъ) оу Сочавѣ, в лѣто ҂ѕцо, мѣсѧца мр. в҃ дєн.

Unsprezece peceţi atârnate, dintre cari cea dela mijloc, în ceară verde, e a mitropolitului; are 2.2 cm. în diam. şi emblema: jos bustul sfântului Gheorghe cu aureolă, sus bustul lui Isus Hristos; amândouă au monogramele ГЄ la stânga, ѠР la dreapta, І҃Є la stânga şi Х҃Є la dreapta, deci ГЄѠРΓΪЄ şi ІЄОΥЄ ХРНЄТОЄ; busturile sunt despărţite printr'un semicerc; pecetea e lucrată frumos, are ornamente de flori şi e cuprinsă într'un cerc de perle. Celelalte zece peceţi, cinci deadreapta şi cinci deastânga, toate boereşti, sunt foarte şterse; abià la una din ele, la a doua din stânga, am putut distinge emblema: o săgeată înfiptă perpendicular în mijlocul unui м turtit. — Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. Tipărit la Uljanickij, Materialy, p. 103-104, No. 93, şi la Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 697-699, No. DXXIII. Rezumat pe scurt la Dogiel, Codex diplomaticus, I, p. 603, şi la Rykaczewski, Inventarium, p. 139. Cf. Documentele Hurmuzaki, Suplementul II, vol. III, fasc. I, p. 287.

„In numele tatălui şi al fiului şi al sfântului duh, amin. Iată noi Teoctist, mitropolitul Moldovei, şi cu toţi boierii moldoveni, cu duhovnici şi cu mireni, cu bogaţi şi cu săraci, şi cu toţi sfetnicii domnului nostru Ştefan Voevod din mila lui Dumnezeu domn al ţerii Moldovei, bătrâni şi tineri, şi cu toată ţara, mărturisim şi facem cunoscut, prin acest adevărat şi drept şi creştinesc zapis al nostru, tuturor câţi îl vor vedeà sau îl vor auzì cetindu-se, că făgăduim şi ne legăm în scris faţă de iubitul nostru domn, faţă de luminatul şi măritul Cazimir, craiu leşesc, mare cneaz al Litvei şi al ţerii Ruseşti, prea înalt cneaz al Prusiei şi al Jomoitiei şi al altor ţeri, precum şi faţă de sfânta Coroană leşască, că nici odată în veci nu ne vom despărţì şi nu ne vom depărtà de iubitul nostru domn, de domnia sa craiul, şi de sfânta Coroană leşască, ci vom ţineà ca iubitul nostru domn Ştefan Voevod să fie credincios şi plecat domnului nostru domniei sale craiului şi sfintei Coroane leşeşti; şi-l vom sfătuì cu stăruinţă, ca pe un milostiv domn al nostru, să rămâe şi să se ţie de acelaş obiceiu ca bătrânii voevozi ai Moldo-

[1]) In orig. de două ori.

vei dinaintea lui, şi din acele obiceiuri să nu iasă niciodată până la moarte, împreună cu noi. Iar stăpânul nostru domnia sa craiul şi Coroana au să ne ajute pe noi şi mai ales pe domnul nostru Ştefan Voevod, cum glăsuesc vechile tractate[1]) şi obiceiuri şi cum glăsuesc zapisele de acum; iar noi vom fi până la moarte credincioşi şi drepţi domniei sale şi sfintei Coroane, împreună cu iubitul nostru domn Ştefan Voevod, împreună cu fraţii şi cu copiii noştri. Şi făgăduim înaintea lui Dumnezeu şi a stăpânului nostru a domniei sale craiului, că nu ne vom căutà nici ne vom ridicà alt stăpân, afară de iubitul nostru domn domnia sa craiul şi de copiii lui, şi că nimănui altuia nu vom slujì, împreună cu domnul nostru voevodul, nici noi, nici copiii, nici fraţii noştri, nici odată în veci. Iar dacă, doamne fereşte, n'am mai aveà pe domnul nostru Ştefan Voevod, noi nu vom ascultà de niciun domn împotriva voinţei domnului nostru milostiv a craiului şi a Coroanei, pe capetele şi pe viaţa noastră; ca să ne rămâe şi ei milostivi şi să ne ajute, după vechile obiceiuri, cum ajută acum pe Ştefan Voevod. Şi fără voea craiului şi a copiilor lui de Dumnezău dăruiţi n'avem să facem nimic; numai să ne ţie domnia sa în bune obiceiuri şi să ne ajute. Toate aceste mai sus scrise făgăduim şi jurăm să le ţinem şi să le împlinim faţă de domnul nostru craiul şi faţă de fiii domniei sale şi faţă de Coroană, cum zice în această carte a noastră şi în jurămintele noastre, pe cinstea şi pe credinţa noastră creştinească, fără nici o înşelăciune sau viclenie. Iar spre mai mare tărie şi temeinicie a tuturor acestora mai sus scrise, am atârnat şi peceţile noastre la această carte a noastră. Scrisu-s'a în Suceava la anul 6970, luna lui Martie a doua zi".

CXXXI

Suceava, 2 Martie 1462.

Ştefan făgădueşte că va rămâneà credincios regelui Cazimir şi Coroanei polone, conform tradiţiei şi conform tractatului încheiat între el şi plenipotenţiarii regelui (Stanislav din Lemberg, starostele de Galici, Mužyło din Cameniţa, starostele de Sniatin şi Colomeia, şi secretarul regal cneazul Jan Lanka); că va ţine sub pază bună pe fiii lui Sad-Ahmat, căzuţi în mâna lui împreună cu alţi căpitani şi ulani, şi că nu-i va extrădà nimănui, nici Litvanilor, nici Muntenilor, nici ţarului tătăresc Aj-Gherei, nici Turcilor, nici Ungurilor, ci numai regelui, când acesta îi va cere. In schimb, el pretinde ca regele şi Coroana polonă să se ţie de tractatul încheiat

[1]) Orig. оучинки; polon. *uczynek* însamnă faptă, lucru. Cf. No. CXXXV.

între el şi cei trei plenipotenţiari. In cazul însă când şi-ar călcà cuvântul şi n'ar vreà să extrădeze pe fiii lui Sad-Ahmat, regele va fi slobod să nu observe nici dânsul condiţiile tractatului.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь земли молдавской, вызнавами и ꙗвно чиним не тым то нашим листом, и знаменитым и верным и хр[ис]тїанским манстатом, кто коли на ть запис оузрить алибо его чтоучи оуслышит, гдеж того комȣ боудеть потребизна, аже мы слюбоуемь и слюбили есмо и ѡбѧзоуем сѧ оу то господарю и паноу нашемоу ѡсвѧценномȣ и наиꙗснѣишемоу Казимирови, королеви полскомоу и великомоу кнѧзю литовскомȣ и рȣскомȣ и наивышемȣ кнѧжати прȣскомȣ и жомоитскомоу и иных, аже абыхом его милости верни и справедливи были, и мы и съ оусими паны и землею нашею, до нашеи смерти, и свѧтои Короуни полскои, подлоуг старых ѡбычаев переже нас бывших господарев молдавских, и пак подлоуг нинѣшних записов и слюбов, што сѧ конали межи нами и межи королевскими паны и чесники, перед паном Ливовским паном Станиславом, старостою Галицким, и перед паном Каменецким паном Моужилом, старостою Снѧтинским и Коломынским, и перед кнѧземь Ѩном Ланкою, королевским писарем. И пак тоты истины Седи-Ѧхматови сынове, што соут нинѣче по божїи милостї оу наших роуках, и не дрȣгими темники и оуланы, а мы имаемо их твердо и статочно держати, оу твердои и оу вѣрнои роуцѣ, и николи на волю их не поустити, ани выдати их на иноую ни на ѡдноу стороноу и ни оу ѡдиноу роукоу, ни до Литвы, ани до Басараб, ани цареви Ѧж-Гереневи, ани до Тоурков, ани до Оугор; лише коли нас ѡ то наипервеи корол его милость ѡбышлеть алюбо тежь напоменет[1]), а мы абыхом их дали оу роуци паноу и господареви нашемȣ наꙗснѣишемоу королеви его милости и паном его Короуни полскои, а на иноую жадноую стороноу их не выдати, ꙗко и выше пишем и оупоминаемо. Ѧ пан и господарь наш корол его милость и Корȣна абы нам полнили и здержали, подлоуг слюбов и записов што сѧ записовали и конали межи нами и межи тыми то трима великими и королевскими чесники, што их проѩвлѧемь оу вышнем писмени. Ѧ пак ли быхом того оусего не полнил(и) п(а)ноу и господареви

[1]) Dela нас şi până la напоменет textul este scris de o altă mână peste o ştersătură; la наипервеи se vede un є peste а, încât ar puteà cineva să citească „ѡ то нас и первеи".

кор(о)лю єго милости и Короунѣ, подлоуг слюбов и записов и присѧги наши [1]) и паноўвь нашиχ, єсли быχоум тыχъ то Єад-Яχматовичюв ис ыными темники и оуланы не выдали, тогды нам корол єго милость не имаєть [2]) ни в чюм винен быти, и можеть нам своиχ записоўв не держати, которыи имам под королевскою завишеною печатю [3]). Я мы имаѥ[м] тоє оусе полнити и дилати, по воли пана и господарѧ нашего королѧ єго милости и по воли свѧтои Корѹны, при нашеи чти и при вѣрѣ христианскои, без жадного оумышлиниѧ и нагабаниѧ, без лести и хитрости, до нашего горла и до нашеи смерти. Я на болшоўю крипост и потвержиниє томоў оўсемѹ вышеписанномѹ, и печат нашоў привиснали єсми к томѹ то нашемѹ листоў. Пис(анъ) оў Єочавѣ, в лѣто ҂ѕцо, мѣсѧца мр. в҃ ден.

Pecetea cea mică a domnului, 2.6—2.7 cm. în diam., cu legenda: † ПЄЧЯТЬ СТЄФЯНЯ ВОЄВОД ⁂, cu mult spaţiu între O şi Д şi între Д şi rozetă; marca ţerii e frumos lucrată. — Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. Publicat de Uljanickij, Materialy, p. 101-103, No. 92, şi de Kałužniacki, Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 695-697, No. DXXII. Traducerea latină a lui Kałužniacki are două greşeli: numeşte pe Ioan Lanka „cnesum“ în loc de „reverendum“ (orig. кнѧзь, polon. *ksiądz)*, şi traduce pe „ис дрѹгими темники и оуланы cu „una cum aliis captivis et equitibus“, ceeace nu este exact, căci темникъ însamnă în limba veche rusească „căpitan, comandant peste 1000 de oameni“ (dela тьма o mie), iar оуланы trebuià să rămâe netradus, căci este un corp special de cavalerie. Rezumat scurt la Dogiel, Codex diplomaticus, I, p. 603, şi la Rykaczewski, Inventarium, p. 140. Cf. Documentele Hurmuzaki, Suplementul II, vol. III, fasc. 1, p. 288.

„Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, mărturisim şi facem cunoscut cu această carte a noastră, cu această cunoscută şi adevărată şi creştinească pecete [4]), tuturor câţi vor vedeà această carte sau o vor auzì cetindu-se, când va fi cuiva de trebuinţă, că făgăduim şi am făgăduit şi ne legăm întru aceasta domnului şi domnului nostru luminatului şi prea măritului Cazimir, craiu leşesc, mare cneaz al Litvei şi al Rusiei [5]), prea înalt prinţ al Prusiei şi Jomoitiei şi al altor ţeri, că vom fi drepţi şi credin-

---

[1]) Greşit, în loc de присѧгъ нашиχъ.

[2]) După имаєть urmează un нам superfluu.

[3]) Dela „и присѣги“ şi până aci la „печатью“ este scris peste o răsătură, cu mâna care a făcut şi corectura de mai sus.

[4]) In orig. манстатом; cf. nota 3 dela p. 287.

[5]) Subt *Rusia* se înţelege aici, ca în toate celelalte documente din acest volum, *Galiţia* de astăzi, vechiul Галичь, polon. *Halicz.*

cioşi până la moartea noastră domniei sale şi sfintei Coroane leşeşti, noi cu toţi boierii noştri şi cu ţara noastră, după vechile obiceiuri ale domnilor moldoveni ce au fost înainte de noi, precum şi după scrisorile şi jurămintele ce s'au făcut acum între noi şi între boierii şi oamenii de frunte ai craiului, înaintea dumnialui Stanislav dela Liov, starostele de Galici, şi înaintea dumnialui Mujilo dela Camenița, starostele de Sniatin şi Colomeia, şi înaintea preacuviosului [1]) Ian Lanca, diacul crăesc. Şi-apoi, pe fiii lui Sedi-Ahmat cari, prin mila lui Dumnezeu, sunt acum în mânile noastre, împreună cu alţi căpitani şi ulani, avem să-i ţinem cu tărie şi statornicie, în mâni tari şi credincioase, şi n'avem să le dăm drumul nici odată, nici să-i dăm în vreo parte oarecare sau în mâna cuiva, fie Litvanilor sau Basarabilor, fie ţarului Aj-Gherei, fie Turcilor sau Ungurilor. Dacă însă ni-i va cere cumva mai întâiu domnia sa craiul sau ne va aduce aminte de ei, atunci noi avem să-i dăm în mânile domnului şi stăpânului nostru prea înălţatului craiu şi ale boierilor lui, ai Coroanei leşeşti; în altă parte n'avem să-i dăm nicăiri, precum scriem şi însemnăm mai sus. Iar domnul şi stăpânul nostru domnia sa craiul şi Coroana au să se ţie şi să împlinească, după făgăduinţele şi scrisorile ce s'au scris şi s'au desăvârşit între noi şi între aceşti trei mari boieri crăeşti, pe care le arătăm în cele scrise mai sus. Iar dacă nu vom împlinì toate acestea domnului şi stăpânului nostru domniei sale craiului şi Coroanei, după făgăduinţele şi scrisorile şi jurământul nostru şi al boierilor noştri, şi dacă nu vom da pe fiii lui Sad-Ahmat, împreună cu ceilalţi căpitani şi ulani, atunci domnia sa craiul nu ne va fi dator cu nimic, şi va fi slobod să nu se ţie de scrisorile pe care le avem dela dânsul sub pecetea crăească atârnată. Iar noi avem să împlinim şi să facem toate acestea după voea domnului şi stăpânului nostru a domniei sale craiului şi după voea sfintei Coroane, pe cinstea noastră şi pe credinţa noastră creştinească, fără niciun gând ascuns şi fără şovăire, fără înşelăciune şi fără viclenie, până la moartea noastră. Iar spre mai mare tărie şi temeinicie a tuturor acestor mai sus scrise, am atârnat şi pecetea noastră la această carte a noastră. Scrisu-s'a în Suceava la anul 6970, luna lui Martie în 2".

CXXXII

Iaşi, 25 Ianuarie 1463.

Ştefan dă salv-conduct burgmistrului, consilierilor şi neguţătorilor lembergeni, asigurându-i că pot să vie să cumpere şi să vânză orice marfă în ţara sa, numai să plătească vămile după

[1]) Se ştie că secretarii regali în Polonia erau de obiceiu clerici.

privilegiul ce-l au dela dânsul; ei să aducă cu sine acest privilegiu sau privilegiile primite dela antecesorii săi.

† Милостию божїєю мы Стєфан, воєкода и господарь землн молдавскои, свѣдомо чинимь симь нашєм листѡмь каждомȣ доборомȣ кто на нєм възрит алибо єго чтȣчи ȣслышит, колиж того комȣ бȣдєт потрєбизна, ѡжє слюбȣєм и слюбили єсми и даєм и дали єсми сєс наш лист глєнтовныи правы, христиански, щож на ȣсєм свѣтѣ стоит, панȣ бȣргъмистрȣ и ȣсим паном и чєсником радцѧм и ȣсим кȣпцєм з мѣста Лвовского, великим и малим, приятєлєм нашим милым, на то ꙗко да єст им волно и слободно и ȣсим кȣпцєм прїити к нам до нашєи землн съ ȣсими своими торговлѣми и товаром, кȣповати и продавати, бєз никоторои забавы и шкоды. А мыто да платѧт ѡт своєго товара и торговли подлȣг того листȣ привилного, щож єсми им дали и записали. И коли к нам прїидєтє, а вы до нас прїнєситє тот лист привилны, щож имаєтє ѡт наших прєдкок, алибо тот що єсми вам ѡт нас дали и записали[є]; а мы тот лист ѡсмотрившє, а мы вам хочєм здєржати подлȣг того нашєго листȣ привилного, що єсми вам дали и записали. Тоє всє вышєписанноє слюбȣєм вам здєржати и пополнити подлȣг сєго нашєго листȣ, при нашєи чти и вѣрѣ христианскои, бєз лъсти и бєз въсѣкои хитрости. А на то єсть вѣра господства ми и вѣра болѧр наших, вєликих и малых. А на болшȣю крѣпость томȣ[1]) въсємȣ вишєписанномȣ, вєлѣли єсмы писати и нашȣ пєчат закѣсити и к сємȣ листȣ нашємȣ. Пис(анъ) ȣ Ѧскомь тръгȣ, в лѣто ҂ѕцоа, мѣсѧца гєн. к҃є.

Pecetea domnească cea mică, cu legenda: † ПЄЧѦТЬ СТЄФѦНИ ВОЄВОДЫ. — Orig. în arhiva oraşului Lemberg; în dos adresa: глєнт Лвовчаном (salv-conduct Lembergenilor). Publicat întâiu de E. Kałużniacki, cu traducere polonă, în Dokumenta mołdawskie i multańskie, No. IX, p. 50-52, şi apoi cu traducere latină în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 699-700, No. DXXIV. In aceasta „praefecto" trebue schimbat în „magistro civium" (бȣргъмистрȣ), iar „maiestatis meae" în gura lui Ştefan trebue schimbat în „dominationis meae"; aşà se exprimà el în scrisorile sale latineşti, după господства ми al celor slavoneşti.

„Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan, voevod şi domn al ţerii Moldovei, facem cunoscut prin această carte a noastră tuturor oamenilor buni cari o vor vedeà sau o vor auzì cetindu-se, când va

---

[1]) In orig. de două ori.

fi cuiva de trebuinţă, că făgăduim şi am făgăduit şi dăm şi am dat această carte a noastră de trecere, adevărată şi creştinească, cum se obişnueşte în toată lumea, dumnialui burgmistrului şi tuturor domnilor şi sfetnicilor de frunte şi tuturor neguţătorilor din oraşul Liovului, mari şi mici, prietenilor noştri iubiţi, spre aceea ca să fie volnici şi slobozi, ei şi toţi neguţătorii, să vie la noi, în ţara noastră, cu toate negoaţele şi mărfurile lor [1]), să cumpere şi să vânză fără nici o zăbavă sau pagubă. Iar vamă să plătească de la marfa şi negoţul lor după cartea de drepturi [2]) ce le-am scris şi le-am dat. Şi când veţi veni la noi, să aduceţi cu voi sau cartea de drepturi pe care o aveţi dela cei ce au fost înaintea noastră, sau aceea pe care v'am scris-o şi v'am dat-o noi înşine; că noi văzând acea carte, ne vom ţineà de acea carte a noastră de drepturi, ce v'am scris şi v'am dat vouă. Toate aceste mai sus scrise făgăduim să le ţinem şi să le împlinim cum zice în această carte, pe cinstea şi pe credinţa noastră creştinească, fără înşelăciune şi fără nici o viclenie. Iar spre aceasta este credinţa domniei mele şi credinţa boierilor noştri, mari şi mici. Iar spre mai mare tărie a tuturor acestora mai sus scrise, am poruncit să se scrie şi să se atârne pecetea noastră la această carte a noastră. S'a scris în târgul Iaşilor la anul 6971, luna lui Ghenarie în 25".

CXXXIII

Tabăra dela Hotin, 9 Octomvrie 1467.

Grigorie, arhiepiscopul din Lemberg, Stanislav din Hodcze, voevodul Rusiei şi starostele general de Galiciu, Mihailo Buciaţchi, voevodul Podoliei şi starostele de Sniatin, Colomeia şi Coropeţ, reprezentanţii regelui Cazimir, şi boierii: Vlaicul, Goian starostele de Hotin, Şendrica dela Dorohoiu şi Iuga visternicul, reprezentanţii voevodului Ştefan, întrunindu-se, împreună cu arbitrul regal Mikołaj Grzymało, la 9 Octomvrie 1467 sub Hotin, ca reprezentanţi ai ţărilor: Rusia, Podolia şi Moldova, spre a discutà asupra chestiunilor pendente între aceste ţări, hotărăsc să se întrunească din nou în conferinţă la o săptămână după Sf. Gheorghe viitor, spre a discutà chestiunile asupra cărora nu s'au putut înţelege şi cari fuseseră desbătute încă înainte de solia lui Jan Rytwinski, mareşalul general al Coroanei, la Ştefan Vodă, precum şi altele ce s'au ivit de atunci încoace.

---

1) Orig. торговлн н товаръ.
2) Orig. лнстъ првнланын privilegium, littera privilegialis.

Dacă însă regelui nu i-ar conveni acest termin, el va aveà să aleagă un altul, va înştiinţà pe Ştefan prin scrisori sau prin soli şi la termenul fixat va trimete plenipotenţiari, spre a încheià tratările începute.

† Въ сѹботѹ, въ день свѧтого Францишка, в лѣто ѕцое, снемь посполиты земль манстатѹ господарѣ кролѣ его милостъ рѹскых и подолскых и молдавскых на полнѹмь мѣстьци под Хотинем был и сталь и чинень. На которого сонмѹ кончанїе и дѣланїе и рѣженїе и справленїе наѹчтѧвѣнишїи ѹ бозѧ ѡтець кнѣзь Григоріе, божїею милостїю и свѧтои церкве Лвовскои архиепископь, и також велеможны панове: пань Станиславь с Ходча, воевода землн рѹскои, посполитои староста Галицскы, и пань Михаило Бѹчачскы, воевода Подолскы, староста Снѣтинскы и Коломынскы и Коропескы, и прѣнаѡсвѣценшее и наивнишее кнѣжѧ и велеможны господарь нашь крол Казимирь, з бога милости крол полскы и великы кнѣзь литовскы и рѹскы и прѹскы и иншиx мнѡгых землъ господарь, и також велеможны панове: пань Еланкѹль, и пань Гоѧнь[1]) староста Хотинс[к]и, и пань Шендрика Дорогѹнскы, и пань Юга кистїарникь, панове и рада господарѧ Стефана воеводы, божїею милостїю господарь землн молдавскои, из дрѹгои стороны, сѹть ѡсланы и налицены и намѧнены. Межи которыми панми пань Миколаи Грималo, кижь господарѧ кролѣ его милости, ѡсобно был съсланы, абы ѹсым сторонам била справедливостъ, абы ѡдно смотрыль. На которѹмь ѡнимѣ тоты панове съ [ѡ]бѡх сторонь, ѡдною волею тѹтож на том мѣстьцѧ под Хотинемь, аж бы била божїа волѣ и господарѣ кролѣ его милостъ и господарѣ Стефана воеводы на то, и дрѹгы снемь посполиты ѹ тыждень[2]) по свѧтомь Юрїи наиближшимь положили, и визволили и ѹставили, на том ѡнимѣ ѹси рѣчи, ѡ которыи сѧ не моглы изгодити промеж собою, которыи[3]) сѧ дѧıали пред посолством черес велеможного пана Юна Рыткынского, маршалка кролевства полского посполитого, до велеможного господарѣ Стефана воеводы, господарѣ земли молдавскои, ѡт господарѣ кролѣ его милостъ, и ѹси иншн имають быти сѹжены, великы и малы, и також которыи бы сѧ ѹзновили по сем ѡнимѣ. А естли бы господаръ кроль его милостъ того ѡнимѹ на тоть день по свѧ-

[1]) La Kałuž. greşit Боѧнь, Boian.
[2]) Polon. *tydzień*, gen. *tygodnia*, săptămână.
[3]) In orig. котоиры.

томь Юрїи ꙋ тыждень не произволил, але бы его милость ины день пред тым або по том положиль томꙋ тѡ сѡимови, тогды его милость имаеть господарꙗ Стефана воеводꙋ своими послы або листи своими ѡбыслати, и день положити и намѣнити, и паны свои съслати; а там ꙋсы рѣчи имають быти провод[е]ны и сꙋжены и доконаны. Пис(анъ) под Хотинем, ѡх. ꙟ день.

Pecetea cea mare domnească, 8 cm. în diametru, cu legenda: † ПЄЧЯТЬ ІѠ СТЄФЯНЬ ВОЄ[В]ѠДЯ, ГѠСПОДЯРЬ ЗЄМЛИ МѠЛДЯВСКОИ. Din cele patru peceţi boereşti, cari au fost atârnate (a lui Vlaicul, Goian, Şendrica şi Iuga) au rămas numai două, amândouă în ceară albă; la una, c. 2 cm. în diametru, emblema este stricată de tot, se citeşte însă legenda: † П[ЄЧЯТЬ ПЯ]НЯ ГОЯ[НЯ Д]ВОРНИКЯ; la a doua, de aceeaş mărime, se cunoaşte emblema: scut cu o cruce la mijloc şi două cârlige, unul dea dreapta, altul dea stânga; din legendă se vede numai: † ПЄЧЯТЬ ПЯНЯ.... Diac pare a fi fost Steţco.— Orig. în Arhivele Ministerului de Externe din Moscva; o fotografie la Academia Română, după care a fost publicat de E. Kałužniacki în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 701-702, No. DXXV, cu data greşită 1466, cu câteva abateri dela ortografia originalului şi cu pecetea domnească nedescifrată. Peceţile boierilor nu se pot cetì din fotografie. La Uljanickij această bucată lipseşte.

„Sâmbăta în ziua sfântului Francisc, în anul 6975, s'a ţinut adunarea obştească a ţerilor măriei sale domnului craiului, a Rusiei şi Podoliei, şi a ţerii Moldovei, în tabăra de sub Hotin. Pentru pregătirea, ţinerea şi împlinirea acestei adunări au fost trimişi şi încredinţaţi şi numiţi prea cinstitul în Dumnezeu părinte popa Grigorie, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop al sfintei biserici dela Liov, şi prea cinstiţii boieri: dumnialui Stanislav din Hodcze, voevodul ţerii ruseşti, starostele obştesc de Galiciu, şi dumnialui Mihailo Buciaţchi, voevodul Podoliei, starostele de Sniatin şi de Colomeia şi de Coropeţ, din partea prealuminatului şi prea înălţatului prinţ şi domn prea puternicul craiu al nostru Cazimir, din mila lui Dumnezeu craiu al Poloniei şi mare cneaz al Litvei şi al Rusiei şi al Prusiei şi domn al altor multor ţeri, de o parte,—şi de altă parte prea cinstiţii boieri, dumnialui Vlaicul şi dumnialui Goian starostele de Hotin şi dumnialui Şendrica dela Dorohoiu şi dumnialui Iuga visternicul, boieri şi sfetnici ai domnului Ştefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţerii Moldovei. Pe lângă aceşti boieri dumnialui Nicolae Grimalo, hatmanul[1]) domniei sale domnului craiului, a fost trimes în deosebi, ca să bage de seamă să se facă dreptate tuturor părţilor. La această adunare boierii de amândouă părţile, cu o singură voinţă, s'au învoit şi au hotărît

[1]) In orig. вижь (la Kałuž. greşit вожь)=вождь dux, comandant.

să se ţie, dacă va fi voea lui Dumnezeu şi a domniei sale domnului craiului şi a domnului Ştefan Voevod, o altă adunare obştească în acelaş loc sub Hotin, în întâia săptămână după Sf. Gheorghe viitor, la care adunare vor aveà să se judece toate trebile pentru cari nu s'au putut înţelege între sine şi cari s'au întâmplat înainte de solia trimeasă de domnia sa domnul craiu la prea înălţatul domn Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, prin prea înălţatul boier Jan Rytwinski, mare marşal al crăiei polone, — atât cele mari cât şi cele mici, cât şi cele ce se vor ivì dela această adunare înainte. Dacă însă domniei sale domnului craiu nu i-ar plăceà ca acea adunare să se ţie la acest soroc, adecă în săptămâna după Sf. Gheorghe, ci domnia sa ar pune pentru acea adunare un alt soroc, înainte sau după acesta, atunci domnia sa are să dea de ştire prin soli sau prin scrisori domnului Ştefan Voevod, are să pue soroc, să i-l facă cunoscut şi să-şi trimeată pe boierii săi; acolo au să fie vânturate, judecate şi hotărîte toate trebile. S'a scris sub Hotin, Octomvrie în 9".

CXXXIV

Suceava, 10 Iulie 1468.

Boierii de frunte ai lui Ştefan trimet Braşovenilor o solie prin fratele lor Iliaş şi-i roagă să dea credinţă vorbelor acestuia.

Salutacionem amicabilem cum augumento amicicie. Noveritis quod litteras amiciciarum vestrarum plane intelleximus et intensionem amicicie vestre. Ideo misimus fratrem nostrum nomine Heliam, alias Heliasch. Ideo petimus amicicias vestras, ut dignemini sibi fidem creditivam adhibere tanquam nobis, quia sunt verba nostra. Datum Soczavie, die dominica ante festum sancte Margarethe virginis, anno Domini MCCCCLXVIII.

Stanczul castellanus de Albo Castro, Wlayko castellanus de Chotin, Goyan, Issaya marchio, Thoma cancelarius, Sberra castellanus, Buchta castellanus de Kylya, Lluca stolnig, Jwga[1]) thezawrarius, Paschko postelnig, Thoma Ginda, Nag komis, Negryla poharnig et cetera, et alii officiales.

---

[1]) In orig. pare a fi „Jroga".

Adresa: Honorabilibus ac circumspectis viris, domino iudici ac consulibus de Corona, amicis nobis carissimis.

Orig. pe hârtie în arhiva orăşenească a Braşovului, cu cinci peceţi în ceară neagră, rupte; copie la Academia Română.—„Margarethe virginis“ se serbà în diferite zile din Iulie: 12, 13, 14 ş. a., în Ungaria mai obişnuit la 13. In anul 1468 prima Duminecă înainte de 13 Iulie a căzut la 10 Iulie. Cf. documentul dela 12 Iulie 1475, No. CXLVI.

CXXXV

Suceava, 28 Iulie 1468.

Ştefan făgădueşte regelui Cazimir şi Coroanei polone că le va fi supus credincios, cum le-au fost şi predecesorii săi, în special bunicul său Alexandru; că nu se va supune nici unui alt suzeran; că la caz de trebuinţă va fi gata să-l ajute cu puterile sale, la orice vreme şi împotriva oricui, conform învoelei ce regii poloni au avut cu predecesorii săi, în deosebi cu bunicul său Alexandru; că va fi prieten prietenilor şi duşman duşmanilor regelui, neexceptând pe nimenea, fie păgân sau creştin; că la întâia ocazie, când regele va venì în părţile ruseşti, la Cameniţa, Colomeia sau Sniatin, îi va eşì înainte şi-i va prestà omagiul de fidelitate; că în sfârşit nu va purtà războiu cu nimenea fără consimţământul lui. In schimb, regele şi Coroana polonă au să-l ocrotească şi să-l apere, ca pe bunicul său Alexandru, împotriva oricărui neam ce i se va arătà duşman lui şi ţării sale, împotriva Turcilor, Tătarilor şi Ungurilor, fie prin intervenţie diplomatică, fie prin putere armată; la o mare strâmtorare regele va fi dator să-i vie în ajutor chiar în persoană; pe rivalii şi pretendenţii la coroana Moldovei n'are să-i tolereze nici la curtea sa nici în ţările sale, ci are să-i gonească şi să-i pedepsească.

† Въ имѧ wтца и сына и дꙋха свѧтого, троицѧ свѧтаѧ и нероздѣлимаѧ, штож ест добры початок и ѝконець коу каждомꙋ [1]) и справедливомꙋ пожиткоу оусѣкои дꙋши христїѧнскои. Ѧ сет [2])

[1]) Orig. are acì şi în alte câteva locuri unde e întrebuinţat acest cuvânt forma greşită калжды, deci калждомꙋ etc.

[2]) Orig. сⷮе, Uljan. şi Kałuž. сетъ; cf. No. CXXX, p. 288.

мы Стефань воевода, милостїю божїю господарь земли молдавскои, вызнавамы и оузмавлммы ис тым то нашимь светлымь и справедливым и миле выписанымь манстатомь каждомоу добромоу, и доуховномоу и свецкомоу, и великомоу и маломоу, кто коли на тоть наш верны листь позрить алибо его чтоучи оуслышит, оу кажды потребны часы, аже мы и слюбоуемь и слюбили есми, ис нашимь ѡтцемь доуховнымь митрополитомь и съ оусимь доуховенствомь и пак и съ оусими нашими паны, и старыми и молодыми, и съ оусею нашею верною радою молдавскою и съ оусими нашими поддаными и съ оусимь посполствомь волоскои землн, паноу и паноу и господаревѣ нашемоу, наіаснѣишемоу и наимилостивѣишемоу Казимировѣ, милостїю божїю королевѣ полскомоу и великомоу кнмзю литовскомоу и жомоитскомоу и роускомоу и проускомоу, и штожь ест наивышїи дѣдич и пан и господарь и иншимь многим землмм, и свмтои Короунѣ полскои, и оусим ѩрцибискоупом и бискоупом и оусимь прелатамь и оусемоу доуховенствоу, и пак оусимь чесникомь и паномь радѣ полскои, абыхомь мы их милости верни и подьдани были на веки, тымь ѡбычаемь ѩко соут были и передкове наши, дидь наш стары Ѡлександрь воевода, и съ оусими своими паны и молдавскою землею; и были оусхилени[1]) и покорни коу свмтымь переже бывшимь королемь и Короунѣ полскои, такь и мы нмаемь быти, и дити наши и оуси подданы наши, на веки векома. И не имаемь соби иныхь жадных сторон шоукати а никомоу иномоу оусклонити см, ани поддати см, кромѣ пана нашего наимилостивѣишего королм его милости и Короуны полскои. И коли боудет пана нашего королм приказание, и боудет потребнам хвилм и час, абыхомь его милости помоч и послоушенство оудилали, боуд на которою сторонoу, а мы имаемь оудилати подлоуг приказанна пана нашего, и пак подлоуг моци нашеи, подлоуг старыхь оучинковь, ѩкож ест был из века оуставь передков наших, старого Ѡлександра воеводы, дида нашего, и земли молдавскои. И ис того не имаемь его милости вымолвити см, ани Короунѣ полскои, ни оу чем, але имаемь их милости верни и пилни быти, ѩкожь выше пишемь. И такиж имаемь быти каждомоу королевскомоу примтелю примтеле[2]), а непримтелевѣ королевскомоу имаемь быти непримтеле, жадного не вын-

---

[1]) La Uljan. și Kaluž. greșit оусилени.
[2]) După примтеле orig. are încă un быти superfluu.

моуючи, ни пога[ни]на[1]) ни христїанина, ава ни[2]) жаднои парсоуны. И також коли дасть милы богъ та прїедет пан наш корол[3]) его милость своим исчасным приеханием на роускїи стороны и на именованаѧ мистцѧ, до Каменцѧ алйбо до Коломы[и] або пак до Ѥнѧтина, а его милость имает нас ѡбыслати, а мы имаем до его милости поехати, ꙗко до пана нашего наимилостївѣишего, и имаем его милости покороу и голдь оудилати, подлоуг старыхь ѡбычаевь. И також без вѣданиѧ и без рады и наоуки пана нашего королѧ его милости и Короуны ничого не имаем починати, ани валчити, ни на ѡдноу стороноу, але оу их милости наоуки и рады имаем жадати. Ꙗ пан наш корол его милость и Короуна полскаѧ имает нас миловати и оуч[и]ти, держати оу каждыхь ласкавых и верных и оучливых оучинкох и члонкохь, ꙗко держали и миловали переже нас бывшего дида нашего старого Ѡлександра воеводоу, и имают нас ѡстерегати и ѡборонити съ оусих сторон и ѡт каждого на свѣти ꙗзыка, и ѡт Тоурковь и ѡт Татар и ѡт Оугорь, ава[4]) и ѡт поганина и ѡт христианина, и ѡт каждои[5]) парсоуны кто боудет противко нам и противко земли нашеи и противко подданым нашим. Ꙗ пан наш наимилостивѣишїи корол и Короуна имает нас ѡборонити и ѡстеречи и послы своими и ѡроужием своим и воисками своими. И боудет ли нам оусилно, боже того не даи, тогды и сам пан наш наимилостївѣиши корол его милость и сам своим животом подли нас имает стати, а никомоу нас и землю нашоу не выдати, [ни]коли на веки векома. И також ни ѡдинь наш неприѧтел, што сѧ назовет господарским именем, абы не имал жаднои ласки и поживлениа ни оу дворѣ пана нашего королѧ его милости, ани оу Короунѣ, але имают гонени [и] кажнени быти, ꙗко на них слоуши. Тое оусе вышеписанное и выименованное имаем издержати и по[л]нити, подлоуг того нашего верного листоу, при нашеи чти а при вѣрѣ христїанскои, без лести и без жаднои хитрости, на веки. Ꙗ на болшоую крѣпость и потвержение томоу оусемоу вышеписанномоу, и печат

---

[1]) Orig. погана; cf. mai jos поганина.

[2]) Kałuž. are ани în loc de ава ни; cf. Uljan., l. c., p. 105; ава e interjecţiunea malorosiană авва, овва, ов în înţeles de „până şi" (mai ales în dialectele din Ungaria).

[3]) In orig. кокорол.

[4]) Uljan. şi Kałuž., în loc de Оугорь ава, au greş. Оугорьства.

[5]) Uljan. куождои, Kałuž. коуждой, amândouă greşite. Orig. are калждои; v. nota 1 dela p. 300.

нашоу есмо привѣснли коу семоу листоу нашемоу. Пис(анъ) оу Сочавѣ, ѡт Ядама в лѣто ҂ѕцоѕ, мѣсяца юл. кн҃ ден.

Pecetea cea mare domnească, 8 cm. în diam., cu legenda: † ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЕМЛИ МѠЛДЯВСКОИ, foarte bine păstrată. — Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. Tipărit de Uljanickij, Materialy, p. 104-106, No. 95, şi după acesta de Kałužniacki, Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 702-705, No. DXXVI, cu o bună traducere latină. „Grandis Alexander voyevoda“ trebue îndreptat însă în două locuri (p. 704) în „senior Alexander voyevoda“, în orig. старыи = cel Bătrân, în opoziţie cu Alexandru cel Tânăr sau Alexandrel, care domnise cu câţiva ani înainte de Ştefan. In actele oficiale contimporane sau posterioare Alexandru cel Bun nu e numit nici odată „Mare“, cum s'ar puteà crede după traducerea greşită a d-lui Kałužniacki. Rezumat de Dogiel în Codex diplomaticus I, p. 603, cu data greşită 1470. Cf. Rykaczewski, Inventarium, p. 140, şi Documentele Hurmuzaki, Suplementul II, vol. III, fasc. 1, p. 288 (6946 este pentru 6976).

„In numele tatălui şi al fiului şi al sfântului duh, treimea sfântă şi nedespărţită, care este începutul şi sfârşitul bun a orice lucru drept şi folositor pentru toate sufletele creştineşti. Iată noi Ştefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţerii Moldovei, mărturisim şi facem cunoscut, prin această luminată şi dreaptă şi cu dragoste scrisă carte a noastră, tuturor oamenilor buni, duhovnicilor şi mirenilor, celor mari şi celor mici, cari vor vedeà această adevărată carte a noastră sau o vor auzì cetindu-se, la orice vreme de nevoie, că am făgăduit şi făgăduim, împreună cu părintele nostru duhovnicesc mitropolitul şi cu tot clerul şi cu toţi boierii noştri, cu cei bătrâni şi cu cei tineri, şi cu toţi credincioşii noştri sfetnici moldoveneşti şi cu toţi supuşii noştri şi cu toată ţara noastră a Moldovei, făgăduim domnului domnului şi stăpânului nostru, prea luminatului şi prea milostivului Cazimir, cu mila lui Dumnezeu craiu al Poloniei şi mare cneaz al Litvei şi al Jomoitiei şi al Rusiei şi al Prusiei, lui care mai este şi prea înalt moştenitor şi domn şi stăpân al altor multor ţeri, făgăduim şi sfintei Coroane polone, şi tuturor arhiepiscopilor şi episcopilor, şi tuturor prelaţilor şi clerului întreg, şi tuturor boierilor şi magnaţilor din sfatul leşesc, că vom fi domniilor lor pe veci supuşi credincioşi, cum au fost şi cei dinaintea noastră, în deosebi bunicul nostru Alexandru Voevod cel Bătrân, împreună cu toţi boierii şi cu toată ţara Moldovei; şi precum au fost ei plecaţi şi ascultători faţă de răposaţii crai de mai înainte şi faţă da Coroana leşască, tot aşà vom fi şi noi şi copiii noştri şi toţi supuşii noştri, în vecii vecilor. Şi nu vom căutà pe nimenea altul căruia să ne plecăm, nici nu ne vom supune nimănui, fără numai prea înduratului nostru domn, domniei sale craiului şi Coroanei leşeşti. Şi când la vreme de nevoie va poruncì domnul nostru

craiul, ca să ascultăm şi să-i dăm ajutor domniei sale, în orice parte ar fi, noi vom face după porunca domnului nostru, dar şi după puterea noastră şi după vechile tractate, precum au fost statornicite de mult de cei dinaintea noastră, în deosebi de bătrânul Alexandru Voevod bunicul nostru, şi de ţara Moldovei. Din acestea nu vom tăgăduì nimic domniei sale sau Coroanei leşeşti, ci vom fi credincioşi şi cu râvnă, cum scriem mai sus. Şi fiecărui prieten al craiului vom fi prieteni, iar neprietenilor craiului vom fi neprieteni, nefăcând cu nimenea altfel, fie creştin, fie păgân, fie orice persoană [1]). Deasemenea, când va da bunul Dumnezeu şi domnul nostru domnia sa craiul, călătorind cu noroc spre părţile ruseşti, se va apropià de locurile acestea, adecă de Cameniţa, Colomeia sau Sniatin, domnia sa are să trimeată după noi, iar noi avem să mergem la domnia sa, ca la stăpânul nostru prea milostiv, şi avem să-i facem jurământ de supunere, după vechile obiceiuri. Deasemenea, fără ştiinţa şi fără sfatul şi fără învăţătura domnului nostru a domniei sale craiului şi a Coroanei nu vom începe nimic, nici nu ne vom războì în vre-o parte, ci vom aşteptà învăţătura şi sfatul domniilor sale. Iar domnul nostru domnia sa craiul şi Coroana leşască au să ne miluească şi să ne povăţuească şi să ne fie cu credinţă şi să ne ţie în dragoste şi în cinste, precum l-au ţinut şi l-au miluit pe bătrânul Alexandru Voevod, bunicul şi înaintaşul nostru, şi au să ne păzească şi să ne apere de toate părţile şi de toate neamurile de pe lume: de Turci şi de Tătari şi de Unguri, cu un cuvânt de păgâni şi de creştini şi de orice persoană care ar fi împotriva noastră şi împotriva ţerii noastre şi împotriva supuşilor noştri. Prea înduratul nostru domn craiul şi Coroana au să ne apere şi să ne păzească şi prin solii lor şi prin armele lor şi prin oştile lor. Iar dacă, Doamne fereşte, vom ajunge la mare strâmtoare, atunci însuş domnul nostru domnia sa prea înduratul craiu, el însuş cu capul său, are să ne ajute, şi n'are să ne dea pe mâna nimănui, nici odată, în vecii vecilor, nici pe noi, nici ţara noastră. Deasemenea niciun neprieten al nostru, care şi-ar da nume de domn, să nu găsească vre-o milă sau hrană la curtea domnului nostru a domniei sale craiului sau la Coroană [2]), ci să fie alungaţi şi pedepsiţi, cum li se cuvine. Toate aceste mai sus scrise şi pe rând pomenite le vom ţineà şi le vom împlinì, după această adevărată carte a noastră, pe cinstea noastră şi pe credinţa noastră creştinească, fără înşelăciune şi fără nici o viclenie, în veci. Iar spre mai mare tărie şi temeinicie a tuturor acestora mai sus scrise, am atârnat şi pecetea noastră la această carte a noastră. Scrisu-s'a în Suceava la anul dela Adam 6976, luna lui Iulie în 28".

---

[1]) Intrebuinţez acest cuvânt, fiindcă poate să fi fost întrebuinţat şi pe vremea lui Ştefan cel Mare, întrucât îl găsim în textul slav: жаднон пдрсоуны.

[2]) Se înţelege: în regat, în Polonia.

CXXXVI

Suceava, 28 Iulie 1468.

Ştefan eliberează logofătului Mihail, fratelui său Duma şi celorlalţi fraţi şi oameni de casă ai lor, refugiaţi în Polonia, un salv-conduct pentru întoarcerea lor în ţară: el îi asigură că în urma intervenţiunei regelui polon, întâiu prin Stanciul pârcalabul de Cetatea Albă şi prin Toader Prodănescul pisarul, când aceştia au fost în solie la dânsul, şi a doua oară prin solii săi Dobko Byszowski castelanul de Bełz şi Stanisław Tęczyński subcamerariul de Chełm, şi în urma intervenţiunei „mitropoliţilor" şi boierilor ţării, îi iartă din toată inima pentru răul ce i-au făcut „stând împotriva lui" şi le făgădueşte că-i va ţineà în cinste şi dragoste, că-i va da îndărăt lui Mihail deocamdată „curtea" lui de pe Siret şi satele Pârtonoşii şi Onţeştii, iar dacă va vedeà că îl slujeşte cu credinţă, şi celelalte sate confiscate.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним сѧм лис[то]мь нашим въсѧм кто или ȣзрит, алибо єго чтȣчи ȣслышит, колиж того комȣ бȣдєть потрєбизна, ѡжє даємь и дали єсмы, и слюбȣємь и слюбили єсмы, и глєнтȣємь сим нашим правым и христианскым лис[то]мь и глєнтом нашиx вирных и почтєных боѧрь, на имѣ пана Михаила лѡгоѳєта и брата єго пана Дȣмȣ и ȣсю иншю єго братию и ȣсы их слȣгь, ѡт мала до вєлика. Ꙗ тако ажє коли мы послали наши вирны боѧры и нашȣ наивишю радȣ, пана Станчȣла пръкалаба бѣлоградского и пана Тоадєра Продановича нашєго писарѣ, до господарѣ нашєго кролѣ єго милость, а пань нашь наимилѣишїи крол єго милость просил нас чєрєс ты наши паны, прєз пана Станчȣла и прєз пана Ѳєдѡра Продана, так абыхом простили пана Михаила лѡгѡѳєта и брата єго пана Дȣмȣ и ȣсю их иншȣю братїи и слȣг; и за тым єшчє до нас прислал пан нашь кроль єго милость свои послы и свои паны, на имѣ пана Добка з Бышова, пана Бєлзкого, и пана Станислава с Танчина, подкоморнєго Холмского, такыж нас просѧчи господарь наш крол єго милость, абыхом простили пана Михȣла и бра[та] єго пана Дȣмȣ и иншиx ȣсых; а мы подлȣг прозбы кролѣ єго милость и подлȣг прозбы панȣв єго милости, и подлȣг просбы митрополитов нашиx, и за

тым и панȣв нашиx, великыx и малыx, а мы єсмы простили пана Михаила лѡгѡѳєта и пана Дȣмȣ и инши их братїи и слȣг их, ѡт ȣсєго нашєго пєвного сєрдца, и нє имаєм имь ȣспомѣнȣти никакых ѡт мимошєдших рѣчєи и мєрзѧчкы, що противко нам стоѧли, николи ни ȣ чєм, на вѣкы. Ꙗлє ꙗко ȣзрѧт сєс нашь лист, так тым часѡм щоби до нас съ ȣсим пришли, бєз ȣсєго страхȣ и бєз ȣсєго ȣсъмнѧниа; а мы рад хочєм их миловати и ȣ чти и ласци дєржати, кȣпно с нашими вирнимы боѧры, и чєст бȣдєм им дати, поспол(ȣ) с нашими пани. И дворь пана Михȣлов, що єст на Сєрєти, и к томȣ в҃ сєла, Прътоноши и Ѻнцєщи, єсми им их вєрнȣли; а коли ȣзримє их справєдливȣю слȣжбȣ, а мы им и бȣлшє бȣдєм ворочати. Ꙗ на то єст вѣра господства ми Стєфана воєвод(ы), и сына господства ми Ꙗлєѯандра, и вѣра и дȣша митрополита нашєго кѵр Ѳєѡктиста, и вѣра и дȣша боѧрь нашиx: в. п. Станчȣла, в. п. Влаикȣла, в. п. Гоѧна, в. п. Исаиѧ дворника, в. п. Томы Кындє, в. п. Ѕбиѧры, в. п. Бȣхти пръкалаба келїиского, в. п. Ꙗлбȣла пръкалаба нємєцкого, в. п. Сакыша спатарѣ, в. п. Югы вистиарника, в. п. Пашка постєлника, в. п. Нєгрила чашника, в. п. Лȣкы столника, в. п. Нѧга комиса, и вѣра въсѧх боѧрь наши[х] молдавскыx, вєликыx и малыx. Ꙗ на бȣлшєи [1]) крѧпост томȣ въсємȣ выш(є)писаномȣ, вєлѣли єсмы панȣ Томѣ лѡгѡѳєтȣ писати и нашȣ пєчат привѣсити к сємȣ нашємȣ листȣ. Пис(анъ) ȣ Сȣчавѣ, в лѣто ҂ѕцоѕ, юл. ки҃.

Pecetea domnească cea mică, 2.5 cm. în diametru, cu legenda: † ПЄЧѦТЬ СТЄФАНА ВОЄВОДЫ ⁜. Salv-conductul e scris pe pergament de mâna diacului Steţco, cel care a scris documentul din 18 Sept. 1462 dela mânăstirea Putna; cf. No. CXXXIII din acest volum. — Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva; o fotografie la Academia Română. Publicat de Uljanickij în Materialy, No. 96, p. 104-106, şi de Kałužniacki în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 705-707, No. DXXVII, cu traducere latină.

E interesant a constată că boierii cei mari ai lui Ştefan sunt înşiraţi în documentul de faţă aproape în aceeaş ordine ca în scrisoarea „creditivă" din 10 Iulie 1468 către municipalitatea Braşovului (No. CXXXIV) şi anume: Stanciul pârcalab de Cetatea Albă, Vlaicul pârcalab sau staroste de Hotin, Goian, Isaia vornic (marchio), Toma logofăt, Sbiera pârcalab, Buhtea pârcalab de Chilia, Luca stolnic, Iuga vistiernic, Paşco postelnic, Toma Cândea (Ghinda), Neagu (Nag) comis, Negrilă paharnic.

Cele trei sate ale logofătului Mihail, care sub predecesorii lui

---

[1]) In orig. greşit пȣлшєи.

Ștefan cel Mare a fost unul din cei mai puternici și mai bogați boieri ai Moldovei, se aflau probabil în jud. Sucevei, între Siret și Moldova, în plasa de azi a Siretului. „Curtea“ lui trebue să fi fost aproape de Pășcani, lângă Siret, ceeace se vede din documentul dela 2 Iunie 1453 al lui Alexandrel, prin care i se confirmă lui Mihail, între altele, proprietatea „satelor pe care le cumpărase cu banii lui adevărați dela boierul Vană Pășca (i. e. Pășcanii) și dela femeea lui, dela sora lui Raicin, anume curtea de jos a lui Neagoe (i. e. Negoeștii) ce se află pe Siret, și alt sat mai sus de curte cu numele Pârtănoșii“ (Uljanickij, Materialy, p. 81, No. 73). Onțeștii este probabil o greșală, în loc de Conțești (v. doc. din 10 Aug. 1470, No. CXXXVIII); greșala se explică prin aceea că pisarul a cetit ѡ în loc de ко pe conceptul ce-i sta înainte. Celelalte proprietăți pe care le aveà Mihail în această parte de țară erau: Heaciul (Heciul de azi sau Heciul-Lespezi), Valea Sacă, cumpărată dela neamul Negoeștilor, și Pobrata sau satul dela gura Pobratei, compus din două judecìi administrate pe la 1455 de Cârstea și de Danciul. Cf. doc. din 2 Iulie 1455 al lui Petru Aron, prin care i se confirmă lui Mihail aceste sate și altele pe lângă ele (Uljanickij, o. c., p. 84, No. 76). Pentru toate, vezi harta statului major, planșa Pășcani.

„Cu mila lui Dumnezeu noi Ștefan Voevod, domnul țerii Moldovei, facem cunoscut prin această carte a noastră tuturor câți o vor vedeà sau o vor auzì cetindu-se, când va fi cuiva de trebuință, că dăm și am dat, făgăduim și am făgăduit și lăsăm să treacă cu această adevărată și creștinească scrisoare de trecere pe credincioșii și cinstiții noștri boieri anume pe dumnialui Mihail logofătul și pe fratele său dumnialui Duma și pe toți ceilalți frați ai lor și pe toate slugile lor, dela mic până la mare. Și anume, când am trimes pe credincioșii noștri boieri și pe sfetnicii noștri de frunte, pe dumnialui Stanciul pârcalabul de Cetatea Albă și pe dumnialui Toader Prodănescul diacul nostru, la domnul nostru la domnia sa craiul, domnul nostru prea iubit domnia sa craiul ne-a rugat prin acei boieri ai noștri, prin dumnialui Stanciul și prin dumnialui Fedor Prodan, să iertăm pe dumnialui Mihail logofătul și pe fratele său Duma și pe toți ceilalți frați ai lor și slugi. Domnul nostru domnia sa craiul a mai trimes apoi la noi în solie și boieri de-ai săi, anume pe dumnialui Dobco din Bâșov, domnul de Belz, și pe dumnialui Stanislav din Tencin, subcămărașul de Holm, rugându-ne iarăși domnia sa domnul nostru craiul, să iertăm pe dumnialui Mihul, pe fratele său dumnialui Duma și pe toți ceilalți. Noi, după rugămintea domniei sale a craiului și după rugămintea domniilor sale a boierilor lui, și după rugămintea mitropoliților noștri și a boierilor noștri, mari și mici, am iertat pe dumnialui Mihail logofătul și pe dumnialui Duma și pe ceilalți frați ai lor și slugi, din toată inima noastră curată, și n'avem să le pomenim nici odată în veci întru nimic de nici una din faptele și

supărările trecute, că au stătut împotriva noastră. Ci îndată ce vor vedeà această carte a noastră, ei să vie numai decât la noi cu toate ale lor, fără nici o teamă şi fără nici o îndoeală, iar noi vom fi bucuroşi să-i miluim şi să-i ţinem în cinste şi în dragoste, împreună cu boierii noştri cei credincioşi, dându-le cinste ca celorlalţi boieri ai noştri. Şi curţile dumnialui Mihului, ce sunt pe Seret, împreună cu alte două sate, cu Pârtonoşii şi cu Onţeştii, i le-am întors; şi dacă vom vedeà că ne slujeşte cu credinţă, îi vom întoarce şi altele. Iar spre aceasta este credinţa domniei mele a lui Ştefan Voevod, şi a fiului domniei mele Alexandru, şi credinţa şi sufletul mitropolitului nostru chir Theoctist, şi credinţa şi sufletul boierilor noştri: cr. b. Stanciul, cr. b. Vlaicul, cr. b. Goian, cr. b. Isaia vornicul, cr. b. Toma Cânde, cr. b. Zbierea, cr. b. Buhtea pârcalabul de Chilia, cr. b. Albul pârcalabul de Neamţ, cr. b. Sacâş spătarul, cr. b. Iuga visternicul, cr. b. Paşco postelnicul, cr. b. Negrilo ceaşnicul, cr. b. Luca stolnicul, cr. b. Neagu comisul, şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici. Iar spre mai mare tărie a tuturor acestor mai sus scrise, am poruncit dumnialui Toma logofătului să scrie şi să atârne pecetea noastră la această carte a noastră. Scrisă în Suceava la anul 6976, Iulie în 28".

CXXXVII

Suceava, 12 Fevruarie 1469.

Ştefan scrie Braşovenilor că concetăţeanul lor Pavel Grasul îi datoreşte suma de 460 florini ungureşti, pe care nici nu i-a trimes nici nu are de gând să-i aducă, deşì i-a eliberat un salv-conduct pentru călătorie; spre a se asigurà de această sumă el a pus mâna pe Gheorghe Cutura din Prejmer, căruia nu-i va da drumul până ce Grasul nu-şi va plătì datoria.

Stephanus vaivoda, Dei gratia dominus terrarum Moldaviae etc. Egregiis et famosis prothoconsuli et juratis civitatis Brassoviensis salutem cum favore. Egregii et famosi amici nobis carissimi. Scimus vos non latere siccut Paulus Pinguis, concivis vester, nobis quadringentos et sexaginta florenos ungaricales veri debiti tenetur; cui Paulo nostras salvi conductus literas destinavimus, ipse vero Paulus nec ad nos venire intendit, nec debitum persolvere. Quod considerando, nolentes nostrum amittere, ut debitum est, detinu-

imus Georgium Kutura de Prasmar. Ideo, visa praesente, faciatis nostram integram habeamus solutionem; aliter firmiter scitote quod dictus Georgius de manibus nostris non evadet, donec nobis integra officiatur satisfactio praedicti debiti. Ex Suczavia, die 12 februarii 1469.

Adresa: Egregiis famosisque prothoconsuli et juratis Brassoviae, amicis nobis carissimis, praesens detur.

Orig. în arhiva comunei Prejmer din ţara Bârsei (ung. Prázsmár, săseşte Tartlau). Publicat de B. P. Hasdeu în Columna lui Traian, vol. V (1874), p. 7. — Paulus Pinguis din această scrisoare este Кекер Пасл (ung. Kövér Pál; adj. *kövér* în ung. însamnă gras, pinguis) din scrisoarea lui Vlad Ţepeş dela c. 1456-1459 şi a lui Radu cel Frumos dela c. 1464-1472. La 1469 el erà „juratus Brassoviensis", cum se vede din scrisoarea vornicului muntenesc Neagu din acelaş an. Cf. I. Bogdan, Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească, I, p. 92, 112, 356.

CXXXVIII

Roman, 10 August 1470.

Ştefan trimite în Polonia un salv-conduct logofătului Mihail, asigurându-l că poate să se întoarcă fără frică în ţară, deoarece l-a iertat din toată inima şi că-i dă îndărăt următoarele sate confiscate: Negoeştii, Conţeştii, Pârtănuşii şi Valea Seacă.

† Милостию божию мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, чинимъ знаменито нс сѣмъ листомъ нашимъ въсѣмъ кто нан възрит алибо его чтѹчи ѹслышит, колиж того комѹ бѹдет потребизна, ѡже даем и дали[1]) есми сес наш листъ почесномѹ болѣринѹ панѹ Михѹлѹ лѡгофетѹ на то: ѹзрѣвши лист господства ми, а ти прїиди к нам без никоторой боязни и ѹсымнѣнна, занѹж тѣ есми простили и вес гнѣв есми тобѣ ѡтпѹстили, ѡт въсего нашего сердца. Але вас хочем держати[2]) и ѹ великой милости и ласцѣ держати и чти, равно с нашими найвышшими болѣры, и не имаемъ тоби ѹспоминати ѡ ми[мо]шедших рѣчех, до нашего живота. И ѡтнины села есми тобѣ ѹвер-

[1]) In orig. greşit дами.
[2]) Acest держати este superfluu, pe lângă cel ce urmează.

нȣлн, на нмѣ Негоєщи и Концещи и Пръстънȣшик и Балѣ Єѣкъ Тоє вышеписанноє слюбȣємъ емȣ здержати и пополнити до нашего живота, подлȣг сего нашего листȣ и записȣ, при нашеи чти и вѣрѣ христианскои. Я на то ест вѣра и дȣша господства ми, и вѣра и дȣша нашего митрополита ѡт Сȣчавѣ кир Теѡктиста, и вѣра и дȣша митрополита господства ми ѡт Романова търга кир Тарасиа, и вѣра болѣр наших: в. п. Єтанчюла, в. п. Бланкȣла старосты хотинского, в. п. Гоѡна паркалаба келинскаго, в. п. Исаїи дворника, в. п. Ялба паркалаба нѣмецкаго, в. п. Пашка келїнскаго, в. п. Фети паркалаба ѡт Нока Град(а), в. п. Боди спатарѣ, в. п. Югы вистиарника, в. п. Негрила чашника, в. п. Юги постелника, в. п. Лȣки столника, в. п. Нѣга комиса, и вѣра въсѣхъ болѣр наших, великих и малих. Я на болшȣю крѣпост томȣ въсемȣ вишеписанномȣ, велѣли есми нашемȣ вѣрномȣ болѣринȣ панȣ Томѣ лѡгофетȣ писати и нашȣ печат привѣсити и к семȣ листȣ нашемȣ. Пис(анъ) ȣ Долнемъ тръгȣ, в лѣто ҂ѕцои, мѣсѧца ауг. ї.

Pecetea domnească cea mijlocie, 3 cm. în diam., cu legenda: † ПЄЧѦТЬ ІѠ СТЄФАНѦ ВОЄВОДЫ И ГНЬ (cu ligatură între Ы, И şi Г) şi două peceţi ceva mai mici, rotunde, de câte 2 cm. în diam., în ceară verde şi acăţate cu mătase cafenie închisă. Una este a episcopului de Roman, cu chipul sfintei Vineri la mijloc, stând în picioare şi ţinând în mâna dreaptă o cruce; la stânga şi la dreapta capului se văd cuvintele СВѦТѦ—ПЄТКѦ scrise aşà: СТѦ—П$\overset{\text{Т}}{\underset{\text{КА}}{\text{Є}}}$. A doua este a mitropolitului Sucevei, fiindcă are aceeaş ornamentaţie şi aceeaş legendă ca cea dela 2 Martie 1462, No. CXXX. — Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. Tipărit de Uljanickij, Materialy, p. 107-108, No. 97, şi de Kałužniacki, Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 707, No. DXXVIII, cu traducere latină.

Cele patru sate ale lui Mihail erau toate în ţinutul Sucevei; Conţeştii şi Valea Seacă există şi astăzi, aproape de părâul Conţeasca, între Siret şi Moldova. Pentru celelalte cf. salv-conductul dela 28 Iulie 1468, în care Onţeştii îmi par a fi o greşală în loc de Conţeşti (Ѡнцєщи р. Концещи).

„Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor câţi o vor vedeà sau o vor auzì cetindu-se, când va fi cuiva de trebuinţă, că dăm şi am dat această carte a noastră cinstitului boier, dumnialui Mihului logofătului, spre aceea că: văzând cartea domniei mele, tu să vii la noi fără nici o teamă şi îndoeală, fiindcă te-am iertat şi toată mânia asupra ta am lăpădat-o din inima noastră. Şi vrem să te ţinem în mare miluire şi dragoste şi cinste, deopotrivă cu bo-

ierii noştri cei mai de frunte, şi cât vom fi în viaţă nu-ţi vom pomenì de lucrurile trecute. Şi satele tale de baştină, anume Negoeştii şi Conţeştii şi Pârtănuşii şi Valea Seacă, ţi le-am dat îndărăt. Aceste mai sus scrise îţi făgăduim să le ţinem şi să le împlinim toată viaţa noastră, precum stă scris în această carte sau zapis al nostru, pe cinstea şi pe credinţa noastră creştinească. Iar spre aceasta este credinţa şi sufletul domniei mele, şi credinţa şi sufletul mitropolitului nostru dela Suceava chir Teoctist, şi credinţa şi sufletul mitropolitului domniei mele dela târgul Romanului chir Tarasie, şi credinţa boierilor noştri: cr. b. Stanciul, cr. b. Vlaicul starostele de Hotin, cr. b. Goian pârcalabul de Chilia, cr. b. Isaia vornicul, cr. b. Albu pârcalabul de Neamţ, cr. b. Paşco dela Chilia, cr. b. Fete pârcalabul dela Cetatea Nouă, cr. b. Bodea spătarul, cr. b. Iuga visternicul, cr. b. Negrilo ceaşnicul, cr. b. Iuga postelnicul, cr. b. Luca stolnicul, cr. b. Neagu comisul, şi credinţa tuturor boierilor noştri, mari şi mici. Iar spre mai mare tărie a tuturor acestor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru boier dumnialui Toma logofătului să scrie şi pecetea noastră s'o artâne la această carte a noastră. Scrisă în Târgul de Jos la anul 6978, luna lui August în 10".

CXXXIX

Vaslui, 13 Iulie 1471.

Ştefan, răspunzând regelui Poloniei la solia trimeasă prin Suhodolski, îi spune că din pricina supărărilor şi atacurilor ce de mai multă vreme le sufere din partea Tătarilor, Turcilor, Muntenilor, Săcuilor şi Ungurilor n'a putut şi nu poate îndeplinì nici acum poruncile sale. El nu poate trimite, precum i se ceruse, pe fiul său cu 1000 de călăreţi în serviciul fiului regal, deoarece al său e încă prea tânăr şi inapt pentru serviciu. Se plânge apoi că voevodul Radul din Ţara Românească ridică o cetate tocmai la graniţa ţării sale şi că din pricina aceasta a fost silit să întrebuinţeze pe oamenii săi la ridicarea altor cetăţi în faţa celei munteneşti şi la abaterea apei Siretului dela cetatea lui Radul. Il roagă în sfârşit să trimeată soli la acesta, cari să-l îndemne a păstrà pace cu dânsul, să pue stavilă prădăciunilor ce face la graniţe Stanislau din Izaiciţa, care se încercă să momească chiar pe unii din boieri la dânsul, şi să nu ocrotească în regatul său pe pribegii moldoveni.

Promptissimam obedienciam ad omnia genera mandatorum vestre serenitatis perpetua cum fidelitate. Ex quo, domine mi rex prepotentissime nobis atque metuende, ex re-

latu nunctiorum vestre serenitatis per omnia intelleximus atque intenta vestre serenitatis per eosdem signanter nobilis viri familiaris vestre serenitatis nomine Su[ho]dolsky[1]) clarius percepimus. De quibus perceptis novitatibus ac variis negociis vestre serenitati stillifere regionis conditori immensas egimus graciarum actiones de novo etiam vestre serenitatis gaudio, quomodo omnium[2]) bonorum summus opifex vos in omnibus sublimavit. Sed quia non lateat vestram serenitatem scire, quod a longo iam tempore, forte nostrorum scelerum magnitudine exigente, Dei clemencia nostram [terram][3]) sinistre inspexit, quod non paucis transactis temporibus de undiquaque parte videlicet Thartharorum, Thurcorum parciumque Transalpinarum, Siculorum nec non Hungarorum gravissime insultaciones nos undique molestant, atque eciam sepissime infestant; propterea que eciam[4]) mandata vestre serenitatis sequi minime potui, neque usque modo valeo.

Deinde vestre serenitati filium meum cum mille equitibus in servicium tenerissimo regi domino nostro vestre serenitatis genito in honorem et decorem eiusdem maiestatis vestra serenitas nobis transmittere iubet. Vestra tamen serenitas bene considerare potest, quod in omnibus totaliter sum angariatus, quod genitum meum in tam tenera etate existentem in manibus alienorum occupare nullatenus valeo, eo quod sit rudis carensque intellectu et sapiencia, qui vestre serenitatis preclaro genito omnino ad serviendum esset inhabilis.

In hiis eciam proximis diebus elapsis magnificus Radul woyewoda venit in regnum meum, ut idem anichilando devastaret me et regnum meum, facitque ipse idem fortalicium in metis eiusdem regni mei. Nosque similiter ex adverso congregando pauperes regniculorum nostrorum fecimus ex opposito alia fortalicia, in alium volventes aquam Zereth a suo fortalicio currere per maisterium ac artem fecimus. De quo eciam angariaciones pauperum nostrorum quam plurimi ceciderunt, diversi occupati penuriis. Quare vestram serenitatem rogito,

---

[1]) La Jabłonowski greşit „Sudolsky". E vorba de Egidius Sohodolski, despre care pomeneşte cronica lui Długosz sub an. 1474; v. ediţia lui Emile Picot, p. 121 şi 122, notele.

[2]) La Jabłonowski greşit *omniam.*

[3]) La Jabłonowski *nostram (?).*

[4]) La Jabłonowski greşit *propterque.*

ut dignetur graciose dirigere fideles vestre serenitatis barones usque ad ipsum supra tactum Radul, quibus mediantibus, vestrisque precurrentes mandatis, pax vera et concordia inter ipsum et nos ac regnum stabilitetur demum, ut ad servicia vestre serenitatis tempore in omni prompti et parati existere valeamus.

Deinde verbis querulosis dicimus vestre serenitati, quomodo quidam vestre serenitatis famulus nomine Stanislaus de Izayczyce[1]) conatur inter nos inchoatam concordiam anichilare, destruens et devastans metas regni mei, committensque in meis spolia quam plurima, et hoc in dedecus vestre serenitatis et nostrum omnium ac nostrorum. Et hoc ei idem non sufficiens, ymmo et pociores regni mei monet ad se venire, eosque alienare nittitur, assidue nostrum in maximum opprobrium. Literas tamen vestre serenitatis pacificas manibus in nostris pro tutela pacificandas tenemus, ac in magno honore reclusimus tenendas. Vestra igitur serenitas prefato vestro familiari precipiat rigorose, ut a modo suis insidiis cesset operibus.

Ceterum autem prout vestra serenitas promiserat aliquid, videlicet profugos pro suis maleficiis regno in vestro non tenere, nec fovere, neque eisdem locum latendi prestare. Cetera quitquid lator presencium noster familiaris nomine Danko ore vestre serenitati oretenus alloquetur, creditiva verba ad eisdem adhiberi velitis. Datum Wazlowie in festo Margarethe, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo primo.

Stephanus woyewoda, Dei gracia dominus terre Moldawie, ad omnia mandata vestre serenitatis pronus et paratus.

Alex. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów (Źródła dziejowe, tom. X), Warszawa 1878, p. 28-29, după Metrica Coroanei, lib. XII, p. 14. Tot la Jabłonowski, p. 29-30, e publicat răspunsul regelui, din care se vede că cei o mie de călăreţi fuseseră ceruţi, ca să însoţească pe Vladislav, fiul regelui, în călătoria spre Boemia, unde fusese chemat să domnească. Regele îi mai răspunde că a trimes

[1]) La Jabłonowski greşit „Izchulcze". E vorba probabil de aceeaş proprietate şi de aceeaş persoană cu cele pomenite în documentul dela 1494 rezumat în Inventariul oficial publicat de Rykaczewski, p. 261 (Stanislaus Smok, villa Izayczyce din Galiţia); cf. ibid., p. 255.

în Podolia delegaţi cari să aplaneze certele de graniţă și că pe pribegii moldoveni îi tolerează în ţara sa conform vechiului obiceiu, dar nu-i opreşte de-a se întoarce la ţara lor.

Reproduc acest răspuns întreg după ediţia lui Jabłonowski.

„Magnifice sincere nobis dilecte. In magnam cessit nobis gratitudinem iocunditas tua et consolacio, quam ex electione illustrissimi principis domini Wladislai primogeniti nostri carissimi ad regnum Bohemie scribit animo suo fore ingestam. Et ut serenitas tua maiori perfruatur hylaritate, noverit eundem ipso die beati Jacobi apostoli ex hinc in regnum suum arripuisse iter, et licet in itinere aliqui hostes per Hungarie regem suggesti serenitati sue obicem se ponere et transitum suum impedire nittebantur. Divina tamen voluntate et sue serenitatis perterriti potenciis, ab incepto desistere coacti sunt.—Pro ista vero discordia, que inter serenitatem tuam et magnificum Radwl[1]) woyevodam Cisalpinum vertitur, componenda, per quem serenitas tua de auxilio contra emulos nostros se excusabat nobis, ad presens mittimus consiliarios[2]) nostros.... ; que controversia se et in quantum pace perpetua dirimi non posset, saltim temporali bellorum sufferencia differatur. Quo facto, serenitatem tuam hortamur, quod nobis auxilio et consilio contra hostes nostros assistere velit, prout et nos in eadem deffensione et adiutorio serenitatis tue et terris Moldavie nos recognoscimus obligatos, nec illas vellemus deserere necessitate ingruente. — Super vero domesticis differenciis, que in metis Podolie et Moldavie exorte sunt, eciam alios consiliarios nostros ibidem deputavimus. — Quantum vero istos profugos, quos serenitas tua apud nos nec foveri nec provideri rogat, morem esse diucius observatam tempore predecessorum nostrorum edocemur, quomodo omnes incole Moldavie, quibus palatini pro tempore existentes indignabantur, pro eorum benivolencia tanto facilius captanda et gracia impetranda ad predecessores nostros recurrere consueverant. Ita et nunc, ut arbitramur, moderni profugi. Ex quo, ut credimus, serenitati tue minus dampnum et minor ignominia provenit, dum hic fugierunt, ubi [sine] ullo nocumento serenitati tue esse permituntur, quam si ad alios homines exteros fugissent. Quibus eciam nos redeundi libertatem non negamus, ymo contenti sumus, quod pro suo redeant beneplacito. Datum Cracovie“ (Metr. Kor. lib. XII, p. 15).

Cetatea despre care vorbeşte Ştefan trebue să fi fost prin apropierea Vadului Roşcăi, lângă Siret și Putna Veche. S'ar puteà să fie Crăciuna, care după unii erà lângă Odobeşti, după alţii la Mira, localităţi în munţi, departe de Siret şi fără importanţă strategică. Cf. Al. Lăpĕdatu, Vlad Călugărul, Bucureşti 1905, p. 37, nota 1; N. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 131; Marele Dicţionar Geografic, II, p. 751.

[1]) La Jabłonowski *Radivl.*
[2]) La Jabłonowski *consilium.*

CXL

Suceava, 3 Ianuarie 1472.

Ştefan garantează neguţătorilor Braşoveni libertatea deplină a negoţului în tot cuprinsul ţării sale, şi prin târguri şi prin sate, interzicerea confiscărilor şi siguranţa întoarcerei în oraşul lor. El îşi rezervă însă dreptul de a cumpără dela ei mai întâiu lucrurile trebuincioase lui însuş, dacă se vor învoì la preţ; dacă nu, vor fi liberi să le vânză oricui în ţara sa.

† Іѡ Стєфанъ воєвода божїєж милостїюж[1]) и господинъ въсєи зємли молдовлахїи[с]кои, даватъ господствоѹ[2]) ми сиє писанїє и ѡбєщанїє, ꙗк то на въсємъ свєтє стоитъ и къ правым христианомъ прислꙋшаєт, нашимъ правым приѧтєлємъ, шолтоѹзомъ и пръгарємъ и въсєм ѡржшаномъ и въсємъ кꙋпцємъ, ѡт голємїи до малыи, ѡт Брашєва, на то: ꙗко да доидꙋт и да минꙋт до господствꙋ ми и въ зємли господства ми слободно и доброволно исъ въсѣми своими торгов[лѣми], исъ въсємъ своимъ добиток, кто колико имат, или н[ом]ного или помало. Ꙗ ѡни да доидꙋт и да минꙋт слобод[но] и доброволно, бєз никоторои забавє и пагꙋбє, до господствꙋ ми, исъ своими торговлѣми. И къда сє оѹтъкмихми[2]) ис [и]их то[р]говли ис нашимъ приѧтєлємъ, ꙗкож єст право, а мы да сє оѹтъкмихмо; а къда сє нє оѹтъкмихмо, а нє[го]вѣ[3]) милостъ да сꙋ слободни и доброволни оѹ нас и по мєгю нашими зємли кєлтовати свои добит[о]к[4]) . . . ., [карє кто] колико имат, или оѹ торгꙋ или оѹ сєл[о, по мєг]ю на[шими зємли вєздє[5]), б]є[з] забавє и бєз пагꙋбє. И такождєрє изєм да сє нє в[ъз]мє[т] нигдє по мєгю нашими зємлє, ни оѹ торгꙋ, ани оѹ сєло, ани оѹ мыто, бꙋд кꙋда имꙋт ѡни минꙋти. И пак къда щє бити им врѣмѧ ити оѹ своєм мєсто до Брашєва, а нєговє милостъ да идꙋт слободно и доброволно исъ въсѣми своими торговли и добиток, карє кто колико имат, или много

1) Diacul a scris întâiu forma rusească милостїю şi apoi, ca să o adapteze la forma bulgărească божїєж, a mai adăogat un ж, fără să şteargă însă pe ю.
2) Aceeaş formă cu оѹтъкмихмо de mai jos, cu sufixul -ми p. -мо.
3) Cf. mai jos нєговє.
4) Lipsesc c. 10 litere din original; erà poate adv. доброволно.
5) Lipsesc c. 12-13 litere pe care le-am întregit.

или мало, без грижа и без пагубе, іако выше писахмо и швещахмо приятелем нашим шт Брашева, и големим и малем купцем. И на то ест душа и веру господства ми вышеписани Стефан воевода, и душа и веру всех бол̃[р] господства [ми], и големим и малым. Пис(анъ) оу Сочаве, в лѣто ѕцп, мѣсяца ген. г.

Pecetea mijlocie a domnului, cu legenda: + ПЕЧЯТ ІѠ СТЕФЯНЯ ВОЕВОДЫ И ГНЬ. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, No. 444 (hârtie). Tipărit de mine în Documente moldoveneşti din arh. Braşovului, No. XIV, p. 39-41, şi de Stoica Nicolaescu în Documente slavo-române, No. LII, p. 131-133. Acesta nu întregeşte însă părţile ce lipsesc din text şi are multe greşeli de lectură şi de traducere. Обещаніе (cf. maloros. обіщати, обіцяти) nu e jurământ, ci făgăduinţă, promisiune; „precum stă" (p. 132) trebue înlocuit cu „precum e obiceiul, precum se face". Clauza asupra dreptului ce-şi rezervă domnul, de a-şi alege întâiu el ce va vrea din mărfurile Braşovenilor, n'a înţeles-o d-l Nicolaescu când traduce: „şi când ne-am întocmì cu negoţul lor şi prietenii noştri, apoi să ne întocmim, precum e cu cale a ne întocmì" (p. 133). Cuvântul изем e tradus greşit cu „mită" în loc de „confiscare, opreală, oprire, poprire"; v. explicarea ce am dat acestui cuvânt în broşura citată mai sus, p. 41, nota 2. — Iată traducerea exactă a acestui privilegiu, care ar puteà fi numit şi salv-conduct:

„Io Ştefan Voevod din mila lui Dumnezeu şi domn a toată ţara Moldovlahiei, dă domnia mea această scrisoare şi făgăduinţă, precum e obiceiul în toată lumea şi precum se cuvine unor adevăraţi creştini, bunilor noştri prieteni şoltujilor şi pârgarilor şi tuturor orăşenilor şi tuturor neguţătorilor din Braşov, dela mare pân' la mic, spre aceasta: ca să vie şi să treacă la domnia mea şi la ţara domniei mele, slobozi şi în bună voie, cu toate mărfurile lor şi cu tot avutul lor, mult puţin [1]) cât va aveà fiecare. Şi să vie şi să treacă la domnia mea slobozi şi în bună voie, fără nici o piedecă şi fără nici o pagubă, cu mărfurile lor. Şi dacă ne vom învoì cu prietenii noştri pentru marfa lor, cum e drept, să ne învoim; iar dacă nu ne vom învoì, domniile lor să fie slobozi şi volnici la noi şi în ţările noastre să-şi vânză marfa lor [2]) în bună voie, câtă va aveà fiecare, fie prin târguri fie prin sate, peste tot locul în ţările noastre, fără piedecă şi fără pagubă. Deasemenea, nu se vor face opreli [3]) nicăiri în ţările noastre, nici prin târguri, nici prin sate, nici pe la vămi, ori pe unde vor trece ei. Iar când le va venì vremea să se întoarcă la locul lor la Braşov, domniile lor să se ducă slobozi şi în bună voie, cu toate mărfurile şi avutul lor, mult puţin cât

[1]) In orig. „sau mai mult sau mai puţin" (или помного или помало).
[2]) In orig. „să-şi cheltuească avutul lor" (келтовати свои добиток).
[3]) Sc. confiscări.

va aveà fiecare, fără grije şi fără pagubă, precum am scris şi am făgăduit mai sus prietenilor noştri din Braşov, neguţătorilor celor mari şi celor mici. Şi spre aceasta este sufletul şi credinţa domniei mele mai sus scrisului Ştefan Voevod, şi sufletul şi credinţa tuturor boierilor domniei mele, şi mari şi mici. Scrisă în Suceava la anul 6980, luna lui Ghenarie în 3".

CXLI

Roman, 15 Septemvrie 1474.

Ştefan scrie Bistriţenilor că a trimes la dânşii pe sluga sa Nemil şi-i roagă să-i dea un om care să-l însoţească până la cetatea Ciceului şi să-l ajute, în afacerile sale, pe lângă pârcalabul cetăţii.

Stephanus, vaivoda terrae Moldaviensis, amicus in omnibus, honorabilibus ac discretis viris, iudici et iuratis in civitate Besterce commorantibus, nobis dilectis. Salutatione praemissa, honorabiles viri nobis plurimum dilecti. Notum facimus vestris honorationibus, quia missimus ad vestras honorationes fidelem nostrum videlicet Nemilum, ut ad castrum Chicho ire teneatur. Ideo petimus vestras honorationes, ob respectum nostri, ut cum eo unum hominem vestrum mittatis, ut de operibus meis coram castellano praescripti castri procurare teneatur. Si feceritis, scitote quod in maioribus vestris honorationibus complacere curabimus. Datum in Roma(n) vasara [1]), feria quinta proxima ante festum beati Mathei apostoli, anno Domini millesimo CCCC septuagesimo IIII.

După o copie contimporană din arhiva oraşului Bistriţa, în dosul căreia se află notiţa: „Copia ex litera vaivodae de Moldavia, ex parte captivorum [2]) in Chicho"; o copie după aceasta la Academia Română. Ed. de C. Moisil în broşura Douăsprezece scrisori domneşti din arhiva oraşului Bistriţa (Transilvania), Bucureşti 1897, p. 5. D-l Moisil citeşte „honorabilitas" în loc de „honoratio". Cuvântul „Nemil" (Nămilă), pe care d-sa nu-l înţelege, e un nume rar la Români, dar obişnuit la Slavi (ne-mil=ne-iubit, ne-plăcut).

---

1) Ung. *Román-vasára*=târgul Romanului.
2) De ce „captivi" e vorba aci, nu ştim; erau desigur Moldoveni.

Scrisoarea este o dovadă sigură că la 1474 Ștefan nu stăpânià Ciceul. Venitul de care se vorbește deci la p. 6 din broșura d-lui Moisil se referă la an. 1495, nu la 1465 (Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 365). Cf. regestul lui Albert Berger în Programm des evangelischen Obergymnasiums A. B. zu Bistritz, Bistrița 1893, p. 46.

CXLII

Vaslui, 29 Noemvrie 1474.

Ștefan scrie papei Sixt IV că principele Asan-beg (Usun Hasan) i-a trimes o solie îndemnându-l ca, împreună cu ceilalți principi creștini, să se pregătească împotriva puterii otomane, și că trimesul venețian către Asan-beg, Paul Ogniben, întorcându-se dela acesta s'a oprit la dânsul și au discutat împreună cauza creștinilor. El roagă pe Sfinția Sa să asculte cu încredere cuvintele lui Ogniben și — fiindcă totul atârnă de Sfinția Sa — să stărueascā ca în lupta contra păgânilor să nu rămâe izolat, ci să fie ajutat de regii și de principii creștini. El a luptat mereu și înțelege să lupte și deacì înainte toată viața pentru creștinătate.

Sanctissime in Christo pater et domine domine noster graciosissime. Notum facimus sanctitati vestre sicut Assambeg, princeps serenissimus, ad nos suos destinavit oratores, requirens nobis ut una cum alijs principibus christianitatis viriliter se preparemus contra Othman et eius orribillem potentiam. Quamobrem sanctitati vestre certificamus, quod nos semper omni cum potentia nostra, quam nobis omnipotens Deus attribuit, omni cum affectu paratissimi sumus, intendentes pro christianitate totis nostris viribus debellare. Insuper ambasiator serenissime dominationis Veneciarum, videlicet egregius Paulus Omnem Bonum[1]) reveniendo[2]) a predicto serenissimo domino Assam-beg ad nos devenit, cum quo de factis eiusdem christianitatis multa tractavimus ac voluntatem pectoris nostri apperuimus, nobisque promissit coram S. V. parte nostra se presentare. Quapropter eidem

---

[1]) La Esarcu și la Hurmuzaki, VIII, p. 5: *Omenbonum;* ital. *Ogniben.*
[2]) La Hurmuzaki, II, 2, p. 224, greș. *preveniendo.*

ambasiatori fidem integram placeat adhibere, tanquam si cum sanctitate vestra oretenus loqueremur. Utique intelligimus, omnia in sanctitate vestra consistunt. Ortamur itaque sanctitatem vestram, ut cum alijs potentissimis regibus et principibus taliter adopereretur, ne christianitas a perfidissimis infidelibus suppeditetur, et ut[1]) etiam nos non solli, ymo cum adjutorio eorum principum debellare valleamus. Ex oppido nostro Vaslui, die XXVIIII Novembris MCCCCLXXIIII.

Eiusdem sanctitatis vestre fidelissimus Stefanus vaivoda, dominus terrarum Moldavie etc.

Adresa: Sanctissimo in Christo patri et domino domino Sixto Pape Quarto, domino nostro gratiosissimo.

Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 224-225, No. CCII, după o copie din cod. No. CLXXV, f. 70, al bibliotecei Marciane din Veneția, cu titlul „Stefanus vayvoda de oblatione Assam-bech erga christianos". A fost publicată întâiu de C. Esarcu în Ștefan cel Mare. Documente descoperite în arhivele Veneţiei. Bucureşti 1874, p. 23-24, de unde a fost reprodusă în Documentele Hurmuzaki, VIII, p. 5. Cf. Columna lui Traian a lui B. P. Hasdeu pe an. 1873, p. 228, cu data greșită 28 Noemvrie. O fotografie aveà odată Academia Română.

CXLIII

Suceava, 25 Ianuarie 1475.

Ștefan anunţă principilor creştini biruinţa câștigată de armata sa, în ziua Bobotezii, împotriva Turcilor, veniţi în număr de 120.000 sub comanda supremă a lui Soliman-pașa, beglerbegul Rumeliei; el le cere pentru primăvara viitoare ajutor pe mare şi pe uscat, de oarece sultanul are de gând să vie în persoană împotriva lui şi să-i supuie ţara; aceasta este însă, după dânsul, „poarta creştinătății".

Către coroana ungurească și către toate țările, în care va ajunge această scrisoare, sănătate. Noi Ștefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, mă închin cu prietenie vouă tuturor cărora le scriu, și vă doresc tot

[1]) In celelalte ediţii *ut et.*

binele, şi vă spun domniilor voastre că necredinciosul împărat al Turcilor a fost de multă vreme şi este încă pierzătorul întregii creştinătăţi, şi în fiece zi se gândeşte cum ar puteà să supue şi să nimicească toată creştinătatea. Deaceea facem cunoscut domniilor voastre că pe la Boboteaza [1]) trecută mai sus numitul Turc a trimes în ţara noastră şi împotriva noastră o mare oştire în număr de 120.000 de oameni, al cărei căpitan de frunte erà Soliman-paşa [2]) beglerbegul; împreună cu acesta se aflau toţi curtenii sus numitului Turc şi toate popoarele din Romania, şi domnul ţării Munteneşti [3]) cu toată puterea lui, şi Assan-beg [4]), şi Alibeg [5]), şi Schender-beg [6]), şi Grana-beg [7]), şi Oşu-beg [8]), şi Valtival-beg [9]), şi Serefaga-beg [10]), domnul din Sofia, şi Cusenra-beg [11]), şi Piri-beg [12]), fiul lui Isac-paşa [13]), cu toată puterea lui de ieniceri [14]). Aceşti mai sus numiţi erau toţi căpitanii cei mari, cu oştile lor.

---

[1]) Relaţiunea dela Turda din 23 Ian. 1475 pune lupta lui Ştefan cu Turcii la 10—12 Ianuarie (de Marţi până Joi). Columna lui Traian, VII, p. 423-424; Picot, Chronique de Moldavie, p. 127-128.

[2]) Suliman-, Sulaman-bassa; „Schulm ein Wascha"; la Unrest: „Schalm ain Wasche". Pentru „beglerbeg" versiunile italiene au „vegelerevagi, belicerbizi", iar versiunea germană „Weglerbeg"; la Unrest: Weglerberg. Acesta este „bassa Turchorum" din relaţiunea dela Turda.

[3]) Hel signor Maritanorum (=Multanorum), lo segnor della Montagna; mit dem Herren aus dem Landt genandt Hawoscholwee (=Havasalföld, terminul unguresc pentru Ţara Românească, corespunzător latinescului Transalpina).

[4]) Asan-bech, Insi-beche; Issi-beg, Ysse-weg la Unrest.

[5]) Alli-bech, Ali-bechi; Ati-beg, Aly-beg la Unrest: Ali Michaloglu.

[6]) Scandar-bech, Schaldar-beche; Semdre-beg, Sudre-beg: Skender Michaloglu.

[7]) Grana-bech Dorazi; Dowa-beg, Daco-beg la Unrest.

[8]) Ochu-bech; Iacob-beg, Iaco-beg la Unrest: un Iacub.

[9]) Valtivul-bech, Baltirlu-bedj; Waltywulu-beg, Walthiwuli-beg la Unrest. Să fie un Bali-beg?

[10]) Serefaga-bech, Serefa-beche; Schertaga-neg; la Unrest: Scherafaweg; e numit în toate versiunile domnul Sofiei (segnior de Soffio, segnore Sulagi, der Herr von Sophye, der Herr von Sophirn la Unrest).

[11]) Cusenra-bech, Chafara-beche; Schtura-weg; la Unrest: Schura-beg.

[12]) Paier-bech, Ceri-beche; Piri-beg, Piri-beg: Pir-beg.

[13]) El fiollo de Iach-bassa, figliolo de Isache rasache; Eniss Isalli und Wascha; la Unrest: Enuss Iapff und Wascha. E Исак-баша, Сак-баша al cronicelor noastre.

[14]) Cum tuto el popullo de Sangzeris-bech, con tutta la sua forza; mit allen seinen Husarn; la Unrest: Husharten. — Scrisoarea lui Ştefan, dacă traducerile ei sunt exacte, înşiră unsprezece comandanţi turci, pe când relaţiunea dela Turda vorbeşte numai de şapte; cei mai de frunte erau Soliman, Ali-beg şi Skender-beg, cei doi Michalogli. Numărul armatei turceşti e dat la fel în amândouă aceste isvoare principale: 120.000.

Auzind şi văzând noi acestea, am luat sabia în mână şi cu ajutorul domnului Dumnezeului nostru atot puternic am mers împotriva duşmanilor creştinătăţii, i-am biruit şi i-am călcat în picioare, şi pe toţi i-am trecut sub ascuţişul săbiei noastre; pentru care lucru lăudat să fie domnul Dumnezeul nostru. Auzind despre aceasta păgânul împărat al Turcilor, îşi puse în gând să-şi răzbune şi să vie, în luna lui Mai, cu capul său şi cu toată puterea sa împotriva noastră şi să supue ţara noastră, care e poarta creştinătăţii şi pe care Dumnezeu a ferit-o până acum. Dar dacă această poartă (a creştinătăţii), care e ţara noastră, va fi pierdută — Dumnezeu să ne ferească de aşà ceva, — atunci toată creştinătatea va fi în mare primejdie. Deaceea ne rugăm de domniile voastre să ne trimeteţi pe căpitanii voştri într'ajutor împotriva duşmanilor creştinătăţii, până mai este vreme, fiindcă Turcul are acum mulţi protivnici şi din toate părţile are de lucru cu oameni ce-i stau împotrivă cu sabia în mână. Iar noi, din partea noastră, făgăduim, pe credinţa noastră creştinească şi cu jurământul domniei noastre, că vom sta în picioare şi ne vom luptà până la moarte pentru legea creştinească, noi cu capul nostru. Aşà trebue să faceţi şi voi, pe mare şi pe uscat, după ce cu ajutorul lui Dumnezeu celui atot puternic noi i-am tăiat mâna cea dreaptă. Deci, fiţi gata fără întârziere. Dată în Suceava[1]) în ziua de Sfântul Pavel[2]), luna Ianuarie în 25, anul Domnului 1475.

Ştefan Voevod, domnul ţării Moldovei[3]).

Scrisoarea lui Ştefan din 25 Ianuarie 1475, remarcabilă din toate punctele de vedere, ni s'a păstrat în trei traduceri italiene, două în biblioteca Ambrosiană dela Milano şi una în biblioteca San Marco din Veneţia, toate trei foarte defectuoase, mai ales în ce priveşte transcrierea numelor proprii turceşti. Cele dela Milano au fost publicate de C. Esarcu în Columna lui Traian, an. VII (1876), p. 420-422, cea dela Veneţia în Monumenta Hungariae Historica, secţia IV, fasc. II (Acta Extera, vol. V), Budapest 1877, p. 301-302: în amândouă locurile fără niciun comentariu. Pentru traducerea

---

[1]) Sonzonia, Saconia în versiunile italiene.

[2]) Intr'una din versiunile italiene se zice „in di della conversione di San Paulo“ (conversio Pauli).

[3]) Subscrierea se află numai în versiunea italiană dela Milano şi poate să fi lipsit în original.

noastră românească am luat de bază versiunea a doua din Columna lui Traian, care e evident mai completă şi mai aproape de originalul moldovenesc al scrisorii. Traducerile italieneşti nu sunt făcute însă după originalul slavonesc sau latinesc, ci după o traducere mai veche tot italiană: „Copia d'una lettera che mandò el capitaneo generale del re d'Ongoria (Ungheria), el Valacho chiamato Stefano vaivoda, alli principi di cristianità, notificando-li la rotta [che] a dato al Turcho"; în Columna lui Traian şi în Acta Extera în loc de „el Valacho" se citeşte „e (et) del Valacho". Cf. N. Iorga, Acte şi fragmente cu privire la istoria Românilor, III (Bucureşti 1897), p. 54-55.

O traducere germană necompletă, din sec. XV, a publicat d-l N. Iorga, după un manuscris al bibliotecei imperiale dela Viena, în Acte şi fragmente, III, p. 91-92: „Ermanung beschehenn durch Steffan-Weyda in der Molda, beschehen unnd auffgeschriben menigern Christen unnd in Christenlandt". Din „salutatio" se vede că această traducere e independentă de cele italieneşti, de oarece ea păstrează formula moldovenească „prea luminaţilor, prea puternicilor şi aleşilor (sc. nobililor) domni a toată creştinătatea, cărora această scrisoare a noastră va fi arătată sau de cari ea va fi auzită", orig. probabil: наипаснѣишимь и прѣмогѹчимь и шлѧхетнымь господаремь въсего хрестїанства, въсѣмь кто на сесь нашь листь оуѕрить алибо его чтоучи оуслышить. Din această traducere nemţească a împrumutat Iacob Unrest numele paşilor turceşti cari au luat parte la lupta dela Vaslui, în „Chronicon Austriacum" tipărit la Braunschweig în 1724, poate după o tipăritură mai veche, poate după un manuscris. Vezi reproducerea acestui pasagiu din „Chronicon", împreună cu descrierea întreagă a luptei, în op. cit. al d-lui Iorga, p. 96 şi urm.

In notele de sub traducerea mea am dat variantele celor patru texte: 1) versiunea a doua italiană, 2) versiunea întâia italiană, 3) versiunea manuscrisului din Viena, 4) versiunea lui Unrest, schimbând câteva numiri ale celor dintâi după cele germane, cari mi s'au părut mai verosimile.

E greu a stabilì în ce limbă a fost scris originalul circulării lui Ştefan, deoarece în scrisorile lui latineşti găsim adeseori aceleaşi formule ca în cele slavoneşti. E probabil că ea a fost scrisă în slavoneşte şi apoi tradusă în latineşte, fiind adresată mai ales puterilor catolice din Apus. Aceasta o indică întâiu data „el dì de San Pollo", „in dì della conversione di San Paulo", apoi cuvântul „salutem" ce ne aminteşte formula „salutationem amicabilem cum affectu", şi expresia „pregemo la vostra carita" sau „domandamo alle amicitie vostre", care ne aminteşte de „rogamus amicitias vestras" din alte scrisori ale lui Ştefan. Cf. d. p. scrisoarea dela 5 Iunie 1476, No. CL. Reproduc acì versiunea din Veneţia după Acta Extera, V, p. 301-302. Ea se deosebeşte foarte puţin de cele din Milano.

Alla Corona de Ungaria et a tutte le terre, a chi vegnera presente questa letera, salutem [1]).

Serenissimi et magnifici insieme, onde noj a tuta christianita in qualunque loco questa nostra presente lettera devenira, noi Stefano vajvoda, per Dio gratia duca de terra Moldaviense, con humana salutatione et desiderio a tucti boni per li beni delle persone alle vestre dignita commesse. L'infidele imperatore turco a molti tempi e stato et e destrugitore della christianita, et ogni di pensa, per qual forma el possa subjugarla. Inpertanto notifichiamo alle vestre dignita, come circa la festa della Epiphania proxima passata mise il nominato Turco sopra di noi un suo grande exercito de quantita de cento venti millia; con dicto exercito mise per suo primo capitaneo Sulaman bassa, el secundo capitaneo Beli-Erbizi [2]) con tutti sui cariazzi Cesaro, con tutta Romania, et anco lo signor de la Montagna con tutta sua possanza, Insi-beche et Ali-bechi et Scanderbechi, Dorazi, Baltirlu-bedi, Sepefa-bede, et signore Sulazi, Chasarabeche, Beri-beche figliolo de Isache-rasache con tutta la sua forza. Et questi erano li grandi capitani con li sui exerciti.

Et noi audendo [3]) se armamo tucti et andamo contro di loro, con l'ajuto de Dio omnipotente, noi verso delli inimici della christianita. Vencemo loro, et sotto li nostri piedi li mettemo, et tucti li mettemo a taglio della spada. Et della [4]) qual cosa Dio ne sia laudato. Dopo questo lo infedele Turco, questa cosa audendo, ci vole reparare con la sua testa et con lo suo pensero del mese di Maggio supra di noi, volendo havere questa porta della christianita, la quale a nel nostro regno, dela qual cosa Idio la guarda. Et se questa porta se fosse perduta fino a me, havria conturbata tutta christianita. Et per tanto adomandiamo alle amicitie vestre, come tutti re debiate [spinger] presto sopra el nemico della christianita, imperche e tempo, che el dicto Turco ad ogni parte ha molti avversarj, li quali con armata mano contro di lui procederanno. Et noi da questa parte promettemo, supra la nostra fide christiana, col nostro collo [5]), per fino alla morte stare et pugnare per la christianita; et a questo modo voi facendo dall'altre parte, per terra et per mare, in modo che a queste volte con l'ajuto de Dio omnipotente havemo tagliata la sua destra. Aduncha non vogliate tardare. Data in Sacouia in di della conversione di Sant Paulo, dal mese di Jennaro adi 25, 1475.

Stephanus vajvoda, segnor del paese della Moldavia [6]).

---

[1]) Această adresă se află numai în versiunea dela Milano.
[2]) Begler-beg.
[3]) In ediţia Academiei Ungureşti greşit *asidendo*.
[4]) In ed. ung. *delle*, ca mai sus *subjugarle*.
[5]) Expresia aceasta ne duce la originalul slavonesc шиѭ (шїѧ), de unde ital. *collo*. Altfel ne-am aştepta la expresii ca: *colla nostra vita, colla nostra testa, col nostro sangue*.
[6]) Cf. nota 3 dela p. 321.

CXLIV

Iaşi, 20 Iunie 1475.

Ştefan trimete solilor săi din Ungaria Stanciul, Duma şi Mihău ştirile căpătate din Crimeia şi dela Turci: că cumnatul său Alexandru a ocupat Mangopul, că Turcii au cucerit Caffa, după ce Tătarii din acest oraş, sub comanda unui fost ţar din Ordă, s'au supus lor, şi că acum pregătesc contra Moldovei o expediţie pe apă, ca să cucerească Cetatea Albă şi Chilia, şi alta pe uscat, condusă de însuş sultanul şi de domnul Ţării Româneşti. Ştefan porunceşte solilor săi să comunice grabnic regelui Matiaş, prin solii acestuia, cari veniau spre Moldova pentru încheerea păcei cu dânsul, toate aceste ştiri, şi să-l roage a-i trimite fără întârziere armată în ajutor.

Nos Stefanus vajvoda, Dei gratia dominus terre Moldavie. Scribit dominatio nostra[1]) fidelibus nostris et venerandis viris comiti Stan[c]zulo et comiti Dume et comiti Michaeli[2]), per presentes de nobis[3]) scire omnia, que nunc acciderunt. Advenit unus homo cum literis a castellanis de Alba, qui scribunt ad nos dicendo, quod aplicuit ad Albam una navis Italorum de Mangop[4]), illa navis que aportaverat compatrem nostrum Alexandrum, in qua navi preest Filippus nauta. Etiam.... -Morzi et Aia-Morzi[5]) a[d] nos usque ad Jassium[6]) [venerunt]. Et solus nuntius naravit nobis ore proprio, narando nobis sic: quod frater uxoris dominationis mee[7]) Alexander venit ad locum [Mangop], et die tertia lucratus est dictum locum Mangop, hereditatem paternam; et [est] ipse pronunc in Mangop, et non est aliter. Et de Turcis ita sciatis, quod ita [exploratores nostri] dixerunt, quod venit

---

[1]) In ms. *vestra*.

[2]) Acest Michaelis trebue să fie Mihău spătarul, pomenit în documentele dela 1474-1476; vezi vol. I, p. 193, 206, 209.

[3]) In ms. *vobis*.

[4]) In ms. greşit *Pangopa;* greşala se explică prin forma originalului slavonesc изъ Мангопа; м şi п sunt uşor de confundat.

[5]) In ms. *Taia-*, cu *t* trecut probabil dela *et*. *Aia* e un nume obişnuit la Tătari. Inainte de celălalt Morzi (= Murza) lipseşte un alt nume.

[6]) In ms. *Iaspum;* fraza n'are înţeles fără întregirea cu „venerunt".

[7]) In ms. *dominationis uxoris mei;* în orig. erà probabil „fratele doamnei domniei mele, братъ госпожди господства ми".

per mare Achmat[1]) bassa cum galeis et curavit [expugnare] Caffam, et pugnaverunt contra Caffam per tres dies; die vero quarto . . . ipsi Turci prevaluerunt et expugnaverunt Caffam; et habetur [nunc usque] in manibus Turcorum. Aliter non est. Et fuerat in Caffa imp[erator Tartarorum . . . . .], qui prius erat imperator in Ordam, cum mille Tartaris, qui Tar[tari[2]) se subjecerunt] cum omnibus suis; et pro nunc imperator Ordam et imperator[3]) . . . . se subjecerunt Turcis, et uniti sunt Tartari cum Turcis.

Ista [per exploratores nostros] percipimus ab inimicis christianitatis, ab infidelissimis [Turcis], quod veniunt contra nos; et de novo advenit fama pro firmo, quod Turci veniunt ad nos, contra nos et contra terram nostram, et per aquam et per terram. Et ita dicunt, quod valida classis precedit cum maximis munitionibus bombardarum magnarum, expugnare Albam et Chiliam, et sunt in itinere jam prope; et per terram veniet solus imperator contra nos, expugnare terram nostram personaliter, cum tota sua potentia et cum omni suo exercitu et cum tota potentia terre Valachie; quia Valachi[4]) sunt nobis veluti Turci. Et credatis nobis pro firmo, quod non est aliter, nisi sic. Propterea vos sine mora, statim ut videbitis literas presentes, in puncto consurgatis et habeatis sermonem cum oratoribus, qui vobiscum veniunt a rege Mathia ad nos, et mittatis unum cursorem velocem cum literis nostris[5]) et cum literis oratorum, qui veniunt una vobiscum ad nos. Qui ipse cursor debeat festinare die noctuque ad regem Mathiam et scire det sue gratie de istis inimicis christianorum. Forte Deus informabit suam gratiam, quo se[6]) apropinquaret ad nos et ad ista confinia celeriter et quam citius[7]) fieri poterit, in die et in nocte, cum omnibus sue gratie potentiis et cum suis gentibus, quas Deus sibi dono dedit; qui nos non derelinqueret perire et terram nostram per istos paganos. Utinam Deus suam gratiam inspiret, ut ap-

---

[1]) In ms. *Axemat*, orig. probabil Ѧхмат.
[2]) In ms. *que Tur. . . .*, evident greșit.
[3]) Poate să fi urmat *Przekopensis, Perekopensis*, din Perekop.
[4]) In ms. *Volachi*.
[5]) In ms. *vestris*.
[6]) In ms. *que se opropinquaret*.
[7]) In ms. *cissius*.

poneret diligentiam pro christianitate contra istos perfidos Turcos. Et interim ipsi soli simul cum oratoribus regis Mathie, qui veniunt ad nos, in nullo loco quiescere presumatis, sed festinetis die et nocte ad nos, quam citius fieri est vobis possibile. Et secus non faciatis. Datum in Jassy, die XX mensis Junij.

Item sciatis, quia antemisimus familiarem nostrum Heliam, qui conducet oratores qui veniunt ad nos a rege Mathia.

Monumenta Hungariae Historica, Acta Extera, VII, p. 308-309, după o copie din Arhivele de Stat dela Veneția, cu titlul „Exemplum literarum magnifici Stefani vajvode moldaviensis ad oratores suos venientes cum oratoribus regie majestatis Hungarie, etc.“ Cf. Vigna, Codice diplomatico delle colonie tauro-liguri, III (Genova 1879), p. 195, 203, 211, ap. N. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 165 și 332.

Originalul acestei scrisori a fost de bună samă slavonesc. Aceasta o dovedește nu numai stilul epistolar, acelaș în țările noastre, ca și în cele balcanice și grecești, ci și greșelele traducerii latine, ca d. p. *Pangopa* în loc de *Mangop;* cf. nota 4 dela p. 324. Și din celelate note se vede că traducătorul a cetit unele pasage greșit, iar pe altele nu le-a putut cetì de loc. Păcat că o așà de importantă scrisoare nu s'a păstrat în original și că traducerea latină e defectuoasă. Dau acì una românească, în care încerc să îndrept greșelele celei latinești.

„Noi Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al țerii Moldovei. Scrie domnia noastră credincioșilor și cinstiților noștri boieri, dumnialui Stanciului și dumnialui Dumii și dumnialui Mihău, ca să știți prin aceasta toate câte s'au întâmplat acum cu noi. A sosit un om cu scrisoare dela pârcalabii din Cetatea Albă, cari ne scriu zicând că la Cetatea Albă a venit o corabie de Italieni din Mangop, corabia care dusese pe cumnatul nostru Alexandru, peste care corabie este mai mare corăbierul Filip. Și . . . mârzacul și Aia mârzacul au venit până la noi la Iași. Și acel sol ne-a povestit cu gura lui spunându-ne astfel: că fratele doamnei domniei mele Alexandru a ajuns la orașul[1]) Mangop, și că a treia zi a cucerit zisul oraș Mangop, moșia lui părintească[2]), și el se află acum în Mangop; și altfel nu este. Și despre Turci așà să știți că iscoadele noastre ne-au povestit acestea: că a venit pe mare Ahmat-pașa cu galere și a încercat să cucerească Caffa, și au bătut Caffa vreme de trei zile, iar în ziua a patra Turcii au biruit și au cucerit Caffa. Ea este până acum în mânile Turcilor. Altfel nu este. Și erà în Caffa un țar tătăresc, care mai 'nainte fusese țar în Ordă, cu o mie de Tătari, cari Tătari s'au supus cu toții și cu toate ale lor; astfel acum și

---

[1]) In textul lat. *locus*, în orig. probabil мѧсто s. мѣсто în înțeles de oraș, târg, polon. *miasto*.

[2]) In orig. probabil ѡтнина sau ѡтчина.

ţarul Ordei şi ţarul [Perecopului?] s'au supus Turcilor. Şi s'au unit Tătarii cu Turcii.

Am mai aflat prin iscoadele noastre despre vrăjmaşii creştinătăţii, despre necredincioşii Turci, că vin împotriva noastră. Şi din nou ne-a venit veste temeinică, că Turcii vin spre noi, împotriva noastră şi împotriva ţerii noastre, şi pe apă şi pe uscat. Şi aşà se zice, că o puternică armată [1]), întărită cu foarte multe şi mari bombarde, le merge înainte, ca să cucerească Cetatea Albă şi Chilia, şi că sunt chiar pe drum, aproape. Impăratul are să vie însuş pe uscat împotriva noastră, ca să cucerească în persoană ţara noastră, cu toată puterea lui şi cu toată oastea lui, şi cu toată puterea Ţerii Munteneşti; căci Muntenii sunt pentru noi ca şi Turcii. Şi să credeţi că aşà e cum spunem noi, căci nu este altfel decât aşà. Deaceea, fără întârziere şi îndată ce veţi vedeà această scrisoare, să vă sculaţi şi să vorbiţi cu solii cari vin cu voi dela craiul Matiaş la noi, şi să trimeteţi un umblător iute cu scrisoarea noastră şi cu scrisoarea solilor, cari vin odată cu voi la noi. Umblătorul acesta să se grăbească ziua şi noaptea spre craiul Matiaş şi să dea de ştire Măriei Sale despre aceşti vrăjmaşi ai creştinilor. Poate va înduplecà Dumnezeu pe Măria Sa să se apropie de noi şi de aceste margini, iute şi cât mai grabnic cu putinţă, şi ziua şi noaptea, cu toate puterile Măriei Sale şi cu toţi oamenii pe cari Dumnezeu i i-a dăruit; şi astfel nu ne va lăsà să perim, noi şi ţara noastră, de aceşti păgâni. Dumnezeu să însufle pe Măria Sa, ca să pue toată graba pentru creştinătate şi împotriva acestor Turci blestemaţi. Intr'aceea voi înşişi, împreună cu solii craiului Matiaş cari vin la noi, să nu vă odihniţi nicăiri, ci să vă grăbiţi ziua şi noaptea spre noi, cât se poate mai iute. Şi altfel să nu faceţi. Dată în Iaşi, în ziua de 20 Iunie.

Să mai ştiţi că am trimes înainte pe sluga noastră Ilie, ca să însoţească pe solii cari vin la noi dela craiul Matiaş".

Această scrisoare a lui Ştefan au primit-o solii lui Matei Corvin la Bistriţa înainte de 25 Iunie; din această zi avem o scrisoare a lor către rege, prin care îi comunică cele auzite dela solii şi dela curierul lui Ştefan, trimiţându-i şi scrisoarea acestuia. Fiindcă scrisoarea solilor confirmă cele conţinute în scrisoarea lui Ştefan, o reproduc şi pe aceea tot după Acta Extera, VII, p. 306-307, cu oarecari îndreptări de ortografie şi punctuaţie, cari uşurează înţelesul ei.

„Serenissime princeps, domine noster naturalis et gratiosissime. Post humillimam subjectionem nostram, rex et princeps gratiose. Cum essemus in procinctu itineris nostri de civitate Bistriciensi, venit ad barones moldavienses homo [2]) domini Stephani vajvode moldaviensis cum literis presentibus inclusis, qui vocali sermone

[1]) In înţeles de „flotă".
[2]) Este Helias din scrisoarea lui Ştefan.

retulit nobis, quomodo preteritis diebus ipse vajvoda Stefanus misisset Alexandrum fratrem carnalem consortis sue in regnum quod dicitur Mangop[1]), et illud potentia sua, post exitum boiaronum[2]) suorum ad Majestatem Vestram, soliciter optinuisset et universos majores et minores in illo regno Mangop[1]) dominio suo subegisset. Retulit etiam[3]), quomodo Turci cum valida potentia cum quadringentis galeis venissent in obsidionem Caffa, quam, cum obsidione cinxissent, obtinuerunt simul cum castello in eadem habito. Quibus sic optentis, universos Italos in dicto castello existentes nece terribili, simul cum potentioribus civitatis, interemissent, reliquos ipsius urbis post datam fidem in antiquis eorum consuetudinibus reliquendo. Et ut fertur, ipsi Tartaros in numero XL millium ipsis in expugnatione ipsius civitatis Caffa associaverant, cum quibus nunc magnum pacis fedus pepigerunt, maxime ex eo, quia illic imperator Tartarorum, de quo Stanczul Majestati Vestri mentionem fecerat, in illa urbe Caffa per Turcos et Tartaros captus esse perhibetur.

Nunc, serenissime princeps, ex quo ipse Stefanus vajvoda intelligit sibi iminere periculum, petit nos medio horum bojaronum[4]) suorum, quatenus literas nostras ad Majestatem Vestram velocissime daremus, ut Majestas Vestra dignaretur convertere faces suas ad partes regni sui inferiores, et in dies festinaret discedendo; quoniam sperat idem vajvoda, quod postquam Majestas Vestra moverit se, Turcus ipse non ita facile proficiscetur vel contra regnum Moldavie vel Majestatis Vestre; et sine dubio nos advisat et certos facit, quod postquam venerit Turcus ipse, qui jam dudum iter suum arripuit, Transalpinenses contra Majestatem Vestram et ipsum vajvodam insurgent, quia paratos jam se contra Majestatem Vestram retulerunt. Turcus ipse cum maxima potentia personaliter per terram, et alias gentes per aquas misisse fertur. Hec Majestati Vestre scripsimus, ut intelligat Majestas Vestra novitates harum partium.

Recepimus nudius tertius literas, quas Majestas Vestra miserat ad me Dominicum prepositum in facto inmissionis vajvode Draculia, quas post earum lectionem comunicavi cum bojaronibus[5]), qui post acceptas has novitates dicunt laudando, quod Majestas Vestra creaverit eum in vajvodam, suplicantes quod Majestas Vestra dignetur eum celerime mittere cum potentia, quia jam Stefanus vajvoda cum omni potentia sua in Iassmarch[6]) huc, foro Filistenorum, castrum[7]) tenet, prout Majestas Vestra intuebitur ex literis ipsius Stefani vajvode presentibus inclusis. Hunc latorem presentium supplicamus citissime remittat ad nos, ut sciamus, quid in his rebus respondeamus ipsi

[1]) In Acta Ext. *Mango.*
[2]) Acta Ext. *baioerorum.*
[3]) Acta Ext. *et. etc.*
[4]) Acta Ext. *bujoronum.*
[5]) Acta Ext. *bojoronibus.*
[6]) Acta Ext. *Iassamarch.*
[7]) Acta Ext. *captum.*

Stefano vajvode. Deus teneat Sublimitatem Vestram ad vota ad regimen regnorum suorum. Datum[1]) ex Bestriza, die domenica post festum nativitatis beati Ioannis Baptiste[2]).

Per fideles Sublimitatis Vestre Dominicum prepositum et Gasparem de Hathwan“[3]).

CXLV

Suceava, 10 Iulie 1475.

Ştefan eliberează pentru toţi neguţătorii din ţara Ungurească un salv-conduct pe care îl dă în mâna Braşovenilor.

† Стефан воевода, божїею милостїю господар земли молдавской, даем и дали есмо сес лист наш, и слюбѹем и слюбили есмо оусим коупцем шт свѧтой Корѹнѣ оугорской на то: да ест имь слободно и доброволно и безь забавѣ прїехати до нашей земли съ ѹсим вашим торговлею и товарwм, торговати и кѹповати слободно и доброволно и безь забавѣ и пагѹбѣ, хотѣ ѹ мирѹ хотѣ оу размирицѹ; а им да ест слободно засѣ до Ѹгоръ поехати съ ѹсим их товаром, без никоторой забавѣ и пагѹбѣ. Тое ѹсе вышеписанное слюбѹем ѹсим коупцем шт Корѹнѣ здержати и пополнїти, прї нашей чести и християнской вѣри, безь лъсти и ѹсѣкой хитрости. А на то ест вѣра господства ми и вѣра ѹсих болѧръ наших, великых и малих. Пис(анъ) ѹ Сѹчавѣ, юл. ї.

Pecetea cea mică a domnului, cu legenda: † ПЕЧЯТЬ СТЕФЯНЯ ВОЕВОДЫ. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, No. 439 (hârtie). Tipărit de mine, cu data 1475, în Documente moldoveneşti din arh. Braşovului, No. XV, p. 41-42, şi de St. Nicolaescu, cu data „c. 1457—1458“, în Documente slavo-române, No. XLVII, p. 122-123. Inadmisibilitatea acestei datări am motivat-o în raportul meu asupra cărţii d-lui Nicolaescu din Analele Academiei Române pe anul 1907, Desbaterile, p. 410, unde am arătat că hrisovul mânăstirei Neamţului dela 13 Fevruarie 1458 nu poate aveà nici o legătură cu salv-conductul dat Braşovenilor; simplu faptul că acest hrisov e numit „mare privilegiu“ (привїлїе велико) doveşte că în notiţa dela 1458 nu se face alusie la un salv-conduct. D-l Nicolaescu mai comite însă greşala de a traduce „când făcù pri-

[1]) In Acta Ext. *raptim.*
[2]) Adecă 25 Iunie.
[3]) In Acta Ext. *Hathnatham.*

vilegiu marele Ştefan Voevod" în loc de „când Ştefan Voevod făcù privilegiul cel mare". Şi-apoi, în notiţa dela 1458 e vorba de pecetea cea mare a domnului, pe când salv-conductul o are pe cea mică, nu pe cea mijlocie, cum reiese din lectura greşită a d-lui Nicolaescu, p. 123 (Іѡ nu se află în legendă). — Salv-conductul lui Ştefan, fiind dat tuturor neguţătorilor din Ungaria, nu numai Braşovenilor, nu poate să fie decât din anul 1475, când domnul Moldovei s'a împăcat cu Matei Corvin şi a încheiat tractatul dela Iaşi, 12 Iulie, în ale cărui stipulaţiuni este şi una privitoare la libertatea comerciului: et quod mercatores ipsi liberi sintet securi. Salv-conductul a fost dat aşa dar Braşovenilor cu două zile înainte de ratificarea acestui tractat. Cf. No. următor şi nota dela p. 42 a broşurei mele.

Textul d-lui Nicolaescu (p. 122) are greşelele: вишєписанниє p. вишєписанноє, слwвѹєм p. слювѹєм, ѹ сѣкон p. ѹсѣкон (=въсѣкон); traducerea (p. 123), pe lângă expresiuni nepotrivite cu vechea limbă românească, ca Ungară, Ungaria, Regat, conţine nonsensul „să le fie lor iertat pentru orice să treacă în Ungaria", sc. după ce-şi vor fi vândut mărfurile în Moldova. E vorba de întoarcerea liberă a lor; greşala traducerei a provenit din neînţelegerea lui засѣ, care nu însamnă „pentru orice", ci „dar, dinpotrivă, iarăş, deasemenea"; cf. polon. *zaś* şi maloros. засъ, зас, care are acelaş înţeles cu знов, опять (Żelechowski, I, p. 269).

Traducerea exactă e următoarea:

„Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, dăm şi am dat această scrisoare a noastră, făgăduim şi am făgăduit tuturor neguţătorilor din sfânta Coroană ungurească acestea: să fie slobozi să vină în bună voie şi fără zăbavă la ţara noastră cu toată marfa lor; şi să vânză şi să cumpere slobozi şi în bună voie şi fără piedecă şi fără pagubă, fie pe vreme de pace, fie pe vreme de răzmiriţă. Tot aşà să fie slobozi a se întoarce la ţara ungurească cu toată marfa lor, fără nici o zăbavă sau pagubă. Toate aceste mai sus scrise le făgăduim tuturor neguţătorilor din Coroană a le ţineà şi a le împlinì, pe cinstea şi pe credinţa noastră creştinească, fără înşelăciune şi fără vicleşug. Iar spre aceasta este credinţa domniei mele şi credinţa tuturor boierilor noştri, mari şi mici. Scrisă în Suceava, Iulie în 10".

CXLVI

Iaşi, 12 Iulie 1475.

Ştefan, împăcându-se cu regele Ungariei Matei Corvin şi recunoscând că domnii Moldovei au fost totdeauna datori să păstreze credinţă regilor şi Coroanei ungureşti şi că de fapt ei au păstrat-o,

încheie cu regele Matei un tractat sub următoarele condiţiuni: 1) Ştefan va rămâneà, ca şi predecesorii săi, credincios regelui şi sfintei Coroane şi va face acesteia serviciile ce i le-au făcut şi predecesorii săi. 2) Dacă regele va merge în persoană sau va trimete un căpitan al său împotriva Turcilor, prin Ţara Românească, va merge şi dânsul în persoană; dacă va fi însă împiedecat de boală sau de duşmani puternici, va trimete numai oştile sale. 3) Ştefan se obligă a ajutà pe rege cu oşti împotriva tuturor duşmanilor, afară de regele Poloniei, cu care predecesorii săi au avut totdeauna pace şi alianţă. 4) El se obligă a nu ocrotì în ţara sa şi a nu ajutà pe nici un magnat sau nobil care s'ar răsculà împotriva regelui, şi a alungà din ţara sa pe cei ce ar încercà să se refugieze la dânsul. 5) Pe răufăcătorii cari vor comite prădăciuni pe teritoriul regatului îi va pedepsì şi va luà despăgubiri dela dânşii, iar cazurile de neînţelegeri între supuşii unei ţări şi ai celeilalte vor fi hotărîte nu cu puterea, ci prin comisiuni instituite la graniţe, ca să dea satisfacţie părţilor vătămate. 6) Procesele dintre neguţători se vor judecà înaintea judecătorilor obişnuiţi, fără arestarea persoanelor.

Nos Stephanus woyewoda et dominus terre Moldaviensis memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis, quod licet recognoscamus predecessores nostros woyewodas una cum terra Moldaviensi divis regibus regni Hungarie et Corone sancte ad perpetuam fidelitatem fuisse obligatos illamque impenderunt, nosque eandem serenissimo principi et domino nostro graciosissimo domino Mathie regi Hungarie moderno et ipsi sacre Corone prestiterimus, — tamen, quia inimico pacis seminante nonnulle discordie inter nos et suam maiestatem ac subditos nostros orte fuerunt, ex quibus ipsa regia maiestas a nostro amore eversa extiterat, et nunc e converso nos et terram nostram ad graciam et benivolentiam accepit, ideo pro confirmatione, prestita prius[1]) fidelitate, ad infrascriptos articulos bona nostra voluntate et consilio atque consensu baronum nostrorum et totius regni nostri iam descendimus.

In primis, nos Stephanus woyewoda Moldaviensis pre-

---

[1]) Adăogat deasupra şirului.

fatus promittimus perpetuam fidelitatem una cum tota patria nostra ipsi regie maiestati et sacre Corone, sicut obligamur et sicut predecessores nostri woyewode fecerunt et tenebantur.

Item, quod [si] regia maiestas personaliter ibit contra Thurcos per Maiorem Walachiam, nos Stephanus woyewoda personaliter et cum omni potencia simul vademus cum maiestate regia.

Item, quod dum regia maiestas mitteret contra ipsos Thurcos capitaneum suum per eandem Walachiam, nos Stephanus woyewoda personaliter et cum omni potencia similiter vademus cum dicto capitaneo. Si autem infirmitate occupati fuerimus vel ita a potentibus hostibus detineremur, quod propria in persona ire non possemus, tunc mittere debemus cum omni potencia nostra.

Item, quod nos omnia servitia faciemus regie maiestati et sacre Corone, que nostri predecessores facere consueverunt.

Item, quod nos iuxta consuetudinem predecessorum nostrorum woyewodarum contra omnes hostes regie maiestatis, cum requisiti fuerimus, mittere gentes nostras debebimus et tenebimur, excepto rege Polonie et Corona eius, cum quo antecessores nostri semper confederacionis pacem habuerunt.

Item, quod abhinc imposterum neminem in nostro dominio servabimus, nobiles vel magnates aut homines alicuius reputacionis, qui contra regiam maiestatem fecissent; sed qui ad nos confugerent, eos contra mittemus de regno nostro et non servabimus contra voluntatem maiestatis regie, nec eis favebimus aut eos in aliquo iuvabimus, directe vel indirecte, palam vel oculte.

Item, quod deinceps malefactores, qui solent invadere regnum Hungarie et committere spolia, nullomodo sub dominio servabimus, sed qui tales inventi fuerint dampna et spolia commisisse, eos castigabimus et de ipsis faciemus [1]) emendam.

Item, quod deinceps in omnibus causis, que oriri possent, nullomodo procedatur via facti, sed si que discordie

---

[1]) La Lewicki *fatiemus*.

inter subditos regie maiestatis et nostros orte fuerint[1]), tunc ex utraque parte cogentur homines, qui ad confinia ad aliquem aptum locum convenient, et iustitia et equitate partium inspecta, facient[2]) lese parti fieri satis, sine ulteriori alicuius detrimento.

Item, quod mercatores deinceps per aliquam partem non arestantur, sed iure, si quid ortum fuerit, unusquisque requirat coram iudicibus ordinariis, et illi teneantur facere iustitiam absque personarum accepcione; et quod mercatores ipsi liberi sint et securi.

Quos quidem articulos nos Stephanus woyewoda prefatus, quia eos ad accesionem nostri comodi utilitatemque et quietem, conservationem nostre familie et dominii consulere intelligimus, benivole acceptamus et approbamus et quo ad omnia puncta et continentias promittimus et nos obligamus in pura fide christiana et honore imperpetuum observare et observabimus, inviolabiliter et sine omni dolo et fraude, harum nostrarum literarum, quibus secretum sigillum nostrum[3]) est appensum, vigore et testimonio mediante. Datum in foro Philistinorum, feria quarta in vigilia beate Margarethe virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto, mensis Iulii duodecima die.

A. Lewicki, Codex epistolaris saeculi decimi quinti, vol. III, w Krakowie 1894 (tom. XIV din Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia), p. 219-220, după o copie din ms. No. 43 al bibliotecei conţilor Działyński dela Kórnik (Posen), cu titlul contimporan „Moldavie in favorem terre Hungarie". In ce piveşte ziua sf. Margarete, cf. nota dela No. CXXXIV. Urmarea documentului dat de Ştefan în Iaşi la 12 Iulie 1475 fu documentul dat de Matei în Buda la 15 August acelaş an, în parte o parafrazare a celui dintâiu. Acesta e tipărit la Teleki, Hunyadiak kora Magyarországon, Pesten 1852-57, tom. XI, p. 540-542, după o copie ce a aparţinut lui Georg Reicherstorfer, cu titlul „Moldavia et Valachia legitimis juribus S. Regni Hungariae Coronae asserta", şi în Docu-

---

[1]) La Lewicki *ortum fuerit*.
[2]) La Lewicki *fatient*.
[3]) Se înţelege „sigilul cel mic". Vezi actele omagiale ale domnilor Moldovei către guvernatorul Ungariei Ioan Hunyadi, cari toate au pecetea cea mică. I. Bogdan, Cinci documente istorice din arhiva curţii imperiale dela Viena, în Analele Academiei Române, seria II, tom. XI, 1890, Memoriile secţiunei istorice.

mentele Hurmuzaki, II, 1, p. 8-10, după o copie din biblioteca curţii regale din München.

Pentru însemnătatea lui, îl reproduc aici întreg după copia dela München, care este ceva mai bună şi mai completă.

„Nos Mathias, Dei gratia rex Hungariae, Bohemiae etc. Recognoscimus per praesentes, quod, quia fidelis noster, spectabilis et magnificus Stephanus vayvoda terrae Moldaviensis, ab dissuasione rediit nosque veluti dominum suum naturalem recognovit ac nostrae Majestati et sacrae Coronae nostrae fidelitatem debitam promisit,— nos igitur ipsum ad gratiam et benevolentiam regiam nostram accepimus, unacum filiis, boyaronibus et tota provincia Moldaviensi ac omnibus habitatoribus ejus, cum eisque firmam et perpetuam pacem fecimus, unacum tota sacra Corona[1]). Et ex quo idem Stephanus vayvoda promisit, ea omnia facere erga nos et sacram Coronam nostram, quae sui praedecessores vayvodae de jure vel de consuetudine facere tenebantur, nos propterea ipsum, filios, boyarones ac totam patriam ipsius etiam in suis juribus, privilegiis et libertatibus, juxta quod divi Hungariae reges facere tenebantur, conservare et manu tenere promittimus. Insuper ipsum Stephanum vayvodam, filios ac boyarones et totam patriam ac omnes ejus inhabitatores gratiose prosequentes de omnibus excessis hactenus quomodolibet factis, sive contra Majestatem nostram sive regnum et regnicolas, eisdem veniam praestitimus, unacum toto regno; nec propterea aliquod damnum aut malum eis inferemus aut inferri ab aliquo permittemus, nec in regno Majestatis nostrae, nec in regno ejus, nec in aliquo alio regno aut ullo loco. Nullum qui habuerit nomen vayvodatus, sed neque nobilem aut magnatem ejusdem Stephani vayvodae hostem in nostris dominiis, in periculum vel opprobrium ipsius aut patriae suae, conservabimus, sed omnes tales extra regnum nostrum destinabimus et eis nullum favorem praestabimus. Promittimus etiam, quod pro rebus et factis quibuscunque hactenus hinc inde perpetratis, neque subditi neque mercatores ipsius Stephani vayvodae aliquod malum incurrent, aut eis quisquam molestiam inferret; sed tam nostri quam ipsius Stephani vayvodae subditi jure mediante omnes causas suas diffiniant et amicabiliter perficiant. Quia autem ipse Stephanus vayvoda promisit nobis, cum propria persona et tota provincia sua assistentiam facere contra paganos et alios hostes nostros et regni nostri, prout clarius in litteris suis continetur, nos etiam[2]) promittimus eundem Stephanum vayvodam protegere propria in persona nostra, si necesse fuerit, nisi fuerimus in majoribus causis regni nostri occupati, et tunc ei subsidium et favorem ex regno nostro juxta posse nostrum impendere promittimus. Super metis etiam provinciae Moldaviae cum pro-

---

[1]) Fraza din urmă lipseşte la Teleki.
[2]) In ms. *autem;* copia lui Teleki are mai corect *etiam.*

vincia Transalpina secundum antiquos terminos et consuetudines per praedecessores vayvodas possessos et tentos utrumque vayvodam, tam scilicet Stephanum Moldaviensem quam Vlad Transalpinum, secundum privilegia Alexandri et Mirczae utriusque partis vayvodarum concordamus [1]). Et si contigerit, quod Deus avertat, ipsum Stephanum vayvodam vi hostium suorum cogi ad exitum de terra sua et ad regnum nostrum intrare, ac ad castra, civitates et oppida nostra, ubilibet in regno nostro cum filiis, familia, boyaronibus et quibuscunque habitatoribus terrae suae, multis vel paucis, aut omnibus ejus et eorum bonis, rebus et thesauris, promittimus, quod tute venire, stare et morari poterit tamdiu, quamdiu ei libuerit, et quod humane ac sine ulla offensione tractabitur. Cum autem ei placuerit ad patriam suam reverti, tunc similiter libere cum filiis, boyaronibus, famulis, rebus, bonis, thesauris ac omnibus ad eum pertinentibus reverti [2]) sine ullo offendiculo et contrario poterit; et nos, si opus fuerit, juxta totum posse nostrum eundem ad recuperandam totam patriam suam juvabimus. Quae omnia suprascripta nos Mathias rex praefatus promittimus in verbo nostro regio, sancta Corona Hungariae [3]), et sub fide nostra christiana, firmiter observare, sine omni dolo et fraude, harum nostrarum litterarum, quibus secretum sigillum nostrum, quo ut rex Hungariae utimur, est appensum, vigore et testimonio mediante. Datum Budae in festo Assumptionis [4]) beatissimae virginis Mariae, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto, regnorum nostrorum anno Hungariae decimo octavo, Bohemiae vero septimo.

Et nos Gabriel episcopus ecclesiae Albensis Transylvanae, apostolicae sedis legatus, Ioannes Strigoniensis, Gabriel Colocensis ecclesiae archiepiscopi; Sigismundus Quinque Ecclesiae, Thomas Nitriensis ecclesiae episcopi; Michael Orzag de Groth regni Hungariae palatinus; Emmericus de Zapolya comes perpetuus Scepusiensis; comes Stephanus de Bathor judex curiae regiae; Ioannes Pangracz de Dengeley vayvoda Transylvanus; Iob de Gara; Ioannes comes de Bozyn et de Sancto Georgio; Emmericus de Palecz agazonum regalium magister; Nycolaus Banffy de Lyndua comes Posoniensis; Blasius Magyar vayvoda Transylvanus et Georgius de Parlag janitorum regalium magister [5]), penes prefatum dominum nostrum Mathiam regem Hungariae dominum nostrum naturalem, eadem fide nostra christiana et honore nostris promittimus, quod ipse dominus noster rex praemissos articulos, quod omnia puncta et continentias

---

[1]) In loc de *concordamus* copia lui Teleki are *a regibus obtenta confirmamus.*

[2]) Copia lui Teleki *libere reverti,* omiţând pe *libere* de mai 'nainte.

[3]) Construcţie evident greşită.

[4]) La Hurmuzaki greşit *transsumptionis.* O „transsumptio Marie" nu există în calendar.

[5]) Câteva variante la lista martorilor: Guth, Dengelegh, Palocz, Lindva, vice-vayvoda Transylvanus. Acestea sunt formele corecte.

inviolabiliter observabit. In cujus rei testimonium penes sigillum domini nostri regis etiam sigilla nostra praesentibus appendi fecimus. Datum ut supra".

CXLVII

Roman, 1 Noemvrie 1475.

Ştefan înştiinţează pe Braşoveni că a dat un răspuns verbal la solia trimeasă prin Gaşpar şi Mihal, şi-i asigură că e prieten al Ungariei şi al creştinilor.

† Іѡ Стефан воевод, божїю милостїю господарь земли молдавскои, пишет господство ми приꙗтелем господства ми, въсѣмь Брашовѣном. И по сем да знат ваша милость за работоу що сте поустили къ нам поклисари, братию вашоу жѹпана Кашпара и жѹпана Михалѣ, а мы въсемѹ добрѣ оуразоумехмо, въсе по дробноу; и пак колико беседе имахмо къ вашеи милости, а мы по рѣдоу въсе къ ним разброихмо. И елико изрекѫт вашеи милости ѿ господства ми, а вы ѡ въсем вѣрѹите их, ꙗко быхмо самы съ вашим милостїѡм говорили, понеже мы смо слѹги кралевы и свꙗтои Корѹны и ваши приꙗтеле и въсега христїанства. И богъ ви весели, амин. Пис(анъ) оу Долнем тръгоу, ное. а҃.

Pecetea cea mică a domnului, din a cărei legendă se cunoaşte numai воєводы la sfârşit; în dos adresa: Моудрым и племенитым и въсѣкои чести достоиным нам же драгим приꙗтелем, въсѣмь Брашовѣномь: Inţelepţilor şi de neam bun şi de toată cinstea vrednicilor şi iubiţilor noştri prieteni, Braşovenilor tuturor. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, No. 437 (hârtie). Tipărită de mine în Documente moldoveneşti din arhiv. Braşovului, No. XVI, p. 42-43, şi de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. LIV, p. 135-136, cu aceeaş dată, nejustificată la dânsul („c. 1475"), justificată la mine prin faptul că o altă solie a lui Gaşpar şi Mihal se adevereşte din alte isvoare pentru luna Iunie 1475; v. N. Iorga, Chilia şi Cetatea Albă, p. 143; Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 166. Cf. V. Pârvan, în Convorbiri literare an. XXXIX, p. 1010, nota 3.

Traducerea:

„Ioan Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, scrie domnia mea prietenilor domniei mele, tuturor Braşovenilor. Şi după aceasta să ştie domnia voastră, de lucrul pentru care aţi trimes soli la noi pe fraţii voştri, jupân Caşpar şi jupân Mihal, că noi toate bine şi toate cu deamăruntul le-am priceput; tot aşà vorbele ce am avut a spune domniilor voastre, noi toate pe rând

le-am desluşit lor. Şi ce vor spune domniei voastre din partea domniei mele, să-i credeţi în totul, ca şi cum am fi vorbit noi înşine cu domnia voastră, de vreme ce şi noi suntem slugile craiului şi ale sfintei Coroane, şi suntem prietenii voştri şi ai întregii creştinătăţi. Şi Dumnezeu să vă bucure, amin. Scrisă în Târgul de Jos, Noemvrie 1“.

CXLVIII

Vaslui, 18 Fevruarie 1476 (s. 1470).

Ştefan roagă pe judeţul Braşovului să dea voie lui Mihai meşterul de a se întoarce la dânsul cu săbiile şi armele cumpărate acolo, spre a se slujì de ele în lupta contra păgânilor.

† Ѳтефан воевода, божїею милостїю господаръ земли молдавскои, пишем шолтѹзѹ ѡт Брашева, прїѧтелю нашемѹ миломѹ. И по сем прошѹ твоѧ милость, ꙗко нашего прїѧтелѣ, аби еси лишил слѹга наш Михаю мештер, аби пришол до нас съ мечи и съ ѡръжїе, аби нам били на погане, понеже нам требѹют. Ино его лиши, за нашѹ волю. Пис(анъ) ѹ Васлѹи, феврь. ӣі.

Pecetea mijlocie a domnului, cu legenda: † ПЄЧЯТЬ ІѠ СТЄФЯНЯ ВОЄВОДЫ И ГНЬ; adresa: Шолтѹзѹ ѡт Брашева, прїѧтелю нашемѹ миломѹ: Şoltuzului din Braşov, prietenului nostru iubit. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, No. 440 (hârtie). Tipărit de mine cu data „c. 1476“ în Documente moldoveneşti din arhiv. Braşovului, No. XVII, p. 44, şi de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. XLVIII, p. 123-124, cu data nemotivată „c. 1460-1464“. Aceasta este însă de bună seamă greşită, căci între 1460 şi 1464 Ştefan n'a avut nici un războiu cu Turcii sau cu Tătarii, pe când pe la începutul anului 1476 el se aşteptà la un atac din partea celor dintâi; v. ştirile raguzane din 18 Fevruarie, citate de d. Iorga, Chilia şi Cetatea Albă, p. 146. D-l Alex. Lăpĕdatu observă cu drept cuvânt, în Convorbiri Literare an. XL, p. 1074, că scrisoarea lui Ştefan ar puteà să fie şi din alt an, întrucât în timpul lungii sale domnii el a trebuit să aducă de mai multe ori arme dela Braşov; d-sa atrage chiar atenţiunea asupra scrisorii latineşti din 28 Fevr. 1470 a lui Radu cel Frumos, în care acesta impută Braşovenilor că trimet arme şi ştiri lui Ştefan, care e duşman al Ungariei. Scrisoarea slavonă a lui Ştefan ar puteà să fie deci şi din 1470. Cuprinsul ei este în tot cazul prea vag ca să i se poată fixà o dată sigură. Cf. I. Bogdan, Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească în sec. XV şi XVI, I, p. 328-329.

„Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, scriem şoltuzului din Braşov, prietenului nostru iubit. Şi după aceasta, mă rog de domnia ta, ca de un prieten al nostru, să laşi pe sluga noastră, pe meşterul Mihai, să vie la noi cu săbii şi cu arme, ca să ne fie împotriva păgânilor, căci avem nevoie de ele. Deci, lasă-l, pentru voea noastră. Scrisă în Vaslui, Fevruarie în 18“.

CXLIX

Vaslui, 18 Fevruarie 1476 (s. 1470).

Ştefan mulţămeşte Braşovenilor pentru ştirile ce i-au trimes prin Mihai meşterul despre intenţia Turcilor de a venì împotriva lui, îi înştiinţează că aceştia s'au retras, dar îi roagă să-l ţină şi mai departe în curent cu cele ce vor aflà despre mişcările lor.

† Іѡ Стефан воевода, божїею милостїю господаръ земли молдавскои, пишет господство ми биръȣ и ȣсим старшем Брашевским, прїꙗтелем нашим добрим. И по сем, листȣ вашеи милости що нї есте писали и що нї есте поръчили по вашега чловѣка по Михаю мɛщер, мы све добрѣ ȣразȣмехмо що ни дасте ваша милость на знане за работȣ Тȣркем, ере идȣт на господство ми. Ꙗ ѡни сѣ вратили и на траг зашли. Тоган радї просимо ваша милость, що кете знати ѿт съда на пред, а ваша милость аби есте нам дали на знание. И каре елика изречет ѿт господство ми къ вашеи милости ваш чловѣкъ Михаю мещер, а вы емȣ вѣрите ѡ въсем, ере сȣт наши рѣчи. Пис(анъ) на Васлȣи, фев. ӣı.

Pecetea mijlocie a domnului, stricată; adresa: Биръȣ и ȣсим старшем Брашевским, прїꙗтелем нашим добрим: Birăului (judeţului) şi tuturor bătrânilor din Braşov, bunilor noştri prieteni. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, No. 443 (hârtie). Tipărită de mine în Documente moldoveneşti din arh. Braşovului, No. XVIII, p. 44-45, cu data „c. 1476“, şi de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. XLIX, p. 124-125, cu data „c. 1460-1465“. Faptul că această scrisoare e scrisă de aceeaş mână şi în aceeaş zi cu cea precedentă, că e vorba de acelaş „Mihai meşter“ în amândouă, mă face s'o pun şi pe ea în „1476 sau 1470“. Fiind vorba de un atac al Turcilor ce n'a avut loc, s'ar puteà chiar ca data 1470 să fie mai aproape de adevăr decât 1476, deoarece asupra expediţiei celei

mari din acest an Ştefan nu puteà să ştie ceva sigur înainte de luna lui Mai; cf. N. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 171. Documentele interne nu ne ajută la lămurirea acestei îndoeli. Din 1476 avem unul singur dela Ştefan, din 22 Mai; din 1470 avem unul din 8 Fevruarie, e dat însă în Suceava; toate celelalte din acest an sunt date din Suceava. Se poate prea bine ca între 8 şi 18 Fevruarie 1470 domnul să fi făcut drumul dela Suceava la Vaslui şi tot prin Fevruarie sau Martie să se fi întors îndărăt la Suceava. In tot cazul, anul 1470 are tot atâtea probabilităţi pentru sine ca şi 1476. D-l V. Pârvan preferă data 1477 (Convorbiri literare an. XXXIX, p. 1030). In nici un caz nu poate fi admisă data „c. 1460-1465" a d-lui Nicolaescu. Textul şi traducerea d-sale au puţine şi neînsemnate greşeli, ca şi la scrisoarea precedentă.

Iată traducerea mea:

„Ioan Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, scrie domnia mea birăului şi tuturor bătrânilor din Braşov, bunilor noştri prieteni. Şi după aceasta, scrisoarea domniei voastre, pe care ne-aţi scris-o şi pe care ne-aţi trimes-o prin omul vostru, prin meşterul Mihai, şi toate câte domnia voastră ni le daţi de ştire de lucrul Turcilor, că ei vin împotriva domniei mele, noi toate bine le-am înţeles. Dar s'au întors şi s'au dus îndărăt. Deaceea vă rugăm pe domnia voastră să ne daţi de ştire şi deacì înainte cele ce veţi aflà. Şi ce va spune din partea domniei mele către domnia voastră omul vostru Mihai meşterul, să-l credeţi în toate, căci sunt vorbele noastre. Scrisă în Vaslui, Fevruarie în 18".

CL

Bârlad, 5 Iunie 1476.

Ştefan scrie Braşovenilor că, cu ajutorul regelui lor, el se pregăteşte să meargă în contra Turcilor şi se află în tabără cu toată oastea sa; îi roagă deci să-i trimeată ştirile ce le vor căpătà despre mişcările Turcilor şi ale aliaţilor lor şi să asculte cu încredere solia lui Vulpaş.

Stefanus waivoda, Dei gracia dominus [1]) terre Moldaviensis. Salutacionem amicabilem cum affectu omnis boni. Noveritis, amici nostri dilecti, quod nos una cum serenissimo domino nostro rege abemus guerram cum infidis Turcis, et nos iam summus in campo cum omni potencia nostra et

[1]) In copia Academiei *dominius*.

pergimus super Turcas. Ergo[1]) rogamus amicicias vestras, quod nos omni ora avisetis cum novitatibus ex parte Turcorum et eciam ex parte omniorum, qui cum infidelibus Turcis sociantur. Et amplius quid servus noster fidelis Watress ex parte nostra amiciciis vestris narraverit, fidem ei adibeatis creditivam. Datum in Barlad, in die Quatuor temporum, anno Domini MCCCCLXXVI.

Adresa: Discretis ac providis viris, iudici ac iuratis civitatis [Brassoviensis], amicis nostris predilectis etc.

Pecetea mijlocie stricată. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului; copie la Academia Română.— „Watress" din această copie ar puteà fi o lectură greşită în loc de „Wulpass" (Vulpaş), cunoscutul pisar şi logofăt al doilea al lui Ştefan. Asupra acestuia, pe lângă documentele din această colecţie, vezi Relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească, I, p. 114. — Deşì sunt trei zile de „Quatember" pe an (la 1476: 5 Iunie, 18 Sept. şi 18 Dech.; v. Grotefend, Deutsche Zeitrechnung des Mittelalters, I, tabela 14 Aprilie), data de 5 Iunie e sigură, după celelalte ştiri asupra expediţiei turceşti. Vezi N. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 170-179, şi nota 193 dela p. 333.

CLI

Valea Berheciului, 11 Iunie 1476.

Ştefan mulţămeşte Braşovenilor pentru informaţiile primite dela dânşii şi-i roagă să-i trimeată mai departe noutăţi „din amândouă părţile"; îi mai roagă să nu permită exportul de grâu sau de alte bucate în Ţara Românească, care e supusă Turcilor şi vrăjmaşă lui şi creştinătăţii.

Stefanus voivoda[2]), Dei gracia dominus terre Moldaviensis. Salutacionem amicabilem cum affecto omnis[3]) boni. Noveritis, amici nostri dilecti, litteram atque intimata vestra bene percepimus, ac magnas grates referimus amiciciis vestris de novitatibus, quas nobis transmisistis. Et nunc rogamus amicicias vestras, quod in futuro quascumque novitates abuie-

[1]) In copia Academiei *erro*.
[2]) In copia d-lui Iorga *boivoda*.
[3]) In copia d-lui Iórga *eius*.

ritis ab ambabus partibus, nobis cicius per fideles vestros renungcietis. Eciam rogamus amicicias vestras ut faciatis amore nostri et triticum[1]) wel alia commestibilia at terram Transalpinam non permitatis ducy, quia ipsi cupiunt periculum nostrum et tocius christianitatis, et sunt subditi Turcorum. Idcirco perfecto certamus amicicias vestras, quod quecumque feceritis et facitis ad amorem et complacenciam nostram, nos autem cum omni bono ac amicicia perfecta volumus vobis ac omnibus vestris semper retribuere. Ergo walete in Christo. Datum in walle Berheecz, feria tercia post festum Sancte Trinitatis, anno Domini MCCCCLXXVI.

Adresa: Disscretis ac providis wiris, iudici ac iuratis civitatis Brassoviensis, amicis nostris predilectis, presentetur littera etc.

Pecetea mijlocie a domnului, acoperită cu hârtie, cu legenda: † ПЄЧАТЬ ІѠ СТЄФАНА ВОЄВОДЬ[І] И ГНЬ. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, colecţia Schnell, III, No. 36. Scrisoare de caracter italian. Copiată de d. N. Iorga.

CLII

Hârlău, 5 Ianuarie 1477.

Ştefan mulţămeşte Braşovenilor pentru ştirile trimese prin Martin despre prietenul său Vlad (Ţepeş) şi-i roagă să-l înştiinţeze cât mai grabnic despre orice rău ar auzì că i s'a întâmplat aceluia; pentru acest serviciu el le va fi foarte recunoscător.

Stephanus, Dei gracia wayvoda Moldovanie etc. Amiciciam paratam debito cum honore. Hinc est quod de facto magnifici Lad(isla)i, fratre nostro, in Magna Walahya contigit, per vestrum nuncium, scilicet latorem presencium hominem Martinum, sane et perfecte intelleximus. In hoc nobis multa fidelia servicia exibuistis. Utinam si Deus altissimus vitam nostram prolongaverit, talia vobis fidelia exibemus. Petimus eciam vestras amicicias per presentes multum diligentissime, quatenus quod si aliqua contingerint auribus vestris resonare de predicto fratre magnifico Lad(isla)o aliquod malum, quanto cicius nobis per vestrum nuncium po-

[1]) In copie *triticium*.

testis intimare, tanto cicius nobis intimetis. Hoc faciatis causa nostre amicicie. Ex Harlo, die dominico ante Epiphaniam Domini, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo.

Adresa: Discretis viris, iudicibus ac iuratis in Brassovia existentibus, nobis sincere dilectis.

Pecetea mijlocie a domnului; din legendă se vede numai: ПЄЧЯТЬ ІѠ СТЄФ. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului; copie la Academia Română.

CLIII

Hârlău, 27 Ianuarie 1477.

Ştefan trimete la Braşoveni, pentru nişte afaceri ale sale, pe sluga sa Oglindă şi-i roagă să dea crezământ spuselor lui.

Stephanus wayvoda Dei gratia terre Moldavie. Ecce misimus ad vestras discreciones et amicicias nostrum famulum specialem, in nostris negociis sane et plene informatum hominem Oglenda; et quitquit vestris dixerit amiciciis ex parte nostri, fidem adhibere velitis creditivam tamquam ab ore nostro prolatis. Datum ex Bahlovia, die dominico post festum conversionis sancti Pauli, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo.

Adresa: Discretis ac honorabilibus viris, iudi[ci] ac iuratis et senioribus in Brassovia existentibus, nobis semper honorandis, et cetera.

Pecetea mijlocie cu totul stricată.—Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului; copie la Academia Română.

CLIV

Veneţia, 8 Mai 1478.

Ştefan, temându-se de un atac din partea Turcilor împotriva Chiliei şi Cetăţii Albe, despre cari auzise că aceia vor să

le cucerească, cere ajutor dela Veneţieni şi dela Papa prin solul şi unchiul său Ţamblac. Acesta istoriseşte dar Veneţienilor întâmplările din Moldova după lupta dela Războieni, arătând întâiu că Ştefan n'ar fi suferit acea mare înfrângere, dacă n'ar fi fost părăsit de creştinii cari îi făgăduiseră ajutor dar nu i-au dat; povesteşte apoi cum a fost pus în scaunul muntenesc Drăculea (Vlad Ţepeş) şi ce soartă nenorocită a avut acesta; arată în sfârşit însemnătatea cea mare a Moldovei pentru apărarea Ungariei şi Poloniei şi însemnătatea Chiliei şi Cetăţii Albe pentru apărarea Moldovei, ba chiar şi pentru o eventuală recucerire a Caffei şi a Chersonesului din mânile Turcilor; încheie cerând ajutor grabnic şi zicând că Ştefan preferă să moară în luptă decât să se supue Turcilor. El are toată nădejdea în ajutorul veneţian şi papal, de oarece ceilalţi creştini l-au înşelat şi deaceea nu vrea să se mai adreseze lor.

Expositio domini Ioannis Zamblacho, oratoris illustris [1]) domini Stephani, vayvodae Moldaviae, de greco in latinum transducta de verbo ad verbum, ut jacet. MCCCCLXXVIII, die VIII Maii.

Serenissime princeps et domine. Queste cosse sono le qual ho referido a bocha io, Zuan [2]) Zamblacho, ambassador et barba del signor Stephano vayvoda, da parte soa. Che tuto quello intervenne da Turchi in el dominio so, die haver intexo da molti la Excellentia Vostra. Ma veramente quel che e seguito, non seria intervenuto, s'el havesse intexo che li principi christiani et visini soi non havesse tracta come l'hanno tracta; ma i sagramenti soi et le convention havea cum loro, l'hanno inganato, et ha patito quanto ha patito. Le convention et sagramenti che erano tra loro contignivano che tutti dovesseno esser in ordene et soccorrer quel luogo et signor [3]), contro [4]) lo qual anderia el Turcho. Et pero, soto speranza de loro, e seguido contra de mi quell cho dito [5]). Perche se questo non fosse sta, de le do cosse haveria fatto l'una: o veramente me haveria opposo al inimico sul passo e [6]) non l'haveria lassado passar, o veramente, se questo mi

---

[1]) Ilustrissimi.
[2]) Zuam.
[3]) Signoria.
[4]) Contra.
[5]) La Esarcu *quell oho dito*, la Hurmuzaki *quello ho ditto*.
[6]) La Esarcu şi Hurmuzaki greşit *o*.

fosse sta impossibile, haveria cerchado de salvar i homeni del mio paexe et non haveria patido tanto danno. Ma loro mi lassorono solo, et e seguido ut supra. Et se'l inimico fosse sta solo, non seria sta tanto male. Ma ello ha fato vignir l'altra Vlachia da una banda, e li Tartari da l'altra, et lui in persona cum tuta la sua possanza, et ha me circumdato da tre bande, et trovo me solo, et tuto lo mio exercito confuxo, per salvation de le soe fameglie. Et considera la Vostra Excellentia quanta soma havea sopra di me, siando contra de mi solo tante potentie. Io, cum la mia corte, ho fato quel che puti [1]), et e seguido ut supra. La qual cossa zudego sia sta voluntà de Dio, per castigar me come peccator; et laudado sia el nome suo. Partido veramente lo inimico, remaxi [2]) abandonado da ogni socorso d'algun christian; perche non solamente non me hano aiutato, ma fursi [3]) alcuni hano havuto piacer del danno fato a mi et al dominio mio da infideli.

In questo mezo vene [4]) el secretario de la Excellentia Vostra et ha me [5]) dito quanto li era sta comandato, et ha me [6]) promesso molte cosse per parte de la Excellentia Vostra christianissima, voluntaroxa et solicita al ben di christiani et al exterminio del inimico. La qual cossa me ha recreado et dato de grande speranza; et quasi remaxi [7]) in reposso, perche el me disse che dei danari mandadi in Hungaria e de li altri havero socorso et ogni favor. Et pero, io ho solicitado de cazar Basaraba vayvoda de l'altra Valachia et de metter un altro signor christian, zoe el Drachula, per intenderse insieme; et ho etiandio excitado a questo [8]) la Maesta del Re de Hungaria, che'l provedesse dal ladi so, che Ulado [9]) Drachulia se fesse signor. Et finalmente persuaxo, me mando a dir che io congregasse el mio exercito et andasse per metter el dicto signor in Valachia. Et

[1]) La Hurmuzaki greşit *pusti*.
[2]) Romaxi.
[3]) Forsi.
[4]) Vene da mi.
[5]) Ame.
[6]) Hame.
[7]) Romaxi.
[8]) La Hurm. greşit *queto*.
[9]) La Hurm. greşit *Vlacho*.

cusi ho fato subitamente et son andado, io de[1]) l'una banda et el capetan[2]) del Re da l'altra; et havemo se unido et metessemo in signoria el dicto Drachula[3]). El qual fatto, questo me domanda che i lasessamo i nostri homeni per soa custodia, perche de Valachi[4]) non se confidava tropo; et io li lasai homeni 200 de la mia porta. Et fato questo, se partissimo[5]). Et immediate torno quel infidel[6]) Basaraba et trove lo[7]) solo et amazo lo; et cum lui furono morti tuti li mei, excepto diexe. La qual cossa nui havemo subitamente intexa, et attrovando se appresso[8]) de nui[9]) el secretario de la Excellentia Vostra, et intexo anchora lui el seguito[10]), me disse: se me era de piaxer de lasar lo andar, perche hora l'era vignudo el tempo de conpir quanto el[11]) me havea dito per parte de la Excellentia Vostra. Et io li disuadeva, per l'inverno che era massa[12]) crudo, cercha[13]) ali X de Zenaro, e dissi che podeva scriver et far per lettere; e lui me respondeva che quello faro personalmente, non posso fa[14]) cum scriptura. Et ha me domanda anche [un] homo, per andar cum lui et haver lo in sua compania[15]) et item[16]) ritornar; et ha statuido cum mi de ritornar la Pascha Granda. Io veramente, vista la solicitudine et promptitudine soa, l'o lassato andar et ho li dato un homo; et son remaxo[17]) su le suo parole come de cossa fata.

De li altri veramente signori christiani mie vixini [non] ho voluto far experientia, per [non mi] trovar item inganado[18]). Et la Excellentia Vostra intende le diferentie sono

---

[1]) Da.
[2]) Capetaneo.
[3]) Dracula.
[4]) Vulachi.
[5]) Partissemo.
[6]) Infedel.
[7]) Trovo lo.
[8]) Apresse.
[9]) La Esarcu și Hurm. *mi.*
[10]) Et sequito.
[11]) La Hurm. lipsește.
[12]) La Esarcu greșit *masas.*
[13]) Circa.
[14]) Far.
[15]) Compagnia.
[16]) La Esarcu *iter*, la Hurm. *iterum.*
[17]) Romaxo seguro.
[18]) La Esarcu greșit *per trovar iter inganado.* S'ar putea să fie și *iterum.* Intregirile din parenteze sunt cerute de înțelesul frazei.

tra loro. Per le qual a gran pena chadaun puol far i fati[1]) proprii; et per necessita le cosse mie roman senza favor. Anzi credo che'l re de Hungaria fara paxe cum la Valachia Mazor, che sara molto pezo. Perho el refugio mio et speranza consiste nela Excellentissima Signoria Vostra, la qual prego se degni ajutar mi.

Ne voglio dir quanto sia commodo questo mio dominio ale cosse christiane, judicando esser superfluo, per esser cossa manifestissima, per esser serajo del Hungaria et Polana, et quello che varda quei do regni. Oltra de zo, per esser impedito el Turco cum mi, za anni quatro sono romaxi molti christiani in reposso. Pero, come signori christiani et cognoscudi christiani, io recoro a la illustrissima Signoria Vostra, implorando el vostro socorso come christian, per conservation de questo mio dominio, comodo ale cosse christiane, promettando che ogni don et subsidio me darete, lo remunerero per molte vie[2]), quando comanderete et haverete bixogno, si contra infedeli, et dove comanderete, senza alguna induxia. Oltra de questo la Excellentia Vostra fara cossa molto honorifica a sovegnir uno signor[3]) christiano. Quello io al presente domando, e questo perche io tegno el Turcho item[4]) vignera contra de mi in questa saxon, per le do terre, soe Chieli et Monchastro, le quale[5]) li sono molto moleste. Perho in questo voglio esser ajutato per el presente, perche el tempo non ve da de far altra provision general. Et la Excellentia Vostra puol considerar che queste do terre sono tuta la Valachia, et la Valachia cum queste do terre sono un muro del Hungaria et Pollona. Oltra de zo io dico piu[6]), che se questi castelli se conserveranno, i Turchi poranno perder e Caffa et Chieronesso[7]). Et sara facil cossa[8]); tamen el modo non referisco, per non abondar in scriptura; ma quando el comanderete, io el referiro.

Adonche el me ha comandado che io ve referischa queste

---

[1]) La Hurm. greşit *fah.*
[2]) La Esarcu greşit *vei.*
[3]) La Hurm. greşit *signoria.*
[4]) Iterum.
[5]) Quali.
[6]) La Hurm. greşit *piui.*
[7]) Chieronesse.
[8]). Sera facil cosa.

cosse, et ulterius quest' altra cossa, come ho lettere et parole da referir al[1]) Summo Pontefice[2]). Et parendo a la Vostra Signoria, io me ne andero; et non li parendo ben fato che io non me ne vadi[3])..... Tuto tamen el remette in a[4]) Vostra Signoria et etiam domando[5]) ajuto a la Vostra Signoria et soccorso ai[6]) altri christiani. Et se Dio permettera che io non sia ajutato, duo cosse sara: o veramente se perdera questo paexe, o veramente saro[7]) astretto dalla necessita a sottometter mi a infedeli. La qual cossa mai non faro, preponendo piuttosto cento millia morte che questo. Et ala Vostra Signoria se remette.

C. Esarcu, Ştefan cel Mare, Bucureşti 1874, p. 63-67, cu data 1477; Hurmuzachi, Documente, VIII, p. 23-25, cu data mai bună 1478 şi cu indicaţia: Deliberaţiunile Senatului (Deliberazioni secrete del Senato), Reg. 28, c. 13 (la Esarcu c. 16). Eu am reprodus mai sus textul lui Esarcu, fiindcă cunoştinţele de limbă italiană ale acestuia erau se vede mai solide decât ale editorului volumului VIII din colecţia Hurmuzaki; am dat însă în note şi variantele acestei ediţii, afară, bine înţeles, de cele ce n'au nici o importanţă, cum sunt d. p. consonantele duple în locul celor simple, sau vice-versa. Unde am introdus emendaţiuni, le-am notat. O copie nouă dela Arhivele de Stat din Veneţia n'am putut căpătà, deşì am cerut-o de mult.

Solia aceasta este foarte importantă pentru cunoaşterea personalităţii şi a politicei lui Ştefan cel Mare. Nu încape nici o îndoeală că unchiul domnului a reprodus cât se poate mai credincios vorbele acestuia. Asta se vede din traducerea italiană aproape tot aşa de bine cum s'ar fi văzut şi din original. „De greco in latinum transducta" nu înseamnă numai decât că solia a fost scrisă întâiu în greceşte; pe vremea lui Ştefan cel Mare această limbă nu se scrià în cancelaria domnească. „De greco" trebue înţeles acì „de slovenico". Confuzia aceasta a putut să fie provocată de scrierea chirilică, care samănă foarte tare cu cea grecească uncială. Că originalul a fost scris în slavoneşte, o dovedeşte nu numai stilul soliei, — ea s'ar puteà retraduce cuvânt de cuvânt pe slavoneşte, — ci şi câteva expresii care nu s'ar explicà de fel dintr'un original grecesc. Astfel *porta* şi *corte* în expresiile „200 de la mia porta" şi „cum la mia corte" traduc pe „дѣ стѣ изъ моєго двора" şi pe

[1]) A.
[2]) Pontifice.
[3]) Lipseşte probabil „io non me ne andero" sau o expresie analogă.
[4]) La.
[5]) Domanda.
[6]) Ad.
[7]) La Esarcu *sara*.

„съ моимь двороmь“ ;—*terre* şi *castelli* (e vorba de Chilia şi Cetatea Albă) traduc pe державы, sing. держава, în înţeles de „ţinuturi“ şi pe городи; — *parendo a la Vostra Signoria* traduce pe „если мнит сѧ вашемоу господствоу“, ş. a. m. d.

In traducere românească această solie sună aşà:

„Prea înălţate prinţ şi domn. Acestea sunt lucrurile pe care le spun cu gura mea, eu Ioan Ţamblac, sol şi unchiu al domnului Ştefan Voevod, din partea lui. Că toate acestea s'au săvârşit din partea Turcilor în ţara sa, Luminăţia Voastră trebue să fi auzit dela mulţi. E adevărat însă că cele ce au urmat nu i s'ar fi întâmplat, dacă ar fi ştiut că prinţii creştini şi vecini cu dânsul au să se poarte cu el aşà cum s'au purtat. Căci deşi aveà jurăminte şi învoeli cu dânşii, ei l-au înşelat, şi astfel a păţit ce-a păţit. Invoelele şi jurămintele ce erau între dânşii cuprindeau că toţi trebuiau să fie gata şi să ajute în orice loc pe acel dintre domni, împotriva căruia ar fi mers Turcii. Şi totuşi, cu toată nădejdea mea într'înşii, mi s'a întâmplat nenorocirea pomenită [1]). Căci dacă nu ar fi fost aşà, aş fi făcut una din două: ori m'aş fi împotrivit cu adevărat vrăjmaşului la trecătoare [2]) şi nu l-aş fi lăsat să treacă, ori, dacă aceasta mi-ar fi fost cu neputinţă, aş fi încercat să scap pe lăcuitorii ţării mele, şi nu aş fi suferit atâta pagubă. Dar m'au lăsat singur, şi s'a întâmplat cum am spus mai sus. Şi dacă vrăjmaşul ar fi fost singur, n'ar fi fost aşà de rău; dar el a poruncit să vie cealaltă ţară Românească [3]) de-o parte şi Tătarii de alta, iar însuş a venit în persoană cu toată puterea lui, şi m'au încunjurat de trei părţi, şi m'au găsit singur pe mine, cu toţi ostaşii mei împrăştiaţi, ca să-şi apere casele lor. Gândească-se Luminăţia Voastră cu cât mă întreceau la număr, când împotriva mea singur erau atâtea puteri. Eu, împreună cu curtea mea, am făcut ce-am putut, şi s'a întâmplat cum am spus mai sus. Care lucru socotesc că a fost voea lui Dumnezeu, ca să mă pedepsească pentru păcatele mele; şi lăudat să fie numele lui. După ce într'adevăr vrăjmaşul a plecat, am rămas lipsit de orice ajutor din partea creştinilor; pentru că ei nu numai nu m'au ajutat, dar au fost între dânşii unii cari poate au simţit plăcere pentru paguba făcută mie şi ţării mele de către păgâni.

Intre acestea venì secretarul Luminăţiei Voastre şi-mi spuse cele ce i se porunciseră, şi-mi făgăduì multe lucruri din partea Luminăţiei Voastre prea creştine, cari de bună voie vă gândiţi la binele creştinilor şi la nimicirea vrăjmaşului lor. Lucrul acesta

---

[1]) Alternarea construcţiunei directe cu cea indirectă o întâlnim deseori în soliile şi scrisorile din sec. XV.

[2]) Se 'nţelege la trecătoarea Dunării.

[3]) In ital. *l'altra Vlachia*. Expresie interesantă, fiindcă e o dovadă pentru sec. XV de conştiinţa originei comune a Moldovenilor cu Muntenii. Se ştie că Vlachia, Valachia se numià nu numai Ţara Românească, ci şi Moldova (Vlachia Maior, Vlachia Minor). Cf. волошкска землıа = молдавска землıа în documente interne moldoveneşti şi în izvoarele polone.

m'a bucurat şi mi-a dat mare nădejde; şi am rămas parcă liniştit, când mi-a spus că din banii trimeşi în ţara Ungurească şi din alţii voiu aveà şi eu ceva ajutor şi folos. Şi totuşi, eu cerusem ca voevodul Basaraba să fie alungat din cealaltă ţară Românească[1]) şi să fie pus acolo un alt domn creştin, anume Drăculea, cu care să ne putem înţelege împreună; am înduplecat chiar la acest lucru pe Măria Sa craiul Unguresc, ca să se îngrijească şi el, din partea sa, ca Vlad Drăculea să ajungă domn. Şi înduplecându-se în sfârşit, el a trimes să-mi spue ca să-mi adun oastea şi să merg să pun pe numitul domn în Ţara Românească. Şi astfel repede am făcut şi am mers, eu dintr'o parte şi căpitanul craiului dintr'alta, şi ne-am unit şi am pus în domnie pe zisul Drăculea. Isprăvind aceasta, el m'a rugat să-i las, pentru paza lui, oameni de-ai noştri, fiindcă în Români nu se prea încredeà; şi i-am lăsat 200 de oameni dintre curtenii mei[2]). Şi făcând acestea, am plecat. Dar numai decât necredinciosul Basaraba se întoarse şi îl găsì singur şi-l omorî; şi împreună cu el fură omorîţi toţi oamenii mei, afară de zece. Lucrul acesta aflându-l noi îndată, şi găsindu-se lângă mine secretarul Luminăţiei Voastre şi auzind şi el cele întâmplate, îmi zise: nu cumva mi-ar face plăcere să-l las să plece, fiindcă venise vremea să se îndeplinească cele ce-mi spusese din partea Luminăţiei Voastre. Eu l-am sfătuit să nu facă aceasta, din pricina iernei care erà foarte aspră; erà cam pe la 10 Ghenarie. I-am spus că poate să scrie şi să facă prin scrisoare; el îmi răspunse: aceasta o voiu face în persoană, nu pot s'o fac prin scrisoare. Şi mi-a cerut un om care să meargă împreună cu el şi pe care să-l aibă tovarăş la întoarcere; şi a hotărît împreună cu mine să se întoarcă de Sfintele Paşti[3]). Văzând cu adevărat grija şi graba sa, eu l-am lăsat să plece şi i-am dat un om; şi am rămas cu vorbele sale ca cu un lucru îndeplinit.

Pe alţi domni creştini, vecini cu mine, n'am vrut, în adevăr să-i mai încerc, ca să nu mă văd iarăşi înşelat. Luminăţia Voastră ştie ce neînţelegeri sunt între dânşii. Din pricina aceasta cu mare greutate poate fiecare să-şi vază abià de treburile sale; treburile mele rămân, de nevoie, fără ajutor. Cred chiar că craiul unguresc va face pace cu Ţara Românească[4]) şi că atunci va fi cu mult mai rău. Deaceea adăpostul şi nădejdea mea sunt la prea luminată domnia voastră, pe care o rog să binevoească a mă ajutà.

Nu vreau să mai spui cât de folositoare este pentru treburile creştine această ţărişoară a mea; socotesc că este de prisos, fiindcă lucrul e prea vădit, că ea este saraiul Ţării Ungureşti şi al Polo-

---

[1]) Vezi nota 3 dela pagina precedentă.

[2]) In italieneşte *de la mia porta*, un barbarism; cf. mai sus, p. 347.

[3]) Italieneşte *la Pascha Granda*, ceeace însamnă Paştile, fiindcă în limba italiană există şi cuvântul *Pascha dei fiori* pentru Rusalii. Orig. a avut probabil свѧтаа пасха

[4]) Italieneşte Valachia Mazor, adecă Maggiore.

niei şi este straja acestor două crăii. Afară de asta, fiindcă Turcul s'a împiedecat de mine, mulţi creştini au rămas în linişte de patru ani. Aşà dar, fiindcă sunteţi domni creştini şi sunteţi cunoscuţi ca creştini, eu viu la prea luminată domnia voastră cerând ajutorul vostru creştinesc, spre a-mi păstrà această ţară a mea, folositoare pentru treburile creştine, şi făgăduesc că orice dar şi orice ajutor îmi veţi trimete, eu îl voiu răsplătì înzecit, de câte ori veţi aveà nevoie şi veţi cere, — dar numai împotriva păgânilor, — ori unde veţi poruncì şi fără nici o zăbavă. Afară de asta, Luminăţia Voastră va face o faptă foarte cinstită, ajutând pe un domn creştin. Atâta cer acum, şi asta, fiindcă ştiu că Turcii vor venì în vara aceasta[1]) iarăşi asupra mea, pentru cele două ţinuturi[2]), al Chiliei şi al Cetăţii Albe, care le sunt foarte supărătoare. Deaceea vreau să fiu ajutat acum, în această treabă, căci vremea nu vă îngădue să faceţi o altă pregătire mai obştească. Luminăţia Voastră trebue să aveţi în vedere, că aceste două ţinuturi sunt Moldova[3]) toată, şi că Moldova cu aceste două ţinuturi este un zid pentru Ungaria şi pentru Polonia. Ba eu zic mai mult, că dacă aceste două cetăţi vor fi păstrate, va fi cu putinţă ca Turcii să piarză şi Caffa şi Chersonesul. Şi lucrul ar fi uşor; dar nu mai spun în ce chip s'ar puteà face aceasta, ca să nu lungesc scrisoarea[4]). Dacă veţi cere, vă voiu arătà.

Aşà dar, aceste sunt lucrurile ce mi-a poruncit să le aduc la cunoştinţa voastră, şi-apoi celălalt lucru, că am scrisori şi vorbe de dus către Prea Sfântul Părinte. Dacă domnia voastră îmi veţi da voie, eu mă voiu duce; dacă vi se pare însă că nu e bine să merg, nu mă voiu duce. Toată nădejdea el şi-o pune în domnia voastră şi dela domnia voastră cere ajutor şi pentru ceilalţi creştini. Dacă Dumnezeu va vrea să nu fie ajutat, din două lucruri unul se va întâmplà de bună seamă: ori această ţară va pierì, ori voiu fi silit, de nevoie, să mă supun păgânilor. Lucrul acesta însă nu-l voiu face nici odată, vrând mai bine o sută de mii de morţi, decât aceasta. Şi îmi pun nădejdea[5]) în domnia voastră".

La această expunere luminoasă şi plină de avânt a solului moldovean, — ceeace însamnă a însuş domnului, — senatul veneţian răspunde în aceeaş zi cu vorbe goale: că dacă promisiunile făcute mai 'nainte nu s'au împlinit, cauza nu au fost ei; despre intervenţiunile lor va aflà solul moldovenesc la Roma, unde ei au stăruit şi până acuma şi vor stăruì şi deacì înainte prin ambasadorii lor. Deocamdată ei se mulţămesc să autorizeze pe „Caloianes Valacus" — aşà îl numesc pe Ţamblac — ca să asigure pe domnul său de bunele

---

[1]) Ital. *saxon* = stagion. Nu poate să însemne decât vară, deoarece Turcii începeau războaele de obiceiu primăvara.
[2]) Ital. *do terre*, orig. probabil дєржавы în înţeles de „ţinuturi"; cf. mai sus p. 348.
[3]) Ital. *Valachia*. Cf. notele precedente.
[4]) Ar fi trebuit „vorba"; dar solia erà de bună samă scrisă.
[5]) Cf. nota 1 dela p. 348.

lor intenţiuni şi să-l sfătuească „ad standum bene et invicto animo et ad se tuendum et conservandum“, ceeace Ştefan făceà şi fără sfatul lor. Acest răspuns e tipărit la Esarcu, o. c., p. 67-68, şi în Documentele Hurmuzaki, VIII, p. 25.

CLV

Roman, 22 Ianuarie 1479.

Ştefan asigură pe regele Cazimir că se va ţine de făgădueala de a-i prestà în persoană, conform vechiului obiceiu, omagiul de fidelitate, şi că, în urma înţelegerii luate cu solul regal Dobko din Byszow, castelanul de Bełz, el va venì la Colomeia împreună cu boierii săi, ca să se întâlnească cu dânsul şi să-i jure credinţă, numai cât ziua întâlnirei să i se facă cunoscută cu şase luni mai înainte.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним нс тым то нашимъ листом каждомȣ добромȣ що коли на нем ȣзрить алико єго чтȣчи ȣслышит, колиж того комȣ боудеть потребизна, ѡже слȣбȣєм и слȣбили єсми и ѡбещахомь ꙗснѣкишомȣ и ѡсвѣцеаомȣ господарєви нашемȣ миломȣ Казимировѣ, з бога милостїю кролєвѣ полскомȣ и великомȣ кнѣзю литовскомȣ и дѣ[ди]чю[1]) рȣскомȣ и кнѣжата прȣскомȣ и жонмонцкомȣ и инѣмь многимь земдѣмь господарь, на то ꙗкоже єсми били слȣбили и ѡбѣцали и записали и переж(є) сєго господарєви нашемȣ милостивомȣ кролѣ[2]) єго милости, абихом сѣ съ єго ѡсвѣцєнои милость видѣли и голдовали, мы и съ ȣсими нашими боѧры, подлȣг старого ѡби[ча]ѧ[3]); також и сими рази, по жаданїю и по рѣчи господарѣ нашего милостивого кролѣ єго милости, що коли к нам прислал по єго милости вирного и шлѣхотнего посла, по пана Добєка из Бишов, пана Белского, а милє пак слȣбȣємъ и ѡбєцахомъ господарєви нашемȣ миломȣ кролѣ[2]) єго милости, абихом мы на того днє и на тъи час, що коли нам єго ѡсвєценною милость изѧвлѣєть по єго милости посломь, переж(є) того днє и переж(є) нашего соимȣ за ѕ҃ мѣсѧць, и на мисцѣ ȣ Коломыи, абыхом сѣ съ єго милости видѣли и голдовали, мы и съ нашими молдавскими боѧры, подлȣг старого ѡбичаѧ, ꙗкоже

[1]) In orig. дѣчю.
[2]) Greşit, în loc de кролю.
[3]) In orig. ѡбиѧ.

и выше пишемъ. Тое въсе вышеписанное слѹбоүемь и ѡбецахомь господареви нашемѹ милостиво[мѹ к]ролѣ[1]) его милости здержати и поплънити, подлѹг сего нашего листѹ и записѹ, при нашеи чти и при христіанскои вѣрѫ, без лъсти и без въсѣкои хитрости. Я на то ест вѣра господства ми вышеписаннаго Стефана воеводы, и вѣра въсѫх бояр наших молдавских, великих и малих. Я на болшее потвръжденіе томѹ въсемѹ вишеписанномѹ, и нашѹ печат привѣсихомъ к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(анъ) ѹ Новом градѣ ѿт Романова тръга, в лѣто ҂ѕцпз, мѣсѧца ген. кв.

Pecetea mijlocie a domnului, 3 cm. în diam., într'un înveliş de ceară albă foarte mare şi cu legenda: † ПЄЧЯТЬ ІѠ СТЄФЯНЯ ВОЄВОДЫ И ГНЬ (И e deosebit de ГНЬ şi de Ы din cuvântul precedent).— Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. Publicat de Uljanickij în Materialy, p. 110, No. 98, şi de Kałużniacki în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 709-710, No. DXXIX. — Uljanickij nu descrie pecetea, o numeşte însă şi dânsul „средняя" (mijlocie). Kałużniacki pune greşit data 1478. Traducerea lui e bună, afară de „majestatis meae", ce trebue îndreptat în „dominationis meae", şi de „foro novo oppidi Romani", ce trebue îndreptat în „civitate (s. arce) nova apud oppidum (s. forum) Romani". Documentul acesta e foarte preţios şi prin faptul că ne dă dovada sigură de identitatea Cetăţii Nouă cu Cetatea Romanului, numind-o pe aceasta „Cetatea Nouă dela târgul Romanului Новыи градъ ѿт Романова тръга". Un rezumat la Dogiel, Codex diplomaticus, I, p. 603. Cf. Documentele Hurmuzaki, Suplementul II, vol. III, fasc. 1, p. 288.

„Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor oamenilor buni câţi o vor vedeà sau o vor auzì cumva cetindu-se, când va fi cuiva de trebuinţă, că făgăduim şi am făgăduit prea înălţatului şi luminatului şi iubitului domn al nostru Cazimir, cu mila lui Dumnezeu craiu al Poloniei, mare cneaz al Litvei, moştenitor al Rusiei, prinţ al Prusiei şi Jomoitiei şi domn al multor altor ţeri, că, precum am făgăduit şi ne-am legat în scris şi prin jurământ mai înainte de aceasta, faţă de domnul nostru milostiv domnia sa craiul, că ne vom întâlnì cu luminăţia şi măria sa şi-i vom jurà credinţă, noi împreună cu toţi boierii noştri, după vechiul obiceiu, tot aşà făgăduim şi acum, după dorinţa şi vorba domniei sale a domnului nostru milostivului craiu, trimeasă prin credinciosul şi alesul sol al domniei sale, prin domnul Dobeco din Bişov, domnul Belzului, făgăduim bucuros din nou şi am făgăduit domnului nostru iubit domniei sale craiului, că la ziua şi la vremea pe care măria sa ni le va

[1]) Vezi nota 2 dela pagina precedentă.

arătà prin solii domniei sale cu şase luni înainte de acea zi şi înainte de întâlnirea noastră, ne vom vedeà cu domnia sa în oraşul Colomeia şi-i vom jurà credinţă, noi şi cu boierii noştri moldoveneşti, după obiceiul cel vechiu, cum scriem mai sus. Toate aceste mai sus scrise le făgăduim şi le-am făgăduit milostivului nostru domn, domniei sale craiului, să le ţinem şi să le împlinim, cum zice în această carte sau zapis al nostru, pe cinstea şi pe credinţa noastră creştinească, fără înşelăciune şi fără nici o viclenie. Iar spre aceasta este credinţa domniei mele mai sus scrisului Ştefan Voevod şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici. Şi spre mai mare tărie a tuturor acestora mai sus scrise, am atârnat şi pecetea noastră la această carte a noastră. Scrisă în Cetatea Nouă dela târgul Romanului, la anul 6987, luna lui Ghenarie în 22".

CLVI

Suceava, 20 Aprilie 1479.

Ştefan înştiinţează pe Braşoveni că Turcii au trecut cu mare oaste în Ţara Românească; neştiind încotro se vor îndreptà, el roagă pe Braşoveni să se informeze şi, dacă vor aflà că se îndreaptă împotriva lui, să-l înştiinţeze îndată; mai cere ştiri şi despre Alibeg.

Stephanus, Dei gracia wayvoda Moldavie terre et cetera. Amiciciam paratam, vestri honoris incrementum. Honorabiles ac discreti viri, amici nobis semper honorandi. Scire damus vestris eisdem amiciciis, quomodo homines nostri venerunt de Transalpino et veraciter dicunt, quod sevissimi pagani Turci iterum cum alio bello magno valde et potentissimo transfretaverunt Transalpinum, et nescimus intencionem ipsorum, quo intendunt. Quare rogamus vestras amicicias enixe vel manifeste, sciscitamini de intencione ipsorum paganorum; nos vero iterum alios homines dimisimus ut sciscitarent de opere ipsorum; et si v(estra) a(micicia) senserit ad nos veniendos, quanto cicius potestis, tanto cicius nobis scire detis. Insuper de Ali-bek eciam, si quid scitis, nobis notum faciatis. Valeat v(estra) a(micicia) prelibata. Ex Suchavia, feria tercia ante festum sancti Georgii martyris, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono.

Adresa: Honorabilibus et discretis viris, iudici iuratisque

in civitate Brassovia commorantibus, amicys et vicinis nobis semper plurimum honorandis.

Pecetea mijlocie a domnului, ruptă, cu legenda: [†] ПЄЧѦ[ТЬ ІѠ СТЄФАНА] ВОЄВОД[Ы И ГНЬ]. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, colecţia Schnell, I, No. 28.

După textul acestei scrisori, scris cu îngrijire de o mână italiană, urmează un răspuns al Braşovenilor, scris de o mână germană foarte iute şi urît, de cuprinsul următor: ei spun că într'adevăr sunt foarte strâmtoraţi de Turci, cari nu de mult au făcut mari pagube în părţile Transilvaniei; că în momentul în care ei trimet acest răspuns (26 Aprilie) au primit ştiri din Ţara Românească, că Turcii se îndreaptă împotriva lor şi împotriva celor trei Scaune ale Săcuilor, ca să le devasteze; ei îl roagă deci să le vie în ajutor, ca pe unul ce e destinat să apere aceste părţi ale Transilvaniei. Românii devotaţi Coroanei Ungureşti, cari de nevoie ascultă de Turci, deabià apucă să fie scăpaţi de dânsul de sub jugul acestora, ca să poată apoi slujì sfintei Coroane şi legii creştineşti.

Nu ştiu dacă acest răspuns a fost trimes sau nu lui Ştefan. Il reproduc totuşi aici după copia d-lui Iorga, care mi-a comunicat şi scrisoarea lui Ştefan. Observ că n'am schimbat şi n'am completat cu nimic această copie, deşì, cum se va vedeà, ea nu e sigură în multe părţi.

„Obediencia et servitute fideliter premissa M. D. nobis plurimum etc. Velut huiusmodi percep. debemus V. M. Dei gratia [1]) in gubernationem atque defensionem partium Transsilvanarum esse electam et deputatam, quas novitates generaliter affectus scire desiderat, sequuntur. Nam scire damus v[obis], quod [2]) in magnis periculis et angustiis perseveramus propter crudelissimos Turcos. Precedentibus diebus lamentabile dampnum in hiis partibus Transsilvanis fecerunt et peramplius facere intendunt, prout V. M. patebit. Unde hodie, videlicet feria secunda proxima post diem sancti Marci, iterum venerunt homines missi de partibus Transalpinis ab [3]) fautoribus nostris atque sacre Corone fidelibus a[d] nos et nobis avisacionem fecerunt, quo[d] veraciter credere et exspectare debeamus, infidelissimos Turcos venire ad nostras partes et ad tres sedes Siculorum ad devastandum easdem. Ideo magno desiderio et affectione rogamus V. M. ut festinare et apropinquare dignetur [4]) ad has partes, ad protegendas ipsas a predictis sevissimis Turcis. Insuper intimaverunt nobis predicti fideles sacre Corone, quomodo ipsi cum confratribus ipsorum violenter et per potestatem Turcorum coacti

---

[1]) După *Dei gratia* sunt şterse cuvintele *esse electam et deputatam.*
[2]) Repetat încă odată în orig.
[3]) După *ab* urmează un *eius* şi sunt şterse *et fidelibus.*
[4]) *Dignetur* e pus încă odată după *festinare*, dar e şters.

sint ad obediendum ipsis Turcis, tamquam[1]) a fide alienati ac si essent Turci. Unde et prefati fideles exspectant cum suspyriis maximis V. M. Sperant enim in Magnificencia Vestra, ut ipse de potestate[2]) atque servitute predictorum infidelium liberabit, ut sacre Corone et christiane fidei servire possint. De quo certis habeamus hoc M. dare nobis huiusmode percepimus. Quo graciosissimus dominus noster fa. ma."[3]).

CLVII

Suceava, 22 Ianuarie 1480.

Ștefan înștiințează pe Brașoveni că Turcii fac mari pregătiri de războiu, dar că nu știe încătrău vor să pornească; îi roagă să fie gata pentru orice eventualitate, căci și el e gata să înceapă războiul. Despre toate acestea a dat de știre și lui Ștefan Báthory.

Nos Stephanus, Dei gracia woywoda terre Moldavie. Notificamus vestris amiciciis per presentes, quod scripta vestra sane intelleximus de sevissimorum congregacione Turcorum. De quibus nos vestris amiciciis immensas grati[ar]um acciones refundimus. Similiter et nos audivimus ac intelleximus ex relatu veridicorum meorum ambasiatorum, qui novissime venerunt de infidelissimorum partibus Turcorum, qui et nobis retulerunt in hiis verbis: quomodo magnus baszcha qui moratur ultra mare excitatus est cum magno exercitu, similiter et solus cesar cum omnibus suis baronibus et dominis congregatus est cum sua potencia et innumerabili populo; et tamen, quo intendunt, penitus ignoramus. Ideo sitis circumspecti, avisati, prompti et parati, et nos congregare exercitum et proclamare bellum intendimus. Eciam scripta[4]) ista omnia que intelleximus a nostris ambasiatoribus scripsi et patefeci fratri[5]) nostro, domino Stephano de Bathor. Insuper eciam scient vestre amicicie quod, si habebitis aliquas novitates cicius quam nos, tunc quanto cicius potueritis nobis rescri-

---

[1]) După *tamquam* e șters *quasi*.
[2]) După *potestate* e șters *pretactorum infidelium*.
[3]) Sau *fe. ma.* Cele două fraze din urmă n'au nici un înțeles.
[4]) După *scripta* e șters *nostra*.
[5]) In orig. *ffratri*.

bere festinetis. Sic et nos scribere et facere curabimus. Alia pro nunc non occurrunt. Datum in Czoczavia, in festo sancti Vincencii, anno Domini MCCCCLXXX etc.

Adresa: Circumspectis ac sagacibus viris et dominis, iudici iuratisque civibus civitatis Corone ac nostris amicis plurimum honorandis etc.

Pecetea mijlocie a domnului, cu legenda: ✝ ПЄЧАТЬ ІѠ СТЄФАНА ВОЄВОДЫ И ГНЬ. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, colecţia Schnell, I, No. 35. Scrisoare groasă, de caracter german. Copiată de d. N. Iorga.

CLVIII

Hârlău, 9 Iulie 1480.

Ştefan înştiinţează pe Braşoveni că Turcii şi Muntenii au prădat ţara Secuilor şi se pregătesc să prade din nou sau în Moldova sau în Transilvania; el îi roagă să spioneze mişcările lor, să-l înştiinţeze despre ele şi să aducă şi la cunoştinţa lui Ştefan Báthory cele scrise de el, îndemnându-l să se apropie de Moldova.

† Іѡ Стефан воивода, божїею милостїю господаръ землн молдовлахїискои, пишет господство мї много здравїе нашым добрим прїатєлем, биръ8 Брашевском8 и всем паргарѡм. И ѡ сем давам оу знанїе вашои милостї: ево како се сл8чи работа та плѣниш8 Т8рци и М8нтѣни землѣ господина ни кралѣ Сак8ле. Сего радї еднако наши схѡдници, кои доходет, ѡни нам такои каз8ет, како Т8рци имаю и др8гїє воиске готове и лахат негде, да превар8т или на нас или на вас. Того радї ваша милостъ гледаите добрѣ съ исхѡдники, та ако 8звидите ваша милостъ како те тизи враѕи или на вас или на нас потегн8ти, а ви б8дете готовї и нам скоро пошлите 8 знанїе, и день и нѡч, да б8демо и ми готови, да стоимо за едно съ вашои милости против тим вражмашем. Др8го пошлите и къ Батър Щефан8, да се приближїт скоро т8дези. И богъ ви веселит. Пис(анъ) 8 Хрълѡв, юл. ѳ҃ день.

И пак просим ваша милостъ како да пошлите сїю книг8 господства ми, що вї ю щет дати вашим милостем ѡвою сл8г8 господства ми, на имѧ Мирчѣ, али скоро да ю пошлите до брата ми Батър Щефана.

Pecetea mijlocie a domnului, cu legenda: † ПЄЧЯТЬ IѠ СТЄФАНА ВОЄВОДЫ И ГНЬ; adresa: † Нашым добрим прїятелем, бирѫꙋ Брашевскомꙋ и въсем паргарѡм: Bunilor noştri prieteni, birăului din Braşov şi tuturor pârgarilor. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, No. 445 (hârtie). Tipărită de mine în Documente Moldoveneşti din arh. Braşovului, No. XXIX, p. 45-47, cu data „c. 1480", şi de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. LV, p. 136-137, cu data „c. 1479-1480". Pe când însă aceasta din urmă nu e motivată prin nimic, eu am justificat pe a mea prin scrisoarea lui Ştefan către Braşoveni din Suceava 22 Ianuarie 1480, prin care domnul Moldovei spune acestora că Turcii se pregătesc de războiu, nu se ştie împotriva cui, şi prin scrisoarea lui Ştefan Báthory din 27 Septemvrie 1480, tot către Braşoveni, prin care acela spune acestora că Turcii se pregătesc să intre în Săcuime şi-i îndeamnă să ia măsuri de apărare. Vezi nota dela p. 47 a broşurei mele, unde am arătat că scrisoarea de mai sus dela 9 Iulie nu poate să fie anterioară anului 1480, nici posterioară anului 1493 sau 1492.

Textul d-lui Nicolaescu are numai următoarele greşeli: ѡсем p. ѡ сем, дрꙋги воиске p. дрꙋгїє воиске, заєдно p. за єдно şi тꙋꙗзи p. тꙋдєзи; „împelitaţi" din traducere (p. 137) pentru orig. врази (sing. врагъ) trebue înlocuit cu „duşmani, vrăjmaşi". Reproduc mai la vale traducerea mea dela 1905, cu aceste două deosebiri, dealtmintrelea fără importanţă: „să ne ia înainte sau nouă sau vouă" în loc de „să se arunce asupra noastră sau asupra voastră", traducere mai conformă cu orig. да превзарꙋт (din прѣварити; la Nicolaescu greşit „să treacă") şi „iscoadele noastre cari ajung la ei" în loc de „cari ne vin", orig. наши сходници кои доходет ѡни (la Nicolaescu „iscoadele noastre ce vin, ei").

„Io Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovlahiei, scrie domnia mea multă sănătate bunilor noştri prieteni, birăului din Braşov şi tuturor pârgarilor. Şi dau de ştire domniei voastre despre aceasta: iată că s'a întâmplat acest lucru şi Turcii şi Muntenii au prădat ţara domnului nostru a craiului, ţara Săcuilor. Totuşi iscoadele noastre, cari ajung la ei, aşà ne spun, că Turcii au şi alte oşti gata şi pândesc undeva, să ne ia înainte sau nouă sau vouă. Deaceea domnia voastră căutaţi bine cu iscoade, şi dacă veţi vedeà domnia voastră că acei vrăjmaşi pornesc sau împotriva voastră sau împotriva noastră, să fiţi gata şi să ne trimeteţi iute de ştire, şi noaptea şi ziua, ca să fim şi noi gata şi să ne ridicăm împreună cu domnia voastră împotriva acelor vrăjmaşi. Alta, trimeteţi şi la Batăr Ştefan, ca să se apropie iute de părţile acestea. Şi Dumnezeu să vă bucure. Scrisă în Hârlău, Iulie în 9.

Şi vă mai rog pe domnia voastră să trimeteţi această scrisoare a domniei mele, pe care o va da domniilor voastre această slugă a domniei mele anume Mircea, dar iute s'o trimeteţi fratelui meu Batăr Ştefan".

CLIX

Târgovişte, Ianuarie 1481.

Tricolici vornicul scrie din închisoarea în care îl ţineà Basaraba, voevodul muntenesc, soţiei, fraţilor şi nepoţilor săi, rugându-i să îngrijască de averea lui, câtă vreme vor şti că e în viaţă, şi să nu se certe pentru ea înainte de moartea lui.

† Пан Триколич дворник пишет моеи панеи Негрити, и моеи дочци Нѧгши, и оунноучати моеи Мара, и оунꙋкꙋ моемоу Михоуци, и Миси такождере оунноукоу моемоу, и братоу ми Никоаръ ѡт Басльꙋи, и братꙋ ми Драготъ Тъмъшаноул, и Пашко, и Милош, и Козма Мокрꙋл, брат Ѳолтанов, и въсѧм моим милим братїамъ и прїателем. И ѡ сем даю вам веданїе, аже до нинѣшного часѣ еще есмъ жив, и пал есмъ въ ръцѧ господиноу Басарабе воеводе, та ме дръжит ѡкован, как ми богъ поръчил. Про тож прашаю вас: не забиванте мене и не лишите ми товар щоби загибло, или товар коулко боудет или скоулищих. И щоби сѣ есте не скарили за моеюименїю, докоул ме имете слышати аже есмъ жив; але прѧчте и милоуите кони и кобили и ѡвци и свини и оусе товар коулко ест. И такождере мене не забиваете, але варе как сѣ вам видит наилипше, так оучините, щобих не загибль. И такождере щоби есте знали, аже Ѳолтан, брат Козмин, а ѡн ест съ мною жив, до колѣ нам час прїидет. И милїи богъ да оумножит вам лета, амин. Пис(анъ) ꙋ Тръговищех, ген.

O pecete de inel în ceară neagră, înlăuntrul scrisorii, fără legendă. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, No. 516 (hârtie). Tipărit de mine în Documente moldoveneşti din arh. Braşovului, No. XXVI, p. 57-58, cu data „c. 1481", şi de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. CIX, p. 313-315, cu data „c. 1480-1481", motivată în acelaş chip ca în ediţia mea. Că Tricolici vornicul erà înrudit cu Tricoleştii dela Ialan, jud. Fălciu (cam pe hotarul Buzeştilor), despre cari e vorba în doc. din 4 Fevr. 1495, e foarte probabil; alţi Tricoleşti n'am întâlnit în documentele lui Ştefan cel Mare. Dragotă, fratele lui Tricolici, erà din Tămăşeni, un sat din sus de Dodeşti, pe Jigălia, tot în jud. Fălciu; deaceea îi ziceà „Tămăşanul" (cf. doc. citat dela 4 Fevr. 1495). Erà un neam de popi, cum se vede din documentele dela 16 Ian. şi 4 Fevr. 1495, No. XXVII şi XXXIV din volumul acesta. Asupra datei 1481 nu pot adăogà nimic la cele

spuse în nota dela p. 58 a broşurei din 1905. N'a adăogat nimic nou şi admisibil nici d-l Nicolaescu în nota dela p. 315 a cărţii sale; d-sa a stricat numai traducerea mea, înlocuind pe „scule“ cu „sculişte“, pe „îngrijiţi“ (прѧчтє, din прѧчꙋ, inf. прѧтати maloros.) cu „preţuiţi“, pe „faceţi tot ca să nu pier“ cu „faceţi ca să nu piară“ (Tricolici cereà să-l scape din robie). Astfel fiind, reproduc aici, cu mici modificări, traducerea mea dela 1905. In loc de Morcul, orig. Моркꙋ, citesc însă Mocrul; cf. pădurea *Mocra* în Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 373, şi la Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 296.

„Pan Tricolici vornicul scriu [1]) doamnei mele Negrita şi fiicei mele Neagşa şi nepoatei mele Mara şi nepotului meu Mihuţă şi Misei, tot nepot al meu, şi fratelui meu Nicoară din Vaslui şi fratelui meu Dragotă Tămăşanul şi lui Paşco şi lui Miloş şi lui Cozma Mocrul, fratelui lui Soltan, şi tuturor fraţilor şi prietenilor mei iubiţi. Şi vă dau de ştire că până în ceasul acesta sânt încă în viaţă, şi am căzut în mânile domnului Basaraba Voevod, şi mă ţine ferecat, cum mi-a fost scris dela Dumnezeu. Deaceea vă rog: nu mă uitaţi şi nu lăsaţi să mi se piarză avutul, fie vite [2]), câte vor fi, fie scule. Şi să nu vă certaţi pentru averea mea câtă vreme veţi auzì că sunt în viaţă; ci îngrijiţi şi vedeţi cu milă de cai şi de iepe şi de oi şi de porci şi de toate vitele [2]) câte sânt. Deasemenea nu mă uitaţi nici pe mine, ci cum vi se va păreà mai bine, aşà să faceţi, ca să nu pier. Deasemenea să ştiţi că Soltan, fratele Cozmii, e viu împreună cu mine, până ce ne-a venì ceasul. Şi bunul Dumnezeu să vă înmulţască anii, amin. Scrisă în Târgovişte, Ianuarie“.

CLX

Roman, 4 Fevruarie 1481.

Ştefan mulţămeşte Braşovenilor pentru ştirile ce i-au trimes despre Ţepeluş şi-i asigură că va trimete şi el ştirile căpătate dela oamenii săi din Turcia.

Stephanus, Dei gracia vayvoda dominusque et heres terre Moldaviensis. Egregii nobisque honorandi. Litteras vestrarum [egregietatum] sane ac plene intelleximus ex parte Bozorab, videlicet Cypelys [3]). De quibus omnibus vobis grates agimus,

---

[1]) In orig. „scrie“ (пишєт); cf. nota 1 dela p. 348.
[2]) Orig. товар.
[3]) In copia Academiei greş. „Egregio nobisquae honorandi, literas et viri egregii sane ac plene intelleximus ex parte Bozorab vestrae Cypelys“.

quod nos illis, in quibus estis conscii, avisare non postponitis. Nos itaque vos notificamus aut certificamus, quod habemus in Turcia nostros homines, et postquam aliquid novita[tis] audierimus, vos statim in eisdem certos reddemus. Valete vestra ad vota. Ex Romano[1]) foro, die dominico inter octavas purificationis beate virginis gloriose, anno Domini millesimo quadringentesimo LXXX° primo.

Adresa: Egregiis viris, iudici iuratisque civibus Brassoviensibus, amicis honorandis.

Pecetea pierdută. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului; copie la Academia Română.

CLXI

Suceava, 7 Martie 1481.

Ştefan scrie Bistriţenilor că pe vremea jafurilor turceşti din Moldova un argintar Antonie s'a refugiat la dânşii şi-i roagă să-l trimeată la dânsul, având a-i da ceva de lucru. El va fi plătit pentru lucrul său şi va aveà voie să se întoarcă îndărăt când va vrea.

Stephanus, Dei gratia vaivoda dominusque terrae Moldaviensis. Egregii ac circumspecti nobisque honorandi amici. Notificamus vestris egregietatibus harum serie, quomodo in devastationis tempore terrae nostrae per Thurcos quidam homo seu aurifaber nomine[2]) Anthonius exivisset in medium vestri. Quare vos praesentibus rogamus, quatenus velitis eundem ad me mittere cum eiusdem voluntate, quoniam habemus aliquid cum eodem facere. De omnibus autem, in quibus nobis famulaverit aut servitia exhibuerit, de omnibus eundem contentum reddemus; postremo autem, dum eius voluntati placuerit, liberum exmittemus. Ceterum quidquid hiis homo noster nomine Lucas Ilizemgh[3]), boyaro terrae

---

[1]) In copia Academiei greş „Rondano foro".
[2]) In copia Academiei *non nomine*.
[3]) Aşà şi în copia Academiei şi în ediţia d-lui Moisil; desigur greşit.

nostrae, vobis nomine nostro retulerit, credere licet. Ex Zuchavia, in Capite Jeiunii, anno etcetera LXXX primo.

Adresa: Egregiis famosisque viris, iudici iuratisque civibus de Biztricia, amicis honorandis.

Orig. în arhiva Bistriţei; copie la Academia Română. Ed. de C. Moisil în broşura Douăsprezece scrisori din arhiva oraşului Bistriţa, p. 7, cu câteva greşeli de lectură, precum *quot* în loc de *quomodo*, *quum habemus* în loc de *quoniam habemus* ş. a. Regest la Albert Berger, Programm des evangelischen Obergymnasiums A. B. zu Bistritz, Bistritz 1893, p. 52 (Urkunden-Regesten aus dem alten Bistritzer Archive von 1203-1490). Cf. No. CXLI.

CLXII

Roman, 15 Martie 1481.

Ştefan dă o proclamaţie către boierii, cnejii sau judecii şi ţăranii din judeţul Brăilei, prin care le spune că vine să le pue domn pe Mircea, adevăratul moştenitor al scaunului Ţării Româneşti, şi-i îndeamnă să nu bejenească din ţară, ci să rămâe fiecare la locul său, căci nu le va face nici un rău.

† Іѡ Стєфан воєвода, милостїѡм божїѡм и господинъ въсеи земли мѡлдовлахїискои, пишєт господство ми въсѣм болѣром, и големым и малым, и свєм жоудечєм и свєм сѫндїꙗм и свєм сиромаком, ѡт мала до голєма, ѡт въсеи дръжавѣ Бръилѣ. И по сєм такози да вї є въ оузнанїє, како възєх господство ми кои мєне сына господства ми Мирча воивѡдȣ, и нє имаємь га ѡтставлѣти ѡт мєне, нȣ имаю стоꙗти за нєгово добро како и за своє, сам с моѡм главѡм и с моими болѣри и съ оусим моим землом, како да си добоудєт своȣ баштиноу, влашскоую землю, понєжє моу є правꙗ баштина, како и богъ вѣст и ви єщє знаєтє. Того радї вам говорим: въ кои час оузритє сїє писанїє господства ми, а ви въ тъи час паки вратитє сѧ по своих мєстох, кто гдє был, и коуда стє сєдєли и пръво, съ въсєм вашим иманїємь, єлико кто имат, тєрє си хранитє иманїє и ѡрєтє коуда стє ѡрали и пръво, бєз ни єдинои боазнь и грижоу и оусъмнєнїа. Понєжє да знаєтє тако, како нє мыслимо вам сътворити ни єдино зло и ни єдинȣ чтєтоу, ноу хранитє сѧ и живȣитє оу мирȣ. И такогєрє комȣ боудєт

волѣ та доидет до господства ми и до сына господства ми Мирчи воиводе, а господство ми и сынъ господства ми Мирча воивода имаем того миловати и хранити и чѣстити. А на то ест вера господства ми и вера болѣрь господства ми, големих и малих. Пис(анъ) въ Долнем трьгѣ, мр. ѕі.

Pecetea mijlocie a domnului, cu legenda: ✝ печать іѡ стефяня воеводы и гнь, în lăuntrul proclamaţiei; în dosul ei adresa: † Брънла. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, No. 447. Tipărită de mine în Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească, vol. I (Bucureşti 1905), No. CCXXIX, p. 282-283, cu data 1481, şi de Stoica Nicolaescu în Documente slavo-române, No. LVI, p. 138-139, cu data „c. 1481", cu foarte puţine greşeli în text, dar cu data de lună greşită: фв. ѕі (Fevruarie 15) în loc de мр. ѕі (Martie 15). Traducerea românească o publicasem la 1902 în prima ediţie a cărţii mele, întitulată „Documente şi Regeste privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi Ungaria", p. 109-110, şi în No. din Octomvrie al Convorbirilor Literare an. XXXVI, p. 892-893. Consider şi acum data 1481 ca singura admisibilă, de oarece numai împrejurările anului acestuia se potrivesc cu cuprinsul proclamaţiei. Ştefan voià să pregătească pe Munteni pentru instalarea protejatului său, în locul lui Basaraba cel Tânăr; curând după aceea el plecă spre Ţara Românească, căci la 20 Iunie îl găsim în Râmnicul Sărat (v. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 195), iar la 8 Iulie se dă lupta cu Basaraba-Ţepeluş (E. Kozak, Inschriften aus der Bukovina, p. 46).

O proclamaţie identică în ce priveşte cuprinsul, cu câteva variante în text dar cu aceeaş dată şi cu aceeaş pecete (Arh. Braşovului No. 448) a adresat Ştefan locuitorilor din judeţele Buzău şi Râmnic; o reproduc şi pe aceasta întreagă; cf. St. Nicolaescu, o. c., No. LVIII, p. 141-142.

† Іѡ Стефан воеводъ, милостию божїею и господинъ въсеи земли молдовлахїискиие, пишет господство ми въсем бѡлѧрѡм, гѡлемим и малим, и въсем жѫдецем и въсем сѫндїам и въсем сиромахѡм, ѡт мала до гѡлема, ѡт въсе дръжаве ѡт Бѫзеѫ и ѡд Рибник. И по сем такои да вї е ѫ знанїе, како възет господство ми кои мене сына господства ми Мирча воївод, и не имам егѡ ѡставити ѡт мене, нь имам стоꙗти за нїегѡво добро како и за своіе, сам своѡм главѡм и съ моими бѡлѧри и съ всею моею землїею, како да си добѫдет свою бащинѫ, влашкѫю землю, понїеже емѫ ест права бащина, како богъ вѣст и вїи сами знаете добрѣ. Того радї вам гѡворим: въ кои час ѫзрите сїе писанїе господства ми, а вы въ час пакы се вратете по своих местех, твоіе где бил и кѫде сте сѣдели и пръво, съ всем вашим иманїемъ, елико кто имат, тере си хранете иманїе и ѡрете кѫде сте и пръво ѡрали, без

ни едне грнже и бωгазни и сълмнѣнїа. Понеже да знаете такои, како не мислим вам сътворит[и] нї едно зло и нї еднѹ чтетѹ, нѹ се хранете и живете ѹ мїрѹ. И такогїере кѹмѹ бѹдет волга да прїидет до господства ми и до сына господства ми Мирча воевωд, а господство ми и сынъ господства ми Мирча воевωд имаем тогω миловати и хранит[и] и честити. Я на тои ест вѣра господства ми и вѣра бωлгар господства ми, великих и малих. Пис(анъ) ѹ Долнием тръгѹ, мр. еі.

Traducerea e următoarea:

„Ioan Ştefan, cu mila lui Dumnezeu voevod şi domn a toată ţara Moldovlahiei. Scrie domnia mea tuturor boierilor, şi mari şi mici, şi tuturor judecilor şi tuturor judecătorilor şi tuturor săracilor, dela mic până la mare, din tot ţinutul Brăilei. Şi după aceasta aşà să vă fie de ştire: că am luat domnia mea lângă mine pe fiul domniei mele Mircea Voevod şi nu-l voiu lăsà de lângă mine, ci voiu stăruì pentru binele lui ca pentru al meu, eu însumi cu capul meu şi cu boierii mei şi cu toată ţara mea, ca să-şi dobândească baştina sa, Ţara Românească, căci îi este baştină dreaptă. Asta o ştie Dumnezeu şi o ştiţi şi voi. Deci vă grăesc vouă: în ceasul în care veţi vedeà această scrisoare a domniei mele, în acel ceas să vă întoarceţi înapoi la locurile voastre, fiecare pe unde aţi fost şi pe unde aţi şezut mai înainte, cu tot avutul vostru, cât va aveà fiecare, şi să vă păstraţi avutul, şi să araţi pe unde aţi arat şi mai înainte, fără nici o frică sau grije şi temere. Căci aşà să ştiţi că nu mă gândesc să vă fac niciun rău şi nici o pagubă, ci să vă hrăniţi şi să trăiţi în pace. Aşişderea, cine va vreà să vie la domnia mea şi la fiul domniei mele Mircea Voevod, domnia mea şi fiul domniei mele Mircea Voevod îl vom miluì pe acela şi-l vom hrănì şi-l vom cinstì. Şi spre aceasta este credinţa domniei mele şi credinţa boierilor domniei mele, a celor mari şi celor mici. Scrisă în Târgul de Jos, Martie în 15“.

In al doilea exemplar e de înlocuit numai „din tot ţinutul Brăilei“ cu „din tot ţinutul Buzăului şi al Râmnicului“.

Răspunsurile Brăilenilor, Buzoenilor şi Râmnicenilor, scrise pe dosul celor două proclamaţii de doi diaci, unul Muntean, altul Moldovean, le-am tipărit în scrierea citată mai sus, p. 282 şi 284. Cf. Nicolaescu, o. c., p. 140-141 şi 143-145. Notez că textele acestuia, mai ales proclamaţia către Buzoieni şi Râmniceni, conţin multe greşeli de lectură, din cari cea mai supărătoare e confuziunea lui іє cu и în formele: молдовлахїискии (р.-ніє), нигωво (р. ніегωво), свои (р. своіє), землию (р. землією), пониж (р. поніеже), такогире (р.-гіере), долиим (р. долніем); apoi: възеш р. възет (în proclamaţia către Brăileni възех), моего (землию) р. моею (землією), рад р. радї (р. 141-142); мозик р. мозьк (р. 140), ест лутебе р. ест ли ѹ тебе, има ли р. има[ш] ли, и зарадї р. изрaдї, нашо р. нашо[и] (р. 144). In traducerile d-sale sunt nepotrivite cuvintele

„supuşi“ în loc de „săraci“ (сиромаси în înţeles de „ţărani, locuitori, rumâni“), „judeţi“ în loc de „judeci“, „naiba“ în loc de „vrăjmaş, duşman“. In schimb, în răspunsul boierilor munteni e foarte nemerită expresia „până 'n ruptul capetelor noastre“ pentru orig. до ѡткинѹтїа нашеҳ главеҳ.

CLXIII

1481.

Solia lui Ştefan cătră regele Poloniei Cazimir, prin care îl roagă: a) să-i deà ajutor, în bani sau în oameni, împotriva Turcilor, de oarece aceştia ameninţă din ce în ce mai mult creştinătatea; b) să lase slobodă trecerea spre Litvania şi Moscva a solilor săi, cari aveau să meargă la marele duce al Moscvei Ivan III pentru tratativele de căsătorie a fiicei sale Elena cu fiul aceluia; c) să-l despăgubească de pagubele suferite din partea locuitorilor din Cameniţa, cari puseseră mâna pe nişte captivi din Caffa, rămaşi în Moldova de pe timpul expediţiei turceşti din 1476; Ştefan fusese silit să plătească pentru dânşii sultanului 120.000 de aspri despăgubire.

Посольство волоского воеводы.

На памѧть посломъ говорить.

Отъ господина[1]) Стефана[2]) воеводы на перво поклонъ. Дрѹгое, отъколе далъ милый богъ ѹ рѹки Стефанѹ воеводе отъчинѹ его, землю молдавъскѹю, а ѡнъ слѹжилъ и слѹжить господарѹ своемѹ, великомѹ королю, съ правъдою, и хочеть емѹ слѹжить ѧко господаревн своемѹ. И паки дати ѹ знаменье про поганъство про Тѹрцы, какъ се ѹкреплѧють на христиѧнъство. И пѹтѧ просить ѡдъ Стефана воеводы на землю королевъскѹю. Ѩкожъ промѧвилъ есми пережe сего королю его милости, и король бы его милость ѡ томъ розъсмотрелъ и намъ допомагалъ тыми разы, пенѧзьми ль, людьми ль, или именьемъ; чомъ коли есми могъ до живота, и ѩ есми давалъ, а теперъ есми недѹжъ ничого давати безъ вашое милости.

---

[1]) Lappo citeşte greşit гнеда. Orig. are гна (cu ᷣ / с suprascrise); la Jabłonowski p. 59: hospodyna.

[2]) Lappo are Стедана; el a cetit în toate locurile д în loc de ф, forma acestuia sămănând în adevăr foarte tare cu a lui д.

Милостивый королю! Прошѹ твою милость за кнѧжънѹ [1]) Штефаны воеводы; ѡ томъ бы король его милость росмотривши, штобы пропѹстилъ мои послы черезъ свою землю до кнѧзѧ московъского. Милостивый королю! Прошѹ вельми твою милость, милостивый королю, дасть ли милостивый богъ то такъ бѹдеть, а если то ѡтъ твоее милости бѹдеть, имѹ видети аже мѧ милѹешъ слѹгѹ своего, коли пропѹстишъ мои послы черезъ свою землю и великого кнѧзъства литовъского.

Милостивый королю! Што еси прислалъ Матыѧса бискѹпа ѡ щъкодѹ Каменицъкѹю до насъ, а мы есмо добре зрозѹмели тымъ речамъ, а тежъ, милостивый королю, имаемъ вельми великѹю щкотѹ ѡтъ Каменъчанъ. Милостивый королю! Ѹпомѧ такъ собе: коли пришолъ цесаръ тѹрский на насъ и на нашѹ земълю, а наши ѹбогии люди ѡтъ Сачавы и ѡни побегли до Каменъца, а ѹ нашихъ людей ѹбогихъ ѡтъ Сачавы были паробъцы Кафинъские, и тые вси ѡкованы; а ѡни стали и бѹръмистръ и съ старшими ѹзѧли тые паробъцы, а цесаръ тѹрецъкий прислалъ до насъ и просилъ тыхъ паробъковъ Кафинъскихъ. И мы дали колько къ насъ было всихъ; а колько ихъ не было, што ихъ Каменъчане ѹзѧли, и мы давали за тѹю к҃ паробъковъ за пѧть по девѧти митисѧчъ, а за иного по пѧти аспратъ за ѡдного паробъка. Милостивый королю! Прошѹ твое милости, ѹчини ми право съ Каменъчаны ѡ мои щкоды, а ꙗ такъжо ѹчиню какъ ми ѹзвелишъ.

Тое посольство прислано къ Вильни, инъдиктъ д҃i.

Solia voevodului Moldovei.

Să se spuie solilor, spre a-și aduce aminte.

Din partea domnului Ștefan Voevod mai întâiu închinăciune. Al doilea: de când bunul Dumnezeu i-a dat lui Ștefan Voevod în mânile sale moșia sa, țara Moldovei, el a slujit și slujește domnului său, marelui craiu, cu dreptate, și vrea să-i slujească mai departe ca unui domn al său. Apoi, să dea de știre despre păgânătate, despre Turci, cum aceștia se întăresc împotriva creștinătății și cer dela Ștefan Voevod să le dea drumul spre țara craiului, precum am arătat și mai înainte milostivirei sale craiului. Milostivirea sa craiul să se gândească la acestea și să ne ajute, de data asta, cu bani sau cu oameni sau cu avere,

[1]) Vezi nota 2 dela pagina următoare.

căci ce-am putut, am dat şi eu în viaţa mea[1]), dar acum sunt în neputinţă de a da ceva, fără milostivirea voastră.

Milostive craiu! Mă rog de milostivirea ta pentru domniţa[2]) lui Ştefan Voevod. Gândindu-te la această treabă, milostivirea ta crăească să laşi pe solii mei să treacă prin ţara ta la cneazul Moscvei. Milostive craiu, mă rog foarte de milostivirea ta, milostive craiu; căci dacă bunul Dumnezeu va da să fie aşà şi dacă aceasta va fi dela milostivirea ta, atunci voiu vedeà într'adevăr că mă milueşti cu auzul tău, lăsând pe solii mei să treacă prin ţara ta şi prin marea cnejie a Litvei.

Milostive craiu! Fiindcă ai trimes pe episcopul Matiaş la noi pentru paguba dela Cameniţa, ne-am gândit bine şi la aceste treburi. Dar, milostive craiu, şi noi am suferit dela Cameniţeni foarte mare pagubă. Adu-ţi aminte, milostive craiu, că venind împăratul turcesc împotriva noastră şi a ţării noastre, oamenii noştri săraci din Suceava au fugit la Cameniţa; împreună cu oamenii noştri săraci din Suceava se aflau şi nişte feciori din Cafa[3]), ferecaţi toţi în lanţuri. Atunci Cameniţenii s'au sculat cu burmistrul şi cu bătrânii târgului şi au pus mâna pe acei feciori, iar împăratul turcesc a trimes la noi şi ne-a cerut pe acei feciori din Cafa. Câţi erau la noi, i-am dat pe toţi; dar pentru cei ce nu mai erau, căci fuseseră luaţi de Cameniţeni, pentru acei douăzeci de feciori am dat câte nouă mii pentru cinci inşi, iar pentru ceilalţi câte cinci mii de aspri[4]) de fiecare fecior. Milostive craiu! Mă rog de milostivirea ta să-mi faci dreptate cu Cameniţenii pentru aceste pagube ale mele, şi voiu face şi eu cum îmi porunceşti.

Această solie a fost trimeasă la Vilna, indictionul 14.

---

[1]) Cf. nota 1 dela p. 348.

[2]) Sau „cneajna"; în orig. „за кнѧжънꙋ до Штефаны воєводы", la Jabłonowski „za kniażnu do Stefana woiewody"; *do* este superfluu, căci pasagiul nu poate aveà alt înţeles decât cel dat în traducere.

[3]) Orig. „парокъцы Кафинъскиє", la Jabłonowski „parobcy Kafinskije". Kafinskij e un adj. format de Kafa (ital. Caffa), nu-l găsesc însă în dicţionarele ruseşti (nici în al Academiei, nici în Materialele lui Sreznevskij, nici în Pawlowski). Sub „feciori" nu putem înţelege decât ostaşi, probabil dintr'un corp de oaste tătărească. Парококъ în ruseşte însamnă a) copil, băiat, b) fecior, c) slugă, slujitor; cf. Sreznevskij, Матеріалы, vol. II, col. 881-882. Asupra acestor prisonieri nu avem alte informaţii.

[4]) In orig. „по пѧти аспратъ", la Jabłonowski „po piati asprat"; mi se pare a fi o greşală de copist în loc de „по пѧти т(ысѧч) аспра".

Литовская Метрика, Книга четвертая записей s. Книги короля его милости Казимера (Metrica Litvană, Cartea a patra de documente s. Cărţile domniei sale craiului Cazimir), copie din sec. XVI-XVII, cartea IV, No. 39, f. 96-96 v. Ed. de Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, Warszawa 1878, p. 59-60, No. 4, în transcriere latină, după exemplarul din Varşovia al Metricei, cartea 191, p. 351. Exemplarul acesta are o numerotaţie deosebită de a celui din Arhivele Ministeriului de Justiţie din Moscva, după care se editează acum de către Comisia arheografică din St. Petersburg toată Metrica Litvană. Ediţiunea cărţii a patra, împreună cu a cărţii a treia şi a cincea (întâia şi a doua sunt publicate de câţiva ani) o făceà de acum doi ani d-l I. I. Lappo, pe atunci docent la facultatea de drept din Dorpat; domnia sa, la binevoitoarea intervenţiune a d-lui V. Gr. Družinin, şeful cancelariei comisiei arheografice, mi-a comunicat cele dintâi 16 coale tipărite definitiv. Deşì ediţia aceasta e foarte bună, am controlat-o totuşi cu manuscrisul şi am îndreptat câteva greşeli ale ei.

Bucăţii de mai sus d-l Lappo (col. 346-347 din ediţia citată) nu-i pune nici o dată; bucata imediat premergătoare ei (No. 38, col. 345) fiind însă din anul 1480, iar bucata noastră având „indictionul 14", cred că trebue s'o punem în anul 1481. Jabłonowski a pus-o în 1480 („Wilno, 1480?"); acestui an îi corespunde însă indictionul 13. D-l N. Iorga o pune greşit la 1490, în legătură cu bucăţile 9 şi 10 din Jabłonowski, p. 32 şi 33; v. Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 220 şi nota 282.

Cuprinsul soliei nu e de loc în contrazicere cu celelalte ştiri asupra anului 1481; tratările pentru căsătoria Elenei cu fiul ţarului se vede că începuseră, dar nu erau sfârşite: ele au început înainte de Aprilie 1480 (cf. Uljanickij, Materialy, p. 111-112, după Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva, Afacerile Crimeii [Крымскія дѣла], No. 1, p. 53 şi urm., şi după notiţele cronicelor ruseşti, citate tot acolo, p. 112-113), au continuat în 1481, au ajuns la un rezultat favorabil pentru Ştefan la 1482 şi s'au terminat la 1483 cu ducerea Elenei la Moscva, de către fraţii Ondrěj şi Petr Mihajlovič Pleščeev. La 12 Ianuarie 1483 fiul lui Ivan III se însoară cu Elena şi în anul următor aceasta naşte pe nefericitul Dmitrij (Uljanickij, o. c., p. 113).

CLXIV

Bacău, 18 Ianuarie 1482.

Alexandru, fiul lui Ştefan, roagă pe Laurenţiu Mikó din Hidvég să întoarcă lui Ioan Nagy, o slugă a sa şi a tatălui

său, două mantale, o tunică și o plapomă, pe care i le luase pe nedrept, dându-le judeţului din Braşov, care aveà să le transmită apoi lui Ioan Nagy.

Alexander, filius domini Stephani Dei gracia waywode regni Moldavie etc. Agili Laurencio Myko de Hydwegh[1]) favorem. Quia ex relatu Johannis Nagh de eadem Hydwegh, familiaris nostri, qui gravi cum querela curavit referre, quomodo diebus proxime elapsis, nescitur[2]) quo ductus motivo, certas res eiusdem, videlicet duos palios, unam tunicam et unum suppellectile w[u]lgo poplan, minus iuste et indebite ab eodem recepisses et receptas[3]) apud te reservas ad presens[4]) nostri in preiudicium dampnumque ipsius exponentis manifestum, — unde, quia nemo in suis propriis rebus bonis per quempiam privari debet[5]), pro eo hortamur te presentibus diligenter, quatenus premissas res nostri familiaris per te sic ut prefertur[6]) indebite ablatas, plene manibus prudentis viri iudicis Brassoviensis exhibitoris[7]) presencium, quem presentibus tibi ad exhibendum rogamus, dare et conferre velis et tenearis. Qui scilicet iudex post tuam restitucionem ipsas res dicti exponentis nobis curabit huc administrare. Si feceris, bene quidem; alioquin ipsum nostrum familiarem nostro pro posse[8]) in damno[9]) non permittemus, et credimus specialibus tuis rebus cogeris ipsum contentare. Presentibus perlectis, exhibenti restitutis. Ex Bako, in festo beate prisce virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo octoagesimo secundo.

Pecetea stricată de tot. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, colecţia Fronius, I, No. 53. Ed. de Szabó Károly în Székely Oklevéltár", III (1270-1571), Kolozsvártt (Cluj) 1890, p. 103-104. Ediţia acestuia am colaţionat-o cu o copie a d-lui N. Iorga, din care am dat câteva variante în note. Vezi Acelaș, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 199 şi 339. Cf. No. CLXIX.

---

1) Un sat din ţara Bârsei, aproape de Háromszék, pe românește Heghic.
2) In copia d-lui N. Iorga *nescit.*
3) La Iorga *receptusque.*
4) La Szabó *ad patris.*
5) La Iorga *debent.*
6) La Iorga *uti fertur.*
7) La Iorga *exhibitori.*
8) La Iorga *poste.*
9) La Iorga *dampno.*

CLXV

Roman, 17 Iunie 1482.

Ştefan scrie Braşovenilor că a trimes la dânşii pe sluga sa Vasco, ca să-i cumpere uleiu şi postav de 25 florini ungureşti, şi-i roagă să nu-i ia vamă pentru acestea.

Stephanus, Dei gracia wayvoda et dominus ac heres terre Moldaviensis. Egregii ac circumspecti nobisque honorandi. Misimus hominem nostrum Wazko erga vestras dominaciones ad comparandum oleum et pannum p[r]o viginti quinque florenis hungaricalibus. Quare vos petimus tamquam amicos, quatenus de eodem nostro homine a praedictis rebus tributum aliquod petere non velitis, ymo pacifici absque aliquo impedimento dimittere, nostri gratia, velitis. Datum in Romano foro, feria secunda post festum Viti et Modesti martirum, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo.

Adresa: Circumspectis ac egregiis iudici ac iuratis civibus de Brassovia, amicis honorandis.

Pecetea mijlocie obişnuită. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului; copie la Academia Română.

CLXVI

Suceava, 17 Septemvrie 1480-1484.

Chiracol şi Bucium, visternici şi vameşi în acelaş timp, cer Braşovenilor să restitue slugii lor Mihalco suma de 4 zloţi, pe care i-o luaseră pe nedrept la vamă pentru nişte mărfuri; în cazul contrar, ei ameninţă cu represalii.

† Ѿт пана Киракола, вистѣрника и мытника, и ѿт пана Бꙋчꙋма, вистиѧрника и мытника, пишем много здравие и любовнопоклоненїе братиѧм нашим, панꙋ вирѣꙋ и панꙋ митникꙋ ѿт Брашева. Зде нам жалꙋет слꙋга наш Михалко, аже есте его промытили без винꙋ, та есте емꙋ ꙋзѧли д҃ злат(и) ꙋгрьскїи. Того ради

молимо вас ꙗко наши прїꙗтели добрїи, ꙋчините за нашꙋ волю та верните тоти д҃ злат(и), понеже сꙋт наши пинѣзи. И тот товарь бил наш. Ꙗ не вернете ли, а ви аби есте знали аже бꙋдем говорити господаревим, та варе кто придет ѡт ваших людеи до нас, а ми возмем ис них тоти наши пинѣзи. Здравствꙋите ѡ господи, амин. Пис(анъ) ꙋ Сꙋчавѣ, сеп. з҃i.

O pecete mică în ceară verde, a cărei legendă şi emblemă nu se pot recunoaşte; adresa: † Панꙋ вирꙋꙋ и панꙋ мытникꙋ ѡт Брашева, приꙗтелем нашим добрим: Dumnialui birăului şi dumnialui vameşului din Braşov, prietenilor noştri buni. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului No. 496 (hârtie). Tipărit de mine în Documente moldoveneşti în arh. Braşovului, No. XXVII, p. 58-59, cu data hipotetică „c. 1480-1484", şi de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. LXI, p. 149-150, cu aceeaş dată, împrumutată, se vede, din scrierea mea. I-am lăsat şi aici data 1480-1484, de oare ce pe Chiracol îl constat ca visternic dela 17 Aprilie 1480-8 Iunie 1484. Bucium însă nu poate să fie pârcalabul dela 1466 — el se găseşte fără titlu în documentele lui Ştefan între anii 1459-1466 şi e cunoscut încă de pe vremea lui Petru Aron 1456, — ci un altul, care pe la 1480-1484 va fi fost visternic şi vameş mai mic, subordonat lui Chiracol.

Traducerea:

„Dela dumnialui Chiracol, visternic şi vameş, şi dela dumnialui Bucium, visternic şi vameş, scriem multă sănătate şi dragă închinăciune fraţilor noştri, dumnialui birăului şi dumnialui vameşului din Braşov. Ni se jelueşte acì sluga noastră Mihalco că l-aţi vămuit peste măsură şi fără vină şi i-aţi luat 4 zloţi ungureşti mai mult. Deaceea vă rugăm ca pe nişte buni prieteni ai noştri, faceţi pe voea noastră şi întoarceţi acei 4 zloţi, căci sunt banii noştri. Şi marfa aceea erà a noastră. Iar dacă nu-i veţi întoarce, să ştiţi că vom spune domnului (nostru), şi oricine din oamenii voştri ar venì la noi, ne vom luà dela ei acei bani ai noştri. Fiţi sănătoşi în Domnul, amin. Scrisă în Suceava, Septemvrie 17".

CLXVII

Colomeia, 16 Septemvrie 1485.

Ştefan făgădueşte regelui Cazimir că, deşi e domn al Moldovei numai din mila lui Dumnezeu, va păstrà totuşi lui şi Coroanei polone aceeaş credinţă şi supunere ca şi predecesorii săi; că nu va recunoaşte niciodată un alt sazeran; că-l va ajutà contra tuturor

dușmanilor, cu persoana sa proprie, cu oștile și cu sfatul său; că va fi prieten prietenilor și neprieten neprietenilor lui; că nu va încheià nici o alianță contra lui și a Coroanei polone, declarând nule alianțele încheiate până acum; că nu va face niciodată războiu regatului și nu va tolerà în țara sa pe nici un dușman al acestuia; că va înștiință pe rege de orice primejdie ce va simțì că-l amenință, și în sfârșit, că nu va pornì nici un războiu și nu va încheià nici o pace fără știrea regelui.

† Въ имѣ божїє аминь. Къ вѣчнои памѣти. Милостїю божїєю мы Іѡан Стефан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листом каждомꙋ добромꙋ, въсѧм кто нан ꙋзрит алибо его чтꙋчи ꙋслышит: изволенїєм божїєм мы єсмо господаръ земли молдавскои; силовали сѣ єсми аж бихмо пришли на ѡбичаи предков наших, ꙗко били и предковє наши ꙋсєю вирою и слꙋжбою и ласкою наꙗснѣишим кнѧѕем паном кролем и славнои Корꙋни кролєвства полского; ꙋдїѧчни били сами и землѣ молдавскаꙗ и тоты ꙋси пѡдданнїи ꙋсєю пѡдданости записовали и въ єдно ꙋчинили. Тымже ѡбичаєм и мы ꙋдилали, нє хотѣчи, мы и землѣ наша, ѡтдалити сѣ ѡт повиности и пѡдданости предковь наших, видѣчи и зналючи ласкꙋ и доброволенїє наꙗснѣишаго кнѧѕѧ пана Казимира, кролѣ полского и великого кнѧѕѧ литовского и жимонтского и дидича рꙋского[1]) и прꙋского и иних, которою ласкою нас и сынѡв наших и землю молдавскои[2]) и ꙋсих пѡдданних наших ꙋзѧл пѡд свою королєвскꙋю и Корꙋни полскои ѡбронꙋ. А мы его милости и его Корꙋни славнои полскои, съ ꙋсими нашими радними боꙗрми и съ ꙋсими пѡдданними земли молдавскои, голд ꙋдилали єсмо, пѡддаваючи сѣ и съ землєю нашєю и съ нашими пѡдданними, и съ ꙋсєю вирою и ꙋ послꙋшенстви пѡддаєм сѧ его милости и по нем бꙋдꙋчим кролєм и свѧтои Корꙋнѣ пѡлскои. Сим листом слюбꙋєм, мы и наши сыновє и по том бꙋдꙋчи и ꙋси боꙗрє и пѡдданнїи наши, кролю его милости и по том бꙋдꙋчим кролєм и Корꙋни полскои, въсєю вирою и слꙋжбою и послꙋшенствѡм, и ни жадного иного пана нє искати, ани имати ани възнавати, ани иномꙋ никоторомꙋ пристꙋповати, ани гѡлд ꙋдилати, тъкмо наꙗснѣишомꙋ панꙋ Казимирови кролю его милости и по тѡм бꙋдꙋчим кролєм и Корꙋни полскои; али его

[1]) In orig. greșit рꙋскомꙋ.
[2]) Am aștepta молдавскꙋю.

милости кролю и пѡ тѡм бꙋдꙋчим и Корꙋни полскои и землѣм и панствѡм єго милости помагати, головою нашєю и людми и моцами нашими, против каждомꙋ непрїꙗтелю кролѣ єго милости, такыж и нашємꙋ, и радити; [и] ꙋказати [1]) сѣ ꙗвно и быти прїꙗтелем єго милости прїꙗтел, а непрїꙗтелем єго милости непрїꙗтел, вирнє и право; против єго милости и Корꙋни пѡлскои и землѧм и панствѡм єго милости и ны съ єдним чловѣкѡм сєго свѣта николи нє бити, ани которїи ричи имати, ани записи ꙋдилати против кролѣ єго милости и Корꙋни пѡлскои. И такѡж єстли бихѡм мы имали которїи ричи алибо записꙋ алибо присѣгꙋ съ которим чловѣкѡм против єго милости и Корꙋни полскои и землѣмь и панствѡм єго милости, тоє ꙋсє казимо и ꙋморѣємо нс сим нашим листом. Ꙗ тиж слꙋбꙋєм николи єго милости и по тѡм єго бꙋдꙋчим и Корꙋни полскои и землѧм и панствам єго милости противити сѣ, алибо которꙋю валкꙋ и непрїѧзнь ꙋдилати, ани наꙋчати, ни ꙗвнѣ ани потаи. Ꙗ тиж ни жадного непрїꙗтелѣ кролѣ єго милости и Корꙋни полскои и землѣм и панствѡм єго милости нє имамо держати ꙋ нашєи земли. Ꙗ єстли бꙋдємо слышати и видати никотороє непрїꙗтєлство ѡт которои сторонꙋ на королѣ єго милости и по тѡм єго бꙋдꙋчи и Корꙋнѣ пѡлскои и землѧм и панствѡм єго милости, имаємо єго милости дати виданїє. Ꙗ такѡж ни с ким нє имаємо ни жадной валки починати, ани покои ꙋсмотрити, ни ꙋєднати сѣ без виданїѧ кролѣ єго милости и по том єго бꙋдꙋчим и Корꙋнѣ пѡлскои. Тоє ꙋсє вышеписанноє слюбꙋєм и присѣгаєм здєржати и испѡлнити подлꙋгь сєго нашєго листа, на вѣкы вѣкѡм, при нашєи чти и при нашєи християнскои вѣрѣ. Ꙗ на то єст вѣра и дꙋша вышеписаннаго господства ми, и вѣра и дꙋша сынѡв наших, и вѣра и дꙋша ꙋсих боꙗрь наших радних, и великих и малих. Ꙗ на болшєє крѣпост и потвръждєнїє томꙋ въсємꙋ вышеписанномꙋ, и печат нашю и печат ꙋсих боꙗрь наших радних привѣсили єсми к сємꙋ листꙋ нашємꙋ. Пис(анъ) ꙋ Коломыи, в лѣтѡ ҂ѕцҁг [2]), мѣсѧца сеп. ѕі день.

Pecetea domnească cea mijlocie, cu legenda: ÷ ПЄЧѦТЬ ІѠ СТЄФѦНѦ ВОЄВОДЫ И ГНЬ, şi douăsprezece peceţi boereşti în ceară neagră şi verde, şase deadreapta şi şase deastânga; la acestea s'a adăogat o a treisprezecea în ceară verde la stânga celei domneşti, c. 2,6 cm. în diam., rotundă, cu un arc ca emblemă şi cu legenda bine păstrată:

[1]) In orig. ꙋказазати.
[2]) La Uljanickij şi Kałužniacki ҂ѕцчг.

+ П[ЄЧѦ]ТЬ НѢГЬ ПѦРКѦЛѦБѦ. E pecetea lui Neagu, care se citează ca martor în documentele dela 1485-1490 între cei dintâi boieri ai curţii. Afară de aceasta, se pot cetì încă două dela dreapta, amândouă în ceară verde şi bine păstrate, pecetea lui Duma fiul lui Vlaicul şi a logofătului Tăutul: + ПЄЧѦТЬ ПѦНѦ ДȢМИ ВЛѦИКȢЛ + ПЄЧѦТЬ ПѦНѦ ТЪȢТȢ[ЛѦ] ЛОГОФЄТѦ. — Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. Tipărit de Uljanickij în Materialy, p. 113-114, No. 100, cu data greşită 1484, şi reprodus de Kałužniacki tot aşà în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 710-712, No. DXXX. Traducerea latină a lui Kałužniacki este exactă, afară de un singur pasagiu, care nu redă tot înţelesul originalului; e fraza cu care începe Ştefan, spunând că deşì e domn al Moldovei numai din graţia lui Dumnezeu, el va urmà totuşi, faţă de regatul polon, politica de supunere a predecesorilor săi. Din traducerea „Dei gratia nos dominus terrae Moldaviae id semper in animo habebamus, ut mores priorum etc. assequeremur“ nu reiese nuanţa exprimată în original prin declaraţia categorică „изволенїем божїем мы есмо господар земли молдавской = noi suntem domn al Moldovei prin voea lui Dumnezeu“, deci nu din mila vre-unui suzeran. Cu toate acestea, zice Ştefan, el s'a silit (силовали сѧ есми) să se ţie de obiceiul predecesorilor săi şi să fie credincios regatului polon. Nici unul din tractatele Moldovei cu Polonia nu începe aşà. Nu riscăm deci nimic presupunând că această frază, care eşià din formulele obişnuite ale stilului diplomatic de atunci, a fost dictată de însuş Ştefan, care voià să arăte: a) că el nu datoreşte domnia nici regelui polon, nici regelui unguresc, b) că el nu e supus nici Turcilor, deşì cu un an mai 'nainte aceştia îi luaseră Chilia şi Cetatea Albă. Pasagiul a fost mai bine înţeles şi mai bine redat în latineşte de secretarul regelui polon, care a tradus, spre uzul acestuia, textul slavonesc în latineşte. Traducerea aceasta s'a păstrat într'o copie în ms. No. 114 al bibliotecii universităţii din Cracovia (biblioteca Jagiellonică) şi are următorul adaos interesant: „hec inscripcio ex valachico in latinum versa est, sed rex ruthenica lingua scriptam accepit“, ceeace înseamnă că textul latinesc al tractatului din 1485 a fost tradus din *româneşte* s. *moldoveneşte*, pe când originalul dat regelui erà rutenesc. E la mijloc, de sigur, o eroare a copistului ulterior, care neştiind că în cancelaria Moldovei se scrià numai slavoneşte în sec. XV, şi-a închipuit că originalul a fost scris în româneşte (A. Lewicki, Codex epistolaris saec. XV, vol. III, No. 315, p. 335-336, cu nota dela p. 337). Despre exemplarul latin al regelui polon (ibid., No. 314, p. 334-335) ştià că a fost tradus din ruteneşte în latineşte „ad praescriptum Valachi“ (ibid., nota dela p. 335). Reproduc întâiu vechea traducere a exemplarului moldovenesc, care e cu mult mai aproape de original decât traducerea nouă a lui Kałužniacki, atrăgând în note atenţia asupra câtorva greşeli, pe cari nu ştiu cui să le atribui: vechiului traducător sau editorului contimporan.

„In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Dei gracia nos Iohannes Stephanus, dominus terre Moldaviensis, notum facimus his literis nostris omnibus quicunque inspexerint aut legi audiverint: quod cum Dei voluntate nos sumus dominus terre Moldaviensis; conabamur, ut veniremus ad morem predecessorum nostrorum, prout erant predecessores nostri tota fide, servicio et gracia illustrissimis dominis regibus et laudabili Corone Polonie, grati erant ipsi et terra Moldavie et eiusdem subditi omnes, subieccionem inscribebant et unitatem faciebant. Eo modo et nos fecimus, nolentes[1] nos et terram nostram removere se a subieccione et debito predecessorum nostrorum, videntes et cognoscentes graciam et benevolenciam illustrissimi principis domini Casimiri regis Polonie, magni ducis Lithuanie ac Samogitie et heredis Russie et Prussie etc., qua gracia nos et filios nostros et terram Moldavie et omnes subditos nostros recepit in suam et regni Polonie tuicionem, et nos sue maiestati et laudabili Corone Polonie cum omnibus nostris consiliariis, armigeris et cum omnibus subditis terre Moldavie omagium prestitimus, subdentes nos et terram nostram cum omnibus[2] nostris subditis, et cum omni fide et obediencia submittimus nos sue charitati, et post eam regibus futuris et sancte Corone Polonie. Hac litera nostra pollicemur nos et nostri filii et eorum posteri et omnes subditi [et] armigeri nostri regie charitati et regibus successoribus et Corone Polonie, cum omni fide, servicio et obediencia, nullum alium dominum querere, neque habere neque recognoscere, neque ad ullum accedere, neque omagium facere, duntaxat soli regie charitati et postea existentibus regibus et Corone Polonie[3]; et terris et dominiis sue charitatis auxiliari capite et nostris hominibus et potenciis nostris contra quemlibet hostem regie charitatis et similiter nostrum, et consulere; et ostendere se publice et esse amicis sue charitatis amicus et inimicis sue charitatis inimicus, fideliter et vere; contra suam charitatem et Coronam Polonie et terras et dominia sue charitatis et cum alio ullo homine huiusmodi nunquam esse, neque illam intelligenciam aut practicas neque inscripciones facere contra regiam charitatem et Coronam suam Polonie. Et sic, si nos haberemus aliquas res aut inscripciones aut communiones[4] cum aliquo homine contra suam charitatem regiam et Coronam Polonie et terras et dominia sue charitatis, et cum alio ullo homine huiusmodi nunquam esse[5]), hoc totum destruimus et mortificamus hac litera nostra. Et eciam promittimus nunquam sue charitati et

---

1) La Lewicki greșit „volentes".

2) Lipsește în original.

3) Au rămas netraduse cuvintele din original „али его милости кролю и пѡ тѡм бѹдѹчим и Корѹни полскои" ce vin înainte de „et terris et dominiis и землѣм и панствѡм".

4) Traduce impropriu pe которїи рѣчи алибо записѹ алибо присѧгѹ din orig., adecă „niște vorbe sau tractate sau jurăminte".

5) Frază ce lipsește în original.

successoribus ipsius et Corone Polonie et terris et dominiis sue charitatis contrariari, nec aliquam guerram et inimiciciam facere neque instruere aut subordinare, neque publice neque secrete. Et eciam nullum hostem sue charitatis et Corone Polonie et terrarum et dominiorum sue charitatis debemus tenere in nostris terris. Et si audiemus et videbimus aliquas hostilitates ex aliqua parte contra regiam charitatem et suos successores et Coronam Polonie et terras ac dominia sue charitatis, debemus sue charitati dare scitum. Et sic non debemus ullam guerram incipere neque pacem querere neque concordari sine sciencia charitatis sue regie. Cui et successoribus ipsius et Corone Polonie hoc totum suprascriptum pollicemur et iuramus tenere et implere iuxta hanc nostram literam in secula seculorum, sub nostro honore et sub nostra christiana fide. Et super hec est fides nostra et anima supradicti domini, et anima et fides filiorum nostrorum, et fides et anima armigerorum nostrorum, consiliariorum nostrorum, magnorum et parvorum. Et super maiorem firmitatem, confirmacionem huic toto suprascripto, sigillum nostrum et sigilla omnium armigerorum nostrorum consiliariorum suppendi fecimus huic litere nostre. Datum in Colomia, anno a creato mundo sex millium noningentorum et nonagesimo tercio, die 16 mensis septembris".

Exemplarul regelui polon Cazimir este dat cu o zi mai 'nainte. Dintre toate obligaţiunile ce le ia regele faţă de Ştefan, este de remarcat una, asupra căreia domnul Moldovei pare să fi insistat cu deosebire, aceea ca el să respecte graniţele vechi ale ţării şi integritatea teritoriului ei: „Stephanum palatinum et filios eius etc. defendere in omnibus suis antiquis graniciebus, prout ex antiquo pertinebant ad terram Moldaviae, ex omnibus partibus" şi „non debemus eciam pacem querere et facere sine sciencia Iohannis Stephani wojewode in his rebus, que contingunt granicies Valachie et terram Moldavie". Stilul şi formulele tractatului arată că el a fost redactat întâiu în ruseşte; cf. *s towarem*, *z dobrem*, patrimonium = ѡтчизна, ş. a. m. d. Observaţia traducătorului, de care am vorbit mai sus, erà deci exactă. Tocmai de aceea merită să fie reprodus în colecţia noastră şi acest exemplar.

„In nomine Domini amen. Casimirus, Dei gracia rex Polonie, magnus dux Lithuanie, Russie, Prussie, Samogitie etc. dominus et heres. Notum facimus presenti litera nostra cuilibet bono et omnibus, qui eam inspecturi fuerint aut legi audiverint: quia veniens ad nos magnificus Iohannes Stephanus, dominus Moldavie Dei gracia, syncere nobis dilectus, omagium et fidelitatis iuramentum nobis et successoribus nostris regibus et corone Polonie prestitit, antiquo predecessorum suorum more, dum itaque fecerint. Idcirco iuramus, et nostri filii et nostri archiepiscopi, episcopi et omnes nostri prelati spirituales et omnes nostri armigeri, consiliarii et alii omnes subditi nostri domino Deo et nostri Dei [genitrici] ex toto corde nostro et promittimus et promisimus, damus et dedimus presentem literam nostram

magnifico Iohanni Stephano woiewode, Dei gracia domino terre Moldavie super id, quomodo a die presenti nos et filii nostri habeamus pacem certam et veram in gracia et amicicia cum Stephano palatino et cum filiis eius, et debemus Stephanum palatinum et filios eius et omnes armigeros ipsius et omnes subditos ipsius et terre ipsius Moldavie defendere in omnibus suis antiquis graniciebus, prout ex antiquo pertinebant ad terram Moldavie, ex omnibus partibus, gladio nostro et thesauro nostro et consilio nostro et gentibus et omnibus potenciis nostris, quas nobis Deus dedit, pro posse nostro. Et defendere eum ab omnibus eius inimicis; et tandem sumus amicis ipsius amicus et inimicis ipsius inimicus. Et nullus inimicus Stephani palatini locum et victum habere debet in terra nostra, que est sub manu nostra et sub Corona Polonie. Et eciam si recederet servus a palatino ad nos et ad terram nostram et ad granicies nostras, nos eum mittemus ad Stephanum palatinum et faciemus sibi pacem, quod iterum rediret ad Stephanum palatinum. Et si non possemus ei facere pacem, tum non debemus eum tenere circa nos, et non habebit in terra nostra locum neque victum. Si[c]que admittimus palatino Stephano et filiis suis et armigeris suis ac servitoribus et omnibus subditis ipsius, quod si illi acciderit aliqua invalescencia et prevanitas[1]) ab aliquo inimico et egrederetur de terra sua, quod Deus avertat, Stephano palatino et filiis suis et uxori eius et omnibus armigeris suis et omnibus servitoribus suis et subditis ipsius erit securum, tutum, liberum et apertum ad omnes civitates nostras et in omnia castra et in omnes villas nostras, in omnes partes, in omnibus nostris terris, quecunque sunt sub nostra Corona et sub nostris manibus. Et ipsi habebunt conservacionem sine omni offensione et sine damno, cum omni ipsorum thesauro et cum omnibus ipsorum bonis et cum omnibus quecunque habebunt et cum servitoribus ipsorum alias *s towarem* venire in nostram terram et venire et manere ubicunque ipsis placebit, prout polliciti sumus. Et debemus Stephanum palatinum et filios suos et armigeros suos diligere et in honore et gracia tenere. Similiter habebit . . .[2]) Stephano palatino et filiis ipsius et omnibus armigeris ipsius et omnibus subditis suis repetere et rehabere terram suam Moldavie. Et nos eciam debemus dare ei auxilium, gentes et potencias nostras potentes, ut sibi auxilientur, ita quod daremus in manus Stephani palatini patrimonium ipsius. Et dum rehabebit terram suam Moldavie, e contra et Stephano palatino et filiis ipsius et uxori ipsius et omnibus servitoribus ipsius et cum omni suo thesauro et cum omnibus suis bonis et cum commoditatibus alias *z dobrem* et cum omnibus quecunque habebit et cum omnibus ipsius armigeris et servitoribus et eorum uxoribus et ipsarum servitricibus et cum omnibus thesauris et cum omnibus quecunque habebunt. Et dederit ipsius . . .[2]) securum

---

[1]) Probabil greșit.
[2]) Lipsă.

et liberum et apertum et tutum et sine amissione et sine quodlibet damno et sine omni offensione et sine omni retencione et sine omni aresto, ut contra reverterentur in terram suam ad terram Moldavie, sine omni fraude, dolo et astucia. Et eciam promittimus Stephano palatino et terre Moldavie nunquam adversari bellumque aliquod aut hostilitatem non facere neque subordinare, publice vel occulte. Ita eciam si audiremus aliquam hostilitatem ex quacunque parte contra Stephanum palatinum et suam terram, tunc illi statim scitum dare debemus super eo. Non debemus eciam pacem querere et facere sine sciencia Iohannis Stephani wojewode in his rebus, que contingunt granicies Valachie et terram Moldavie. Hec omnia suprascripta promittimus wojewode Stephano et armigeris ipsius et omnibus subditis ipsius tenere et implere iuxta presentem nostram inscripcionem in perpetuum, sub nostro honore et sub nostra christiana fide. Et super id est fides et anima nostra et regni nostri, et fides et anima filiorum nostrorum, et fides et anima archiepiscoporum et episcoporum nostrorum, et fides et anima prelatorum spiritualium maiorum, et fides et anima omnium armigerorum nostrorum consiliariorum, magnorum et parvorum. Et pro maiori firmitate et confirmacione horum suprascriptorum sigillum nostrum regni et sigilla archiepiscoporum et episcoporum et prelatorum nostrorum spiritualium et sigilla armigerorum nostrorum consiliariorum subappendi fecimus huic presenti litere nostre. Datum in loco campestri in castris et tentoriis ad oppidum nostrum Colomia, in crastino exaltacionis sancte crucis[1]), anno 1485".

Cele două redacţiuni ale tractatului dela 1485, dela 15 şi 16 Septemvrie, au fost precedate de un salv-conduct sau mai bine de un act, care pe jumătate e salv-conduct, pe jumătate e tractat preliminar, şi care a fost trimes de regele Cazimir lui Ştefan la 4 Septemvrie. Acest act l-a publicat întâiaş dată A. Lewicki după o copie din sec. XVI în Codex epistolaris saeculi XV, vol. III, p. 333, de unde îl reproduc mai jos. In colecţia Hurmuzaki el nu se găseşte, cum nu se găsesc nici cele două texte anterioare.

„Casimirus, Dei gracia rex Polonie etc., notum facimus et publice notificamus certa presenti litera nostra cuilibet bono, quicunque inspexerit seu legi audierit, quia iuramus nos et nostri filii et omnes archiepiscopi et episcopi et omnes nostri consiliarii et omnes nostri subditi domino Deo et matri eius virgini Marie toto nostro corde, et promittimus promisimusque, dedimus et damus presentem salvum conductum nostrum christianum, prout in toto mundo stat et fidei christiane pertinet, servo et amico nostro dilecto Iohanni Stephano[2]) palatino et domino terre Valachie et omnibus eius armigeris et omnibus eius servitoribus, tute, secure, libere et aperte veniendi ad

---

[1]) Adecă 15 Septemvrie.
[2]) In ms. greşit *Bohdano*.

nos et congredi nobiscum in civitate Colomia, et prout dabit Deus, dum videbimus nos et conveniemus cum Stephano palatino, nos et nostri filii, archiepiscopi, episcopi et consiliarii nostri et armigeri nostri et subditi omnes nostri, non debemus memorare Stephano palatino nec ipsius armigeris nec servitoribus ipsius neque terre Valachie neque cuipiam subdito suo ullum verbum malum preteritarum rerum, quicquid actum erat inter nos et terras nostras et granicies nostras, nos nihil horum memorabimus, sed omnia mortificamus vero christiano salvo conductu nostro, excepta tamen iusticia mercatorum nostrorum et Stephani palatini super hereditatibus, debitis et mercibus ipsorum. Et debemus Stephanum et omnes armigeros eius, servitores et subditos ipsius in gracia et honore tenere; et debemus condicere et tractatus habere contra paganos hostes nostros, dummodo omagium nobis fecerit, prout presentibus litteris suis et consiliariorum armigerorumque suorum faciendum se inscripsit, et pro nostro et Stephani bono et rebus omnibus condicemus et concordabimus. Cui Stephano et armigeris ipsius et servitoribus et omnibus subditis eius damus aperte, tute, secure, libere et feliciter dispositis vel non dispositis suis, cum gracia redire in terram suam Moldavie cum omnibus suis armigeris, cum omnibus suis servitoribus, cum omnibus suis subditis et cum omnibus quecunque habebit, sine damno, sine amissione, sine qualibet retencione et sine contencione, sine fraude, sine dolo et sine astucia. Hec omnia suprascripta pollicemur Stephano palatino et armigeris suis et omnibus servitoribus et subditis suis tenere et implere, secundum presentem literam nostram, bona fide christiana et verbo nostro regio, a die date presencium ad quatuor septimanarum decursum hunc salvum conductum nostrum valiturum. Et super hoc est fides nostra et regni nostri et fides et anima natorum nostrorum, et anima et fides spiritualium ac secularium prelatorum nostrorum, et fides et anima consiliariorum nostrorum omnium, maiorum et inferiorum. Et pro maiore firmitate et confirmacione horum sigillum regni nostri et eorundem spiritualium et secularium prelatorum et consiliariorum nostrorum subappendimus presentibus literis nostris. Datum Colomie, die dominico ante festum nativitatis Marie domine nostre, anno Domini 1485“.

La un loc cu tractatul dela 1485 (ms. No. 114 din biblioteca Jagiellonică) s'au păstrat o descriere amănunţită a actului omagial şi textul jurământului făcut de Ştefan lui Cazimir. Acestea sunt reproduse în publicaţia oficială „Volumina Legum“, I, în Przyluski, Leges et Statuta ac Privilegia Regni Poloniae (Cracoviae 1553), de unde le-a retipărit Hasdeu în Arhiva istorică a României, I, 2, p. 23-26, No. 293, şi în alte publicaţii. Cf. Dogiel, Codex diplomaticus, I, p. 603, şi Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 288-289. Cf. şi notiţa cu titlul „Modus prestandi omagium, qui semper observatur“ la A. Lewicki, Codex epistolaris saeculi decimi quinti, II, p. 480 (dela c. 1430).

CLXVIII

Huşi, 17 Dechemvrie 1487.

Ștefan scrie Brașovenilor că a înțeles solia trimeasă prin concetățeanul și juratul lor Nicolae și că tot prin el își exprimă unele dorinți către dânșii.

Iohannes Stephanus woyewoda, Dei gracia dominus heresque terre Moldavie. Famosis dominis, iudici et iuratis civitatis Brassoviensis, vicinis et amicis nostris, amicicie incrementum. Ffamosi domini vicini et amici nostri dilecti. Rebus et negociis vobis per Nicolaum concivem et iuratum vestrarum ffamositatum insinuatis plane et clare inthelleximus per eundem, quod iterum ad vestras quedam nostre mentis desideria intimamus ffamositates. Cui in his referendis fidem vestre velint adhibere ffamositates. Datum in Huschy, decima septima mensis decembris, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo septimo.

Pecetea pierdută. — Orig. în arhiva orășenească a Brașovului; copie la Academia Română.

CLXIX

Bacău, 26 Iunie 1488.

Alexandru, fiul lui Ștefan, cere Brașovenilor să-i extradeze pe un Petru Huszar, care a jefuit și a omorît pe niște Turci la Dunăre și acum e prisonier la dânșii; Turcii au dus în robie din pricina aceasta cincizeci de oameni de-ai săi. Dacă nu pot să-l trimeată cu lucrurile furate, să-l trimeată cel puțin pe el singur.

Sandrinus, Dei gracia filius illustrissimi principis Stephani wayvode Moldaviensis. Viri famosi ac circumspecti. Harum litterarum nostrarum serie vestris amiciciis notificamus tenore presencium, quomodo in hiis diebus nondum elapsis

aliquos Turcos super fluvium Danubii[1]) interfecerunt resque ipsorum deportaverunt. Quare tamen ut cognovimus[2]) per nostros [et] vestros homines uti fecisset Petrus Hwzar dictus cum suis complicibus, qui quidem dictus Petrus Hwzar, ut dicitur nobis, esset nunc in medio[3]) vestri captivus, ideo propter ista nephandissima facta ipsius iam dicti Petri Hwzar idem Turci abduxerunt de nostris iobagionibus et hominibus in hiis diebus quinquaginta personas hominum, qui quidem nunc sunt in captivitate ipsorum Turcorum. Quare presentibus rogamus vestras amicicias, quatinus eundem iam dictum Petrum Hwzar velitis nobis mittere per istum nostrum famulum, videlicet Ladislaum, presencium exhibitorem, una cum rebus ipsorum Turcorum, quos idem sepe dictus Petrus Hwzar despoliavit, ne nos et nostri iobagiones ac homines per talem nephandum virum indicibiles[4]) penas paciamur. Sinque res easdem deportatas non inveniretis, extunc tantum mittatis eundem Petrum ad nos. Datum Bacovie, in die Johannis et Pauli martirum, anno Domini MCCCCLXXXVIII°[5]).

Adresa: Viris famosis ac circumspectis, iudici iuratisque civibus Brassovie commorantibus, amicys nostris pregrate dilectys.

Pecetea stricată. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, colecţia Fronius, I, No. 59; copiată de d. N. Iorga.—Aceasta este a doua scrisoare dată de Alexandru, fiul lui Ștefan cel Mare, din Bacău. Ea confirmă presupunerea că acest fiu al lui Ștefan, întâiul născut al lui, erà un fel de guvernator în partea de jos a ţării, cu reşedinţa în Bacău. El a clădit în acest oraş şi o biserică cu hramul Adormirei. La mitropolia din Iaşi se păstrează un panaghiar, trecut acolo dela biserica Trei-Erarhi, din a cărui inscripţie se vede că el a fost comandat de Alexandru pentru biserica sa din Bacău. O dau acì, deoarece, pe cât ştiu, nu e tipărită încă nicăiri: † Iѡ Ѧлеѯандрь воевода, сынь Стефана воевода божїею милостїю господарь земли молда[в]скои, сътвори сьи панагїѫр, да есть вь своем цркви ѡ[т] Баков = Ioan Alexandru Voevod, fiul lui Ștefan Voevod din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, a făcut acest panaghiar, ca să stea în biserica sa din Bacău. — Pe panaghiar este înfăţişată înălţarea lui Isus Hristos, pantocratorul,

---

[1]) După *Danubii* e șters *nescimus per quem.*
[2]) In orig. *cogonovimus.*
[3]) In orig. *medie.*
[4]) In orig. *indicibilis.*
[5]) In orig. VIII e scris 8°; poate fi cetit însă și 1°.

maica Domnului; înlăuntru este săpat un tropar al acesteia. După toate probabilitățile, panaghiarul a fost făcut pe la 1491, anul când s'a terminat biserica, sau curând după aceasta. Vezi N. Iorga, Inscripții din bisericile României, fasc. II, București 1908, p. 25-26: inscripția de pe ușa bisericei, tipărită și de epp. Melchisedec în Notițe istorice și archeologice, București 1885, p. 128.

CLXX

1490.

Ștefan trimete o solie la regele Poloniei Cazimir prin care îl roagă să dea solilor săi trecere prin Litvania la Moscva.

Solia aceasta nu s'a păstrat, sau nu s'a găsit până acum. S'a găsit însă în Metrica Coroanei (c. 14, p. 79 și p. 249) răspunsul dat de rege solului moldovenesc și cuprinsul soliei trimese după aceea la Ștefan prin arhiepiscopul de Lemberg Ioan și prin castelanul de Halicz Iacob Buciațchi (Buczacki). Aceste două bucăți sunt publicate de A. Jabłonowski în Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 31-33, No. 9 și 10, cu data greșită 1491. Indreptarea în 1490 a făcut-o d-l N. Iorga, după alte isvoare contimporane, publicate de A. Lewicki; v. Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 219 și urm. Amândouă bucățile din Jabłonowski sunt reproduse în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 324-325. Spre a puteà fi mai ușor comparate cu celelalte solii, le reproduc și eu aici, deși n'am nimic de adăogat sau de schimbat la textul lui Jabłonowski, care pare să fie bine cetit.

Responsum per regiam majestatem datum nuntio palatini Moldavie in Wilna.

Quemadmodum dominus tuus et per literas suas et per legacionem tuam petit, ut nunciis suis per magnum ducatum nostrum Lithwanie et per cetera dominia nostra euntibus in Moskowiam et vice versa redeuntibus pateret liber et salvus transitus, comisit tibi sua serenitas referre: quod te iam huc presente in officio tuo legacionis venit sue serenitati novitas, quomodo de terra Valachie novissime egresse sunt gentes armate exercitualiter et irruerunt inopinate bellicose in sue serenitatis dominia seu terras Podolie, fecerunt-que impetus violentos in aliqua castra numero quatuor aut quinque, que recipientes interfecerunt ibi quoscunque invenerunt et aliquos decolaverunt castraque eadem et plura alia bona nostra igne cremaverunt, et multas alias crudelitates in via pariter et occisiones tam terrigenarum mercatorum quam aliorum hominum subditorum

nostrorum inhumane patraverunt, predasque varias equireas [1]), greges hominum, peccorum et pecudum secum, prout edocti sumus pro certo, abduxerunt. Non intelligimus itaque per quem modum et a quo hec acta patrataque sunt de ipsa terra Valachie. Decrevimus itaque mittendos nuncios nostros notabiles, scilicet reverendum patrem dominum Johannem archiepiscopum Leopoliensem et magnificum Jacobum de Buczacz castellanum Haliciensem ad voyevodam, qui negocia prius illis commissa, demum et ista novissima, cum ipso voyevoda tractabunt. Quibus redeuntibus cognita harum rerum posicione quicquid licebit nobis facere gracia domini tui, istud faciemus, tanquam gracia nostri voyevode.

Legacio ad palatinum Walachie.

Serenissimus dominus noster cum consiliariis suis in convencione generali existens audivit, quod officiales vestre dominacionis vi et impetu bellico in Pokuczie hostiliter irruentes villas sue maiestatis possederunt et aliquas similiter depopulati. Quod si vestre dominacionis mandato factum est vel ne, pro illo tempore non potuit certo scire maiestas sua. Et quamvis postea ex aliquorum relacione intellexerit, palam fateri dominacionem vestram quod id officialibus suis commiserat, non potuit tamen induci regia maiestas, quod hiis faciliter de dominacione vestra fidem haberet, existimans id non satis verisimile esse, cum sua regia celsitudo dominacionem vestram ab impetu hostium defenderit et suscipiens cum Turco propterea bellum curaverat summopere, ut possit te et terram Valachiam ad bonum stabilimentum rerum vestrarum reducere. Meminit eciam sua serenitas omagium et iuramentum fidelitatis ac obediencie sue majestati, ut iure fieri debuit et ut semper fiebat, a te prestitum, que cum hac nova injuria et bellico impetu convenire non videntur. Itaque quominus ob eas res regia majestas id ex mandato tuo factum credebat, eo modestius in hoc negocio se habuit, volens primum hec tibi nunciare, et misit me hortando dominacionem vestram, quatinus villas hujusmodi capitaneis sue majestatis dimittere et ea que ablata aut exusta sunt integre solvere et reformare mandet, et istos officiales, qui ita temerarie contra regiam majestatem excesserunt, ita castiges, quod et eorum pena aliis exemplo sit. Quodsi factum non fuerit, commisit regia majestas dicere dominacioni vestre, quod istam injuriam atque ignominiam et levitatem, que et hostibus derisui esset, sua majestas ullomodo feret. Si quid vero vel dominacio vestra vel ejus subditi super ipsas villas juris habere asseverat, quandocunque volent, semper parata erit regia majestas juxta jus regni, quod infringere non licet, debitam illis ministrare justiciam. Sed non permittet sua sublimitas ea sibi vi aufferri, que jure a majestate sua peti debent".

---

[1]) Cf. mediolat. *equaria*=equorum grex (Du Cange, III, p. 65).

CLXXI

Vilna, 8 Fevruarie 1493.

Solia lui Ştefan către Alexandru, marele principe al Litvaniei, prin care îşi exprimă părerea de rău pentru moartea tatălui său Cazimir, îl felicită pentru suirea pe tron şi-l roagă să conlucreze cu fraţii săi şi cu ceilalţi principi creştini împotriva Turcilor şi Tătarilor.

Посольство до великого князя ѡтъ Стефана воеводы волоского, маръшалъкомъ его Дчуржею а Юрьемъ Шеръбичомъ [1]). У Вильни, фев. н҃, индиктъ а҃і.

Господаръ нашъ Стефанъ воевода, божьею милостью господаръ земъли молъдовъское, велить вашой милости поклонити ся, яко брату и доброму своему прыятелю.

Пакъ жалуеть вашу милость за смеръть ѡтца вашое милости своего прыятеля Казимера, што его богъ ѡтъ сего света взялъ; богъ прости ему душу. Але вжды хвала милому богу што ваша милость зостали у вашое милости стольцы, у великомъ князъстве литовъскомъ, и за то вельми господару нашому Стефану воеводе добро ся видить, и хвала милому богу вздаеть. Дай боже бы въ добрый часъ.

И пакъ прыслалъ насъ господаръ нашъ Стефанъ воевода до вашое милости и яко брата и прыятеля своего милого, успоминаючы вашой милости иже ѡтъ стародавна предкове вашое милости князи литовъскии были братове и прыятелеве нашымъ предкомъ господаремъ земли молъдавъской, а нашы предкове тежъ были братове и прыятели предкомъ вашое милости.

Про то господаръ нашъ Стефанъ воевода и тое теперъ ѡтъ вашое милости жадаеть тежъ по томужъ братъству, и прыятельство и любовъ утверъжаеть межы его милость и межы вашу милость. Бо ваша милость можете тому сами добре розумети, аже ѡтъ усихъ сторонъ поганъство, Татарове и Туркове, на хрестиянъство какъ ся укрепляють такъ ся укрепляють. Ино за то далъ вашой милости просить, абы ваша милость просили братью вашое

[1]) In ms. greşit Щеръбичомъ.

милости, которыи суть на своемъ панъстве, и пакъ другии вашое милости прыятели, кого ваша милость знаете, абы вси ѡберънули лица своего къ поганъству, и ваша милость тежъ съ ними. Ꙗ чей далъ бы богъ то бы не загибло хрестиıанъство межы вашое милости днехъ.

Solie către marele cneaz dela Ştefan, voevodul Moldovei, prin vornicul său Giurgea şi prin Iurie Şerbici. Vilna, Fevruarie 8, indictionul 11.

Domnul nostru Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, se închină milostivirei voastre ca unui frate şi bun prieten al său.

Apoi i-e milă de milostivirea voastră pentru moartea părintelui milostivirei voastre, prietenului său Cazimir, pe care l-a luat Dumnezeu din lumea aceasta; Dumnezeu să-i ierte sufletul lui. Dar totuş aduce laudă bunului Dumnezeu că milostivirea voastră v'aţi suit în scaunul milostivirei voastre, al marei cnejii a Litvei; de aceasta domnului nostru Ştefan Voevod îi pare foarte bine şi dă laudă bunului Dumnezeu. Să dea Dumnezeu să fie în ceas bun.

Şi ne-a mai trimes domnul nostru Ştefan Voevod la milostivirea voastră, ca la un frate şi iubit prieten al său, ca să aducem aminte milostivirei voastre că mai demult strămoşii milostivirei voastre, cnejii Litvei, erau fraţi şi prieteni strămoşilor noştri, domnilor ţării Moldovei, şi că tot aşà strămoşii noştri erau fraţi şi prieteni strămoşilor milostivirei voastre.

Deaceea domnul nostru Ştefan Voevod se aşteaptă şi acum dela milostivirea voastră la aceeaş frăţie şi la întărirea prieteniei şi dragostei dintre domnia sa şi milostivirea voastră. Milostivirea voastră puteţi pricepe şi singuri destul de bine, cum din toate părţile păgânătatea tătărească şi turcească se întăreşte mereu împotriva creştinătăţii. Şi de aceea ne-a poruncit să ne rugăm de milostivirea voastră ca milostivirea voastră să rugaţi pe fraţii milostivirei voastre, cari şed în domniile lor, şi chiar pe alţi prieteni ai milostivirei voastre, pe cari milostivirea voastră îi cunoaşteţi, ca toţi să-şi întoarcă faţa spre păgânătate, şi milostivirea voastră împreună cu ei. Şi să dea Dumnezeu ca creştină-

tatea să nu se clatine şi să nu piară în zilele milostivirei voastre.

Metrica Litvană, cartea V, f. 136 v.-137 v. — Ed. de A. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 61-62, No. 6, după copia din Varşovia a Metricei, cartea 192, p. 248, cu acelaş titlu. In regestul lui Jabłonowski e Fevruarie 5, în loc de 8.

Iată răspunsul dat de marele duce solilor moldoveni şi păstrat tot acolo, f. 137 v.; Jabłonowski, o. c., p. 62, No. 7.

Ѿтъказъ посломъ тымъ воеводы волоского, ꙋ Вильни.

Што господаръ вашъ Штефанъ воевода вказалъ къ намъ жалꙋючы жалости нашое, ижъ богъ милый ѡтъца нашого короля его милости съ того света взялъ. Ино въ томъ естъ божъя воля; што было его светой милости любо, такъ вчинилъ.

Тежъ вказалъ къ намъ ижъ естъ емꙋ вдячно далъ намъ богъ сести на стольцы ѡтъца нашого, на ѡтъчыне нашой, на великомъ князъстве литовъскомъ господаромъ есмо ѡстали; того панꙋ воеводе дякуемъ, яко прыятелеви нашому.

И далъ панъ воевода вказалъ къ намъ иже ѡтъ всихъ сторонъ поганъство на хрестиянъство наступаетъ и въ томъ часъ жадаетъ абыхмо змовили ся зъ братьею нашою противъ поганъства за хрестиянъство. Ино мы яко панъ хрестиянъский зъ божъею помочью зъ братьею нашою хочомъ ѡ томъ мыслити, абы не былъ втискъ хрестиянъству ѡтъ поганъства.

Такежъ панъ воевода вказалъ къ намъ ꙋпоминаючы насъ иже стародавъна предъкове нашы зъ его предъки были ꙋ приязъни, и записы мели межи собою и межи земляими, и жадаетъ насъ абых[мо] и мы такимъжо ѡбычаемъ помежы нами потверъдили. Ино мы въ тыхъ речахъ дастъ богъ до пана воеводы нашыхъ пословъ пошлемъ, а ѡ тыхъ делехъ до пана воеводы черезъ нашы послы вкажемъ.

Răspuns solilor voevodului moldovenesc, în Vilna.

Domnul vostru Ştefan Voevod şi-a spus către noi părerea de rău pentru durerea noastră, că bunul Dumnezeu a luat din lumea aceasta pe părintele nostru, pe milostivirea sa craiul. Aşà a fost voea lui Dumnezeu; cum i-a plăcut sfinţiei sale, aşà a făcut.

Ne-a mai spus că e bucuros că a dat Dumnezeu să ne suim în scaunul părintelui nostru, în moşia noastră, şi că am stătut domn în marea cnejie a Litvei; mulţămim pentru aceasta dumnialui voevodului ca unui prieten al nostru.

Şi ne-a mai spuş dumnialui voevodul că din toate părţile păgânătatea vine asupra creştinătăţii, şi că doreşte să ne înţelegem acum cu fraţii noştri împotriva păgânătăţii şi pentru creştinătate. Noi, deci, ca domn creştin, cu ajutorul dumnezeesc, ne vom gândì la aceasta împreună cu fraţii noştri, ca să nu fie asuprită creştinătatea din partea păgânătăţii.

Deasemenea ne-a mai spus dumnialui voevodul aducându-ne aminte că în vechime străbunii noştri au avut prietenie cu străbunii lui şi au avut tractate între sine şi între ţările lor, şi că doreşte să le întărim şi noi între noi, după obiceiu. In această treabă va da Dumnezeu şi ne vom trimete solii noştri la dumnialui voevodul şi despre aceste lucruri ne vom spune părerea către dumnialui voevodul prin solii noştri.

Solia despre care e vorba aici a trimes-o Alexandru lui Ştefan abià peste un an şi jumătate; cuprinsul ei îl cunoaştem din două bucăţi ale Metricei Litvane, amândouă tipărite de Jabłonowski, o. c., No. 8, p. 63, şi No. 14, p. 68-69. — Pe cea dintâiu n'am găsit-o în exemplarul din Moscva al Metricei; Jabłonowski o citează „Metr. Lit. ks. 192, str. 271"; în cartea V însă, care corespunde cărţii 192 după numerotaţia lui, nu există acest text. Este deci o greşală de citaţie la dânsul, pe care acum n'o pot îndreptà, de oarece n'am putut controlà toate cărţile Metricei Litvane. Jabłonowski îi dă acestei bucăţi data „listop(ad) 1493 r."; aceeaş dată o admite d. N. Iorga în Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 224, deşì indictionul 12 corespunde anului 1494. — A doua se află în Metrica Litvană, cartea V, f. 199 v., şi are data greşită „Septemvrie 10, indictionul 2", ceeace ar fi 1499. Evident că „indictionul 2" este în loc de „indictionul 12", adecă 1494. Astfel deosebirea de dată între cele două bucăţi se reduce la câteva zile: Noemvrie 1494 şi 10 Septemvrie 1494. Le reproduc acì pe amândouă în original şi în traducere.

Посолкство до Ѳтефана, воеводы волоского, маръшалькомъ паномъ Войтехомъ Кучуковичомъ а Федькомъ Гаврыловичомъ.

Ѳъ Троковъ септ. і, инъдик[тъ] ві (=1494).

Перъвей поклонъ а позъдоровенье.

Што твоя милость перъво сего къ намъ прысылалъ посолъ своихъ маръшалъка своего пана Чжвржв а Михайла питара [1]), а черезъ тыи свои послы всказывалъ еси до насъ вспоминаючы

[1]) In orig. писара, de sigur greşit în loc de питара, dela питаръ, termen pe care copistul din vremea lui Sapieha nu-l mai înţelegeà. Cf. No. următor.

намъ штожъ стародавна нашы предъкове и тежъ штецъ нашъ король его милость съ твоими предъки перъвыми воеводами и съ тобою мели прыıательство и любовъ. И твоıа милость къ намъ вказывалъ, абыхмо и мы зъ вашою милостью по тому жъ мели прыıательство и любовъ и ѹтверъдили быхмо сıа зъ вами.

Ино братъ и тесть нашъ а твой сватъ, великий кнıазь Иванъ Васильевичъ, w томъ къ намъ вказывалъ, абыхмо были съ тобою въ миру и въ единацътве. Такежъ и панове рада наша намъ поведали штожъ ты писалъ w томъ къ намъ, абы намъ мовили, быхъ были съ тобою въ жытьи и въ добромъ прыıательстве.

Про то господаръ нашъ великий кнıазь Александро вказалъ и твоей милости абы еси зъ его милост[ью] ѹтверъдилъ сıа, и записы бы межы вашое милости ѹделаны подълугъ давного wбычаıа, и мелъ бы еси зъ его милостью прыıазнь вечную и любовъ, по тому какъ и предъкове его милости и wтецъ его милости мели приıазнь и единацътво съ предъки твоими; и былъ бы твоıа милость зъ нашымъ господаремъ зъ его милостью въ добромъ прыıательстве за wдинъ на кожъдого его милости непрыıателıа, и на Татаръ, выймаючы братью его милости.

Федько Гаврыловичъ маетъ то правити:

Господаръ нашъ великий кнıазь вказалъ къ твоей милости: а коли къ его милости такое дело вчинишъ, зъ его милостью ѹтверъдишъ сıа, и записы бѹдѹть вделаны, а прыıательство и любовъ зъ его милостью бѹдешъ мети, тогды твоıа милость своихъ пословъ къ нашомѹ господару его милости пошли, и его милость господаръ нашъ зъ божьею помочью такимъже wбычаемъ хочеть къ тобе ѹтверъдити се, и записъ вделати, и любовъ и прыıазнь мети съ тобою, ıако съ прыıателемъ своимъ, подълугъ того давъного wбычаѧ.

Solie către Ștefan, voevodul Moldovei, prin dumnialui marşalcul Voiteh Cuciucovici şi prin Fedco Gavrilovici.

Din Troki, Septemvrie 10, indictionul 12.

Mai întâiu închinăciune şi sănătate bună.

Domnia ta ai trimes şi mai 'nainte de aceasta pe solii domniei tale, pe vornicul domniei tale dumnialui Giurgea şi pe Mihail pitarul, şi prin aceşti soli ai domniei tale ne-ai adus aminte că din vechime strămoşii noştri şi părintele nostru domnia sa craiul au avut cu strămoşii tăi, cu voevozii de mai 'nainte, şi cu tine prietenie şi dragoste. Domnia ta ne spui să avem şi noi cu domnia ta aceeaş prietenie şi dragoste şi s'o întărim între noi.

Fratele şi socrul nostru şi în aceeaş vreme cuscrul tău marele cneaz Ivan Vasilievici ne-a zis de mai multe ori să

trăim cu tine în pace şi în bună înţelegere. Tot aşà şi boierii noştri sfetnici ne-au spus că le-ai scris şi lor, ca să ne vorbească, să fim cu tine în pace şi în bună prietenie.

Deaceea domnul nostru, marele cneaz Alexandru, îţi spune domniei tale să întăreşti tractatele făcute între domniile voastre după obiceiul cel vechiu, şi să aibi cu domnia sa prietenie veşnică şi dragoste, aşà cum strămoşii domniei sale şi tatăl domniei sale au avut prietenie şi unire cu strămoşii tăi; şi să fiţi domnia ta şi domnia sa domnul nostru în bună prietenie şi uniţi împotriva oricărui duşman al domniei sale şi împotriva Tătarilor, nu însă şi împotriva fraţilor domniei sale.

Fedco Gavrilovici are să spue acestea:

Domnul nostru marele cneaz spune domniei tale: dacă vei face acest lucru cu domnia sa şi vei întărì prietenia cu domnia sa, şi dacă vei face tractat şi vei aveà prietenie şi dragoste cu domnia sa, atunci domnia ta să-ţi trimeţi solii tăi la domnia sa domnul nostru, şi domnia sa domnul nostru, cu ajutorul lui Dumnezeu, va întărì în acelaş chip prietenia sa şi va face tractat[1]) şi va aveà dragoste şi prietenie pentru tine, ca pentru un prieten al său, după vechiul obiceiu.

Posolstwo do Sztefana, woiewody wołoskoho, marszałkom panom Woytechom Kuczukowiczom a Fedkom Hawryłowiczom.

Szto Twoia Miłośt perwo seho posłow swoich do nas prysyłał, marszałka swoieho pana Czurżu a pana Juria Szerbicza[2]), czerez tyi swoi posły wskazywał iesi do nas, wspominaiuczy nam sztoż z starodawna naszy predkowie, i też otec nasz korol Jeho Miłośt, s twoimi predki, perwymi woiewodami, mieli pryiatelstwo i lubow; i Twoia Miłośt k nam wskazywał, abychmo my z Waszoiu Miłostiju po tomuż mieli pryiatelstwo i lubow, i utwierdili sia bychmo z wami.

Alexandr.

Pro to hosudar nasz welikiy kniaź Alexandr wskazał k Twoiey Miłosti, aby iesi k Jeho Miłosti utwerdil sia i zapisał sia, i mieł by k Jeho Miłosti pryiaźń wecznuiu[3]) i lubow, po tomu kak predkowie Jeho Miłosti, otec Jeho Miłosti mieł pryiaźń i iednactwo s predki twoimi.

---

[1]) In orig. записъ; poate fi tradus şi cu „carte, scrisoare, zapis".
[2]) La Jabłonowski *Szczerbicza;* cf. nota dela p. 383.
[3]) La Jabł. *i wecznuiu.*

Hosudar nasz welikiy kniaż wskazal k Twoiey Miłosti, a koli k Jeho Miłosti takoie dieło wczynisz, a Jeho Miłośt hosudar nasz z bożeju pomocziu takimżo obyczaiem choczet k tobie utwerditi sia i zapisati sie, i lubow i pryiaźń miet s toboiu, iako s pryiatelem swoim, podłuh dawnoho obyczaia.
A hranica naszomu hosudarstwu welikomu kniazstwu s twoieiu zemleiu aby była po dawnomu.
Spraweno i dano u Wilni, mesiaca Noiabra, indikt 12 (=1494).

Solie către Ştefan, voevodul Moldovei, prin dumnialui marşalcul Voiteh Cuciucovici şi prin Fedco Gavrilovici.

Domnia ta ţi-ai trimes înainte de aceasta solii domniei tale la noi, pe vornicul domniei tale dumnialui Jurja şi pe dumnialui Iurie Şerbici. Prin aceşti soli ai domniei tale ne-ai spus amintindu-ne că din vechime străbunii noştri şi părintele nostru milostivirea sa craiul au avut cu străbunii tăi, cu voevozii de mai 'nainte, prietenie şi dragoste, şi domnia ta ne-ai spus să avem şi noi cu domnia ta aceeaş prietenie şi dragoste şi să o întărim între noi[1]).

Alexandru.

Deaceea domnul nostru marele cneaz Alexandru răspunde domniei tale: să te legi în scris către domnia sa, şi să ai pentru domnia sa prietenie şi dragoste veşnică, precum străbunii domniei sale şi tatăl domniei sale au avut prietenie şi unire cu străbunii tăi.
Domnul nostru marele cneaz mai răspunde domniei tale: când vei face acest lucru către domnia sa, domnia sa domnul nostru, cu ajutorul lui Dumnezeu, se va legà în scris în acelaş fel faţă de tine, şi va aveà dragoste şi prietenie pentru tine, ca pentru un prieten al său, după obiceiul cel vechiu.
Iar graniţa ţării noastre, a marei cnejii, să fie despre ţara ta ca mai 'nainte.
Făcută şi dată în Vilna, luna lui Noemvrie, indictionul 12.

Este interesant a constatà că solia dela 8 Fevruarie 1493 a lui Ştefan către marele duce al Litvaniei — Ştefan a trimes-o de sigur pe la sfârşitul lui Ianuarie — a fost un răspuns la o solie a marelui duce, prin care acesta îi anunţà moartea tatălui său Cazimir († la 7 Iunie 1492) şi ocuparea scaunului litvan, îi cereà să-i rămâe prieten, cum fusese cu tatăl său, şi-l rugà să împiedice nedreptăţile şi jafurile făcute de Moldoveni pe teritoriile mărginaşe din Litvania. Solia aceasta s'a păstrat în Metrica Litvană, cartea V, f.

---
1) Se înţelege, prin tractat în scris.

133, însă fără dată. După bucăţile ce o preced (cf. d. p. bucata dela f. 126 şi urm. din anul 7000, indictionul 10, adecă 1492) şi din cuprinsul ei se vede că a fost trimeasă sau la sfârşitul lui 1492 sau la începutul lui 1493. Jabłonowski a tipărit-o sub No. 5, p. 60. O tipăresc şi eu acì fără să o mai traduc, de oarece răspunsul lui Ştefan nu este decât o parafrazare a ei.

Посольство до Волохъ княземъ Федоромъ Четверътинъскимъ, наместъникомъ Браславльскимъ, а Федькомъ Гаврыловичомъ.

Господаръ нашъ зъ божъее милости Александръ, великий князь литовъский, руский, жомонтъский и иныхъ, казалъ его милость твоей милости прыятелю своему поклонити се; а казалъ твоей милости поведити прыгодѹ нашу, которая жъ ся намъ зъ допущенья божъего прыгодила, ижъ wтъца нашого, прыятеля вашое милости, Казимера короля польского и великого князя литовъского, богъ дѹшу его милости съ того света собралъ, чогожъ мы тяжко яко сынъ wтъца жалуемъ; але въ томъ естъ воля его светое милости, што хотелъ, то вчынилъ; а веримы твоей милости приятелю нашому, ижъ тое нашое прыгоды и жалости бѹдешъ жаловати. А далей казалъ его милость твоей милости поведити ижъ далъ намъ богъ сести на стольцы wтъца нашого на wтъчине нашой, на великомъ князъстве литовъскомъ есмо wстали.

Про то мы помнечы прыязни и маючы записы предковъ твоее милости зъ нашыми предъки и твоее милости зъ нашымъ wтъцемъ, посмотревшы въ нихъ, послали и выправили есмо нашыхъ пословъ до твоее милости; напоминаемъ твою милость, ажъ бы еси въ тыи прыязни подъле тыхъ записовъ съ нами былъ, какъ и предъкове нашы исъ твоими предъки а твоя милость зъ нашымъ wтъцомъ; а верымъ мы твоей милости, ижъ твоя милость вспоменешъ на прыязни и на записы предъковъ своихъ, и тежъ на свои, и намъ то бѹдешъ держати.

А далей казалъ его милость твоей милости поведити, ижъ wтъчыне его милости земляямъ граничънымъ и поданънымъ его милости великии крывды и втиски деютъ ся wтъ твоее милости земли. Про то его милость казалъ твоей милости мовити, ажъ бы твоя милость то намъ казалъ wправити, такъ какъ бы границамъ и подданымъ нашымъ крывды и втиски не деяли.

CLXXII

1496.

Ştefan trimete marelui principe litvan Alexandru, prin vornicul Giurgea şi pitarul Mihail, răspuns la solia adusă din partea aceluia

de Voiteh Cuciucovici marşalcul şi de Fedco Gavrilovici: el îi aduce aminte de vechia prietenie între voevozii moldoveni şi principii litvani, încă din vremea lui Alexandru cel Bun şi a lui Vitold, şi cere să-i trimeată alţi soli, cu deplină putere spre a încheià un tractat de alianţă şi de comerţ între ambele ţări; îi cere în acelaş timp să dea trecere solilor săi spre Moscva la marele cneaz Ivan Vasilievici, care acum unuia dintre dânşii e cuscru iar celuilalt socru, şi un salv-conduct cu un paznic pentru solii marelui cneaz cari vor să se întoarcă din Moldova la Moscva.

А се посольство ѡтъ Стефана, воеводы волоского, къ великомꙋ князю Алексанъдрꙋ литовъскомꙋ. Джꙋржа дворникъ а Михайло питаръ.

Перъво поклонити се ѡтъ господина воеводы великомꙋ князю Алексанъдрꙋ, ꙗко братꙋ и прыꙗтелю своемꙋ миломꙋ.

Дрꙋгое вспоминаетъ господаръ нашъ воевода вашей милости ѡ перъвыхъ господарехъ воеводъ волоскихъ и князей литовъскихъ, ꙗко были предъки деда нашого Алексанъдра воеводы волоского и предъки Витовътовъ великого князя литовъского, ꙗко ѡни мели межи собою братъство и прыꙗтельство и миръ.

И господаръ нашъ воевода и перъво сего прысылалъ своихъ пословъ до вашей милости, мене жъ Жꙋръжа двор[ни]ка а Юрꙗ Шеръбича[1]) ѡ тожъ вспоминаючы вашей милости; и ваша милость такежъ прысылали есте до господара нашого до воеводы своихъ пословъ, Войтеха Кꙋчꙋковича марьшалъка и Федька Гаврыловича[2]), и то господаръ нашъ воевода поставилъ день съ тыми вашыми послы, такъ абы есте ваша милость прыслали до господара нашого до воеводы ѡпꙗть своихъ пословъ, какъ бы се межы вами тое ꙋтокмило и доконъчало. А ѡтъ того веремени и до селе тыхъ вашыхъ пословъ до господара нашого до воеводы не было. Только былъ пришолъ Федько Гаврыловичъ, але не тымъ посельствомъ.

Ино и теперъ такежъ прыслалъ насъ господаръ нашъ воевода до вашей милости вспоминаючы вашей милости, естли вашей милости волꙗ ꙋчынити и потверъдити братъство и прыꙗтельство и миръ межы вами, а ваша милость пошлите своихъ пословъ до господара нашого до воеводы, абы есте ꙋчинили межы вами и

[1]) In ms. Щеръбича; cf. No. precedent.
[2]) Cf. solia dela p. 388-389.

записы и братъство и абы есте были межи вами ȣ братъстве и въ добром прыꙗтельстве, и вы и вашы слѹги и ваши земли, и абы ходили послове и кȣпцы господара нашого воеводы черезъ землю вашей милости слободно и добровольно и въ мирȣ и безъ погѹбы, бȣдь на которȣю сторонѹ. Такежъ и посломъ вашей милости и кѹпцомъ да естъ землꙗ господара нашого воеводы ѿтъ-творена, ходити слободъно и добровольно и въ мирѹ и безъ погȣбы, бѹдь на которȣю сторонѹ, кȣды имъ бȣдеть надобе, ꙗкъ было при предъниχъ господареχъ воеводъ волоскиχъ и кнꙗзей литовъскиχъ, пры Ꙗлексанъдре воеводе и пры Витовъте кнꙗзи; абы знали вси, и прыꙗтели и непрыꙗтели ваши, ажъ есте межи вами братьꙗ и прыѧтели. И теперъ божъею волею было бы и подобро, заньже кто естъ Иванъ Васильевичъ, великий кнѧзь московъский? Господареви нашомѹ воеводе естъ сватъ, а вашей милости тесть.

Ино бываючы ваша милость межы нами въ братъстве и въ добромъ мирȣ и приꙗтельстве, ꙗко повышей рекли есмо, а ваша милость можете сами порозȣмети, ꙗкъ бȣдȣть мыслити вашей милости и приꙗтели и непрыꙗтели.

И теперъ абы есте ваша милость дали листъ и прыстава, абы господаръ нашъ воевода послалъ до своего свата а вашей милости тьстѧ, до великого кнѧзѧ московъского до Ивана Васильевича, посолъ зъ егожъ послы, которыи сѹть теперъ ȣ господара нашого ȣ воеводы, ѡпꙗть же длѧ потверъженьѧ и прыꙗтельства.

Solie dela Ştefan, voevodul Moldovei, către marele cneaz al Litvei Alexandru, prin Giurgea vornicul şi Mihail pitarul.

Mai întâiu închinăciune din partea domnului voevod marelui cneaz Alexandru, ca unui frate şi iubit prieten al său.

Al doilea, domnul nostru voevodul aduce aminte milostivirei voastre de întâii domni voevozi moldoveni şi cneji litvani, precum au fost strămoşii bunicului nostru Alexandru, voevodul Moldovei, şi strămoşii lui Vitovt, marele cneaz litvan, cari au avut între sine frăţie şi prietenie şi pace [1]).

---

[1]) Ştefan face aluzie la tractatul dintre Petru Muşatin şi Vladislav Jagiello, dela 1387, căci o dovadă mai veche de relaţiuni politice între domnii Moldovei şi regii Poloniei nu există.

Şi domnul nostru voevodul şi-a trimes mai 'nainte solii săi la milostivirea voastră, tot pe mine Jurja vornicul şi pe Iurie Şerbici, ca să aducem aminte milostivirei voastre de acelaş lucru. Milostivirea voastră aţi trimes deasemenea la domnul nostru voevodul pe solii voştri, pe marşalcul Voiteh Cuciucovici şi pe Fedco Gavrilovici, şi atunci domnul nostru voevodul s'a învoit cu acei soli ai voştri ca milostivirea voastră să trimeteţi din nou la domnul nostru voevodul pe solii voştri, pentru ca învoeala dintre voi să se desăvârşască. Dar de-atunci şi până acuma acei soli ai voştri n'au venit la domnul nostru voevodul. A venit numai Fedco Gavrilovici, însă fără acea solie.

Deaceea domnul nostru voevodul ne-a trimes din nou la milostivirea voastră, ca să aducem aminte milostivirei voastre de aceasta: dacă voea milostivirei voastre e ca să faceţi şi să întăriţi frăţia şi prietenia şi pacea dintre voi, milostivirea voastră să trimeteţi pe solii voştri la domnul nostru voevodul, ca să faceţi şi scrisori între voi şi frăţie, şi ca să fiţi între voi cu frăţie şi cu bună prietenie, şi voi şi slugile voastre şi ţările voastre. Şi să umble solii şi neguţătorii domnului nostru voevodului slobozi şi în bună voie prin ţara milostivirei voastre, în pace şi fără piedeci, în orice parte. Tot aşà solilor şi neguţătorilor milostivirei voastre să fie deschisă ţara domnului nostru a voevodului, ca să umble slobozi şi în bună voie şi în pace şi fără piedeci, în orice parte, pe unde vor aveà trebuinţă, cum a fost pe vremea domnilor voevozi moldoveni şi a cnejilor litvani de mai 'nainte, pe vremea voevodului Alexandru şi pe vremea cneazului Vitovt; şi ca să ştie toţi, şi prietenii şi neprietenii voştri, că între voi sunteţi fraţi şi prieteni. Acum, cu voea lui Dumnezeu, ar fi şi mai bine, căci ce fel e Ivan Vasilievici, marele cneaz al Moscvei? E cuscru domnului nostru voevodului, iar milostivirei voastre vă e socru.

Şi fiind milostivirea voastră în frăţie şi în bună pace şi în prietenie cu noi, cum am zis mai sus, milostivirea voastră vă puteţi da samă singuri ce gând vor aveà atunci asupra milostivirei voastre şi prietenii şi neprietenii.

Iar acum milostivirea voastră să ne daţi o scrisoare şi

un paznic[1]), ca domnul nostru voevodul să trimeată un sol către cuscrul său şi totdeodată socrul milostivirei voastre, către marele cneaz al Moscvei Ivan Vasilievici, care sol să meargă împreună cu solii acestuia ce acum sunt la domnul nostru voevodul, tot pentru a strânge prietenia dintre ei.

Metrica Litvană, cartea V, f. 179-179 v. — Reprodusă după exemplarul din Varşovia al Metricei, cartea 192, p. 344, de A. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 65-66, No. 11, cu data 1496 în regest. Deşi nejustificată, această dată e foarte probabilă. Cf. soliile dela 1495-1497 dintre Alexandru şi Ivan III Vasilievici, ap. Uljanickij, Materialy, p. 127-130, în deosebi cea din Mai 1497 a lui Alexandru către Ivan III (p. 130), în care se vorbeşte tocmai de solia lui Voiteh Cuciucovici şi a lui Fedco Gavrilov (= Gavrilovici) la Ştefan cel Mare. Această solie a fost deci trimeasă înainte de Mai 1497. D-l N. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 224, o pune înainte de 1496, fără să precizeze data.

Marele principe Alexandru a dat următorul răspuns, păstrat tot în Metrica Litvană, cartea V, f. 180, la Jabłonowski p. 67, No. 12.

Ѿтказъ посломъ воєводы волоского Джȣржȣ дворъникȣ а Михайлȣ питарȣ.

Господаръ вашъ Стефанъ воєвода вказалъ къ нашомȣ господарȣ, абы єго милость съ нимъ въ прыꙗзъни и въ мирȣ былъ, какъ бывали предъки єго милости великии кнꙗзи литовъскии, великий кнѧзь Витовътъ и иныи, и ѡтецъ єго милости, король єго милость, зъ єго предъки и съ нимъ, ȣ прыѧзъни и въ мирȣ, и записовъ старыхъ потверъжоно.

Господаръ нашъ єго милость великий кнꙗзь Алексанъдръ прыꙗзъни и жытьꙗ и мирȣ и записовъ потверъженьѧ съ паномъ воєводою волоскимъ зъ вашымъ господаремъ не ѡтъмавлꙗєть вделати, нижли єго милость тыми разы пановъ рады єго милости сȣполъна пры собе не маєть. А какъ бȣдȣть пры єго милости панове рада єго милости, и єго милость ѡ вси тыи дела съ паны радою своєю помыслить, и ѡ всихъ тыхъ речахъ черезъ свои послы до вашого господара до пана воєводы волоского ѡтkажеть.

А што вказалъ, ижъ шлеть своєго посла до свата своєго до великого кнꙗзꙗ Ивана Васильєвича, жадаючы абы господаръ нашъ далъ єго послу доброволноє проєханьє черезъ єго милости панъства до Москвы и ѡтъ толє засꙗ до волоскоє земли, и го-

[1]) Orig. пристава. Maloros. пристав însamnă paznic, păzitor; aici s'ar puteà traduce şi cu „soţ, tovarăş de drum". Cf. *pristav* în limba veche românească.

сподаръ его милость великий кнѧзь далъ его послꙋ проеханье через свою землю до Москвы и ѡтъ толь засѧ до ихъ земли до Волохъ, и прыстава его милость емꙋ далъ.

Răspuns solilor voevodului moldovenesc, Giurgea vornicul şi Mihail pitarul.

Domnul vostru Ştefan Voevod a rugat pe domnul nostru, ca domnia sa să trăească cu dânsul în prietenie şi pace, cum au trăit străbunii domniei sale marii cneji ai Litvei, marele cneaz Vitovt şi alţii, şi tatăl domniei sale, domnia sa craiul, cu străbunii lui şi cu dânsul, în prietenie şi în pace, şi să înnoească scrisorile cele vechi.

Domnia sa domnul nostru, marele cneaz Alexandru, nu zice să nu înnoim cu domnul vostru, cu domnul voevod al Moldovei, prietenia şi înţelegerea şi pacea şi scrisorile, însă de data aceasta domnia sa n'are lângă sine pe toţi boierii sfatului domniei sale. Dar îndată ce boierii sfetnici ai domniei sale vor fi lângă domnia sa şi îndată ce domnia sa va puteà să se sfătuească cu boierii sfetnici despre toate aceste lucruri, el va trimete răspunsul său asupra tuturor acestor lucruri domnului vostru, domnului voevod al Moldovei, prin solii săi.

Cât pentru ceeace a spus că are de gând să trimeată un sol la cuscrul său, la marele cneaz Ivan Vasilievici, şi se roagă ca domnul nostru să dea solului său trecere slobodă prin ţările domniei sale până la Moscva şi deacolo îndărăt până la ţara Moldovei, domnia sa domnul şi marele cneaz a dat solului trecere prin ţara sa până la Moscva şi de acolo îndărăt până la ţara sa la Moldova, dându-i domnia sa şi un paznic.

După acest răspuns oral, marele duce trimete, prin curteanul său Fedco Gavrilovici, în acelaş an lui Ştefan o solie, păstrată în Metrica Litvană, cartea V, f. 183 v., la Jabłonowski No. 13, p. 67, cu data 1496. Iată şi această solie.

Посольство до Стефана, воеводы волоского, Федькомъ Гаврыловичомъ.

Господаръ нашъ великий кнѧзь Ѧлексанъдръ литовъский, рꙋский, жомонтъский и иныхъ всказалъ:

Што еси прысылалъ къ намъ своихъ пословъ Дчꙋржꙋ дворъника а Михайла питара и въсказывалъ еси къ намъ абыхмо съ тобою были въ прыязни и къ мирꙋ, какъ предъки нашы, великий кнѧзь Витовътъ и Жыкгимонтъ и ѡтецъ нашъ король его ми-

лость, съ твоими предъки были въ прыꙗзни и въ мирѹ, и записовъ быхмо старыхъ потверъдили.

Ино и передъ тымъ еси къ намъ прысылалъ въ посольстве тогожъ Дчѹръжѹ ѡ томъ деле, и мы были того тобе не ѡтмовили, и посылали есмо до тебе нашыхъ пословъ, маръшалъка нашого пана Войтеха Кѹчѵковича а дворанина нашого Федька Гаврыловича; и ты ѡ томъ съ нами конъца не вчынилъ. А тыми разы до тебе твоими послы ѡтказали есмо што пановъ рады нашое пры насъ сѵполна не было, а жытьꙗ съ тобою не ѡтмовили есмо. И тыми разы ажъ богъ дасть подближаемъ сꙗ тамъ подъ Ѹкраины къ тымъ нашымъ панъством, и ѡтъ тѹль дасть богъ выправимъ и шлемъ до тебе нашыхъ пословъ и ѡ прыꙗзни и ѡ мирѹ. И записы, которыи были вделаны межы предъковъ нашыхъ, хочемъ съ тобою потверъдити. И списки старыхъ записовъ къ тобе пошълемъ тыми нашыми послы.

Solie către Ştefan, voevodul Moldovei, prin Fedco Gavrilovici.

Domnul nostru marele cneaz Alexandru al Litvei, al Rusiei, al Jomoitiei şi al altor ţeri, a zis:

Ai trimes la noi pe solii tăi Giurgea vornicul şi Mihail pitarul şi ne-ai zis să trăim cu tine în prietenie şi în pace, precum străbunii noştri, marele cneaz Vitovt şi Jigmont şi părintele nostru, milostivirea sa craiul, au trăit cu străbunii tăi în prietenie şi în pace, şi să întărim scrisorile cele vechi.

Şi mai 'nainte de aceasta ai fost trimes la noi în solie pe acelaş Giurgea pentru acelaş lucru, şi noi nu ţi-am tăgăduit aceasta, ci am trimes la tine pe solii noştri, pe marşalcul nostru dumnialui Voiteh Cuciucovici şi pe curteanul nostru Fedco Gavrilovici; dar tu n'ai sfârşit această treabă cu noi. De data aceea ţi-am răspuns numai prin solii tăi, că boierii noştri sfetnici nu erau cu toţii lângă noi, dar nu am tăgăduit bunul nostru traiu cu tine. Acum poate va da Dumnezeu să ne apropiem de ţările noastre de sub Ucraina şi deacolo va da Dumnezeu să trimetem solii noştri la tine, în vederea prieteniei şi a păcei. Scrisorile ce au fost făcute între străbunii noştri, acelea vrem să le înnoim cu tine. Prin acei soli ai noştri îţi vom trimete şi còpii după vechile scrisori.

CLXXIII

1496.

Ştefan trimete la Alexandru, marele principe al Litvaniei, prin Giurgea vornicul şi Matiaş diacul, o solie cu propunerea ca marele

principe să aprobe proiectul tractatului de pace și alianță redactat de Ștefan și să-i trimeată exemplarul său, împreună cu o foaie de jurământ, după care va trimete și el exemplarul său. Il mai anunță că a hotărît să trimeată o mare solie la Turci, pe care în curs de 14 zile ar puteà s'o revoace, dacă Alexandru ar încheià pacea cu dânsul, și că în Țara Românească și în Turcia se fac pregătiri de războiu, cu intenția de a pornì sau contra Moldovei, dacă Ștefan va face pace cu Alexandru, sau contra Poloniei ori Litvaniei, dacă această pace nu se va face.

Посольство до великого кнѧзѧ Алексанъдра литовъского, по Жѹръжа дворъника а по Матышаша писара.

Што твоѧ милость прыслалъ еси своихъ пословъ маръшалъка своего Войтеха Кѹчуковича, наместъника Волъковыйского, и чашника своего, пана Федька Гаврыловича, межы нами мирѹ вечного делати и записы чынити и межы нашыми землѧми, ѧко сѧ и годить межы двема господарема хрестиѧнъскими.

И такожъ и сватъ нашъ великий кнѧзь московъский Иванъ Васильевичъ, тесть вашое милости, прыслалъ до насъ своихъ пословъ ѡ томъ, абыхмо сѧ зъ вашою милостью потокъмели и миръ вечный взѧли.

И на то мы съ тыми вашое милости послы, которыи были въ насъ, говорыли есмо веи нашы потребныи речы, и списки имъ вказали, и вашой милости по нихъ въсказывали.

Пакъ теперъ господаръ нашъ Стефанъ воевода насъ до вашое милости прыслалъ всими тыможъ речми и тыможъ списки.

Про тожъ господаръ нашъ Стефанъ воевода нами вашой милости приказалъ, абы ваша милость емѹ записъ вписали по семѹ спискѹ, што до вашой милости по насъ прыслалъ, и на то абы есте ваша милость емѹ прысѧгѹ вделали передъ нами, и тотъ листъ прысѧжный намъ дали.

И ваша милость такожъ своихъ пословъ пошлите посполъ зъ нами до господара нашого до Стефана воеводы, и господаръ нашъ Стефанъ воевода такежъ маеть вашой милости по томужъ записъ вписати и прысѧгѹ передъ послы вашое милости вделати; и тотъ записъ вашымъ посломъ дати.

Такежъ господаръ нашъ велелъ тобе прыѧтелеви своемѹ поведити, ижъ послалъ своихъ пословъ великихъ до цара тѹрецкого,

пана лагафета своего и иныхъ пановъ. И естли похочете ваша милость миръ и записы съ нимъ вделати, намъ господаръ нашъ велелъ до себе ѡ томъ ведати дати, четверътого надцатого дъня; ачъ пакъ хотѧ и тыхъ пословъ ѡтъ себе ѡтпустилъ бѹдеть, и ѡнъ ихъ назадъ можеть къ собе верънути[1]).

Такежъ тыми часы господара нашого люди прышли съ Тѹрецкое земли, а иныи зъ Басарабъское, и поведили господареви нашомѹ, ажъ што тамъ слышали въ земли Тѹрецъкой и въ Басарабъской, штожъ везде по всимъ городомъ и по местомъ кличуть ижъ бы добрыи юнаки и люди вси которыи дѹжы на кони всести и потѧгнути. Єстли сѧ господаръ нашъ помирыть зъ вашою милостью и запишеть, тогды ѡни конечно мають потѧгнуть въ землю господара нашого. Єстъли пакъ ваша милость зъ господаремъ нашымъ не запишете сѧ въ мирѹ и въ прыѧзни быти, тогды ѡ то тамъ такъ слышати, штожъ мають тыи люди тѧгнѹти любо на королевѹ землю, брата вашое милости, або на вашѹ милость, ѹ вашѹ землю.

Solie către marele cneaz Alexandru al Litvei, prin Giurgea vornicul şi prin Matiaş diacul.

Milostivirea ta ai trimes pe solii tăi, pe marşalcul Voiteh Cuciucovici, namestnicul tău din Volcov, şi pe ceaşnicul tău dumnialui Fedco Gavrilovici, ca să facem pace veşnică şi să încheiem un tractat între noi şi între ţările noastre, precum se cuvine între doi domni creştini.

Tot aşà şi cuscrul nostru marele cneaz al Moscvei Ivan Vasilievici, socrul milostivirei voastre, şi-a trimes solii săi la noi, spre aceea ca să ne înţelegem şi să luăm pace veşnică cu milostivirea voastră.

Spre aceasta, noi am vorbit cu solii milostivirei voastre cari au fost la noi despre toate nevoile noastre şi le-am arătat[2]) apoi tractatul. După aceea l-am arătat şi milostivirei voastre.

Acum domnul nostru Ştefan Voevod ne-a trimes din nou la milostivirea voastră, cu aceleaşi lucruri şi cu acelaş tractat. Domnul nostru Ştefan Voevod trimete deci milosti-

[1]) Corectat din верънули.
[2]) Orig. вказати=оуказати a arătà, a indicà.

virei voastre vorbă prin noi, ca milostivirea voastră să-i scrieți un tractat după această copie [1], pe care a trimes-o prin noi milostivirei voastre. Pe lângă aceasta, milostivirea voastră să-i faceți jurământ înaintea noastră și să ne dați acea foae [2]) de jurământ.

Milostivirea voastră să trimiteți apoi împreună cu noi pe solii voștri la domnul nostru Ștefan Voevod, și domnul nostru Ștefan Voevod are să scrie milostivirei voastre un tractat la fel și are să facă jurământ înaintea solilor milostivirei voastre; și acel zapis are să-l dea solilor voștri.

Domnul nostru ne-a mai poruncit să-ți spunem ție, prietenului său, că a trimes cu o mare solie la împăratul turcesc pe dumnialui logofătul său și pe alți boieri. Dacă milostivirea voastră doriți să faceți pace și să încheiați un tractat cu el, domnul nostru ne-a poruncit să-i dăm de știre despre aceasta în patrusprezece zile; căci chiar dacă va fi slobozit pe acei soli dela sine, el mai poate să-i întoarcă îndărăt.

Deasemenea, în zilele acestea, unii oameni ai domnului nostru s'au întors din Țara Turcească, iar alții din Țara Românească, și au istorisit domnului nostru ce-au auzit pe acolo prin Țara Turcească și în Țara Românească, anume că se strigă în toate părțile, prin toate cetățile și târgurile, că toți ostașii cei buni și toți oamenii sănătoși [3]) să încalece pe cai și să plece. Dacă domnul nostru se va împăcà cu milostivirea voastră și va face tractat în scris, atunci aceia au să pornească de bună samă spre țara domnului nostru. Dacă însă milostivirea voastră nu veți încheià tractat de pace și de prietenie cu domnul nostru, atunci se aude pe-acolo că acei oameni au să pornească sau împotriva țării craiului, a fratelui milostivirei voastre, sau împotriva milostivirei voastre și a țării voastre.

Metrica Litvană, cartea V, f. 202-203. — A. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 69-70, No. 15, după copia din Varșovia a Metricei, cartea 192, p. 381. Răspunsul afirmativ al lui Alexandru la această solie s'a păstrat tot în Metrica Litvană,

---

[1]) Rus. списокъ copie, schiță; am puteà traduce și cu „ispisoc", care la început a trebuit să însemne „copie".

[2]) Orig. лист прысяжный.

[3]) Orig. дꙋжы; maloros. дужий rüstig, gesund, stark (Żelechowski).

f. 202 v.; cf. Jabłonowski, p. 71-72, No. 16. Data conjecturală a acestuia 1496 poate fi admisă, întrucât solia este desigur anterioară invaziei lui Albrecht de la 1497 şi pare a fi posterioară celei precedente. O tipăresc acì după original şi în traducere.

Ѡтъказъ посломъ Єтєфана, воєводы волоского, Дчуръжꙋ дворъникꙋ а Матыꙗшу писарꙋ.

Што господаръ вашъ Єтєфанъ воєвода вказалъ черєзъ васъ къ нашомꙋ господару, абы єго милость миръ вечный взꙗлъ зъ вашымъ господарємъ, и записы бы вдєланы были на ѡбє сторонє подълугъ давного ѡбычаꙗ, какъ пєрьвєй того зъдавна бывало за прєдъковъ єго милости мєжы великимъ кнꙗзъствомъ ѡтъчыною єго милости и зємлєю молъдавъскою.

Ино господаръ нашъ єго милость то вчинилъ, на жєданьє господара вашого хочетъ миръ вечный мети зъ господарємъ вашымъ, какъ то прыꙗтєлємъ своимъ; и записъ єго милость казалъ вдєлати подълугъ ѡбычаꙗ, и тотъ записъ єго милость шлєть вами къ господару вашому съ печатью єго милости, тєжъ исъ печатьми пановъ рады єго милости. И пословъ своихъ єго милость шлєть къ господару вашому, бєзъ мєшканьꙗ.

Я вы бы тєжъ присꙗгу свою пєрєдъ єго милостью вдєлали, ажъ бы господаръ вашъ записъ свой далъ посломъ єго милости такимъжо ѡбычаємъ а подъ тыми словы, и пєрєдъ єго милостью послы рачилъ бы сꙗ ꙋтвєръдити къ єго милости присꙗгою своєю и зъ сыномъ своимъ и со всими паны радою своєю.

Răspuns solilor lui Ştefan, voevodul Moldovei, lui Giurgea vornicul şi lui Matiaş diacul.

Domnul vostru Ştefan Voevod i-a spus prin voi domnului nostru, ca milostivirea sa să ia pace veşnică cu domnul vostru, şi să se facă de amândouă părţile un tractat după obiceiul cel vechiu, cum a fost înainte de aceasta, mai de mult, pe vremea strămoşilor domniei sale, între marea cnejie, moşia milostivirei sale, şi între ţara Moldovei.

Aşa dar domnia sa domnul nostru, la dorinţa domnului vostru, a hotărît astfel: el vrea să aibă pace veşnică cu domnul vostru, ca cu un prieten al său; milostivirea sa a poruncit să se facă şi tractat, după obiceiu, şi acest tractat milostivirea sa îl va trimete prin voi domnului vostru, cu pecetea milostivirei sale şi cu peceţile boierilor sfetnici ai milostivirei sale. Şi soli va trimete milostivirea sa către domnul vostru, fără întârziere.

Dar să juraţi şi voi înaintea milostivirei sale, că domnul vostru va da tractatul său solilor milostivirei sale în acelaş

вѣра ѹсих бољр наших молдавских, великих и малих. А по нашем животѣ, кто бѹдет господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родѹ, или пак бѹд кого богъ изберет господарем бити нашеи земли молдавскои, тот би емѹ не порѹшил нашего даанїа и потвръжденїа, али би емѹ оутвръдил и оукрѣпил, заноуже есми емѹ дали и потвръдили за его правѹю и вѣрнѹю слѹжбѹ, и за що ѡн соби кѹпил на свои правїи и чистїи пинѣзи. А на болшѹю крѣпѡст и потвръжденїе томѹ въсемѹ вышеписанномоу, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъоутѹлѹ логофетоу писати и нашю печат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Писал Тоадер дїак оу Соу-ч(а)вѣ, в лѣто ҂ѕцчи, мр. ві.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: [† печя]ть Iѡ сте-фянь воевѡдя, [гѡспо]дяр зем[ли мѡлдявскои].—Orig. în Muzeul Baworowski din Lemberg, cu sign. „Lit. B., fasc. 10". Rezumat de N. Iorga în Studii şi documente, V, 1, p. 386-387: Micotă şi Reaţeş sunt însă pârcalabi de Neamţ, nu de Roman. — O traducere germană de J. Marcińkiewicz, cu aceeaş signatură ca originalul şi cu data greşită 1460 (traducătorul necunoscând valoarea lui ч a cetit ҂ѕцѯи = 6968, în loc de ҂ѕцчи = 6998) se află în posesiunea d-lui Al. Czołowski din Lemberg. Iaţco e tradus acì cu „Hiacinth"; încolo, traducerea este exactă. — Tomeştii sau Tominţii, cum i se zice aici, sunt în districtul Storojineţului din Bucovina, lângă Carapciu, şi se numesc azi de obicei Suceveni (v. Şematismul pe 1904, p. 128-129, şi Topografia Bucovinei de Werenka, p. 102). Ei au fost dăruiţi mânăstirei Putnei, după o tradiţie consemnată la 1782 (v. D. Dan, Mânăstirea şi comuna Putna, p. 250), de marele vornic Cupcici („Coptcin" e o greşală). Un document scris despre această danie n'a existat, de oarece Cupcici a dăruit acest sat împreună cu alte două, Cupca şi Camenca, la moartea sa, întâmplată, se vede, între 1490 şi 1503, căci la această din urmă dată Ştefan confirmă, între alte posesiuni ale mânăstirei, şi aceste trei sate; v. în vol. II documentul dela 2 Fevr. 1503. De aceea nici rezumatele lui Vartolomeiu Măzăreanu dela 1764 asupra documentelor satului Tomeşti nu cuprind alt document din timpul lui Ştefan decât cel dela 12 Martie 1490 (D. Dan, l. c., p. 183-184). În catastihul moşiilor mânăstireşti dela 1742/43 e pusă, între moşiile Putnei, selişteа Tomeşti pe Siret, din jos de Cupca, la Suceava (ms. Academiei Române No. 110, f. 90).

Interesantă, prin originea ei rusească, este porecla *Sorocoteaja* pe lângă numele Dragomir; e un cuvânt compus din сорокъ patruzeci, în compoziţie сороко-, şi din тяжа=actualul тяжба judecată, proces. Сорокотяжа, în document -тѣжа, însamnă deci „patruzeci de judecăţi". Cf. сорокозубъ „patruzeci de dinţi", numele unei plante, ş. a.

CCXII

Suceava, 15 Martie 1490.

Ştefan confirmă lui Isac visternicul două sate: a) Folticenii pe Şomuz, „unde au fost Oană Pântece“, cumpărat cu 200 de zloţi tătăreşti dela Neacşa, fata lui Oană, care l-aveà dela voevozii Iliaş şi Ştefan; b) Buciumenii, din jos de Rădăşeni, cumpărat cu 120 de zloţi dela Maruşca, fata logofătului Mihul, nepoata popii Iuga, şi dela Dragoş Stăniţescu, feciorul lui Nanul. Iuga şi Nanul l-au avut dela Alexandru cel Bun.

Rezumat după o traducere din 1785 a lui Gheorghe Evloghie dascălul, autentificată de isprăvnicia ţinutului Sucevei la 1813 şi tipărită în Uricariul, XVI, p. 4-7. Intre martori se citează numai fiii domnului Alexandru şi Bogdan-Vlad (în Uricariul greşit „Bogdan“) şi logofătul Tăutul. Data este 6998, Martie 15. — Am îndreptat pe „Hană“ şi pe „Stan Pântece“ din Uricariul în „Oană“ şi „Oană Pântece“, căci e vorba de aceeaş persoană, de Oană Pântece, pe care îl întâlnim foarte des în documentele moldoveneşti dintre anii 1449-1456; vezi d. p. cele de sub anii 1449 Iunie 5, 1452 Octomvrie 27 şi 1456 Iunie 15, la Uljanickij, Materialy, p. 76, 78, 87, sau Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 670 (cel din urmă), şi documentele următoare: 1451 Iulie 31 (Arhivele Statului din Bucureşti), 1453 Iunie 12 (la I. Antonovici din Bârlad), 1454 August 25 (în Muzeul Rumjancev din Moscva), 1455 August 15 (Academia Română) şi altele: Ѡанъ s. Ѡанъ Пынтече, Пинтече. De la porecla acestui Oană se trage numele târgului Folticeni: *Foltic*, din *foale*=pântece. *Fălticeni* în loc de *Folticeni* e o pronunţare cu totul nouă.

Nanul era fratele lui Iuga, cunoscutul protopop din vremea lui Alexandru cel Bun şi tată al logofătului Mihul; fiul său Dragoş se numià Stăniţescu, probabil după satul Stăniţa din jud. Roman, pl. Siretul de Sus, care erà, se vede, în stăpânirea lui. Privilegiul lui Iuga şi al fratelui său Nanul, din 16 Fevruarie 1424, pentru Buciumeni a fost publicat după original întâiu de Gh. Ghibănescu în Surete şi izvoade, I, p. 14-17, apoi de mine în memoriul „Inscripţiile dela Cetatea Albă şi stăpânirea Moldovei asupra ei“ (Analele Academiei Române, Seria II, Memoriile secţiunei istorice, vol. XXX, p. 356-357). Cf. documentul din 24 Aprilie 1434 (Uljanickij, Materialy, p. 42; Hurmuzaki, Documente, I, 2, p. 852), din care se vede că la 1434 nu numai Buciumenii, unde erà casa lui Iuga, ci şi Rădăşenii, din sus de Buciumeni, se aflaŭ în stăpânirea lui.

CCXIII

Suceava, 15 Martie 1490.

Ștefan confirmă o împărţeală de moşii între Isaia dela Răcătău şi între patru nepoţi ai săi pe satul Gălеşeştii dela gura Răcătăului, cu o mânăstire la gura Dienețului şi cu mai multe poieni, şi pe satele Pănceşti, Horjeşti şi jumătate din Năneşti, „unde a fost Galeş“, în condiţiile următoare: Isaia ia Horjeştii, jumătate din Năneşti şi a treia parte din Pănceşti; nepoţii săi de soră Pătru, Fărcaş şi Marta, copiii Stanei, iau jumătate din Găleşeşti, cu jumătate din mânăstire şi din poieni, şi a treia parte din Pănceşti; iar nepoții săi de frate Toma şi Ana, copiii lui Danciul, iau o altă jumătate din Găleşeşti, cu jumătate din mânăstire şi din poieni, şi o a treia parte din Pănceşti.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан възрит илї єго чтȣчи ȣслышит, ѡжє прїидоша прѣд нами и прѣд нашими молдавскими боѧрє слȣга наш Исаю ѡт Ръкътъȣ и сєстричич єго Пътрȣ Фаркаш и сєстра єго Марта, сыновє Станини, и братанич єго Тома и сєстра єго Ѧнна, сыновє Данчюла, по их доброи воли, и роздєлили своѧ праваѧ ѡтнина, сєла на имѣ Гълєшєщїи на ȣстїє Ръкътъѡа и монастирь що єст на ȣстїє Дїєнєца и съ ȣсими полѣнии що къ нємȣ прислȣхают, и Пънчєщїи и Хоржєщїи и половина ѡт Нънєщи, гдє била Галєш. И достало сѣ слȣѕѣ [на]шємȣ Исаю оу єго част сєла на имѣ Хоржєщїи и половина ѡт Нънєщи, гдє била Галєш, и трєтїю част ѡт Пънчєщи; а сєстричичю єго Пътрȣ Фъркашȣ и сєстри єго Марти а ѡни сѣ достали оу их част сєла на имѣ половина ѡт Гълєшєщи на ȣстїє Ръкътъѡа и трєтѣѧ част ѡт Пънчєщи и половина ѡт монастирь и съ половина полѣнии; а братаничю их Томи и сєстри єго Ѧнни а ѡни сѣ достали сєла ȣ их част половина ѡт Гълєшєщи и трєтѣѧ част ѡт Пънчєщи и половина ѡт монастирь и съ половина полѣнии. Тоє въсє вишєписаноє да єсть им ѡт нас оурикь и съ въсємь доходомь, им и дѣтємь их и оунȣчатомь их[1]) и прѣоунȣчатомь их и пращȣрѧтомь их и въсємȣ родȣ их,

[1]) In orig. єго.

кто сѧ имь изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣки. Ꙗ хотарь тим ꙋсим вишеписаним селам да сꙋть съ ꙋсими своими старими хотари ѡт ꙋсих сторон, кꙋда из вѣка ѡживали. Ꙗ на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡвь господства ми Ꙗлеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра божрь наших: в. п. Нѫг, в. п. Дꙋми, в. п. Драгоша двѡрника, в. п. Гангꙋр[а], в. [п. Хърмана, в. п. Хꙋдича, [в. п. Дажбога, в. п. Щефꙋла хотинского, в. п. Микотъ и п. Рѣцеша пръкалабове немецкїи, в. п. Ꙗндреика Чорторовского, в. п. Грози Микотича пръкала[ба] ѡрхеиского, в. п. Секаръ пръкалаба новоградского, в. п. Клънъѡа спътарѣ, в. п. Болдора вистѣрника, в. п. Еремїѧ постелника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Шандра комиса, и вѣра ꙋсих божрь наших молдавских, великих и малих. Ꙗ по нашем животѣ, кто бꙋдет господарь нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родꙋ, или пак [бꙋд кого богь] изберет господаремь бити нашеи земли молдавскои, тот [щоби не порꙋшил] нашего даанїа и потвръжденїе, али щоби им оутвръдил и оукрѣпил, занꙋже есми н[мь дали н] потвръдили, за що ест имь праваѧ ѡтнина. Ꙗ на бꙋл[шее крѣпост и по]твръжденїе томꙋ въсемꙋ вишеписаномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логофетꙋ писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Пис(а) Іѡн въ Сꙋчавѣ, в лѣто ҂ѕцчи, мѣсѧца мр. єі.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: [+ ПЕЧЯТЬ] IѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВОДЯ, Г[ѠСПОДЯР ЗЕМЛИ МѠЛ]ДЯВСКОИ. — Orig. la d. G. Strat, care mi l-a pus la dispoziţie prin d. R. Rosetti. Acesta a dăruit Academiei Române o fotografie a documentului. Un rezumat neexact, în care se spune că hotarul satului Gălăşeşti s'a împărţit la 15 Martie 1490 între patru bătrâni: 1) Isaia din Răchitău, 2) Petrea Farcaş cu soru-sa Marta, 3) Toma Borşa, 4) sora acestuia Ana, se află în dosarul No. 60, f. 248, Tr. 1357, op. 1543 din arhiva Statului din Iaşi. A fost prezentat înaintea tribunalului la 1843 de către răzăşii din Gălăşeşti, jud. Tecuci.

O traducere făcută de Pavel Debriţ la 19 Mai 1798, cu data greşită 15 Martie 1470, a publicat Th. Codrescu în Uricariul, VI, p. 462-463; cf. o copie a acestei traduceri între hârtiile mitropolitului Iosif Naniescu dela Acad. Rom. Greşala din dată provine din cetirea ҂ѕцои = 6978, în loc de ҂ѕцчи = 6998. Ea se puteà recunoaşte din prezenţa lui Alexandru şi Bogdan-Vlad (în Uricariu greşit „Bogdan“) între martori. Traducerea lui Debriţ mai are şi alte greşeli: pe Isaia din Răcătău (ѡт Ръкътъꙋ) îl face „Isaia Derecătău“,

iar pe Galeş „Baluş"; în partea lui Isaia pune un sat Oteştii, care lipseşte în original, iar satele Horjeşti, Năneşti şi Pănceşti le face poieni ale mânăstirei din gura Dienețului. Lista martorilor e lăsată afară. Codrescu a citat un document dela Petru Rareş din 6 Iulie 1546, tradus la 1721 de Axentie Uricariul în Iaşi şi referitor la aceleaşi sate. Cf. un rezumat cu data greşită 1479 la R. Rosetti, Pământul etc., p. 159.

E de notat că în original cuvintele „şi jumătate din Năneşti, unde a fost Galeş" (и половина шт Нънещи, где бил Галеш) sunt şterse în amândouă locurile cu liniuţe trase peste ele, se pare, de acelaş diac care a scris şi textul. Dacă această ştersătură nu e mai tărzie şi dacă ea n'a fost provocată de vre-un proces, în care drepturile celor cinci copărtaşi dela 1490 sau a urmaşilor lor asupra Năneştilor să fi fost contestate, atunci ea nu poate aveà alt înţeles, decât că îndată după împărţeală şi după ce confirmarea ei fusese obţinută dela domn, copărtaşii s'au înţeles să stăpânească mai departe în indivizie această a patra proprietate a lor.—Toate satele de mai sus sunt în jud. Bacău, pl. Bistriţa de Jos, între păraele Răcătăul şi Dienețul, în ordinea următoare începând din josul apelor: Găleşeştii şi Pănceştii, unul la gura Răcătăului, altul la gura Dienețului, amândouă deci aproape de Siret şi în acelaş hotar, — de mânăstirea Găleşeştilor, cari la 1872 erau un cătun al Pănceştilor (Frunzescu, p. 204) şi azi se numesc de obiceiu Mazâlii, se spune că erà la gura Dienețului, — mai sus pe Răcătău Horgeştii, iar pe Dieneţ Năneştii, cam faţă în faţă. Dienețul se vede că a luat apoi, dela satul Petreşti care se află între Pănceşti şi Năneşti, numele de Valea Petreştilor, în partea de sus a cursului său. Teritoriul celor patru sate ocupate de aceeaş familie se întindeà deci în lungime cam 15-16 klm., iar în lăţime dela 3-6 klm., pe un pământ fertil şi într'o poziţie importantă din punct de vedere strategic, ceeace se vede din urmele de cetăţi şi întărituri ce se află la intrarea acestei văi largi din spre Siret; v. Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 652. Asupra Horjeştilor şi Năneştilor, stăpâniţi de fiii lui Isaia, vezi un document dela 1508 în Uricariul, XXIII, p. 165-166.

CCXIV

Suceava, 15 Martie 1490.

Ştefan constitue teritoriul episcopiei de Rădăuţi, confirmându-i stăpânirea peste 44 de sate din ţinutul Sucevei, pe care i le atribuise prin actul său de fundaţiune Alexandru cel Bun, şi dându-i, în schimbul a 6 sate din acel ţinut, pe care cu învoirea episcopului

Ioanichie de Rădăuţi le dăruise mânăstirei Putnei, alte şase în ţinutul Cernăuţilor, ca să împlinească numărul de 50 de biserici cu popi, pe care le-a avut episcopia dela început. El hotărăşte deci ca cele 50 de biserici, 44 în ţinutul Sucevei şi 6 în ţinutul Cernăuţilor, să aparţină deaci 'nainte pe veci, cu toate înoirile sau adaosele ce s'ar face, episcopiei de Rădăuţi, căreia i se vor cuvenì dajdea, pocloanele, gloabele şi venitul bisericesc. El mai supune acestei episcopii toate bisericile şi pe toţi popii, actuali şi viitori, din ţinutul Cernăuţilor, cu dajdea, cu pocloanele, cu toate gloabele şi cu tot venitul bisericesc, exceptând numai pe cei din satele mânăstirei Putnei, şi exprimă dorinţa ca nimenea să nu strice aceste dispoziţii, nici chiar mitropolitul ori patriarhul.

Въ имѣ ѡтца и сына и свѧтаго доуха, троица свѧтаа и единосѫщна и неразлѣлима. Се азь раб владыки моего ісꙋ христа, Іѡ Стефан воевода, божїею милостїю господаръ земли молдавской, знаменито чиним ис сим нашим [листом][1]) въсѣм кто или оузрит илї его чтꙋчи оуслышит, ѡже благопроизволи господство ми нашим благимь произволенїемь и чистим и свѣтлим срьдцемь, и ѡт въсеѧ нашеѧ доброѧ волеѧ и ѡт бога помощїѧ, та ис нашим добрим помислом, и съ молебникѡм и родителемь нашим кур Геѡргїем митрополитомь Сꙋчавскимь, и съ ꙋсими нашими молдавскими болѧри, и наивише съ ꙋсею нашею радою, и оучинили есми въ задꙋшїе свѧтопочивших предков и родителїе наших, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе дѣтей наших, и дали и потвръдили есми свѧтой нашей епискꙋпїи ѡт Радъвцех, и идеже ест храм свѧтаго ерарха и чюдотворца Николи, и идеже ест епискꙋпь молебник и родител наш кур Іѡаникїе, и где свѧтопочивших предкѡве и прадедове наших лежат, та есми дали н҃ потвръдили той свѧтой нашей епискꙋпїи ѡт Радовцех н҃ цръкѡв и с[2]) попи, ѡт волости Соучавской м҃д, а оу волости Черньвской ѕ҃ цръкѡв и с попи, що же били дани тоти н҃ цръкви и с попи ѡт деда нашего ѡт Алеѯандра воеводи. Почевши ѡт Соучавской волости, а҃ цръкѡв на Лꙋкавци и с попом; в҃ цръкѡв Жадовска и с попом; г҃ цръкѡв Станковска и с попом; д҃ цръкѡвь Стороженецка и с попом; е҃ цръкѡв Балиновска и с попом, що на Се-

1) Cuvântul acesta lipseşte în original.
2) Aici, ca şi în cele următoare, s'ar puteà cetì, în loc de и с=и съ (şi cu), ис=съ (cu).

ретѣ; ѕ҃ цръкѡв Ръжници, що на Єретѣ, и с попом; з҃ цръкѡв и с попом на Хлꙋбокою; и҃ цръкѡв Бръланскаꙗ и с попом; ѳ҃ цръвѡв и [с] попом на Тетерною; і҃ цръкѡв Черепковска и с попом; аі҃ цръкѡв на Волчинци[1]); ві҃ цръкѡв и с попом где Кꙋдрѣ Ѡприше; гі҃ цръкѡв оу Банници и с попом; ді҃ цркѡв и с попом на Телебѣчиници; еі҃ цръкѡв и с попом ꙋ Бръназн; ѕі҃ цръкѡв Синовска и с попом; зі҃ цръкѡв и с попом на Дръсци; иі҃ цръкѡв Владовскаа с попом; ѳі҃ цръкѡв и с попом Рꙋгашевска; к҃ цръкѡв Єлавовцїи и с попом; ка҃ цръкѡв Калиновска и с попом; кв҃ цръкѡвь Добриновска и с попом; кг҃ цръкѡв Замостїѧ и с попом; кд҃ цръкѡв и с попом ꙋ Басинци; ке҃ цръкѡв Балиловска и с попом; кѕ҃ цръкѡв оу Грами и с попом; кз҃ цръкѡв оу Калафендещи и с попом; ки҃ цръкѡв оу Калиновци и с попом; кѳ҃ цръкѡв оу Романа и с попом; л҃ цръкѡв оу Кранinformaciónчещи и с попом; ла҃ цръкѡв оу Бадевци и с попом; лв҃ цръкѡв оу Иванчикѡвци и с попом; лг҃ цръкѡв оу Дꙋрного Югн[2]); лд҃ цръкѡв Долховска и с попомь; ле҃ цръкѡв Илїѧшиници и с попом; лѕ҃ цръкѡв и с попом Блъховецка; лз҃ цръкѡв и с попом на Блъховець; ли҃ цръкѡв и с попом на Єолонци, оу Чорного Влада; лѳ҃ цръкѡв и с попом ниже Влада Чорного, где поп Матїи бил; м҃ цръкѡвь и с попом на ꙋстїе Єолонци; ма҃ цръкѡв и с попом на ꙋстїе Єолкы; мв҃ цръкѡв и с попом на ꙋстїе Костини; мг҃ цръкѡвь оу Балачани и с попомь; мд҃ цръкѡв и с попом оу Костини, оу Жората Драгомира. Ꙗ шесть цръкви и съ ѕ҃ попи ємли дали и потвръдили нашеи єпискꙋпїи ѡт Радовцех ѡт волости Черновскои, на имѣ: в҃ цръкви ѡт миста ѡт Черновцих, и г҃ цръкви ѡт Кꙋчюра, и а҃ цръкѡвь ѡт Михалча[3]). Ꙋси тоти цръкви и с попи та ємли дали, тоти ѕ҃ цръкви и съ ѕ҃ попи, измѣнꙋ за ѕ҃ цръкви и съ ѕ҃ попи, що нам дал молебник наш кѵр Іѡаникїе єпискꙋпь ѡт Радовцех ѡт волости Єꙋчавскои, по своеи доброи воли и съ своим благословенїемь, на имѣ цръквамь и с попи ѡт волости Єꙋчавскои: а҃ цръкѡв оу Климовци[2]), в҃ цръкѡв оу Биршани и с попом, г҃ цръкѡвь оу Фратъꙋци и с попом, д҃ цръкѡв оу Баласинещи и с попом, е҃ цръкѡвь ѡт Вишнїи Жикѡв[2]), ѕ҃ цръкѡв и с попом ѡт Мъчкътещи, що сꙋт

[1]) Lipsește и с попом.
[2]) Și aici lipsește и с попом.
[3]) Numerile в҃ г҃ а҃ trebuesc citite aici двѣ, трн, една (două, trei, una), pe când cele precedente sunt ordinale: а҃=пръваꙗ, в҃=втораꙗ, etc. (întâia, a doua, etc.).

писани тоти цръкви и съ тоти попове оу привилїе деда нашего Ѧлеѯандра воеводи и що есмо их мы поверн8ли и похилили, да сл8хают къ нашем8 монастир8 ѡт П8тнои, що с8т тоти цръкви и съ тоти попи ѡт монастирских же сел. Ино мы есмо дали епископїи нашеи ѡт Радовцех, измѣн8[1]) за сии ѕ҃ цръкви и съ ѕ҃ попи ѡт волости Ѕ8чавскои, тоти ѕ҃ цръкви и съ ѕ҃ попи оу волости Черновскои, како да с8т полни тоти ӣ цръкви и съ тоти ӣ попи нашеи еписк8пїи ѡт Радовцех, що же били дани ѡт деда нашего ѡт Ѧлеѯандра воеводи и що с8ть писани оу привилїе деда нашего Ѧлеѯандра воеводи, що ест оу тои нашеи епископїи ѡт Радовцех. И паки, 8 тоти вишеписаних цръкви съ тѫх вишеписаних селахь ѡт волости Ѕ8чавскои, и оу тоти ѕ҃ цръкви оу волости Черновскои, варе колко сѣ приновлѣли прѫжде и колко сѣ приновѫт [н]апрѫд и причинѫт, а тоти 8си цръкви и с попи да присл8хают къ нашеи епископїи ѡт Радовцех ѡт свѧтаго Николи, и з[2]) данею, и з поклони, и съ въсѣками винами, и съ 8сим доходом цръкѡвним. И такождере есми дали и потвръдили епископїи нашеи ѡт Радовцех ѡт свѧтаго Николи оуси цръкви и попи ѡт Черновскои волости, кромѣ цръкѡв и попов колко сѣ знаид8т оу селах свѧтаго нашего монастирѣ ѡт П8тнои. Ѧ др8гїа цръкви и попи, колко с8т и колко сѣ поновѫт и причинѫт 8 волости Черновскои, а тїѧ цръкви и попи 8си да присл8хают к нашеи епископїи ѡт Радовцех, и з данею, и з поклони, и съ въсѣми винами, и съ 8сим приходом поповским, ꙗкоже више пишем. Тое въсе вишеписаное да ест нашеи епископїи ѡт Радовцех ѡт нас оурик и съ въсем доходом, непор8шено николиже на вѣки вѣчнїѧ, ни ѡт патрїарха, ни ѡт митрополитов, ни ѡт иного никогоже. Ѧ на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюблених сынѡв господства ми Ѧлеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра болѧрь наших: в. п. Нѧг, в. п. Д8ми, в. п. Драгоша дворника, в. п. Хърмана, в. п. Хоудича, в. п. Дажбога, в. п. Щеф8ла хотинского, в. п. Микотъ и п. Рѣцеша пръкалабове немецкїи, в. п. Чорторовского, в. п. Грози пръкалаба ѡрхеиского, в. п. Секаръ новоградского, в. п. Клънъша спътарѣ, в. п. Болдора вистѣрника, в. п. Еремїѧ постелника, в. п. Фр8нтеша столника, в. п. Шандра комиса, и вѣра 8сих болѧрь наших молдавских, великих

[1]) Aici poate să lipsească къ înainte de измѣн8.
[2]) Cf. nota 2 dela p. 406; и з=и съ (şi cu).

и малих. А по нашем животѣ, кто бѹдет господаръ нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи наши[х] или ѡт нашего родѹ, или пак бѹд кого богь изберет господаремь бити нашеи земли молдавскои, тот щоби не порѹшил нашего даанїа и потвръжденїа, али щоби оутвръдил и оукрѣпил, занѹже есми дали и потвръдили тои нашеи епископїи ѡт Радовцех, въ задѹшїе свѧтопочившиx предков и родителеи наших, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе чадом нашим. А кто сѣ покѹсит тое порѹшити, тот да ест проклѧт ѡт господа бога спаса нашего ісѹ христа, и ѡт прѣчистїѧ его матере, и ѡт д҃ еуаггелисти, и ѡт в҃і апостоль върховних, Петра и Павла и прочїи, и ѡт т҃ии ѡтець никеиских, и ѡт въсѧх свѧтых иже богоу оугодивших, и да ест подобен Иѹдѣ и проклѧтомѹ Арїю, и да имает ѹчастїе съ онѣми Іюдее, иже възъпиша на христа бога: кръвь его на них и на чадох их. А на бѹлше крѣпост томѹ въсемѹ вишеписаномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ пичат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(а) Іѡн ѹ Сѹчавѣ, в лѣто ѕцч҃и, мр. еі҃.

Pecetea pierdută. — Orig. în arhiva mânăstirei Putnei, Inv. No. 8 (la D. Dan, Mânăstirea Putna, p. 88, No. 9, şi la E. Kozak, Die Inschriften aus der Bukovina, p. 101 n., unde se publică începutul documentului, Inv. No. 850, după catalogarea dela 1863). Publicat în Uricariul, XVIII (1892), p. 58-70, de Gh. Ghibănescu, după o copie trimeasă de F. A. Wickenhauser lui Th. Codrescu, însă cu multe greşeli în text şi mai multe în traducere, în deosebi la numele proprii. Wickenhauser publicase cu doi ani mai 'nainte traducerea germană în Geschichte des Bisthums Radauz, p. 131-135, iar textul fusese publicat la 1885 de A. S. Petruševič în articolul său Бывшая Радовецкая епископія на Буковинѣ din Литературный Сборникъ издаваемый Галицко-Русскою Матицею (Lemberg), de unde l-a reprodus E. Vorobchievici în „Candela" din Cernăuţi pe 1897, p. 298-302 (articol în limba rusească despre „episcopia ortodoxă din Rădăuţi şi biserica ei"). Amândouă ediţiile au multe greşeli. Erà nevoe prin urmare de o nouă ediţie şi de o nouă traducere, şi mai ales de o nouă identificare a celor cinci zeci de sate ale episcopiei cu satele actuale. Greşelile lui Wickenhauser au fost repetate întocmai de d. Ghibănescu, încât se pare că acesta şi-a făcut traducerea românească după cea germană a predecesorului său. Zic se pare, de oarece în realitate nu este aşa, d-sa necunoscând limba germană. Deaceea voiu da întâiu traducerea şi voiu înşirà apoi, în ordinea din document, numele tuturor satelor, arătând la cele îndoelnice propunerile de identificare ale lui Wickenhauser şi ale d-lui Ghibănescu şi justificând pe ale mele, unde mă

deosibesc de dânşii. Nu mă mai refer la interpretările lui Vorobchievici (l. c., p. 360-366), de oarece ele nu aduc nimic nou, fiind bazate exclusiv pe cartea foarte slabă a lui Werenka despre topografia Bucovinei, dela 1895.

„In numele tatălui şi al fiului şi al sfântului duh, treime sfântă şi de o fiinţă şi nedespărţită. Iată eu, robul stăpânului meu Isus Hristos, Ioan Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţerii Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor câţi o vor vedeà sau o vor auzì cetindu-se, că a binevoit domnia mea cu a noastră bună voinţă şi cu inimă curată şi luminată, şi din toată voea noastră cea bună şi cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu bunul nostru gând, şi împreună cu rugătorul şi părintele nostru chir Gheorghe, mitropolitul Sucevei, şi cu toţi boierii noştri moldoveneşti, şi în deosebi împreună cu toţi sfetnicii noştri, am făcut, pentru odihna sufletelor sfânt-răposaţilor strămoşi şi părinţi ai noştri, şi pentru sănătatea şi mântuirea noastră, şi pentru sănătatea şi mântuirea copiilor noştri, şi am dat şi am întărit sfintei noastre episcopii dela Rădăuţi, unde este hramul sfântului ierarh şi făcător de minuni Nicola, şi unde este episcop rugătorul şi părintele nostru chir Ioanichie, şi unde zac sfânt-răposaţii înaintaşi şi străbuni ai noştri, şi am dat şi am întărit acestei sfinte episcopii a noastre dela Rădăuţi 50 de biserici cu popi, din ţinutul Sucevei 44, iar din ţinutul Cernăuţilor 6 biserici cu popi, cari aceste 50 de biserici cu popi au fost date de bunicul nostru Alexandru Voevod. Incepând cu ţinutul Sucevei: 1-a biserică este în Lucavăţ, cu popă; a 2-a biserică la Jadova, cu popă; a 3-a biserică la Stănceşti, cu popă; a 4-a biserică la Storojineţ, cu popă; a 5-a biserică la Bălineşti pe Siret, cu popă; a 6-a biserică la Secară, pe Siret, cu popă; a 7-a biserică cu popă la Hluboca; a 8-a biserică la Bârlinţi, cu popă; a 9-a biserică cu popă la Teterna; a 10-a biserică la Cerepcăuţi, cu popă; a 11-a biserică la Volcineţ; a 12-a biserică cu popă unde este Cudrea Oprişe; a 13-a biserică la Bainţi, cu popă; a 14-a biserică cu popă la Telebeacinţi; a 15-a biserică cu popă la Brânză; a 16-a biserică la Sinăuţi, cu popă; a 17-a biserică cu popă la Dârsca; a 18-a biserică la Vlădeni, cu popă; a 19-a biserică cu popă la Rugăşeşti; a 20-a biserică la Slăveşti, cu popă; a 21-a biserică la Călineşti, cu popă; a 22-a biserică la Dobrinăuţi, cu popă; a 23-a biserică la Zamostia, cu popă; a 24-a biserică cu popă la Băseşti; a 25-a biserică la Bălileşti, cu popă; a 26-a biserică la Grama, cu popă; a 27-a biserică la Calafendeşti, cu popă; a 28-a biserică la Călineşti, cu popă; a 29-a biserică la Roman, cu popă; a 30-a biserică la Crăiniceşti, cu popă; a 31-a biserică la Badeuţi, cu popă; a 32-a biserică la Ivancicăuţi, cu popă; a 33-a biserică la Iuga cel Prost; a 34-a biserică la Dolheşti, cu popă; a 35-a biserică la Ilieşeşti, cu popă; a 36-a biserică cu popă la Vâlhoveţ; a 37-a biserică cu popă pe Vâl-

hoveţ; a 38-a biserică cu popă pe Soloneţ, la Vlad Negrul (s. Negrea); a 39-a biserică cu popă din jos de Vlad Negrul, unde a șezut popa Matii; a 40-a biserică cu popă la gura Soloneţului; a 41-a biserică cu popă la gura Solcăi; a 42-a biserică cu popă la gura Costinei; a 43-a biserică la Bălăceana, cu popă; a 44-a biserică cu popă la Costina, la Dragomir Joratu. Iar şase biserici cu şase popi i-am dat şi i-am întărit episcopiei noastre dela Rădăuţi din ţinutul Cernăuţilor, anume: două biserici din târg din Cernăuţi, şi trei biserici din Cuciur, şi o biserică din Mihalcea. Toate aceste biserici cu popi, adecă aceste şase biserici cu şase popi, le-am dat în schimb pentru şase biserici cu şase popi, pe cari ni le-a dat rugătorul nostru chir Ioanichie, episcopul de Rădăuţi, din ţinutul Sucevei, de bună voea lui şi cu binecuvântarea lui, anume următoarele biserici cu popi din ţinutul Sucevei: 1-a biserică la Climăuţi, a 2-a biserică la Vigşani, cu popă, a 3-a biserică la Frataăuţi, cu popă, a 4-a biserică la Balasineşti cu popă, a 5-a biserică în Jicovul de Sus, a 6-a biserică cu popă în Măcîcăteşti; aceste biserici şi aceşti popi sunt scrişi în privilia bunicului nostru Alexandru Voevod şi noi le-am întors şi le-am lăsat să asculte de mânăstirea noastră dela Putna, căci aceste biserici şi aceşti popi sunt din sate mânăstireşti. Deci noï am dat episcopiei noastre dela Rădăuţi, în schimb pentru cele şase biserici cu şase popi din ţinutul Sucevei, aceste şase biserici cu şase popi în ţinutul Cernăuţilor, ca episcopia noastră dela Rădăuţi să aibă depline cele 50 de biserici cu 50 de popi, cum au fost date de către bunicul nostru Alexandru Voevod şi cum sunt scrise în privilia bunicului nostru Alexandru Voevod, care se află la acea episcopie a noastră dela Rădăuţi. Şi-apoi, în ce priveşte aceste mai sus scrise biserici din aceste mai sus scrise sate din ţinutul Sucevei şi aceste şase biserici din ţinutul Cernăuţilor, ori câte s'au înnoit mai înainte şi ori câte se vor înnoì deacì înainte şi se vor adăogà, toate acele biserici şi popii lor au să asculte de episcopia noastră dela Rădăuţi a sfântului Nicola, şi cu dajdea, şi cu pocloanele, şi cu tot felul de pricini, şi cu tot venitul bisericesc. Deasemenea am mai dat şi am întărit episcopiei noastre dela Rădăuţi a sfântului Nicola toate bisericile şi popii din ţinutul Cernăuţilor, afară de bisericile şi de popii cari se vor aflà în satele sfintei noastre mânăstiri dela Putna. Iar alte biserici şi popi, câţi sunt şi câţi se vor înnoì şi se vor adăogà în ţinutul Cernăuţilor, acele biserici şi acei popi toţi să asculte de episcopia noastră dela Rădăuţi, cu dajdea, cu pocloanele, cu toate pricinele, şi cu tot venitul popesc, cum scriem mai sus. Toate aceste mai sus scrise să-i fie episcopiei noastre dela Rădăuţi dela noi uric cu tot venitul, nestrămutat niciodată în vecii vecilor, nici de către patriarh, nici de către mitropoliţi, nici de către altcineva (de nimenea altul). Iar spre aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrisului noi Ştefan Voevod, şi credinţa prea iubiţilor fii ai

domniei mele Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa boierilor noştri: cr. p. Neagu, cr. p. Duma, cr. p. Dragoş vornicul, cr. p. Hârman, cr. p. Hudici, cr. p. Dajbog, cr. p. Ştefул dela Hotin, cr. p. Micotă şi p. Reaţeş pârcalabi de Neamţ, cr. p. Ciortorovschi, cr. p. Grozea pârcalab de Orheiu, cr. p. Secară dela Cetatea Nouă, cr. p. Câlnău spătarul, cr. p. Boldor visternicul, cr. p. Eremia postelnicul, cr. p. Frunteş stolnicul, cr. p. Şandru comisul, şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici. Iară după viaţa noastră, cine va fi domn în ţara noastră a Moldovei, din copiii noştri sau din rudele noastre, sau ori cine pe care Dumnezeu îl va alege să fie domn în ţara noastră a Moldovei, acela să nu strice dania şi întăritura noastră, ci s'o întărească şi s'o împuternicească, fiindcă am dat-o şi am întărit-o acestei episcopii a noastre dela Rădăuţi, pentru sufletele sfânt-răposaţilor înaintaşi şi părinţi ai noştri, şi pentru sănătatea şi mântuirea noastră, şi pentru sănătatea şi mântuirea copiilor noştri. Iar cine se va încercà să strice aceasta, acela să fie afurisit de domnul Dumnezeul şi mântuitorul nostru Isus Hristos, şi de preacurata lui maică, şi de cei patru evanghelişti, şi de cei 12 apostoli verhovnici, Petru şi Pavel şi ceilalţi, şi de cei 318 părinţi dela Nicheia, şi de toţi sfinţii cei plăcuţi lui Dumnezeu, şi să fie asemenea lui Iuda şi afurisitului Arie, şi să aibă parte cu acei Iudei, cari au strigat lui Hristos Dumnezeu: sângele lui asupra lor şi asupra copiilor lor. Iar spre mai mare tărie a tuturor acestora mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru boier Tăutului logofătului să scrie şi pecetea noastră s'o atârne la această carte a noastră. Scris-a Ion în Suceava, la anul 6998, Martie în 15".

Iată acum pe rând localităţile pomenite în acest document: 1) Lucavăţul (цръкwв на Лѹкавци, nom. Лѹкавєць) de lângă Siret, „Łukawec nad Seretem" pe harta institutului geografic austriac, azi două parohii, Lucavăţul de Sus şi Lucavăţul de Jos, în Bucovina, districtul Vijniţei (v. Schematismus der Bukovinaer gr.-or. Archiepiscopal-Diöcese für das Jahr 1904, p. 143). 2) Jadova (цр. Жадовска) pe Siret, polon.[1]) Żadowa, în districtul Storojineţului (Şematismul citat, p. 136). 3) Stăncăuţii sau Stănceştii (цр. Станковска), identificat greşit de Wickenhauser cu Stăneştii (Stanestie), adecă cu Stăneştii de Sus şi de Jos de lângă Ceremuş, azi în districtul Vaşcăuţ (v. Şemat., p. 145-146). Trebue să fi fost un sat pe Siret, între Jadova şi Storojineţ, care a dispărut sau şi-a schimbat numele; poate Comareştii de azi. Vezi „Candela" pe 1897, p. 360 şi 361, la No. 2 şi 4. 4) Storojineţul (цр. Сторожинєцка), pe Siret. 5) Bălineştii (цр. Балиновска), pe Siret, la Wick. şi Ghib. greşit Balinova, azi în jud. Dorohoiu, pl. Berhomete; e satul logofătului Tăutul, pe vremea lui Ştefan cel Mare în ţinutul Sucevei (v. Cro-

[1]) *Polon.* însamnă poloneşte, adecă în ortografia polonă, oficială a Bucovinei. Se 'nţelege că în această ortografie sunt şi elemente nemţeşti.

nica lui Ureche, ed. Picot, p. 224). 6) Răjiştea (цр. Ръжищи), pe Siret, la Ghib. Răjişti, identificată de Wick. cu Ropcea (Ropce) de pe Siret, însă fără motiv. Presupun că în româneşte îi zicea Săcara, Secara (cf. Marele Dicţionar Geografic, V, p. 366) şi că Răjişte e traducerea slavă a acestui cuvânt. In cazul acesta Ръжище s'ar explica din ръжь secară şi sufixul -ище şi ar însemna „locul unde creşte sau unde a crescut secară". Cf. numele boierului Ion Săcară, Secară din timpul lui Ştefan cel Mare (dela 1486 încoace) şi Dealul Secării între Putna şi Suceviţa, în Bucovina, sau movila Săcara în jud. Vaslui (D. Dan, Mânăstirea şi comuna Putna, p. 245; Dicţionar geografic al jud. Vaslui, p. 161). In Galiţia există o localitate Rožyska (din rožь), ap. Miklosich, Ortsnamen aus Appellativen, II, p. 89. 7) Hluboca (цр. на Хлѹбокою), azi Hliboca, un sat mare în districtul Siretului (Şemat., p. 129), înainte în ţinutul Sucevei (cf. No. CLXXXIV, p. 338, nota 10, şi Iorga, Studii şi documente, V, p. 403). 8) Bârlinţii (цр. Брълинскаѫ), azi Burlinţii (polon. Berlince) în districtul Siretului, numit în urma anexării Bucovinei, după proprietara lor Stârcioae, şi Stârcea (polon. Styrcze); v. Burlintzi alias Stirtze, ap. Werenka, Topographie der Bukowina, p. 200-201, într'un act dela 1785; e mai jos de Hliboca (Şemat., p. 67). In apropierea lor e „Slobozia-Burlinţi" ce se ţine de Oprişeni (ibid., p. 66). Cf. „Berlinţi" la 1747, ap. Iorga, Studii şi documente, V, p. 414. 9) Teterna (цр. на Тетерною), identificată de Wick. cu Tărăşenii (Teresheni, polon. Tereszeny) de lângă Prevorochie, mai sus de Hliboca, însă fără motiv; e un sat dispărut, ce va fi fost în hotar cu Burlinţii. O altă localitate cu acest nume nu se găseşte în Moldova. Teterna se explică din maloros. тетера găinuşe, Waldhuhn; cf. Teterka, numele unui părâu în Rusia, gubernia Chievului, ap. Żelechowski, II, p. 961, şi Miklosich, Etymologisches Wörterbuch, p. 356. 10) Cerepcăuţii (цр. Черепковска), azi Cirepcăuţii, oficial Czerepkoutz, pe Siret, lângă Burlinţi (Şemat., p. 122). Au aparţinut mânăstirei Slatinei prin sec. XVIII (Ms. No. 110 al Academiei Române, f. 134 sq.). 11) Volcineţul (цр. на Волчинци; nom. Волчинец din Волчиньць, loc. Волчинци), oficial Wołczynetz, lângă Cirepcăuţi. 12) Oprişenii (цр. где Кѹдрѣ Ѡприше=biserica unde e Cudrea Oprişe). Wick. a tradus „am Walde (kodru) Oprische (Oproschinze)", iar Ghib. „unde-i codrul Opriş"; Кѹдрѣ este însă un nume propriu, ce se găseşte şi în alte documente moldoveneşti; e forma rusească a lui Cândrea, Condrea. Dela acest jude Oprişe vine numele satului Oprişeni, căruia i se mai zice Panţiri (oficial Pancier) şi care împreună cu Slobozia-Burlinţi formează o parohie în districtul Siretului, aproape de Tereblecea; v. Şemat., p. 66. 13) Bainţii (цр. ѹ Баинци), azi Bainţii sau Baineţ (polon. Baince) în districtul Siretului, aproape de Climăuţi (Şemat., p. 121). 14) Telebeacinţii (цр. на Телебѣчинци), azi Tereblecea sau Terebleşti (Şemat.,

p. 67), în limba oficială a Bucovinei Tereblesztie, un sat mare lângă Oprişeni. In actele sec. XVIII e numit şi Terebleşi, Terebleşe (D. Dan, l. c., p. 248-249); la 1724 încă Telebecenţi sau Telebecinţi, la 1749 şi 1762 Tereblece, Tereblecea (ibid., p. 182, în condica lui Vart. Măzăreanu). Numele satului vine dela porecla *Terebecea sau *Telebecea „Burtosul", formată din *Terebea, maloros. тереб burtă (cf. тельбух, polon. *telbuch* burtă, rus. требухъ mâncăcios, тельбухатпй burtosul, ap. Miklosich, Etym. Wörterbuch, sub telbuchŭ şi trĭbucha). Deci Terebea-Terebecea, cf. cac-căcâcea. Un sinonim rusesc ar fi Череватый, rom. *Foltic.* 15) Brânza sau Brânzeştii (цр. ѹ Бръиѕи: biserica la Brândza), Wick. Brănsa, Ghib. Brăiz, un sat numit aşà după proprietarul de atunci, care poate să fi fost neguţătorul Nicolae Brânză din Siret „Nicolaus Brinsa de Sereto", despre care ştim că făceà comerţ până la Lemberg, de oarece ni s'a păstrat o însemnare în cărţile acestui oraş, că la 20 Fevruarie 1477 doi negustori armeni de acolo, Steczko şi Tuman, au recunoscut că-i datoresc 128 de galbeni. Despre acest Brânză ştim chiar că a murit la 1507 (v. N. Iorga, Relaţiile comerciale cu Lembergul, Bucureşti 1905, p. 23 şi 31; asupra acestor pasage mi-a atras atenţiunea d-l Dr. I. Nistor din Bucovina). Va fi avut satul lui pe lângă Tereblecea. Cf. Brânzeştii în jud. Botoşani, pl. Miletin, şi Brânzenii în Basarabia, ţin. Hotinului. 16) Sinăuţii sau Sineştii (цр. Синовска), Sinăuţii de azi din districtul Siretului în Bucovina (—de Jos şi—de Sus) şi Sinăuţii din jud. Dorohoiu, pl. Berhomete, între Tureatca şi Mihăileni, despărţiţi numai printr'un părăiaş de cei din Bucovina (Şemat., p. 64-65). 17) Dersca sau Dârsca (цр. на Дръсци, nom. Дръска), Wick. Drăsez, Ghib. Drăsiţi; e Dersca sau Derţca de azi din jud. Dorohoiu, pl. Berhomete. 18) Vlădenii (цр. Влад҃овскаа), Wick. Wladouz (Wladeni), Ghib. Vladouţi, Vlădeni, lângă Dersca în jud. Dorohoiu. Să fie Vlădenii din ţin. Sucevei, pomeniţi în Uricariul, XXIII, p. 164? 19) Rugăşeştii (цр. Рѹгашевска), Wick. Rugaschewa (Rogoschestie), Ghib. Ruceaşeviţi, astăzi dispăruţi. Intr'o listă a tuturor localităţilor din Bucovina, alcătuită de statul major austriac la 1785, satul acesta e citat ca „Rugaschestie" şi se zice despre el „grenzet mit Kendestie und Sinoutz", adecă cu Cândeştii, cu cari e unit astăzi într'o singură parohie, şi cu Sinăuţii din districtul Siretului (D. Werenka, Topographie der Bukowina, p. 230-231; cf. ibid., p. 190, „Rogoşeştii" în conspectul asupra protopopiatelor din Bucovina, făcut la 1784/1785 de autorităţile bisericeşti române). In judeţul Dorohoiu, plasa Berhomete, se aflà pe la 1872 o locuinţă izolată cu aceeaş numire (Frunzescu, p. 401). Existenţa Rugăşeştilor e atestată şi prin Mihail Rugăşescul dela 1487, Martie 7 (No. CLXVII). Ei erau în ţinutul Sucevei, pe Siret, aproape de târgul Siretului şi în hotar cu Cândeştii. Cf. N. Iorga, Studii şi documente, V, p. 223, 228, 232, 249, 251, 252: Rugăşeştii, Rogoşeştii, Rugăşeuţii (Роугашевци); Ghibănescu, Surete

şi izvoade, V, p. 173: Rugăşeştii pe Siret şi pe Molniţa la 1623; Uricariul, VI, p. 231, an. 1826 (ţinutul Dorohoiu, lângă Vlădeni), şi XXV, p. 292, 297, 303 (ţinutul Sucevei, pe Siret). 20) Slăveştii (цр. Славковцїи: oamenii lui Slav), Wick. Slawouz, Ghib. Slavoviţi, sat dispărut, fost probabil prin părţile Cândeştilor. 21) Călineştii (цр. Калиновска), Wick. şi Ghib. Calinouţi-Călineşti; în româneşte nu i s'a zis însă nici odată Călinouţi. Sunt Călineştii de pe Molniţa, numiţi şi Gura-Molniţei, cătun al Rogojeştilor, sau Călineştii din jud. Dorohoiu, pe malul stâng al Siretului, cătun al comunei Lozna; amândouă formau poate în sec. XV un singur sat. 22) Dobrinăuţi (цр. Добриновска), Dobronăuţii din jud. Dorohoiu, lângă Călineşti; cf. No. CXXXV, şi CLXXXII: Dobronăuţ lângă Zvoriştea, şi Добриновци într'un document dela 15 Iunie 1431 la Academia Română. 23) Zamostia (цр. Замостїа), Zamostia, Zamoştia de lângă Siret, jud. Dorohoiu, pl. Berhomete. 24) Basinţii sau Băseştii (цр. ȣ Басинци), Wick. Basniz, Ghib. Basniţ, azi dispărut; cf. satul Baisa (din *Basia) în jud. Botoşani, pl. Târgu, lângă Stănceşti, şi Băseştii în ţinutul Fălciului (Ghibănescu, Surete şi izvoade, II, p. 170, an. 1617). 25) Bălileştii (цр. Балиловска), identificat de Wick. cu Banila, de Ghib. cu Banilova, un sat închipuit. Nu poate să fie însă nici Bănila Rusească de pe Ceremuş, nici Bănila Moldovenească de pe Siret. Erà un alt sat pe Siret, în ţin. Sucevei, nu departe de Grămeşti, Rudeşti şi Călineşti, azi toate trei în Bucovina (Iorga, Studii şi documente, V, p. 219, 232, 253, 400). Pentru nume, cf. Băleştii în jud. Muscel. Bălileştii de pe Siret au fost proprietate a logofătului Tăutul, în hotar cu Negoeştii; cf. un document dela Irimie Movilă în Uricariul, X, p. 92. 26) Grămeştii (цр. ѹ Грами: biserica la Grama, numită aşà după proprietarul de atunci Grama), azi în jud. Dorohoiu, pl. Berhomete, pe malul drept al Siretului, în faţa Cândeştilor de pe malul stâng; cf. „Grămeşti în ţinutul Cernăuţilor" la Ghibănescu, Surete şi izvoade, V, p. 62. 27) Calafendeştii (цр. ѹ Калафендещи), zişi şi Calafindeşti, în districtul Siretului (Şemat., p. 72), mai jos de Grămeşti. 28) Călineştii (цр. ѹ Калиновци), Wick. şi Ghib. Calinouţi-Călineşti, astăzi Călineştii-lui-Cuparenco, Călineştii-lui-Ienachi şi Cotul-Călineştilor sau Călineştii-lui-Vasilachi în districtul Sucevei, pe vremea lui Ştefan cel Mare probabil un singur sat (Şemat., p. 71). 29) Româneştii (цр. ѹ Романа: biserica la Roman s. biserica lui Roman, numită aşà după proprietarul de atunci al locului), Wick. Roman, Romanestie, Ghib. Roman, Româneşti; sunt Romăneştii din districtul Sucevei, lângă Călineştii lui Vasilachi (Şemat., p. 70); cf. Romăneştii din ţin. Sucevei în „Candela" pe 1885, p. 95. 30) Crăiniceştii (цр. ѹ Краиничещи), Wick. Kranićestie, Ghib. Crăniceşti; sunt Crăiniceştii din districtul Siretului, pe harta institutului geografic austriac şi în nomenclatura oficială a Bucovinei Graniczestie,

lângă Mileşeuţi (Şemat., p. 69); cf. Crăiniceştii din ocolul Badeuţilor într'un document din 20 Martie 1620 (Arhivele Statului din Bucureşti), Crăiniceştii şi Drăgăneştii într'un hotar, la Suceava, în catastihul dela 1742/43 (ms. Acad. Rom. No. 110, f. 115 v., la capitolul despre M-rea Solca, cf. S. Fl. Marian, Condica mânăstirei Solcăi, p. 66). Alţi Кранничєщи pe Drăslivca, lângă Prut, sunt pomeniţi într'un document fără dată dela Alexandru cel Bun, în care e vorba şi de un părâu al lui Crainic потокь Крайникова (orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva); cf. Краиникоуци într'un document al lui Petru dela 8 Iunie 1456 în posesiunea d-lui Ionescu-Dolj. 31) Badeuţii (цр. оу Бадєвци), în districtul Rădăuţilor, formând o parohie împreună cu satul mai nou Mileşeuţii sau Milişeuţii (pe hartă Milleschoutz), pe apa Sucevei. 32) Ivancicăuţii (цр. оу Иванчикѡвци), azi dispărut; după Wick. (l. c., p. 133) erà în apropierea Crăiniceştilor, după Werenka (l. c., p. 41) pe teritoriul de azi al satului Hadic s. Hadikfalva, pe Suceava, cam la jumătate drumul dintre Rădăuţi şi Siret. Sigur e că se aflà într'un hotar cu Crăiniceştii şi Pârlişenii, cari au dispărut şi ei, „în ţinutul Sucevei, pe părâul Horaiţa"; vezi un document din 1766 în Wickenhauser, Geschichte und Urkunden des Klosters Solka, Czernowitz 1877, p. 145 (Jwanćikäuz); din hotarnica acestui document se vede că se învecinà cu Calafendeştii şi cu Pleşinţii ai mânăstirei Putnei (Pleschinze, Pleschinez, la Vartolomeiu Măzăreanu Pleşcenţii; cf. Pleşeniţa la Iorga, Studii şi documente, V, p. 400). La 1615 e numit Ivănceştii (Jwanćeștie) şi se spune că se ţineà de ocolul Badeuţilor (Wick., l. c., p. 72). D-l dr. I. Nistor l-ar identificà cu Ţibenii, pe ungureşte „Istensegits", cari vin între Graniceşti şi Hadic. 33) Igeştii sau Durneştii (цр. оу Дѹрного Юги: biserica la Iuga cel Prost, rus. *Jugà Durnyj).* Igeştii sunt în districtul Strojineţului, lângă Pătrăuţi (Şemat., p. 124). D-l I. Nistor preferă identificarea cu vechiul Durneşti sau Dorneşti, cum se numià înainte Hadicul, şi cum e păstrată tradiţia până azi la bătrâni. Din punct de vedere geografic, identificarea aceasta e probabilă. Pentru Durnesty=Dorneşti=Hadic ca proprietate a mitropoliei Sucevei, v. Index Żołkieviensis, în „Candela" pe 1884, p. 750-751. 34) Dolheştii (цр. Долховска), Wick. „Dolchow(?), Kimpolung (?)", Ghib. Dolhov. Nu poate să fie decât Dolheştii de pe Şomuz, jud. Suceava. 35) Iliiaşinţii sau Iliiaşeştii (цр. Илїашинци), Ilişeştii, vechiu *Ilieşeştii, din districtul Gura Homorului (Şemat., p. 79). 36) şi 37) Vâlhoveţul (цр. Вълховєцка, цр. на Вълховєць), Wick. Wălchowez (Wolowez) şi Wălchowetz, Ghib. Vâlhovăţ (Volovăţ) şi Voloveţ. Nu e însă vorba de două sate, ci de unul singur, care astăzi se chiamă Volovăţ (pe hartă Wollowetz), în districtul Rădăuţilor, şi care aveà atunci două biserici, una în sat şi alta probabil pe părâul Volovăţului. In documentele sec. XV e citat acest sat sub forma Волховєцъ (Uljanickij, Materialy, p. 27, an. 1421) şi Ѡлховєць (ibid., p. 83, an. 1455). Din amândouă docu-

Cracovie, feria tercia proxima post festum beatorum Tiburcii et Valeriani, anno 499 (i. e. 1499).

Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva, Liber legationum III, f. 81-81 v. Titlul complet al acestei cărţi este: „Liber tertius sub Litera No. 3tio regnante serenissimo Alexandro rege Poloniae, ad relationem reverendi Mathiae Drzewicki et venerabilis Joannis de Lasko, anni 1502“. Piesa de mai sus urmează în condică îndată după textul publicat de Uljanickij în Materialy, p. 166-169, f. 78 v. -81 din condică. Am reprodus această bucată după original, fiindcă mi se pare a fi fost redactată de plenipotenţiarii moldoveni, nu de personalul cancelariei polone. Aşà îmi explic greşelile de limbă. Cf. Uljanickij, o. c., p. 169-170.

CLXXVIII

Hârlău, 12 Iulie 1499.

Ştefan încheie cu Ioan Olbraht, regele Poloniei, şi cu fraţii săi Alexandru, marele duce al Litvaniei, şi Sigismund, prin mijlocirea fratelui lor Vladislav, regele Ungariei, o pace perpetuă sub următoarele condiţiuni: 1. Regele Olbraht iartă lui Ştefan nedreptăţile şi pagubele suferite de regatul polon în ultimul războiu şi-l asigură că atât el cât şi urmaşii lui vor stăpânì deacì 'nainte ţara Moldovei fără nici o piedecă sau supărare din partea sa şi a fraţilor săi; în schimb Ştefan, fiul său Bogdan, arhiepiscopii şi episcopii, boierii sfetnici şi supuşii săi jură regelui că vor da uitării toate neînţelegerile, ocările şi pagubele din trecut, că vor păstrà pace perpetuă cu dânsul, cu fraţii săi şi cu ţările lor, şi-i vor ajutà cu sfatul şi cu puterea împotriva tuturor duşmanilor; acelaş ajutor îl va aveà Ştefan dela dânşii. 2. Fiecare din părţile contractante va fi prieten prietenilor şi duşman duşmanilor comuni. 3. Regele şi fraţii săi nu vor primì şi nu vor ocrotì în ţările lor pe nici un pretendent la tronul Moldovei, iar în cazul când vre-unul de aceştia s'ar găsì trăind, pe faţă sau în ascuns, pe teritoriile lor, ei se obligă a-l alungà din ele. Aceeaş obligaţie şi-o ia Ştefan faţă de eventualii pretendenţi la coroana polonă. 4. Dacă vre-unul din magnaţii sau curtenii regelui ar pribegì în ţara Moldovei, Ştefan se obligă a nu-l ţineà la sine. Când ar cere însă iertare regelui, dela sine sau prin mijlocirea lui, el va fi dator, dacă o va obţine, să-i lase întoarcerea liberă, iar dacă nu, să-l alunge din ţară.

Tot aşà şi regele faţă de pribegii Moldoveni. 5. Dacă lui Ştefan i s'ar întâmplà să fie alungat din ţara sa de vre-un duşman puternic şi să se refugieze în Ungaria sau în Polonia, această ţară să-i fie deschisă, lui şi soţiei lui şi copiilor lui şi boierilor cu jupânesele lor şi tuturor slugilor şi averilor lui, ca să se poată aşezà ori unde în provinciile, târgurile sau cetăţile polone; să fie ţinut în cinste şi ajutat de rege spre a-şi recucerì tronul, şi recucerindu-l, să se poată întoarce nesupărat cu toţi ai săi şi cu toate averile sale. 6. Ştefan se obligă a nu face nici o pagubă regatului, nici cu fapta nici cu vorba, nici pe faţă nici într'ascuns, şi a-l înştiinţà pe rege de câte ori va aflà de vre-un rău sau vre-o primejdie ce i se pregăteşte. Tot aşà va procedà şi regele faţă de dânsul. 7. Dacă Vladislav, regele Ungariei şi al Boemiei, aliat cu Olbraht, ar pornì războiu împotriva Turcilor, atunci Vladislav va trece Dunărea prin Ţara Românească, iar Olbraht prin vadul dela Oblucița. O altă trecere nu vor puteà să aleagă decât în urma unei înţelegeri prealabile între aliaţi, cu ştirea şi cu consimţământul lui Ştefan. Dacă cei doi regi vor merge la războiu în persoană, va merge şi Ştefan în persoană. In cazul însă când vre-o neputinţă l-ar împiedecà să ia parte la expediţie, el va trimete pe fiul său Bogdan sau pe altcineva, cu toate puterile sale. 8. Până atunci, regele Poloniei şi al Ungariei, precum şi fraţii lor, vor da lui Ştefan ajutorul făgăduit în contra Turcilor, dacă va aveà nevoie, iar el va da de ştire de orice eventuală năvală din partea Turcilor şi va refuzà acestora orice ajutor; pretinde însă a nu fi considerat ca necredincios tractatului, dacă contra voinţei sale puteri iresistibile ale sultanului sau ale sangiacilor săi l-ar silì să meargă cu dânşii. 9. Neguţătorii din amândouă părţile vor fi liberi a face negoţ într'o ţară sau într'alta, plătind vămile după vechile învoeli şi obiceiuri. 10. Nedreptăţile şi pagubele suferite la graniţă de supuşii poloni pe teritoriul moldovenesc vor fi judecate de staroştii dela Hotin şi Cernăuţi, iar cele suferite de supuşii moldoveni pe teritoriul polon de starostele din Cameniţa. La caz de neînţelegere între cei trei staroşti, ambii suverani vor delegà comisiuni de boieri, cari vor cercetà cauzele şi vor veghià ca înţelegerea stabilită prin acest tractat să nu fie călcată din nici o parte. — Gheorghe arhiepiscopul Sucevei şi al Moldovei, Vasile episcopul de Roman, Ioanichie episcopul de Rădăuţi şi toţi boierii sfetnici, în frunte cu logofătul Tăutul şi cu pârcalabul Duma al Vlaicului, vărul domnului, confirmă prin jurământ stipulaţiunile acestui

tractat, pe cari Ştefan şi fiul său Bogdan se obligă să le observe cu credinţă.

† Въ имѣ божїе амынь. Мы Iѡ Стефан воевода, божїею милостїю господаръ земли мѡлдавскои, знаемо чиним и ꙗвно изꙗвлѣем с тым нашим листѡм въсѧм посполитым, кто на нем ꙋзрыт или чтоучи его ꙋслышит, каждомоу добромоу, коли комꙋ потребизна бꙋдет, ꙗко коли ѡт давного а преминꙋлего часꙋ нѣкоторая непрыꙗзнь и знаменитаа незгода и валка была межи нами и межи наиꙗснѣишим кнѣжатем панѡм Ꙗнѡм Ѡлбрахтѡм, з божїеи милости кралем полскым и наивышшим кнѧзем литѡвскым, рꙋскым, прꙋскым и иных панѡм и дѣдичем, и тыми часы его милость вишереченнїи крал, за волю и на причинꙋ наиꙗснѣишего кнѧжате пана и пана Бладислава, с тѡнж(е) божїеи милости кралѣ ꙋгръскаго и чъскаго, брата его милости наимиленшаго, нам въси мерзѧчкы и шкоды и кривды, которїнж есмо его милости часꙋ преминꙋлего ꙋчинили, ѡтпоустиль, и покоуи вѣчныи нам и сынѡм нашим и боꙗрѡм [нашим] и ихъ сынѡв сынѡм и земли нашеи молдавскои и подданним нашим ѡставиль, ѡ тыи въси вишеписаннїи которїи кѡлве и иншїи шкодї и мерзѧчкы и крывды, през нас и през наши подданнїи и его милости и подданным его милости преминꙋлых часѡв алиж до сего дне ꙋчиненыхъ.

Такь иж межи нами и межи пререченым наиꙗснѣишим панѡм Ꙗнѡм Ѡлбрахтѡм, кралем полскым, и ѡсвѣцонимы кнежати панем Ꙗлександрем, великым кнѧзем литѡвскым, и кнежатем Жигмѡнтѡм, братїю его милости наимилїишїи, и нашимы по тѡм боудꙋчимы, из ѡбѡхъ стѡрѡн, имает быти покоуи и мvр[1]) вѣчнїи, так иж и ѡт тых мѣсть и на по тѡм, тако мы и тако и наши дѣдичи по тѡм боудꙋчїи в земли нашеи мѡлдавскѡи, маем быти и пановати на пришлыи часы цѣло и безпечне, през нагабанїѧ пререченых крꙋлѣ его милости и кнѧзѧ Ꙗлеѯандра, кнѧзѧ великого, и кнѧзѧ Жигмѡнта и дѣтеи их милости и по тѡм бꙋдꙋчих их и подданных их. Мы, пререченыи Iѡ Стефан воевода, съ сынѡм нашим Бѡгданѡм воеводою, и съ въсѣми нашими архїепископи і епископи, и съ въсѣмы паны радными, и ис подданными нашимы, присѣгаемь и слюбоуем наиꙗснѣишомоу кнѣжатю панꙋ Ꙗнꙋ Ѡлбрахтꙋ, кралю полскомꙋ, и пререченным кнѣжатем Ꙗлеѯандрꙋ и Жигмѡнтꙋ, братїꙗм его милости, и подданным их,

[1]) Ortografie neobişnuită pentru миръ pace.

през бога живаго и матци божїи и под нашею вирою христїанскою и нашего сына Богдана воеводы и въсѧх архїепископѡв і епископѡв наших и въсѧх панѡв наших радных, иж ѡт тых мѣсть наперед съ прѣреченным наиꙗснѣишим панѡм Ꙗнѡм Ѡлбрахтѡм, кралем полскым, и из братїꙗми его милости, Алеѯандрѡм и Жигмѡнтѡм, и съ въсѣмы паны их радными и съ въсѣмы подданымы их и из землѣмы их, ѡ прєреченыи мерзѧчкы и шкоды и иншїи которїи колве шкодї и кривды, под которим колве часѡм оучиненых, аже до нинѣшнѣго дне, а мы имаемо имѣти и ховати вѧчнїи и непорꙋшенныи и незламанныи мир и покоꙋ, а им и их по тѡм боꙋдꙋчим против въсѧм непрїꙗтелем, съ въсею моцю и силами нашими и землею нашею молдавскою, колико боудꙋм мочи, радни и помѡцни быти мами завжды, колико бꙋдет наша мѡц. Такѡж и прєреченыи наиꙗснѣишїи Ꙗн Ѡлбрахть, крал полскїи, и братїꙗ его милости Алеѯандрь, великїи кнѧз литѡвскїи, и Жигмѡнть и дѣти их и по тѡм бꙋдꙋчїи их, нас Стефана воеводꙋ и дѣти наши и дѣти дѣтеи наших и подданных наших и землю нашю мѡлдавскꙋю ѡт въсѧх непрїꙗтелеи наших, с каждои стороны, мечем и радою и людмы и съ въсею их милости моцею, завжды, по их милости моци, бꙋдꙋт боронити и по тѡм боꙋдꙋчих наших имают боронити.

Такѡж слюбо[ꙋ]емо, мы Стефан воевода и дѣти наши и подданни наши, прєреченомоꙋ наиꙗснѣ[и]шомꙋ крꙋлеви его милости и прєреченым его милости братїꙗм и подданным их, абыхмо были приꙗтелем их прїꙗтели а непрїꙗтелем их непрїꙗтели, завжды. Такѡж и прєреченнїи крал его милость и прєреченыи его милости братїѧ, и съ ꙋсею их радою и подданнимы их, нам Стефанꙋ воеводи и дѣтем нашим и дѣтем дѣтеи наших и боꙗрѡм нашим и подданным нашим и земли нашеи мѡлдавскѡи имают быти прїꙗтелем нашим прїꙗтели а непрїꙗтелем нашим непрїꙗтели, завжды.

И такѡж жадного непрїꙗтелѣ нашего, которїи колве непрїꙗтел наш хѡтѧл бы назвати сѧ господарем нашеи земли молдавскои, и ꙋпадноул бы ꙋ кролѣ его милости, или ꙋ прєреченых братїꙗх его милости, или ꙋ подданних их милости, или боуд ꙋ кого которїи прислꙋхают кꙋ Корꙋни полскои, а вышереченнїи крал и братїꙗ его милости и по тѡм бꙋдꙋчїи их не имают таковаго чловѣка прїимити, ани мѣстца ани жадного поживленїѧ ани ласкꙋ нигде да не имают емꙋ давати ꙋ их землѧх, ани ꙋ кого ѡт подданних их; але таковаго чловѣка, где ꙋчюють и изнаидꙋт оу их

землѧх или боуд ꙋ кого ѡт их подданникѡв, а их милости мают его вьгнати и вьпꙋдити прѡч из их милости землѧх, абы не мешкал ни жадного часоу под их панствѡм, ни ꙗвно ани потаемно. Також и мы, преречении Стефан воевода, жадного неприꙗтелѣ кролѣ его милости, котории колве неприꙗтел его милости хотѧл бы назвати сѣ господарем землѧм его Корꙋны полскои, и котории бы пришол до нас, или до подданных наших, или бꙋд до кого котории прислꙋхают нашего господства[1]), мы не имаем таковoго члов҃ѣка[2]) приимити, ани мѣстца ани поживлениѧ нигде не имаюм емꙋ давати ꙋ нашеи земли, ани ꙋ кого ѡт подданних наших; али таковoго чловѣка[2]), где сѣ ꙋчюет и знаидет ꙋ нашеи земли, алибо бꙋд оу кого ѡт наших подданникѡв, мы да имаюм его вьгнати и вьпꙋдити прѡч ис нашеи земли, абы не мешкал ни жадного часꙋ под нашим панством, ани ꙗвно ани потаемно.

Ꙗ пак аж сѧ прилꙋчит та побѣгнет нѣкотории боꙗрин или слꙋга крꙋлѣ его милости до нас, или бꙋд где до нашеи земли или до наших подданных, тѡт бы имал ѡдослати сѣ до своего господарѣ до кролѣ его милости, просѣчи соби мирꙋ, сам през сѣ алибо през нашꙋ причинꙋ. И простил бы его крꙋл его милость, емоу бы слѡбодно и доброволно вернꙋти сѣ до своего господарѣ до крꙋлѣ его милости; пак ли не имал бы прощениѧ, нам не держати его ни ꙋ нас, ани где ꙋ нашеи земли не мешкати емоу, ани ꙗвно ани потае[м]но. Ꙗ пак аж сѧ прилꙋчит та побѣгнет нѣкотории наш боꙗрин или наш слꙋга до кролѣ его милости, или до прѣреченних его милости братиꙗх, или бꙋд где до их милости землѧх или до их подданных, тѡт бы имал ѡдослати сѣ до нас до своего господарѣ, просѣчи сѡби ѡт нас мырꙋ, сам през сѣ алибо през причинꙋ кролѣ его милости. И мы простили бывхмо его, емꙋ бы слободно и доброволно вернꙋти сѣ до нас; а пак не имал бы прощениꙗ ѡт нас, а крꙋлеви его милости не держати его ни ꙋ себе, и нигде ꙋ его милости землѧх не держати его, ани мешкати емꙋ, ни ꙗвно ани потаемно.

И такѡж слюбыл нам наиꙗснѣишии Ꙗн Ѡлбрахть, крал полскии, и преречении его милости братиѧ и по тѡм бꙋдꙋчии их, естли бы сѣ пригодило с которого допꙋщениѧ божиего, боже того не даваи, иж бы мы ѡт нѣкоторого неприꙗтелѣ мѡцнего, которомоу бы мы ѡт-

[1]) La Uljanickij și Kałužniacki greșit госꙋдарства, o formă cunoscută numai la Ruși.
[2]) La Uljanickij și Kałužniacki greșit человѣка; în orig. чл҃ка.

переты не моглы, та въидемо ис нашеи земли, либо до Ѹгор, алибо до их милости кролевства полскаго, тогди их милости земли да сѹт отворени нам, Стефанѹ воеводї, и кнѣгини нашеи и дѣтем нашим и боѧрѡм нашим и кнѣгинѧм их, и ис подданными нашимы, и съ слѹгамы нашимы и скарбѡм нашим и съ въсем що прислѹхает нас, прїити до их милости и до их милости землѧх и мѣстах и замкох, где колве ѹ предреченом кролевствѣ их милости боудем хотити мешкати. И тогди крѹл его милость предреченїи и братїѧ его милости пререченїи имали бы нас Стефана воеводѹ, и кнѣгиню нашю и дѣти наши и боѧре наши и съ панїѧмы их и [съ] въсѣми нашими слѹгами и подданнимы нашимы, миловати и в ласцѣ и въ чти держати. И да ест нам слободно и доброволно из их милости землѧх опет быти и добывати нашю очизнѹ землю молдавскѹю. И тогды крал вышеписанный и съ его милости братїами и по том бѹдѹчїи их имают нам помочи съ въсею их моцею и силамы их моцнимы, абыхмо добыкали опет засѣ нашю очизнѹ землю молдавскѹю. И коли нам богъ поможет та добѹдем засѣ нашю очизнѹ землю молдавскоую, а тогды нам, Стефанѹ воеводї, да ест слободно и доброволно и отворенно и безпечне и без жаднои шкодї въити ис их милости землѧх, ис нашею кнѣгинею и с нашимы дѣтми и съ въсѣми нашими боѧре и съ их панїѧми и съ въсѣми нашимы слѹгамы и съ въсем нашим скарбом и съ въсем нашим, що бѹдем имати, опет до нашеи очизни до земли молдавскои.

А також мы, Стефан воевода, слюбили есмо и слюбѹем прѣреченомѹ кролеви его милости и прѣреченым братїѧм его милости и их по том боудѹчим и их милости землѧм, иж николи жаднои шкодї и приказы ѹчинити не имаем, ани ѹчинком ани радою, ани ѧвно ани потаемно; а[1]) естли дорозоумїем какое зло от какых их милости непрїѧтелев, мы имаем им дати знати. А також пререченнїи крал его милость ис пререченнымы братїами его милости слюбили нам, Стефанѹ воеводѣ, и дѣтем нашим и дѣтем дѣтеи наших и земли нашеи молдавскои, иж нигде и николи нам ни жаднои шкодї, ани ѹраженїѧ алибо неприѧзни, не имают нам ѹдилати, ани ѹчинком ани радою, ани ѧвно ани потае[м]но; а естли бы дорозоумили с которои стороны от какых наших непрїѧтелеи какое зло, або шкодї алибо прекаженїѧ, а их милость тогди нам и дѣтем

---

[1]) La Uljan. şi Kałuž. greşit ачъ; orig. а̃ естли.

нашим и земли нашеи молдавскои тоє имают нам ȣсє ȣказати и ѡповѣсти.

Ꙗ пак коли ȣсхочет наиꙗснѣишїи Владислав, крал ȣгрьскїи и чьскїи, господарь наш ласкавїи, и пререченїи наиꙗснѣишїи Ꙗн Ѡлбрахть, крол полскїи, и пререченїи братїꙗ єго милости и ȣчинѧт воиска и, из божїєю помоцїю, поидȣт сами своими парсȣнамы и сь ȣсимы своимы моцамы и землѣмы и силамы на тȣрецкого чьсарѣ и на єго земли, и тогди наиꙗснѣишїи Владислав, крал ȣгрьскїи и чьскїи, господарь наш ласкавїи, имал бы проити черес Басарабскȣю землю и тȣда перєвозити сѣ черес Дȣнаи на земли тȣрецкого чьсарѣ. Ꙗ пак наиꙗснѣишїи Ꙗн Ѡлбрахть, крол полскїи, нс прѣреченою братїю єго милости, тогди имали би перєвозити сѣ також на земли тȣрецкого чьсарѣ черес Дȣнаи, али ȣ брод що сѣ зовет Ѡблȣчица, алибо порозȣмивши[1]) сѣ ѡба пререченїи кралеве и нс пререченною братїю их милости и нс нами, пререченым Стефаном воєводою, по коꙋда сѣ им и нам бȣдет видити маиполипшеи, маипожиточнѣи, тȣда перєвозити сѣ. Мы тогди Стефан воєвода, сам своєю парсȣною, и сь ȣсєю нашєю моцю и землєю нашєю молдавскою, из их милостми ѡбличнє бȣдȣм єхати на тȣрецкого чьсарѣ; лишє, божє того нє даваи, бȣдєм ли тогди ȣ которои немоци, та нє мочи мєм самы єхати заєдно с ними, ѡн бы тогди имал єхати заєдно с ними сынь наш Богдан воєвода, и сь своєю парсȣною, и сь вьсєю своєю и нашєю моцю, или кого мы из их милости пошлємо.

Ꙗ пак до того веремєнє и до того часȣ наиꙗснѣ[и]шїи вишєписаннїи кралевє: Владислав, крал ȣгрьскїи и чьскїи, и Ꙗн Ѡлбрахть, крал полскїи, и Ꙗлеѯандрȣ[2]), кнѧз великїи литѡвскїи, и кнѧз Жигмонт тако слюбили нам, Стефанȣ воєводи, ѡборонити нас завжды и землю нашю землю молдавскоꙋю ѡт чьсарѣ тȣрецкого и ѡт єго воиски, и заȣжды подли нас и нс намы стати и помочи нам давати против того тȣрецкого чьсарѣ и против єго воискє. Ꙗ також мы, Стефан воєвода, до того часȣ коли ȣслышим ѡ иханї тȣрецком на земли а на панства наиꙗснѣиших пререченых панѡв крȣлєв ȣгрьскаго и полскаго и пререченых их милости братїꙗх, тогди им ѡбом кралєм и братїꙗм их имаєм дати вѣдати и ȣказати, како мочи мȣм маиборзо; ани

[1]) In orig. greşit порȣзȣмивши.
[2]) Forma românească, în loc de Ꙗлеѯандрь.

жаднои радї ани помочи Тѹрком не имаем дати, вънѣвши коли бы нѣкотораѧ моц або сила тѹрецкого чъсарѣ, або его санжак(а) або его подданных, пришла бы, и нас поневолили бы соби на помоч, и были быхом им на помоч без нашеи воли, а с тего вѣра наша и вѣра нашего сына Богдана воеводї и вѣра наших боѩр и покои стокмленїи жадным ѡбичаем аби не бил зламан, и не имаем в тѡм быти виновати; а Тѹрком, колико боудѹм мочи, быти им непрїѩтели.

Я такѡж кѹпцем ѡт землѧх пререченаго кролѣ его милости полского и великого кнѧзѧ литовского везде по нашеи земли молдавскои да ест им слободно и доброволно и ѡтворено ходити и торговати, заплативше правое свое мыто, по старомѹ законѹ и по старомѹ складѹ. Я також крал его милость и кнѧз великїи литѡвскїи да имают лишити кѹпцем нашим, везде по землѧх и панством их, абы ходили и торговали слободно и доброволно, заплативше правое свое мыто, по старомѹ законѹ и по старомѹ складѹ.

И також про дило и про кривды границам ѡт ѡбох сторѡн, мы имаемо лишити на старостах хотинскых и чернѡвскых и на по тѡм бѹдѹчих старѡст хотинскых и черновскых, на то, естли бы сѣ пригодїло нѣкоторомоу подданномѹ, или бѹд комоу ѡт землѧх кролѣ его милости и предреченых братїѩх его милости, боуд колве комоу котораѧ кривда и шкода ѡт подданникѡв наших, или боуд ѡт кого ѡт нашеи земли, а таковїи комѹ боудет кривда да имает жадати справедливѡст ѡт старост хотинскых и черновскых, а старости хотинскїи и черновскїи да имают мѡц над каждим ѡт подданных наших, имаючи бога пред ѡчима, абы ѹчинили каждомоу справедливѡст, людем ѡт землѧх кролѣ его милости и предреченых братїѩх его милости. И також нашим подданным, комоу сѣ пригодит кривда ѡт подданников кролѣ его милости и ѡт его милости землѧх, тѡт також да имает жадати справедливости ѡт старости каменецкого, а староста каменецкїи тыж абы имал мѡц ѡт своего господарѣ ѡт кралѣ его милости над каждым ѡт подданных кролѣ его милости ѹчинити справедливост людем и подданним нашим, имаючи бога пред ѡчима. Я коли сѣ прилѹчит нѣкоторал знаменитаѧ кривда а низгода межи старостамы, тѡгды мы имаем дати знати кролеви его милости, а крал его милость такѡж имает нам дати ѡ тѡм знати. Тогды имаем с ѡбѡх сторон послати своих

панωв, абы таковои рѣчи досмотрили и справедливост оучинили. И тыж нѣкоторых панωв або которих подданних наших, с обох сторон их, длѣ розници или сказы, абы тїи въси вышеписаннїи наши еднанїѧ и прїязни не имают быти зламаны анї престꙋплени.

Тwе въсе вышеписанное мы, кишеписаннїи Іw Стефан воевода, божїею милостїю господаръ земли молдавскои, на тыи слюбы и присѣгы, що выше пишем w въсѧх рѣчех и работах и записωв, на наше право и на нашю вѣрꙋ христїанскꙋю, слюбꙋем посполꙋ и съ сынωм нашим Богданом воеводою, и съ въсѣмы архїепископи и епископи, и съ въсѣмы нашимы боѧре радными, и съ въсѣмы нашимы подданнымы и съ въсѣми ктw нас прислꙋхают, наияснѣйшомоу Янꙋ Ѡлбрахтꙋ, кралю полскомоу, и братїам его милости кнѧзю Алеѯандрꙋ и Жигмωнтꙋ и въсѧм диднчем их и подданным их, моцне и непорꙋшенне и незламанно и неꙋраженно имаемо дръжати и наполнити, мы и також въси наши подданнїи, так здержати и наполнити, без въсѣкого хитлѣнства и без жадной зрадї и без въсѣкои хитрости. А на болшоую крѣпωст и потвръжденїе сталои вѣри, нашꙋ печат болшꙋю, и печат сына нашего Богдана воеводї, и печати архїепископωв і епископωв, и печати боѧр наших радных велѣли есмы привѣсити к семоу листꙋ нашемоу.

Писано ꙋ Хрълове, в лѣтw ѕзз, а своего господства лѣт м҃ и на трето лѣто текъщее, мѣсѧца юл. в҃і[1]).

Мы Геwргїе архїепископь Сꙋчавскын и земли мwлдавскои, Васнлїе епископь Долнѣи епискꙋпїи Романова тръга, Іwанїкїе епископь Радовскои епископїи, Іwн Тъоутꙋл логофет, Дꙋма Кланкоулович паркалаб, Бwлдwр двωрник, Хръман паркалаб, Щефоул пръкалаб, Дꙋма Брꙋдꙋр паркалаб, Тоадер и Негрилъ старости хотинскїи, Еремїѧ и Драгоше паркалабове немецкїи, Шандрꙋ пръкалаб новоградскїи, Лоука Арбоуре соучавскїи, Іwн Грꙋмаѕ староста черновскїи, Иванко и Алеѯа пръкалаби wрхенскїи, Косте паркалаб сорwцкїи, Кълнъꙋ спътар, Исак вистѣрник, Дꙋмша постелник, Могила чашник, Іwн Фрꙋнтеш столник, Петрика комис, панове рада земли молдавскои, с прѧдреченным велможным Іw Стефаном воеводою, божїею милостїю господарем земли молдавскои, господарем нашим ласкавим, тꙋ на тwт час оу Хрълове боудꙋчим, слюбили есмо и слюбоуем под вѣрою нашею христїанскою, посполоу съ прѧдреченным господарем нашим, w въси рѣчи кише-

[1]) Fraza aceasta ocupă numai o jumătate de şir, astfel că partea finală a documentului se distinge de partea de până aci.

писаннїи въ въсѧх словѧх, вышеписанномꙋ наиꙗснѣишомꙋ панꙋ Ꙗнꙋ Ѡлбрахтꙋ, божїею милостїю кролеви полскомоу и иных и превеченным его милости братїꙗм, кнѧзю Ꙗлеѯандрꙋ и Жигмонтꙋ, и тыж и боꙗрѡм и подданним их, въсе моцне а непорꙋшенно дръжати и ховати, без въсѣкои лъсти и зрадї. Ꙗ на вѣрꙋ вышеписанних рѣчеи, печати наши и съ печатїю прѣдреченаго велможнаго господарѣ нашего Іѡ Стефана воеводї, господарѣ земли молдавскои, къ нинѣшнемꙋ листови привѣсити велѣли есмо.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЕМЛИ МѠЛДЯВСКОИ, foarte bine păstrată; la stânga ei pecetea lui Bogdan în ceară roşie, rotundă, c. 1,7 cm. în diam., cu bourul şi cu legenda: † [IѠ БО]ГДЯН СНЬ СТЕФЯНЯ ВОЕВОД (ligatura ЯН = ЯН în cuvintele БОГДЯН şi СТЕФЯНЯ); apoi trei peceţi în ceară verde, a mitropolitului Sucevei şi a celor doi episcopi de Roman şi de Rădăuţi, toate trei rotunde, de câte c. 2,2 cm. în diam.: la cea dintâiu se vede numai chipul Sf. Gheorghe, ca la pecetea din 2 Martie 1462; la a doua bustul Sf. Vineri, cu aureolă şi cu legenda СТЯ—ПЕТК[Я], alt desemn decât cel din 1485 sau 1479; la a treia bustul cu aureolă al Sf. Nicolae şi deasupra lui, despărţit printr'un semicerc, bustul lui Isus Hristos; legenda: СТЫ—НИ КО—ЛЯЕ (КО e sub СТЫ şi ЛЯЕ sub НИ) şi monogramele IС—ХС; apoi 22 de peceţi boereşti, toate în ceară neagră. Din acestea, numai la opt am putut distinge emblemele, iar din legende am putut cetì următoarele: (la stânga) 1) † ПЕЧЯТЬ ИВЯНКО ПРКЛ., e a lui Ivanco pârcalabul de Orheiu; 2) † ПЕЧЯТЬ ПЯ. (= ПЯНЯ) НЕГРИЛЯ ПРЪКЯЛЯБ, e a lui Negrilă starostele de Hotin, care, cum se vede, deacì şi din documente, purtà şi titlul de pârcalab şi cel de staroste; 3) † ПЕЧЯТЬ ПЯНЯ [ТО]ДЕРЯ П[РЪКЯЛЯБ], deci a lui Toader starostele de Hotin, tovarăşul lui Negrilă; 4) † ПЕЧЯТЬ ПЯНЯ ЩЕФꙊЛ (scris ЩЕФꙊ̑), e a pârcalabului Şteful; (la dreapta) 5) † ПЕЧЯТЬ ПЯНЯ ТЪꙊТꙊЛЯ ЛОГОФЕТЯ; 6) † ПЕЧЯТЬ ПЯНЯ ДꙊМИ ВЛЯИКꙊЛ, e a lui Duma al Vlaicului, vărul domnului; 7) † ПЕЧЯТЬ ПЯНЯ ѲѠЛДОРЯ ДВѠРНЫКЯ; 8) † ПЕЧЯТЬ ШЯНДРꙊ ПЪРК., e a lui Şandru pârcalabul de Cetatea Nouă; 9) † ПЕЧЯТЬ ПЯНЯ ГРꙊМЯЅ, e a lui Grumaz starostele de Cernăuţi.

Aceste lecturi se pot completà cu câteva din exemplarul latinesc al tractatului, în care, afară de cele opt embleme ale exemplarului rusesc, se mai disting alte cinci, şi pe lângă cele nouă legende încă următoarele: întâiu legenda peceţii lui Bogdan e întreagă: † IѠ БОГДЯН СНЬ СТЕФЯНЯ ВОЕВОД; apoi la stânga: † [ХРЪ]МЯНЬ ПРЪКЯЛЯБ; legenda peceţii lui Toader se citeşte întreagă: † ПЕЧЯТЬ ПЯНЯ ТОДЕРЯ; a lui Şteful pare a fi deosebită, căci se citeşte ПРЪКЯЛЯБЯ ХѠ[ТИНСКОГО] şi în mijloc ∴; o pecete ovală cu legenda

† печять пяня Ивя[н]кя [пръкялябя], apoi: † печять [пяня Дум]ши (postelnicul), † печять [пяня М]о[ги]ля [чяш.], † [пе]чять Фрун-т[е]шя столникя], † печять пяня [Петрики] К[смися]. La 1889, când am studiat întâiaş dată documentele Arhivelor Ministeriului de Externe din Moscva, am mai citit următoarele două legende: † Косте пръкялябъ (Coste dela Soroca) şi † печять пяня [Б]р[у]-д[у]р [пръкяляб] (Brudur). Pecetea cea mare a domnului e foarte bine păstrată.

Textul rusesc al tractatului dela 1499 a fost publicat întâiaş dată de Uljanickij, Materialy, p. 170-177, No. 105, de unde l-a reprodus Kałužniacki cu traducere latină în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 714-724, No. DXXXIII. Afară de ortografie, textul este bun în amândouă aceste ediţii. Traducerea lui Kałužniacki, deşi cam liberă, este exactă. Exemplarul latinesc, dat tot în Hârlău „Herlow, feria quinta proxima ante festum sancte Margarethe virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo nono“, e publicat de N. Densuşianu, după o fotografie a Academiei Române, în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 439-445, No. CCCLXXI. Noi îl reproducem mai jos după original, îndreptând câteva greşeli de lectură şi dându-i o ortografie mai apropiată de cea obişnuită azi în textele latine.

Am dat un regest amănunţit al tractatului din 12 Iulie 1499, spre a pune în evidenţă toate stipulaţiunile lui, cari se deosebesc mult de cele stabilite în Cracovia la 15 şi 16 Aprilie (Uljanickij, Materialy, p. 157-165) de către plenipotenţiarii poloni, unguri şi moldoveni — din partea lui Ştefan tractase pârcalabul Hârman şi pitarul Ivanco (v. Uljanickij, o. c., p. 169-170) — şi confirmate de magnaţii unguri la 15 Mai (Dogiel, Codex diplomaticus, I, p. 103-104). Tractatele dintre Albrecht şi Vladislav sunt reproduse şi în Dogiel, I, p. 96 şi urm.

Punctele 3, 4 şi 5 din textul definitiv (v. regestul) lipsesc în exemplarul latinesc al regelui polon şi al regelui unguresc, dacă nu cumva va fi existat şi un al treilea exemplar, identic cu cel moldovenesc, dat lui Ştefan de Olbraht şi Vladislav, precum se indică în textul stabilit în numele lui Ştefan de plenipotenţiarii unguri: „ita sicut majestatum suorum in litteris nobis (sc. Stephano) datis lacius expressum est“ (Uljanickij, p. 167). La punctele 1 şi 6 obligaţia de reciprocitate a regelui Olbraht faţă de Ştefan, că adecă regele îl va ajută pe acesta cu sfatul şi cu arma să se menţie în domnie şi că-l va înştiinţă de orice primejdie ce l-ar ameninţă, este omisă în celelalte versiuni. Punctul 7, despre expediţia eventuală în contra Turcilor, este cu totul altfel redactat: în exemplarul moldovenesc se prevede participarea lui Ştefan numai la o expediţie comună a celor doi regi, pe când exemplarele latineşti din 15 şi 16 Aprilie prevăd participarea lui obligatorie şi în cazul când numai unul dintr'înşii ar întreprinde expediţia: „penes majestates eorum *aut alteram ipsarum* venire illisque fideliter assistere et usque ad finem huiusmodi expedicionis et belli perseverare“ (Uljanickij, l. c.).

Afară de aceasta, în exemplarele latineşti nu se vorbeşte nimic de condiţia, pusă evident de Ştefan, ca cei doi regi să treacă Dunărea unul prin Ţara Românească, iar altul pe la Oblucița; numai în cazul când nu ar puteà trece aşà, şi cu consimţământul lui Ştefan, se va hotărî un alt punct de trecere. Ştefan făceà aceste rezerve spre a-şi cruţà ţara de prădăciunile inevitabile ale armatelor de atunci, chiar când erau prietene. Lipseşte în sfârşit în exemplarele latineşti şi rezerva dela sfârşitul art. 7, că în cazul când Ştefan va fi târît cu deasila de Turci împotriva creştinilor, această însoţire cu dânşii să nu fie considerată ca o călcare a păcei din partea lui. E o condiţie ce se găseşte şi în alte tractate ale domnilor Moldovei cu regii Poloni.

Prin ce mijloace diplomatice a putut să obţină Ştefan o schimbare atât de esenţială a condiţiunilor stabilite în Cracovia de plenipotenţiarii celor două state cu mult mai puternice decât dânsul — nu putem şti. Izvoarele cunoscute până acum nu ne vorbesc nimic despre tratările ce au precedat pacea dela 1499. Ştim numai că ele au durat mai bine de două luni (între 21 Aprilie şi 12 Iulie), şi de sigur în acest lung interval au fost mai multe schimburi de vederi între Cracovia şi Suceava. Vor fi avut o parte de merit şi plenipotenţiarii Moldovei, bătrânul pârcalab Hârman şi pitarul Ivanco.

Celelalte condiţii ale păcei sunt redactate aproape identic în toate trei exemplarele. Exemplarul latin al lui Albrecht „feria secunda in crastino sanctorum Tiburtij et Valeriani anno 1499, regni nostri secundo“ e publicat, după o copie din arhiva regatului, în Dogiel, Codex diplomaticus, I, p. 603-606, şi în A. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 34-39, după Metrica Coroanei, cartea XVII, p. 185 sq.

Urmează a) traducerea textului rusesc, b) textul latinesc.

„In numele lui Dumnezeu amin. Noi Ioan Ştefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţerii Moldovei, facem cunoscut şi arătăm pe faţă prin această carte a noastră tuturor îndeobşte, cari se vor uità la dânsa sau o vor auzì cetindu-se şi fiecărui om bun care va aveà nevoie de dânsa, că după ce într'o vreme, de mult trecută, între noi şi între prea luminatul prinţ domnul Ian Olbraht, din mila lui Dumnezeu craiu al Poloniei, mare cneaz al Litvei, al Rusiei, Prusiei şi al altor ţeri domn şi moştenitor, au fost oarecare vrăjmăşie şi cunoscuta ceartă şi luptă, acum domnia sa, sus numitul craiu, după voinţa şi prin mijlocirea prea luminatului prinţ a domnului domn Vladislav, din aceeaş milă dumnezeească craiu al Ungariei şi al Cehiei, frate prea iubit al domniei sale, ne-a iertat toate batjocurile şi pagubele şi strâmbătăţile [1]), pe cari i le-am făcut dom-

[1]) In exemplarul latinesc al tractatului „iniurias, offensas et dampna“ (cf. Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 440), ceeace nu corespunde slav. мєрзачкы и шкоды и кривды = offensas, damna et iniurias. Мєрзачка în maloros. înseamnă batjocură, ocară, Beschimpfung. Kał. traduce „offensiones et damna et iniurias“ (ibid., p. 719).

niei sale în trecut, şi ne-a dat pace veşnică nouă şi fiilor noştri şi boierilor noştri şi fiilor fiilor lor [1]) şi ţerii noastre Moldovei şi supuşilor noştri, pentru toate acele mai sus pomenite şi alte pagube, batjocuri şi strâmbătăţi, făcute în trecut şi până în ziua de astăzi, de noi sau de supuşii noştri, domniei sale sau supuşilor domniei sale.

Astfel că între noi şi între prealuminăţia sa pomenitul domn Ian Olbraht, craiu al Poloniei, şi între luminăţia sa prinţul şi domnul Alexandru, marele cneaz al Litvei, şi prinţul Jigmont, fraţii prea iubiţi ai domniei sale, şi între urmaşii noştri, de amândouă părţile, are să fie linişte şi pace veşnică; aşà că de acì înainte şi pe viitor, atât noi, cât şi urmaşii noştri cari vor fi după aceasta în ţara noastră a Moldovei, vom trăì şi vom stăpânì în vremile viitoare slobozi şi fără grije [2]) şi fără nici o piedecă din partea sus numiţilor, a domniei sale craiului şi a prinţului Alexandru, cneaz al Litvei, şi a prinţului Jigmont, şi a copiilor domniilor lor şi a urmaşilor lor şi a supuşilor lor. Noi, sus numitul Ioan Ştefan Voevod, împreună cu fiul nostru Bogdan Voevod şi cu toţi arhiepiscopii şi episcopii noştri şi cu toţi boierii sfetnici şi cu supuşii noştri, jurăm şi făgăduim prealuminăţiei sale prinţului şi domnului Ian Olbraht, craiului leşesc, şi sus numiţilor prinţi Alexandru şi Jigmont, fraţilor domniei sale, şi supuşilor lor, pe viul Dumnezeu şi pe maica Domnului, şi pe credinţa noastră creştinească şi a fiului nostru Bogdan Voevod şi a tuturor arhiepiscopilor şi episcopilor noştri şi a tuturor boierilor noştri sfetnici, că deacì înainte vom păstrà cu prealuminăţia sa sus numitul domn Ian Olbraht, craiul leşesc, şi cu fraţii domniei sale Alexandru şi Jigmont, şi cu toţi boierii lor sfetnici şi cu toţi supuşii lor şi cu ţerile lor, în ce priveşte sus pomenitele batjocuri şi pagube şi orice alte pagube şi strâmbătăţi, în orice vreme făcute până în ziua de astăzi, vom păstrà şi vom aveà pace şi linişte veşnică şi nestrămutată şi nestricată, iar pe ei şi pe urmaşii lor îi vom ajutà totdeauna cu sfatul şi cu fapta, cât va stà în putinţa noastră, împotriva tuturor vrăjmaşilor, cu toată puterea şi cu toate oştile noastre [3]) şi cu ţara noastră a Moldovei. Tot aşà prealuminăţia sa pomenitul Ian Olbraht, craiul leşesc, şi fraţii domniei sale Alexandru, marele cneaz al Litvei, şi Jigmont, şi copiii şi urmaşii lor au să ne apere pe noi Ştefan Voevod şi pe copiii noştri şi pe copiii copiilor noştri şi pe supuşii noştri şi ţara noastră a Moldovei de toţi vrăjmaşii noştri, din orice parte, cu sabia şi cu sfatul şi cu oameni şi cu toată puterea domniilor sale, totdeauna, după putinţa domniilor sale, pe noi şi pe urmaşii noştri.

---

[1]) Orig. нхъ сынwв сынwм; în exemplarul latinesc mai bine „et filijs filiorum nostrorum".

[2]) In exemplarul latinesc „integre et secure", adecă independenţi şi din partea Poloniei în afară de orice pericol.

[3]) In exemplarul latinesc „cum omnibus viribus et potencia nostra".

Deasemenea făgăduim noi Ștefan Voevod și copiii noștri și supușii noștri prealuminăției sale pomenitului craiu, domniei sale și pomeniților frați ai domniei sale și supușilor lor, că vom fi totdeauna prieteni prietenilor și neprieteni neprietenilor lor. Tot așà domnia sa sus numitul craiu și mai sus numiții frați ai domniei sale, cu toți sfetnicii și supușii lor, (ne făgăduesc) nouă Ștefan Voevod și copiilor noștri și copiilor copiilor noștri și boierilor noștri și supușilor noștri și țerii noastre Moldovei, că vor fi totdeauna prietenilor noștri prieteni iar neprietenilor noștri neprieteni.

Deasemenea pe niciun neprieten al nostru, care neprieten al nostru ar vrea să se numească domn al țerii noastre Moldovei și ar cădeà peste capul domniei sale craiului sau al sus zișilor frați ai domniei sale sau al supușilor domniei lor sau al oricui care se ține de Coroana polonă, sus numitul craiu și frații domniei sale și urmașii lor pe un astfel de om n'au să-l primească și n'au să-i dea nicăiri în țerile lor niciun loc de traiu, nici o hrană și nici o milă[1]), nici cineva dintre supușii lor; ci pe un astfel de om, oriunde l-ar simțì și l-ar aflà în țerile lor sau la cineva dintre supușii lor, domniile lor au să-l alunge și să-l depărteze din țerile domniilor lor, ca să nu rămâe câtuși de puțină vreme sub stăpânirea lor, nici pe față nici într'ascuns. Tot așà nu vom primì nici noi, sus pomenitul Ștefan Voevod, pe niciun neprieten al domniei sale craiului, care neprieten al domniei sale ar vrea să se numească domn al țerilor Coroanei sale leșești și ar venì la noi sau la supușii noștri sau la altcineva care se ține de domnia noastră, pe un astfel de om noi nu-l vom primì și nu-i vom da nicăiri în țara noastră nici loc nici hrană, nici la careva dintre supușii noștri; ci pe un astfel de om, dacă l'om simțì și l'om aflà undeva în țara noastră, sau la cineva dintre supușii noștri, îl vom alungà și-l vom depărtà din țara noastră, ca să nu locuească câtuși de puțin sub stăpânirea noastră, nici pe față nici într'ascuns.

Și iarăși, dacă s'ar întâmplà să fugă vreun boier sau vreo slugă a domniei sale craiului la noi, sau undeva în țara noastră sau la supușii noștri, acela are să fie trimes îndărăt la stăpânul său la domnia sa craiul, după ce-și va fi cerut pace, singur de sine sau prin mijlocirea noastră. Dacă domnia sa craiul îl va iertà, el va fi slobod și volnic să se întoarcă la stăpânul său, la domnia sa craiul; dacă însă nu va căpătà iertare, noi n'avem să-l ținem la noi, nici vreundeva în țara noastră n'are să lăcuească, nici pe față nici într'ascuns. Tot așà dacă s'ar întâmplà să fugă vreun boier al nostru sau vreo slugă a noastră la domnia sa craiul sau la sus numiții frați ai domniei sale, sau oriunde în țerile domniilor lor sau la supușii lor, acela are să fie trimes îndărăt la noi, la stăpânul său, după ce-și va fi

[1]) In orig. ани мѣстца ани жадного поживленїа ани ласкꙋ, în exemplarul latinesc „nec locum aut aliquem victum nec *graciam;* cuvântul din urmă a fost cetit greșit de editorul Documentelor Hurmuzaki *granum* (p. 441).

cerut întâi pace dela noi, sau singur de sine sau prin mijlocirea domniei sale craiului. Și dacă îl vom iertà, el să fie slobod să se întoarcă în bună voie la noi; iar dacă nu va aveà iertare dela noi, domnia sa craiul să nu-l ţie nici la sine nici undeva în ţerile domniei sale, unde el n'are să lăcuească nici pe faţă nici într'ascuns.

Și ne-a mai făgăduit prealuminăţia sa Ian Olbraht, craiul leşesc, şi sus numiţii fraţi ai domniei sale şi urmaşii lor, că dacă s'ar întâmplà, prin vreo îngăduinţă dumnezeească,—doamne fereşte-ne de aceasta,—ca noi, din pricina vre-unui puternic vrăjmaş, căruia nu vom puteà să ne împotrivim, să ieşim din ţara noastră, fie la Unguri fie la crăiia domniei sale leşască, atunci ţerile domniei sale să ne fie deschise nouă Ștefan Voevod şi doamnei noastre şi copiilor noştri şi boierilor noştri şi doamnelor lor; şi împreună cu supuşii noştri şi cu slugile noastre şi cu visteria noastră şi cu tot ce este al nostru să putem venì la domnia sa şi în ţerile şi în oraşele sau cetăţile domniei sale, şi să şedem ori unde am dorì în sus zisa crăie a domniei sale. Atunci domnia sa sus numitul craiu şi sus numiţii fraţi ai domniei sale pe noi Ștefan Voevod şi pe doamna noastră şi pe copiii noştri şi pe boierii noştri împreună cu jupânesele lor şi pe toate slugile noastre şi pe supuşii noştri au să ne miluească şi să ne ţie în milă şi în cinste. Și să fim slobozi a ne întoarce în bună voie din ţările domniei sale, spre a ne dobândì moşia noastră, ţara Moldovei. Și atunci sus scrisul craiu, împreună cu fraţii domniei sale şi cu urmaşii lor, au să ne ajute, cu toată tăria lor şi din toate puterile lor cele mari[1]), ca să dobândim din nou moşia noastră, ţara Moldovei. Și dacă Dumnezeu ne va ajutà şi vom câştigà iarăşi moşia noastră, ţara Moldovei, nouă Ștefan Voevod să ne fie slobod şi deschis să ne întoarcem în bună voie, fără primejdie şi fără nici o pagubă, din ţerile domniilor lor, împreună cu doamna noastră şi cu copiii noştri şi cu toţi boierii noştri şi cu jupânesele lor şi cu toate slugile noastre şi cu toată visteria noastră şi cu toate ale noastre câte vom aveà, îndărăt la moşia noastră, la ţara Moldovei.

Deasemenea noi, Ștefan Voevod, am făgăduit şi făgăduim sus zisului craiu, domniei sale şi sus zişilor fraţi ai domniei sale, şi urmaşilor lor şi ţerilor domniilor lor, că nici odată nu le vom face nici o pagubă şi nici o stricăciune, nici cu fapta nici cu sfatul, nici pe faţă nici într'ascuns; ci dacă vom auzì despre vreun rău din partea unor neprieteni ai domniilor lor, noi le vom da de ştire. Tot aşà sus zisul craiu, domnia sa împreună cu sus zişii fraţi ai domniei sale, ne-au făgăduit nouă Ștefan Voevod şi copiilor noştri şi copiilor copiilor noştri şi ţerii noastre Moldovei, că nicăiri şi nici odată n'au să ne facă nici o pagubă sau stricăciune sau rău-

[1]) In orig. съ вьсею их мощею и силамы их мощнимы, în exemplarul latinesc „cum omnibus potencijs (debent nobis auxiliarj), cum omni potencia eorum“, la Kałužniacki „tota potentia et oppibus suis“ (p. 721).

tate[1]), nici cu fapta nici cu sfatul, nici pe față nici într'ascuns; ci din potrivă, dacă ar aflà că ni se pregătește din vreo parte oarecare de niscaiva neprieteni ai noștri vreun rău, vreo pagubă sau stricăciune[2]), domnia lor au să ni le arăte atunci și să ni le spună pe toate, nouă și copiilor noștri și țerii noastre Moldovei.

Și-apoi, când vor vreà prealuminăția sa Vladislav, craiul unguresc și cehesc, domnul nostru milostiv, și prealuminăția sa sus numitul Ian Olbraht, craiul leșesc, și sus numiții frați ai domniei sale, să facă războiu și, cu ajutorul lui Dumnezeu, vor merge ei înșiși în persoană cu toate puterile și cu țerile și cu oștile lor[3]) împotriva împăratului turcesc și a țerilor lui, atunci prealuminăția sa Vladislav, craiul unguresc și cehesc, domnul nostru milostiv, are să meargă prin țara Basarabilor și are să treacă de acolo peste Dunăre în țerile împăratului turcesc. Iar prealuminăția sa Ian Olbraht, craiul leșesc, cu sus numiții frați ai domniei sale, au să treacă împotriva țerilor împăratului turcesc tot pe Dunăre și anume la vadul ce se chiamă Oblucița, sau, după ce se vor fi înțeles între sine amândoi sus numiții crai cu sus numiții frați ai domniilor lor și cu noi sus numitul Ștefan Voevod, pe unde li se va păreà lor și nouă că ar fi mai bine și mai folositor, pe acolo să treacă. Atunci noi Ștefan Voevod, noi însiși în persoană și cu toată puterea noastră și cu toată țara noastră a Moldovei, vom merge cu domniile lor împotriva împăratului turcesc, afară doar—doamne ferește-ne de asta — dacă vom fi atunci în vre-o neputință și nu vom puteà să mergem noi înșiși împreună cu ei, atunci are să meargă împreună cu dânșii fiul nostru Bogdan Voevod în persoană, cu toată puterea lui și a noastră, sau un altul pe care îl vom trimete noi cu domniile lor.

Dar până la vremea aceea și la ceasul acela prealuminățiile lor sus numiții crai Vladislav, craiul unguresc și cehesc, și Ian Olbraht, craiul leșesc, și Alexandru marele cneaz al Litvei și cneazul Jigmont ne-au făgăduit nouă Ștefan Voevod să ne apere în totdeauna, pe noi și țara noastră, țara Moldovei, de împăratul turcesc și de oștile lui, și să fie în totdeauna pe lângă noi și împreună cu noi, și să ne dea ajutor împotriva împăratului turcesc și împotriva oștilor lui. Tot așà și noi Ștefan Voevod, până atunci, dacă vom auzì despre o pornire a Turcilor împotriva țerilor și domniilor prealuminaților sus numiților domni, a craiului unguresc și a celui leșesc și a sus numiților frați ai domniilor sale, noi le vom da de știre și le vom arătà aceasta amânduror crailor și fraților lor, cât vom puteà mai iute; și nu vom da nici un sfat și nici un ajutor Turcilor, afară doară dacă ar venì vre-o putere a împăratului turcesc, sau a sangiacului sau a supușilor lui, care să ne silească

---

[1]) In orig. ни жаднои шкоді ани ꙋраженїѧ алико неприꙗзни, în exemplarul latinesc „aliquod dampnum aut impedimentum aut inimiciciam“.
[2]) In orig. прекаженїѧ, latin. impedimentum.
[3]) In exemplarul latinesc „cum totis viribus et potencijs suis“.

să le dăm ajutor, şi le-am da ajutor fără voea noastră,—printr'aceasta însă credinţa noastră şi credinţa fiului nostru Bogdan Voevod şi credinţa boierilor noştri şi pacea încheiată să nu fie călcate cu nici un chip şi noi să nu fim vinovaţi de nimic; căci Turcilor, pe cât vom puteà, le vom fi neprieteni.

Şi-apoi neguţătorii din ţerile domniei sale sus numitului craiu leşesc şi ale marelui cneaz litvan să fie slobozi să umble peste tot locul în ţara noastră a Moldovei şi să facă negoţ în bună voie şi pe faţă, plătindu-şi vama lor dreaptă, după vechiul obiceiu şi după vechile schele [1]). Tot aşà domnia sa craiul şi marele cneaz litvan au să lase pe neguţătorii noştri, peste tot locul în ţerile şi în ţinuturile lor, să umble şi să facă negoţ slobozi şi în bună voie, plătindu-şi vama lor dreaptă, după vechiul obiceiu şi după vechile schele.

In ce priveşte treburile şi nedreptăţile dela graniţe [2]), din amândouă părţile, noi vom lăsà pe sama staroştilor de Hotin şi de Cernăuţi şi pe sama celor ce vor fi în viitor staroşti de Hotin şi de Cernăuţi, că dacă s'ar face vre-unui supus sau oricui din ţerile domniei sale craiului sau ale sus numiţilor fraţi ai domniei sale vre-o strâmbătate sau vre-o pagubă din partea supuşilor noştri, sau din partea oricui altuia din ţara noastră, cel ce va suferì strâmbătatea să ceară dreptate dela staroştii din Hotin şi Cernăuţi, iar staroştii din Hotin şi Cernăuţi să aibă putere asupra oricui dintre supuşii noştri, ca având ei înaintea ochilor pe Dumnezeu să facă dreptate tuturor oamenilor din ţerile domniei sale craiului şi ale sus numiţilor fraţi ai domniei sale. Tot aşa supuşii noştri, cărora li s'ar face vre-o strâmbătate de către supuşii domniei sale craiului şi din ţerile domniei sale, aceia au să ceară la rândul lor dreptate dela starostele din Cameniţa, iar starostele din Cameniţa să aibă dela domnul său, dela domnia sa craiul, putere să facă dreptate oamenilor şi supuşilor noştri, având şi el pe Dumnezeu înaintea ochilor. Iar când s'ar întâmplà vre-o mare strâmbătate şi neînţelegere între staroşti [3]), atunci noi avem să dăm de ştire domniei sale craiului, iar domnia sa craiul are să ne dea nouă de ştire despre aceasta. Şi atunci avem să trimetem, de amân-

---

1) In orig. по старомѕ законѕ и по старомѕ складѕ, în exemplarul latinesc „juxta antiquam legem et secundum depositoria antiqua"; складъ are prin urmare acì înţelesul de „deposit, Stappelplatz". Ar puteà să aibă însă şi înţelesul de „învoeală, tractat", cum îl traduce Kałužniacki, p. 722: „secundum antiquum morem et antiquum constitutum".

2) In orig. про дило и про кривды границцам ѡт ѡбоѵ сторѡн, în exemplarul latinesc „de limitibus graniciarum ex utraque parte", la Kałužniacki „quod autem iniurias adtinet, quae in limitibus utrimque fieri solent", după textul rusesc.

3) Orig. нѣкоторая знаменитая кривда а низгода межи старостамы, în exemplarul latinesc „aliqua notabilis iniuria sive discordia inter capitaneos aut subditos hinc inde nostros". Inţelesul e că dacă pagubele suferite au fost foarte mari şi staroştii nu se pot înţelege asupra reparaţiilor, atunci se vor numì comisiuni speciale pentru aplanarea acestor fel de conflicte. Kałužniacki, p. 723, traduce exact „si autem aliqua iniuria insignis acciderit et capitanei inter sese dissentierint".

două părţile, boierii noştri, ca să cerceteze un astfel de lucru şi să facă dreptate. Dar din pricina neînţelegerilor sau pagubelor ce s'ar ivì între boierii sau supuşii noştri de amândouă părţile, mai sus scrisele învoeli şi prietenii ale noastre n'au să sufere nici o ruptură sau călcare[1]).

Toate aceste mai sus scrise, adecă aceste făgădueli şi jurăminte, ce scriem mai sus cu privire la toate lucrurile şi treburile şi zapisele[2]), noi sus scrisul Ioan Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţerii Moldovei, împreună cu fiul nostru Bogdan Voevod şi cu toţi arhiepiscopii şi episcopii şi cu toţi boierii noştri sfetnici şi cu toţi supuşii noştri şi cu toţi câţi ascultă de noi, făgăduim pe legea noastră şi pe credinţa noastră creştinească[3]) prealuminăţiei sale lui Ian Olbraht, craiului leşesc, şi fraţilor domniei sale, cnejilor Alexandru şi Jigmont, şi tuturor urmaşilor şi supuşilor lor, că le vom ţineà şi le vom împlinì cu tărie, nestrămutate, necălcate şi nestricate, atât noi cât şi supuşii noştri toţi, că le vom ţineà şi le vom împlinì fără nici o prefăcătorie, fără nici o viclenie şi fără nici o necredinţă[4]). Iar spre mai mare putere şi tărie a credinţei noastre statornice, am poruncit să atârne la această carte a noastră pecetea noastră cea mare, şi pecetea fiului nostru Bogdan Voevod, şi peceţile arhiepiscopilor şi episcopilor, şi peceţile boierilor noştri sfetnici. Scrisu-s'a în Hârlău la anul 7007, iar al domniei noastre al patruzeci şi treilea an curgător, luna lui Iulie în 12.

Noi Gheorghe arhiepiscopul Sucevei şi al ţerii Moldovei, Vasilie episcop al episcopiei de Jos[5]) din târgul Romanului, Ioanichie episcop al episcopiei de Rădăuţi, Ion Tăutul logofăt, Duma al Vlaicului pârcalab, Boldor vornic, Hârman pârcalab, Şteful pârcalab, Duma Brudur pârcalab, Toader şi Negrilă staroşti de Hotin, Eremia şi Dragoşe pârcalabi de Neamţ, Şandru pârcalab de Cetatea

---

[1]) Exemplarul latinesc se exprimă mai scurt „pax et concordia premissa fracta non intelligatur".

[2]) Orig. ѡ въсѧх рѣчех и работах и записѡв, o traducere stângace a latinescului „in omnibus punctis, condicionibus et articulis". Se vede că traducerea a fost făcută de un Moldovean, căci un secretar polon n'ar fi tradus pe *punctum* cu рѣчь, pe *condicio* cu работа şi pe *articulus* cu записъ. In moldoveneşte, pe vremea lui Ştefan cel Mare, de bună samă nu existau cuvinte corespunzătoare neologismelor de azi: *punct, condiţie, articol.* Kałužniacki, l. c., p. 723, traduce cu totul liber şi greşit aceste expresii prin „ex priorum sponsionum et promissionum nostrarum sententia".

[3]) Orig. на наше право и на нашю вѣрѹ христїанскѹю, în exemplarul latinesc simplu „in fidem nostram christianam". Право nu poate aveà acì alt înţeles decât *lege,* cum l-a tradus şi Kałužniacki: „per legem nostram et fidem christianam" (p. 723).

[4]) Orig. без въсѣкого хитлѣнства (viclenie) и без жаднои зрадї (necredinţă, trădare) и без въсѣкои хитрости (şiretenie, prefăcătorie), în exemplarul latinesc „sine omni sortilegio et excusatione cautelosa qualicumque"; Kałuž. „sine ulla fraude et proditione et dolo" (p. 722).

[5]) Orig. Долнѣи епискѹпїи; în exemplarul latinesc lipseşte.

Nouă, Luca Arbore de Suceava, Ion Grumaz staroste de Cernăuţi, Ivanco şi Alexa pârcalabi de Orheiu, Coste pârcalab de Soroca, Câlnău spătar, Isac visternic, Dumşa postelnic, Moghila ceaşnic, Ion Frunteş stolnic, Petrica comis[1]), boierii sfetnici ai ţerii Moldovei, împreună cu sus numitul măritul Ioan Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţerii Moldovei, domnul nostru milostiv, petrecător pe vremea aceasta acì în Hârlău, am făgăduit şi făgăduim, pe credinţa noastră creştinească, împreună cu sus numitul nostru domn, că vom ţineà şi vom păstrà cu tărie şi neschimbate toate lucrurile mai sus scrise din cuvânt în cuvânt[2]) faţă de prealuminăţia sa sus scrisul domn Ian Olbraht, din mila lui Dumnezeu craiu al Poloniei şi al altor ţeri, şi faţă de sus numiţii fraţi ai domniei sale, prinţii Alexandru şi Jigmont, şi faţă de boierii şi supuşii lor, fără nici o înşelăciune şi necredinţă. Iar spre încredinţarea mai sus scriselor lucruri, am poruncit să se atârne la această carte şi peceţile noastre, împreună cu pecetea sus numitului măritului domn al nostru Ioan Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei".

„In nomine Domini amen. Nos Johannes Stephanus waywoda, Dei gracia dominus terre Moldaviensis. Significamus et notum facimus tenore presencium universis quibus expedit easdem lecturis et lectas audituris, omnibus quibuslibet, quod cum superioribus et preteritis temporibus certa inimicicia et notabilis discordia notoriumque bellum fuit inter nos et serenissimum principem dominum et dominum Johannem Albertum, Dei gracia regem Polonie, suppremum ducem Littuanie, Russie Prussieque etc. dominum et heredem, pro tunc temporis sua maiestas supradictus rex interventu serenissimi principis domini Wladislai, eadem gracia regis Hungarie Bohemieque etc., germani sui carissimi, nobis omnes iniurias, offensas et dampna, que sue maiestati nos temporibus superioribus fecimus, dimisit et reliquit, nobisque pacem perpetuam et filijs nostris et omnibus boyeris nostris et filijs filiorum nostrorum et terre nostre Moldaviensi subditisque nostris dimisit et reliquit, pro omnibus predictis et alijs quibusvis preteritis dampnis et offensis, per nos et subditos nostros sue maiestati et subditis eiusdem temporibus preteritis in antea et usque in hactenus factis.

---

[1]) Titlurile boierilor sunt date în exemplarul latinesc în chipul următor: *logoffet, porcolab* şi *capitaneus* (=staroste, polon. starosta), *supremus judex curie* (=дворник), *spatharius, wysthernik, cubicularius* (=постелник), *tisifer* (=чашник), *dapiffer* (=столник), *agazonum magister alias comiss.* In loc de Бланкꙋловичь se zice *Wlaykowycz,* lui Koste î zice *Constantinus alias Coztha*, iar lui Мохила *Kozma Mohila.*

[2]) Orig. ѡ всѣхь рѣчи вишєписанїн въ всѣхъ словахъ, iarăşi o traducere stângace a latinescului „in omnibus punctis, articulis et condicionibus". *Punctum* e tradus ca mai sus cu рѣчь, *articulus* însă cu слово. Mai îndemânatic ar fi fost să-l traducă cu глава capitol. In sec. XVII-XVIII se ziceà la noi *capete* şi *ponturi.*

Et similiter inter nos et prefatum serenissimum principem dominum Johannem Albertum regem Polonie etc. et illustrissimos principes dominos Allexandrum, magnum ducem Littuanie, et Sigismundum similiter ducem, germanos sue maiestatis charissimos, et nostris successoribus ex utraque parte debet esse pax perpetua. Ita quod a modo et in antea tam nos quam nostri heredes et successores in terra nostra Moldaviensi debemus vivere et dominari futuris temporibus integre et secure, sine quovis impedimento predictorum principum, regis Polonie et magni ducis Littuanie et Sigismundj similiter ducis et filiorum successorumque ac subditorum eorundem. Item nos prefatus Johannes Stephanus waywoda cum filio nostro Bogdano waywoda et cum omnibus nostris archiepiscopis, episcopis et consiliarijs ac subditis nostris juramus et promittimus serenissimo principi domino et domino Johanni Alberto regi Polonie etc. ac predictis principibus Allexandro et Sigismundo etc., germanis eiusdem charissimis, ac subditis eorundem, per Deum vivum et genitricem eius, ac sub fide nostra christiana et filij nostri Bogdani waywode et omnium archiepiscoporum, episcoporum omniumque consiliariorum et subditorum nostrorum, quia a modo et in antea cum prefato serenissimo domino et domino Johanne Alberto rege Polonie etc. et germanis sue maiestatis Allexandro et Sigismundo etc., dominis et consiliarijs ac subditis et regnis eorundem, pro predictis omnibus offensis et dampnis ac alijs quibuscunque dampnis, iniurijs et offensis, sub quocunque tempore usque in hunc diem factis, debemus habere et servare perpetuam, inviolatam et infractam pacem et tranquilitatem. Et similiter ipsis et successoribus ipsorum contra quoslibet inimicos cum omnibus viribus et potencia nostra et terra nostra Moldaviensi, consilio et auxilio debemus semper esse secundum possibilitatem nostram. Ita eciam supradictus serenissimus Johannes Albertus rex Polonie et germani sue maiestatis, Allexander magnus dux Littuanie et Sigismundus etc. et filij eorum et heredes, nos Stephanum waywodam filiosque nostros ac filios filiorum nostrorum et subditos ac terram nostram Moldavie ab omnibus inimicis nostris ab omni parte gladio, consilio et hominibus cum omni potencia ipsorum semper secundum possibilitatem eorum nos debent et tenentur tuerj et deffendere et heredes nostros.

Item promittimus nos Stephanus waywoda et filij nostri ac subditj nostri supradicto serenissimo regi Polonie et supradictis germanis sue maiestatis ac subditis eorum, quod esse debemus amicis ipsorum amici et inimicis ipsorum inimici semper, et simili modo supradictus rex et supradicti germani sue maiestatis cum consilio ipsorum et subditorum nobis Stephano waywode et filijs nostris et filijs filiorum nostrorum et boyeris nostris ac omnibus subditis nostris et terre nostre Moldavie debent esse amicis nostris amici et inimicis nostris semper inimici.

Item nullum inimicum nostrum, quicumque inimicus vellet se

nominare dominum terre nostre Moldaviensis et veniret ad suam maiestatem aut ad predictos germanos sue maiestatis, sive ad subditos ipsorum aut quemcumque alium qui pertinet ad regnum Polonie, tunc supradictus rex Polonie etc. et germani sue maiestatis ac heredes non debent huiusmodj hominem suscipere nec locum aut aliquem victum nec graciam nullibi in terris ipsorum, neque aput aliquem subditorum eorum debent dare, sed talem hominem ubicumque audierint aut invenerint in terris ipsorum aut aput quemcumque subditorum eorum, ex tunc sua maiestas et germani eiusdem debent eum licenciare et dimittere de terris ipsorum. Ita quod ulterius in eisdem morari non debeat, nec perpetujs temporibus pausare in dominijs eorum, nec oculte necque manifeste. Item nos supradictus Stephanus waywoda nullum inimicum regie maiestatis, quicumque inimicus vellet se nominare dominum regni sue maiestatis Corone Polonie et veniret ad nos aut ad subditos nostros aut quemcumque alium qui pertineret ad terram nostram, nos non debemus huiusmodj hominem suscipere, neque locum neque victum nullibi in terris nostris ipsi dare, nec apud quemcumque subditorum nostrorum. Sed talem hominem ubicumque audiverimus aut invenerimus in terra nostra aut aput quemcumque subditorum nostrorum, eum nos debemus licenciare et foras dimittere de terra nostra, ita quod ulterius non debeat manere sub dominio nostro, nec oculte nec manifeste.

Item si contingeret quod fugeret aliquis nobilis sive servitor regie maiestatis ad nos vel ad quemcumque subditum nostrum aut in nostram terram, tunc talis debet querere graciam a domino suo rege Polonie etc. per se vel per nostram intervencionem, ex tunc si sibi dimitteret regia maiestas, eidem esse debet tutum et securum redire ad ipsum dominum suum regem Polonie, et si non dimittetur sibi offensa, tunc nos talem non debemus servare nec aput nos nec in terra nostra, nec oculte nec manifeste. Item si contingeret quod fugeret aliquis nobilis noster sive servitor ad regiam maiestatem aut ad predictos germanos eiusdem sue maiestatis aut ubicumque in terras ipsorum vel ad subditos eorundem, tunc talis debet querere graciam a nobis, postulando per se aut per intervencionem regie maiestatis, ex tunc si dimitteremus sibi offensam, eidem esse debet tutum et securum redire ad nos. Et si sibi non dimitteremus offensam, tunc regia maiestas nonde bet eum servare nec aput se nec in terris suis, nec ipsum permittere amplius morari, nec oculte nec manifeste.

Item promisit nobis serenissimus Johannes Albertus rex Polonie et prefati germani sue maiestatis ac heredes ipsorum, si contingeret ex aliqua permissione divina, quod Deus aufferat, quod nos ab aliquo hoste potente, cui resistere non possemus, exiremus de terra nostra sive ad Hungariam sive ad regnum Polonie, tunc terre ambarum maiestatum debent esse aperte nobis Stephano waywode

et uxorj nostre et filijs nostris et boyeris nostris ac uxoribus boyerorum nostrorum unacum subditis et servis nostris et thezauris nostris ac cum omnibus ad nos pertinentibus venire ad maiestates ipsorum, nec non et ad regna eorundem aut ad civitates vel ad castra, ubicumque in predictis regnis suarum maiestatum debemus ambulare et manere. Tunc prefatus serenissimus rex et germani sue maiestatis predicti debent nos Stephanum waywodam et uxorem nostram, filios nostros ac boyerones unacum dominabus eorum et cum omnibus servitoribus nostris ac subditis quibuslibet diligere et in gracia ac honore tenere; et erit nobis securum et benivolum de terris suarum maiestatum iterum recuperare patriam nostram Moldaviam. In tali casu supradictus rex cum germanis sue maiestatis ac heredibus eorum cum omnibus potencijs debent nobis auxiliarj cum omni potencia eorum, quatinus possemus recuperare et locari iterum ad predictum regnum nostrum Moldaviense. Et cum nobis Deus concedet recuperare e contra regnum nostrum Moldaviense, tunc nobis Stephano waywode e contra esse debet securum et benivolum ac apertum sine omni dampno exire de terris suarum maiestatum cum uxore nostra et cum filijs nostris universoque thezauro, et cum omnibus boyeris nostris ac cum omnibus servitoribus nostris ac alijs omnibus rebus, hijs quas nobiscum habuerimus, e contra ad patriam nostram Moldaviam.

Item nos Stephanus waywoda promisimus et promittimus supradicto regi Polonie et supradictis germanis sue maiestatis ac heredibus ipsorum et terris eorundem nunquam sue maiestati aliquod dampnum neque lesionem aut inimiciciam facere debemus, neque opere neque consilio, neque oculte nec manifeste. Et si intelligeremus ex aliqua parte aliquod malum, dampnum aut impedimentum a quibuscumque inimicis suarum maiestatum, tunc nos eisdem hoc totum debemus significare; et similiter prefatus rex ac prefati germani sue maiestatis promiserunt nobis Stephano waywode et filijs nostris ac filijs filiorum nostrorum et terre nostre Moldaviensi, quod nunquam nobis aliquod malum, dampnum aut impedimentum aut inimiciciam facere debent, neque opere neque consilio, neque oculte nec manifeste. Et si intelligerent ex aliqua parte a quibuscumque nostris inimicis aliquod malum aut dampnum aut impedimentum, tunc maiestates eorum nobis et filijs et terre nostre Moldaviensi hoc totum debent nobis significare et intimare.

Item quandocumque voluerit serenissimus dominus Wladislaus, Dei gracia rex Hungarie Bohemieque etc. dominus noster graciosus ac predictus serenissimus Johannes Albertus rex Polonie et predicti germani suarum maiestatum, bellum movere et expedicionem bellicam facere Domino favente personaliter proficiscerentur cum totis viribus et potencijs suis contra imperatorem Thurcorum et terras ipsius, tunc serenissimus dominus Wladislaus rex Hungarie Bohe-

mieque etc. dominus noster graciosus proficiscetur[1]) et transsibit per terram Bazarabie et illic transsibit Danubium in terram imperatoris Thurcorum. Item eciam eodem tempore serenissimus Johannes Albertus rex Polonie unacum germanis sue maiestatis debet navigare et transsfretare per Danubium similiter in terram imperatoris Thurcorumsed in portu [2]) qui w[u]lgariter nuncupatur Oblosycza, aut ubi comodius videbitur, intelligendo se mutuo ambo reges predicti et cum predictis germanis eorundem unaque nobiscum predicto Stephano waywoda, quomodo melius et comodius ipsis et nobis videbitur; et tunc eciam nos Stephanus waywoda solus in propria persona et cum tota potencia nostra et terra Moldaviensi, ac successores nostri tenebuntur unacum maiestatibus eorum [3]), in persona nostra proficiscemur contra imperatorem Thurcorum. Item, quod Deus aufferat, quod protunc essemus grandi infirmitate detentus, quod non possemus solus in propria persona unacum ipsorum maiestatibus proficisci, tunc filius noster Bogdanus waywoda unacum ipsis in propria persona cum omni potencia sua et viribus nostris, aut ille quem nos cum earum maiestatibus mittemus, proficisci debet.

Item ad illud tempus expedicionis serenissimi predicti reges [4]), Wladislaus rex Hungarie Bohemieque etc. et Johannes Albertus rex Polonie, nec non et Alexander magnus dux Littuanie, unacum germano suo Sigismundo duce etc., promiserunt nos Stephanum waywodam semper deffendere et terram nostram Moldaviensem ab imperatore Thurcorum et ab ipsius exercitibus, semperque penes nos et una nobiscum stare ac nobis dare auxilium contra prefatum imperatorem Thurcorum et exercitum eius. Item nos Stephanus waywoda ad hoc eciam tempus quandocumque audierimus de transsitu Thurcorum ad terras et ad dominia serenissimorum predictorum dominorum regum Hungarie et Polonie et predictorum germanorum eorundem, tunc quanto cicius potuerimus ambobus regibus et germanis ipsorum debemus scitum dare et intimare, et nullum consilium neque auxilium ipsis Thurcis debemus dare, excepto quod aliqua [5]) vis vel potencia imperatoris Thurcorum aut sanczagorum aut quorumcumque subditorum eiusdem supervenerit, nosque astringeret et coar[c]taret ad dandum auxilium eis, essemusque ipsis in auxilium sine voluntate nostra, tunc propterea fides nostra et filij nostri Bogdani waywode ac fides boyerorum nostrorum ne-

---

1) La Hurmuzaki greşit *proficisceretur*.

2) In rus. брод vad; cf. în exemplarul lui Olbraht „in portu alias *przewoz*" (Uljanickij, o. c., p. 160).

3) Aceste şapte cuvinte, superflue, lipsesc în textul rusesc.

4) La Hurmuzaki greşit *regis*.

5) La Hurmuzaki greşit *in quantum* în loc de *aliqua*; cf. în textul rusesc нѣкоторая моц.

que ipsa pax[1]) bene ordinata, fracta et violata nullatenus fore intelligatur, neque nos causa huius facti culpabiles videamur; sed Thurcis, in quantum potuerimus, eis inimicus erimus.

Item mercatoribus de terris regis Polonie et magni ducis Lituanie ubique in regno nostro Moldavie erit et esse debet eis securum et apertum ire, equitare et mercari, solutis tamen theolonijs debitis, iuxta antiquam legem et secundum depositoria antiqua. Item similiter regia maiestas et illustris princeps magnus dux Littuanie debet permittere mercatores nostros per terras et dominya ipsorum ire, equitare et mercari libere et pacifice, solutis tamen theolonijs debitis, iuxta antiquam legem et secundum antiqua depositoria.

Item similiter de limitibus graniciarum ex utraque parte nos debemus committere capitaneis Hwtiniensi et Charnawociensi tunc vero et pro tempore existentibus ita videlicet quod si aliquando contingeret alicui ex subditis aut cuicumque de terris sue maiestatis ac supradictorum germanorum eiusdem quodcumque dampnum aut quecumque iniuria a subditis nostris aut quocunque alio ex terris nostris, et sic ille cui erit iniuria debet requirere iusticiam a capitaneo Chotiniensi et Charnovociensi, et capitanei Chotiniensis et Charnovociensis debent habere potestatem super quolibet subdito nostro, habendo Deum pre oculis debent facere iusticiam cui iniuria facta fuerit, hominibus de terra regie maiestatis ac predictorum germanorum eiusdem. Et similiter subditis nostris quando contingerit aliqua iniuria cuicumque a subditis regie maiestatis sive de terris eiusdem, tunc ipse similiter debet requirere iusticiam a capitaneo Camenecensi, et capitaneus Camenecensis similiter debet habere potestatem a suo domino rege Polonie super quemlibet subditum regie maiestatis et debet facere iusticiam hominibus et subditis nostris, habendo Deum pre oculis. Item quando contingeret aliqua notabilis iniuria sive discordia inter capitaneos aut subditos hinc inde nostros, tunc de eo nos debemus significare regie maiestati et similiter regia maiestas debet nobis significare. Tunc ex utraque parte debemus mittere et deputare consiliarios nostros ut istud reviderent iusticiamque debitam et indilatam facerent; et nihilominus propter huiusmodi discordias et dissensiones privatas[2]) subditorum nostrorum ex utraque parte quomodolibet exoriundas, pax et concordia premissa fracta non intelligatur.

Que omnia et singula suprascripta nos supradictus Johannes Stephanus waywoda, Dei gracia dominus terre Moldaviensis, in omnibus punctis, condicionibus et articulis rata et grata habere, in

---

[1]) La Hurmuzaki greşit *in opere ipso pace*; cf. în textul rusesc и покои стокмлєнїи (p. 424).

[2]) La Hurmuzaki greşit *prenominatas;* cf. exemplarul lui Olbraht din 15 Aprilie, ap. Uljanickij, o. c., p. 162.

fidem nostram christianam promittimus, unacum filio nostro Bogdano waywoda et omnibus archiepiscopis et episcopis ac cum omnibus boyaris consiliarijs et subditis et omnibus ad nos pertinentibus, serenissimo principi domino et domino Johanni Alberto, Dei gracia regi Polonie etc., et germanis sue maiestatis Alexandro et Sigismundo etc. et omnibus heredibus eorum et subditis quibuslibet firmiter, inviolabiliter et illese observare, tenere et adimplere debemus, nos et similiter omnes subditi nostrj ita adimplere et tenere debent, sine omni sortilegio et excusacione cautelosa qualicumque. Harum nostrarum quas ad maiorem securitatem et premissorum omnium firmiorem stabilitatem et fidem, sigillum nostrum majus et sigillum filij nostri Bogdani waywode sigillaque archiepiscoporum, episcoporum et boyerorum nostrorum consiliariorum nobiscum existentium fecimus appendi vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in Herlow, feria quinta proxima ante festum sancte Margarethe virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo nono etc.

Et nos Georgius archiepiscopus Szoczaviensis et terre Moldaviensis, Vassilius episcopus de Romano foro, Ioanisius episcopus Radowecziensis, Johannes Tewtwl logoffet, Doma Wlaycowycz porcolab, Boldor supremus judex curie, Herman porkolab, Sthepthul porkolab, Doma Brudul porkolab, Theodorus et Negrile capitanei Chotimenses, Ieremias et Dragoscha Nemczenses, Sandro porkolab de Novo Castro, Lucas Arbur Szoczaviensis, Johannes Grwmacz[1]) capitaneus Czarnoviciensis, Ivanko et Alexius de Orheow[2]), Constantinus alias Coztha porkolab Sorociensis, Kalno spatharius, Izak wysthernik, Domsa cubicularius, Kozma Mohila tisifer[3]), Ffronthysth dapiffer, Petrica agazonum magister alias comiss, domini consiliarij terre Moldaviensis, cum prefato magnifico domino Johanne Stephano, Dei gracia domino terre Moldaviensis, domino nostro graciosissimo, hic ad presens in Herlow constituti, promisimus et promittimus sub fide nostra christiana, simul cum prefato domino nostro graciosissimo, omnia suprascripta in omnibus punctis, articulis et condicionibus supradicto serenissimo domino Johanni Alberto, Dei gracia regi Polonie, et predictis germanis sue maiestatis, videlicet illustrissimo principi domino Alexandro, magno duci Littuanie, et domino Sigismundo similiter duci etc. omnibusque prelatis et baronibus et subditis eorum omnia firmiter et inviolabiliter tenere et observare, sine omni dolo et fraude in fidem premissorum sigilla nostra cum sigillo pendenti magnifici domini nostrj Johannis Stephani waywode, domini terre Moldaviensis, presentibus fecimus subappendj. Datum in Herlow anno, die quibus supra etc".

---

[1]) La Hurmuzaki *Brwmacz.*
[2]) La Hurmuzaki *Oschow.*
[3]) La Hurmuzaki... *fer.* Lectura noastră e sigură. Cuvântul neobișnuit *tisifer* este format probabil din mediolat. *tasa*, franc. *tasse*, germ. *Tasse.*

CLXXIX

Suceava, 14 Septemvrie 1499.

Ştefan încheie un tractat de alianţă cu Alexandru, marele duce al Litvaniei, prin care îşi făgăduesc a fi prieteni unul altuia, a aveà aceiaşi prieteni şi neprieteni, a se înştiinţà unul pe altul de primejdiile ce-i ameninţă, a-şi extrădà unul altuia pe pribegii trădători, iar celor iertaţi a le da voie să se întoarcă în ţara lor, a face dreptate pentru delictele şi crimele întâmplate la graniţe şi a nu pune nici un fel de piedecă negoţului dintre amândouă ţările, păstrându-se vămile obişnuite.

[† Милостїю божї]ею мы Стефан воевода, господарь земли молдавскои, знаменито чиним [ис] сим листом нашим въсѣм кто на нем оузрит или чтѹчи его ѹслышит, каждомѹ добромѹ аще комѹ потребизна [боудет, иж изеднали сѧ есмо и помирили сѧ есмо] и оузѣли есмо промежи собою и промежи наш[ими дѣтми мир вѣчныи с прїѧтелем нашим], съ нашим добрим [велеможним] Алеѯандрѡм, божїю милостїю велик[им кнѧзем литовс]ким, [рѹским, прѹским, жомонтским, мазовецким и иных, на то как ѡт сего дне] наперед да [и]мае[м] емѹ быти добрїи и правїи [прїѧтель, со всим сръдцом и со] всею [нашею ?] прав[д]ою и вѣрою, [до мо]его живота [и до живота дѣтеи наших.

И ни едии непрїѧтел и злѡмыслител прїѧтелѣ нашего Алеѯандра] великого [кнѧзѧ] да не имает ни оу нас и нигде оу нашеи земли, ни оу [кого ѡт наших] поддан[ных мѣстца а]ни жадного поживленїа, [али] боуд которим [прїѧтелем прїѧтелѣ нашего великого кнѧзѣ и дѣтем его и подданым его и землѧм его, земли] литовск[о]и и роуск[о]и и жо[монтскои и иных, мы и дѣти наши и] поддан[нїи наши] да смо добри и прави [при]ѧтели, и въ въсем имаем емѹ [и зе]мла[мъ его прїѧти [1]). А ѡн по томоуж мает нам и нашеи земли прїѧти.

А коли бы] поганство хотѣло рѹшити сѧ черес нашѹ землю и хотѣли [бы шкѡдоу чинити] против землѣ[м] прїѧтелѣ на[шего Але]-

---

[1]) Intregirea acestui articol nu e sigură, deoarece într'un loc din această parte foarte deteriorată a pergamentului am cetit cuvintele прїѧтелемъ прїѧтелъ = prietenilor prieten; aceste două cuvinte nu se află în tractatul dela 1528, se întâlnesc însă în tractatele anterioare domniei lui Ştefan cel Mare.

ѯандра великого кнѧзѣ литовского, [тwгди маем прїѧтелеви нашомѹ Алеѯандроу великомоу кнѧзю][1]) ведомо давати [и в том емоу и землам его прїѧтн.

А кто бы погадал на живот прїѧтелѣ нашего] Алеѯандра [великого кнѧзѧ литовского и забежит в нашоу землю, мы маем того зрадцоу] выдати с нашеи земли прїателеви нашемѹ Алеѯандрѹ великомѹ [кнѧзю литовскомѹ]. А пак аже сѧ прилѹчит да побѣгнет которыи бwѧрин или слоуга] прїателѣ нашего Алеѯандра велико[го кнѣзѣ литовского до нас, або боуд где до нашое земли], тот бы имал wдослати сѣ до своего господарѣ а нашего прїателѣ [Алеѯа]ндра великого кнѣзѣ, просѣ[чи] соби мирѹ. [И простил бы его] Алеѯандръ великїи кнѣз, [и емоу бы слободно вернѹти сѣ] до своего господарѣ до Алеѯандра великого кнѣзѣ, [а естли][2]) не имал бы соби [прощенїа wт великого кнѣзѣ, нам не] держати его ни оу нас [или] где инде[3]) оу нашеи земли емоу не меш[кати.

А коли бы сѧ пригодили которїи кривди людем и подданым или людем поддан]них прїателѣ наше[го Але]ѯандра великого кнѣзѣ, [алюбо нам алюбо подданным нашым алюбо нашим людем алюбо людем] подданных наших [в границѣх, в тадбах, в розбоѧх и в грабежох и въ иных рѣчах], ино нашим старо[ст]ам и врѣдни[ком] граничним [wбославши сѧ съ wбѹ сторон изех]ати сѣ на границах[4]), и прав[о] тым дѣлwм wбыдним всим [ч]и[ни]ти [на wбѣ сторwни, бес wтволоки.

А такеж коупцwм] wт землѣ прїѧтелѣ нашего Алеѯандра великого кнѣзѣ, [wт земли литовскои, рѹ]скои и жемоитскых и иных, да ест им слободно и доброволно [и wтворено везде до нашои земли] прїехати, заплативше правое мыто.

Тwе въсе вы[шеписа]нное мы вышеписаннїи Іw Стефан воевода, божїею милостїю господаръ земли молдавскои, [с]любѹем и слюбили есмо [и присѣгали есмо здержати и наполнити, без лести и без] въсѣкои хитрости и без каждои зради, при нашеи чти и при нашеи дѹши и при нашеи христїанскwи вѣри. А на то ест вѣра и дѹша наша, и вѣра и дѹша дѣтеи наших, и вѣра и дѹша въ[сѣх бо]ѧр наших молдавских, и великых и малих. А на болшѹю крѣ[пост] и потвръжденїе томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, нашѹ печат бwлшѹю и печат сына нашего Богдана воеводи, [и печати] боѧр наших рад[ных] велѣли есми завѣсити к семѹ нашемѹ листѹ.

Мы боѧре земли молдавскои, рада господарѣ нашего Сте-

---

1) S'ar puteà adăogà: або его старостам w тwм.
2) Sau пак.
3) Sau и нигде.
4) Lipsește на берег Днистра.

фана воеводы : Іωн Тъоутѹл логофет, Дѹма Влаик[ѹл]овнч [1]) паркалаб, Бωлдωр двωрник, Хръман паркалаб, Щефѹл паркалаб, Дѹма Брѹдѹр паркалаб, Тωадер и Негрилъ старост[и] хотѣнскїи, Еремїа и Драгоше паркалабове немецкїи, Шендр[ика] [2]) паркалаб новградскїи, Лѹка Арбѹре портар сωчавскїи, Іωн Грѹмаз староста [черновскїи, Иванко и Алеѯа паркалабове ωрхенскїи, [Кост]е староста [с]ороцкїи, [Кълнъѹ спътар], Исак вистѣрник, Доумша постелник, Могила чашник, Фроунтеш столник, Петрика комис и иныи боıаре що при том были. Писан оу Сωчавѣ, в лѣто ҂ѕз, мѣсѧца септеврїа д҃і день, на день въздвиженїа честнаго креста, а нашего господства лѣто м҃в и на трет[їе] текъщее.

Pecetea cea mare a domnului, 8 cm. în diametru, perfect de bine păstrată — cea mai frumoasă din câte le-am văzut până acum — cu legenda: † ПЄЧѦТЬ ІѠ СТЄФАНЬ ВОЄВѠДА, ГѠСПОДАР ЗЄМЛИ МѠЛДАВСКОИ, şi 18 peceţi boereşti, 9 deastânga şi 9 deadreapta, în ceară neagră şi atârnate cu mătase verde. Lângă pecetea domnului, la stânga, se află pecetea fiului său Bogdan, în ceară roşie şi cu mătase roşie, de c. 2 cm. în diam. şi cu legenda: † ІѠ БОГДАН СНЬ СТЄФАНА ВОЄВОД, având două ligaturi: ѦН = АН în cuvântul al doilea şi ѦНА = АНА în cuvântul al patrulea. Dintre peceţile boereşti s'au păstrat bine numai ale lui Duma Vlaicul şi Zbierea stolnicul la stânga, ale lui Tăutul logofătul, Boldur vornicul şi Coste posadnicul la dreapta. Emblemele sunt cele cunoscute din alte documente, iar legendele: [† ПЄЧАТЬ П]АНА СБІА[РИ СТО]ЛН[ИКА] (c. 3 cm. în diam.); † ПЄЧАТЬ ПАНА ДѸМИ ВЛАИКѸЛ (c. 3 cm. în diam., poate să fie în ceară verde); † ПЄЧАТЬ ПАНА ТЪѸТѸЛА ЛОГ[О]ФЄТА; † ПЄЧАТЬ ПАНА БѠЛДОРА ДВѠРНИКА (cu ligatura ѦН în ПАНА); † ПАН КОСТ[Ѧ П]ОСАДНИК (cu ligatura НК între cele două cuvinte dela început şi cu ligatura НИ în al treilea).

— Orig. în Arhivul principilor Radziwiłł din Nieświeź, gubernia Minsk, în Rusia, unde se află şi celelalte tractate ale domnilor Moldovei cu marii duci ai Litvaniei, cunoscute până acum numai din copiile neexacte ale Metricei Litvane, şi nu toate. Unele sunt foarte deteriorate, fiindcă au fost deseori îngropate în pământ, ascunse în pivniţi sau scăpate din flacări. Cel mai deteriorat din toate este al lui Ştefan cel Mare. El se poate întregì cu ajutorul celorlalte şi anume cu tractatul lui Petru Rareş dela 11 Ianuarie 1528, care are aceleaşi articole ca al lui Ştefan. Aceste două se deosebesc şi de cele anterioare lor, 1434, 1442 şi 1445 [3]), şi de cele posterioare până la 1555. In textul de mai sus tot ce e tipărit

[1]) Cf. la p. 441 *Wlaykowycz*.
[2]) In tractatul cu regele Poloniei Şandru (Шандрѹ).
[3]) Acestea se vor publicà într'un alt volum al Comisiei Istorice.

în parenteze şi cu literă mică e luat din tractatul lui Rareş. Din note se vede unde întregirea e mai sigură și unde e mai puţin sigură.

Urmează traducerea:

„Din mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţării Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor câţi se vor uità la dânsa sau o vor auzì cetindu-se, fiecărui om bun care ar aveà trebuinţă de dânsa, că ne-am unit şi ne-am împăcat şi am făcut pace veşnică, între noi şi între copiii noştri, cu bunul nostru prieten măritul Alexandru, din mila lui Dumnezeu mare cneaz al Litvei, al Rusiei, Prusiei, Jomoitiei, Mazoviei şi al altor ţări, spre aceea, ca de azi înainte să-i fiu bun şi adevărat prieten, din toată inima şi cu toată dreptatea şi credinţa, cât voiu trăì eu şi cât vor trăì copiii mei.

Şi niciun neprieten sau răuvoitor al prietenului nostru al marelui cneaz Alexandru nu va găsì la noi sau undeva în ţara noastră, la vreunul dintre supuşii noştri, loc de petrecere sau hrană; ci tuturor prietenilor prietenului nostru ai marelui cneaz şi ai copiilor lui şi ai supuşilor lui şi ai ţărilor lui, a ţerii Litvei şi Rusiei şi Jomoitiei şi altor ţări, noi şi copiii noştri şi supuşii noştri le vom fi buni şi adevăraţi prieteni; şi întru toate îi vom fi binevoitori lui şi ţărilor lui. Tot aşà de binevoitor ne va fi şi el nouă şi ţării noastre.

Iar dacă păgânătatea ar vrea să străbată prin ţara noastră şi să facă pagubă în ţările prietenului nostru Alexandru, marele cneaz al Litvei, atunci avem să dăm de ştire prietenului nostru marelui cneaz Alexandru şi avem să-i fim de folos, lui şi ţărilor lui.

Iar dacă cineva care s'ar fi atins de viaţa prietenului nostru a marelui cneaz Alexandru al Litvei şi va fi pribegit în ţara noastră, pe un vânzător ca acela avem să-l dăm din ţara noastră pe mânile prietenului nostru Alexandru, marele cneaz al Litvei. Şi iarăşi, dacă s'ar întâmplà să pribegească vreun boier sau vreo slugă de-a prietenului nostru Alexandru, marele cneaz al Litvei, la noi sau oriunde în ţara noastră, acela are să fie trimes îndărăt la domnul său, la prietenul nostru marele cneaz Alexandru, după ce-şi va fi cerut pace şi-l va fi iertat marele cneaz Alexandru, şi va aveà voie să se întoarcă la domnul său, la marele cneaz Alexandru. Iar dacă nu va fi căpătat iertare dela marele cneaz, n'avem să-l ţinem la noi, nici n'are să lăcuească alt undeva în ţara noastră.

Iar dacă s'ar întâmplà la graniţe vre-o strâmbătate oamenilor şi supuşilor prietenului nostru, ai marelui cneaz, sau oamenilor supuşilor prietenului nostru Alexandru marelui cneaz, sau nouă, sau supuşilor noştri, sau oamenilor noştri, sau oamenilor supuşilor noştri, vreun furt, vreo tâlhărie, vreo pradă sau altceva, atunci avem să trimetem, de amândouă părţile, la staroştii şi la diregătorii noştri dela graniţe, ca să se întrunească şi să facă dreptate tuturor celor nedreptăţiţi, de o parte şi de alta, fără întârziere.

Deasemenea neguţătorii din ţările prietenului nostru ale marelui cneaz Alexandru, anume din ţara Litvei, din ţara Rusească, din ţara Jomoitiei şi din alte ţări, să fie slobozi şi volnici să vie în ţara noastră, care le stă deschisă în tot locul, numai să-şi plătească vama cea dreaptă.

Toate aceste mai sus scrise, noi mai sus scrisul Ioan Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, făgăduim şi am făgăduit şi am jurat să le ţinem şi să le împlinim, fără înşelăciune, fără niciun vicleşug şi fără nicio călcare de jurământ, pe cinstea noastră şi pe sufletul nostru şi pe credinţa noastră creştinească. Iar spre aceasta este credinţa şi sufletul nostru, şi credinţa şi sufletul copiilor noştri, şi credinţa şi sufletul tuturor boierilor noştri moldoveneşti, şi mari şi mici. Iar spre mai mare tărie şi temeinicie a tuturor acestora mai sus scrise, am poruncit să se atârne la această carte a noastră pecetea noastră cea mare, şi pecetea fiului nostru Bogdan Voevod, şi peceţile boierilor noştri sfetnici.

Noi boierii ţării Moldovei, sfatul domnului nostru Ştefan Voevod: Ion Tăutul logofăt, Duma al Vlaicului pârcalab, Boldor vornic, Hârman pârcalab, Şteful pârcalab, Duma Brudur pârcalab, Toader şi Negrilă staroşti de Hotin, Eremia şi Dragoşe pârcalabi de Neamţ, Şendrică pârcalab de Cetatea Nouă, Luca Arbure portar de Suceava, Ion Grumaz staroste de Cernăuţi, Ivanco şi Alexa pârcalabi de Orheiu, Coste staroste de Soroca, Câlnău spătar, Isac visternic, Dumşa postelnic, Moghila ceaşnic, Frunteş stolnic, Petrica comis şi alţi boieri ce au fost de faţă la aceasta. Scrisu-s'a în Suceava la anul 7007, în ziua a 14-a a lunei Septemvrie, în ziua Inălţării Sfintei Cruci, în anul al patruzeci şi doilea spre al treilea curgător al domniei noastre".

CLXXX

1499.

Ştefan, răspunzând la solia marelui duce al Litvaniei Alexandru, prin diacul său Costea, îi spune că solia sa la marele cneaz al Moscvei n'a dat nici un rezultat, deoarece acesta se plânge că ginerele său Alexandru nu se ţine de stipulaţiunile tractatului încheiat între dânşii, că întreţine relaţiuni cu duşmanii săi, în special cu fiii lui Ahmat, că sileşte pe fiica sa să treacă la catolicism şi face presiuni în acelaş sens asupra principilor şi boierilor ruşi din ducatul său. Ii mai spune că trimete din nou pe Costea la Ivan Vasilievici şi că e gata oricând să intervină în mod împăciuitor între

ei doi. O altă solie a trimes la Mendli-Ghirei, hanul tătăresc din Perecop; despre rezultatul ei îl va înştiinţà îndată ce îl va aflà. La sfârşit îi cere să trimeată îndărăt pe Moldovenii pribegiţi în Litvania şi să intervină pe lângă fostul sol Boguş ca acesta să plătească lui Fedor, storostelui de Hotin, cei 120 de zloţi împrumutaţi pentru răscumpărarea unei femei scăpate din robia tătărească de un Jidan.

Тое посольство ѡтъ Стефана, воеводы волоского, напротивъ посольства Богꙋшова.— Посольство ѡтъ Стефана, воеводы волоского, до великого кнѧзѧ литовъского Ꙗлександра, Костею дьѧкомъ.

Што прысылалъ еси къ намъ своего посла Богꙋша дьѧка, напоминаючы намъ ижъ и передъ тымъ послалъ еси своихъ пословъ до насъ, поведаючы намъ вашꙋ прыгодꙋ, котораѧ вамъ стала се ѡтъ тьстѧ вашого а нашого свата великого кнѧзѧ московъского, што жъ ѡнъ зъ доконъчаньѧ своего и крестъного целованьѧ вамъ выстꙋпилъ и люди свои моцно вослалъ ꙋ вашꙋ землю и шкоды вамъ великии поделалъ, и мы тогды вашей милости, длѧ прыѧтелѧ нашого милого, нашого посла до великого кнѧзѧ московъского послали, напоминаючы емꙋ, штобы ѡнъ ѡтъ того ꙋмыслꙋ и воли своее повъстѧгнꙋлъ [1]) и зъ вами бы миръ ималъ.

И тотъ нашъ посолъ ѡтъ толе сѧ верънꙋлъ и до насъ прыехалъ, и ваша милость, какъ же розꙋмеете съ того посольства, ничого не стало вамъ.

И мы посольствꙋ вашое милости, што до насъ [2]) посломъ вашое милости Богꙋшомъ дьѧкомъ, гораздо есмо врозꙋмели.

И [3]) такъ абы есте знали ваша милость, бо исъ тымъ [4]) вашымъ посломъ и великого кнѧзѧ московъского посолъ до насъ прышолъ, и въ посольстве што ѡтъ великого кнѧзѧ до насъ правилъ ѡнъ на вашꙋ милость сию [5]) винꙋ ставлѧеть [6]), рекꙋчы што [7]) ѡнъ не радъ бы былъ томꙋ, што межы вашою милостью

1) In Akty Zapadnoj Rosii повстѧгнꙋлъ сѧ.
2) In A. Ž. R. se adaoge: повѣдали есте.
3) In A. Z. R. Ꙗ.
4) In A. Z. R. що съ тымъ.
5) In ms. сюю; în A. Z. R. всю.
6) In A. Z. R. вставлѧетъ.
7) In A. Z. R. штожъ.

зъ великимъ кнѧземъ московъскимъ таково дело стало сѧ, але коли посылали есте ваша милость своихъ пановъ до великого кнѧзѧ московъского, абы есте ȣзѧли ваша милость съ нимъ любовъ и доконъчанье, и дочеръ бы свою за тебе далъ, и любовъ и доконъчанье съ нимъ взѧли есте, и крестъ есте целовали, а ѡ дочеръ его твои панове изъ его боѧры ȣговорыли, какъ его дочеры быти и греческий законъ деръжати; да и грамотȣ твою ȣтверъжонꙋю на то далъ[1]), што его дочеры деръжати свой законъ греческий и[2]) къ рымъскомꙋ законꙋ ее не нꙋдити. И ты, по своей ȣтверъжоной грамоте и какъ панове твои ȣговорыли, емꙋ ни въ чомъ не исправлѧешъ: дочеръ его нȣдишъ прыстꙋпити къ рымъскомꙋ законꙋ, а имѧ его къ немꙋ пишешъ не по томꙋ, какъ межы васъ въ доконъчальныхъ грамотахъ писано, а къ недрꙋгомъ его къ Охъматовымъ детемъ посылаешъ а[3]) наводишъ ихъ на его, да и[4]) къ иным недрꙋгомъ его на его лихо посылаешъ, да и въ ыныхъ делехъ во многихъ по доконъчанью и по крестъномꙋ целованью емꙋ не исправлѧешъ. Я нине болъшы того, не въчалъ[5]) еси емꙋ правити и къ дочеры его прыслалъ еси ѡтметъника греческого законꙋ, владыкꙋ Смоленского, да бискꙋпа Виленъского и черънъцовъ Берънадыновъ, съ тымъ штобы ѡна выстꙋпила зъ греческого законꙋ и прыстꙋпила бы къ рымъскомꙋ законꙋ. Такъжо[6]) и ко[7]) кнѧземъ и къ паномъ рꙋскимъ и ко въсей Руси, которыи деръжать греческий законъ, посылалъ еси тогожъ владыкꙋ Смоленского да бискꙋпа Виленъского, да говорылъ[8]) имъ ѡтъ тебе штобы прыстꙋпили къ рымъскомꙋ законꙋ. Ино за то, кажеть, ажъ[9]) межы васъ тыи дела такъ стали се, а ѡнъ былъ съ вами взѧлъ любовъ и доконъчанье и свойство съ вами вчынилъ, хотечы съ вами доброго пожытьѧ и до века; а кажеть, ажъ[10]) ѡнъ томꙋ не радъ былъ, што которыи дела нине вамъ съ нимъ такъ стали се.

Про тожъ, естли ваша милость такъ чынили, ваша милость

[1]) In A. Z. R. далъ еси.
[2]) In A. Z. R. а.
[3]) In A. Z. R. и.
[4]) In A. Z. R. lipseşte.
[5]) In A. Z. R. ꙋчалъ.
[6]) In A. Z. R. такожъ.
[7]) In ms. greşit ко къ.
[8]) In A. Z. R. говорили.
[9]) In A. Z. R. ижъ.
[10]) In A. Z. R. и кажетъ, ижъ.

делайте ꙗко знаете, какъ межи васъ доконъчанье было [1]); а чей быхмо [2]) могли ꙋчынити промежы вами любовъ и миръ и доконъчанье, ꙗкъ и перъвей было.

Бо и теперъ послали есмо нашого посла Костю дьꙗка до вашой милости и сегожъ посла [3]) и до великого кнꙗзꙗ московъского, ради тоежъ прыгоды вашей милости, што ѡтъ него вамъ стала сꙗ; бо [4]) и такъ бы есте знали ваша милость, бо мы по записꙋ и подълугъ прысꙗги нашое, што мы зъ [5]) вашою милостью маемо [6]), и въ той и въ другой вашой милости прыгоде бꙋдемъ сꙗ силовати за роботꙋ вашой милости прыꙗтелꙗ нашого милого, ꙗкъ бы за нашꙋ добротꙋ.

И нашого посла послали есмо посполъ зъ московъскимъ посломъ, который теперъ въ насъ былъ, и тымъ [7]) московъскимъ посломъ тыижъ речы которыи и нашымъ посломъ до великого кнꙗзꙗ московъского послали есмо; и ваша бы милость сихъ пословъ, нашого а [8]) и московъского, пропꙋстили миръно черезъ вашей милости земли, длꙗ нашое воли; бо сии послове не ходꙗть на злость вашей милости, але на добротꙋ вашей милости.

Такъ же [9]) ваша милость абы есте знали, бо послали есмо нашого посла до Мендли-Кгерея, цара Перекопъского, вашее жъ милости тоежъ [10]) длꙗ прыгоды, и какъ тотъ нашъ посолъ ѡтъ Татаръ прыйдеть исъ которымъ посельствомъ, мы такежъ вашей [11]) милости пошълемо и дамо вашей милости знати.

Господаръ мой Стефанъ воевода велелъ твоей милости говорыти: ꙋ вашое милости сꙋть люди Волохове што ѡтъ его земли ѡтъ земли молъдавъское [12]), и ваша милость бы есте тыхъ людей ꙋ васъ не деръжали [13]), але до его земли ѡтослали, по прысегахъ и по записехъ [14]) што маете ваша милость промежи вами [15])

---

1) Ca în A. Z. R.; în ms. greşit былн.
2) In A. Z. R. а мы рады быхмо.
3) In A. Z. R. и егожъ послали.
4) In A. Z. R. lipseşte.
5) In A. Z. R. за.
6) In A. Z. R. маемъ.
7) In A. Z. R. а съ тымъ.
8) In A. Z. R. lipseşte.
9) In A. Z. R. такожъ.
10) In A. Z. R. тожъ.
11) In A. Z. R. къ вашей.
12) In A. Z. R. Волохове отъ его земли Молдавскоѣ.
13) In A. Z. R. бы тыхъ людей ꙋ себе не держали есте.
14) In A. Z. R. по присѣгамъ и по записемъ.
15) In A. Z. R нами.

И такъже бы есте знали[1]) ваша милость: коли вашей милости посолъ, Богушъ дьякъ, былъ ȣ насъ, ѡнъ тү[2]) знашолъ ȣ ѡдного Жыда ѡдну паню ѡтъ Татаръ выкуплена, и не мелъ вашой милости посолъ чымъ заплатити тоту паню ѡтъ того Жыда[3]), але поручылъ за себе нашого боярына Федора, хотенъского старосту, сто и двадъцать[4]) золотыхъ ȣгоръскихъ черъленыхъ, и имелъ ихъ послати къ немȣ до Хотеня на день вознесеныя христова, и листъ тотъ вашое милости посолъ на себе далъ. Про тожъ абы есте ваша милость ȣзвелели[5]) томү Богушеви, абы прыслалъ тыи пенязи нашому боярыну.

Solia lui Ştefan, voevodul Moldovei, ca răspuns la solia lui Boguş.—Solia lui Ştefan, voevodul Moldovei, către marele cneaz al Litvei Alexandru, prin diacul Costea.

Ai trimes la noi pe solul tău Boguş diacul aducându-ne aminte că şi înainte de aceaşta ţi-ai trimes solii tăi la noi, istorisindu-ne neplăcerea ce ţi s'a întâmplat din partea socrului tău şi a cuscrului nostru, a marelui cneaz al Moscvei: cum şi-a călcat jurământul făcut la încheierea păcii dintre voi şi cum a trimes pe oamenii săi cu putere în ţara voastră şi v'a făcut mari pagube. Noi atunci, pentru milostivirea voastră, iubitul nostru prieten, am trimes un sol al nostru la marele cneaz al Moscvei, îndemnându-l[6]) să se lapede de acel gând şi de acea voinţă şi să aibă pace cu voi.

Acel sol al nostru s'a întors deatunci şi a venit la noi, dar, precum veţi înţelege milostivirea voaştră din această solie, n'a eşit nimic pentru voi.

Solia milostivirei voastre, trimeasă la noi prin solul milostivirei voastre Boguş diacul, am înţeles-o bine. Şi să ştiţi milostivirea voastră, că odată cu solul voştru a sosit la noi şi un sol al marelui cneaz al Moscvei, şi în solia ce a adus

---

[1]) In A. Z. R. такожъ бы знали есте.
[2]) In A. Z. R. тутъ.
[3]) In locul acestor cinci cuvinte A. Z. R. au: штебъ ту паню отъ того Жида взяти.
[4]) In A. Z. R. къ сто и двадцати.
[5]) In A. Z. R. покелѣли.
[6]) In orig. напоминаючы = amintindu-i.

dela marele cneaz la noi el pune vina pe milostivirea voastră, zicând că el nu e bucuros că între milostivirea voastră și între marele cneaz al Moscvei s'a întâmplat un lucru ca acesta. Dar când milostivirea voastră ați trimes pe boierii voștri la marele cneaz al Moscvei, ca să luați milostivirea voastră dragoste și înțelegere cu el și ca să-și dea fata după voi, ați luat și dragoste și înțelegere cu el și ați sărutat și crucea[1]), iar cât pentru fiica lui, boierii tăi și boierii lui s'au învoit ca fiica lui să fie ținută în legea grecească; ba ai dat chiar o carte a ta de întăritură spre aceasta, că fiica lui își va păstrà legea ei grecească și nu o vei silì să ia legea latinească. Dar tu nu te ții întru nimic de cartea de întăritură a ta și de învoeala boierilor tăi cu dânsul, ci silești pe fiica lui să treacă la legea latinească. Apoi numele lui către dânsul nu-l scrii așà cum e scris în tractatele de pace[2]) dintre voi, și trimeți oameni la neprietenii lui, la fiii lui Ohmat, și-i întărâți împotriva lui, ba și la alți neprieteni ai lui trimeți, spre răul lui, și în alte multe lucruri nu te porți față de el cum zice tractatul și jurământul. Iar acum, peste toate acestea, nici n'ai apucat[3]) să te ții de vorbă și ai trimes la fiica lui pe un lăpădat de legea grecească, pe vlădica din Smolensc, și pe episcopul din Vilna și pe călugării Bernadini, cu gândul ca ea să se lapede de legea grecească și să treacă la legea latinească. Tot așà ai trimes la cnejii și la boierii Ruși, și la toți Rușii ce se țin de legea grecească, pe acelaș vlădică din Smolensc și pe episcopul din Vilna, ca să le vorbească din partea ta, să treacă la legea latinească. Așà zice că s'au întâmplat aceste lucruri între voi, după ce el luase dragoste și înțelegere și se făcuse rudă cu voi, dorind pe vecie traiu bun cu voi. Și spune că el n'a fost bucuros că lucrurile s'au întâmplat acum altfel între voi și el.

Deaceea, dacă milostivirea voastră ați făcut așà, milostivirea voastră faceți cum știți că a fost înțelegerea dintre voi. Noi am fi bucuroși să putem face dragoste și pace și înțelegere între voi, cum a fost mai înainte.

---

[1]) I. e. ați făcut jurământ pe cruce.
[2]) In orig. въ доконъчалныхъ грамотахъ.
[3]) In orig. не въчалъ, la Jabłonowski „newczał (?)". Cf. nota 5 dela p. 448.

Căci şi acum am trimes pe solul nostru Costea diacul[1]) la milostivirea voastră, şi pe acelaş sol la marele cneaz al Moscvei, tot pentru neplăcerea ce v'a venit milostivirei voastre dela dânsul. Căci aşà să ştie milostivirea voastră că, după zapisul şi jurământul pe care-l avem cu milostivirea voastră, şi într'una şi într'alta din neplăcerile milostivirei voastre, noi vom lucrà pentru folosul milostivirei voastre, al iubitului nostru prieten, ca pentru binele nostru.

Şi am trimes pe solul nostru odată cu solul muscălesc care a fost acum la noi, şi prin acel sol muscălesc am trimes aceleaşi vorbe pe care le-am trimes şi prin solul nostru la marele cneaz al Moscvei. Milostivirea voastră să binevoească a face pe voea noastră şi a lăsà pe aceşti soli, al nostru şi cel muscălesc, să treacă în pace prin ţara milostivirei voastre, pentru că aceşti soli nu merg spre răul milostivirei voastre, ci spre binele milostivirei voastre.

Deasemenea, milostivirea voastră să ştiţi că am trimes un sol al nostru la Mendli-Gherei, ţarul Perecopului, tot pentru neplăcerea milostivirei voastre; şi de îndată ce acest sol al nostru se va întoarce dela Tătari cu vre-o solie, noi vom trimete la milostivirea voastră şi vă vom da de ştire.

Domnul meu Ştefan Voevod mi-a poruncit să mai vorbesc milostivirei tale aşà: la milostivirea voastră sunt nişte Moldoveni din ţara lui, din ţara Moldovei. Milostivirea voastră să nu ţineţi pe acei oameni la voi, ci să-i trimeteţi la ţara lor, cum zic jurămintele şi tractatele ce aveţi milostivirea voastră între voi.

Milostivirea voastră să mai ştiţi şi aceasta: când a fost la noi solul milostivirei voastre Boguş diacul, a aflat acì la un Jidan o jupâneasă răscumpărată dela Tătari, dar solul milostivirei voastre n'a avut cu ce să plătească Jidanului pe acea jupâneasă. El s'a împrumutat dar pe chezăşia boierului nostru Fedor, storostele de Hotin, cu o sută două zeci de zloţi roşii ungureşti şi are să i-i trimeată la Hotin în ziua Inălţărei lui Hristos; solul milostivirei voastre a dat zapisul acela pe numele său. Deaceea milostivirea voastră să porunciţi lui Boguş să trimeată boierului nostru banii.

---

[1]) Acesta mai fusese la Moscva, împreună cu Şandru, la 1493. Vezi Uljanickij, Materialy, p. 123.

Metrica Litvană, cartea VI, f. 224 v. şi urm. — A. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 77-79, No. 22, după copia din Varşovia a Metricei, c. 192, p. 416 şi urm.; Акты Западной Россіи, I, No. 162, p. 183-185, cu data 1498-99; Uljanickij, Materialy, p. 180-182, cu unele prescurtări şi cu data 1499. Cf. traducerea lui Hristofor Scriban în Uricariul, III, p. 78-82, şi a lui B. P. Hasdeu în Arhiva istorică I, 1, p. 82-83, amândouă după Акты Западной Россіи; cea dintâi e mai aproape de original, a doua e mai liberă şi în unele părţi prescurtată. Amândouă au acel amestec de cuvinte noui şi vechi pe care l-am desaprobat totdeauna în traducerile de acte vechi. Aşà d. p. nu se poate zice „lege romană", ci „lege latinească" sau „letinească", pentru religia catolică; nu se poate zice „Volohi din ţara Moldovei" sau „Români din ţara Moldovei", ci „Moldoveni din ţara Moldovei"; nici „voevodul Volohilor" pentru „voevodul Moldovei", căci *Wołochy* în polon. însamnă „Moldoveni". La Hasdeu mai e „hanul Crimului" în loc de „ţarul Perecopului". — D-l N. Iorga pune această solie la 1502 Mai-Iunie (Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 256 şi notele 340 şi 342, p. 347).

CLXXXI

Vaslui, c. 1450-1500.

Şoltuzul şi pârgarii din Vaslui scriu judeţului şi pârgarilor din Braşov, că au ascultat depoziţia unor martori în procesul ce aveà văduva lui Anton din Braşov cu Petru din Vaslui pentru o tovărăşie ce aceea afirmà că acesta a avut-o cu răposatul ei bărbat.

† Ѡт шолтѹза и пръгаре ѡт Васлѹїа поклоненїе нашим приіателем, шолтѹзом и пръгаремъ и въсѣмъ старшим ѡт Брашова. И по сем кажем вы за работъ Петровѫ, какъ сѧ ест прѣлъ Петръ прѣд вами съ женоѫ Ѧнтоновѫ, а вы имъ есте сторили закон, да додет Петръ до нас, да как знамы тази да вы кажем. Того ради Томос и Барта клѧхѫ прѣд нами ѡба два на своѫ дѹшѫ и на свое кръщенїе, ѡти Петръ прѣд ними сѧ ѡтметнѫ ѡт тѣхзи флѹри; нѣ ест был дрѹг Ѧнтонѹ. Того ради как смы знали, тази вы смы писали. Ѧ инак не знам.

Pecetea târgului, rotundă, c. 4 cm. în diametru, în ceară neagră, s'a pierdut; adresa: [†] Шолтѹзом и пръгарем ѡт Брашова: Şoltuzilor şi pârgarilor din Braşov. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului,

No. 460 (hârtie). Tipărită de mine în Documente moldoveneşti din arh. Braşovului, No. XXIX, p. 61-62, cu data c. „1450-1500“, şi de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. CVIII, p. 312-313, cu data nemotivată „c. 1460-1464“ şi cu lectura greşită „сѧ ѡтметнѫ ѡт тѣхзи флѹринѣм, ест был дрѹг Ѧнтонѹ“, ceeace l-a dus la traducerea şi mai greşită „s'ar fi lăpădat de acei florini, ce au fost ai altui Antonie“. In broşura dela 1905 am cetit флѹри[ни]; нѣ ест был дрѹг Ѧнтонѹ, crezând că ни din флѹрини a fost omis de scriitor (cf. Miletič, Novi vlahobъlgarski gramoti otъ Brašovъ, p. 72: флѹринѣ; ест был дрѹг Ѧнтонѹ). Forma флѹри pentru „florinus“ este însă posibilă; cf. gen. sing. флорина şi nom. plur. флори, în Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească, I, p. 394, sub cuvântul флоринъ, şi grec. φλώριον, pl. φλώρια, ducat, ap. Gelzer, Der Patriarchat von Achrida, Leipzig 1902, p. 171. Asupra înţelesului acestei scrisori v. broşura mea dela 1905, p. 10. Din traducerea pe care o reproduc mai jos se vede că văduva lui Anton pretindeà că bărbatul ei fusese tovarăş cu Petru într'o afacere petrecută la Vaslui, ceeace Petru tăgăduià; Ungurii Tomoş şi Barta confirmă însă amândoi sub jurământ afirmarea lui Petru.

„Dela şoltuzul şi pârgarii din Vaslui închinăciune prietenilor noştri, şoltuzilor şi pârgarilor şi tuturor bătrânilor din Braşov. Şi după aceasta vă grăim despre lucrul lui Petru, care a avut pâră înaintea voastră cu femeia lui Anton, iar voi le-aţi făcut lege, ca să vie Petru la noi, şi să vă spunem şi noi ce ştim. Aşà dar Tomoş şi Barta s'au jurat înaintea noastră, amândoi pe sufletele şi pe legea lor [1]), că Petru s'a lăpădat înaintea lor de acei florini; el n'a fost tovarăş cu Anton. Deci, cum am ştiut, aşà v'am scris. Altceva nu ştim“.

Dintr'o notiţă în dosul scrisorii, probabil contimporană, comunicată de d. Nicolaescu, se vede că Anton erà un meşter de arcuri (arcufex), iar Petru un croitor (sartor). Notiţa nu clarifică însă cuprinsul scrisorii; se vede numai din ea că femeea lui Anton erà văduvă (relicta).

CLXXXII

Cracovia, Dechemvrie 1501.

Solii lui Ştefan felicită pe regele Poloniei pentru suirea în scaunul părintesc şi îl asigură că stăpânul lor îi va păstrà aceeaş prietenie ca mai 'nainte, când erà numai duce al Litvaniei, şi va observà tractatele dintre amândouă ţările; ei cer să dea trecere către

---

[1]) Orig. на свое кръщеніе. Nicolaescu traduce „pe botezul lor“ (p. 313).

Moscva solului moldovenesc Şandru, pe care Ştefan îl trimete spre a împăcà pe marele cneaz muscălesc cu regele şi a-l îndupleca să se alăture la liga creştinilor încontra Turcilor, şi a se informà de soartea nepotului său; mai cer să nu se tolereze în regat pribegi din Moldova. Pentru stabilirea graniţelor în litigiu, cari erau să se delimiteze cu arhiepiscopul Roza la Sf. Mihai trecut (29 Sept. 1501), ei cer alt termen: ziua de Sf. Petru şi Pavel (29 Iunie 1502) sau cea de Sf. Măria Mică (8 Sept. 1502). Despre Turci dau ştire că se silesc să împace pe Tătarii din Perecop cu cei dela Volga şi se pregătesc să atace Ungaria în anul viitor. Solului polon la Turci Ştefan îi va da trecere numai dacă vor da şi Polonii trecere solului său la Moscva.

Oratio seu peticio oratorum Walachie, Cracovie perorata immediate post coronationem [1]).

Et imprimis congratulatum regi [2]) de ipsius sublimacione in avitum et paternum solium, denique facta commemoracio pristine et mutue benivolencie et amicicie inter majestatem regiam, dum erat in ducatu, et inter ipsum, que [3]) integre et sincere sit servata, unde presumebat et nunc duratura, et quod federa et inscripciones inter ipsum et Regnum tanto integrius et solidius permanebunt et utrimque custodientur. — Item facta fuit excusacio non missorum oratorum pro coronacione, quod tardius dies coronacionis fuerat sibi intimata.— Item petitum tandem ut Schandro [4]) nuncius suus, quem destinant in Moskoviam, permitteretur libere [transire], et quod non aliud legacio sua contineret, nisi quod vellet persuadere Moskovitum, ut inceptum bellum cum majestate sua deponeret et se coniungeret principibus christianis contra infideles. Quod [5]) si obtemperare nollet, vellet Valachus juvare majestatem regiam contra ipsum. — Item ut diceret pro nepote suo, quem cum post se prefecerat ducem, deiecit [6]) tandem ex ea spe. — Item ut Moscoviensis orator permitteretur redire. — Item si majestas regia non crederet premissis, voluit voyevoda ut legatio sua in Moskoviam exhiberetur majestati

---

[1]) I. e. îndată după 12 Dechemvrie 1501.
[2]) La Uljanickij *Regni*.
[3]) La Ulj. *quis*.
[4]) Asupra acestei solii cf. Uljanickij, Materialy, p. 184, după o scrisoare rusească dela 7 Mai 1501.
[5]) La Ulj. *et*.
[6]) La Ulj. *deiceret*.

sue in scripto per dictum ipsius nuncium. — Continebat etiam eadem peticio ut redeuntem suum nuncium etiam cum nuncio Moskoviense permitteret regia maiestas libere. — Item quod in Regno profugi ipsius non servarentur, et quod vel restituerentur vel pellerentur extra. — Item comemorati sunt de finibus inter Regnum et dominium ipsius a bukovina, et mencio facta legacionis domini Roze archiepiscopi, et quod promiserat quod in illa parte terre non debebant locari homines usque ad limitacionis perfectionem, et quod tempus huius limitacionis fuit positum pro festo Sancti Michaelis[1]) preterito. — Item alius nuncius dominus Jordan idem confirmaverat, quia tamen hactenus nichil de limitacione factum sit. Saltem petebant aliud tempus, vel scilicet pro festo Sanctorum Petri et Pauli apostolorum[2]), vel pro die Nativitatis Marie[3]). — Item avisarunt regem dicti oratores, quomodo Turcus per suos internuncios laborat reducere Tartaros Przecopenses et Zawolhenses ad concordiam, et quod concordia eorum utrique dominio deberet esse dampnanda[4]). — Item obtulerunt voievodam permissurum oratorem regium ad Turcum libere, si dictos suos nuncios permitteret Moskoviam, solum quod aliis verbis uterentur quam dominus Lanczkorunsky. — Intimavit etiam pro novitate, quod Turcus parat validum et talem qualemcunque exercitum terra et mari pro anno veniente, et quod nunc miserit unum basscham cum exercitu ad fines Hungarie, ut prelium posset cum Hungaris conserere, et quod ipsum speraret futurum in proximo.

Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva, Liber legationum A, f. 8. Tipărită la Uljanickij, Materialy, p. 185-186, şi după acesta în Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 488 şi urm. Noi o reproducem după original. — In acelaş loc, f. 9, se află răspunsul regelui polon, trimes prin trei soli, anume prin „Nicolaus de Camyenycz (s. Kamieniecki) castellanus Sandomiriensis, Johannes de Bochothnycza (s. Bohotnicki) capitaneus Cracoviensis, Joannes Cromiczky decanus Leopoliensis". Deşì acest răspuns e publicat de Uljanickij (o. c. p. 187-189, cf. şi p. 186) şi este reprodus în colecţia Hurmuzaki, îl reproduc totuşi şi eu, cu unele schimbări cerute de colaţionarea

[1]) 29 Septemvrie 1501.
[2]) 29 Iunie 1502.
[3]) 8 Septemvrie 1502.
[4]) La Ulj. *deberet... dampna.*

cu originalul. Textul acesta e foarte important pentru studiul relațiunilor Moldovei cu Polonia sub Ștefan cel Mare.

„Comemorati sunt nuncii tui legationem quam habuit maiestas regia apud te per dominum Petrum capitaneum Haliciensem, nunciando tibi electionem de se factam et diem sue coronacionis, et congratulabantur de assumptione regis in solium paternum. De quo maiestas regia, prout per oratores tuos habuit tibi gracias, et nunc per nos agit, vult omni gratitudine et benivolencia[1]) rependere.

Ibidem fuerunt comemorati amiciciam que erat inter maiestatem regiam et[2]) te, dum adhuc maiestas regia fuerat duntaxat dux Lithuanie; quod etiam maiestas regia libenter audivit et recognoscit ita fuisse, crediditque maiestas regia quod multo firmior fieri debuerat huiusmodi mutua benivolencia inter ipsius maiestatem et te, postquam intellexit te huic sue sublimacioni favisse et non solum votum suum per nuncios suos pro maiestate sua dedisse, sed etiam consiliariis Regni idem persuasisse. — Sed longe aliter persuadere videntur maiestati sue ea que mox post electionem huius in dampnum Regni et contemptum maiestatis sue per te facta sunt, qui submissis gentibus tuis in Regnum longe lateque predatus, non solum peccora et peccudes et cetera bona subditorum maiestatis ipsius, sed ipsos etiam subditos in terram tuam abegisti, impulsisti et induxisti, more non solum hostili sed etiam paganico, non modo contra officium benivolencie mutue, verum eciam contra pacta et inscriptiones inter Regnum et te factas ac jurejurando firmatas. Quod quia merito cogere debuit et cogit maiestatem regiam dubitare de pristina illa et mutua benivolencia, tum etiam propter multos alios respectus visum est maiestati sue non debere neque licere, ut nuncium tuum in Moskoviam permisisset, et presertim quod et cum duce Moskovie aperte bellum gerat, et per hec[3]) inicia de te dubitare cogebatur. Itaque ut maiestas regia de tua erga se voluntate cercior fieri posset, misit nos ad te, ut certo informati et maiestatem suam informare possemus, quid certo apud se constituere posset de tua erga se voluntate, que suspecta esse cepit maiestati sue per ea facta tua que diximus; que neque amiciciam pristinam continere neque benivolenciam nutrire possunt, et que non modo amicus amico, sed neque frater fratri indulgere vel saltem equo animo ferre deberet aut posset.

Item quia intimasti nobis quomodo infideles soliciti sunt de reconciliacione inter se discordancium et de reductione Tartarorum in mutuam amiciciam, ut vires suas consolidarent et eo forcius christianos opprimerent, censet maiestas regia id ipsum christianis faciendum fore, et quidem necessario, ut depositis simultatibus intestinis, concordibus animis mutuaque et firma intelligencia habita et huiusmodi hostibus se tucius opponere et rebus suis vicissim salu-

[1]) In ms. *benivolenciae.*
[2]) In ms. *ad.*
[3]) In ms. *hoc.*

brius consulere et subvenire possent. Quod precipue pernecessarium esse arbitratur maiestas regia et sue maiestati et tibi tanquam vicinis et fere in infidelium faucibus positis, quibus sicut multo periculosius discordia, ita multo salubrius concordia esse potest. De qua ubi certo maiestas experiri posset, non solum parata est nuncios permittere quo volueris, verum totis viribus mutuis necessitatibus subvenire et adesse. Quapropter si cupis regiam maiestatem de tua erga se benivolencia certam fore et omnem dubietatem ex animo tollere, opus est ut quod de terris maiestatis sue per tuos homines receptum est, inprimis restituas et reintegres cum effectu. Quod ubi maiestas regia cognoverit, et pristinam illam benivolenciam erga te prosequitur et mutuis actionibus se utiliter accomodabit; et si que difficultates suborte inter Regnum et te essent, prout justicia et Regni et tua exiget, complanare studebit.

Ad partem dicenda post orationem.

Intimabitur voiewode quod Tartari Zawolhenses venerunt pro auxilio regie maiestatis et suorum amicorum et quod, si cupit in amicicia regia conservari, non permittat eos molestari et impedire quoquomodo. — Item persuadendum erit voyevode in colloquiis specialibus, ut curaret reconciliare sibi Polonos et relinquere eos amicos filio suo, quorum amicicia fuit sibi semper tuta et secura et contra omnes inimicos utilis et pernecessaria. — Item postquam faciet mencionem de limitibus inter terras faciendis, referat se dominus orator ad limites antiquos et secundum quos possidebatur ab utraque parte, de quibus etiam inscripciones intelliguntur; et si petet illos, quos et per oratores suos solet, dicatur sibi quod id indebite petit et contra omnem rei evidenciam et ipsius et omnium hominum scienciam, quo[d] non bene convenit amicicie mutue conservande, immo est querere occasionem recedendi ab amicicia et facere se inimicum. Et sciat dominus orator quod limites antiqui et veri fuerunt et sunt circa Colaczino. — Item, ubi opus esset mittere ad revidendas limites huiusmodi et de termino esset questio, recipiatur dies Nativitatis Marie, quem hic solus obtulit per suos oratores.

Item dubitavit dominus orator si woyevoda debet assecurrari statim de permissione ipsius nuncii in Moskowiam, postquam restituet recepta et promittet nobis assistere et favere. Responsum quod non prius quam promissa inscripcionibus confirmabit novis.

Item debet fieri minuta apud dominum oratorem, secundum quam facere deberet woyevoda inscripcionem et confirmacionem Regno, et promitterentur sibi similes a regia maiestate, que secundum tempus deputandum poni debebunt ab utraque parte in Halicz aut Leopoli.

Item commemoretur de Helia et promissa woyevode facta propterea, quibus quomodo satisfecerit ipse diiudicet, et dicatur quod per regiam maiestatem nil unquam factum est contra inscripciones, et quod premissa et alia plura fecit regia maiestas, custodiens inscripciones suas et juramentum.

Item de Wassko et Iwan respondeatur [1]), quod isti homines sunt in regno adhuc ante inscripciones ultimo factas, et postea semper fuerunt continue, et nichil unquam intimabatur de eis per woyevodam. Item quod sunt homines liberi et possessionati, quos maiestas [regia] non prohibet ire quo vellent, neque eos arcere potest ut irent.

Quod autem de oratore qui fuit nuper in Turcia, domino Lanczkoronskj, commemoratum est per voyevode oratores, dicatur quod regia maiestas non potest intelligere que essent verba, que ipse illis dixisset, que non placerent voyevode; et propterea cupit maiestas regia informari per ipsum de verbis huiusmodi, quia alias nichil commissum habuit quod esset in displicenciam ipsius.

Item dicendum cum woyevoda de theloneis quibus gravat homines Regni, et suis hominibus prohibet theloneum in terris regie maiestatis, et quod non permittit mercatores Regni ire libere ultra terram suam, sicut prius solebant transire etiam in Turciam, et quod istud est contra inscripciones novissimas.

Numerus hominum de Regno novissime per voyevodam receptorum: in Thissmyenycza CXXXX hospites et de villis ibidem XXX; in Czesshibyessy CXXXXXIIII capita hospitum.

Item de aliis curet se orator informare transeundo illic, ut sciret eciam certo nunciare, restitucionem petere ultimo nunc et post electionem domini nostri receptorum.

Item admoneantur consiliarii voyevode de juramento prestito super observandis inscripcionibus inter Regnum et regem ac Valachiam et woyevodam confectis, et ut studerent persuadere voyevode de fide observanda".

CLXXXIII

(Lagărul din Pocuţia), Aprilie 1502.

Răspunsurile lui Ştefan către starostele de Lipoveţ Ivan, care venise la dânsul din partea cardinalului Frederic, fratele regelui polon şi guvernatorul regatului pe timpul când regele purtà răsboiu cu Ivan Vasilievici: Ştefan se plânge întâiu că delegaţii poloni n'au venit pentru delimitarea Pocuţiei, şi nu înţelege din partea cardinalului scuza că e bolnav; dar aşà se poartă Polonii cu dânsul: el observă tractatele, ei le calcă. Provincia despre care se tratează acum nu e cuprinsă în nici un tractat, ea aparţine din vechime Moldovei; dacă Polonii nu i-o cedează, asta însamnă că ei se poartă nedrept şi vor să i-o ia cu puterea. Dacă vor să rămâe vecini buni şi să fie apăraţi de el împotriva Tătarilor şi a „altor păgâni", să

[1]) La Uljanickij greşit *de Wassko et Iwana rudeantur.*

i-o cedeze; e zadarnic să mai pue alt termin pentru venirea delegaţilor, căci Polonii îl vor înşelà şi de data aceasta. Cine are nevoie de el, îl găseşte în „ţara rusească“, adecă în Galiţia.

Walachi responsio facta ad legacionem nobilis Iwan, capitanei de Lypowycz, per reverendissimum dominum cardinalem.

Tanquam referret sic Iwanek:

Dum veni in Halicz ipso festo Sancti Marci[1]), extunc domini legati ex parte Ungarie ante adventum meum uno die me anticipaverunt et postmodum miserunt litteras binas versus dominos regni Polonie, unas litteras clausas et alias apertas[2]), et postmodum me interrogaverunt, an alij nuncij post me equitant aut nondum. Dixi illis quod non. Extunc michi litteras illas dabant, quas ego nolui suscipere, sed die eo velocius de Halicz equitavi ad palatinum Moldavie.

Post adventum meum in crastino[3]) dedit audienciam, ubi totum consilium palatini interfuit, et palatino eidem dixi legationem, quod ei non videbatur esse possibile et verum. Et sic dixit: Quamvis dominus cardinalis infirmaretur, — tamen omnes sumus sub potestate Dei, — actamen alij domini in Regno interfuerunt, qui huic condictamini satisfacere potuerunt. Ex terra regni Hungarie legati venerunt secundum condictamen, sed Poloni me opinantur pro puero esse. Iam aliquociens mecum condictamen faciunt, et utique finem ab eis habere non possum, asserens et firmans pro certo habere, quod dominus cardinalis illic in Moldaviam equitasset. Postmodum dixit: Dum domini regni Polonie aut Hungarie in hunc locum venissent, et me non veniente[4]) excusando me infirmitate, quid mihi ipsi dicerent? Sed ego suo verbo satisfacio.

Hoc michi super legacionem responsum dedit. Dum michi intelligere dedit austere, quod super hanc legacionem

---

[1]) 25 Aprilie.
[2]) Aceste şase cuvinte lipsesc la Uljanickij.
[3]) 26 Aprilie.
[4]) Inainte de *veniente* este şters *invenirent*.

nichil facere voluit, extunc eidem dixi istam aliam legacionem. Qua exaudita aduc fuit multo magis austerus, dicens sic: Volo jure tenere litteras prescripcionis, alias *zapisow*[1]), et juramento suo satisfacere, cum suis dominis consiliarijs, melius quam domini Poloni.

Volens se dare super dominos tocius christianitatis et aduc sic dixit: Quod istam terram, in quam ego veni, quidem nunquam fuit nec modo est nominata in aliquibus prescripcionibus, nec in aliquibus condictaminibus, et est mea terra ex antiquis temporibus, ad terram Moldavie spectans, super quam habeo certam et debitam iusticiam ex antiquo. Ob hoc in eandem veni, uti ad propriam suam terram. Et si aliquid Poloni erga me velint facere seu incipere, extunc illi suo juramento et michi ipso violenciam facerent, prout ipsi sunt asueti, ut michi ante violenciam fecerunt[2]), et minus iuste. Sed si mecum volunt esse ut decet super veros et iustos vicinos, extunc michi dent pacem in hac mea terra et in aliis rebus, secundum prescripcionem, ut michi iusticiam faciant. Extunc invicem nos erimus iuvare[3]) contra Tartaros et alios paganos, quia nobis istud est necesse.

Postquam eundem palatinum domini ex Ungaria affectabant, quod tempus condictaminis ultra proponeret, is sic dixit: Gratis michi ultra anteponere, quia michi Poloni nunquam iusticiam facerent. Et nichil voluit facere super postulacionem dominorum Hungarorum. Et dixi ei: Ad hoc tempus manebo hicmet sedens apud vos. Si dominus meus graciosissimus non teneret quid per me significavit, extunc sim perpetuo in tuo carcere, aut me des decollare; quia dominus meus graciosissimus alte sedis ecclesie sancte romane ubicunque dirigit nuncios suos aut

---

[1]) Se înțelege tractatul dela 1499.
[2]) In ms. *facerent*.
[3]) *Erimus iuvare* este o traducere literală a viitorului polonez *będziemy pomagać*.

litteras, illic semper in verissima veritate, uti princeps multum alte stirpis, tenet.

Ipse michi sic dixit: Quid michi esset pro tuo capite aut pro tua remansione? Et ego ante se periculum haberem quod semper habui, quod michi [n]ullam iusticiam fecerunt. Quia dominus capitaneus Cracoviensis fideiussit michi, sublata fide pro rege regni Polonie et pro omnibus consiliarijs regni eiusdem, et michi id non tenuerunt. Ob hoc iam nolo credere. Sed nunc iam volo meum proprium tenere usque ad meum gutur, alias *do gardla*. Et cui legacio fiet necessaria, extunc me inveniet in hac terra, hoc est in terra Russie.

Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva, Lib. legat. A, f. 63-63 v. — Uljanickij, Materialy, p. 217-219; Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 499-500.

CLXXXIV

(Iulie-August) 1502.

Ştefan înştiinţează pe regele Poloniei că Turcii se pregătesc să-i atace ţara şi-i cere să dea trecere solului său la Moscva şi să alunge din ţara sa pe Vasco şi pe ceilalţi pribegi, cereri pe cari regele le respinge.

Walachie palatinus iterum nuncium habuit apud maiestatem suam, cuius ille legacionis effectus erat:

Significavit quia Turcus versus hec regna suas convertit potencias et intendit, negocio belli Italici suspenso, hec regna invadere debellareque. Tandem inter alia peciit ut nuncius suus notabilis fuisset missus Moskowiam; qui non est permissus, propterea quod nunc cum illo duce bellum gerat maiestas regia, ideoque non esset conveniens eam hosti consultacionem favere, dum ille maiestatem regiam nichil faveat (boni). Et item dictum, quia istud maiestas regia modo facit non ratione domini palatini, propter quem libenter faceret istud, sed ratione illius hostis. Peciit insuper ut

maiestas regia Walachos Wassko et alios non servaret. Responsum est quia in magno ducatu Lithvanie non sunt cum serenitate sua; ad quod nuncius non replicavit.

Lib. legat. A, f. 32 v.-33. — Uljanickij, Materialy, p. 200-201; Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 493-494. Nu i se poate preciză luna, e însă probabil Iulie sau August. Cf. Uljanickij, o. c., p. 197, unde această solie e pusă în „toamna anului 1502“.

CLXXXV

Lemberg, începutul lui Noemvrie 1502.

Ștefan roagă pe starostele de Lemberg să intervină pe lângă regele său, ca acesta să-i recunoască stăpânirea asupra Pocuției, pe care el a ocupat-o cu învoirea și cu împuternicirea regelui Ungariei. Dacă regele consimte, el are să-l ajute împotriva Turcilor și Tătarilor; dacă nu, e hotărît să apere până la moarte țara ocupată de el și hotărnicită de delegații Unguri. Cere să se facă dreptate supușilor săi, deoarece a trimes și el doi căpitani, pe Hrincovici clucerul și pe Câlnău spătarul, cari au să apere pe supușii poloni.

Legatio voievode quam Jlkow Stekli referebat capitaneo Leopoliensi.

Dominus woyevoda intimavit ad te, qui semper amicus patri tuo et domui tue ac tibi et fratribus tuis: Nunc rogo ut se interponeres ad regiam majestatem, quod daret sua majestas pacem huic terre et dimitteret illam; que terra est mea et patrimonium meum, quam ego recepi cum consensu domini regis Hungarie et ex mandato illius. Si ista regia majestas sinat, volo esse adiutor contra Turcos et Tartaros, quod [n]unquam vastabunt terras regie majestatis. Miserat ad me regia majestas dominum capitaneum Cracoviensem, assignando diem quo domini debuerunt deequitare a regia majestate pro tempore assignato, ubi et domini Hungarie debuerunt fieri, quos ego conduxi. Qui dum venerunt, mostraverunt mihi granicies, quas ego feci. Confido quod terre mee et patrimonio meo dabit pacem regia majestas, quia illam ad gutur meum defendere volo. Et te rogo ut

non permitteres in terra mea dampna facere, quia mansi duos capitaneos, Hrinkowycz kluczynk et Kywlhnahv[1]) myecznyk, quibus mandavi ut iusticiam facerent subditis regie majestatis, et tu etiam meis. Si illis iusticia non erit, mandavi illos defendere. Tamen dominus woyevoda w[u]lt tenere inscripciones suas et iuramenta, et consiliariorum suorum.

Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva, Lib. legat. A, f. 76, sub anul 1502. — Uljanickij, Materialy, p. 225. Solul Ilie Steclea[2]) e pomenit în cărţile oraşului Lemberg şi anume în Najstarsza księga miejska, vol. IV, p. 810, unde se aminteşte de această solie cu cuvintele „Item czu dem ersten (sc. starostele oraşului) ist kommen Illia Steckle und hat enn Gleutbryff von dem Woyewode, data czu der Kolomey (Colomeia din Pocuţia), brecht an den Mytwoch nocte [post] Omnium Sanctorum", i. e. la 2 Noemvrie (Iorga, Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii Albe, p. 287; cf. Acelaş, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 259). — Uljanickij tipăreşte din acelaş isvor (o. c., p. 225-226; cf. Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 503-504) răspunsul starostelui de Lemberg cătră Ştefan şi un raport al aceluiaş cătră rege despre măsurile luate de voevod după ocuparea Pocuţiei, pentru administrarea acestei provincii în numele său.

Le reproduc aici cu unele îndreptări şi explicări:

a) Responsum capitanei Leopoliensis, super legacionem palatini datum.

Gratus sum de amicicia domini woyevode, quod michi eam ostendere vult, prout patri meo. Intimavit dominus woyevoda ut interponerem se ad regiam maiestatem, quod istam terram dimitteret illi. Ista res non est mea, quicquid facere in hac re inter regiam maiestatem dominum meum graciosissimum [et dominum palatinum]. Sunt domini seniores, consiliarii regni, qui magis in hac causa perficere possunt et stabilire ista inter dominum palatinum et regiam maiestatem dominum meum graciosissimum. Tamen quod attinet inscripcionibus, que sunt inter regiam maiestatem dominum meum graciosissimum [et woyevodam], volo se interponere, quod domino palatino tenerentur, prout dante Deo iste omnes res que nunc sunt componentur et in fine bono statuentur inter regiam maiestatem et woyevodam. Quod attinet pro iusticia facienda, ego faciam iusticiam domini voyewode hominibus, nisi que iusticia etiam

[1]) Adecă Câlnav=Câlnău; la Uljanickij greşit „Kyrlchahn Myewnyk". E vorba de Câlnău spătarul (polon. *miecznik*), nu de Chiracol vameşul, cum a interpretat d-l Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 259, cetind *mytnik*. Chiracol nu mai trăià la 1502.

[2]) La Uljanickij *Jlko Wstekli*.

faceretur subditis regie maiestatis, in quo nuncium suum mittam ad woyevodam. Et misi ad eundem woyevodam nuncium pro aliquibus iniurijs; tamen magis ut aliquid rescire possem quid agitur ibi.

b) Din scrisoarea starostelui de Lemberg către rege.

„Ceterum vestra regia maiestas scire dignetur, quod cum sextarijs[1]) nullum finem fecerunt, et sic intelligo quod condictantur cum istis servilibus; si cum ipsis finem non faciant, omnino conspirabuntur. Ego scripsi sepius et scribo domino cardinali et ceteris dominis consiliarijs; tamen ad hoc tempus nullus finis est inter illos. Ceterum vestra regia maiestas [scire dignetur], quod pro certo relatum est michi, quod woyevoda iam conscriptos homines habet p[er] Bucovinam tria milia, qui se sibi subdiderunt et exhinc ad ipsum fugerunt. Quibus ipse mandavit ut equos, hastas, sopulas, sagittas, clipea alias *tarcze* haberent; peditibus vero ut haberent lances et clipea, qui in duabus septimanis debent se monstrare. Ceterum vestra regia maiestas scire dignetur quod navigium in Co[ro]pyecz[2]) destruxit, et naves secat, et theloneum recepit, et in Nyesnow[3]) navigium fecit, et theloneatores constituit in zuppis. Etiam zupparios constituit tam in Colomya quam in zuppis Haliciensibus. Vestra regia maiestas scire dignetur, si non erit provisio vestre maiestatis alia, hic in istis terris vere omnes Rutheni vadent ad woyevodam[4]), qui multi ribaldi vadunt ibi et nichil advertunt super suos dominos".

CLXXXVI

Suceava, 9 Dechemvrie 1502.

Ştefan roagă pe dogele Leonardo Loredano să permită Veneţianului Demetrius Purcivi a se întoarce cât mai iute în Moldova; în drumul dela Moscva spre Veneţia el se oprise împreună cu solii marelui cneaz muscălesc la Suceava şi, la rugămintea doctorului

---

[1]) Un corp de armată; cf. „pro sextarijs et alijs stipendiarijs in Russia" la Uljanickij, o. c., p. 226.

[2]) La Uljanickij greşit *Kopyecz*. E vorba de satul *Koropiec* (rus. Коропецъ) din Galiţia, districtul Buczacz. Cf. tractatul lui Petru Aron cu Mujilo Buciaţchi şi cu Bartoş Iazloveţchi dela 1 Aprilie 1457, ap. Uljanickij, o. c., p. 95.

[3]) *Niżniów* (Nižnow) din Galiţia, districtul Tłumacz, de partea dreaptă a Nistrului.

[4]) Cf. în aceeaş scrisoare, mai jos: „propter Ruthenos, ne ad palatinum a nobis deficiant (Ulj., p. 227).

Matei Muriano, se însărcinase să cumpere şi să aducă lui Ştefan din Veneţia nişte doftorii.

Stephanus, divina favente gratia dominus, heres et vayvoda Moldaviae. Illustrissime et excellentissime princeps, domine amiceque noster charissime. Quum superioribus annis is industriosus Demetrius Purcivy exhibitor cum oratoribus illustrissimi principis Moscoviae ad terram nostram Moldaviae applicuisset de medio vestrarum dominationum, nunc eundem[1]) rursus, propter merita sua amplissima, juxta[2]) persuasionem excellentissimi domini Matthaei Murriani, doctoris medicinae, concivis vestrae dominationis, fidelis nostri, ad urbem vestrae dominationis Venetiae transmisimus, ut nobis pharmacias aliquas sive medicinas, juxta[2]) consilium domini Matthaei nobis necessarias, emere et comparare pecuniis nostris propriis anhelet et debeat. Pro eo affectamus vestram illustrissimam et excellentissimam dominationem, causa nostri, eundem[1]) Demetrium modo aliquali retinere non velint, sed dispositis ibidem vestris necessariis ipsum integre et salvum, sine dilatione, ad nos remittere dignentur clementissime. Altissimus vestram illustrissimam dominationem ad vota conservet feliciter. Ex arce nostra Sucsavia[3]), VIIII[4]) decembris, anno Domini millesimo quingentesimo secundo.

Adresa: Illustri et excellentissimo principi, domino Leonardo Lauredano[5]), Dei gratia duci Venetiarum, amico nostro charissimo.

C. Esarcu, Ştefan cel Mare, p. 88-89, după Diarii lui Sanuto în ms., tom. IV, f. 329 v.; Hurmuzaki, Documente, VIII, p. 35, No. XLIII; I diarii di Marino Sanuto, Venezia 1880, tom. IV, p. 735, cu unele variante, ca d. p. *illustris* în loc de *illustrissime*, *vestrae dominationes* în loc de *vestra dominatio*, în ms. probabil *V. D.*, *pharmaca* în loc de *pharmacias* şi altele relevate în notele de sub text.

---

[1]) La Hurmuzaki şi Esarcu greşit *eundi*.
[2]) La Hurm. şi Esarcu greşit *justa*.
[3]) La Hurm. şi Esarcu greşit *Sustavia*, la Sanuto *Succhavia*.
[4]) După Esarcu şi Sanuto, o. c. în nota de deasupra.
[5]) La Sanuto *Lorandino*.

CLXXXVII

Neamţ, 24 Iulie 1503.

Ştefan înştiinţează pe ducele Veneţiei Leonardo Loredano despre sosirea şi moartea doctorului Matei Muriano şi-l roagă să-i trimeată un alt doctor.

Di Stefano vayvoda. Fo leto una lettera latina, ma gran barbarie. Per la qual advisava, che altre fiate l'anno passà mandò soi nontj qui a tuor uno phisico per la sua egritudine; qual venuto, maestro Matio Moriani, al qual li dete ducati 400, et zonto de lì si amalò et è morto; adeo mai li dete alcun remedio in medicina. Pertanto prega la Signoria li fazi recuperar li ditti danari, poi mandarli uno altro medico, che lui satisfera il tutto, etc.

Et la lettera è di tal titolo dentro: Stephanus vayvoda, Dei gratia haeres dominusque terrae [Moldaviensis], amice dilecte. Data in oppido nostro Nemes[1]), nono [ante] chalendas Augusti 1503.

A tergo: Illustrissimo principi et domino domino Leonardo Lauredano duci, amico nobis dilecto.

Et in Colegio fu concluso: si vol miedegi, li mandi a tuor lui.

I diarii di Marino Sanuto, Venezia 1881, tom. V, p. 150. Scrisoarea lui Ştefan, dată numai în rezumatul de mai sus, urmează în aceste „diarii" după o notiţă dela 9 Octomvrie 1503. Cf. N. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 348.

CLXXXVIII

Suceava, 13 Septemvrie 1500-1503.

Ştefan roagă pe Braşoveni să ajute pe spătarul Totruşan în misiunea ce are de a-i cumpără scări de şea, arme şi funii, şi să-l scutească de vamă.

† Іѡ Стефан воевода, божїею милостїю господар земли молдовлахїиской, пишет господство ми прїателем господства ми, бирѫ

---

[1]) Nemecz=Neamţ; în ms. şi în ed. *Temes*.

и ȣсым старшым ѡт Брашева. Милыи и ласкавыи прїателевѣ. Ведаите ваша милостъ аже там до вашеи милости послали есми нашего вѣрнаго боꙗрина, пана Тотрȣшана спатарѣ, с нашим товаром, аби там нам кȣпил що ест нам потреба. Про тож просим вашȣ милостъ аби есте стоꙗли с ним за едьно посполȣ и аби есте нам кȣпили що нам требȣет, где стримени, где ѡрѫжие, где поворозн, как ѡн вамь ȣзьвелит. Тѡж просим вашȣ милостъ не берите нам мита; а ꙗ есми ваш до живота, и рад хочю вашȣ волю ȣчинити, варе що ваша волѣ бȣдет. Пис(анъ) ȣ Єȣчавѣ, сеп. г҃і.

Pecetea cea mică a domnului, stricată; adresa: † Прїателем господства ми, бирѫȣ и оусым старшым ѡт Брашева, нашым милым: Prietenilor domniei mele, birăului (judeţului) şi tuturor bătrânilor din Braşov, iubiţilor noştri. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, No. 441 (hârtie). Tipărit de mine în Documente moldoveneşti din arh. Braşovului, No. XX, p. 47-48, cu data 1500-1504, şi de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. LIII, p. 133-134, cu data nemotivată şi inadmisibilă „c. 1474“. Am arătat în nota dela p. 48 o. c. că Totruşan spătarul e după toate probabilităţile identic cu logofătul Totruşan din vremea lui Ştefăniţă 1517-1523, vistier pe la 1510 şi 1514. In ultimii ani ai domniei lui Ştefan cel Mare el a putut să fie spătar al doilea sau spătărel. Misiunea lui trebue să cadă între anii 1500-1503, poate înainte de intrarea lui Ştefan în Pocuţia. La 1504 fiind greu bolnav, el nu se mai puteà gândì la astfel de lucruri. Textul d-lui Nicolaescu are pe lângă alte greşeli neînsemnate старскым p. старшым, iar traducerea „frâne“ în loc de funii; e vorba de funii de şea: поворозн; cf. повразъ la Miklosich, Lex., p. 585; rus. поворозъ, maloros. поворізка (Żelechowski, II, p. 670). Cf. şi Al. Lăpĕdatu în Convorbiri Literare, an. XL, p. 1074.

Traducerea e următoarea:

„Io Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovlahiei, scrie domnia mea prietenilor domniei mele, birăului şi tuturor bătrânilor din Braşov. Iubiţi şi buni prieteni. Domnia voastră ştiţi că am trimes acolo la domnia voastră pe credinciosul nostru boier, pe dumnialui Totruşan spătarul, cu marfă de-a noastră, ca să ne cumpere acolo ce ne este de trebuinţă. Deaceea ne rugăm de domnia voastră să-i fiţi cu toţii de ajutor şi să ne cumpăraţi ce ne trebue, fie scări de şea, fie arme, fie funii, cum vă va spune el. Vă mai rugăm pe domnia voastră să nu ne luaţi vamă, căci eu sunt al vostru pe viaţă şi bucuros voiu face pe voea voastră, oricare ar fi voea voastră. Scrisă în Suceava, Septemvrie în 13“.

CLXXXIX

(Suceava), începutul lui Octomvrie 1503.

Ștefan eliberează un salv-conduct pentru două sute de oameni ai regelui polon Alexandru, cari aveau să vie în ziua de 2 Noemvrie la Colacin, spre a cercetà țara dintre Nistru și munți, din jos de „pădurea Haliciului". După cercetare, ei se vor întoarce nesupărați.

Iohannes Stephanus palatinus, Dei gratia dominus terre Moldavie. Notum facimus et publice publicamus his nostris literis omnibus quicunque eas viderint aut lectas audiverint, quia fidejubemus et fidejussimus, damus et dedimus has literas nostras salvi conductus, veras, christianas, quales in toto orbe dari consuete sunt, presertim inter christianos principes, dominis et hominibus Alexandri, Dei gratia regis Polonie et magni ducis Lithvanie, amici nostri dilecti, qui debent a sua serenitate venire conspicere terram, que [est] a silva Haliciensi inferius, inter fluvium Nyestr et inter montes, ea condicione damus ipsis in numero ducentorum hominum libere ac secure venire, cum omnibus quicquid penes se ipsi habuerint, usque ad Colacz[yn], ad diem Omnium Sanctorum, qui est die mensis novembris secunda, hic in Colaczyn esse; qui dies est prefixus a supremitate regis Hungarie. Conspiciendoque suprascriptam terram, ipsis similiter libere erit et secure, cum toto suo, quicquid habuerint penes se, ad dominum suum [reverti][1]) et a nobis nullum dampnum habere. Et super id fides dominationis nostre[2]) suprascripti Stephani waywode, et fides filii nostri Bohdani waywode, et fides omnium boiarorum nostrorum Moldaviensium, majorum et minorum.

Al. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 40, după Metrica Coroanei, cartea 20, p. 103; Documentele Hurmuzaki, II, 2,

---

[1]) Lipsește la Jabłonowski și în Hurmuzaki; ar puteà fi și *redire*, ca în salv-conductul regelui Alexandru pentru acelaș lucru; vezi pagina următoare.

[2]) La Jabłonowski, p. 40, și la Hurmuzaki, II, 2, p. 518, greșit *domini nostri*.

p. 518. Salv-conductul regelui Alexandru pentru delegaţii moldoveni, păstrat în acelaş isvor, e dat în 7 Octomvrie din Grodno. Il reproduc după Jabłonowski, p. 40-41; cf. Hurmuzaki, p. 518-519.

„Alexander etc. Significamus tenore presencium quibus expedit universis presentes literas visuris, lecturis et audituris, quia pollicemur, spondemus, polliciti sumus ac spopondimus, damusque et dedimus nostram hanc literam salvi conductus veri et christiani, prout in toto orbe stat et ad christianam fidem pertinet, dominis et hominibus a Joanne Stephano waywoda Moldavie, amico nostro dilecto, qui ab ipso venturi sunt conspicere terram que est a faginali silva Haliciensi inferius, inter fluvium Dnyester et inter montes, hoc modo super hoc damus illis in numero ducentorum hominum secure et libere advenire, cum omnibus que secum habuerint, usque ad Czeschibyessy ad faginalem silvam Haliciensem, ad diem Omnium Sanctorum, que est mensis novembris secunda dies, que est a majestate serenissimi domini Wladislai regis Hungarie, germani nostri charissimi, ut essent apud Colaczyn pariter cum hominibus ejusdem subditis fraterne..... domini regis Hungarie fratris nostri et cum nostris hominibus, et abinde proficisci superius ubique per eam terram usque ad Czessybijessy ad Haliciensem faginam et iterum conspicere superius scriptam terram; et ipsis similiter damus quiete et libere et cum omnibus his, que circa se habebunt, redire ad suum dominum, et a nobis et a nostris subditis nullum dampnum habere. Et super hoc est fides regni nostri, [et fides] superius scripti [1]) Alexandri regis Polonie, et fides omnium archiepiscoporum et episcoporum dominorumque consiliariorum et non consiliariorum, magnorum et minorum nostrorum, sub sigillo secreto annulari nostro presentibus in testimonium et firmitatem horum omnium subimpresso. Datum Grodne, die septima mensis octobris, anno Domini millesimo quingentesimo tercio".

CXC

Suceava, 15 Octomvrie 1503.

Ştefan mulţămeşte dogelui Leonardo Loredano pentru medicul trimes din Veneţia, acesta s'a bolnăvit însă în drum şi a murit; îl roagă deci să-i trimeată un altul, împreună cu postelnicul Teodor, care-i va aduce această scrisoare.

Stephanus, Dei gratia vayvoda, heres dominusque terrae Moldaviensis. Salutem ac sincerae dilectionis affectum. No-

---

[1]) La Jabłonowski e aici un *nostri* superfluu.

tum facimus vestrae excellentiae, quemadmodum et V. E. scire poterit, quam multocies ad V. E. nostros homines misimus pro medicis. Tempore item elapso ad V. E. pro uno medico miseramus, quem quidem medicum eadem V. E. nobis transmisit. Sed idem medicus ad nos egrotus pervenit, ita ut nobis nihil proficere potuit, quia in eadem infirmitate diem clausit [1]). Idcirco de hoc V. E. nos multum regratiamur bonoque nomine ab eadem V. E. accepimus. Quare et nunc misimus ad eandem nostrum hominem Theodorum nomine, cubicularium nostrum, petentes admodum V. E. ut nobis mittere dignetur eadem V. E. unum medicum ad tempus, quousque V. E. voluerit, qui nostra egritudine nos iuvare posset; in quo nobis eadem V. E. rem pergratissimam exhibebit, quantoque amore ab eadem V. E. [2]) suscipimus. Quem quidem medicum nos peroptime, pacifice ac honorifice tractemus ac nutriemus [3]), cumque vero repatriare voluerit, eundem iterum honorifice ac cum pace emittemus et redire permitti faciemus ad propria. Quicquid vero predictus homo noster eidem V. E. ex parte nostra duxerit declarandum [4]), eidem fidem adhibere dignemini creditivam, quoniam verba nostra sunt. Datum in castro nostro Zuchaviense, die dominico ante festum Galli episcopi, videlicet XV-a [5]) mensis octobris, anno Domini millesimo quingentesimo tertio.

Adresa: Illustri et excelso domino Leonardo Lauredano, Dei gratia duci Venetiarum, amico nobis dilecto.

C. Esarcu, Ştefan cel Mare, p. 97-98, după Diarii lui Sanuto tom. V, f. 275 v., şi cu data 11 Oct. Cf. ediţia veneţiană a lui Sanuto, vol. V, p. 579-580, cu data 30 Oct. şi cu unele variante, din cari o parte le-am introdus în textul nostru. In ce priveşte data, cf. N. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 348. — Scrisoarea a fost comunicată dogelui şi Signoriei la 21 Dechemvrie 1503, când solul moldovean cerù un medic, în locul lui „Mattio“ care murise. Cf. Esarcu, o. c, p. 96-97, unde e descrisă audienţa solului şi unde se află cunoscutul pasagiu despre boala lui Ştefan „di li piedi et di le man non si poteva mover ni ajutar, dil resto sta bene“.

---

1) La Esarcu *quem... clausi*, în ediţia veneţiană *quem... clausit*.
2) In ed. veneţiană *quantoque a modo ab eadem vestra excellentia*.
3) La Esarcu *tractamus ac nutrimus*.
4) La Esarcu *dixerit declarantes*.
5) La Esarcu şi în ed. veneţiană greşit *XI-a* şi *trigesima*.

CXCI

Cernăuţi, 3—5 Noemvrie 1503.

Răspunsurile lui Ștefan la solia lui Firley, trimes la dânsul de fratele regelui, cardinalul Frederic, pe atunci guvernator al Poloniei, ca să-l înduplece a părăsì Pocuţia şi a pune capăt certurilor pentru această ţară, recunoscând ca graniţă între Moldova şi Polonia părâul Colacin.

Dicta per dominum Firlei apud woyevodam Valachum, ex responsis et tractatibus collecta.

Secunda die novembris[1]), que erat in crastino Omnium Sanctorum, veni ad vayewodam Stephanum, qui tunc erat cum exercitibus suis apud Czarnowcze. In crastino dedit michi audienciam. Audita legacione et admonicione ex parte majestatis regie, ut satisfaciat pactis per serenissimum dominum regem Hungarie factis et oratores serenissimi domini mei, dixit vaywoda: De his pactis ego nolo scire, quia ista facta sunt sine oratoribus meis, nec aliquis hominum meorum ad hoc vocatus est; sed vos, ut consuevistis, vestris astuciis decipere me et nunc vultis, nec hoc ita consertum est apud serenissimum dominum meum regemque Hungarie.

Ego dixi: Consilium sumptum majestatis domini mei, quod tunc erat apud ipsam sacram majestatem Hungarie regem, ita conclusit et constituit. Magnificencia vestra dicere dignetur si vult in quantum satisfacere, prout ibi conclusum est, vel non, eciam dimittere et restituere in manus serenissimi domini mei, gentem suam deducere, officiales revocare et salvum conductum dare alium quam dedistis pro dominis qui venire debent in locum Colaczyn, uti conclusum est, ibique amicabile tractare cum consili[ari]is vestre magnificencie de pace et unione harum terrarum.

Vaywoda: Salvum conductum tibi non dabo

---

[1]) Anul 1503.

alium quam illum ante receptum[1]), quia Marcus Harwat erat hic apud me et cum eo Iacubowycz Iacobus, notarius domini tui, mecum ordinaverunt, quod pro die Omnium Sanctorum, hoc est secunda die novembris, debuit dominus tuus rex mittere suos consiliarios ad faciendam revisionem a silva Haliciense Nestrom[2]) usque Colaczyn, et nihil aliud facere debuerunt. Salvum conductum a me receperunt et aprobaverunt, insimul quod pro eis valet iuxta illas tractaciones nostras; ubi ergo michi satisfactum est istis tractatibus? Domini Poloni non venerunt, salvus conductus dominis meis non est datus ex parte domini tui. Quid aliquando impletur, quod concluditur ex parte domini tui?

Dixi: Serenissimus dominus meus graciosissimus de his tractatibus Marci Harwath nihil scit, vel domini Iacobi de Buczacz, quia dominus Harwath non habuit aliquam auctoritatem a serenissimo domino meo commutandi hoc quod conclusum erat apud fraternam majestatem domini mei graciosissimi, nec dominus de Buczacz habuit aliquam auctoritatem[3]) in ea legacione commutandi, quia non habuit litteras credencionales aliquas ad tuam magnificenciam; quomodo ergo commutare potuit Bude conclusiones factas?

Hic volens eum placare, obtuli sibi salvum conductum dominis suis scriptum, quem statim perlegi[4]). Et audito eo, quod taliter scriptum est ut in suo rutenico, dixit vaywoda: Hoc iam completum est michi, quod salvum conductum portasti; ubi tunc sunt domini tui? Tum ita conclusum fuit, quod pro die secundo novembris debuerint constitui et revidere terram istam, una cum dominis meis et dominis consiliarijs, ecce, serenissimi domini Hungarie regis, domini mei graciosissimi.

---

[1]) Cel din Octomvrie 1503, No. CLXXXIX.
[2]) Formă de instrumental rusesc „pe Nistru".
[3]) In ms. pare a fi *actionem* (prescurtat).
[4]) In ms. *perlegit*.

Dixi: Serenissimus dominus meus non tenetur suos consiliarios mittere, nisi magnificencia tua satisfaciat conclusionibus factis Bude per sacram majestatem Hungarie regem. Et si istud vestra magnificencia in effectu compleverit, statim venturi sunt domini mei maiores ad hunc locum Col[a]czyn, iuxta conclusiones factas serenissimi domini Hungarie regis; et salvum conductum dare dignetur sub eis condicionibus, quod domini hic ad locum Colaczyn secure veniant, cum consiliariis tue magnificencie tractent, tentent ea que ad unionem et pacem harum terrarum conveniant, post secure redire ex eo loco, si se non concordaverint.

Vaywoda dixit: Nescio ex qua causa est quod vobis multum placet venire ad Colaczyn, quod dulce ibi habetis. Tu venisti hic et es unus de istis dominis deputatis, et salvum conductum portasti; jam tu vadas istam viam cum dominis meis et ab eo loco directe ad Nyester, postea supra fluvio usque ad Czeszybyeszy, et ibi dominis tuis obviabis, et si aliquid aduc restabit ad tractandum, ibidem tractabitis; insimul et hic non erit opus vobis venire nec istis dominis.

Dixi: Serenissimus dominus meus non iussit me, ut ego aliquid revidere debeam vel aliquid in limitibus faciam, nec aliquam auctoritatem concessit sua majestas michi, donec insimul sim cum his dominis qui deputati sunt hic venire. Ego nequaquam nec possum neque vadam sine collegis meis, qui eciam venire merito nihil[1]) debent, donec magnificencia tua satisfecerit pactis per majestatem Hungarie regiam factis et salvum conductum magis licitum dare digneris.

Vaywoda: Omnino oportet enim quod vadas. Ad quid ergo venisti, si nolueris ire ibi?

Ego recusavi omnino quod non vadam ullo modo, quia non michi commissum soli: hoc corpus enim potest mitti, anima omnino non vadit cum eo. Remissus ad hospicium dixit se super dictis deliberaturum.

Eodem die statim post unam horam domini oratores

[1]) In ms. greşit *michi*.

serenissimi domini regis Hungarie venerunt ad me ad locum stacionis mee. Dixerunt: Sacre majestates dominorum nostrorum sunt fratres invicem, et ex quo nos sumus servi unius majestatis, omnino eciam et altere majestati famulari volumus; et ut tu intelligas quod ad hoc missi sumus, quod quicquid sue comoditati et utilitati ex nobis fieri potest, paratos nos exhibemus, et ut clarius appareat nos esse taliter missos, omnem iam informacionem quam habemus coram te volumus aperte perlegere.

Ego data illis littera credenciali dixi legacionem meam ad eos et manifestavi eis, quod vaywoda nihil fecisset de his pactis factis Bude apud serenissimum dominum vestrum, et quod istud caderet in levitatem ipsius majestatis Hungarie regis et domini mei. Admonui eos ut inducere curent, quod satisfacere velit et salvum conductum dare dignetur magis licitum.

Legerunt coram me illam informacionem suam totam, que tota dicat et ostendat fieri posse ad illam ordinacionem [1]), ut revisionem illam ordinatam curent fieri presentibus illis a silva Halicz usque Colaczyn, hoc precise dicat approbatam eam ordinacionem esse per secretarium majestatis regie Polonie.

Cognovi ego illam informacionem totam esse contrariam, et ex ea magis claruit nobis nocuisse ipsa [2]) ordinatio; nihilominus ego admonui eos ut velint curare et laborare apud eundem, quod satisfaciat pactis factis per sacram majestatem ipsorum et consilium majestatis domini mei, quia nulla revisio vel convencio fieri poterit, donec ipse satisfecerit et salvum conductum alium dederit.

Crastino die sabbati ex parte waywode nichil mecum actum est. Tantummodo oratores per nunctios sollicitissime laborabant, ut detexissem sin aliam informacionem habuissem quam eam, quam dixeram, modis alijs et alijs persuadentibus. In sero huius diei pro finali persuasione miserunt michi duos articulos in scriptis, in quibus scriptum est ut laborent, quod illa terra litigiosa fiat neutralis, usque ad aliam informacionem regis Hungarie, et idem oratores utreque partis redirent ad dominos suos.

---

[1]) In ms. urmează după *ordinacionem* cuvântul *hernali* care mi-e obscur.

[2]) După ipsa e șters *informacio*.

Ego deliberavi et in scriptis respondi, cognovique istud fieri multum alienum a conclusionibus ipsius regis Hungarie, quia conclusiones in toto terram illam dividendam ostendunt defecto plene, et ista neutralitas iam excusaret regem Hungarie ex pactis apud majestatem suam factis, si hic aliter factum vel conclusum fuisset.

Sic domi[ni]co[1]) per oratores serenissime majestatis regie Hungarie multum sollicitatus, ut aliquid aliud faciam quam quod factum fuisset Bude; et presente me vocati sunt ad waywodam. Ego discessi ad locum mee stacionis.

Vaywoda dicit.

Vocatus sum ad vaywodam presentibus dominis oratoribus. Dixit vaywoda: Intellexi ex legacione tua, quod ordinacioni apud me facte, per Harwath ac Jacobowycz approbate, non voluistis satisfacere, et queritis astucijs vestris discedere. Ex eo iam video non vultis memorari, quod mecum fuit vobis bene, et eciam fui vobis scutum et protectio ab omni parte paganea. Nunc quomodo se defenditis et quid iam perdidistis, postquam ego cessavi in humeris meis portare istud, quomodo ista omnia fuerunt, credo tu nescis, vel scis et non vis scire; dicat dominus logoftethus[2]).

Logofteth narrat bellorum semina tempore Alberti regis iacta.

Logofteth dixit: Bellum juste inceptum per dominum meum cum rege Alberto et Polonis, quia ulciscebatur suam iniuriam, actum fuisset longius, nisi fuisset precibus victus a serenissimo domino Hungarie rege domino meo graciosissimo; et per multos oratores actum est, antequam cessavit dominus noster. In fine tum ipsa majestas regia Hungariae misit Czober et Alw[in]cz[3]), et dominus vester rex Polonie Albertus misit dominum Andream Rosa, cum quo fecimus pactum et pacem cum alijs terris omnibus regni Polonie, preter tum istam ex-

---

[1]) La 5 Noemvrie.
[2]) In ms. *goloftethus*.
[3]) In ms. *Alwcz*. Familia Alvinczi e cunoscută în Transilvania din sec. XVI începând.

cipimus, quam vos dicitis Haliciensem, quia ista Deus scit ab antiquo cuius fuit; et ipse Rosa eam excepit ex omnibus conclusionibus suis, et reliquit nobis iam esse litigiosam. Tandem supervenerunt domini Nicolaus capitaneus Cracoviensis et Ioannes Bochothniczki, quod illa terra post bukovina Halyczka revidi debeat pro festo Sancti Michaelis; et dixerunt in levitatem serenissimi domini mei regis Hungarie, quod sui homines ad hoc fieri merito non deberent ad illam revisionem, quod ego nolui ut sine suis hominibus hanc revisionem aliquam fecissent, sicut domini mei, pro die Sancti Michaelis. Dominus vaywoda et cum filio suo, sumtum faciens magnum, recipiens curiam suam satis magnam, terras suas summovit, bombardas secum multas portavit, quod totum multum sumtum facit, venit ad istam terram cum omni suo apparatu isto. Domini Poloni pro illo die nullus venit. Scivi enim quod rex non erit domi, sed ipsi domini fuerunt in regno, non fuerunt cum rege. Et misit ad dominum nostrum dominus cardinalis unum hominem levem cum littera, excusando se egritudine, quod venire non potuisset. Dominus vaywoda dominus noster, vocata omni nobilitate sua, et consilium suum, postquam domini vestri non venerunt, adiudicavit iam cessisse illam terram, et idem nobilitas domino nostro vaywode adiudicavit. Postea apud serenissimum dominum Hungarie regem condictastis vobis tempus illius revisionis pro festo Nativitatis Marie[1]). Tandem et illud tempus non placuit domino vestro; misit suos oratores ad serenissimum dominum Hungarie regem et forte dominum ipsum Rosam, qui iterum aliud tempus condictavit et obtinuit pro die secunda novembris, ut iam fuit, ubi tunc dominus tuus dominos miserit, sicut conclusum fuit. Et dominus noster vaywoda cum filio suo et hominibus suis, sicut vides, venit; credis quod esset parvus sumtus? Nec credas quod hoc dominus noster gratis mitteret. Perdi[di]stis istam terram, postquam domini vestri non sunt missi ad faciendum istam revisionem, presentibus eciam magnificis dominis oratoribus, qui ad hoc sepius mittuntur et defatigantur, ad maiorem levitatem serenissimi regis Hungarie et impensam hominum suorum.

[1]) Asupra acestor date vezi No. CLXXXII, p. 456.

Firley dicit.

Vidi esse necessarium responsum, quia fuit in publica audiencia; dixi: Reverendissimus dominus archiepiscopus dominus Rosa hic fuit in legacione, et omnes quos hic fecerint [articulos] literis bene muniverit, et omnia que acta sunt cum domino voyewoda literis firmata sunt; et si quid exceptum sit vel inclusum, tempore suo littere utrarumque parcium ostendent; et ille conclusiones nichil regno adiuvare potuerint et domino vaywode addere, quia persona erat dominus Rosa.

Dominus Nicolaus Cracoviensis capitaneus et Bochothniczki ad affectacionem domini vaywode tempus Sancti Michaelis concluserunt, ostensuri ex utraque parte justiciam suam super limitibus diu constitutis inter regnum serenissimi domini mei et dominium Moldavie; pro quo tempore reverendissimus et illustrissimus dominus cardinalis misit suum nunctium dominum Iwan.

Dominus Iwan excusavit dominum cardinalem, qui tunc erat caput consilii in regno, in absencia serenissimi domini nostri; qui pro eodem festo Sancti Michaelis fuit infirmus et ea infirmitate continuavit usque mortuus est. Cui ergo licuit venire hic ad istos limites regni quam sibi, cum erat caput consilii absente rege, si non erat licita excusacio qui[a] egrotavit et mortuus est?

Audivi quod dominus vaywoda protunc adiudicaverit terram istam. Esset quidem magne auctoritatis sentencia domini vaywode, quod sua dominacio pro se data sentencia illud merito obtinere debeat, cum ipse sit proprie cause iudex, quod nullum ius in mundo permittit.

Pro tempore moderno, quod non miserit dominos suos serenissimus dominus meus, merito mittere non debuit, quia dominus waywoda ecce non satisfecit pactis factis per serenissimum dominum Hungarie regem [et] oratores serenissimi domini mei. Et quam primum magnificencia tua, domine waywoda, satisfecerit illis pactis, domini deputati una mecum venturi sunt ad locum Colaczyn ibique tractaturi ea pacis media, que ad unionem harum terrarum convenirent.

Woyevoda: Quid aduc facere debeo?

Dixi: Dimittat dominacio tua terram domino meo, et cum hominibus cum quibus recepit dominatio tua. Pro ar-

mentis et pecudibus ablatis per tuam magnificenciam fient tractatus amicabiles per dominos domini mei et dominos dominationis tue, ecce, in presencia dominorum oratorum hic assidencium.

Voyewoda: Dicas michi causam, propter quid deberem [di]mittere illam terram, quam ego gladio accepi. *Vzyaly esmi tu bukato*[1]) *zemlye, choczu stobi my szya ney dostalo*[2]). Postquam domini tui non venerunt pro die, tunc ego mittam meos homines ad terram e commisso.

Dixi: Domini oratores serenissimi domini regis Hungarie, faciatis officium vestrum; admoneatis dominum vaywodam, ut satisfaciat pactis factis per sacram majestatem domini vestri. Serenissimus dominus noster non erit obligatus ad aliquid faciendum, donec ipse in effectu implebit quod ibi conclusum est Bude.

Domini oratores: Nos iam diximus. Non vult facere neque ipse vult scire tunc de his quos fecit Marcus Harwat et approbavit secretarius majestatis domini tui.

Dixi: Marcus Harwath non habuit illam auctoritatem faciendi impartem domini mei, neque eciam immutandi, una et ipse secretarius domini mei, quia iste non fuit nuncius, non habuit literas credenciales, et ille non habuit ex parte domini mei aliquid commissum.

Hic dixit de inductione hominum suorum et ostendit.

Voyewoda dixit: Tunc ego nescio a quo tu venisti, postquam nihil vis facere, nec credo ut a rege venias; ecce litera salvi conductus ostendit quod revisio debeat fieri a bukovina Halicz[ka] usque Colaczyn. Quare ergo non vadis?

Dixi: Litera credencialis ostendit quod ego a serenissimo domino nuncius veni et verbum michi commissum tue dominacioni. Dixi: Videatur sigillum cuius sit.

Waywoda: Quid est de sigillo?

---

[1]) In ms. *bukalo*. *Bukato* e o formă greșită în loc de *bukatu*, ac. sing. dela *bukata*; vezi p. 483 jos și nota 1 dela p. 488.

[2]) In transcriere chirilică: взѧли єсми тȣ бȣкатȣ землѣ, хочȣ щоби ми сѧ нїй достало. Pe românește această frază rusească înseamnă: *am luat această bucată de pământ, vreau să-mi rămâie mie*. Această citație ad litteram a cuvintelor lui Ștefan e o dovadă că el vorbià rusește.

Dixi: Concordet vestra magnificencia literam sálvi conductus et litere credentialis; cum sit unum sigillum, una litera, vestre place[a]t magnificencie [1]), non quomodo conveniat.

Dixi: Magnificencia vestra potest quidem facere; ego tante facultatis non sum, ut prohibere debeam vestre magnificencie. Ego tunc dixi: Tue magnificencie michi commissum, si vultis, satisfaciatis.

Woyewoda dixit: Tunc tu venisti ut desiderares michi a domino, tu [2]).

Dixi: Non nequaquam. Serenissimus dominus meus omnes bonos modos libenter vult [3]) videre, qui pacem et amiciciam conservent inter dominum meum et dominationem tuam; et hoc possum veraciter dicere, quod ita nosco quod serenissimus dominus meus pacem et omnem justiciam faciet vestre dominationi et terris vestris.

Woyevoda: Habes iam responsum super legacionem tuam, vadas.

Domini oratores veniendo ad hospicium ad se, me accersito tentarunt, si simul conveniendo cum dominis in itinere possem domino vaywode aliam sentenciam intimare, et computentur dies sub quibus id scire vaywoda poterit.

Dixi: Expectet dominus vaywoda ad feriam sextam proximam [4]) omnino habito consilio, ut simul cum dominis maioribus meis remittetur nuncius, si quid horum facere voluerint.

Oratores miserunt ad vaywodam. Respondit sic: Si iste [5]) nuncius vult nunc obligare se sponsione fidei, iuxta modum, quod domini stabunt istis ordinacionibus Horwati, tunc vadat; si autem non, habent responsum.

Ego testificatus sum eis ut omnino ista velint habere in bona memoria, quod ex parte domini mei nichil deest ad bonam pacem conservandam.

Oratores dixerunt mecum: Nos affectamus te, non incipiatur bellum ex parte vestri cum eo, donec aduc alia deliberatio veniat serenissimi domini nostri.

---

[1]) In ms. pare a fi *majestati* (prescurtat).
[2]) Aceste trei alineate nu dau un înțeles lămurit.
[3]) In ms. pare a fi *vel*.
[4]) Până la 10 Noemvrie.
[5]) Sau *ipse*.

Ego dixi: Omnino a serenissimo domino nostro non incipietur, nisi incipietur ab illo. Discessi.

Salvus conductus fiat precise: veniendi ad locum deputatum Colaczyn, ibidem standi, tractandi racionabilia et honesta media pacis ac unionis, acceptandi, ex eoque loco Colaczyn pacifice redeundi.

Item dato quod non conveniant aut non concordent ibidem in Colaczyn, extunc ex eo loco pacifice secure redeant, sine omni impedimento.

Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva, Lib. legat. A, f. 157-160. Această solie interesantă şi până acum inedită, — păcat că e aşa de rău redactată şi aşa de rău copiată — este precedată de următoarele cinci bucăţi, referitoare toate la tratările dintre Poloni, Unguri şi Moldoveni pentru Pocuţia, din anul 1503: a) „In Walachia Marcus Karwath presente Iacobo Buczaczki infrascripta conclusit“ — e vorba de propunerea ca Ştefan să-şi retragă oamenii şi căpitanii din Pocuţia, să o predeà regelui şi apoi să se adune la Colacin comisia de delimitare, la care Ştefan să trimeată doi boieri cu 200 de oameni; Pocuţia e numită „litigiosa terra“ (f. 155 v.). b) „Instructio commissa domino Firlei ad convencionem Omnium Sanctorum (22 Sept.) in Colaczin 1503, waywode Valacho“ (f. 156). c) „Eidem ad Hungaros oratores“ (ibid.). d) „Articuli duo per oratores Hungaros domino Firley in conventione Colaczyn de aliis quos habent plures clam communicati“ (f. 156 v.). e) O scrisoare a lui Vladislav, regele Ungariei şi al Boemiei, din Buda „feria sexta proxima post festum beati Mathei apostoli (1 Nov.) anno 503“, prin care acela anunţă solilor poloni trimiterea solilor săi Stephan Thelegdi şi Balassa în calitate de „honesti mediatores“. Am copiat numai piesa de sub d) şi o reproduc aici, deoarece, pe cât ştiu, e inedită.

„Item finaliter si nulla via et modo, nullis denique rationibus poterint oratores reducere partes in concordiam, tentent inducere inprimis dictum Stephanum vaywodam nomine regio, ut quemadmodum nunc excepit gentes suas et omnium suorum de illis terris et relinquit sub neutralitate; quod eciam deinceps relinquat terram illam sub eadem neutralitate; et oratores prefigant aliquem terminum circa festum Sancti Georgii et illa tempora ad consultandum ambas maiestates punctis de quibus concordare non potuissent, et forte invenietur medium ab hac maiestate medio tempore, quo partes ipse concordare tandem poterint. Interea sub obligacionibus strictissimis oratores inducant partes, ne ab aliqua parcium aliquid attentetur contra aliam, et nichil vi armorum agatur; coloni eciam inducti ad terras illas per dictum vaywodam ad nul-

lam parcium attendant, sed sint neutrales, et neutra parcium eos offendere aut damnum eisdem inferre debeat.

Et si ad hoc induci aliqua parcium et presertim waywoda non poterit, saltem instent oratores ut terra illa litigiosa seu districtus ille in tanto dummodo tempore sit sub neutralitate, quanto tempore oratores regum poterint redire ad ipsas maiestates fraternas, que quidem maiestates et presertim maiestas domini nostri regis Hungarie poterit ipsi vaywode suum intentum super hiis differenciis in conventu non conclusis per alios oratores suos significare et finalem intencionem suam intimare. Et vaywoda ipse commode id facere poterit, ex quo nichil damni aut periculi exinde senciet; et si faciet, plurimum gratificabitur maiestati regie, et loco singularis obsequii ab eodem sua maiestas recipiet.

Iste articulus ultimus est satis dignus et laudabilis, sed illud quod factum est per sacram maiestatem regiam Hungarie regem multo perfectius. Ideo inducere curent dominaciones vestre ut terram illam effectualiter dimittat serenissimo domino meo et realiter impossessionem det, cum hominibus cum quibus ipse recepit, dilacionibus et cautelis omnibus cessantibus; postea mittat suos nuncios ad serenissimum dominum meum et agat de neutralitate et tempore convencionis, salvumque conductum dare velit magis latum“.

CXCII

Lublin, 22 Noemvrie 1503.

Ştefan, trimiţând pe Luca în solie la regele Poloniei Alexandru, îi aduce aminte acestuia de bunele relaţii ce au fost între dânşii pe când erà numai principe al Litvaniei, de războiul ce a avut cu răposatul său frate Olbraht, de tractatul de pace încheiat prin mijlocirea celuilalt frate, al regelui Ungariei Vladislav, şi de faptul că în acel tractat n'a fost cuprinsă Pocuţia, asupra căreia aveà să se tracteze în special, în urma unei anchete făcute la faţa locului de delegaţii celor trei ţeri interesate. Murind însă Olbraht şi suindu-se în scaun Alexandru, Ştefan a stăruit în mai multe rânduri pe lângă dânsul să-şi trimeată plenipotenţiarii săi, cari împreună cu el şi cu plenipotenţiarii regelui unguresc să proceadă la ancheta primită în principiu de Olbraht. Plenipotenţiarii poloni neprezentându-se la ziua hotărîtă, Ştefan a considerat cauza ca pierdută pentru Polonia şi a pus stăpânire pe Pocuţia, ţară de baştină a Moldovei, deslipită cu puterea dela dânsa. La o nouă intervenţie a regelui Ungariei el a admis totuşi

un nou termin de anchetă, dar nici la acesta Alexandru nu şi-a trimes delegaţi cu depline puteri, ci a trimes un singur sol cu altfel de instrucţiuni. El îl roagă deci să renunţe odată pentru totdeauna la orice pretenţii asupra Pocuţiei şi să asigure astfel o pace perpetuă între ambele ţări. Il mai roagă să nu ocrotească pe Moldovenii refugiaţi la dânsul, iar celor ce ar vreà să se întoarcă de bună voie să le deà drumul. Din partea sa, el n'a tolerat niciodată pe teritoriul său pe vreun duşman al regelui, conformându-se astfel tractatelor şi jurămintelor dintre dânşii.

Ѡтъ воеводы волоского посольство Лукачево до Александра, короля польского.

Господаръ мой Стефанъ воевода, божьею милостью господаръ земли молъдавъское, прыятель вашое милости, далъ вашей милости поклонити ся, яко прыятелю своему милому, пакъ листъ верущый дати, за тымъ посольство [1]) правити.

Господаръ мой Стефанъ воевода, прыятель вашое милости, велелъ вашей милости говорыти:

Спомынайте ваша милость якъ далъ богъ то есте стали ваша милость на великое князъство литовъское, мы вашей милости были есмо добрымъ прыятелемъ, а ваша милость такежъ были есте намъ добрымъ прыятелемъ. И мы есмо посылали нашыхъ пословъ ку вашей милости, а ваша милость такожъ прысылали своихъ пословъ до насъ, потверъжаючы промежы насъ прыятельство и миръ и покой вечный, и вчынили есмо промежы собою на то записы, и прысеги есмо прысегали; и мы, да ли богъ, до сихъ местъ на то стоимо и ѡ томъ ся держымо.

Пакъ ведайте ваша милость, какъ усталъ братъ вашое милости Ѡлъбрахътъ небощыкъ, король польский, и со всею радою польскою, та потоптали записы и прысяги ѡтъца своего Казимира короля и прышли на насъ и на нашу землю злостью; а за тымъ ѡнъ се вложылъ промежы нами братъ вашое милости Владиславъ, король вгоръский, господаръ нашъ милостивый, и послалъ свои послы, и мы такожъ есмо послали своихъ пословъ до Яльберъта короля небощыка у Кракове, и потокмили и вчынили промежы нами миръ, покой, и записы написали, и прысеги намъ прысегали.

И тогды тота буката земли што ѡтъ Галицкого буковины

1) In ms. greşit полство.

долу межы Днестромъ и Пининами[1]), што изъ века прыслухало ку молъдавъской земли, изъ силою штлучена штъ молъдавъское земли штъ давныхъ часовъ, а то тую букату земли не вложыли ни въ записохъ ни въ прысягахъ, але ей лишыли[2]) шпроче, поки ся будеть шгледати.

И за тымъ шнъ прышолъ до насъ штъ Владислава королія вгоръского въ посо[льстве] Цоръ Имъбры, а штъ Алъбрахъта королія небощыка прышолъ такожъ въ посольстве кнізь Анъдрей Рожа, аръцыбискупъ Львовъский, и мы такожъ вчынили есмо Шлъбрахътови королеви небощыку записы, и прысяги есмо прысегали, и въ тыхъ записохъ и прысягахъ тота буката земли, што вышей пишемъ, естъ невписана, ни въ записохъ ни въ прысягахъ, але есмо ее лишыли шпроче, поки се будеть шгледати. И какъ есмо вчынили межы нами миръ и покой, мы се есмо силовали, и черезъ нашы земли не ймала Польская землія ни шдъну шкоду, ни штъ Туръковъ ни штъ Татаръ, до сева.

И имали есмо день съ Шлъбрахътомъ королемъ небощыкомъ за тоту букату земли, абы се шгледало. А въ томъ Шлъбрахъту королю ему ся прылучы смеръть, и не могла ся шгледати.

А за тымъ богъ далъ вашей милости да есте стали королемъ польскимъ; и мы есмо послали до вашей милости своихъ пословъ исъ иншыми посольствы, и за тоту букату земли тежъ есмо вашей милости успомянули, абы ся шгледало; а ваша милость такежъ послали есте вашое милости послы до насъ, пана Миколая Каменицъкого, старосту Краковъского, и пана Іна Бохотинъского и Анъдрея Кровицкого; и мы исъ тыми послы вашое милости говорыли, и шни съ нами утокмили и поставили день на день светого Михала, и право на то намъ дали, како на тотъ вышей писаный день абы се тая вышей писаная буката земли шгледала, и на тотъ день абы были и панове наяснейшого Владислава королія вгоръского, абы шни промежы нами шгледали и шсмотрели тую букату земли, како абы ся тому делу конецъ вчынилъ.

Мы тогдыжъ есмо послали нашого посла до наяснейшого пана нашого Владислава королія вгоръского, брата вашое милости, и дали есмо его милости знати, како послы вашое ми-

[1]) In traduccrea latină contimporană dela p. 492 *plonyny*, ceeace arată că traducătorul a cetit планинами. Cf. „inter fluvium Nyestr et inter *montes*“ la No. CLXXXIX. Asupra Pininilor (Pieninen) cf. d. p. Die œsterreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild, Galizien, Wien 1898, p. 83 și urm.

[2]) In ms. greș. личыли.

лости съ нами Ꙋмовили и день поставили на день светого Михала, како абы сѧ ѡгледала тая букꙋта земли, и на тотъ день абы его милость наяснейшы Владиславъ, король вгоръский, своихъ пановъ послалъ, абы промежы нами ѡсмотрели и Ꙋтокмили тотꙋ букатꙋ земли[1]). И коли было на тотъ день, а господаръ нашъ Владиславъ, король вгоръский, братъ вашое милости, ѡнъ послалъ своихъ пановъ, и мы тежъ съ ними посполъ на тото место. И чекали смо и ѡтъ вашое милости абы прышли панове, абыхмо вси посполъ ѡсмотрели тотꙋ букатꙋ земли, ꙗко имали есмо и промежи насъ вмовꙋ. И много есмо чекали тꙋтъ, до полъшесты недели; а [ѡтъ] вашое милости нихто не прышолъ. Про то мы такъ есмо знали на Ꙋвесь светъ: каре[2]) кто бы ималъ таковое Ꙋѣдънанье и рокование и Ꙋмовеный день, и не прышолъ бы на тотъ день, ѡнъ былъ ималъ ѡтъ всего права стратити, а хто бы ималъ стати на тотъ день, и ѡнъ бы ималъ зыскати. И мы такъ есмо, ажъ есмо зыскали ѡтъ всего права, бо естъ наша правая зъ стародавна ѡтъчына. И тогды мы на тотꙋ землю поставили смо нашы люди.

А еще за тымъ пакъ прыслалъ до насъ господаръ нашъ Владиславъ, король вгоръский, братъ вашое милости, и просилъ насъ, абыхмо вчынили за волю его милости и абыхмо лишыли на другий день, како бы сѧ тая землꙗ ѡгледала. И мы за его милости волю и мы есмо лишили, како абы былъ промежы насъ и другий день за ѡгледанье тоето букаты земли.

И Ꙋ минꙋвшыхъ часовъ недавно и ѡнъдакъ прыслалъ господаръ нашъ Владиславъ, король вгоръский, до насъ своего посла Фꙋрътата Марька, и Фꙋрътатъ Марько тако зъ нами Ꙋтокъмилъ и поставилъ день на день всихъ светыхъ, како на тотъ день господаръ нашъ Владиславъ, король вгоръский, абы прызвалъ своихъ пановъ, и ваша милость такъже свои паны абы есте прыслали, и мы также имали смо своихъ боꙗровъ послати, како абы вси посполъ тамъ на тотꙋ землю снимали се и абы ѡгледали тотꙋ букатꙋ земли. А тотыи нашы люди еще смы были лишыли на тотꙋ букатꙋ земли, абыхмо ихъ взꙗли. И пры томъ былъ секретаръ вашое милости, сынъ Якꙋба Бꙋчацкого. И такъ знаемо, ажъ вси речы и токъмежы, што при насъ Ꙋтокъмилъ Фꙋрътатъ Марько, ѡнъ вашей милости все росказалъ. И по тогожъ секретара

[1]) In ms. greşit землю.
[2]) In ms. greşit вере.

вашое милости, сына Ѩкуба Бучацкого, и кглейтовный листъ паномъ и людемъ вашей милости, котории бы имали прыйти на тото рокование[1]), дали есмо вашей милости, ꙗкожъ и проси́лъ насъ Фурътатъ Маръко и секретаръ вашое милости.

И коли было на тотъ день на день всихъ светыхъ, а господаръ нашъ Владиславъ, король вгоръский, ѡнъ послалъ своихъ пановъ, пана Телегы Ищвана и Балажъфи[2]) Френъць, и мы исъ ними посполъ на ѕмовеный день были смо на тое врочное место; и люди нашы што есмо были лишыли на тоту букату земли, мы смы ихъ всихъ взѧли до насъ, какъже было намъ и ѕедънанье зъ Фурътатомъ Марькомъ, поки сѧ буде ѡгледати тота буката земли. А ѡтъ вашое милости таковыи знаменитыи люди нихто не естъ прышолъ на тое ѡгледанье, только прышолъ ѡтъ вашое милости панъ Фирълей, и еще не пришолъ на ѕмовеный день, и прынесъ ѡтъ вашое милости кглейтовный листъ нашымъ боѧромъ и людемъ, какъ же есмо его просили; а посольство што прынесъ ѡтъ вашое милости до насъ, не по тому было ꙗкъ ѹ кглейту вашой милости написано, ни речи токъмежни говорылъ, але ѡсобныи речы ималъ.

И мы люди, которыи ѡтъ насъ были лишени на тоту букату земли, мы есмо всихъ поставили, [передъ посломъ вашое милости паномъ Фирълеемъ, пры посломъ нашого господара Владислава королѧ вгоръского, ꙗкъже [было намъ и ѕедъданье, нно лони и теперъ ѡтъ вашое милости панове на ѕмовеный день не прышли. Можеть кжо быти тому делу и конецъ.

Про то и за тымъ просимъ вашое милости, ꙗко прыѧтелѧ нашого милого, абы есте ваша милость вчинили длѧ прыѧтельства тотъ кусъ земъли абы есте сѧ ее лишыли, бо была нашой земли молъдавъской зъ стародавъна ѡтчына; але абы се потверъжало прыѧтельство и записы межы нами, которыи мамы зъ вашою милостью и съ Коруною польскою, абы ходили послы и купцы промежы насъ мирно и добровольно, ꙗкожъ и до сева.

Єщо паметайте ваша милость, ꙗкожъ намъ суть вмовы и записы зъ вашою милостью и съ Коруною польскою, ни ѡдинъ нашъ непрыѧтель абы не ймалъ ни едну милость ни ѹ вашой милости ани въ подъданиковъ вашой милости, и нигде ни въ землѧхъ вашое милости абы не ймали местъца и пожывленьѧ. Такъже и ѡтъ

---

[1]) In ms. greşit рекованне.
[2]) In ms. greşit Галажъфи.

непрыꙗтелей вашое милости и которыи бы се знаходили въ нашой земли, также бы не ймали ни ѡдной милости въ насъ, ани въ нашыхъ подданъниковъ и нигде въ нашой земли абы не ймали местъца ни пожывленьꙗ. И теперъ видимо и знаемо ижъ бы были близъ вашое милости нашыхъ людей, которыи бы намъ были непрыꙗтели. И каша милость вспомꙗните на записохъ и тотыи нашы люди, которыи всхотꙗть прыйти до насъ и до нашое земли, ваша милость прышлите ихъ къ намъ, нашымъ слꙋгою Лукашомъ. Пакъ хто не въсхочеть къ намъ прыйти, ваша милость тыхъ людей близъ вашое милости ихъ не деръжыте нигде, ни въ подъданьниковъ[1]) вашое милости, ни въ землꙗхъ вашое милости. Бо естли бы сꙗ знаходилъ некоторый непрыꙗтель вашой милости въ насъ, мы того непрыꙗтелꙗ вашой милости не деръжали быхъмо близъко себе ни ѡдъного часꙋ, и впоминаючы на записы, ꙗкоже имаемо промежы собою, записы записаны и прысꙗги.

Solia voevodului Moldovei către Alexandru, craiul Poloniei, prin Lucaci.

Domnul meu Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, prietenul milostivirei voastre, mi-a poruncit să aduc închinăciune milostivirei voastre ca unui iubit prieten al său, să vă dau apoi scrisoarea de încredinţare şi să-mi îndeplinesc în sfârşit solia.

Domnul meu Ştefan Voevod, prietenul milostivirei voastre mi-a poruncit să grăesc milostivirei voastre următoarele:

Amintiţi-vă milostivirea voastră că, de când a dat Dumnezeu ca milostivirea voastră să vă suiţi în scaunul marei cnejii a Litvei, noi am fost bun prieten cu milostivirea voastră, iar milostivirea voastră ne-aţi fost deasemenea bun prieten. Şi ne-am trimes solii noştri la milostivirea voastră, iar milostivirea voastră aşişderea v'aţi trimes solii voştri la noi, întărind între noi prietenia şi pacea şi liniştea veşnică. Pentru aceasta am făcut între noi scrisori şi ne-am jurat unul altuia. Şi a dat Dumnezeu că până acum ne ţinem de jurăminte şi le păzim.

Milostivirea voastră mai ştiţi cum fratele milostivirei voastre Olbraht, răposatul craiu al Poloniei, s'a sculat cu tot sfatul Poloniei şi a călcat scrisorile şi jurămintele tatălui

---

[1]) Cuvântul acesta e scris în trei feluri: подъданикъ, подданъникъ, подъданьникъ.

său, ale craiului Cazimir, şi a venit cu gând rău împotriva noastră şi împotriva ţării noastre; în urma acestora s'a pus între noi fratele milostivirei voastre Vladislav, craiul unguresc, domnul nostru milostiv, şi şi-a trimes solii săi. Am trimes atunci şi noi solii noştri la răposatul craiu Albert în Cracovia, ne-am înţeles, am făcut pace şi linişte între noi, am scris tractate şi am jurat pe ele.

Şi atunci bucata de pământ[1]) care se întinde dela bucovina[2]) Galiciului în jos între Nistru şi Pinini, care de veacuri s'a ţinut de ţara Moldovei şi a fost deslipită de multă vreme şi cu sila de ţara Moldovei, acea bucată de pământ n'am cuprins-o nici în tractate nici în jurăminte, ci am lăsat-o la o parte, până ce va fi cercetată.

Şi după aceea a venit la noi, din partea craiului unguresc Vladislav, solul Ţobr Imbri[3]), iar din partea răposatului craiu Olbraht a venit deasemenea în solie cneazul Andrei Roja, arhiepiscopul din Liov. Am făcut atunci răposatului craiu Olbraht scrisori şi cu jurăminte am jurat; în aceste scrisori şi în aceste jurăminte bucata de pământ de care scriem mai sus nu este cuprinsă, nici în scrisori nici în jurăminte, ci am lăsat-o la o parte, până ce va fi cercetată. Şi după ce am făcut pace şi linişte între noi, ne-am silit ca ţara leşască să nu sufere, prin ţara noastră, nici o pagubă nici dela Turci nici dela Tătari, până acum.

Şi puseserăm soroc cu Olbraht, răposatul craiu, pentru acea bucată de pământ, ca să se cerceteze; într'aceea însă i s'a întâmplat craiului Olbraht moartea, şi nu s'a putut cercetà. Apoi a dat Dumnezeu că milostivirea voastră v'aţi făcut craiu leşesc. Şi ne-am trimes solii noştri la milostivirea voastră şi odată cu alte solii am amintit milostivirei voastre şi de acea bucată de pământ, ca să se cerceteze. Milostivirea voastră aţi trimes deasemenea solii voştri la noi, pe dumnialui Micolai Cameniţchi, starostele de Cracovia, pe dumnialui Ian

---

[1]) Orig. буката земли, ceeace arată că solia a fost redactată de un diac moldovean; un Rutean sau un Polon ar fi zis, cum zic Polonii şi astăzi Bucovinei, „sztuka ziemi".

[2]) Făgetul.

[3]) Orig. Цобръ Имъбри; este *Csobor Imre* (Emericus), asupra căruia vezi E. Picot, Chronique de Moldavie, p. 248 n., şi Lexiconul Pallas, vol. IV, p. 835 *(Czobor)*. Cf. p. 492 şi Uljanickij, Materialy, p. 150 şi 220.

Bohotnițchi și pe Andrei Crovițchi; noi am vorbit cu acești soli ai milostivirei voastre, și ei s'au înțeles cu noi și au pus soroc la ziua sfântului Mihai, și ne-au dat dreptul, ca la mai sus scrisa zi mai sus scrisa bucată de pământ să fie cercetată, și ca la ziua aceea să fie de față și boierii prea înălțatului craiu unguresc Vladislav, ca să vază și să cerceteze și ei, împreună cu noi, acea bucată de pământ, și să se pue odată capăt acestei trebi.

Noi am trimes atunci un sol al nostru la prea înălțatul nostru domn Vladislav, craiul unguresc, fratele milostivirei voastre, și am dat de știre milostivirei sale despre cele ce au vorbit solii milostivirei voastre cu noi, și cum au pus soroc la ziua sfântului Mihai, ca să se cerceteze acea bucată de pământ, rugând pe milostivirea sa prea înălțatul craiu unguresc Vladislav să-și trimeată boierii săi, ca la ziua hotărîtă să cerceteze și ei, împreună cu noi, acea bucată de pământ, si să ajungem la o înțelegere asupra ei. Domnul nostru Vladislav, craiul unguresc, fratele milostivirei voastre, și-a trimes boierii săi; noi am fost deasemenea împreună cu ei la acel loc. Și am așteptat să vie și boierii milostivirei voastre, ca să cercetăm cu toții împreună acea bucată de pământ, precum fusese înțelegerea dintre noi. Și am așteptat acolo multă vreme, aproape cinci săptămâni și jumătate, dar din partea milostivirei voastre n'a venit nimenea. Noi știm însă, ceeace se știe de altfel în toată lumea, că dacă cineva are o asemenea învoeală și sorocire și zi hotărîtă, și nu vine la acea zi, el pierde tot dreptul, iar cine este de față la acea zi, câștigă. Așa suntem și noi, că am câștigat toată dreptatea, de vreme ce este moșia noastră adevărată și veche. Și atunci am pus oamenii noștri în acea țară.

După aceea domnul nostru Vladislav, craiul unguresc, fratele milostivirei voastre, a trimes din nou la noi și ne-a rugat să facem pe voea milostivirei sale și să lăsăm, ca acea țară să se cerceteze într'o altă zi; am lăsat dar, după voea milostivirei sale, ca să se pue între noi încă o zi, spre cercetarea acelei bucăți de pământ.

Și după câtăva vreme, domnul nostru Vladislav, craiul unguresc, a trimes iarăși la noi pe solul său Furtat Marco, și Furtat Marco s'a înțeles cu noi și a pus soroc la ziua

tuturor sfinţilor, ca la acea zi domnul nostru Vladislav, craiul unguresc, să cheme pe boierii săi, iar milostivirea voastră să trimeteţi deasemenea pe boierii voştri şi noi să trimetem deasemenea pe boierii noştri, ca să se întâlnească cu toţii acolo în acea ţară şi să cerceteze acea bucată de pământ. Astfel noi n'am ridicat pe oamenii noştri din acea bucată de pământ, ci i-am lăsat încă acolo. La acestea a fost de faţă secretarul milostivirei voastre, fiul lui Iacob Buciaţchi. Şi aşà ştim, că toate vorbele şi învoelele puse la cale în faţa noastră de Furtat Marco, el vi le-a povestit pe toate milostivirei voastre. Şi prin acelaş secretar al milostivirei voastre, prin fiul lui Iacob Buciaţchi, v'am trimes milostivirei voastre, pentru boierii şi oamenii milostivirei voastre cari aveau să vie la acel soroc, o scrisoare de trecere[1]), precum ne-a rugat Furtat Marco şi secretarul milostivirei voastre.

Şi când s'a apropiat ziua aceea, la ziua tuturor sfinţilor, domnul nostru Vladislav, craiul unguresc, şi-a trimes boierii săi, pe dumnialui Telegdi Iştvan şi pe Balaşi Ferenţ[2]); noi am fost împreună cu ei la ziua hotărîtă şi la locul hotărît; pe oamenii noştri, pe cari i-am fost lăsat în acea bucată de pământ, îi luasem pe toţi la noi, precum ne fusese înţelegerea cu Furtat Marco, până ce erà să se cerceteze acea bucată de pământ. Dar din partea milostivirei voastre n'a venit nici un om mai de seamă la acea cercetare, ci a venit din partea milostivirei voastre numai dumnialui Firlei, — şi nici el n'a venit la ziua hotărîtă, — şi ne-a adus din partea milostivirei voastre o scrisoare de trecere pentru boierii şi oamenii noştri, cum îl rugaserăm; dar solia ce ne-a adus dela milostivirea voastră nu erà aşà cum stă scris în scrisoarea de trecere a milostivirei voastre, nici vorbe de bună înţelegere nu ne-a grăit, ci a avut alte vorbe.

---

1) Un salv-conduct; orig. кглейтовный лнстъ.

2) In ms. Телегы Ищвана и Галажъфи Френъць, la Jabłonowski „Telehyi Iszczwana i Halaž Fidrenc“, ung. Telegdi István şi Balassi Ferencz. In scrisoarea regelui unguresc Vladislav către plenipotenţiarii regelui polon, din 22 Sept. 1503, aceşti „honesti mediatores“ sunt numiţi „Stephan Thelegdi“ şi „Balassa“ (cf. p. 481). Asupra celui dintâiu, care între 1481-98 a fost vicevoevod al Transilvaniei, vezi Lexiconul Pallas, vol. XVI, p. 27; asupra celuilalt, care la 1492 a fost ban de Severin iar la 1504 ban de Croaţia, ibid., II, p. 513.

Pe oamenii, cari fuseseră lăsaţi de noi în acea bucată de pământ, noi i-am pus îndărăt pe toţi, faţă fiind solul milostivirei voastre dumnialui Firlei, faţă fiind şi solii domnului nostru Vladislav, craiul unguresc, precum ne-a fost înţelegerea, căci acum un an şi acum boierii milostivirei voastre n'au venit la ziua hotărîtă. E vremea să se pue odată capăt acestei trebi!

Deaceea şi în urma acestora ne rugăm de milostivirea voastră, ca de un iubit prieten al nostru: faceţi milostivirea voastră, pentru prietenia noastră, şi vă lăsaţi de acea bucăţică de pământ, pentru că din vechime ea a fost moşia ţării noastre a Moldovei; întărească-se astfel prietenia şi tractatele, pe care le avem cu milostivirea voastră şi cu Coroana polonă, şi umble solii şi neguţătorii în pace şi în bună voie printre noi, ca şi până acum.

Mai amintiţi-vă milostivirea voastră că între noi şi între milostivirea voastră şi Coroana polonă sunt învoeli şi tractate, ca niciun vrăjmas al nostru să nu găsească milă nici la milostivirea voastră, nici la supuşii milostivirei voastre, şi nicăiri în ţările milostivirei voastre să nu găsească adăpost şi hrană. Tot aşà şi dintre vrăjmaşii milostivirei voastre dacă s'ar găsì cinevà în ţara noastră, acelà să nu aibă nicio milă dela noi, nici dela supuşii noştri, nici să aibă vreundeva în ţara noastră adăpost şi hrană. Totuşi acum vedem şi ştim că în apropierea milostivirei voastre au fost oameni de-ai noştri cari ne sunt vrăjmaşi. Milostivirea voastră aduceţi-vă aminte de tractate şi pe acei oameni ai noştri cari doresc să vină la noi şi în ţara noastră, milostivirea voastră să-i trimeteţi la noi cu sluga noastră Lucaci, iar pe cei ce nu voesc să se întoarcă la noi, milostivirea voastră pe acei oameni să nu-i ţineţi aproape de milostivirea voastră, nicăiri, nici la supuşii milostivirei voastre, nici în ţările milostivirei voastre; căci dacă s'ar găsì vreun vrăjmaş al milostivirei voastre la noi, noi pe acel vrăjmaş al milostivirei voastre nu l-am ţineà nici măcar un ceas aproape de noi, aducându-ne aminte de tractatele scrise ce le avem între noi şi de jurămintele noastre.

Metrica Litvană, cartea V, f. 269 v.—271 v. — A. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, No. 23, p. 79-83, după copia din

Varşovia a Metricei, c. 192, p. 484. In condica ambasadelor începută la 1502 din ordinul lui Jan Laski, secretarul regelui polon Alexandru, citată şi de noi ca „Liber legationum A“ — titlul ei prescurtat este „Laski legationum A“ — astăzi în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva, se află o traducere latină contimporană a acestei solii, urmată şi de răspunsul regelui, f. 162 v. — 164 v. Nu ştiu să fi fost publicate undeva aceste două bucăţi şi deaceea le tipăresc aici în întregime.

Interpretacio verbalis rutenice legacionis per Lucam Walachum a palatino Moldavie, in Lublin XXII novembris[1]) perorate.

Dominus meus Stephanus vaywoda, amicus caritatis vestre, iussit dicere[2]):

Recordetur caritas vestra quod Deus dedit ut effectus estis dominus magni ducatus Lithuanie; nos fuimus vestre caritati bonus amicus, et vestra caritas nobis similiter bonus amicus. Et mittebamus ad vestram caritatem nuncios nostros, et e contra vestra caritas ad nos, confirmando amiciciam mutuam, pacem perpetuam, et fecimus inscriptiones, juramenta juramentis confirmata; et nos in hactenus in eo stamus et istud tenemus.

Item sciat caritas vestra, quod postquam frater vestre caritatis Albertus effectus est rex Polonie, cum toto consilio regni Polonie[3]) conculcarunt inscriptiones et juramenta patris sui Kazmiri regis, et venerunt ad nos ac terram nostram malicia; et postea in medium nostri se posuit frater vestre caritatis Vladislaus rex Hungarie, dominus noster graciosus, et misit nuncios suos, et nos similiter nuncios nostros misimus ad Albertum olim regem in Cracoviam, et fecerunt contractum inter nos, pacem et quietem, et inscriptiones fecerunt et juramenta nobis jurarunt.

Et tunc illam modicam terram, a bukovina Haliciense foneam[4]) inter Nyester et plonyny, que ab eterno spectabat ad Moldaviensem terram et violenter alienata ab illa Moldaviense terra diuturnis temporibus, que terra non est imposita neque in inscriptiones nec in juramenta, sed in taciturnitate eam spoponderunt ad revisionem.

Postea venit in legacionem a Wladislao rege Hungarie Czobor Ymbri et ab Alberto rege mortuo similiter ad nos venit dominus Andreas Roza, archiepiscopus Leopoliensis. Nos similiter fecimus Alberto regi mortuo inscriptiones et juramenta juravimus, in quibus inscriptionibus et juramentis predicta paucitas terre superius nomi-

---

[1]) Data aceasta se confirmă prin notiţa contimporană a lui Erasmus Ciołek „(1503) November 22: orator Valachi auditus“. Kwartalnik historyczny, XVI (1902), p. 450.

[2]) Alineatul întâiu a rămas netradus.

[3]) Cuvântul acesta e pus în ms. încă odată înainte de „consilio“.

[4]) Sau *foveam*. E însă probabil *foneam*=funie, în loc de *funem*.

nate non est scripta, neque in inscripcionibus neque in juramentis, sed eam specialiter relinquimus ad revisionem. Et sicut fecimus inter nos pacem quietemque, tunc laborabamus per terram nostram, ut non haberet terra Polonie aliqua damna a Turcis et Tartaris in hactenus.

Et accepimus terminum cum Alberto rege pro ista paucitate terre, ut determinaretur de ea. Deinde mortuus est Albertus rex; sic non potuit ista res terminari.

Consequenter factum est voluntate divina vestram caritatem in regem Polonie; nos misimus ad vestram caritatem nuncios nostros cum alijs legacionibus et pro ista paucitate terre commemorans, ut de ea determinetur; et vestra caritas similiter misistis nuncios suos ad nos, dominum Nicolaum Camienyeczki capitaneum Cracoviensem, Ioannem Bochothnyczki et Andream Crowyczki; cum quibus nos loquebamur, et illi nobiscum contractum fecerunt et diem assumserunt pro festo Sancti Michaelis, et jus nobis super hoc dederunt, ut predicta paucitas terre revideretur et ut pro eodem die essent domini serenissimi domini Vladislai regis Hungarie, ut illi inter nos conspicerent de illa paucitate terre, diffinirent et finem facerent.

Nos tandem misimus nuncium nostrum ad serenissimum dominum nostrum regem Hungarie, fratrem caritatis vestre, cui noscere dedimus quomodo nuncii caritatis vestre nobiscum contractum fecerunt et terminum deputaverunt ad diem Sancti Michaelis, quod pro illa die paucitas terre revideri debuit, et ut pro illa die serenissimus Hungarie rex nuncios suos mitteret, ut illi inter nos diffinirent et reviderent de illa paucitate terre. Qui dies dum advenit, dominus noster Vladislaus rex Ungarie, frater caritatis vestre, misit dominos suos, cum quibus nos simul venimus ad illum locum. Expectavimus a caritate vestra dominos, ut simul revideremus illam terram iuxta contractum mutuo factum; in quo loco expectavimus ad quinque septimanas cum media; tunc a vestra caritate nullus venit. Ideo nos ita intelligimus, quod in toto mundo sic agitur, quod si quis haberet talem composicionem, contractum et diem deputatum, et pro illo die non compareret, jus suum ammittere debet, si quis autem pro die deputato compareret, ille debet lucrari. Sic nos intelligimus quia lucrati sumus secundum omne jus, quia illud est ex antiquo verum nostrum patrimonium. Ad quam terram nos exinde locamus homines nostros.

Postea misit ad nos dominus noster Wladislaus rex Ungarie, frater caritatis vestre, petentes ut sue maiestatis voluntati satisfacientes,.... ad alium diem transposuimus.

Temporibus non diu lapsis, dominus noster Vladislaus rex Ungarie misit ad nos nuncium suum Marcum Carwath [1]), qui nobiscum composuit et deputavit diem Omnium Sanctorum, pro quo die dominus noster Vladislaus rex Ungarensis misit suos dominos; caritas vestra eciam suos dominos mittere debuit; nos similiter bo-

---

[1]) In textul rusesc *Furtat*. Numele adevărat e Horvat (Horvát, Horváth); cf. No. precedent.

yaros nostros mittere debuimus, ut simul omnes convenirent in illam terram et eam reviderent. Illos autem homines nostros, quos in illa terra locaveramus, educere debuimus. Circa que fuit secretarius caritatis vestre, filius Iacobi Buczaczki. Et ita intelligimus quod omnes tractatus et composiciones inter nos per Marcum Carwath[1]) factas vestre caritati declara[vi]t. Per illum secretarium, filium Iacobi Buczaczki, dedimus literas nostras salvi conductus dominis et hominibus vestre caritatis, illis qui venire debuerunt, sic ut Marcus Carwath et secretarius ille vestre caritatis a nobis pecijt.

Pro quo die Omnium Sanctorum dominus noster Vladislaus rex Ungarie misit nuncios suos dominum Thele[gdi] Hysthvan et Balaszssy Franecz[1]), cum quibus nos simul pro die deputato fuimus in illo loco deputato, designato; et homines illos, quos in illa terra relinqueramus, eduximus iuxta compositionem nostram cum Marco Carwath factam, quoad illa terra revideretur. Et a vestra caritate nullus talis notabilis venit ad illam revisionem, tamen dominus Fyrlyey, sed non venit ad diem deputatum, attullit a vestra caritate literas salvi conductus nostris boyaris et hominibus, sic ut eas pecijmus; legacionem attulit a vestra caritate ad nos aliter quam litere salvi conductus sonabant; res contractas alias *rokowanych* non loquebatur, sed alia habuit.

Nos illos homines qui fuerunt locati in illa terra locavimus omnes coram nuncio caritatis vestre domino Firley et coram nuncijs domini nostri Wladislai regis Ungarie, iuxta contractum, a vestra tamen caritate neque anno preterito, neque presenti pro temporibus designatis domini venerunt. Potest iam huic rei satisfieri et finis.

Quapropter rogamus vestram caritatem, sicut amicum nostrum dilectum, faciatis causa amicicie, hanc paucitatem terre nobis dimittatis, alias *thego kassa zyemye abysczye ywsz postampili*[2]), quia ex antiquo nostre terre Moldaviensis fuit patrimonium; et iam confirmetur amicicia et inscripciones inter nos, quam et quas habemus cum vestra caritate et Corona Polonie, ut ambularent nuncii et mercatores inter nos pacifice et libere, sic ut in hactenus.

Memoratur eciam caritas vestra, que composiciones sunt cum vestra caritate et Corona Polonie, quod nullus inimicus noster deberet habere aliquam graciam apud caritatem vestram et homines caritatis vestre, neque locum in terra caritatis vestre aut victum. Similiter inimici vestre caritatis, qui transferentes se ad dominia nostra invenirentur in terra nostra, non debent habere amiciciam in nobis, neque hominibus nostris, neque in terra nostra debent habere locum aut victum. Nunc cognoscimus et videmus quomodo nonnulli homines nostri sunt in terra caritatis vestre, qui sunt nostri inimici. Memoretur caritas vestra ad inscriptiones et illos ho-

---

[1]) In ms. *Thele Hysthvan et Balasz Ssyfranecz;* cf. p. 490, n. 2.
[2]) Cu ortografia polonă actuală „tego kąsa ziemie abyście już postąpili". Această frază lipsește în textul rusesc.

mines, qui vellent venire ad nos et terram nostram, vestra caritas remittat nobis per servum nostrum Lucam. Quod si qui nollent ad nos venire, vestra caritas illos apud se non teneat, nec suis subditis tenere admittat, nec in terris vestre caritatis. Quia si quis inimicus vestre caritatis apud nos inveniretur, nos illum inimicum vestre caritatis non tenebimus apud nos ad aliquod tempus, memorando inscriptiones quas habemus inter nos scriptas et juramenta jurata.

Responsum oratori Walacho ad legacionem praecedentem, per regiam majestatem, in Lublin.

Dixisti Stephani vaywode nomine legacionem verbis quibus prolixioribus, narrando res gestas tempore serenissimi olim Ioannis Alberti regis et eas que maiestate regia regnante feliciter fuerant acte, quibus eciam, si prolixiores fuissent, faciliter responderi posset, presertim cum maiestas regia de sua et regni sui justicia non dubitat. Tamen quia maiestas sua non omnium est conscia, que tempore olim maiestatis fraterne acta erant, consiliarij eciam, uti vides, non sunt omnes qui tunc aderant maiestati olim fraterne regie, iccirco maiestas regia resciendo a consiliarijs qui veritatem sciunt actorum tempore olim maiestatis fraterne regie, ad omnes partes legacionis tue Stephano vaywode per nuncium proprium aut per nuncios respondebit.

Et nihilominus ad ea que recenti tempore et presertim hijs diebus sunt acta, sic dicit maiestas sua, quia de his tractatibus, que Bude per serenissimum dominum Vladislaum regem, fratrem maiestatis sue, ac per reverendissimum dominum archiepiscopum tunc Leopoliensem, nunc autem primatem regni, et per dominum Sychlyczki capitaneum Woynicziensem fuerunt et sunt conclusa, scit ita maiestas regia quod Stephanus vaywoda restituere et dimittere debuit maiestati regie terram quam occupavit, debuit eciam gentes suas educere de illa et alia facere, que serenissimus dominus Ungarie rex dixit huic maiestati regie per Sthephanum vayvodam facienda; dixit eciam serenissimus dominus Hungarie rex et id in scripto domino nostro graciosissimo dedit, et eo facto, debuerunt consiliarii de regno et consiliarii de Valachia descendere pro die Omnium Sanctorum, alias secunda novembris, ad revidendum terram, iniurias et granicies, secundum consuetudines antiquas et privilegia antiqua. Cui condictamini maiestas regia satisfaciebat, consiliarios nobiles mittebat, quos tu Leopoli videre potuisti, aut audivisti propterea ibi constitui, videliczet magnificos Spythkonem de Iaroslaw castellanum, Nicolaum de Camyenyecz capitaneum Cracoviensem, Stanislaum castellanum et capitaneum Leopoliensem et Firley capitaneum Lublinensem, qui expectabant videre volentes si waywoda satisfecisset condictamini per serenissimum dominum Vladislaum Hungarie regem facto. Et unus ex istis dominis, dominus Firley qui nunc hic est, mandante maiestate regia premissus erat ad videndum et resciendum, si woyewoda satisfecisset condictamini illi per maies-

tatem regiam Hungarie facto. Qui Firley invenit nichil eorum factum per voyevodam, que facere debuit ante revisionem terre, quodque serenissimus dominus Hungarie rex concluserat faciendum ante revisionem terre. Et dum invenit ita terram non dimissam, Firley tempestive venit dicendo vaywode, quia consiliarij maiestatis regie ad revisionem terre, iniuriarum et granicierum venirent ibi ubi debuerunt venire, si voyewoda, prout serenissimus dominus Hungarie rex condictamen fecerat, restitueret prius terram quam occupavit. Eratque Firley pro die Omnium Sanctorum et secunda die novembris in illa terra et in loco Colaczyn, et tandem usque ad palatinum venit. Dum nullum in Colaczyn vidit, hortabatur voyewodam ut condictamini per serenissimum dominum Ungarie regem facto satisfaceret, terram restitueret et salvum conductum daret meliorem dominis illis qui statim venissent. Vaywoda tum istud facere noluit, nolens hoc facere ad quod serenissimus dominus Ungarie rex condictamen fecit, sed aliquid aliud per se habuit, quod Marcus Carwath cum voyewoda presente Iacobo Buczaczki secretario condixit. Ad quod condictamen nec Marcus Carwath nec Iacobus Buczaczki aliquam facultatem habuit a domino nostro graciosissimo, ut hec immutassent, ad quod serenissimus dominus Hungarie rex condictamen fecit illud quod in scripto dedit, quod condictamen maiestas regia dominus noster graciosissimus semper tenere voluit et illi satisfecit, voyewoda tamen non satisfecit.

Et nichilominus miratur maiestas regia quod voyewode est ille affectus et voluntas sic cum maiestate regia procedendi, cum tamen sciat, quia si maiestas regia non haberet consideracionem ad rempublicam christianam ac ad maiestatem fraternam serenissimi domini Hungarie regis, posset tale habere consilium, ut tante levitates, que fieri consuerunt, non essent. Tamen cum placet voyewode sic agere cum maiestate regia et regno, cumque respectum habere non vult ad id quod licet ad presens non fit, in futurum tamen fieri posset, ac ad id quod per serenissimum dominum Hungarie regem est conclusum, maiestas sua intelligendo a consiliarijs qui hic non sunt id quod in veritate actum est tempore olim Alberti regis, ad omnes partes legacionis tue, quam satis p[r]olixe dixisti et in scripto dedisti, per nuncium aut nuncios proprios Stephano vaywode respondebit. Optat tamen maiestas regia, ut dum vaywoda amicicie meminit, faceret id quod amiciciam parit, non inimiciciam.

De his qui hostes sunt vel non sunt voyewode in curia aut in regno maiestatis sue quique vellent aut nollent redire ad palatinum, maiestas sua nesciebat neque scit qui essent hostes vaywode; si enim hostes vaywode sciret, non servaret illos maiestas sua; et eos qui ire volunt ad vaywodam, maiestas regia non prohibebit; est bene contenta ut vadant.

GREȘELI DE TIPAR, INDREPTARI ȘI ADAOSE

LA VOLUMUL I

P. 14, r. 14. *Citește* цигани *în loc de* Цигани.

P. 43, r. 11. *Cit.* CCXXXIX *în loc de* CCXL.

P. 49, nota. La cele spuse aci despre satele Molnița, Stroinții și Urvicolesa adaug următoarele știri, împrumutate dintr'o lucrare inedită a părintelui Ant. H. Dubău din Molnița despre «Buda Mare și Codri Cozminului»: Stroinții din Moldova (în sec. XV probabil aceiaș cu cei din Basarabia) se numesc azi Buda (pl. Herța, jud. Dorohoiu), iar Urvicolesa erà unde este astăzi Noua-Sulița. Cf. «Stroinții ce se numește acmù Buda» (doc. din 10 Ian. 1764); «Noua-Seliță numită mai de mult Urvicoleso» (doc. din 2 Iunie 1833); «Buda din țin. Cernăuțului, ce se hotărăște din jos cu Șărbăuții și din sus cu Nova-Seliță» (doc. din 25 Aug. 1743).

P. 51. Nota 1 dela această pagină se rapoartă la Goian dela pagina precedentă.

Documentul dela 16 Sept. 1461 (No. XXXI), păstrat numai în traducere, fiind identic ca cuprins cu cel dela 16 Sept. 1491 (No. CCXXXVI), păstrat tot în traducere, s'ar puteà să avem a face în aceste două cazuri cu un singur original, dela 1491. Greșala traducerei dela No. XXXI s'ar explicà prin cetirea lui ҂ѕцчѳ (6999 = 1491) ca ҂ѕцѯѳ (6969 = 1461). Contrarul e mai greu de admis.

P. 78. Documentul de sub No. XLVII, păstrat numai într'o traducere cu data 1463, ar puteà să fie din 1483, și este de bună samă din acest an, dacă într'însul e vorba de Luca Arbure, care e pomenit în documente odată la 1486 (I, 290), iar mai des abià dela 1498 încoace (II. 126 și urm.). Greșala din dată s'ar explicà prin lectura ҂ѕцоа (6971 = 1463), în loc de ҂ѕцча (6991 = 1483). Dacă însă lectura 6971 este exactă, atunci trebue să fie vorba în document de Arbure, tatăl lui Luca.

P. 110, r. 12 și 13. In loc de Кръханѣ și Аничковѣ[2]) trebue cetit Кръханѣ[2]) și Аничковѣ. Cf. cu acest Кръхань *Cărhăneștii* pe Elan, ap. Gh. Ghi-

bănescu, Cuzeştii, p. CLX-CLXI, după acte mai nouă, şi *Corhană* cel dela 8 Oct. 1488 în colecţia noastră (I, 353).

P. 123, r. 8. *Cit.* господства *în loc de* посподства.

P. 135, r. 15. *Cit.* CLXXXI *în loc de* CLXXX.

P. 151, r. 14. *Cit.* semiuncială *în loc de* seminucială (tot aşa p. 207, r. 12).

P. 172, r. 15. *Cit.* Бланкѹл *în loc de* Бланкѹл.

P. 193, r. 15. *Cit.* Баслоун *în loc de* Баслоун.

P. 199. Documentul dela 3 Fevr. 1495, citat aici, a fost publicat în textul slav de Gh. Ghibănescu, Cuzeştii, p. 184-185. Comparaţia lui cu cel dela 11 Martie 1475 (No. CX) ne-ar împrăştiă îndoeala exprimată în nota dela p. 199 asupra datei acestui din urmă; trebue să ştim însă că cel dela 1495 este autentic, ceeace fără a vedeà originalul nu putem afirmà. Dacă admitem că documentul dela 1495 este autentic şi că e bine cetit de d-l Ghibănescu, trebue să admitem că cel din 1475 este, cel puţin în parte, falş (cf. notele din ediţia noastră, p. 198, asupra martorilor Alexandru şi Bogdan şi asupra pisarului Ion Timotin): în loc de *Scolofindie* avem Popăscul, în loc de *Tămăşel* Tămăşeni, în loc de *Pătiul (Pitiul)* Pântelei (Pânte), în loc de *unchiul Negrilă Medeleanul* nepotul Negrilă Medeleţ.

P. 237, r. 22. *Cit.* Drăgălina *în loc de* Dăgălina.

P. 260, r. 13. *Cit.* заплатилъ *în loc de* злаплатилъ.

P. 273, nota. Pentru documentul dela 23 Sept. 1483, cf. Dacia Literară pe 1840, Suplement, p. 28, şi R. Rosetti, Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova, p. 110.

P. 282, r. 6-7. *Cit.* au rămas însă neşterse *în loc de* a rămas însă neştearsă.

P. 303, r. 31. *Cit.* Bahluiu *în loc de* Buhluiu.

P. 304, nota. Vultureştii se citează sub forma Hultureşti în documente dela 1637, 1689 şi 1721 în hotar cu Bărboşii la ţinutul Fălciului (Ghibănescu, Cuzeştii, p. 2, 3, 9, 200).

P. 313, r. 27. *După* ţiganii *să se adauge* pe cari i-a dat bunicul nostru Alexandru Voevod acestei sfinte mânăstiri, şi.

P. 322. Presupunerea din nota dela documentul cu No. CLXXIX, că Volhoviceştii se aflau în Bucovina de azi, cade înaintea unui document dela 6 Aprilie 1637, care ne arată un sat *Vâlcoviceştii* pe Crasna aproape de Cordăreni, în ţinutul Fălciului (Ghibănescu, Cuzeştii, p. 200).

P. 359, r. 31. *Cit.* noastre *în loc de* noastră.

P. 371, r. 2. *Cit.* (Suceava), 24 Ianuarie 1489 *în loc de* 24 Ianuarie 1489.

P. 382, r. 37. *Cit.* ispisoc *în loc de* ipisoc.

P. 385. Vitolteştii dela 9 Ianuarie 1490 sunt cei din jud. Fălciu; cf. documentele dela 1640 şi 1639 la Ghibănescu, Cuzeştii, p. 133 şi 134: «Viltoteşti din gura Bujorului, unde dă în Elan; Vitolteştii în gura Bujorului, pre Elan, ce este în ţânutul Fălciului». Cf. ibid., p. 224, an. 1718: «moşia mea dela Bujor, din coada iazului Vitolteştilor care se hotărăşte cu Căpşeştii pe din sus».

P. 387. Din documentele dela c. 1682 și 1691, publicate de d-l Ghibănescu în Cuzeștii, p. 162-164, se vede că satul Hăndrești dela 1490 și-a schimbat între anii 1546-1682 (cf. ibid., p. 159) numele în Ciocani, Ciocănești (ţin. Fălciului). Prin urmare, presupunerea făcută, la p. 386-387, asupra satului Hăndreștilor și asupra apei Bujorului trebue înlăturată.

P. 398, r. 7. *Cit.* прѣвъзлюбленнх *în loc de* крѣвъзлюбленнх.

P. 406 și urm. Documentul de sub No. CCXIV e publicat și de D. Dan în Cronica episcopiei de Rădăuţi, Viena 1912, p. 146 și urm., însă cu foarte multe și mari greșeli. Tot așà documentele de sub No. CXXVI și CLXXV, acesta cu data greșită 1486 în loc de 1487 (ibid., p. 140 sq., 143 sq.), și cel de sub No. CV din vol. II. Interpretările părintelui Dan n'au nici o valoare.

P. 424, r. 36. *Cuvintele* lângă sf. Ilie *trebuesc șterse.*

P. 430, r. 18. *Cit.* ţinutul Cernăuţilor *în loc de* ţinutul Sucevei.

P. 433, r. 16. *Să se adaoge* Cf. vol. II, No. VI.

P. 434, nota 5. Cf. un *Vladnic* în jud. Vaslui la Ghibănescu, Cuzeștii, p. 243.

P. 435, r. 3. *Cit.* părtașii lui *în loc de* a părtașilor lui.

P. 437, nota. Numele traducătorului poate să-l fi cetit greșit Rașcovici, în loc de Dașcovici. Tot așà la p. 181 din vol. II. Cf. însă Ghibănescu, Cuzeștii, p. 299: Andrei Râșcâvici, pisar în cancelaria Hotinului, la 1772.

P. 456, r. 2. *Cit.* Suceava, 17 Ianuarie 1491 *în loc de* 17 Ianuarie 1491.

P. 460, nota 2. Баговын рогъ din documentul dela 20 Dechemvrie 1437 ar puteà să fie traducerea românescului «Cornul Băgăului»; cf. satul Băgău în jud. Fălciu, între dealurile Moisia și Zgura (Marele Dicţionar Geografic I, p. 272; Ghibănescu, Cuzeștii, p. LXII).

P. 468. Asupra Măneștilor dela obârșia Ialanului excursul d-lui Ghibănescu din Cuzeștii, p. XII-XIV, nu aduce nimica nou.

P. 484, r. din urmă. *Cit.* 482 *în loc de* 842.

P. 489, r. 29. *Cit.* Solonet *în loc de* Olonet.

P. 487-490. Autenticitatea documentului dela 26 Oct. 1491 (No. CCXLIII) poate să fie pusă la îndoeală, atât din pricina citării ca martor a mitropolitului Teoctist în loc de Gheorghe — la 15 Martie 1490 este acesta, — cât și din pricina formelor românești de genitiv «*lui* Bucur, *lui* Isac», neobișnuite în documentele din timpul lui Ștefan cel Mare, și a mai multor forme slavonești greșite. La cele citate în nota 1 dela p. 488 se pot adăogà exemplele de construcţie necorectă a prepoziţiilor до și над. Se înţelege că dacă documentul e autentic, trebue să admitem, cum am făcut în Indice, un Teoctist II la 1491. Cf. N. Iorga, Istoria bisericii românești, I, p. 88.

P. 495 și urm. Documentele de sub No. CCXLVII și CCXLVIII sunt din 17 Martie (cum cetim în copia dela p. 496), nu din 17 Fevruarie 1492; aceasta se vede din originalul No. CCXLVIII (pentru Șerbănești), pe care îl cunosc acum dintr'o fotografie, comunicată de părintele D. Dan din Straja. Data de «Martie 1492» o confirmă și documentul de sub No. CCXLIX, p. 501. Cf. II, p. 89.

LA VOLUMUL II

P. 66, r. 21. *Cit.* șes *în loc de* șe.

P. 66, r. 26. *Cit.* făgetul Leahului (ca la p. 65) *în loc de* dumbrava Leahului. Лаховā бȣкоувина din orig. ar puteà să însemne însă și «făgetul (s. codrul) Lahovei», Lahova fiind o localitate din împrejurimile Bârladului. Cf. seliștea Lăhoveni II, p. 247-248, și Ghibănescu, Cuzeștii, p. 232. Părintele I. Antonovici mi-a comunicat o hotarnică dela 11 Sept. 1823 a moșiei Banca din jud. Fălciu (azi în jud. Tutova), în care e deseori vorba de valea, moșia și satul Laova (din *Lahova).

P. 93, nota. Fragmentul de document de sub No. XLVIII, pus de mine la 1495 s. 1496, se poate dată și mai precis cu 1495, din pricină că între martori e pomenit Micotă pârcalabul de Neamț, care moare la 1495. Cf. N. Iorga, Contribuții la istoria bisericei noastre, p. 5 din ed. sep., p. 457 din Anal. Acad. Rom., ser. II, tom. XXXIV, Mem. secț. ist., București 1912.

P. 125, r. 17. *Cit.* Lățeștii *în loc de* Lățești.

P. 152, r. 26. *Cit.* cumpărate *în loc de* cumpărat.

P. 176 nota. Boteștii sunt identificați de d-l Ghibănescu, l. c., p. CLXII, cu satul Crețana.

P. 184, r. 16. *Cit.* близ нен *în loc de* близнен.

P. 189-191. Documentul de sub No. XCIV (1502) este suspect ca dată, întru cât între martori se citează cei doi fii ai lui Ștefan cel Mare: Alexandru și Bogdan-Vlad, cari se găsesc în documente numai până la 1496. Dela 1497 încoace e numai Bogdan-Vlad. S'ar puteà ca documentul să fie dela 1495; el a avut atunci data ӡгг (7003), care a fost cetită greșit ӡзı (7010). La 22, deci probabil și la 23 Ianuarie 1495 Ștefan se află însă în Vaslui, însoțit de pisarul Alexa. Indoeala asupra deplinei autenticități a documentului dela 1502 o întărește și faptul că acest document s'a găsit la un loc cu altele fără doar și poate falșe. Cf. totuși documentul dela 15 Iunie 1692, ap. Ghibănescu, Cuzeștii, p. 183.

P. 197, r. 11. *Cit.* Бѣрзѧ *în loc de* Бѣрзѣ.

P. 209. Asupra Micșineștilor vezi mai multe documente, în cari sunt citați lângă Grozești, ap. Ghibănescu, Cuzeștii, p. 139, 147, 148; la p. 153 și urm. se dă o hotarnică a lor din 1783. Cf. p. LVIII-LIX, unde sunt identificați cu Futeleștii.

P. 229. Documentul de sub No. CXIV, pe care l-am găsit nu de mult în original, este dat în Badeuți; donatarul e numit Іѡн талмачь; diac este Ion Popovici; în loc de Vlai avem *Vlad*.

P. 231. Un sat Gvozdăuți = Văzdăuți e citat la 1721 în ținutul Orheiului (Ghibănescu, Cuzeștii, p. 271).

P. 247. Documentul de sub No. CXX e tipărit și de d-l Ghibănescu în Cuzeștii, p. 231-232, însă cu multe greșeli; textul e urmat de o traducere dela 1828 a condicarului Toader Gașpar (p. 232-233), completată de d-l Ghibănescu.

P. 260, nota. Scrisoarea lui Ștefan dela 1457 e pusă de d. N. Iorga «după 25 Noemvrie» (Acte și scrisori din arhivele orașelor ardelene, I, București 1911, p. 48).

P. 265, r. 36. *Cit.* Zbiarea *în loc de* Zbiară.

P. 278, r. 20. La nota 4 să se adaoge: «brâne ferecate» corespunde orig. помєи покочинни, care este o greșală de copist, în loc de помєи покованни». Cf. indicele de cuvinte slave sub покованъ.

P. 283, r. 35. *Cit.* панꙋ *în loc de* пана.

P. 291, r. 34. *Cit.* părintele (reverendus) *în loc de* cneazul.

P. 299-300, nota. Scrisoarea lui Ștefan din 1468 e pusă de d-l Iorga la «17 Iulie» (l. c., p. 67).

P. 306, r. 37. *Cit.* (Ginda) *în loc de* (Ghinda).

P. 317. D-l Iorga datează scrisoarea dela 15 Sept. 1474 (No. CXLI) cu «11 August sau 22 Septemvrie» și traduce pe Nemil (cuvânt de origine slavă: нє-милъ ne-plăcut) cu Nămilă (Acte și scrisori din arhivele orașelor ardelene, I, p. 83).

P. 318-319. Scrisoarea aceasta e pusă de d-l P. Cancel, cu foarte multă probabilitate, în anul 1472. Vezi broșura d-sale «Data epistolei lui Uzun-Hasan către Ștefan cel Mare și misiunea lui Isak-Beg», București 1912, p. 8-14.

P. 329-330. Pentru salv-conductul de sub No. CXLV d-l P. Cancel propune an. 1473 (l. c., p. 38-39).

P. 330, r. 10. *Cit.* sint et *in loc de* sintet.

P. 337, r. 16. *Cit.* Басаꙋи *în loc de* Басаꙋи.

P. 339-340, nota. Scrisoarea lui Ștefan din 1476 e pusă de d-l Iorga la «Iunie» (l. c., p. 91).

P. 342. Scrisoarea lui Ștefan dela 1477 e pusă de d-l Iorga la «26 Ianuarie» (l. c., p. 96).

P. 363, r. 7. *Cit.* ми и вѣра *în loc de* ми и вѣра.

P. 366, r. 35. *Cit.* format din Kafa *în loc de* format de Kafa.

P. 367, r. 4. *Șterge* cartea IV.

P. 379-380. Scrisoarea lui Alexandru, fiul lui Ștefan, o pune d-l Iorga la 1481, apropiindu-o de cea dela 18 Ianuarie 1482 (No. CLXIV în colecția noastră). Amândouă lecturile sunt posibile, cum am arătat la p. 380, n. 5.

P. 398, r. 21. *Cit.* Volcovâisc (=Волковыйскъ Volkovyjsk) *în loc de* Volcov. Este probabil orășelul din gubernia Grodno în Rusia.

P. 414, r. 31. *Cit.* răsplătească *în loc de* resplătească.

P. 437, r. 38. *Cit.* non debet *în loc de* nonde bet.

P. 439, r. 6. *Cit.* Thurcorum sed *în loc de* Thurcorumsed.

P. 476. Andrei Roja (polon. Róża) eră din familia Boryszewski. Cf. Quartalnik Historyczny pe an. XVI (1902), p. 450, unde se află și o notiță dela 15 Iulie 1503: «rediit de Hungaria (se înțelege în Polonia) dominus Roza».

INDICE

NUME DE PERSOANE

(La documentele traduse se citează numai originalele).

A.

B.

D.

E.

F.

G.

H.

J.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

R.

Ș.

Ț.

U.

V.

W.

Z.

NUME GEOGRAFICE

(La documentele traduse se citează orig. și trad.)

D.

G.

H.

M.

N.

O.

P.

R.

S.

Ş.

T.

Ţ.

Z.

LUCRURI

A.

B.

E.

F.

G.

H.

I.

J.

Ș.

T.

Ț.

30234. Bogdan, Documentele lui Ștefan cel Mare, II.

